Életjel

1983—1988

Szerkesztőség:

DÉR ZOLTÁN, GUZSVÁNY MÁRIA, URBÁN JÁNOS

Kötésterv:
SZILÁGYI GÁBOR

Zárólécek:
SZALMA LÁSZLÓ

Sajtó alá rendezte:

DÉVAVÁRI ZOLTÁN, HORVÁTH EMMA

ÉVKÖNYV 5.

ÉRTÉKTEREMTŐK

(Tiszteletkörök a harmincéves Életjel körül)

A korábbi évkönyveket, az emléktárat lapozgatva első helyen az idő múlása ötlik fel bennem: mintha csupán egy, legfeljebb másfél évtizeddel ezelőtt történt volna 1958. október 28-a, amikor megálmodói a szabadkai Városi Könyvtár olvasótermében útjára bocsátották az Életjelet, pedig kemény három évtized robogott el azóta. Az emlékezet önvédelmi rendszere, meg az emberi természeté, amely tíz körömmel ragaszkodik a gyermekkor visszahozhatatlan csodavilágához, a délceg ifjúságéhoz, megfelezi az időt, kicsit elviselhetőbbé téve ezzel reménytelen múlását. Az Életjel oltatlan tűzhelye körül melegedők s a melegből felénk is sugárzók áldozatos munkával, nagyszerű dolgok létrehozásával igyekeztek visszafogni az idő kerekének féktelen lendületét. Elviselhetőbbé, gazdagabbá téve sivárodó életünket. Köszönet nekik érte.

A negyedszázados szép jubileumról írva — úristen, már ennek is öt éve! — bátorkodtam megjósolni, hogy éppen mert az Életjel elsősorban mindig a fiatalok gyülekezőhelye volt, megvan a remény arra, hogy a soron következő évek éppoly eredményesek és éppoly biztatók lesznek, mint a mögöttünk hagyott huszonöt esztendő volt. Ismerve az Életjel körül bábáskodók maroknyi csapatának áldozatkészségét, lelkesedését és szakértelmét, nem volt túlságosan kockázatos vállalkozás jóslásokba bocsátkozni. Számos előadás, irodalmi est, képzőművészeti kiállítás, zenei rendezvény, új könyv öregbítette ebben az utóbbi öt évben is az Életjel hírnevét. A nehéz gazdasági helyzetet, az égig szökő nyomdaköltségeket leginkább a könyvkiadás sínylette meg, de még így is sikerült tizenöt új könyvet az olvasó asztalára tenni.

Talán nem egészen véletlen, hogy az idő múlásával ötágú síppá terebélyesedett az Életjel, s az idén valamennyi ága évfordulót ünnepelhet. Maga az irodalmi élőújság ugye a harmincadikat, a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad, a Csáth Géza Művészetbaráti Kör és a könyvkiadás a huszadikat, a szerbhorvát nyelvű ifjúsági színjátszó együttes pedig a tizediket.

Valóban impozánsok a számadatok, amelyek ezeknek az évtizedeknek a szorgos munkájából álltak össze. 1154 előadás, mintegy

180 000 néző, 87 könyv csaknem 30 000 példányban a harminc év alatt! De a legfontosabb számadat mégis a következő: a fellépők száma meghaladta az ötezret! Ez egy kisebb vajdasági település összlakossága. Ennyi fiatal embernek adott pódiumot az Életjel, lehetőséget a megmutatkozásra.

A nagy hagyományú szabadkai magyar nyelvű színjátszás erőteljes háttérbe szorulása idején most még nagyobb teher nehezedik az Életjel mozgatóinak a vállára, mint a korábbi években: rohanó, egyre lármásabbá váló világunkban ébren tartani a vidék embereiben a szép meleg emberi szó iránti igényt, a bábeli hangzavarban az anyanyelvhez való ragaszkodás ősi igényét. *Százezer szép szó*, emelte verscímbe az Életjel tízéves jubileumán Gál László, a ma krónikása pedig már több milliónyi szép szóról adhat számot az olvasónak e nemes rendezvénnyel kapcsolatban. Ennek a több milliónyi szép szónak köszönhető, hogy az Életjel minden időben meg tudta tölteni a nézőteret; a közönség soraiban ott foglalt helyet minden korosztály. Irodalmi élőújságunk felett soha nem lebegett ott a foghíjas széksorok, az ürességtől kongó terem fenyegető réme. Nem véletlenül nevezte Lévay Endre, a hű krónikás, aki fájó módon már nem írhat köszöntőt ez elé az évkönyv elé, *élő forrásnak* az Életjelet, *melyből élő víz buzog*, s nem véletlenül kezdte az irodalmi élőújság húszéves jubileumára írt szép versét Fehér Ferenc ekképpen: *„Nem az élet jele — az élet maga!"* Mert valóban: a kezdeti pislákoló életjelből három évtized múltán az élet határozott, erőteljes igenlése lett, csakugyan oltatlan tűzhely: remény a létezésre, a munkálkodásra, a fejlődésre; remény a megmaradásra.

Feltétlenül szólnunk kell itt még arról a sokat emlegetett hídszerepről: az Életjel mindenkor híd volt — nem is egy, de több pillérű híd — a művészet és a közönség között, híd a jugoszláviai magyar irodalomtól az egyetemes magyar irodalomig, híd a jugoszláv nemzetek és nemzetiségek irodalma felé, a világirodalom irányába. Alig van művelődési életünknek olyan jeles alkotója — író, képzőművész, zenész, tudós —, aki meg ne jelent volna a pódiumán, de közönségközelbe kerültek nemzeteink és nemzetiségeink legértékesebb képviselői is, s kiváló művészek a környező országokból. A szerbhorvát nyelvű csoport megalakulásával pedig együttélésből, együttdolgozásból és együttgondolkodásból is példát mutat az Életjel mindenkinek.

Az immár ötödik évkönyv a három eseménydús évtized egy szeletéről, a nem kevésbé eseménydús öt esztendőről ad átfogó képet. Mindannyiunk számára egyértelművé téve, hogy mostanra igazi mozgalommá terebélyesedett az Életjel: a hagyományőrzés, a jelenlét és a nyitottság, az értékteremtés nemes mozgalmává, amelyhez hasonlatos nemcsak hogy szűkebb és szélesebb pátriánkban nem akad, de még Közép-Kelet-Európa tágas ege alatt sem. Múltunk, jelenünk, egész itteni életünk volna szegényebb nélküle. S ne álszerénykedjünk kimondani: talán az egyetemes emberi kultúra is.

DUDÁS Károly

ÉLETJEL

Zöld erdő harmatát,
Piros csizmám nyomát...

már jó ideje csak átloholok
át mind zavartabban szabadkán
tán ha levetném sarumat
bár csatja nem zavar
nem csattogna nyomomban
mikor először besétáltam
csönd volt nem csattogtak
állt minden
külön-külön rezgett
tündökölt minden porszem
a vasút felől érkeztem
mezítláb a puha aszfalton
igaz az aszfalt fekete szőnyegén
csak a nityin-palota sarkáig
az agg vak cipőpucoló
tükrös kis oltáráig jutottam
elkábított a kobra-paszták illata
megbabonáztak finom keféi
a cerebrálás áhítata
sokáig álltam mozdulatlan
kivártam míg dél körül teljesen
kiürül a szép cserepes tér
és sáros lábamat az üllőforma
hűs réztalpra helyeztem
a vak aggastyán nem kapta fel fejét
pedig sáros lábát még senki sem helyezte így elé
hosszan tapogatta sérült körmeim dagadt bokám
a fűnyíró épp akkortájt vágta le
egy őzike négy lábát
az egyiket felemeltem
s meglepett a sebes bakelitpatán
inas lábszáron mennyi sérülés seb

s míg azt a bakelitcsonkot nézegettem
arra gondoltam tán a kis énekesmadarak
szárnya is telis-tele ütéssel akárha minden
csapásukkal vastag jeget törnének az égen
elidőzött minden hegnél
hosszan tapogatott egy még szivárgó
kis sebet
mjd bordó bársonyrongyikájával végigsimogatta lábamat
úgy simogatta végig akárha csizma lenne rajta
azóta is azt a piros csizmát hordom
amit ő simogatott rá
ugyanis a szivárgó kis seb vérével
valóban csizmát festett
csizmát fényesített
és csak az első zajos kuncsaft közeledtére
fordította felém nagy tejopál szemét
indított útra piros csizmámban
csak most látom pontosan tudva milyen útra
egy pillanatra fellobbant tejopál szeme
akárha vér szaladt volna bele
mintha csak látta volna azt a fekete szőnyeget
azt a parázzsal szórtat
mondom már jó ideje csak átloholok
át mind zavartabban szabadkán
tán ha levetném sarumat
bár csatja nem zavar
nem csattogna nyomomban
már jó ideje csak átloholok
ám olykor megesik hogy az ÉLETJEL elé hívnak
és hallgatom verseim adnak-e életjelt rólam
ki valóban fulladok
már a szárazon is hátamon hordva
horgonyozott kabakom
hallgatom adnak-e életjelt (vészjelet) rólunk
előbb csak afféle újvidéki ellenségként mutatóban
gubbasztottam ott a közönség előtt
(mert előbb volt az újvidék—szabadka ellentét
s csak aztán az újvidék—szabadka—belgrád)
előbb csak gubbasztottam ott a közönség előtt
majd idővel mindinkább megleltem a közös nyelvet
a csáth kör fiataljaival
nemrég ők a hagyományőrzők
egész kis színielőadást (performance-t) csináltak
a gyökérrágóból
egy poharat helyeztek az asztal közepére
majd egy lány állt mellé kezében rózsaszállal

miközben a másik lány celofánfüggönyt eresztett elé
az volt a kirakat melyről versemben szóltam
és az volt a rózsa (rosa) melyről a pohárnyi
harmat (rosa) gyűjtetett volna
zentán itt a telepen
és pesten rákospalotán is felléptünk
ők játszottak én meg beszéltem
beszéltem s egy napon azt vettem észre
hogy valójában már nem is a közönségnek beszélek
hanem nekik a csáthosoknak
sokszor épp magáról csáthról
és persze csáth unokabályjáról
a magyar irodalom e csodálatos bácskai ikerpárjáról
akikről iszonyú szép látvány sosem is tudom már
többé levenni tekintetemet
az agg vak cipőpucoló
tán az ő lekkcipőjükről is letörölte a port
az ő céklává puffadt bokájukat is simogatta
simogatta mint én a bakelitpatát
simogatta ugyanazzal a bordó bársonyrongyikával
amellyel lábamra pingálta a piros csizmát
igen végül már csak nekik beszéltem
már csak nekik a csáthosoknak
arról hogy mi akik elsőként idéztünk törést
az iskolás-klasszikus magyar költészet folyamatosságán
ladik katit domonkost kivéve nem foglalkoztunk
e költészet tolmácsolásának problémájával
a színiakadémiánkon pedig ha egyáltalán foglalkoznak
versmondással
minden bizonnyal épp az iskolás-klasszikus költészet
deklamálását oktatják
hisz külsőségeiben még pilinszky is ide sorolható
ide mind a rímet ironizáló pilinszky-epigon
igen ezért végül már csak nekik beszéltem
beszéltem mint gőzölgő karfiolt helyezve agyam
a harmattal teli pohár mellé
példámon hogy szemléltessem azt a más logikát
azt a más direktebb viszonyulást
a lét svédgyufa-sima oldalához
és ahhoz a másik oldalhoz
ahhoz a sebhez melyet csáth rózsaszín flastrommal
ragasztott le egyik naplófüzetében
a fekete füzetek egyikében
hol tán legmerészebben néztek farkasszemet a léttel
a léttel mint olyannal
és nem ilyennel meg olyannal
istenem milyennel

istenem milyennel
bár ne kellett volna olyannal
ahhoz a sebhez amely akkor még alig szivárgott
bokámon
ahhoz a sebhez melyből piros csizmám festetett
s a deklamálás az éneklés és az elidegenített
effektusok között valahol
egy közvetlenebb nyelven
olykor ha dadogva is elmondani mindezt
mondani úgy ahogy az a vak cipőpucoló
tapogatta
mondani úgy ahogy az az agg cipőpucoló
simogatta
a piros csizmát a lábamra
mondani ezt próbáltam közölni velük
olvasni
betűzni botladozva a lét hegeit
mint egy bakelitpata
mint egy a mennyekből alálógó piros
flamingó-láb braille-ábécéjét

TOLNAI Ottó

Az Életjel szerkesztőségének első ülése 1958 októberében
(Dér Zoltán, Burkus Valéria, Galamb János, Urbán János)

VERBA VOLANT, SCRIPTA MANENT

— Öt év munkájáról —

A szó elszáll. Pedig ez a szárnyas megfoghatatlan az Életjel fő tevékenységének alapja.

Az írás megmarad. Holott a „scripta" jóval kisebb mértékben sajátja élőújságunk mindennapi létezésének. Mégis neki köszönhető ez az évkönyv is.

Nézzük hát, az elmúlt öt év alatt merre szárnyalt a szó, s miben rögződött az írás.

NAGYMŰSOROK

Belőlük évente tizenegyet rendezünk, amiből kitetszik, hogy évente mindössze egy hónapig nincs élőújság.

A név is mondja: fontosság szempontjából első helyen áll, s az Életjel legrégibb megnyilvánulási formája.

A nagyműsorok egyébként bepásztázták a jugoszláviai magyar, az egyetemes magyar, a jugoszláv népek és a világirodalom térségeit. A műemlékvédelem és a finn irodalom fokozatos bemutatása állandó „rovatai" között szerepel. Újabban a topolyai Videotábor néhány alkotását is műsorra tűzte, de a természetvédelemről is kerekedett előadás megfelelő „irodalmiasítás" keretében. A Videotábor alkotóin kívül Topolyáról vendégeskedett még a Nagygellért János szavalócsoport, Kanizsáról pedig a vajdasági költők verseinek megzenésítésével foglalkozó ifjú Opál trió az Életjel pódiumának nyitottságát bizonyítandó. A nagyműsorok keretében a Magyar Szó szerkesztősége is reflektorfénybe került jubileuma alkalmából.

Szerteágazó aktivitás, amely nevek szinte végtelen sorát lobbantja fel: Petőfi Sándor és Vuk Stefanović Karadžić, József Attila és Stevan Raičković, Déry Tibor és Danilo Kiš, Marija Šimoković és Juhász Erzsébet, Lazar Merković és Tolnai Ottó és Franz Eemil Sillanpää, Jannisz Ritszosz, Andrej Voznyeszenszkij ...

Fontos vállalkozás az író-olvasó találkozó, amely az élő alkotó jelenlétével, gondolataival igyekszik megajándékozni Szabadka irodalomkedvelő közönségét. Öröm ez az előadógárda számára is és kihívás, hiszen az alkotó füle hallatára kell vállalni az interpretációt, védeni, ha nem is tettlegesen, az elképzelést, az életre hívás módozatát. Aztán a dedikálás rituáléja. Vagy az észrevételek csurranása-csöppenése vagy éppenséggel patakzása a vendég író ajkáról. Ezernyi alkalom pallérozódásra, élményszerzésre. Ha ezek az összejövetelek inkább kamarajellegűek, az emlékestek (25 éves jubileum, Kosztolányi, Csáth) tömegességükkel valamiképp közönségünk szeretetéről, támogatásáról adnak tanúbizonyságot. Ezeken mindig alakultak ki igazi, forró színpadi pillanatok, sokszor még a technikai fogyatékosságok ellenére is.

Itt van aztán az igazán jó ötletből fakadó *Egy nemzedék köszöntése* hatvanéves íróinkat egybefogó gyűrűjével, majd a már tapasztalt versmondók (Fecskés Erzsébet, Kerek Edit, Lőrinc Zsuzsanna, Pajor Gizella) előadóestjei, végül a kézfogások, közös műsorok művelődési egyesületekkel, elsősorban a Lányi Ernő Iparos Kamarakórussal, az Eszperantó Klubbal... Ki győzné felsorolni!

MINIMŰSOROK

A miniműsorok a nagyműsorok, illetve a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad előadásai mellett csak apró villódzások. Lidércfények. Szentjánosbogarak parányi fénycsóvái, melyek hol itt, hol ott tűnnek fel. Hol is? Kiállításmegnyitón, állami ünnepre készült összeállítás egy-egy műsorszámaként, tanácskozás nyitóakkordjaként, más művelődési egyesület előadása keretében.

A régi típusú miniműsornak szinte nyoma veszett. Régente harminc percbe sűrítve ismeretlen vagy kevéssé ismert írókat hozott olvasóközelbe a Csáth Kör. Rövidebb lélegzetű előadóesteknek biztosított pódiumot. A legkülönfélébb művelődési megnyilvánulásokat karolta fel. Akkor hetente jelent meg, s gondot jelentett a közönség megszervezése, odaszoktatása.

Ma a rövidebb lélegzetű előadóestek mellett a Csáth Géza Művészetbaráti Kör inkább „szolgáltatásokat" végez: segít, kiegészít, illusztrál.

Egyéb műsorai kollázsok általában gyermekversekből, örökzöld költeményekből, melyekkel a Gerontológiai Központba, klubokba és a környék általános iskoláiba látogat.

A „szolgáltató műsorok" gyakori szereplői az úgynevezett kültagok, akik családi vagy egyéb okok miatt nem léphetnek fel folyamatosan. Mivel ezek a szolgáltatók a tapasztaltabbak soraiból kerülnek ki, a színvonal az elvárásoknak megfelelő.

Az elmúlt öt év alatt 94 miniműsort tartottunk. Átlagban 19-et évente. Köztük előkelő helyet foglalnak el a magyartanárok nyár végi tanácskozására készült nyitóműsorok.

Ha nyomon követjük a miniműsorokat, látjuk, hogy gyakran azok is kétnyelvűek a környezet szükségleteit kielégítendő.

Külön gond olyan irodalmi alkotást találni, amely harmonizál például egy kiállítás képeivel. Van mikor a tagság meglévő repertoárja kiadja, de sokszor külön kell kutatni s előkészíteni.

Szinpadi kellékeket a miniműsorokban nemigen használunk. Itt csak a mű, valamint a vers- vagy prózamondó lénye hat.

A szolgáltatások között kell számon tartani a Csáth Kör tagjainak gyakori szereplését a Szabadkai, illetve Újvidéki Rádióban.

Két költőtárs a tizenöt éves élőújság jubileumi estjén: Fehér Ferenc és Miroslav Antić

Kiemelésre kívánkozik azonban két előadóest. Az egyik Binszki Terézé és Kákonyi Tiboré. Mindketten az akadémiai felvételire készített anyagukat mutatták be *Próbatétel* címmel 1984 júniusában. Örömmel elegy nosztalgiával gondolunk a kéi fiatalra, akik közül sajnos csak egy, a férfivá érett Tibor mondhatja ma már magát Thalia elkötelezettjének. A másik előadóestre szintén csak némi szomorkás mosollyal emlékezhetünk. A *Pezsgő* szereplői ugyanis — Szekulity Angéla kivételével — kiváltak a Csáth Géza Művészetbaráti Kör kötelékéből, s elsodródtak: Mádi Erzsébet, Márki Katalin, Nagy Ragyogó Zsuzsanna hangja, színpadi jelenléte már csak emlék. Egy-egy felvétel őrzi és a tagság emlékezete.

Az utóbbi két évben a csáthosok egy része a versmondást és színjátszást eszperantó nyelven is próbálja művelni. Ez a tevékenység természetesen a nvelvtanulás függeléke, amelyet többen is vállaltak az új megnyilvánulási lehetőség reményében. A más közönség felé való kitörés lehetősége a felfedezés izgalmával kecsegtet.

A miniműsorok égisze alatt kell még megemlíteni: a minél változatosabb műsorok érdekében a Csáth Körben gyermekcsoport és tizenévesekből álló szavalókórus is tényked ik. Mindkettő egyéves munkálkodásra tekint vissza.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ IRODALMI SZÍNPAD

Színpad színpad nélkül. Színpad társulat nélkül. Honnan az előadások? A Csáth Géza Művészetbaráti Kör tagjai kedvtelésből, a színjátszás iránti szeretetből ezt is csinálják: éltetik a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpadot. Van-e ennek értelme? Átfolyatni a tagságot, hazudni a létezést, mikor az csak egy szellemszínpad.

Hogy volt előbb? Ugyanígy. A Népszínház művészei csorogtak át, s leheltek életet egy-egy darab erejéig ebbe a játékszínbe.

Ha már nincs színpad, se társulat, van-e valami közös akarás, amely mozgatja a versmondóból átlényegült amatőr színészt? A semminek érzékeléséből fakadó valami akarása. Az úgyszólván kelléktelen tér jelenlétekkel való betöltése. Az eddig „papírsírjában" heverő mű életre keltése. Megelevenítése.

A 1984. év három színpadi játékot hozott: Kosztolányi Dezső *Őszi koncert*jét, Ács Károly szonettkoszorúját, a *Máglyát*, és egy szerbhorvát nyelvű produkciót, Daniil Ivanovič Harms művét, a *Jelisaveta Bam*ot.

Az *Őszi koncert*ből mire emlékszem? A költő alakjára Kákonyi Tibor személyében s néhány igazán költői jelenetre Binszki Teréz oldalán.

A *Máglyá*ból készült előadás először szó szerint vetítette elénk Ács érzelmeit, majd egy hirtelen fordulattal a szöveg mintegy üres flakonná változott, amelyet új, mai tartalmak töltöttek meg, fintort mutatva Ács fennköltsége felé, de nem kímélve az itt és most abszurditásait sem. Két irányba vigyorgó paródia.

Daniil Ivanovič Harms színdarabja sok érdekes színpadi lehetőséggel szolgál. Olga Afanaszjeva Torok töménytelen energiát állított a színpadra álmodás szolgálatába: kellékeket, kosztümöket készített saját kezűleg vagy diákjai, tanártársai segítségével. Mindezzel megközelíteni akarva a komplett színházi produkciót, amelyben a fény, a zene, a színfal és egyéb kellék mind, mind szerves részét alkotja az előadásnak.

1985 újra Kosztolányi egy versciklusát indította színpadi útjára: *A szegény kisgyermek panaszait*. Mi lett belőle? Mivé sűrűsödött? Fehér emlékködök fátylaivá. Ellebegő párákká finomuló valóságtöredékek. Kerek Edit volt-e jobb, vagy Mádi Erzsébet? Mindketten testükben hordozták a figurát, s a hajladozó, szellő ingatta fűzfagallyhoz hasonlítottak leginkább. A szorongás, a döbbenet, a rácsodálkozó lelkesedés, a pajkos játékosság ihletett kifejezői. Itt jelent meg felnőtteknek szánt előadásainkban először gyermek Losonc Andrea személyében. S ennek az előadásnak kísérőrendezvényeként állított ki másodszor Urbán Gábor versillusztrátorként.

A harminc év során sok kiváló írót és művészt láttunk vendégül (Domokos Mátyás, Illés Endre, Piros Ildikó, Huszti Péter)

Az ugyanebben az évben színre vitt középkori francia bohózatok valamiféleképpen a még előbb játszott Hans Sachs egyfelvonásosainak hangulatvilágát, stílusát idézték föl. Mindkét kísérlet a társulat játék-, nevetés- és dinamikaigényét akarta kielégíteni.

Közben tovább folytatódik egy előbbről szinte észrevétlenül megindult folyamat: a nagyműsorok eltolódása a színpadi produkciók felé. Ilyen kétéltű Déry Tibor *Üvegfejű borbélya*, amelyben Lőrinc Zsuzsanna, Nagyabonyi Valéria és Sulyok Angéla remekelt, s visszatükrözte a groteszk nyakatekert, ezer tükörből torzító szürrealista világszemléletét.

A másik ilyen „amfíbia" a *Mosolygó Tisza mente*, amely anekdotákból építkezett, de egy kitalált helyzetbe ágyazta azokat széles teret biztosítva a rögtönzött szövegnek és játéknak.

Talán ennél a két előadásnál táltosodott meg a társulat, hogy tud és mer improvizálni, s hogy ez egy kiaknázatlan s az ismeretlen ingerével csábító „vidék", kalandok egzotikumát rejtegető.

A *Mosolygó Tisza mentét* négy fiatalember és egy leány játszotta. Remeklésük komoly közönségsikert hozott. Nehéz közülük választani. Mégis tán Kónya Tibor, Losonc Gyula és Némedi Imre rajzolták meg leghitelesebben a parasztfigurákat.

Az 1986-os termés több különlegességgel szolgált: Krekity Olga színpadra állította Arany János *Rózsa és Ibolya* című elbeszélő költeményét nagyon sok friss rendezői ötlettel. Olga Afanaszjeva To-

rok Queneau-regényt dramatizált, ugyanennek a szerzőnek *Stílusgyakorlatait* pedig a Svetozar Marković Középiskola kulturológusaiból alakult alkalmi színjátszó csoport játszotta, végül, de nem utolsósorban Moldova György *Napló* című könyvéből monodráma kerekedett, amelyben fj. Dörfler Viktor jelenítette meg a legendás szabadságharcos, Che Guevara alakját hitelesen s helyenként megrázó erővel, amit amatőrök között ritkán tapasztalhatunk. Ez volt az első eset a Csáth Kör történetében, hogy egy egész estet betöltő színpadi játék terhét valaki egyedül vállalni merte.

Bár nem a Kosztolányi Színpad keretében mutattuk be, mégis ide tartozik a Kopeczky László bökverseiből készült színpadi játék, a *Spenót a falon*. Két kiváló szereplője, Lőrinc Zsuzsanna és Némedi Imre révén a Csáth Kör legjobb produkciói között tartjuk számon. Pierrot és Colombine könnyed színpadi mozgása, hangjuk képlékenysége, a gyöngyházfényű szöveg kivetítéséhez szükséges szellem igazán profi munkát tett lehetővé.

1986 nyara újabb színpadi játék lehetőségét vetette fel. Előkerült ugyanis az évekig elfekvő könyv: *Héró és Leandrosz*, az antik görög Muszaiosz elbeszélő költeménye. Mivel ekkor ifj. Dörfler Viktor a Csáth Körnek még tagja volt, Leandrosz szerepe jó kezekbe került. Hérót Vass Éva játszotta díjra érdemes sikerrel. Az összekötő szöveg megoszlott Szekulity Angéla, Barabás Mónika, Keszég László és Sirbik Erzsébet között. Az 1987-ben bemutatott előadásnak egyik erénye, hogy igen reveláló mozgásbetétek kerültek bele: Leandrosz küzdelme a tengerrel, Héró fényjeleket ad a szentély tornyából.

További kísérletezésre a színpadi mozgás terén 1988-ban került sor, amikor Hana Magnus Enzensberger *A Titanic pusztulása* című elbeszélő költeményéből készült színpadi játék. Itt meg kell jegyezni, hogy experimentumokba csak akkor bocsátkozhat az ember, ha van is, aki csinálja. Az említett produkcióban Keszég László mímeskészségére épült talán a leghatásosabb epizód, amely *A doboz* címet viselte. A jelenet másik főszereplője Kovács Zoltán, akinek mozgása ellenpontként jelentkezett. A duó — Jean Michel Jarre *Oxigén* című számának zenéjével összeötvözve — egy igen szép betétet hozott létre. *A Titanic pusztulásá*ban népes statisztéria szerepelt: a tíztagú szavalókórus és a gyermekcsoport. De a színpadi tabló tartóoszlopai mégis természetesen a társulat tapasztalt amatőrszínészei voltak.

Ifj. Dörfler Viktor Che Guevarája mellett mindenképpen szólni kell egy másik nagyon sikeres magánvállalkozásról: a Gárdonyi Géza novelláiból készült összeállításról, amelyben Némedi Imre jeleskedett. A vidám szerepek alakítására predesztinált amatőr színész igen magas színvonalon interpretálta egész műsorát, melyben a szövegek hangulati színskálája a tragikustól a komikusig terjedt. Szekulity Angéla színpadi jelenléte, odavetett félmondatai, éneklése kellemesen egészítették ki a produkciót.

Még ez év júliusában rukkolt ki a Csáth Kör fennállása óta először mesejátékkal (László-Bencsik Sándor: *Mesejáró Rebeka és*

Tengerjáró Tóbiás), melynek szereplői részben felnőttek, részben gyerekek voltak. A főszereplő Losonc Andrea (Mesejáró Rebeka) és Gyarmati Erzsébet (Tengerjáró Tóbiás) számottevő alakításán kívül Barabás Mónika és Szekulity Angéla, a két narrátor végzett figyelemre méltó munkát. Különösen a két utóbbi arcjátéka, színpadi mozgása, szövegmondásának dinamizmusa mint valami légcsavar húzta előre az előadást, s óvta meg a zuhanástól.

A SsSs is 1988-as színpadi „jelenés". Szereplői a Svetozar Marković Középiskola tanulói. Előadásuknak azért biztosított teret az Életjel, mert szertartásszerű, gondolatébresztő mozgásszínházi bemutatójuk meglepően fegyelmezettnek és érettnek bizonyult. Irodalmi élőújságunk pedig már régóta feladatának tekinti az érdekes és előremutató színpadi próbálkozások felkarolását.

Ha szemügyre vesszük az ötévnyi repertoárt, több irányzatot figyelhetünk meg: Lírai színjáték (Kosztolányi Dezső: *Őszi koncert* és *A szegény kisgyermek panaszai),* groteszk játék (Ács Károly: *Máglya,* Déry Tibor: *Üvegfejű borbély,* Kopeczky László: *Spenót a falon),* a népi életet felvillantó összeállítás *(Mosolygó Tisza mente,* Gárdonyi Géza: *Az én falum),* valamint a színpadi tabló (Hans Magnus Enzensberger: *A Titanic pusztulása)* zsánere.

A társulatnak legnagyobb sikere a groteszk és népi ihletésű játékokkal volt. Talán ezeket jeleníti meg leghitelesebben, s ezen a területen kísérletezett is a legtöbbet, a lírai játék mellett. A szípadi tabló merőben új próbálkozás.

KÖNYVKIADÁS

Valóban elszáll a szó s az írás megmarad. Ezt mondhatjuk az Életjel fájának legifjabb hajtásáról, a könyvkiadásról is.

Az elmúlt öt év termését tekintve talán az 1984. a leggazdagabb: négy könyv és egy miniatűr jelent meg. 1985-ben az arány megváltozik az Életjel Könyvek kárára. Belőlük csak egy, a miniatűrökből viszont három kerül az olvasó asztalára. Olyan ez, mintha a szerkesztők menteni akarnák a menthetőt a folyton növekvő nyomdai költségek hullámverése ellen. Ha már nem lehet „nagy" könyv, legyen legalább „kicsi"! 1986-ban átbillen a mérleg nyelve: 1:3 az Életjel Könyvek javára. 1987—88-ra sajnos elapad a miniatűrök forrássa, csak az Életjel Könyvek dacolnak a zord idővel egy, illetve két kiadvánnyal tartva a folyamatosságot.

A könyvek tartalmát tekintve egy vezérgondolat érvényesült: megmenteni, amit az enyészet kikezdett vagy az emlékezet már törölni készül.

A Kosztolányi—Csáth vonulatot öt könyv képviseli: *Levelek Kosztolányihoz* (1984), Dér Zoltán: *Szülőföld és költője* (1985), Deže Kostolanji: *Izabrane pesme* (1986), *Emlékkönyv Csáth Géza születésének évfordulójára* (1987), A *Kosztolányi család levelezéséből* (1988). Az 1984—88-as időszakban kiadott 16 könyvnek tehát majdnem egyharmada a város nagy szülöttjének munkásságához kapcso-

lódik. E csoportból talán a szerbhorvátul kötetben először megjelenő Kosztolányi érdemel megkülönböztetett figyelmet Lazar Merković fordításában.

És a többi tizenegy könyv? Van közöttük dokumentumriport, útinapló, életrajz, versek, tanulmányok, kritikák, repertórium... Szorgos alkotócsoport munkájának eredménye.

Kár, hogy ez a szép vállalkozás kissé megrekedt a folyton tornyosuló anyagi gondok miatt.

MINDEN „FORMÁN" TÚL

Közreműködő zeneművészek, képzőművészek (zömmel amatőrök), ideértve plakátjaink készítőit, akik velünk törődnek, rádiósokat... Mennyi kéz összefonódása! S a közönségszervezésbe belesegítő tanárok!

Az Életjel harmincéves jubileuma alkalmából csak egy meleg kézszorítással köszönhetjük meg segítségüket.

HORVÁTH Emma

Próba új otthonunkban, a Lányi Ernő Művelődési Egyesület helyiségében

ŽIVOT SA KNJIŽEVNOŠĆU

Ne, za mene to nije samo „znak života", to je nešto više: „život sa književnošću" — rekla bih za subotičke žive književne novine i dodala možda da je to, uz sve poteškoće koje su prisutne u pitanjima kulture, veoma plemenit i požrtvovan „život za književnost".

Moje prijateljstvo od desetak godina i poneki trenuci saradnje nisu neki golemi podaci, ali ono što je ostalo za nama kao odjek ili kao nezaboravna slika, to znači više od bilo kakvih zapisanih podataka. Srela sam tako te žive novine najpre kao povremeni posetilac, željan književne reči, ili baš razgovora o nekim aktuelnim pitanjima iz književnosti. Kasnije sam shvatila da i nenamerno tražim jednostavan plakat na kome će se naći poziv za druženje. „ Ima još entuzijazma i ima ljudi koji veruju drugima, ima ih i koji umeju i tu su zato što im to umeće stvara radost; umeju lepo reći poruku i znaju se radovati" — nekako tako sam razmišljala nad tim pozivima-plakatima.

A jednog dana sam shvatila da se tu može i mora nešto reći. Mora se izraziti ono što se nameće, što je više od običnog ugođaja i prihvatila sam poziv urednika da sarađujem u pripremi jednog programa. Tako je počelo ono više što književne novine ovakvog profila pružaju. Ne želim govoriti o poteškoćama, o njima se i zna i ne zna, želim govoriti o radosti i strepnji, o bogatstvu koje čovek oseća kada konačno odjekne i poslednja reč, kada se zaklopi sveska sa pripremom i kada se združeni u nečem lepom ne usuđujemo reći više ni jedne reči, jer strepimo da će čarolija radosti namah nestati, a mi bismo želeli da traje, traje . . .

Veče poezije Stevana Raičkovića, priča o pesniku i pesnikove reči o pesmi, o stvaralaštvu, o ljudima, o nezaboravnim trenucima i mestima i jedna poruka: samoća je veoma loš drug, još gori savetnik. Čoveku je neko preko potreban da samoću pobedi.

Rastajemo se bogatiji za jedno razmišljanje i za još jedno druženje. U nama jedna radost stvaralaštva i bezbroj misli o tome što i kako dalje, jer već sutra treba naći novu temu i poslati novi poziv . . . i nameću se nove ideje i očekujemo nove susrete; nove ljude koji će hteti da se kažu, jer „Életjel" i animira: mlade i one koji se osećaju mladima i sve koji osećaju reč i žele je reći.

Ne volim govoriti o tome što je meni bilo ili što jeste najlepše. Nije ni jednostavno reći, ali mislim da ima nešto što je za ovih nekoliko godina saradnje bilo po sadržaju i obliku najadekvatnije. U godini kada ove žive novine slave 30-godišnjicu i kada se prave neki višegodišnji bilansi, mogu slobodno reći da je 200-godišnjica rođenja Vuka Karadžića „*Srmom*" ukrašena i da je ta srma ostala u srcima onih koji su došli da je vide i da čuju zveket srebrnih reči iz davnine donošenih u živom govoru mladih, u recitacijama na srpskohrvatskom i madarskom jeziku. I danas imam osećaj da smo u tim rečima našli uvek aktuelnu poruku: umetnost ne priznaje međe i granice, ne trpi uske vidike i rešetke na prozorima, ne podnosi unapred skrojene tesne odore... poletna i uzvišena a u isti mah i najsuptilnija, ali i najoštrija i najsnažnija kad to treba, oplemenjuje čoveka i čini ga ljudskim.

Mnogo od toga svega ostvaruje i „Életjel", pružajući čoveku niz mogućnosti da se oseća, bar u trenucima druženja, čovečnijim čovekom.

Najzad nešto i o tome što očekivati dalje:

— pre svega: i nadalje veliki entuzijazam onih koji ove novine vole (i sutra moraju „živeti za književnost" da bi mogli prenebregnuti realnost stanja u kulturi);

— zatim: mnogo maštovitosti za stvaranje novih radosti;

— i na kraju, ali ne bez značaja: samo malo više dobrih namera i volje da nam „znak života" i nadalje znači i više...

Barbara MIKLENOVIĆ

Szerbhorvát nyelvű előadásaink „gondnoka": Barbara Miklenović

Nagy Mária szerkesztő-riporter révén a rádióhallgatók is megismerték rendezvényeinket

EGYÜTT LÉLEGEZNI AZ IRODALOMMAL

Nem, számomra nem csupán életjel, ennél több: együttélés az irodalommal — mondanám a szabadkai irodalmi élőújságról és hozzátenném, hogy — a kulturális kérdésekben tapasztalható minden nehézség ellenére — rendkívül nemes és áldozatkész, az irodalomnak szentelt élet.

Tíz évre visszatekintő barátkozásom és együttműködésem vele nem tartalmaz sok adatot, de az, ami utánunk maradt visszahangként vagy felejthetetlen emlékként, minden leírt adatnál többet jelent. Úgy ismertem meg, hogy időnként elmentem előadásaira, mert igényeltem a szép szót és az irodalom időszerű kérdéseiről folytatott beszélgetést. Később észrevettem, hogy öntudatlanul is keresem a barátkozásra invitaló plakátot. „Nem veszett még ki az emberekből a lelkesedés és vannak még olyanok, akik hisznek másoknak. Olyanok is vannak, akik tudnak, s azért vannak itt, mert képességük örömet okoz; ki tudják szépen fejezni üzenetüket és tudnak örülni" — vaalhogy így gondolkodtam, látva ezeket a meghívókat, plakátokat.

Egy nap pedig megértettem, hogy lehetséges és szükséges is mondani valamit. El kell mondani azt, ami kikívánkozik az emberből, azt, ami több egyszerű eseménynél, s elfogadtam a szerkesztő meghívását, hogy részt vegyek egy műsor elkészítésében. Így kezdődött az a többlet, amit egy ilyen arculatú irodalmi élőújság nyújthat. Nem szándékozom beszélni a nehézségekről, ezek köztudomásúak meg nem is, az örömről és az aggodalomról szeretnék szólni, arról a gazdagságról, amelyet az ember akkor érez, amikor végre elhangzik az utolsó szó is, amikor becsukódik a munkafüzet, amikor — egy szép vállalkozásban összefogva — egy szót sem merünk többet szólni, mert attól félünk, hogy az öröm varázslata azonnal megszűnik, mi pedig azt szeretnénk, ha tovább tartana . . .

A Stevan Raičković költészetét bemutató est a költőről, a versekről, az alkotásról, az emberekről, a felejthetetlen pillanatokról és helyekről szóló költői vallomás volt és egy üzenetet tartalmazott: a magány nagyon rossz barát, még rosszabb tanácsadó. Az embernek nagy szüksége van valakire, hogy legyőzze a magányt.

Egy gondolattal és egy újabb találkozás igényével gazdagabban válunk el egymástól. Az alkotás öröme tölt el bennünket és számtalan gondolat kavarog bennünk: mit csináljunk és hogyan csináljuk, mert már holnap újabb témát kell találnunk és új meghívót kell küldenünk... és újabb ötletek születnek és újabb találkozásokat várunk; új embereket, akiknek van mondanivalójuk, mert az Életjel munkára készteti a fiatalokat és mindazokat, akik fiatalnak érzik magukat, akiknek van mit mondaniuk.

Nem szeretnék arról beszélni, ami számomra a legszebb volt vagy még most is a legszebb. Nem is könnyű ezt elmondani, de azt hiszem, hogy volt valami, ami ez alatt a néhány év alatt tartalmilag is, formailag is a legadekvátabb volt. Ebben az esztendőben, amikor az élőújság megindulásának harmincadik évfordulóját ünnepli és több éves mérleg készül, nyugodtan mondhatom, hogy a Vuk Karadžić születésének kétszázadik évfordulóján bemutatott *Ezüsthímzés* megmarad mindazok emlékében, akik eljöttek megnézni és meghallgatni a múlt ezüstszavainak csengését, amelyek visszhangoztak a fiatalok hangjában, a szerbhorvát és magyar nyelvű szavalatokban. Most is úgy érzem, hogy ezekben a szavakban mindig időszerű üzenetet találtunk: a művészet nem ismer mezsgyéket és határokat, nem szűklátókörű, nem tűri meg az ablakon a vasrácsokat, a gúzsbakötöttséget... Lendületes és magasztos, ugyanakkor a lehető legszubtilisabb, de legélesebb és legerőteljesebb, ha kell, megnemesíti és emberibbé teszi az embert.

Sok mindent ebből megvalósít az Életjel is, lehetőséget nyújtva az embernek, hogy — legalábbis a barátkozás pillanataiban — emberibb embernek érezze magát.

Végül valamit arról, mit várunk a jövőben:

— mindenekelőtt: továbbra is nagy lelkesedést azoktól, akik szeretik az élőújságot (s holnap együtt kell élniük az irodalommal, hogy felülemelkedjenek a kultúra jelenlegi állapotán);

— továbbá: gazdag fantáziát új örömök szerzéséhez;

— s végül, de nem utoljára: egy kicsivel több jóindulatot és akaratot, hogy az életjel továbbra is többet jelentsen...

Barbara MIKLENOVIĆ

HIÁNYZIK AZ ÉLETJEL MŰSORA

— EGY VOLT SZERKESZTŐ VALLOMÁSA —

Ahogy meg lehet szokni a mozi- vagy a színházlátogatást, úgy szokássá válhat az irodalmi rendezvények látogatása is. Igaz, nem voltam ott az Életjel születésénél — és ezt nagyon sajnálom —, de gyermek- és serdülőkorát végigkísértem. Húsz éve rendszeresen tájékoztattam az Újvidéki Rádió hallgatóit az élőújság majdnem minden műsoráról.

Húsz éven át a meghirdetett napon este 6 órakor belestünk akár a Veljko Vlahović Munkásegyetem kistermébe, akár a zeneiskola hangversenytermébe, ahol a Csáth Kör tagjai — Horváth Emma tanárnö vezetésével — főpróbát tartottak.

Kivártuk az alkalmat, egy pillanatra megszakítottuk a próbát, s a tanárnővel rövid taktikai megbeszélést tartottunk. Utána folytatták a próbát, technikusunk pedig beállította a mikrofonokat a műsor „részleteinek" felvételére. A műsornak csak azokat a részeit vettük fel a helyszínen, amelyeket nem lehetett a rendezvény után megismételni. Például a beszélgetést az íróval, a zeneszámokat stb., a többit pedig rendszerint a műsor után rögzítettük.

Jómagam sem szeretem a statisztikai adatokat, de azért elmondom, hogy évente legalább 15 műsort hallgattunk végig, tehát húsz év alatt 300 műsort rögzítettünk. És ha minden műsorból csak 30 percet közvetítettünk, akkor az Újvidéki Rádió több mint kilencezer percet szentelt a szabadkai Életjelnek. Hozzátehetem azt is, hogy ennél még sokkal többet közvetítettünk, mert az Életjel egy-egy műsorából nemegyszer két-három adást is készítettünk. Ezenkívül sokszor megcsináltuk azt is, hogy egy-egy hangfelvételt már útközben „visszahallgattunk" és kijegyeztük azokat a részleteket, amelyeket illusztrációként felhasználhattunk a reggeli híradóban.

Megvallom őszintén, műsorainkat eleinte a minősége miatt olykor bírálat érte, de az utóbbi időben az Életjel estjeinek fejlődése

kiegyensúlyozott. Ma már nyugodtan elmondhatjuk, hogy minden egyes műsora gondosan és igényesen előkészített rendezvény volt.

Az együttműködés jeléül tavaly, november 29-én az Újvidéki a rádióhallgató, és mindjárt hozzátehetem, hogy így lett az Életjel műsora az Újvideki Rádióé is.

Az együttműködés jeléül tavaly november 29-én az Újvidéki Rádió és Televízió napja alkalmából plakettel és díszoklevéllel tüntette ki a jubiláló Életjelt.

Nekem, mint újságírónak, kedves emlék marad, hogy egy ilyen nemes rendezvénysorozatot két évtizeden át figyelemmel kísértem. Hogy az Életjel szerkesztőségének, a Csáth Körnek és persze Horváth Emma tanárnőnek a közreműködésével számos íróval és művével megismerkedhettem és továbbíthattam a rádióhallgatónak is.

Húsz év után — most, hogy nyugállományba vonultam — megvallom őszintén: hiányzik az Életjel, és ha közelebb lenne Szabadka Újvidékhez, állandó közönsége lennék műsorainak.

PAPP Imre

Élőújságunk két hűséges pártolója:
Papp Imre *Gubás Ágota*

SZEMBESÜLNI ÖNMAGUNKKAL

„Ki mondja ki a szent igazságot, ha nem az író?"

(Gogol)

Ki mondja ki — nem csak az igazságot, hanem a leírt szavakat, a költő, az író gondolatait, mert ha nem vesszük kezünkbe a könyvet, holt betűk maradnak. S ebben az egyre nagyobb gazdasági és mindenféle válsággal küszködő jelenünkben egyre időszerűbbé válik a „Ki mondja ki?" kérdése. Egyre kevesebb időnk és energiánk jut ugyanis az olvasásra, a szépirodalom olvasására pedig különösen. Pedig egy irodalmi munka „nem egyszerű játéka a képzeletnek, nem elszigetelt szeszélye valamely izzó agynak, hanem a környező erkölcsök másolata, bizonyos szellemi állapot jele" (Taine). S ezekkel a jelekkel szembesülnünk kell. Tulajdonképpen a leghatásosabb érzelem- és gondolatkeltés a színházművészet eszközeivel érhető el, de a színházban egyre több az öncélú kísérlet, az ötlet szintjén megrekedt gyorstalpaló munka, mint a valódi érték. Az Életjel irodalmi előújság három évtizedes működését épp az tudta fenntartani és újra meg újra időszerűvé tenni, hogy a valódi értékek bemutatására törekedett mindenkor, s elsősorban a környezete, e vidék alkotóinak, s a kiemelkedő országos értékek, nemzetek és nemzetiségek íróinak „élő" közlésére.

Nagyon sokszor találkozhattunk azzal a lekicsinylő kézlegyintéssel, amely a szűkebb környezetünk íróit, alkotóit becsüli le, valahogy arról, akit személyesen is ismerünk, kevésbé hisszük el, hogy értékeset tud teremteni. Az olvasók többsége ezért nem veszi a kezébe a vajdasági szerző művét, s nem megy el az előújság rendezvényére sem. Kényelmes, legfeljebb hallgatja a rádiót, míg dolgozik. S itt lép elő fontos közvetítőként ez a médium, mert szélesebb hallgatósághoz viheti el a költő szavát. A Szabadkai Rádio húszéves fennállása időszakából 15 éve rendszeresen közvetíti, közelíti az irodalmat hallgatóságához. *Szép szó* címmel 1973. március 4-én indított el útjára egy kéthetenként jelentkező félórás irodalmi műsort, de a heti kulturális programjában *(Stúdiómagazin, Zenés körkép, Szerdán kultúra, Művelődési magazin)* kezdettől fogva jelen van az irodalom. Az előbbiben főként színészeknek, az utóbbiakban pedig el-

sősorban az amatőr előadóknak, az Életjel szavalóinak a közreműködésével. A *Szép szóban* élt egy néhány éves rovat is *Miért tetszik?* címmel, amelyben az előadott vers szavalója elmondta élményeit a művel kapcsolatban, elemezve tartalmi, esztétikai értékeit, szerkezetét, segítve a mű megértését, fölismerni szépségeit. Tulajdonképpen ezt teszi a puszta versmondás is, hiszen a szavaló saját értelmezésével segít az élmény erejével a gondolatot közvetíteni. Az a több száz költemény, számos prózai mű vagy reszlet, amelyet rendszeresen sugárzott a Rádió, ha néhány perc erejéig is, de „felfedeztette" az irodalmi értékeket, s elősegítette, hogy ne csengjen teljesen ismeretlenül egy-egy szerző neve a közönség soraiban. S ha valamelyik kivételesen ihletett és tehetséges előadásmód és erőteljes költői munka arra is késztetett valakit, hogy a hallott művet esetleg fel is kutassa, szerzőjétől mást is megismerjen, kézbe vegye könyvét — már nagy feladatot töltött be.

Hogy a három évtizeden túl milyen irányban kellene újabb lehetőségek, megújulási formák után kutatnia az élőújságnak a pódiumi előadóművészeten kívül, ezt az egyre inkább elszaporodó „beszélgetős" estjei jelzik, tudniillik egyre inkább a közvetlenség, a meghittség válik mindennapjaink hiánycikkévé. Az író, illetve a költővendéggel való kitárulkozó beszélgetés vagy az irodalom és a szakember segítségével bemutatott, megvitatott téma, mint például a környezetvédelem, jelzik a megújulás kísérleteit. S érdemes lenne megkísérelni a helyi értékekben is még mélyebbre ásni, leküzdeni az előítéletekből fakadó kézlegyintő magatartást, értéket felmutatva cáfolni. „A sznob lebecsüli a helyet, amelyen él. Ez a lebecsülés jogos lehet mint ítélet, de nem lehet az mint magatartás. Országunk mint hely lehet elmaradt, szánalomra méltó, mint működésünk kijelölt helye minden terek közül a legfontosabb. A hely, amelyen világra jöttünk, éppúgy kötelez, mint a természet, amelyet világra hoztunk" (Németh László). Ezt a kötelező penzumot teljesíti az Életjel egyik alapító tagja, Dér Zoltán fáradhatatlan kutató- és gyűjtőmunkájával, az évkönyvek összeállításával például.

Ez az élőújság nyomtalanul eltűnne tudatunkból, ha nem létezne a rendezvényláncot szinte karikára követő aprólékos számontartás, amely nem kevesebb, mint egy kísérlet: szembesülni közelmúltunk és jelenünk kultúrájának egy darabkájával, önmagunkkal.

GUBÁS Ágota

AZ ÉLETJEL VISSZHANGJA

IRODALMI ESTEK

MOZGÓ SZÍNPADOK SZILÁRDSÁGA

KÖLCSÖNÖS ÉLETJELEK

Utam során gyakran találkoztam a helyi kezdeményezésű, de szinte az egész Vajdaságot megmozgató kulturális-művelődési akcióval. Talán a legjellemzőbbet említeném: az eléggé elszigetelt vegyes lakosságú kis sziget, Szivác magyarjainak tevékenységét. A Szenteleky Művelődési Egylet rendezésében zajlott Szenteleky Napokról szinte alig lehet meghatódás nélkül írni. A Kristály Klára vezette egyesület minden évben találkozót szervez, itt osztják ki a Szenteleky Kornél emlékét is őrző műfordítói jutalmat, a Bazsalikom díjat és egy másik kitüntetést. (...)

Ha erről az országos méretűvé terebélyesedő helyi kezdeményezésről szóltunk, megemlítendő még egy nagy hatású, negyedszázados hangosújság, a szabadkai Életjel egyik műsora is. Herceg Jánost, az idén hetveneves írót, Szenteleky hajdani harcostársát, ünnepelte a régi Városháza termében összegyűlt hatalmas tömeg. (A most megjelent Életjel-dokumentumkötet sok száz műsor, irodalmi, színházi, kulturális előadás pontos műsorrendjét tartalmazza.) A szabadkaiak Herceg János méltó megünneplését is komolyan vették. Kiváló előadóművészek, Horváth Emma, Czifra Erika és Pajor Gizella tolmácsolásában vers- és prózarészletek hangoztak el az író életművéből, s a műsort jó színvonalú ének- (Varga Edit) és zeneszámok (Basch Mária zongorajátéka) tarkították.

Befejezésként az író Csordás Jánossal [helyesen: Mihállyal] beszélgetett. Fölvillantotta fiatalságának éveit és büszkén mondta: „Haraszti Sándortól egy kicsit magatartást is tanultam." És a jugoszláviai magyar író feladatairól — „mindig a valóságon kell tartani a szemünket" — és erkölcséből következő feladatvállalásairól beszélt. Figyelmeztető tényként rögzítette a „szórványiskolák" sajnálatos sorsát: egymás után zárják be kapuikat. Apatinban például öt gyermekkel működik egy magyar osztály, mert a szülők, a jobb boldogulás érdekében, nem íratják gyermeküket magyar iskolába. „Ez is a szociográfia témakörébe tartozik, ez is indokolttá teszi, hogy még nagyobb szociográfia témakörébe tartozik, ez is indokolttá teszi, hogy még nagyobb figyelemmel forduljak — forduljunk — a falu felé". Mikor a további terveiről kérdte a riporter, Herceg János így felelt: „Szeretnék még írni, nem mondtam el még mindent. Tudom, hogy az utolsó lépcsőfokot járom, szeretném még kihasználni, amit a sors belém préselt."

Vallomásos, erkölcsi erejű szavak, van min elkondolkodnunk Herceg Jánossal együtt. Az Újvidéki Rádió fölvette az egész Herceg János-műsort. Az ő kocsijukkal tértem vissza Újvidékre.

Szakolczay Lajos

(Magyar Nemzet, 1979. január 28.)

SZABADKÁRÓL ÉLETJELEK

Több mint tíz évvel ezelőtt barátaim — Balla Bálint, Szente Imre, Szépfalusi István — társaságában beutaztam a Vajdaság tájait, s elvezettek a Palicsi tóhoz. Ifjúságom emlékei vonzottak ide, bár sohasem jártam valójában errefelé, a legkedvesebb költőm, Kosztolányi idézte elém régen-régen a tavat:

A tó, a tó! a meszeség! hahó,
a messzeségbe elvisz egy hajó,
ó álom, áldás, szívdobogtató
tündéri titkok tükre, tiszta tó,
tündéri tó! — — —

Megmártottam magam a tóban, még zavaros vize sem csökkentette rajongásomat a táj iránt, mely oly sok versre ihlette Kosztolányit és követőit ezen a vidéken — így Ács Károlyt is:

Hogyha már-már elepeszt a kórság,
úgy szomjazod az igaz lét kortyát,
tó vár rád, elmerült, partja nincs
gyerekkorod óstava: Palics.

A királyhalmi szőlők között Palics a város üdülőhelye, itt zajlik Szabadka vízisport élete. Ha Kosztolányi és Csáth Géza írásai oltották belém a város szeretét, akkor a mai Szabdka írói csak megnövelték e vonzalmat bennem, ahogy közöttük akkor elidőztünk. Felsétáltam a már ismert Dér Zoltán lakására, hosszú beszélgetésünk végén könyvet adott kezembe ajánlásával: „Endrének, hálával a szép ismertetésért, Szabadka, 1970. VIII. 19. Dér Zoltán."

A recenzióm, amelyre céloz, Csáth Gézáról írott tanulmányáról szólott. Régóta figyelemmel kísértem már a távolból Vajdaság magyar irodalmi életét, amikor kezembe került egy vékony könyv, amely annak előző tíz esztendejére nézett vissza összefoglalásként. „Életjel 1958—1967" volt a címe. Most pedig előttem fekszik további két kötete. Az utolsó kötet már testessé nőtt évkönyv, felöleli az 1972-től 1978-ig eltelt esztendőket. Mennyi minden van ebben a kötetben összegyűjtve! Illően kezdjük pár sorral a nyitányul szolgáló Kopeczky László verséből:

Az idő helyben topog,
S mi elszállunk belőle
Szép szavakat vésve
Papírra, fára, kőre.
Senki sem emlékszik majd ránk,
Csak arra a bizonyos időre,
Amikor még szép szavakat véstünk
Papírra, fára, kőre.
Ez lesz majd emlékünk öre,
És te, Életjel,
Amint végtelen táncod ropod
Az időben, mely helyben topog.

„Életjel" címmel indult útjára 1958 októberben ez az irodalmi mozgalom, élőújságként a Szabadkai Városi Könyvtár olvasótermében. Irodalmon kívül színházról, zenéről és képzőművészetről óhajtottak szólni a deszkákról, eleven kapocsként a szerző és a közönség között. Az igazi ihletőjük a helyi hagyományoknak a város életében játszott kimagasló szerepe volt. Kosztolányi Dezső emlékműsoruk születésének kilencvenedik évfordulóján áldozott a költő emlékének — ugyancsak hasonló évfordulón Csáth Géza emlékműsorral járultak hozzá az író ébresztéséhez. Számtalan műsor mutatta be a mai jugoszláviai magyar írókat és műveiket, többek között Gion Nándort és Németh Istvánt. Talán a legfényesebb emlékű irodalmi műsoruk az erdélyi magyar írók szabadkai bemutatkozó estje volt, melyen Sütő Andrással az élen, Farkas

Árpád, Gálfalvi Zsolt, Kányádi Sándor, Páskándi Géza és Szemlér Ferenc léptek föl. Nem hanyagolták el a jugoszláv irodalom bemutatását sem, Ivo Andrić, Miroslav Krleža, Ivan Goran Kovačić és mások művei kerültek műsoraikra.

Az évek múltával kiterebélyesedett a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad munkássága is. Megalakult a Csáth Géza Művészetbaráti Kör, amely most már az ifjúságnak, iskolás diákoknak nyújtotta az irodalmi és művészeti élmények sorozatát. Zenei és művészeti estjeiken olyan rangos művészek is felléptek, mint Tallós Zsuzsa, Sziráczky Katalin és Póka Éva. Színjátékok, szavalóversenyek, miniműsorok késztetik az ifjabb nemzedéket a cselekvő részvételre, az irodalom szeretetére. Horváth Emma tanárnő az amatőr szint fölé emelte az irodalmi estek hosszú sorát. A zenei műsorok, hangversenyek mellett említenünk kell a képzőművészet pártolását, kiállítások rendezésével mutatták be a Vajdaság magyar alkotóit.

Az „Életjel" mozgalom munkásságának mintegy legnagyobb erőfeszítése volt az Üzenet irodalmi, művészeti és társadalomtudományi folyóirat megindítása a hetvenes évek eleje óta. Itt csapódik le munkásságuk legjava, de talán még ennél is érdekesebb könyvkiadó kísérletük. Az „Életjel Miniatűrök" zsebkönyvei és az „Életjel Könyvek" vaskos kötetei jelzik a vállalkozás útját. Különösen kiemelkedő Csáth Géza kiadatlan írásainak kötete — Csáth Géza: Írások az élet jó és rossz dolgairól, 1975, és Kolozsi Tibor monográfiája a szabadkai sajtó történetéről — „Szabadkai sajtó (1848—1919), 1973" —, valamint Dér Zoltán: Szembesülések, 1979. Mindez a sok munka ott sorakozik a három „Életjel Évkönyv" több mint ezer oldalán. Tengernyi fényképfölvétel, műsor fotokópia és rajzos illusztráció díszíti a köteteket. A kötet végén időrendben fel van sorolva minden rendezvényük műsorának szövege, mely aztán teljes képet mutat elevenen és szívet lelkesítően kulturális életükről.

A könyv egyik befejező képe Szabadka főterén készült: Csáth Géza mellszobrát — Almási Gábor alkotását — állják körül mosolygó fiatal lányok, a Csáth Kör tagjainak egy csoportja. Kedvük éppúgy ragyog, mint szép arcuk a kamerába, Rövid Eleonóra, Erős Borbála, Gyenes Márta és így tovább. Jelkép itt ez a felvétel, a múltba gyökerezett erős fiatal életet példázza nekünk.

Tíz év előtt elbúcsúztam Dér Zoltántól, szobájában őt is Csáth Géza mellszobrai vették körül. Ő marad ma is hajtó motorja, szellemi apja ennek a mozgalomnak, amely elénk tárul a könyvek lapjairól.

Zsigmond Endre

(Új Látóhatár, 1981. június 30. 1. sz.)

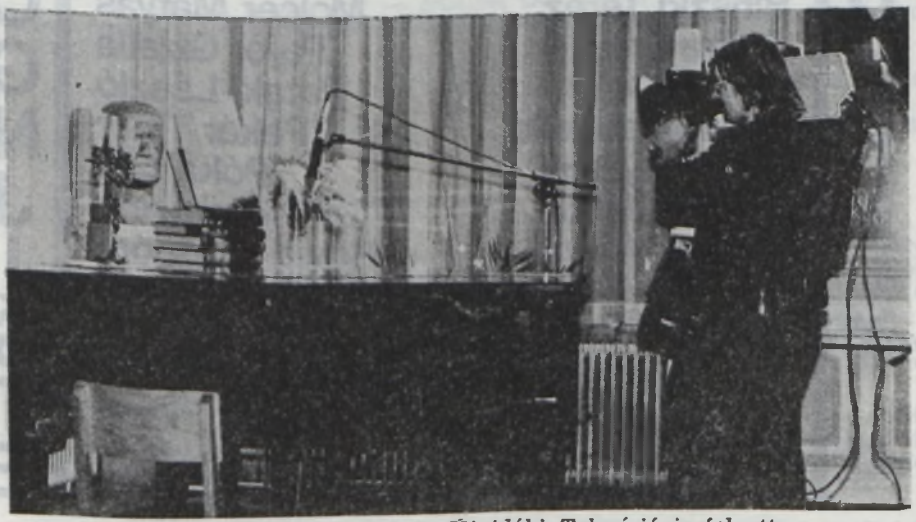

Csáth-emlékműsorunkat az Újvidéki Televízió is felvette

Életjel

OLTATLAN TŰZHELY

NEUGAŠENO OGNJIŠTE

1983. december 12-én,
hétfőn
19 órakor
a Kultúrotthon
dísztermében

U ponedeljak,
12. decembra 1983.
u 19 časova
u Velikoj sali
Doma kulture

Jubileumi est

25

Jubilarno veče

Fellépnek · Nastupaju:

Ágoston Pribilla Valéria
Marta Aroksalaši
Bajza Viktória
Barácius Zoltán
Basch Mária
Biacsi Antal
Binszki Teréz
Czifra Erika
Danilo Čolić
Égető Gabriella
Fejes György
Herceg János
Hényel Mária
Horváth Emma
Illés Zoltán
Kristina Jakovljević
Jónás Gabriella
Kama Margit
Kerek Edit
Kinka Rita
Komjáthy Ildikó
Krekity Olga
Lőrinc Zsuzsanna
Megyeri Lajos
Molcer Mátyás
Pajor Gizella
Pataki László
Pekár Tibor
Póka Éva
Pro musica
Rövid Eleonóra
Szöllősy Vágó László
T. Sziráczky Katalin
Tallós Zsuzsa
Aleksandar Tišma
Urbán János

A 25 éves élőújság jubileumi rendezvényei

EGY MŰVELŐDÉSI KÜLDETÉSRŐL AZ ADATOK TÜKRÉBEN

Negyedszázados fennállásának megünneplésére készül az Életjel irodalmi élőújság. Bizonyára kevés olyan községünkbeli vagy környékbeli lakos akad, legyen bár fiatal vagy hajlott korú, aki ne ismerné az Életjel sokrétű tevékenységének valamelyik formáját, ne vett volna részt a 25 év alatt megtartott mintegy ezer előadás egyikén-másikán, vagy ne jutott volna a kezébe a több mint 23 ezer kötet valamelyik példánya. Az Életjel-rendezvények tízévi hagyománya után, 1968-ban szélesedett ki a tevékenység a könyvkiadással. A miniatűr könyvek között eddig 38 címszó, az Életjel Könyvek sorozatban pedig 27 jelent meg, elsősorban azt bemutatva és tudatosítva, hogy milyen gazdag vidékünk irodalmi, kulturális és forradalmi hagyományokban.

Az olvasók, könyvek számát csaknem tízszer meghaladta az élőszó rendezvényeinek közönsége: mintegy kétszázezren látták az Életjel, a Csáth Géza Művészetbaráti Kör és a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad mintegy ötezer közreműködőjének előadásait.

Ezt a sokágú irodalomnépszerűsítő tevékenységet reprezentálja a december 12-i jubileumi összeállítás. Fellépnek e csoportok oszlopos tagjai, élükön Horváth Emma tanárnővel, de az ünnepi műsor nagyobb részében azokat a neves színészeket láthatjuk, akik évekig közreműködtek az Életjel színpadán, vagy innen indultak el pályájukra. Közöttük lesz Fejes György, Pataki László, Karna Margit, Barácius Zoltán, Jónás Gabriella, Póka Éva, Bajza Viktória és Rövid Eleonóra. Néhány szerbhorvát nyelvű szám is elhangzik, s az est egyik íróvendége lesz Aleksandar Tišma, de meghívták Herceg Jánost is, akinek műveiből számos ízben adtak válogatást az Életjel szerkesztői. Az Életjel pódiuma a vers, a próza, a színjáték, a pantomim és általában az előadóművészet mellett a komoly zenét is népszerűsítette, így ezúttal is számos kiemelkedő szabadkai muzsikus és énekes: Basch Mária, Kinka Rita, Komjáthy Ildikó, Molcer Mátyás, Pekár Tibor, Hényel Mária és a Pro musica énekkar teszi még ünnepélyesebbé a programot.

Erre az alkalomra lát napvilágot — az utóbbi ötévi munkát dokumentálva — az Életjel évkönyvek negyedik kötete.

Az alkalmi rendezvény — amelyet Dér Zoltán és Horváth Emma állított össze — a jövő hétfőn a régi városháza dísztermében este hét órakor kezdődik.

Gubás Ágota

(Szabadkai Rádió, 1983. december 5.)

AZ ÉLETJEL NEGYEDSZÁZADA

A művelődési otthon nagytermében december 12-én, hétfőn ünnepélyes keretek között megemlékeznek az Életjel megjelenésének huszonötödik évfordulójáról. Ezzel a jubileummal egybeesik a Csáth Géza Művészetbaráti Kör fönnállásának, a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad működésének és a könyvkiadási tevékenység elindításának tizenötödik, az Életjel Könyvek megjelenésének tizedik és a szerbhorvát nyelvű irodalmi és színjátszó csoport megalakulásának ötödik évfordulója.

A 19 órakor kezdődő négyórás műsorban — többek között — fellép Marta Aroksalaši, Bajza Viktória, Barácius Zoltán, Basch Mária, Danilo Čolić, Horváth Emma, Kristina Jakovljević, Kinka Rita, Urbán János, Aleksandar Tišma, Jónás Gabriella, Hényel Mária és a Pro musica kamarakórus.

(Subotičke novine, 1983. december 9.)

A SZÉP SZÓ PÓDIUMÁNAK NEGYEDSZÁZADA

Az Életjel jubileumi műsora elé

Nem megméretés, csak ízelítő huszonöt év csaknem ezer előadásából, nem az értelem diktálta ésszerűség, hanem az érzelmek izzása által érzékeltetve a megtett utat, azok tolmácsolásában, akik ott voltak az élőújság indulásánál, illetve akik innen nőttek fel — így fogalmazhatnánk meg tömören az Életjel jubileumi estjének szerkesztési koncepcióját.

1958. október 28-án, az Életjel első számának bevezetőjében Urbán János így fogalmazta meg az élőújság megálmodóinak és valóraváltóinak törekvését: Élőszóval kívánunk olvasótábort toborozni az irodalomnak, népesebb közönséget a tárlatoknak, a hangversenyeknek, színházi előadásoknak... Élőszóval, mely — ellentétben a meghonosodott hiedelemmel — éppúgy kötelez, mint a leírt szó, különösen akkor, ha az időszerűség felelősségérzetével a leírt szavakat kelti életre...

Jubileumi estünk lelkes közönsége

Jóllehet irodalmi élőújságként indult az Életjel, a huszonöt évfolyam mindegyike arról tanúskodik, hogy nem zárkózott el a többi művészeti ág — népművészet, zene, képzőművészet — elől sem: az irodalmi műsorokat zenei, népművészeti, tudományos-ismeretterjesztő, képzőművészeti betétek vagy önálló rendezvények tarkították. Ezt a gyakorlatot tükrözi a jubileumi est műsora is, melyben egyaránt helyet kap a hazai és a világirodalom, a jelen és a múlt zenéje.

A műsor jeles művészeket és kiváló amatőröket vonultat fel; mindegyiküknek valami módon köze van az Életjel múltjához vagy jelenéhez. Pajor Gizella, Kristina Jakovljević, Illés Zoltán, Tallós Zsuzsa, T. Sziráczky Katalin, Krekity Olga, Kerek Edit, Lőrincz Zsuzsanna, Pekár Tibor, Hényel Mária, Binszki Teréz, Fejes György, Karna Margit, Kinka Rita, Marta Aroksalaši, Czifra Erika, Ágoston Pribilla Valéria, Horváth Emma, Barácius Zoltán, Basch Mária, Danilo Čolić, Bajza Viktória, Jónás Gabriella, Pataki László, Komjáthy Ildikó, Molcer Mátyás, Póka Éva és a Pro Musica Kamarakórus

nevét olvashatjuk a műsorlapon, az est írótvendégei Aleksandar Tišma és Herceg János akadémikusok. Bevezetőt mond Biacsi Antal, az elmúlt negyedszázad emlékezetes eseményeit Urbán János villantja fel. A műsort Szőllősy Vágó László vezeti.

Az *Oltatlan tűzhely* című jubileumi műsor hétfőn, december 12-én este 7 órakor kezdődik a városháza dísztermében. A jubileumra jelenik meg az Életjel negyedik évkönyve, az utóbbi öt év krónikája.

— *sy*

(Magyar Szó, 1983. december 10.)

OLTATLAN TŰZHELY

Szeretettel köszöntöm tisztelt közönségünket, minden kedves vendégünket és jubileumi műsorunk minden résztvevőjét. Ugyanígy szeretettel köszöntöm mindazokat, akik az elmúlt huszonöt évben velünk voltak, közöttünk jártak, és akiket ez az oltatlan tűzhely, ennek parazsa egy percre is melegíteni tudott.

Oltatlan tűzhely. Bocsássák meg nekem, hogy a szép szó, az okos gondolat, az alkotás legintimebb pillanatának szép ünnepén, mint valami hívatlan vendég, mint jámbor, ki véletlen téved ide, kicsit kérkedőn, Tóth Árpád kötetéből három sort idézzek: „S dalom égő zenéjét messzi hordd, / Mint oltatlan tűzhelyről a parázs / Röpül, óh, szórd szét, hol csak ember él!" Szeretném megköszönni mindazoknak, akik ezt a parazsat szétröpítették, akik ezt a tűzhelyet huszonöt éven át táplálták, őrizték és óvva vigyázták, hogy ki ne aludjon. Ha sorba venném az öt, tíz, tizenöt, húsz és huszonöt éve itt tevékenykedő fiatalokat és még fiatalabbakat és száz és száz nevet említenék, azt hiszem, még ugyanannyi nevet hallgatnék el, és természetesen igazságtalan lennék. Emiatt hadd mondok egy őszinte köszönetet. Mégis egyetlenegy nevet, egyetlenegy embert e mai napon külön kell köszöntenem. Az Életjel huszonöt éves munkásságának egyetlenegy szerkesztője, aki önzetlenül, fáradságot nem ismerve, rostokolva és robotolva végigkísérte és megcsinálta ezt a

Biacsi Antal

Urbán János

negyed évszázados munkát, Dévavári Zoltán, akinek az Életjel és a Veljko Vlahović Munkásegyetem, amelynek szerkesztőjeként dolgozik az élőújságban, külön szeretné köszönetét kinyilvánítani. Megkérem Guzsvány Máriát, a Veljko Vlahović Munkásegyetem munkástanácsának elnökét, hogy szerény figyelmességünk jeleként adja át Ivan Jandrić szabadkai keramikus egy alkotását Dévavári Zoltánnak, akire az Életjel a jövőben is éppen úgy számít, mint az elmúlt huszonöt évben, és akinek hasznos munkája és tevékenysége a jövőben is biztosan oltatlan tűzhelyet biztosít ennek a városnak.

Végül, de nem utolsósorban engedjék meg, hogy külön tisztelettel köszöntsem a szabadkai társadalmi-politikai szervezetek képviselőit, Đeno Andrekovič és Nagy József elvtársat, akik a Szocialista Szövetség Községi Választmányának küldötteiként köszönteni fogják a jubiláló Életjelet.

Biacsi Antal

(A kétnyelvű bevezető elhangzott a huszonöt éves élőújság Oltatlan tűzhely című jubileumi estjén, 1983. december 12-én.)

AZ ALKOTÓMUNKA IRÁNTI SZERETET

Kedves ünnepeltek! Elvtársnők és elvtársak!

Nagy örömömre szolgál, hogy ma este az Életjel tagjaihoz és mindazokhoz fordulhatok, akik eljöttek ide, hogy gratuláljanak és sok sikert kívánjanak jubileumuk alkalmával.

Az Életjel irodalmi élőújságot negyedszázaddal ezelőtt azoknak az embereknek egy csoportja hozta létre, akik szeretik a művészetet és az elit és tömegkultúra közül egyiket se választották, hanem új utak után kezdtek kutatni. Már kezdetben elvetették azt az előítéletet, hogy létezik magasrendű művészet, amelyet kizárólag a kiválasztottak számára alkottak, akik egyedül képesek megérteni azt, a többiek számára pedig valamilyenfajta pót-művészetet kell létrehozni. Az Életjel kezdeményezői azzal a világos céllal kezdték meg munkájukat, hogy mindenekelőtt olyan környezetet kell teremteni, amelyben a közönség nem lesz a művészet fogyasztója, sem pedig passzív szemlélője, hanem aktívan részt vehet a művészi üzenet befogadásában, s ezáltal képes lesz alkotó módon alkalmazni az élményt, személyiségét gazdagítani. Ez jó és hatékony módszer volt arra, hogy az ember a kulturális és művészi események központjában találja magát.

Visszatekintve a megtett, huszonöt éves útra, nyugodtan mondhatjuk, hogy e vállalkozás hordozói, egy pillanatig sem távolodva el elsődleges szempontjaiktól, rendkívül sokat tettek mind programjaik gazdagítása, mind az interpretáció legjobb formájának megtalálása érdekében. Két irányban tevékenykedtek: egyrészt a közönségre hatottak, amelyet rá kellett szoktatniuk arra, hogy megszeresse a művészetet, másrészt pedig magukra az előadókra kellett hatniuk. Az Életjel idővel a művészi alkotómunka iránti szeretet ápolásának sajátságos iskolája lett. Ha szem előtt tartjuk ezt az erőteljes nevelő hatását, nem kell csodálkoznunk azon, hogy jó néhány kiváló művész éppen az Életjelben lépett fel először. Az Életjel fejlődésében nagyon fontos momentum volt az a döntés, amelyet a hivatásos színészekkel folytatott tíz éves munka után hozott, hogy többet kell szerepeltetnie a fiatalokat, mindenekelőtt a tanulókat, akikkel csakhamar meg is kezdődött a rendszeres munka.

Ugyancsak jelentősnek kell tartanunk azt a döntést is, hogy — az irodalmi rendezvények mellett — meg kell indítani a könyvkiadást is, s ily módon még egy lehetőséget adjunk polgártársainknak tudásuk és tehetségük kifejezésére. Ezenkívül az Életjel évek óta ápolja a képzőművészeti, a zenei és egyéb alkotómunkát.

Az Életjel megindításának jelentősége annál nagyobb, mivel akkor történt, amikor városunkban még nem volt magyar nyelvű irodalmi és művészeti folyóirat.

Đeno Andreković

Nagy József

A tagok lelkesedéssel fogadták a kezdeményezést, hogy az Életjel mellett alakítsák meg a szerb nyelvű szavalócsoportot. Ennek köszönhető, hogy öt évvel ezelőtt megkezdődhetett a rendszeres munka annak érdekében, hogy kétnyelvű előadásokat is tartsanak.

Külön öröm számunkra, hogy az önök számára és számunkra egyaránt jelentős ünnepséget abban az évben tartjuk, amikor nagy jubileumainkról emlékezünk meg — amikor barátságban élő népeink és nemzetiségeink a Jugoszláv Népfelszabadító Antifasiszta Tanács második ülése megtartásának negyvenedik évfordulóját ünneplik.

Szem előtt tartva a számtalan sikert, a díjakat, az elismeréseket és a lelkes nézők őszinte tapsát az elmúlt huszonöt évben, engedjék meg, hogy az Életjel jelen levő tagjainak és mindazoknak, akik hozzájárultak az élőújság fejlődéséhez és elért eredményeihez, köszönetet mondjak, gratuláljak és további sikereket kívánjak.

Đeno Andreković

(Elhangzott a huszonöt éves élőújság Oltatlan tűzhely című jubileumi estjén, 1983. december 12-én.)

KIEMELKEDŐ HATÁRKŐ

Mélyen tisztelt elvtársnők és elvtársak! Kedves közönség!

Kivételes megtiszteltetés számomra, hogy a Szocialista Szövetség Községi Választmánya, s általa városunk minden dolgozója és polgára, következésképp — s ha megengedik — az Önök nevében is csatlakozhatom az előbbiekben elhangzott jókívánságokhoz, amelyeket e jelentős jubileum alkalmából meleg szeretettel továbbítunk mindazokhoz, akik ezt az élőújságot megálmodták, létrehozták, és fáradságot nem ismerő, áldozatos munkálkodással továbbfejlesztették, minden rendezvényét sikerre vitték.

Ez a mai est kiemelkedő határkő az Életjel tevékenységének történetében, szellemi életünk kiterebélyesedésének útján. Örülünk annak, hogy ezt a negyedszázados évfordulót méltó keretek között együttesen ünnepelhetjük meg mindazokkal, akik a fogalommá nemesült Életjel-estek felejthetetlen élményeket nyújtó sorát elindították, s már annak idején egyöntetű támogatásban részesítették a kezdeményezést, és azokkal is, akik fiatal éveikben erről a pódiumról indultak el, s innen jutottak el a világot jelentő deszkákra.

A kezdeményezők csupán egy szerény eszközökkel dolgozó irodalmi élőújságot akartak teremteni nemzeteink és nemzetiségeink kulturális vívmányainak, irodalmi értékeinek tolmácsolása és népszerűsítése érdekében. Tevékenysége azonban az esztendők során annyira kibővült, hogy visszhangja nem csupán a várost töltötte be, hanem Szabadka határain túl is messzire eljutott, s nemcsak nálunk, de a környező helységekben is megmozgatta a szellemi életet. Kivételes tartalmi és formagazdagságára jellemző, hogy az irodalom, a zene, a színművészet, a képzőművészet mind megtalálta helyét a rendezvényeken, s ennek nyomán az irodalomkedvelők köre kibővült, a különböző művészeti ágak pártfogóinak száma örvendetesen megnagyobbodott. A szerkesztőség mindig nagy gondot fordított a tehetségkutatásra, a nyomtatott betű terjesztésére, a klasszikus és a modern muzsika barátainak megmozgatására, az ősi népdal útjának egyengetésére a mai világban.

Az ékesen szóló eredmények mély nyomokat hagytak mindazoknak a lelkében, akik figyelemmel kísérték a művelődési élet különböző ágazataira kiterjedő törekvéseiket, kísérleteiket, olykor merész vállalkozásaikat. Folytonosan megújuló munkára pedig talán az buzdította őket, hogy érezték: útjukon nem maradtak magukra, munkájukban mindig számíthatnak segítő társakra, nincsenek egyedül...

Az alkalomhoz illően néhány adatra is érdemes odafigyelnünk. Huszonöt év alatt a maival együtt 870 előadást rendeztek. A széksorok, akárcsak most, majd minden alkalommal zsúfoltak voltak. Negyedszázad alatt az Életjel előadótermeinek falai között több mint 150 ezer ember foglalt helyet. De talán még ennél is többet mond, hogy az elmúlt 25 év alatt 5000 szereplő lépett fel a nagyközönség előtt, s csupán az utóbbi öt esztendőben ezerrel gyarapodott az öntevékeny közreműködők száma.

Említést kell tennünk itt az elismerés hangján a Csáth és a Kosztolányi Kör immár 15 éves múltra visszatekintő sikeres működéséről, de még inkább a könyvkiadásról, hiszen a műsoros estek rendezése mellett az Életjel tevékenysége erre is kiterjedt: eddig 38 miniatűrt adott ki, a terjedelmes Életjel Könyvek száma pedig 29. Az elmúlt években tehát 67 kiadvánnyal ajándékozták meg az olvasót, s a mai estre jelent meg a negyedik vaskos Évkönyv, amely a szerkesztőség minden léptéről pontos beszámolót nyújt az olvasóknak — ezúttal nemcsak a két évkönyv között eltelt öt esztendőről adva számot, hanem a negyedszázad eseményeiről is képet festve az érdeklődőnek.

Amikor az Életjel soha nem lankadó lelkesedéssel teli szervezőit és előadóit köszöntjük ezen a jubileumi esten, érdemeik méltó elismerése mellett kifejezést adunk annak a bizodalmunknak is, hogy irodalmi élőújságunk az elkövetkező évtizedekben is gazdag és változatos tartalommal teli rendezvényekkel és kiadványokkal ajándékozza meg szellemi életünk lelkes pártfogóit, híveit, támogatóit.

Nagy József

(Elhangzott a huszonöt éves élőújság Oltatlan tűzhely című jubileumi estjén, 1983. december 12-én.)

AZ ÉLETJEL VILÁGA

A negyedszázadon át, havonta rendszeresen megjelenő Életjel irodalmi élőújságot 1958 októberében azok kezdeményezték, akik érezték, tudták, hogy a haladó társadalmi-művelődési hagyományokra építve, az élet alakulásával mindig időszerűt, előremutatót, ösztönzőt kell hogy nyújtsanak azoknak, akik ezt igénylik és elvárják az alkotóktól. A munkásosztály részeként az írók,

Ezúttal is együtt ünnepelt velünk a Pro musica kamarakórus

képzőművészek, előadóművészek, közírók, az alkotók és a dolgozó közönség közös törekvése találkozott és ez hozta létre és ezáltal alakult az Életjel negyedszázados tevékenysége.

Az Életjel irodalmi élőújság tanácsa, szerkesztősége nem az egyedüli mozgató erő, de az a szervező csoport, amelynek időként változó tagjai és felelős szerkesztői mindenkor felismerték azt a lényeges tényezőt, hogy a sokirányú tevékenységet: az irodalmi, képzőművészeti, színművészeti, irodalomtörténeti, zenei, a társadalmi életünk időszerű eseményeivel foglalkozó előadásokat közösen, az előadókkal és a közönséggel együtt szervezhetik csak meg. Így lett számos dolgozóból, fiatalból szervező, előadó és ezáltal társadalmi tényezővé, alkotóvá vált.

A mindenkori haladó művelődéspolitikai álláspontok értelmében, az önigazgatás újat teremtő gyakorlati érvényesítésével, a szereplők számának állandó növelésével, a tartalom sokrétűségével már az első évtizedben kialakult az Életjel — mondhatni egyedülálló — szervezeti felépítése. Nem a klaszszikus értelemben vett művelődési egyesületről van szó, nem is csak műkedvelőkről, hanem a tehetségek, a hozzáértők, újat, színvonalasat teremtők, a művészi előadások kivitelezőinek céltudatos törekvéséről és célba éréséről adhatunk huszonöt év után számot.

Az Életjelnek nincsennek irodái, alkalmazottjai, az ügyvezetés színhelye a Veljko Vlahović Munkáegyetem Szabadkán, ennek keretében működik és a Művelődési Önigazgatási Érdekközösség anyagi támogatásával jelenik meg. Az előadások előkészítése iskolákban, kulturális intézményekben, művelődési otthonokban, munkaszervezetekben, a rádió- és lapszerkesztőségekben, szakegyesületekben, társadalmi szervezetek székházaiban történik. Kimerítően sok munkát igényel és rendszeres összehangolást követel az állandó helyíséghiány, de ugyanakkor ezáltal jön létre a szerteágazó, sokoldalú előadássorozat.

A számvetéshez tartozik az, hogy az Életjel irodalmi élőújság havonta megjelenő számait követték a Csáth Géza Művészetbaráti Kör, majd a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad fiataljainak előadásai. Megindult a könyvkiadás, megjelentek az Életjel Miniatűrök, majd az Életjel Könyvek,

és a negyedszázad során ezt a hézagpótló, hagyományt és forradalmi múltat számon tartó, fiatalokat útra indító könyvkiadói tevékenységet hetven kötet fémjelzi. Az Életjel tevékenységéről négy időszaki évkönyvben ad a szerkesztőség számot. Az utóbbi években szervezett ismeretterjesztő-tudományos előadások arra késztetik az élőújság előadásainak szervezőit, hogy hozzáértő, felkészült munkatársakkal létrehozza a művelődési élet társadalmi vonatkozásaival kapcsolatos véleménycseréjét.

Az elmúlt negyedszázad során, a testvéri együttélés ápolása és továbbfejlesztése érdekében, a környezeti nyelv számontartásával, az Életjel magyar nyelvű előadásaival párhuzamosan rendszeressé váltak a szerbhorvát nyelvű rendezvények. Az ország neves írói, előadóművészei lépnek fel az Életjel előadásain. Sokasodik a szomszédos országok íróinak, előadóművészeinek a közreműködése. Évfordulók, világesemények, díjazottak, a művelődési élet minden jelentősebb megnyilvánulásának számontartója lett az Életjel.

A generációváltások arra is rávilágítanak, hogy az Életjel pódiumán indult fiatalok közül nagy számban hivatásos előadóművészek lettek; a fiatal írók közül ma már többen mint ismert írók alkotnak. Az idősebb és a fiatal korosztály alkotói kezdeményezték és hozták létre az Üzenet irodalmi, társadalomtudományi, kritikai, művészeti folyóiratot városunkban. Ezek az erők, a mindig megújuló előadógárda biztos hordozója az Életjel továbbfejlődésének.

Az Életjelnek a negyedszázad során — a kiváló eredmények mellett — voltak rendezvényei, amelyek a minőség és az eszmeiség peremén mozogtak, de soha nem jutottak kifejezésre a munkásosztály törekvéseivel ellentétes nézetek. A társadalmi életünkben végbemenő változások mindenkor hatással voltak az Életjel szerkesztőségének, szervezőinek és előadóinak munkájára. A munkásmozgalomtól az önigazgatású társadalmi rendszer kialakulásáig hosszú és nehéz az út, és a mindig időszerű nézetek harcából az Életjel is kivette részét. A mostani számvetés, az évforduló további irányvonalul szolgál a munkában.

Az Életjel sokoldalú tevékenységét városunk dolgozói azáltal is elismerték, hogy Októberi díjban részesítették. Az Életjel évkönyveiben számon tartjuk, hogy városunkban, az ország más területein, külföldön tartott rendezvényeink szereplői számos elismerést kaptak a versmondási, a színjátszói, nyelvművelői vetélkedőkön. A dolgozó emberek, a hallgatóság elismerése a legnagyobb érték az Életjel szervezőinek, előadóinak.

Az elmúlt huszonöt év történéseihez tartozik az is, amit a költő így fogalmazott meg: „Hullatja levelét az idő vén fája." A negyedszázad legszomorúbb, egyben az új feladatvállalások megnyilvánulása volt az államelnökünk halálakor rendezett Tito-est. Az Életjel alkotói, előadói és szervezői közül a huszonöt év alatt negyvenöten távoztak az élők sorából. Emlékezünk rájuk munkájuk számontartásával.

Végül köszönet mindazoknak, akik az Életjel irodalmi élőújság és a könyvkiadás munkájában bármilyen formában részt vettek. Továbbra is valljuk, hogy az Életjel az alkotók és a dolgozó emberek együttes céljainak megvalósításával él tovább.

Urbán János

(Elhangzott a huszonöt éves élőújság Oltatlan tűzhely című jubileumi estjén, 1983. december 12-én. — Megjelent a Rukovet 1984/2. számában.)

SOKAK ÉLETJELE

Irodalmi élőújságunk negyedszázados jubileuma

Halk szóval irodalmat, művészetet hirdetni hangos időkben, mint amilyen korunk: reménytelen vállalkozás — intézték volna el egy kézlegyintéssel az Életjel sorsát-jövőjét azok, akik nem bíztak az élőszó erejében, a közvetlen élmény varázsában. Nem így az élőújság megálmodói és megteremtői, akik 1958 októberében útjára bocsátották az Életjel első számát.

Hitték-e a sikert? — minden bizonnyal, máskülönben ők is félreálltak volna. Az ő hitüket erősítették a növekvő évfolyamok, a sokasodó számok, melyekből kikerekedett a 25 évfolyam, a csaknem 900 szám.

Százak és százak gyűltek össze hétfőn este a régi szabadkai városháza dísztermében, hogy részesei legyenek a negyedszázados jubileum alkalmából hirdetett ünnepi műsornak, melynek célja — mint a műsor szerkesztőitől hallottuk — nem a megméretés (az megtörtént az elmúlt huszonöt év csaknem 900 előadásán), hanem ízelítőt adni, és megint csak: nem az értelem diktálta hűvös számítgatás, hanem az érzelmek izzása által érzékeltetve a megtett utat, azok közreműködésével, akik ott voltak az Életjel indulásánál, illetve akik innen röppentek fel.

A negyedszázad azonban olyan mérföldkő, mely legalább egy pillanatra megálljt parancsol. Nemcsak azért, hogy visszapillantsunk, hanem azért is, hogy előretekintsünk. Urbán János, aki az első szám „vezércikkében" csak elképzelésekről beszélt, most tényekre hivatkozhatott: huszonöt év sikereit, eredményeit sorakoztathatta fel. És a terveket is, melyek közös nevezője, hogy a dolgozó embert a kultúra aktív tényezőjévé tegyék.

Sajátos értékelését adták az Életjel negyedszázados tevékenységének a Szocialista Szövetség Szabadka községi választmánya elnökségi tagjainak: Đeno Andrekovićnak és Nagy Józsefnek a köszöntő szavai. Kiviláglott belőlük, hogy az élőújság, mely már több mint intézmény: mozgalommá terebélyesedett, Szabadka kulturális életének olyan meghatározójává vált, mely képes egybeötvözni a múlt hagyatékát a jelen kulturális értékeivel, utat nyitva egyszersmind a jövő felé mutató törekvéseknek is. Biacsi Antal, az Életjel főszerkesztője pedig régi adósságot törlesztett, amikor elismeréssel szólt Dévavári Zoltán munkásságáról, aki negyedszázadon át — az első számtól eddig az ünnepig — töretlen lelkesedéssel, konok kitartással tevékenykedett az Életjel megindításán, fenntartásán, tartalmi és formai gazdagításán, és akinek a jubileumi esten adták át a Veljko Vlahović Munkásegyetem szerény, szimbolikus ajándékát, egy Jandrić-kerámiát.

Akik a műsorban felvonultak, valamennyien a korábbi évek emlékezetes Életjel-műsorainak részvevői, részesei az élőújság múltjának vagy jelenének. Közülük egyesek még tanulók, egyetemi hallgatók, mások hivatásos művészként vagy emberformáló pedagógusként állnak ma is a kultúra szolgálatában: hivatásos művészek és amatőrök, harminc-negyvenen a sok ezerből, akik az elmúlt huszönöt év alatt egymást váltották az Életjel pódiumán, akik elkötelezettsége, lelkesedése ennek az élőújságnak legnemesebb kötőanyaga.

Szöllősy Vágó László

(Magyar Szó, 1983. december 14.)

JUBILÁLT AZ ÉLETJEL

Fennállásának és eredményes munkájának negyedszázados évfordulóját ünnepelte hétfőn este a Kultúrotthon dísztermében az Életjel élőújság. A terem ezúttal is szűknek bizonyult a közönség befogadására. Színvonalas, bár kissé hosszúra nyúlt műsorral ünnepelt az élőújság, és ezúttal felléptek olyan neves színészek és előadóművészek is, akik korábban vagy még ma is rendszeres szereplői az Életjel rendezvényeinek. Elegendő csak Kinka Rita, Bajza Viktória, Póka Éva, Pataki László, Baráčius Zoltán, Karna Margit, Pekár Tibor nevét említenünk.

A jubileumi műsor keretében az ünnepi szónokok kiemelték Dévavári Zoltán negyedszázados áldozatos, fáradságot nem ismerő szervező munkáját, és Ivan Jandrić keramikus egy alkotásával jutalmazták ezért a tevékenységéért. (...)

(7 Nap, 1983. december 16.)

Guzsvány Mária átadja a Munkásegyetem ajándékát Dévavári Zoltánnak

GYÜLEKEZŐ OLTATLAN TŰZHELYÜNK KÖRÜL

(A huszonöt esztendős Életjel köszöntése)

E sorok írójának gimnáziumi évei — a legcsodásabb évek, természetesen — az Életjel első évtizedének vége felé zajlottak. S hogy tartalmasan, emlékezetesen, azt az irodalmi élőújságnak is köszönhette; már ez önmagában is elegendő ok lehetne rá, hogy a „százezer szép szó" ünnepén a köszöntőmondók táborához csatlakozzék. De van egy sokkalta fontosabb oka ennél: a magánhaszon helyett az a felbecsülhetetlen értékű *közhaszon*, amelyet a huszonöt esztendő folyamán az ünnepelt hajtott.

Megálmodói, amikor 1958. október 28-án a Városi Könyvtár olvasótermében útjára bocsátották, bajosan hihették, hogy ennyire életrevaló, ilyen makkegészséges óriáscsecsemő körül bábáskodnak. Aki nemcsak hogy időnként bátortalanul életjelet ad magáról, hanem aki minden mozdulatával, minden tettével szüntelenül bizonyítani igyekszik: vagyok és lenni szándékozom. Mi mást jelentene a negyed évszázad alatt megtartott majd ezer rendezvény, az ötezer fellépő és a mintegy kétszázezer néző, mi mást a huszonháromezer példányban kinyomtatott hatvanhét kötet, a díjak és elismerések „gyümölcsöskosara", benne az Októberi díj és a Szenteleky Kornél Irodalmi Díj is.

Életrevalóságára az évek folyamán Szabadkán kívül felfigyeltek Eszéken, Belgrádban, Budapesten, Szegeden, Kolozsvárott..., csak mi ott Újvidéken nem vettük észre sokszor, vagy ha észrevettük is: fanyalogtunk. Mintha megfeledkeztünk volna róla, hogy a kis nemzeteknek mindig nagyobb szükségük volt és van az egymás és önmaguk megismerésére, a kovászként ható művelődési és népnevelési mozgalmakra, mint a nagy nemzeteknek, s hogy a nemzetiségre ez még fokozottabb mértékben érvényes.

Mert hogy az Életjel mostanra folyamatos, céltudatos művelődési és népművelési mozgalommá terebélyesedett, kultúrateremtővé, az ma már kétségtelen. Rég kinőtte kezdeti helyhez kötöttségét, arccal fordult a tartomány, az ország, sőt a világ felé: azonkívül, hogy a jugoszláviai magyar művelődési

élet majd minden jeles alkotója megjelent pódiumán, közönség elé léptek itt nemzeteink és nemzetiségeink értékes képviselői is, s kiváló művészek a szomszédos országokból. Tartós pillérű híd lett önmagunk felé, író és olvasója, színész és közönsége, nemzetek és nemzetiségek között, a jugoszláv és magyar kultúra közötti kapcsolatban; jól kitaposott ösvény az észak-bácskai falvakhoz, tanyacsoportokhoz, némi derűt és mozgalmasságot lopva erre az álmatag, szomorkás tájra.

A csaknem félezer oldalas, gazdag jubileumi évkönyvet böngészgetve számomra az a legszembetűnőbb, milyen megható szeretettel és megbízható pontossággal tartja fejben az Életjel, hol vannak jelenleg és min munkálkodnak fészkükből azóta kiröppent művészgyermekei. Az évforduló alkalmából oltatlan tűzhelye köré „rendelte" őket, s hívó szavára az ország és a világ különböző szegleteiből idesiettek Szabadkára, a Kultúrotthon jó leheletű dísztermébe, hogy ismét találkozzanak éltető elemükkel: a közönséggel. Jöttek az országos hírű művészek, s eljöttek a neves akadémikusok is.

A negyed évszázad nagyszerű eredményei egyértelműen azt jelzik, hogy a kezdeti pislákoló életjelből mostanra az élet határozott, erőteljes igenlése lett, valóban oltatlan tűzhely: remény a létezésre, a munkálkodásra, a fejlődésre; remény a megmaradásra.

Dudás Károly

(7 Nap, 1983. december 16.)

AZ ÉLETJEL JELZÉSEI

— Utólagos visszhang az Életjel jubileumi estjéről —

Hogy a 25 éves Életjel irodalmi élőújság hétfői ünnepi rendezvényén szűknek bizonyult a régi városháza díszterme, ez elsősorban a nagy hagyományú, lankadatlan lelkesedéssel irányított mozgalom iránti megbecsülés jele volt. Egyúttal azonban a sokműfajú tevékenység több generációt átfogó nagy hatósugaráról is tanúskodott, hisz bizonyára a közönség tekintélyes része személyes érzelmek, élmények révén is kötődik a szép szó világához, amelyre az élőújság negyedszázadon át újabb és újabb ablakokat nyitott. A zsúfolásig megtelt terem közönségének érdeklődését azonban legalább ilyen izzóan

Szöllősy Vágó László

Horváth Emma

Karna Margit

Pataki László

táplálta a művészi élmények iránti szomjúság, igény. Ennek felélesztésére bőven adott lehetőséget a reprezentatív előadóművészi gárda, amelynek tagjai az Életjelben bontogatták szárnyukat vagy próbálták ki újra és újra. És a hosszúra nyúlt műsorban az igazi ihletett perceket valóban ők nyújtották: Póka Éva sokszínűségével, Bajza Viktória szenvedélyességével, Pataki László mély emberségével, Danilo Čolić és Jónás Gabriella gondolatiságukkal, a műsor zenei részében pedig Kinka Rita, Pekár Tibor, Basch Mária, Komjáthy Ildikó fellépése jelentett maradandó élményt.

Természetesen ennek az amatőr mozgalomnak nem az a legfőbb érdeme, hogy felfedez, útravalót ad a tehetségeknek, hanem hogy kultúrát terjeszt, tudatosítja irodalmi, forradalmi értékeinket, hagyományainkat. A jubileumi est a két és fél évtizedes gazdag tevékenység érzékeltetésén kívül annak is tanújelét adta, hogy milyen fontos mindennek a tartalomnak magas színvonalú tolmácsolása, hogy a gondolatok élménytadóan jussanak el a közönséghez, s egyúttal útmutatóul, figyelmeztetésül is szolgált a továbbfejlődéshez, nevezetesen hogy ne veszítsük szem elől az igényességet. Ennek reményében kívánjuk, hogy ne csak egy-egy jubileumi reprezentatív műsor alkalmával legyen oly lelkes a közönség és meghitt a hangulat, mint ezúttal volt, hanem jusson ebből a légkörből a szürkébb hétköznapokra is.

Gubás Ágota

(Szabadkai Rádió, 1983. december 17).

AZ ÉLETJEL NEGYEDSZÁZADA

Kilencszáz irodalmi est huszonöt év alatt

Az Életjel magyar nyelvű irodalmi élőújság huszonöt évvel ezelőtt jelent meg Szabadka művelődési életében. Az elmúlt időszakban 900 irodalmi estet rendezett. Ezeken ötezren léptek fel mintegy húszezer hűséges néző előtt.

Az alkotók és a közönség közti huszonöt éves együttműködés csak részben mérhető ezekkel az adatokkal. Így például az Életjelből került ki kilenc kiváló színművész, akik az ország valamennyi színpadán tanúbizony-

ságot tettek képességeikről. Ezenkívül az élőújság hetven könyvet is megjelentetett. Az Életjel immár tizenöt éve végez könyvkiadói tevékenységet. Ugyanennyi idő óta működik Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpada és Csáth Géza Művészetbaráti Köre, öt éve pedig szerbhorvát nyelvű irodalmi-színjátszó együttese.

Ezek az adatok ezekben a napokban a művelődési otthonban hangzottak el, ahol alkalmi ünnepségen emlékeztek meg az Életjel negyedszázados tevékenységéről.

M. Ig.

(Dnevnik, 1983. december 19.)

ÉLETJELÜNK ÜNNEPÉN

Nemcsak a régi városháza díszterme, hanem az előcsarnok is zsúfolásig megtelt a minap Szabadkán, a huszonöt éves Életjel ünnepi előadásán. Bizonyítva ezzel is, hogy az egykor szerény elképzelésekkel útjára bocsátott irodalmi élőújság az évek múlásával igazi művelődési-népművelési mozgalommá terebélyesedett.

Több mint kilencszáz rendezvény, ötezer fellépő és hozzávetőleg kétszázezer néző a huszonöt esztendő alatt — impozáns számadatok ezek. S ha még hozzátesszük, hogy az Életjel Miniatűrök és az Életjel Könyvek sorozata huszonháromezer példányban kinyomtatott hatvanhét kötettel gazdagította könyvetermelésünket, még teljesebb képet kapunk e mozgalom jelentőségéről.

Az *Oltatlan tűzhely* címen megrendezett jubileumi előadáson a mások mellett felléptek az egykori életjelesek is, akik közül azóta jó néhányan neves művészek lettek. Az esten a Veljko Vlahović Munkásegyetem képviselője szerény ajándékot nyújtott át Dévavári Zoltánnak, az Életjel egyik szülőatyjának, a fáradhatatlan szervezőnek, aki a huszonöt esztendő alatt a legtöbbet tette azért, hogy a mozgalom ilyen nagyszerű eredményeket felmutathasson.

Danilo Colić

Fejes György

Barácius Zoltán

Jónás Gabriella

Az évforduló kapcsán többen is emlékeztettek rá, hogy irodalmi élőújságunk gyorsan kilépett a helyi keretekből, s nemcsak a jugoszláviai magyar írók műveit ismertette meg az olvasókkal, de pódiumán helyet kaptak az itt élő nemzetek és nemzetiségek alkotói, sőt a szomszédos országok művészei is.

Bátran leírhatjuk, hogy az Életjel huszonöt éves fennállása alatt elsősorban a fiatalok gyülekezőhelye volt, rendezvényein, s a Csáth Géza Művészetbaráti Körben, a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpadon is a szárnybontogató fiatalok voltak és vannak túlsúlyban. Ez ad leginkább reményt arra, hogy az elkövetkező évek éppoly eredményesek és éppoly biztatók lesznek, mint az a negyedszázad, amelynek felidézésére Szabadkán ennyien összejöttünk.

D. K.

(Képes Ifjúság, 1983. december 21.)

A NÉP MŰVELÉSÉTŐL A NÉPMŰVELÉSIG

Azt mondják, a kiejtett szó, az elmondott mondat nem kötelez, legalábbis nem annyira, mint a fehéren fekete, vagyis a leírt szó. A nyomtatott betű, a vers, az elbeszélés, a regény önmagáért tanúskodik. A nyomtatott könyv, a folyóiratban megjelent írás maradandóbb.

De így van-e ez minden esetben?

A népmesék, a népdalok minden írott betű nélkül is ránk maradtak. A színpadon tolmácsolásra kerülő írói mű is erőteljesebben hat, mint az írott betű. Az irodalom jelesei között mindig voltak, akik rámutattak az újságok, folyóiratok, írásművek nagyon is rövid életére, csak azért, mert ezek az írások nem adtak feleletet számtalan olyan kérdésre, amire a kor embere választ várt.

Ezek után természetes és érthető, hogy nem a kifejezési mód, az eszköz a lényeg, hanem az időszerű megnyilvánulás az alapvető, a döntő. Az élőszó éppen úgy kötelez, mint a leírt szó. Különösen akkor, ha az élőszó az időszerűség felelősségérzetével a leírt szavakat kelti életre...

Huszonöt év előtt elhangzott szavakat idéztünk fentebb: Urbán János mondta ki őket az Életjel első számán, 1958. október 28-án, az Életjel megálmodóinak azt a törekvését igyekezve igazolni, hogy élőszóval kívánnak olvasótábort toborozni az irodalomnak, népesebb közönséget a tárlatoknak, a hangversenyeknek, színházi előadásoknak... És a nemes szándék, a sokakat összefogó, sokféleképpen egyet-akarás, a javíthatatlan optimizmus fenntartotta az élőújságot. Fenntartásához néha elég volt a spontán alkotókedv, de sokkal többször a dacos csak azért is. Sok nagy, messzire sugárzó siker visszhangját őrzik az évkönyvek, de voltak hullámvölgyek is, nemegyszer kellett megküzdenie az Életjel létezését jelentő maroknyi enthuziasztának a semmittevésbe torkolló közönnyel, felülemelkedni a semmitmondó hányaveti vállveregetés keserű utóízén.

A kiinduló elképzelések, az induláskor megfogalmazott célkitűzések logikai tengelyét az akkor időszerű művelődéspolitikai törekvések képezték. Tekintettel arra, hogy a marxista művelődéselmélet a művelődési folyamatot elsősorban gazdasági-társadalmi meghatározottságúnak és kollektív-környezeti indíttatásúnak tekinti, nem lehet érdektelen az Életjel negyedszázados jubileumának apropóján végigtallózni az élőújság művelődéselméleti vonatkozásain, múlt, jelen és jövő relációiban.

A koronként és társadalmanként kialakult színvonal, melyet az adott társadalom mérceként állít egyedei elé, nem csupán kulturális, hanem politikai és ideológiai kérdés is. Ezt példázza korunkban is megfigyelhető, egymásnak homlokegyenest ellentmondó értelmezése. A régebbi nézet szerint a műveltség: állapot, amely a művelődési értékek megismerésével és elsajátításával érhető el, mivel — úgymond — az elsajátított kulturális értékek értékesebbé teszik elsajátítójukat, az embert is — fejlesztik képességeit, gondolkodását, esztétikai és erkölcsi tudatát. (A műveltségi szint egyúttal a társadalmi rétegeződésnek is egyik kritériuma volt; az uralkodó osztály művelődési monopóliuma vajmi kevés esélyt adott az „alsóbb" osztályoknak a felemelkedésre, e művelődési monopólium veszélyeztetésére.) A korábbi, sta-

Bajza Viktória

Póka Éva

Sziráczky Katalin

Tallós Zsuzsa

tikus szemlélettel szemben az új értelmezés a műveltséget folyamatnak tekinti, amelyben sem a műveltség tartalma, sem a műveltségi szint nem lezárt, a műveltségben mutatkozó különbségek csak fokozatiak, nem pedig abszolút értelemben vehetők, és a művelődési folyamat dinamikája határozza meg a viszonylagos lemaradás kiegyenlítését.

A társadalmi kultúra javainak a munkások legszélesebb tömegei által történő aktív elsajátítása és saját osztálycéljaikra való felhasználása a munkásosztály felszabadításáért folytatott osztályharc egyik fő területe és egyik leghatásosabb eszköze volt és maradt. „A tudás hatalom" jelszavára épülő munkásművelődés úgyszólván egyidős a munkásmozgalommal. A munkásmozgalom ugyanis már kezdeti szakaszában felismerte, hogy közvetlen és távolabbi céljai eléréséhez nem elég csak a gazdasági és politikai kizsákmányolást felszámolni; szét kell törni azokat a szellemi és kulturális béklyókat is, melyekkel az uralkodó osztály szellemi nyomorban tartja a dolgozó tömegeket.

A modern munkásművelődés első próbálkozásaival az utópista szocialistáknál találkozunk, alapjait pedig az angol chartista munkásmozgalom rakta le. A „public hall", a könyvtárral és a közös összejövetelre alkalmas, előadásokra, vitákra, ünnepségekre, szórakozásra használt termekkel rendelkező művelődési ház (munkásotthon) szolgált mintául később az uralkodó rétegek köréből kiinduló népművelési törekvéseknek is. Éppen ezért a mai értelemben vett munkásművelődés — népművelés a tőkés termelési viszonyok kialakulása idején jelentkezik. Ez nálunk a múlt század vége és a századforduló évei. Társadalmi meghatározója a gyors ütemű fejlődés és az ezzel együtt járó urbanizálódás; ennek történelmi-társadalmi következményeként jelentkezik az az ellentmondás, hogy a városba özönlő proletariátus tömegeinek a kapcsolata a falun még élő népművészettel megszakad, a magasabb rendű városi (polgári) művészettől-művelődéstől viszont elzárták. Az ellentmondásosság felszámolására két irányból indul kezdeményezés: kissé utó-

pisztikus színezettel a haladó felfogású művészek és értelmiségiek részéről és jól felismert osztályérdekből a szervezett munkásmozgalom felől. A művelődési egyletek, munkás- és népkönyvtárak, a munkás tömegsajtó, a párt- és tömegszervezeti tanfolyamok, esti munkásiskolák, az amatőr színjátszás és kórusmozgalom stb. gyakorlata nálunk (és szerte a világon) sok tekintetben a német szociáldemokraták kulturális küzdelme példáján terjedt el, honosodott meg.

Az 1907-ben Pécsett megtartott I. szabadnevelési kongresszus például a népművelés feladatául teszi a szórakoztatás mellett azt is, hogy „fejlessze a munkások viszonyát a művészetek iránt". *A nép nevelése a nemesebb szórakozásokra* című előadás külön foglalkozik a színjátszó, a zenei és a képzőművészeti amatőrizmussal. Szabadkán már korábban, a századforduló éveiben (1898-ban) elkezdődött egy ilyen népművelő-közművelődési tevékenység. A Szabad Líceum, Milkó Izidor, Loósz Sándor [helyesen: István] és Toncs Gusztáv vezetésével és irányításával két évtizeden át működött kisebb-nagyobb megszakításokkal. Tevékenysége irodalmi, művészeti, politikai, gazdasági tárgyú ismeretterjesztő előadások és viták szervezésében nyilvánult meg.

Jóllehet a szabadkai munkásmozgalom — és munkásművelődés — történelmi, szociográfiai, művelődéstörténeti összefoglaló feldolgozása még nem készült el, a rendelkezésre álló forrásokból, egymástól függetlenül megjelent visszaemlékezésekből, újságcikkekből és monografikus írásokból nem nehéz olyan következtetést levonni, hogy itt is hasonló folyamatok játszódtak le, mint országszerte annyi felé. Miután a munkásmozgalom már a kezdet kezdetén felismerte a munkásművelődés-népművelés óriási lehetőségeit a tudatformálás, az ideológiai képzés tekintetében, a gyors egymásutánban alakuló munkás művelődési egyesületek, könyvtáraikkal, kórusaikkal, színjátszó csoportjaikkal és számtalan más szervezeti formájukkal, századunk első évtizedeiben nemcsak a kulturális és művészeti, hanem az eszmei-politikai nevelésnek is központjaivá váltak, az illegalitás idején pedig a betiltott Kommu-

Czifra Erika

Krekity Olga

Lőrinc Zsuzsanna

Pajor Gizella

nista Párt rajtuk keresztül fejtette ki erkölcsi és politikai hatását is a tömegekre, miáltal az osztályharc nem lebecsülendő értékü sejtjeivé váltak. Ez az a történelmi-társadalmi háttér, mely felől könnyen felismerhető összefüggések vezetnek az Életjel létrehozásáig: a Népkör haladó ifjúsági szakosztályának és a diktatúra éveiben a munkásdalárdát is magába ötvöző iparosdalárdának egykori tagjai, valamint sokan a régi hídasok közül is közreműködtek az élőújság megteremtésében. Közben azonban művelődési vonalon (is) történt egy és más.

A népfelszabadító háború idején úgyszólván minden katonai alakulatnak megvolt a maga művelődési csoportja, melynek feladata a harcosokra és a felszabadított területek lakosságára egyaránt kiterjedő kulturális-felvilágosító munka volt. A kiadó tevékenység mellett rendkívül szerteágazó művelődési munka folyt a színjátszó csoportokban, ének- és zenekarokban, szavalókórusokban. Az ilyen jellegű munkának kedvező klímát jelentett a felszabadulás utáni évek, a nagy ifjúsági munkavállalások időszaka: gomba módra szaporodtak a különféle ifjúsági, szakszervezeti, falusi és városi művelődési egyesületek; ekkor alakult ma is működő amatőr együtteseink java része. A korra jellemző művelődéspolitikai koncepció hátterében az az igény állt, hogy a korábbi művelődéspolitika mostohagyerekeinek, a dolgozók tömegeinek segítségére lenni a magasabb műveltség megszerzésében, amiből az osztálytársadalmak uralkodó osztályai az elnyomott osztályokat törvényszerűen kirekesztették.

A közismert és általánosan elfogadott dialektikai törvényszerűség (a lassú mennyiségi változások gyors, ugrásszerű minőségi változásokat eredményeznek) ezen a területen is érvényesült: a nép művelésében elért eredmények alapállás-változást tettek — nemcsak lehetővé, hanem szükségessé. Ennek eredményeként az ötvenes évek végén — valahogy éppen az Életjel indulása idején — változik az alapkoncepció: a korábbi kultúrközpontú felfogást az emberközpontú felfogás váltja fel, ami a passzív szemlélődéssel szemben az aktív elsajátítást, a receptív befogadás helyett az alkotó alkalmazást helyezi a célkitűzések élére. (Csakis ily módon biztosítható, hogy a dolgozó ember a művelődési központ szereplőjévé és meghatározójává lépjen elő korábbi pozíciójából, mely őt a fogyasztó szerepére degradálta.) Ebből a

szempontból vizsgálva, jól felismerhető az Életjel tevékenységének két olyan jellegzetessége, mely az említett új koncepcióból ered, és amely nem szólamokban, hanem az élőújság negyedszázados gyakorlatán keresztül nyilvánul meg, egyszer kifejezettebb, máskor kevésbé kifejezett formában. Az első jellegzetesség: nem csupán kulturális eredmények közvetítése a cél (aktív) előadó és (passzív) befogadó között, hanem ennél sokkal több — a kultúrával mint eszközzel nevelni azokat, akik vonzási körébe kerültek; az egyszeri látogatót éppúgy, mint a rendezvényről rendezvényre ellátogatót vagy a rendszeres közreműködőt. A másik, hasonlóan fontos jellegzetesség a művelődés lényegének újszerű értelmezéséből ered: a tevékenységnek a rendezvények és a részvevők számszerű adataival kimutatható eredmények helyett a szemléletben, a magatartásban bekövetkező változásokat célzó eredményekre kell irányulnia.

Ez idő tájt (a hatvanas évek első felében) került be a köztudatba az a felfogás, mely szerint az amatőrizmus, mint a művészetekkel való foglalkozás, idejét múlta és szükségtelen. Ha egyáltalán van létjogosultsága — hirdették —, csak az lehet, hogy valamiféle művészetnótlékot nyújtson azoknak, akik „még nem nőttek fel az igazi művészet befogadására". Mert a művészi alkotás szabadsága, az eszmei semlegesség, a politikamentes kultúra ürügyén újra visszaszivárgott hozzánk az elit- és a tömegkultúra fogalma. A tömegkultúrát — sajnos — lassan-lassan alacsonyabb értékű kultúrává degradálták: ahelyett, hogy közönségüket emelték volna arra a szintre, ahol a kultúra alkotó részvevőivé, elsajátítóivá válhattak volna, ezek az álművészek — egyének, együttesek, sőt intézmények is — a könnyebb (és „kifizetődőbb") utat választva, a kereslet-kínálat törvényére hivatkozva a legolcsóbb ízlés kielégítésére specializálódtak, megfeledkezve arról, hogy a szellemi javak cseréjében a kínálatnak van meghatározó szerepe.

Értelmetlen dolog volna tagadni, hogy egyeseknek jobban tetszik a giccs, a ponyva az igazi művészi értéknél, hogy vannak olyanok, akiket más népek kultúrája egyáltalán nem érdekel, annyira tele vannak saját kultúrájuk nagyságának imádatával. Viszont a műalkotásban való öröm nem velünk született adottság, hanem a társadalmi környezet — elsősorban a család és az iskola (a nevelés) — hatására kialakuló, szerzett tulajdonság. Más szóval:

Agoston Pribilla Valéria

Binszki Teréz

Kerek Edit

Illés Zoltán

ha valakit kielégít a giccs, a ponyva, ez azt jelenti, hogy a nevelés nem jutott el odáig, hogy értelmileg és érzelmileg felkészítse az esztétikai ítéletalkotásra, az esztétikai értékek befogadására. És mivel a műveltség hiányosságát általában nem magunkon, hanem másokon szoktuk észrevenni, az ilyen emberek rendszerint rendkívül elégedettek is önmagukkal.

Az eddig elmondottak szükségessé teszik, hogy szót ejtsünk az esztétikum megközelítéséről.

A marxizmus klasszikusainak tanítása szerint az ember viszonya az őt körülvevő világhoz sokoldalú. Ennek a viszonynak egyik lényeges eleme az esztétikai viszonyulás, a valóság esztétikai megismerése, elsajátítása. Ez viszont (az esztétikai elsajátítás) elképzelhetetlen anélkül, hogy benne lenne a közvetlen élmény hatása. Más szóval: ahhoz, hogy egy kulturális termék maradandó hatást gyakoroljon az emberre, a kettőjük közötti találkozásnak esztétikai élmény formájában kell végbemennie. Az esztétikai élmény összetettségét bizonyítja, hogy nem korlátozódhat az értelmi szférára: a megismerést követően kerülhet sor az érzelmi, az erkölcsi stb. azonosulásra. Az azonosulás valószínűségét és intenzitását természetesen fokozza az alkotásban (reprodukálásban) való aktív részvétel. És itt jutottunk el az Életjel tevékenységének egy újabb dimenziójához: lehetővé teszi a cselekvő részvételt, az alkotó kapcsolatot a művészettel azok számára is, akik — habár szeretik a művészetet — nem választották (nem választhatták) hivatásul, és ezen túlmenően: a művészi alkotásban való részvétel mellett másokat is esztétikai élményhez juttatnak. Mert jóllehet vitathatatlan, hogy napjainkban az esztétikummal való találkozásnak számtalan lehetősége kínálkozik — az oktatási, illetve művelődési intézmények hálózata, a tömegkommunikációs eszközök —, de az Életjel jellegéből adódik, hogy eszközrendszerének sajátosságainál fogva hatása amazokénál hatványozottabban érvényesülhet; nem helyettesítheti ugyan azokat, de nagyszerűen alkalmas arra, hogy kiegészítse hatásukat.

Az iskola által biztosított lehetőségeknél például jóval változatosabb, rugalmasabb tevékenységi formákat kínál a valóság esztétikai elsajátítására

az emberi lét legkülönfélébb területein. Még jelentősebb — és ez nemcsak az iskolával, hanem a tömegkommunikációs eszközökkel való összehasonlításban is érvényes —, hogy az elsajátítás folyamatában nem csupán a befogadásra, hanem az alkotásra is ösztönöz. Ez az új minőség, amit az Életjel nyújtani tud, és aminek nyújtására negyedszázada tudatosan törekszik. Hadd támasszuk ezt alá néhány sokatmondó adattal: a 25 év mérlege csaknem ezer előadás, mintegy ötezer részvevővel és közel kétszázezres nézőszámmal, valamint az Életjel Miniatűrök 38, az Életjel Könyvek 29 és az évkönyvek 3 címszava, melyek 25 ezer kötettel gazdagították az utóbbi másfél évtized hazai könytermését. Ezek az adatok — és még inkább a mögöttük rejlő élmények — teszik az Életjelet Szabadka művelődési jelenének és jövőjének meghatározó tényezőjévé.

Szöllősy Vágó László

(Létünk, 1984. január—február)

AZ ÉLETJEL NEGYEDSZÁZADA

Ezekben a napokban a szabadkai kulturális élet jelentős évfordulót ünnepel: az Életjel irodalmi élőújság negyedszázados jubileumát. Az élőújságot a magyar nyelvű lapok szerkesztőségeiben dolgozó újságírók indították meg azzal a szándékkal, hogy — nyomtatott folyóiratok hiányában — élőszóval népszerűsítsék az irodalmi értékeket.

Nehezen hihető, hogy közülük bárki is — talán az egyetlen, ma is aktív Dévavári Zoltán kivételével — olyan derűlátó lett volna, hogy ilyen hosszú életet jósolt volna a költészet, a próza és más irodalmi műfaj e ritka népszerűsítési formájának. De az Életjel kitartó volt és nemcsak volt, hanem ma is az érdeklődő, tudásra szomjas és szórakozni vágyó emberek találkozóhelye.

Pekár Tibor

Basch Mária

Molcer Mátyás

Komjáthy Ildikó

Az Életjel hosszú életének titka talán azokban a változásokban rejlik, amelyeket kellő időben eszközöltek, hogy az élőújság haladni tudjon az idővel.

A műsorokat eleinte hivatásosok készítették. Egy idő után azonban mintha elfáradtak volna egyéb kötelezettségeik súlya alatt, s az élőújság sem volt képes megfelelően megjutalmazni őket. Ekkor — mondhatnók — remek ötlete támadt: maga köré kezdte gyűjteni a fiatalokat, az amatőr munkát kedvelő középiskolásokat. Megalakult két csoport, két színjátszó együttes: a Csáth Géza Kör és a Kosztolányi Dezső Színpad és — az Életjel újabb erőre kapott.

Ifjú lelkesedéssel készítették hónapról hónapra a műsorokat, s az Életjel egyre jobban jelen volt Szabadka kulturális életében.

Az elmúlt évek során az élőújság redezvényein körülbelül ötezer fiatal lépett fel, előadásait több mint 150 000 néző látta, tagjai csaknem kilencszáz számot jelentettek meg, vagyis ennyi műsort adtak. Megindult a könyvkiadás is. Eleinte úgynevezett miniatűröket, negyven-ötven oldalas füzeteket adtak ki, amelyekben a szabadkai művelődési élet és a forradalmi munkásmozgalom egyéniségeinek életét dolgozták fel. Ezeket követték az Életjel Könyvek, ötévenként pedig az élőújság kiadta évkönyveit, amelyekben összefoglalta az elmúlt időszakban kifejtett tevékenységét. Mindent egybevetve, eddig az Életjel hetven-egynéhány könyvet publikált, amelyek közül jó néhány jelentős helyet foglal el a magyar nyelvű könyvkiadásban.

Végezetül hadd fejezzük ki reményünket, hogy az Életjel ugyanolyan kitartóan fog dolgozni a jövőben, mint ahogyan azt a múltban tette. Hiszen a neve — Életjel — is erre kötelezi.

N. ST.

(Misao — Gondolat, 1984. január 1.)

ESEMÉNYKRÓNIKA

Oltatlan tűzhely címmel ünnepélyesen megemlékeztek az Életjel magyar nyelvű irodalmi élőújság megjelenésének huszonöt éves évfordulójáról. Dévavári Zoltánnak, aki az élőújság egyik alapítója és hosszú éveken át szerkesztője, átadták a Munkásegyetem elismerését.

Az elmúlt negyedszázad alatt az Életjel rendezvényein mintegy ötezren léptek fel, 870 számot és hetvenegynéhány könyvet jelentetett meg.

(Subotičke novine, 1984. január 6.)

HUSZONÖT ÉVES AZ ÉLETJEL

Szabadka művelődési életében jelentős helyet foglal el az Életjel irodalmi élőújság. Megalakításának negyed évszázadát ünnepelték, rendkívül színvonalas alkalmi műsorral, az elmúlt év végén. Ennek kapcsán kértük meg Urbán János írót, az Életjel első és sok éves főszerkesztőjét, ismertesse az élőújság megalakulását és 25 éves fejlődését.

— A háború után nagy lendületet vett Szabadkán a művelődési élet — mondta Urbán János. — Nemcsak az írók, hanem a színészek is nagyon sokoldalúan tevékenykedtek. Egy alkalommal Ferenczi Ibi színésznő lakásán jöttünk össze. A Népszínház művészei, a maguk szórakoztatására elszavalták a költők verseit. Az ilyen rendezvényt mindig vita és őszinte bírálat követte. Akkor keletkezett az ötlet, hogy az ilyen műsorokat a nagy nyilvánosság előtt is megtarthatnánk. Így indult meg 1958-ban az irodalmi élőújság, amely az

Kinka Rita

Megyeri Lajos

Életjel

XVI. évf. 27. (319.) sz

1983. XII. 20.

GALÁNS ÜNNEPSÉG

A Csáth Géza Művészetbaráti Kör jubileumi estje

Fellép:

Barta Erika
Binszki Teréz
Fecskés Erzsébet
Füleki Erzsébet
Göncő Károly
Gyarmati Erzsébet
Horti Lívia
Horváth Militicsi Attila
Illés Zoltán
Jurić Lajko Tilda
Kákonyi Tibor
Kerek Edit
Kiss Valéria
Krekity Olga
Lőrinc Erika
Lőrinc Zsuzsanna
Mikuska Éva
Pajor Gizella
Sebestyén Árpád
Urbán Mária

A zeneiskola diákzenekarát **Huszár Elvira** vezényli

Rendező: **Horváth Emma**

Az előadás 1983. december 20-án, kedden 19 órakor kezdődik a Kultúrotthon dísztermében

Sebestyén Árpád

Kiss Valéria

1953-ban megjelent Életjel című verseskötetem címét vette fel. Az akkori körülmények között évente 40—50 előadást tartottunk, ami igen nagy teljesítménynek számított. A szervezőket pedig lelkesítette a közönség nagyfokú érdeklődése. Az előadások telt ház előtt folytak.

— Az Életjelnek az a sajátossága, hogy nem klasszikus értelemben vett kultúregyesület. Nincs például otthona se. Az előadók állandóan változnak, fellépnek a hivatásos írók, előadóművészek, de a diákok is egyaránt. El kell azonban mondanom, hogy az ügy intézését a Veljko Vlahović Munkásegyetem vállalta. A műsort is más-más helyeken mutattuk be: művelődési otthonokban, iskolákban, munkaszervezetekben, intézményekben. Az előadók mindig az időszerű művelődési események kezdeményezői, illetve tolmácsolói. Bemutatásra kerülnek versek, prózai szövegek, zeneszámok.

— Az Életjel igen sokoldalú munkát fejtett ki. Mi az, ami még említésre méltó?

— Egyik a könyvkiadói tevékenysége. Hagyatékápolás céljából megjelentette több szabadkai író műveit, írók, zeneszerzők, festőművészek életrajzairól szóló kiadványokat, a munkásmozgalomról szóló könyveket, a szabadkai sajtó történetét és több olyan kiadványt, amely országos viszonylatban is hézagpótló. Az Életjel továbbá kezdeményezte utcák elnevezését, szobrok, emléktáblák felállítását, mint például a Csáth Géza-szobor és a Mayer Ottmár-emléktábla. A szervezők kezdeményezésére indult meg az Üzenet irodalmi folyóirat, amely idén már a 14. évfolyamába lépett. Szükség mutatkozott arra is, hogy az Életjel keretében megalakuljon a Csáth Géza Művészetbarát Kör, melybe a versmondó fiatalok csoportosultak, és a Kosztolányi Színpad. Ezek évente több mint 100 előadást tartanak.

— A 25 év alatt milyen eredmények fémjelzik még az Életjel munkáját?

— E negyed évszázad folyamán közel ezer előadást szervezett az Életjel. Voltak olyanok, amelyek színvonal tekintetében a minőség peremén mozogtak, de sohasem kerültek ellentétbe a munkásosztály érdekeivel. Az előadásokon fellépők közül azonban többen tartományi és országos szintű elismerésben részesültek, a szabadkai, újvidéki vagy a budapesti színházak művészei lettek. Ez arról tanúskodik, hogy a fiatal tehetségek lehetőséget kaptak az érvényesülésre. Az Életjel egyébként kapott Októberi díjat, Szenteleky-díjat és számos más elismerést.

— Meg kell említeni, hogy a magyar nyelv számontartása mellett sor került szerbhorvát, német és más nyelven tartott előadásra is. Az Életjel színpadán rendszeresen fellépnek a szomszédos országok: Magyarország, Ausztria, Románia stb. művészei is.

— Mit mondana az élőújság távlatairól?

— Az eddig megtett út igazolja, hogy továbbra is így kell tevékenykedni, ahogy eddig. Az elmúlt időszakban azonban mindjobban kialakult a társadalmi tudományok népszerűsége. Ezért létre kell hozni a megfelelő szervezeti formát, amely lehetővé teszi az időszerű művelődési, társadalomtudományi kérdések megvitatását az Életjel keretében. Továbbra is szükségét érezzük az Életjel kiadványok megjelentetésének — mondta befejezésül Urbán János író.

Búcsú Ottó

(Misao — Gondolat, 1984. január 15.)

Lőrinc Erika

Horti Lívia

ODAÍTÉLTÉK A DR. BODROGVÁRI FERENC-DÍJAT

Szabadka művelődési élete szerteágazó és sokrétű. Ebben nagy szerepük van az itt élő és a művészet különféle ágaival foglalkozó művészeknek. A művelődési érdekközösség különbizottságot is kinevezett, hogy figyelemmel kísérje a város művelődési életét és a művészek alkotó tevékenységét, öt évvel ezelőtt pedig megalapította a Dr. Bodrogvári Ferenc-díjat. Az érdekközösség tegnap, hétfőn délben megtartott ülésén a küldöttek egyhangúlag elfogadták a bizottságok előterjesztését, és úgy döntöttek, hogy az 1983. évi Dr. Bodrogvári Ferenc-díjat Kinka Rita fiatal szabadkai zongoraművésznőnek, a fennállásának 25. évét ünneplő Életjel irodalmi előújságnak és Ana Bešlić bajmoki születésű, jelenleg Belgrádban élő szobrászművésznőnek ítéli oda, s külön elismerésben részesíti a Szabadkai Filharmóniát.

Kinka Rita itthon és külföldön is nagy figyelmet keltett és sikeres hangversenyt tartott. Az Életjel negyed évszázada alatt több mint 500 irodalmi estjével sokban hozzájárult a város művelődési élete színvonalának emeléséhez. Ana Bešlić szobrászművésznek két kiállítását is megszervezte a múzeum, a városban megtartott kiállítások közül mindkettő kimagaslott, felejthetetlen élményben részesítette a képzőművészet barátait. A Szabadkai Filharmónia, amely tavaly ünnepelte megalakulásának 75. évfordulóját, a zenekultúra népszerűsítésében szerzett érdemeket.

A Dr. Bodrogvári Ferenc-díjat január 23-án, délután 5 órakor adják át az elismerésben részesült művészeknek.

Sz. J.

(Magyar Szó, 1984. január 17.)

MÉRLEGEN A KORAI BÁNAT

— Az Életjel januári rendes számáról —

Szép számú közönség jelenlétében tartották meg január 16-án az Életjel idei első rendes számát. Az esten megidézett irodalmi mű Danilo Kiš *Korai bánat* című novelláskötete volt.

Az előadás erénye, hogy nem készült a teljesség igényével: nem kívánt minden egyes lefordított Danilo Kiš-műből ízelítőt adni, hanem egy homogén egységre támaszkodva próbált barátokat szerezni ennek a szerzőnek.

Prózai művet, műveket bemutatni nem mindig hálás feladat, mert a felolvasott vagy esetleg fejből mondott részletek sora csak ritkán nyújt igazi élményt a közönségnek. A Csáth Kör műhelye azonban, úgy látszik, ezzel a problémával is foglalkozik, s igyekszik olyan formákat művelni, illetve kialakítani, amelyek a prózaírókat sem állítják hátrányos helyzetbe az Életjel pódiumán. Láttunk dramatizációt, stafétaolvasást, a felolvasás és fejből való előadás érdekes elegyítését (például egy levél bemutatásakor), a színpadi mozgás néhány elemének ügyes felhasználását, hangeffektusokat. Külön kell szólni a képzőművészeti alkotásnak az irodalmi est sodrába bevonásáról, statikusságának megszüntetéséről: Almási Gábor terrakotta kisplasztikáinak „vendégszereplése" Az *Agyagot gyúró kislány* és a *Kutyafej* nemcsak része, hanem szereplője is volt az előadásnak.

Az előadógárda felállításának érdekessége, hogy „régieket" és „újakat" egyaránt megmozgatott. Fellépett a Csáth Géza Művészetbaráti Kör legfiatalabb korosztályának néhány tehetséges tagja, s kellemes meglepetést keltett a két, évekkel ezelőtt sokat szerepelt, most újra pódiumra lépő szavaló: T. Vécsi Judit és Losoncz Gyula.

Az egész irodalmi estet mérlegre téve az Életjel egyik sikeres megnyilvánulásának lehettünk szem- és fültanúi.

— orv

(7 Nap, 1984. január 20.)

A Bodrogvári-díj átvétele után
(Zilich Mihály, Ana Bešlić, Kinka Rita, Biacsi Antal)

DÍJÁTADÁS

A szabadkai művelődési önigazgatási érdekközösség hétfői díszülésén az érdekközösség közgyűlésének elnöke, Radojka Tonković átadta az érdekközösség által odaítélt, a község legrangosabb művelődési díjait. A Bodrogvári Ferenc nevét viselő elismerésben ezúttal Ana Bešlić szobrásznő, Kinka Rita zongoraművésznő és az Életjel élőújság részesült az elmúlt évben kifejtett kiemelkedő alkotói munkásságáért. Az érdekközösség közgyűlése külön elismerésben részesítette a jubiláló 75 éves Szabadkai Filharmóniát. Felvételünkön Zilich Mihály, a Filharmónia képviselője, Ana Bešlić, Kinka Rita és Biacsi Antal, az Életjel tanácsának elnöke a díjátadás után.

(7 Nap, 1984. január 27.)

FÉNYEI TÉRNEK ÉS IDŐNEK

Az idei Bodrogvári-díjasokról

A jövőnek feszülő akarások erejét mérheti a jelen idők embere, de aligha láthatja tisztán előre ezeknek az akarásoknak a sok-sok hozadékát. Szeme inkább csak sejti a téren és időn áthasító fénysugarakat: ahogy azután tovább fürkészi a jövőt, rádöbben: néha éppen a vakító csillogás miatt nem vette észre magukat a fényforrásokat.

A szabadkai művelődési önigazgatási érdekközösség immár fél évtizede alapította meg a művelődési-művészeti munka teljesítményeit értékelő bizottságát, amely minden évben kiosztja a község három egyenrangú díját. Már a kezdetek kezdetén hangsúllyal kimondták: ezek a teljesítmények olyanok legyenek, amelyek ennek a közösségnek rangot szereznek nemcsak a tartományban vagy az országban, hanem a világban is.

Nem regionális mércéket alkalmazott tehát a szakemberekből álló bizottság, amikor a szabadkai művelődési és művészeti élet megszülető új értékeit vizsgálta. Hogy minden évben talált olyan gyöngyszemeket, amelyek más tengerek vizében sem homályosultak volna el, az e környezet termőképességéről vall. Főként a zene- és képzőművészet melegágya Szabadka, ahol csak észre kellett venni az olykor világviszonylatban is jelentős eredményeket. Az 1983. évi díjazott Kinka Rita például Olaszországban, a Szovjetunióban, Görögországban, de a Belgrádban és Dubrovnikban megtartott nemzetközi versenyeken is tekintélyt szerzett e városnak.

Egy község viszonylatában a tér és idő nagy távolságait világítja be a sajátos és egyedülálló szándék: tudatosítani az itteni alkotók eredményeit.

Habár az értékelők csak a naptári év végén osztják ki az érdekközösség díjait, az egyes szakbizottságok állandóan, az év minden szakaszában folyamatosan kísérik a művelődési-művészeti élet eseményeit, üléseiken megjelölik a nagyobb teljesítményeket, figyelmeztetnek a hibákra és mulasztásokra: a küldöttek segítségére vannak abban, hogy azok megfelelő határozatot hozzanak, illetve hogy e határozatok ne csak a mennyiség, hanem a minőség szempontjait is érvényre juttassák.

Az érdekközösségek gyakorlatában tehát egyedülálló példával állunk szemben. Az elmúlt fél évtized alatt máris kialakultak a dr. Bodrogvári Ferencről elnevezett díj hagyományai. Ez az idő elég volt ahhoz, hogy tudatosítsa az emberekben: a közvetlen környezetükben maradandó értékek jönnek létre, a művészet olyan remekei, amelyek színvonalukban a világ legjobb teljesítményeihez mérhetők.

Találkoznak ezeken a minden évbeli januárokon a városháza szecessziós dísztermében a község művelődési életének személyiségei, a műkedvelők és művészetkedvelők, sokan mindazok, akik számára ünnepet jelentett öt évvel ezelőtt a díj első tulajdonosának, dr. Bodrogvári Ferencnek, korán elhunyt jeles gondolkodónknak a szerbhorvátból egy József Attila-idézettel magyarba átcsapó köszönő beszédét hallgatni, és magukba szívni a rezzenéstelen csendben Lévai Laura fuvolájának vagy Basch Mária és Kinka Rita zongorájának kristálytiszta hangjait... A minden évben zsúfolásig megtelő terem is bizonyította: nemcsak az intézmények és magánszemélyek művészeti produkciói értékelésének, hanem a díjkiosztáskor megtartott műsornak is kialakultak a maga igen korai hagyományai, verbuválódott nagyszámú közönsége. Egyszóval: megtanultunk, tudunk ünnepelni.

Képzőművészeti eseménynek számít minden évben a kiosztott oklevelek elkészítése is — ezek az idén Torok Sándor festőművész műhelyében születtek meg.

Az értékelő bizottság a három egyenrangú díj közül az idén egyet kollektívának, kettőt pedig magánszemélynek ítélt oda. Ezenkívül pedig fennállásának 75. évfordulója alkalmából elismerésben részesítette a Szabadkai Filharmóniát.

Kik érdemelték hát ki a tavalyi évben nyújtott kiemelkedő művészi teljesítményükért a Sáfrány Imre művészi megoldásával készült plakettet, a Torok Sándor rajzolta oklevelet és a pénzjutalmat? (Ez utóbbit csak a magánszemélyek kapják.)

Ana Bešlić

művészetéről a szabadkai Városi Múzeum gondozásában tavaly megjelent egy impozáns kivitelezésű kétnyelvű kiadvány, amelynek szerzője, Katarina Amrozić állapítja meg: Ana Bešlić „szobrainak külön kimagasló értéke az, hogy a meghatározott stílusirányzatok mellett hűségesen őrzi időszerűségét és mindenkor megállja helyét a világ szobrászművészetében. Ana Bešlić művészete — mely egybeesik a szerb szobrászművészet új korszakának beindulásával — új, fontos feltételt alapozott meg, ez pedig nem más, mint az egyéni művészi megnyilvánulás fontos feltétele. Bármikor bekapcsolódhat azokba az áramlatokba, melyeket a mai nagyvilági szobrászat irányvonalai jelentenek. Remekei a művész alkotásainak alapos, megfontolt kidolgozásáról tanúskodnak, egészében véve kiforrott szobrászi tevékenységnek az eredményei.

ményei, a háború utáni szerb szobrászat fejlődésének becses termékei. Ana Bešlić szobrászata egyedülálló, egyéni poetizált szobrászművészetté alakul és ezáltal alkotójának tiszteletre méltó helyet biztosít a jugoszláv modern szobrászatban." (Zárószó)

Ana Bešlić — habár Belgrádban él és dolgozik — mindenkor kapcsolatot tartott a szülőfölddel, a szülőfaluval, Bajmokkal. Ihletforrásul szolgált számára a kenyeret termő táj. Műveivel hozzájárult a mindinkább városiasodó Szabadka építészeti fejlesztéséhez, eleget tett az itteni intézmények meghívásainak, hogy időközönként tárlaton mutassa be alkotásait a művészetét mindig elismeréssel és szeretettel fogadó szabadkai közönségnek.

Ezek közé a kiállítások közé tartozik a tavalyi évben a Városi Múzeumban megszervezett is, amely sajátos válogatás volt Ana Bešlić művészetéből, és kiemelkedő képzőművészeti eseménynek számított nemcsak a városban, hanem a tartományban is. Ezért az értékelő bizottság egyhangúlag neki ítélte az egyik Bodrogvári-díjat.

Az Életjel

éppen negyedszázada, 1958. október 28-án született meg művelődési életünk akkori legszebb törekvései nyomán, s a pergő évek során jelentős mozgalommá terebélyesedett.

Az irodalmi élőújság jelképes lapjai sokasodtak a múló idővel, és ezeken a lapokon ott található a teljes jugoszláviai magyar irodalom, hídként ível a jugoszláviai nemzetek és nemzetiségek irodalmai felé. A mozgalom berkeiben megalakult a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad, a szerbhorvát nyelvű ifjúsági színjátszó együttes, a Csáth Géza Művészetbaráti Kör, megjelent az Életjel Miniatűrök és Életjel Könyvek számos kötete. A két és fél évtized alatt 551 előadást tartottak meg, csupán az utóbbi öt évben 198-at, vagyis évente 40-et. A Kosztolányi Színpad másfél száz és a Csáth Géza Kör több mint háromszáz miniműsorát láthatta a közönség. A tavalyi év végén megjelent az Életjel kitűnően megszerkesztett évkönyve, amely az utóbbi öt év eredményeiről ad számot, közölve a nagyon fontos dokumentumok sorát.

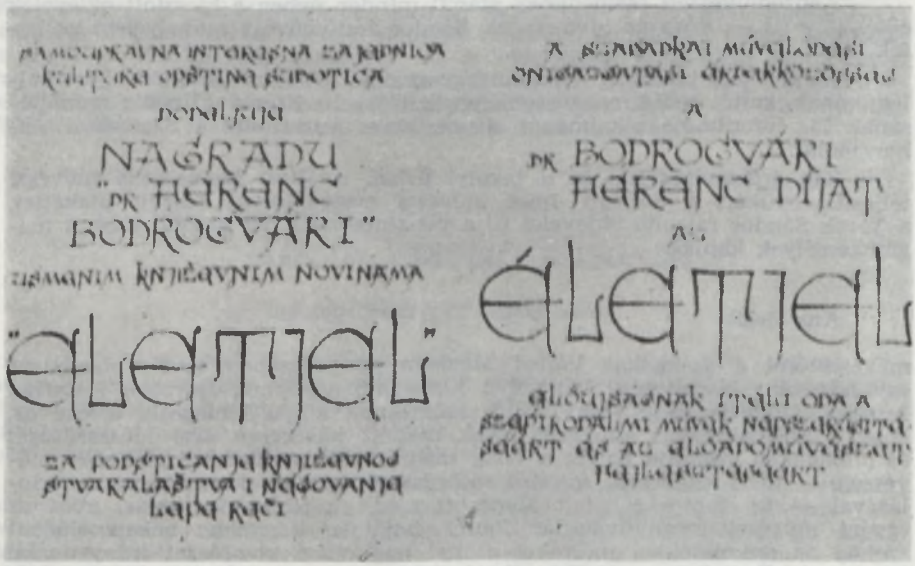

Gradska biblioteka Városi Könyvtár
Subotica

dodeljuje

ZAHVALNICU KÖSZÖNŐLEVÉL

„ÉLETJEL"-NEK

SUBOTICA

za izuzetan doprinos razvoju bibliotecke delatnosti i uspešnu saradnju sa Bibliotekom.

a könyvtárral való együttműködéséért és az intézmény fejlesztése érdékében kifejtett munkájáért.

Subotica
13. X 1985.

Az 1983. évben magasra csapott az Életjel meleget árasztó tüzének lángja: színvonalas rendezvények következtek egymás után. Nagy hatású kerekasztal-beszélgetést szervezett az Életjel szerkesztősége *Marxista tudomány — marxista nevelés* címen Marx Károly halálának századik évfordulója alkalmából, méltóképpen jelölve meg a nagy gondolkodó jubileumát.

Az élőújság tavalyi tevékenységét azonban az év végén, a Művelődési Otthon dísztermét zsúfolásig megtöltő közönség előtt megtartott jubileumi műsor koronázta meg. Főképpen ezért, de általában nagy hatású tevékenységéért, az 1983. évben végzett munkájának magas színvonaláért az értékelő bizottság egyhangúlag az Életjelnek ítélte oda a kollektívának járó Bodrogvári-díjat.

Kinka Rita

hazánk egyik legkiválóbb zongoraművésze, a zenei tudományok magisztere, kiemelkedő teljesítményeivel évek óta jelöltje a díjnak. 1982-ben megrendezett önálló koncertjével óriási sikert aratott Szabadkán, s ennek egyes számaival eljutott a Moszkvában megtartott Csajkovszkij-vetélkedőre, s ott bekerült a középdöntőbe, tehát méltóképpen képviselte hazánkat és külön városunkat.

Muzsikájának szépségében gyakran gyönyörködhetett a honi és a külföldi közönség, s útjait a lapok mindenkor rokonszenvvel kísérték: a zenekritikusok elismeréssel szóltak zongoramuzsikájáról. A koncertek meghívóin és programlapjain a legszebb szavakkal mutatják be Belgrádban, Zágrábban, Dubrovnikban, Pancsován, Újvidéken, Aranđelovacon, Vrnjačka Banján, Kanizsán és Zentán is a tehetséges szabadkai lányt. Ezekben a városokban szerepelt ugyanis az idén a közönség előtt, mindenütt csak dicsőséget szerezve szülővárosának, Szabadkának, ahol 1983. szeptember 15-én szolóhangversenyt tartott. Ez utóbbi anyagával részt vett Belgrádban a zongoristák nemzetközi versenyén, és a nyolcvan induló közül bekerült a legjobb tizenhat, majd a legjobb hat közé, a döntőbe. Ezen a fesztiválon Kinka Rita a kötelező hazai szerzemény, Vasilije Mokranjac *Visszhangok* című kompozíciójának előadásáért megkapta a Jugoszláv Zeneszerzők Szövetségének nagydíját. 1983 októberében Belgrádban átvette az Októberi díjat.

Szabadka község művelődési-művészeti díját városunkban megtartott szólóhangversenyéért érdemelte ki, amelyen Bach, Mozart, Beethoven, Liszt, Szkrjabin, Mokranjac és C. Franck műveit adta elő, maradandó művészi élményben részesítve a termet teljesen betöltő közönséget.

Csordás Mihály

(7 Nap, 1984. január 27.)

ARRA SZÜLETTÜNK...

Lezajlott a Középiskolások Színművészeti Vetélkedője

(...)

Sajátos stílust ápolnak Horváth Emma tanárnő vezetésével a szabadkai Svetozar Marković középiskola színjátszói. Művészi jegyeik alapján Lindsy Kempet jutattják az eszembe. Fojtott, tömény érzések, a bizarrig felfokozott, patetikus, egészében véve a giccsel kacérkodó hangulatot teremtenek. Rengeteg munkát fektetnek be, jól táncolnak, jól énekelnek, szépen beszélnek, szépek. Csak egy árnyalattal könnyedebben kellene értelmezniük azt, amit csinálnak. Humorral, iróniával kellene meghintázniuk a patetikába már-már belesüppedő nézőt. Ács Károly *Máglya* című szonettkoszorúját alkalmazták színpadra. A verseket több változatban adták elő. A baj az első változatnál az, hogy fölösleges illusztrálni, eljátszani a verset. Ha nem parodizálják a verset, akkor elég elmondani. Elég a szó, minden más csak rájátszás, hamis színészkedés, vonaglás. A „Mivé lesz a mű, ha házi olvasmány válik belőle?" kérdés-felkiáltás után helyrezökkent, szellemessé vált az előadásuk. Második díjat kaptak. Kákonyi Tibor egyéni alakításáért díjazták. Szalma Gabriella elnyerte a Képes Ifjúság különdíját. (...)

Bartuc Gabriella

(Magyar Szó, 1984. április 17.)

Az újvidéki RTV emléklapot és plakettet adományozott élőújságunknak

GYÉR KÖZÖNSÉG

Június 18-án, 19.30 órai kezdettel tartották meg a Gyermekszínházban a *Füst éneke* című rendezvényt az Életjel szavalóinak és színjátszóinak közreműködésével, amely Ács Károly költői jubileumát ünnepelte. Sok tehetséges szavalót és színjátszót láthattunk mi, a kis közönség. A Gyermekszínház egyharmadáig, vagy még annyira sem telt meg, a nézők majdnem elvesztek a sorok között. A közönséget legnagyobbrészt a meghívott vendégek és a fellépők rokonai, ismerősei alkották. A színvonalas estet tehát nagyon kevesen látták. Kár!

A közönséget tájékoztatták, mert a városban nagyszámú plakát volt kiragasztva, csak fel kellett volna figyelni rá. Bezzeg *A svéd lányok a diákotthonban* című filmnek nem kellett reklám.

Ilyen alacsony szinten volna Szabadkán a tömegkultúra?!

Póka Zoltán

(Magyar Szó, 1984. július 1.)

FÜST ÉNEKE

Ünnepélyes, korántsem sablonos estet láthatott legutóbb az Életjel közönsége. Az élőújság szereplői Ács Károly Híd-díjas költő verseiből és versfordításaiból adtak elő egy válogatást.

Első benyomásunk az esttel kapcsolatban a kidolgozottság, a pergő lendületesség lehetne. A válogatás elérte célját: egy cseppben tükrözte a tengert. A nagyobb gondolati, érzelmi telítettségű verseket versforgácsok, szójátékra, metaforákra épültek vették körül. A válogatás az est címének (*Füst éneke*) megfelelően az ének, a vers kategóriája köré kristályosodott, s erre a Pajor Gizella előadásában elhangzott *Életjel* című vers nyomta rá a hitelesség pecsétjét.

Horti Lívia bájos, üde versmondása kapocs volt Lőrinc Zsuzsa vérbő, eleven és M. Kecsenovics Mária higgadt, értelemközpontú előadása között. Újabb színfoltként említhetnénk még Fecskés Erzsébet produkciójának bensőséges átéltségét.

Külön kell szólni a *Máglya* című szonettkoszorú megoldásáról, amellyel — az hiszem — kellemesen meglepték a közönséget.

A szerelem érzéki-értelmi pillanatainak verssé vált gazdag folyama egyszerre megszakad, a négy balettmezes lány és a fiú átváltoznak korunk gyermekeivé, klasszikus formát feszítve és tiporva. Az egész mégsem tűnt szentségtörésnek, különösen Ács legújabb kötetét lapozgatva nem, amelyben a mívesség mellett ott a játék, a fanyar humor, a versen átütő próza — Ács „batyui" egy „közbülső világ" krétakörében. A *Máglya* tolmácsolói a rendezői elképzelést töretlenül viszik végig, cinkosan összekacsintva.

Egyetlen megjegyzésem: a kezdet egyes helyein talán kevesebb pátosz is elég lett volna.

Az estet a költő jelenléte tette még emlékezetesebbé.

Vikor Györgyi

(7 Nap, 1984. július 13.)

MINDIG BESZÉL, MINDIG LOBOG

Az Életjel nyári évadjának eredményeiről

Még élénken él emlékezetemben a múlt év decemberében tartott jubileumi est, amellyel az Életjel fennállásának huszonöt éves évfordulóját ünnepelte. Az a rendezvény az *Oltatlan tűzhely* címet viselte. Ez az évad viszont az újra föllobbanó lángok időszaka volt.

Mint ismeretes, élőújságunk három alakban nyilvánul meg: a nagy- és miniműsorokban, valamint a Kosztolányi Színpad előadásaiban. A rend és pontosság úgy kívánja, hogy sorra vegyük a három megjelenési formát.

A nagyműsorok hat előadást öleltek fel. Közülük három egy művész munkásságát bemutató műsor (Danilo Kiš prózaíró; Ivan Meštrović szobrász; Ács Károly költő és műfordító). A Petőfi brigád megalakulásának negyvenéves évfordulóját Fehér Ferenc *Bácskai szimfóniájával* köszöntötték. Végel László szerbhorvátul is kiadott művét, az *Áttuntetéseket* a Nyitott Könyvvel együtt mutatták be. A kuriózumot, a különlegességet a *Lótuszpalota* című kínai és japán versekből álló irodalmi összeállítás jelentette. Nem másodlagos fontosságú tény a reprízek száma: háromszor került közönség elé a távolkeleti költészetből készült válogatás, kétszer pedig a Meštrović-est A rendkívüli számok közül Huszár Elvira előadóestje emelkedett ki.

A miniműsorok kategóriájából említésre méltók a vendégszereplések, a város különböző rendezvényeibe való bekapcsolódás, beilleszkedés. A Csáth Géza Művészetbaráti Kör versmondói vendégei voltak a kiállításmegnyitóknak, vállalati és iskolai ünnepségeknek, a stafétavárásnak, a palicsi ifjúsági munkavállalás nyitó rendezvényének... És a szokásos szerepvállaláson túl műsorvezetőkként is nemegyszer megállták helyüket.

A Kosztolányi Színpad két magyar nyelvű bemutatót tartott: Kosztolányi Dezső *Őszi koncert* című verciklusát és Ács Károly *Máglya* című szonettkoszorúját mutatta be színpadi játék formájában. Az előbbit háromszor, a másikat kétszer játszották eddig. A szerbhorvát csoport Daniil Harms *Jelisaveta Bam* című színdarabjával aratott sikert előbb Bajmokon, majd Törökkanizsán az amatőr színjátszók vetélkedőin. Hatszor került közönség elé.

Az elismerések közül mindenképpen Binszki Teréz második díja számottevő a versmondók köztársasági versenyén, majd Nikola Ivošević, Kákonyi Tibor, Szalma Gabriella és Vicei Natália színészi alakításért kapott díjaik. Komplett produkcióért kijáró második díjat a *Máglya* szereplőgárdája érdemelt ki Újvidéken a középiskolások Művészeti Vetélkedőjén.

Itt kell megemlíteni, hogy a nagyműsorokat és a Kosztolányi Színpad produkcióit a Szabadkai és Újvidéki Rádió egyaránt sugározta, s hogy a Csáth Géza Művészetbaráti Kör tagjai rendszeresen közreműködnek a Szabadkai Rádió irodalmi műsoraiban.

A szerteágazó tevékenység tanúsága még, hogy az Életjel versmondóit és színjátszóit a környező települések közönsége is mindig szívesen fogadja.

Szóljunk végül arról, hogy Kosztolányi Dezsőnek e beszámoló címéül felhasznált szavai teljes mértékben vonatkoznak a nyári hónapokra is, hiszen folyamatos munka és erőfeszítés nélkül jelentős eredményekre a jövőben sem lehet számítani.

-orv-

(7 Nap, 1984. július 20.)

LEHETETT VOLNA BÁTRABBAN IS!

Lábkösöntyűim csörrennek — ezzel az egzotikus hangzású, finom rezdüléseket ígérő címmel, Rabindranáth Tagore indiai költő verssorával hívta össze az Életjel legutóbb a közönséget. Ennek az ígéretnek azonban nem mindig tettek eleget a versmondók, olykor bátortalanul, nem eléggé élték át a verseket. Pedig Tagore „dalszilánkokra zúzódott" költői álma nem vesztett súlyából a „lábkösöntyűk zátonyán", dalai egyszerre üdék és bölcsek, képei egyszerre hagyományt felvillantók és egyéniek. A legsikeresebb versmondók kétségkívül Fecskés Erzsébet és Lőrinc Zsuzsa voltak, nekik elhittük a megszólító gesztusokat, mert a tagorei nyugalmat élettel és mélységgel töltötték meg, biztosan mozogtak az asztalkákkal felosztott térben, melyek egyébként néha akadályt is jelentettek. A központba helyezett hintaszék ötletes hangulatkeltő, de talán több tényleges szerepet is kaphatott volna. Az alulról feltörő fény nemcsak a hatáskeltést szolgálta a falra vetülő árnyékokkal, a költő

kulcsmotívumának megtestesítésével az egész est közegét is jelentette. A szereplők kivonulása, a hívogató nyitott ajtó a visszahajló lánnyal az est szép lezárása volt, a távozás, a vándor Tagorénál gyakori motívumát idézve fel. Mindenesetre a hétfői előadás nélkül jó néhányan sohasem hallottak volna erről a költőről.

Vikor Györgyi

(7 Nap, 1984. szeptember 7.)

HA MINDEN LÁMPA KIALSZIK . . .

Kedden este az Életjel műsorán a kevés számú érdeklődőnek Szekeres László, Ante Rudinski és Gellér József magiszter mutatta be Szabadka várossá fejlődését. Az est tényleges célja szerint azonban nagyobb időszerűséggel bírt: milyen lesz a városközpontnak a közeljövőben kialakuló arculata. Az előadók nem maradtak az ex cathedra keretek között, mert az ismertető után vitára hívták fel a közönséget. A beszélgetés summája a következő lehetne: a városközpont rendezési terve valószínűleg szép és jó, azzal a kompromisszummal, hogy sajnos az ember (napjainkban is) sokkal többet alkot a szükség, mint a szépség törvényei szerint. Ezt persze tudtuk és tudjuk. Sokkal tanulságosabb a beszélgetésnek az a kicsengése, hogy hiába a jó terv, ha a városnak nincs igazi gazdája, aki ismerné múltját, szívén viselné jelenét, jövőjét és megszüntetné a kételyeket, kihez forduljon a felháborodott vagy ötletekkel megáldott polgár (helyi közösség?, érdekközösség?, képviselő-testület?). Az est végén sokkal inkább máig kísértőnek tetszettek Gál László verssorai, mert valóban ez az egész egy kicsit a „lenni, vagy nem lenni" kérdését veti fel. Az egybegyűltek, miután kiléptek a városháza kapuján, s a város szívét átszelve otthonaik felé tapogatóztak, szorongva gondoltak arra, egy-egy bizonytalan fényforrás tövében mi lesz, ha az utolsó lámpa is kialszik, s ez még csak a kezdet, vagy már a vég?

Vikor Györgyi

(7 Nap, 1984. október 5.)

KÉK PARÁZS

Az Életjelnek még egy műsorát láthattuk a héten, Lőrinc Zsuzsa és Kerek Edit előadóestjét. Nagy próbatételt jelentett ez minkettőjük számára. A műsor rendkívül gazdag összeállítású volt, már-már megterhelően gazdagnak éreztük, ha nem jött volna a mindent feloldó derűs befejezés és Huszár Elvira élvezetes, egyéni hangú énekszámai. Kerek Editnek jobban kedvezett a szerencse, oldottabb, felszabadultabb produkciót nyújtott. Zách Klára balladájának egyes részei, Melinda rövid monológja előadói telitalálatok voltak, a Csieko-versek hangulatához vizuális élmény is társult a szavaló arcformájával, arckifejezésével. *A ráérős lajhár* című Csanádi-verssel őszinte mosolyra késztette a közönséget, ezeket a pillanatokat már *A nagyevővel* bevezette. Lőrinc Zsuzsa előadásában érezhető volt valami modorosság, görcsös igyekezet, s ez tragikus, szenvedő magatartást eredményezett ott is, ahol talán más kellett volna. Tóth Árpád *Áprilisával* nyújtotta a legnagyobb élményt. Illyés-től *A betyár* és Adytól a *Kató a misén* című költeményt szándékosan szürkítő, elidegenítő stílusban adta elő, s ez jó volt, mert más volt, mint az alapkép hangja és a versek jellegének is megfelelt. A Némedi Imrével előadott székely népköltés is hálás kis szerepnek bizonyult számára.

Vikor Györgyi

(7 Nap, 1984. október 5.)

IDŐSÍKOK TALÁLKOZÓJA

A 75 éves Herceg Jánost köszöntötte az Élejel. A műsor nem életművet mutatott be. Nem a novellistával, hanem a költővel és naplóíróval találkozhattunk. Idősíkok csöndes, de izgalmas találkozójára került sor. A *Bácskai tájkép bivalyokkal* a múlt éles rajza. A *Fiatalok vonulása* a múlt és a jelen együttrengése, felettük a maga időtlenségével. A *Programbeszéd* az igazi békéről szól. A *Távlatok*ból adott válogatás érdekes. Nem tudott minden szereplő elég könnyedén meggyőző lenni, amit a hercegi ismeret biztonsága, az „európai metanyelv" megenged és megkövetel. Kiss Valéria tett leginkább eleget ennek az elvárásnak. Jobb lett volna, ha a kellékek felhasználása esetlegesebbnek, véletlenebbnek tűnik.

A Basch Mária és Pekár Tibor által előadott zeneszámokat élveztük. A műsort Dér Zoltán méltatása tette teljessé.

Vikor Györgyi

(7 Nap, 1984. november 9.)

A MAGYAR SZÓ JUBILEUMA

A Magyar Szó — és a jugoszlávia magyar nyelvű politikai-tájékoztató sajtó — 40 éves jubileumának szentelte decemberi számát az Életjel. A jeles évfordulóról élőújsággal emlékeztek meg Szabadkán, amely mintegy keresztmetszetet adott nem csupán a Magyar Szó múltjáról, hanem jelenéről is, felvillantva egyúttal azokat a törekvéseket is, amelyek napilapunk jövőjét határozták meg.

Az élőújság meghívott vendégei — Mészáros Géza, a Tartományi Oktatási és Művelődési Bizottság alelnöke, dr. Szórád György, a szabadkai küldöttestület elnöke és Janko Pejanović, a Jugoszláv Labdarúgó Szövetség elnöke — sokakat érdeklő kérdésekben nyilatkoztak. Erdélyi Károly, a Magyar Szó fő- és felelős szerkesztője pedig a lap múltjáról, jelenéről és jövőjéről beszélt.

Szépszámú közönség ünnepelte napilapunk jubileumát

Életjel

XXVII. évf. 12. (588.) sz.

1984. XII. 10.

HITELESEN, ELKÖTELEZETTEN

Élőújság a Magyar Szó 40 éves jubileuma alkalmából

Az est vendégei:

Mészáros Géza, dr. Szórád György, Janko Pejanović, Erdélyi Károly

Közreműködik:

Almási Tivadar, Burányi Nándor, Engler Lajos, Gombás Gabriella, Kisimre Ferenc, Kiss Ágnes, Németh István, Szabó József, Urbán János, Valihora István és Vida Daróczi Júlia, valamint a Népkör irodalmi színpadának tagjai

Rendezte és a műsort vezeti:

Szöllősy Vágó László

Az előadás 1984. december 10-én, hétfőn 19.30 órakor kezdődik a Veljko Vlahović Munkásegyetem nagy előadótermében.

Az előadást megelőzően nyílik meg az előcsarnokban fotoriportereink kiállítása a városrendezés témájára FURKÁLUNK, ÁSKÁLÓDUNK címmel

Erdélyi Károly

Mészáros Géza

Megkülönböztetett érdeklődéssel hallgatta az élőújság közönsége Engler Lajos külpolitikai kommentárját, Németh István és Urbán János tárcáját, derűs visszhangot keltett Almási Tivadar szabadkai vonatkozású glosszája és Gombás Gabriella *Sújtó sajtóhibák* című összeállítása. A műsort Gál László *Így kezdődött* című, 1945. december 24-én megjelent írása és Kiss Ágnes legfrissebb esti hírösszeállítása foglalta keretbe.

Janko Pejanović

Dr. Szórád György

Urbán János

Burányi Nándor

A műsorban közreműködtek a Népkör irodalmi színpadának tagjai: Budanov Márta, Budanov Valentina, Szalai Elvira, Szemerédi Virág és zongorán Szemesi Róbert. Fiatalos temperamentumuk, kifogástalan beszédkultúrájuk ennek az estnek egyik kellemes színfoltja volt.

Élőújságunkról csütörtöki számunkban egész oldalas képes riportban számolunk be.

—sy

(Magyar Szó, 1984. december 12.)

Németh István

Engler Lajos

Vida Daróczi Júlia

Kisimre Ferenc

ÉLŐSZÓVAL AZ ÍROTT SZÓRÓL

Lapunk 40 éves jubileuma volt az apropója az Életjel utolsó idei számának: *Hitelesen, elkötelezetten* címmel a Magyar Szó újságírói, szerkesztői — az írott szó művelői — ezúttal élőszóval mutatkoztak be az olvasóból hallgatóvá előlépett közönségnek.

A jubileum visszapillantásra kötelezett, mégsem rekedt meg a műsor a multbamerengésen: az élő interjúk, a jegyzetek, a kommentárok behozták

Szabó József

Kiss Ágnes

Szőllősy Vágó László

Egy a sok néző közül: Garay Béla

a jelent és felvillantották a jövőt is, mely felé a lap, a város — egész közösségünk törekszik.

A mélyen szántó gondolatok, a komoly eszmefuttatások mellett maradt idő és hely a humorra is. Fotóriportereink alkalmi kiállításának száraz tényanyagát Kopeczky László szellemes képaláírásai lazították fel, derűs hangulatot teremtett Almási Tivadar szabadkai esti sétája, mindannyiunkat megnevettetett Gombás Gabriella *Sújtó sajtóhibák* című összeállítása a Népkör irodalmi színpada tagjainak előadásában, általános érdeklődést keltett Kiss Ágnes legfrissebb hírösszeállítása arról, hogy mi történt Szabadkán az utolsó másfél órában.

Voltak olyanok is, akikre rámosolygott a szerencse: Kovács Géza építésztechnikus, Gyermán Tibor tanár, Csakovszi Sándor nyugdíjas, Elek Gyula nyugdíjas és az élőújság legfiatalabb hallgatója, a 8 éves Szabó Ágnes Dobó Lászlótól, a terjesztőosztály vezetőjétől vették át szerkesztőségünk és a terjesztőosztály ajándékát — egy-egy könyv- és írószercsomagot.

—sy

(Magyar Szó, 1984. december 13.)

HITELESEN, ELKÖTELEZETTEN

Negyvenéves a Magyar Szó

Ezzel a címmel tartott élőújságot Szabadkán jubiláló napilapunk, a Magyar Szó. Negyvennégy végén éppen innen, Észak-Bácska fővárosából indult el négy hírlapíró, hogy december 24-én útjára bocsássa a Szabad Vajdaságot. Az azóta eltelt negyven esztendőt idézték fel a lap barátai, olvasói és munkatársai az Életjel keretében megtartott rendezvényen a Veljko Vlahović Munkásegyetem nagytermében. Gondolatban föllapozták az újságot, és sorra közönség elé léptek a különféle rovatok szerkesztői és munkatársai.

Erdélyi Károly főszerkesztő az egykori, a mostani és a jövendőbeli Magyar Szóról beszélt a lap szabadkai munkatársának, Kisimre Ferencnek. Engler Lajos érzékletes és rendhagyó kommentárjában a külpolitikai újság-

író itthoni megpróbáltatásait ecsetelte, Burányi Nándor dr. Szórád Györgygyel beszélgetett Szabadka helyzetéről és kilátásairól, Vida Daróczi Júlia Mészáros Gézával az ipartanodáról és a korszerű szakmunkásképzésről, Valihora István pedig Janko Pejanovićtyal a világ legfontosabb mellékes dolgáról, a labdarúgásról. Urbán János tárcájában azt bizonyította be a közönségnek, hogy tulajdonképpen mindig az olvasó írta az újságot, Szabó József színháztörténeti jegyzetében Thalia jobb napokat is látott roskatag templomáról elmélkedett, Almási Tivadar pedig bukdácsoló esti sétát tett Szabadka feltúrt városközpontjában. Nagy sikere volt Gombás Gabriella *Sújtó sajtóhibák* címmel összeállított szúrós-szellemes bogáncskoszorújának, Kiss Ágnes friss hírszemléjének, a Németh István meleg hangú „vasárnapi" írását, a *Szerelmesriportot* köszöntő hosszan tartó taps pedig azt jelezte, hogy a Nyájas Olvasó változatlanul szereti és igényli ezt a sajátos újságírói műfajt.

A jól sikerült szabadkai élőújságot Szöllősy Vágó László rendezte és vezette.

(7 Nap, 1984. december 14.)

IDEJE VOLNA ÉNEKELNI

Az elmúlt hetekben kétszer is jelentkezett az Életjel. Az Újvidéki Magyar Tanszék finnugor csoportjával karöltve egy hézagpotló előadást készített a finn és az észt irodalomból. A rendező, Hannu Olavu Kantinokoski a finn népköltészetről és a százötven éves *Kalevaláról* beszélt. Mi hallgatók közben önkéntelenül is megfigyelhettük, mi a legkevésbé elsajátítható egy finn rokonunk számára nyelvünk zengéséből. Az eredeti szöveget hallgatva jólesően ismertük fel a magyar nyelv ritmusát a *Kalevala* soraiban. A versekből a küzdő északi ember rajzolódott ki, aki bezártságából otthont teremtett magának, s aki másságában azért igyekszik és tud is lépést tartani a világgal. A lelkes együttes egységes stílust képviselt, a drámai és a naiv jelzők illenének versmondásukra. A hangulatot a vetítővásznon felvillanó tájak és motívumok erősítették.

Déry Tibor költészetéhez bátor kézzel nyúltak. A lázadó költőt állították elénk. Színre vitték Dérynek *Az üvegfejű borbély* című szürrealista-dadaista poémáját. Tárgyalás közben többen vallottak a szerencsétlen figura rigolyáiról, akibe mellesleg az egész világmindenség beleszorult. A lányok „cselekményt illesztettek a szóhoz" és szürrealista kosztümöket mindkettőhöz. Míg sikeresen előcsalták lappangó énjüket, értelmezték és együtt írták a költővel az olvasónak egyébként csak érzelmi hangoltságot nyújtó sorokat. Az eredményes dadaista tárgyalás koronatanúi Lőrinc Zsuzsa és Lovas Ildikó voltak.

Vikor Györgyi

(7 Nap, 1984. december 14.)

A DEZSŐ, AKIRŐL BESZÉLNEK, A KOSZTOLÁNYI

Mostanában egyre gyakrabban, egyre többen. A centenárium alkalmából megrendezett irodalmi estek, kiállítás kapcsán azok is szóba hozzák, akik már félig elfeledték. A feledésre adódott alkalom éppen elég: a Pátria Szálló építésekor lebontották családi házát, a felénk szokásos illendőségből emléktábla sem őrzi helyét. Pedig sokan odaképzelték, mint ahogyan szobrát is a város valamelyik terére, de a tintalevest leginkább papírgaluskával kedvelő költő és elbeszélő valahogy mindig lemaradt a községi kultúrpolitika térképéről.

Most elérkezett az ideje, hát ünnepelhetünk. Ünnepeltünk is két irodalmi esten át, kezdve az Életjelnek a régi városháza dísztermében múlt csütörtökön és a városi könyvtárnak, illetve a Kosztolányi Dezső önképzőkörnek a rákövetkező napon megtartott irodalmi estjén át a könyvtárban megrendezett kiállításig. Zsúfolásig megteltek a termek, a közönség várt valamit,

Életjel
1985. III. 28.

ÜNNEPI MAGASBAN
U PRAZNIČNIM VISINAMA

Emlékezés Kosztolányi Dezsőre születésének 100. évfordulóján
Spomen-veče povodom 100-godišnjice rođenja Dezsőa Kosztolányija

Műsoron:

megemlékezések, versek, írások, műfordítások, regényrészletek, zeneszámok

Na programu

sećanja, poezija, proza, prevodi, odlomci iz romana, kompozicije

Közreműködik · Učestvuju:

Olga Afanasjeva-Torok
Bada Irén
Czifra Erika
Dér Zoltán
Dudás Károly
Fecskés Erzsébet
Horváth Emma
Karna Margit
Kovács Frigyes
Krekity Olga
Olga Molnar-Mederi
K. Pajor Gizella
Pataki László
T. Sziráczky Katalin
Tallós Zsuzsa
Toholyevity Bozsana

valamint · kao i

Basch Mária
zongora · klavir

Hényel Mária
zongora · klavir

Komjáthy Ildikó
ének · vokalni solista

Pekár Tibor
hegedű · violina

A műsort összeállította
Program su sastavili

Dér Zoltán
Horváth Emma

Az előadás 1985. március 28-án, csütörtökön 19 órakor kezdődik a régi városháza dísztermében

Priredba će se održati u četvrtak, 28. marta 1985. godine u velikoj sali Doma kulture sa početkom u 19 časova

Másnap, pénteken 18 órakor a Városi Könyvtárban megnyílik a költő életművét bemutató kiállítás

DOM KULTURE
SUBOTICA

Sledećeg dana, u petak u 18 časova u Gradskoj biblioteci otvoriće se izložba koja će prikazati rad pesnika

s a szervezők jóvoltából meg is kapta: a városháza az életmű antológiáját, filológiai feldolgozásban — a vers- és prózaíró Kosztolányi, a fordítón át egészen a róla szóló irodalomig, a könyvtárban pedig a tananyagnak tekinthető kis antológiát. A városháza dísztermében két és fél órán át tartott az előadás. A „megilletődött" a közönség két és fél órán át eltűrte, hogy nem működött a hangosítás. A kevésbé megilletődöttek jobbnak látták a távozás hímes mezejére lépni. — Így nem lehet Kosztolányi-estet szervezni, hallottuk az előadáson részvevőktől, sőt az előadóként fellépőktől is. Nem lehet, mondjuk mi is, pedig csak a könyvtárban megtartott Kosztolányi-műsort ültük végig. Kosztolányi valójában eléggé változatos és sokrétű író ahhoz, hogy ne lehessen a szokványos megemlékezések szavalógépezetével elintézni. Ezúttal sikerült. Az évfordulózás a színes tintákkal álmodó Kosztolányit is utolérte. De jó, hogy legalább ilyenkor emlékezünk rá, ha már máskor se. Jó ez, hogy — évfordulózó szokásunk szerint — a legközelebbi alkalomig elfelejthessük.

Garai László

(Képes Ifjúság, 1985. április 3.)

TISZTELGÉS AZ ÉLETMŰ ELŐTT

Méltó módon igyekezett tisztelegni a szülőváros Kosztolányi Dezső életműve előtt az író születésének századik évfordulóján. A szándék ugyan nem valósult meg minden esetben hiánytalanul, de az ünnepségsorozat ősszel, valószínűleg már szeptemberben folytatódik, amikor is az egykori gimnázium előtti parkban leleplezik a költő mellszobrát, az iskola falán remélhetőleg elhelyezik az emléktáblát, a könyvtárban pedig megnyílik az oly régóta tervezett emlékszoba.

A jubileumi rendezvények sorát a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad fiataljai nyitották meg, akik a község amatőr színjátszó együtteseinek szemléjén előadták *A szegény kisgyermek panaszai*nak színpadi változatát Horváth Emma tanárnő rendezésében. Ezt az Életjel és a Művelődési Otthon nagyszabású együttes estje követte a régi városháza dísztermében, amelyben ezúttal

Kosztolányi tisztelői emlékestünkön

is kétszer annyian — mintegy félezren — jöttek össze, mint amennyi hely van. Ott volt mindenki, aki értékeli Kosztolányi európai színvonalú munkásságát. A művészi élmény azonban, amelyet az antológiai értékű versek és prózai írások ígértek, ezúttal nem volt hiánytalan, mert bosszantó szervezési mulasztások megakadályozták a költői szépség maradéktalan befogadását. Gondolunk itt elsősorban arra, hogy hangosítás hiányában nem minden előadót lehetett az utolsó sorokban is hallani.

Másnap, múlt pénteken a Városi Könyvtár udvari helyiségeiben megnyílt az író életét és munkásságát bemutató kiállítás, amely még a szakmabeliek számára is tartogat meglepetést. Hiszen olyan értékes ereklyét is láthatunk, mint amilyen a szabadkai gimnázium önképzőkörének díszkönyve a századfordulóról, benne több Kosztolányi-művel. Nem kevésbé érdekesek leveleinek és kéziratainak fénymásolatai. De könyvei között is akadnak ritkaságszámba menők; ilyenek például németre és franciára fordított regényei, elbeszélései. Az öt részre tagolt kiállítás gazdag anyaga április 12-éig tekinthető meg.

A könyvtár a centenárium alkalmából megjelentetett egy tizenhat oldalas bibliográfiát is, amelyben — az életrajzi adatok mellett — felsorolja mindazokat a Kosztolányi-köteteket, amelyek állományában megtalálhatók, úgyszintén az író munkásságával foglalkozó irodalmat. Jó hasznát vehetik ennek a bibliográfiának mindazok, akik meg akarnak ismerkedni városunk legnagyobb költőfiának alkotásaival, írásművészetével.

Az ünnepi megnyitó után az intézmény zsúfolásig megtelt nagytermében színvonalas műsort adott Varga Lakatos Gizella tanárnő rendezésében a November 18. Építőipari Középiskola Kosztolányi Dezsőről elnevezett önképzőköre.

Élőújságunk előadásáról és a kiállításról beszámolt az Újvidéki Televízió is, amely néhány nappal előbb külön összeállítással foglalkozott az évfordulóval. Ebben — többek között — felléptek a Népkör beszédművészeti csoportjának tagjai is, amelynek Jónás Gabriella színművésznő a vezetője. Valamennyien szépen, értelmesen tolmácsolták az igényes válogatást.

Virág övezte Kosztolányi mellszobrát

Dér Zoltán ismertette az életművet

Megidézték városunk szülöttének emlékét:

Karna Margit *Horváth Emma*

Végül említsük meg azt is, hogy az Újvidéki Rádió több részben sugározta ultrarövidhullámon az Életjel műsorát, úgyhogy azt azok is hallhatták, akik az emlékesten nem lehettek jelen.

(7 Nap, 1985. április 5.)

RENDHAGYÓ ESEMÉNY VISSZHANGJAKÉNT

zajlott a Nyitott Könyv csütörtöki rendezvénye: a *Pannónia — Panonija* című folkkantátát lapozták fel, amelyet Fehér Kálmán szövegére Franyó Zsuzsa dramaturgiájában Lengyel Gábor zenéjével és Vicsek Károly rendezésében mutatott be az Újvidéki Színház. A több művészeti ágat ötvöző produkció és a hasonló igénnyel készült album keltette érdeklődés élénk és tartalmas beszélgetést eredményezett, amelyen a művészi alkotó munka műhelytitkairól esett a legtöbb szó. (...)

(Magyar Szó, 1985. április 13.)

VERSBEN VÁLLALT VILÁG

A költői angazsáltságra most nem találok pontosabb megjelölést. Versben vállalt világ. Az előttünk járók példája. A mondanivaló vállalása. A jelen vállalása az emlékezés erejével. „Kezek példája", így fogalmazta meg annak idején gyermeklapunk a verseny lényegét, s a törökbecsei munkásotthonban megtartott záróünnepségre elkészült a költőt igazoló vers. Az igazolás lehetősége legalábbis. Az írókongresszus minapi „maratoni" versmondó estélyén, az egymásnak verseikkel felelgető társak között nem lehettem ott, mert ugyanaznap vállaltam a szereplést a Magyar Szó zentai műsoros estjén. A felolvasott verset a szerző a hangjával írja alá. Most nyomtatásban is megteszem.

KEZEK PÉLDÁJA

A tenyér tíz fia —
a „melyik fáj jobban",
ki az, akibe már
bele se dobban?
Felejtünk mozdulatokat,
de a kéz még emlékezik;
ott él valahol bennünk,
ahogy tenyérből a magot vetik;
ahogy sásból, pálmarostból
kunyhót raknak cölöpre...
Apák tartozása miatt
rándul az utódok ökle.
És mégis: a kezek példája
arra int szüntelen:
nem igazolhat semmi más,
csupán a vállalt jelen —
az, hogy minden betűnk,
a kezünk vonása
égen vonuló darvak
szép földi mása;
az, ahogy a széthullt világból
fogod a részed,
s odaszegezel egy levált
kerítéslécet;
mert aki kezet mond,
az ujjat is érti;
aki házereszt félt,
a hazát is félti...

Pataki László

Kovács Frigyes

Olga Molnar Međeri

Olga Afanaszjeva Torok

A szabadkai Életjel az élő szót, az anyanyelv melegét jelentette számomra megalakulásától kezdve. A versben vállalható világnak sok-sok fiatal hűségese indult el az Életjel-esteken. Színművészek, egyetemi tanárok lettek belőlük. Persze nemcsak azok. Ezért is kellett pontosnak lenni azon a zentai esten, amikor a negyvenéves Magyar Szó nagy feliratával a színfalon képileg is hírt adtunk magunkról. Ezt is megismételhetem: a vers azoknak szólt elsősorban, akik még mindig anyanyelvükön tanítják kicsinyeinket.

ÉLETJEL

Nem az élet jele —
az élet maga!
Amit nem szikrázó nap,
csak éjszaka vetíthet,
égbolt az is:
a csillaga...

Nem a harsonykodás —
az csak a nagy valami;
sírhantból
a fűsarjadást
kihallani!

Inkább a megváltó magány,
a szülőkre emlékezés!
ahogy utolsó kisdiákjának
szemébe néz
Adahatár tanítónője,
Sőregi Teréz...

Jelet nem adhatnak távozók,
se ők:
a megtértek,
s már itthon idegenkedők:
a csempés, vasrácsos
házaikba temetkezők...

És mondom nektek,
amit a fül a néma kínon is áthall,
ahogy Sáfrány intene most,
mázsányi szemlehunyással:
„Csak csináljátok!
a kép nem ég el,
csak a vásznak!"

Sírhantból a füsercegést
kihallani?
Nem!
Az emléktelenek fülébe
ordítani!

A szó halott,
ha leheletünk nem leng vele.
S aki szólhatott volna,
de nem szólt —
a Gondolatba se halhat bele!

Fehér Ferenc

(Magyar Szó, 1985. április 30., május 1., 2.)

Pekár Tibor

Basch Mária

Henyel Mária

Komjáthy Ildikó

HOLDPATAK

Kenyeres Kovács Márta-emlékestet tartottak Szabadkán

„Ó, bárcsak válhatnék szóvá,
igazzá, világítóvá.
Így törnék homályon keresztül
míg hangom dallamra csendül."

A fiatalon egy évvel ezelőtt elhunyt, szabadkai születésű költőnőnek ezek a sorai voltak a vezérmotívumai az emlékestnek, mintegy kifejezve óhaját, vágyát, hogy műve ne csak holt betű maradjon, hanem jusson el az emberi lélekig.

Holdpatak címen rendezte meg a szülőváros, illetve az Életjel a zeneiskola dísztermében május 29-én Kenyeres Kovács Márta költő, műfordító és zeneszerző halálának évfordulóján ezt az estet, a tisztelet és elismerés jeléül. Gubás Ágota és Petar Vukov bevezetője után a költőnő *Felszállott a sármány* című verskötetéből hangzott el válogatás az Életjel fiatal lelkes szavalóinak előadásában. A többi között Lőrincz Zsuzsa, Binszki Teréz, Lőrincz Erika és Olga Torok Afanaszjeva tanárnő nagy átéléssel tolmácsolták a verseket és műfordításokat, Molcer Mátyás zongoraművész pedig ösbemutatóként megszólaltatta a költőnő zongorára írt három szerzeményét *Sonate dramatique, Vágyakozás* és *Gyászinduló címmel.* Horváth Emma rendezőnek az értő versválogatással, valamint megfelelő hangulatteremtéssel sikerült érzékeltetnie Kenyeres Kovács Márta költészetének nemcsak jellegzetességét, hanem egyben a költőnő törékeny, lírai gyengédségű emberi lényét, mindvégig töretlen alkotókedvét, hitét a szépben s a jóban, a költészet erejében, mint ahogy maga is kifejezi egy versében:

„... alkoss, örök emlékül
lelkesedésednek, s hogy ne hagyd nyom nélkül
a szépség varázsát, a szívig hatolót."

Pálfi Gábor

(Magyar Szó, 1985. június 4.)

VOLTUNK VAGY HARMINCAN

Évadnyitónak nagyszerű előadás volt az augusztus 29-én megtartott irodalmi est, amely a *Többen is lehetnénk* címet viselte, s amelyen az Életjel Csáth Géza Művészetbaráti Körének régi és jelenlegi versmondói, amatőr beszédművészei jöttek össze. Voltunk vagy harmincan: harminc-, húsz- és tizenévesek. Tanulók, egyetemi hallgatók s dolgozók. Maratoni estről volt tehát szó, ám úgy hiszem, nem csalódott bennünk a közönség, amely — meg kell mondani — csodás volt. Nemcsak hogy szép számban gyűlt össze, és mert türelmesen végigülte a kétórás műsort, hanem mert végig együtt izgult velünk, lelkesített bennünket. Hogy nagyszerű volt a hangulat, azt tehát neki is köszönhetjük. Azt hiszem, rég volt már, hogy mi, fellépők ilyen nagy sikerélménnyel távoztunk a színpadról, mint ezúttal — mert úgy tűnt, munkánk szerint jutalmazott vastapssal a publikum.

Persze egy-egy műsor rendezési koncepciójával mindig vitába tudunk szállni. Most is, mert voltak, akik idegenkedve, lúdbőrözve fogadták ezt a felvonulást. Kezdeném talán azzal, hogy honnan ered az ötlet. Három évvel ezelőtt *Mi harmincan* cím alatt futott egy műsor. Lényegében akkor is hasonló gárdával léptünk pódiumra: ismét visszahívtuk azokat a színpadra, akik valamikor az Életjel keretén belül mutatkoztak be a közönségnek, akik valamiképp passzív tagokká váltak, de nem szakítottak véglegesen a csoporttal. Lehetőséget kellett nekik tehát adnunk, véleményem szerint, hogy ismét megszólaljanak. Ugyanezzel a céllal készült az augusztusi műsor is. Most modhatná valaki, akkor miért nem hívtuk vissza Bajza Viktóriát, Póka Évát, Czifra Erikát, Sziráczky Katalint, Rövid Eleonórát, Bakota Árpádot, László Sándort, Banka Líviát... azokat, akik már a művészvilágban jelentenek valamit, vagy akik jó úton haladnak afelé. Akkor talán színvonala lett volna az előadásnak. Igen, meglehet. De nem lettünk volna egy kissé igazságtalanok is egyúttal az amatőrökhöz, akik éveken át tartották, és tartják a hátukat, amikor életben kell tartani a város folyamatos irodalmi vérkeringését? Igazságtalanok azokhoz, akik anyagi és erkölcsi elismerés nélkül igyekeznek egy-

Bada Irén

Sziráczky Katalin

Czifra Erika

Tallós Zsuzsa

szerű prófétái lenni anyanyelvápolásunknak? Gondolom, megérdemlik, hogy háromévenként így adózzunk sikeresen elvégzett munkájukért, hogy időnként lehetőséget adjunk nekik ilyen „díszfelvonuláshoz" is.

Egy kicsit időzzünk el a színvonalnál is. Kétségtelen, hogy nem várhattunk el akadémiai művességet — habár egyesek ilyen mezőnyben is megállhatnák helyüket —, de azt bátran állíthatom, hogy mindenki a tőle telhető legtöbbet adta: nyelvi tisztaságot, kimunkált beszédtechnikát, s a maguk módján értelmezett és feldolgozott világirodalmi alkotásokat. Ezenfelül pedig mély lelkesedést — szívet. Hogy voltak csalódások is? Amikor nézegetjük régi, ifjúkori képeinket, amikor fellapozzuk a családi fényképalbumot, vajon mindig elégedetten csukjuk össze? Nem marad utánunk mindig egy nosztalgiafoszlány, hogy lehetett volna jobban is — talán? Mégis, mindezek ellenére, úgy érzem, értékes, érdekes estet adtunk, hogy felejthetetlen élményt nyújtottunk hallgatóinknak, nézőinknek.

Érdekes színfoltja volt a műsornak, hogy együttműködésre szólítottuk fel a közönséget, szavazással döntsék el, mit akarnak hallani. Készségesen eleget is tettek kérésünknek, s jó volt hallani őszinte reagálásukat: „Jaj, ez jó lesz!", vagy „Figyeld csak, ezt ismerem!" Továbbá kétségtelen, hogy a hangulatteremtéshez hozzájárult Horváth Militicsi Attila grafikáinak kiállítása is, a faszilánkokkal, pálcákkal, ágdarabokkal készített tusrajzok — „gubancok", amelyek a szerző dús képzelőerejének friss lecsapódásai, tehetségének újabb etűdjei, zsengéi. Nem akarok igazságtalan lenni, bárkit kihagyni a felsorolásból, de mivel voltunk vagy harmincan a versmondók között, így hát utólag csak azoknak köszönöm meg az együttműködést, akik hosszú évek után ismét megszólaltak: Losonc Gyulának, Veisenberger Annának, Bakurek Emíliának, Molnár Gábor Mariannának, illetve a hatéves Losonc Andreának, aki most lépett fel először. S persze a rendezőnek, Horváth Emma tanárnőnek az ötletet, Huszár Elvirának pedig a kellemes, nagyszerű színfoltként ható közreműködést.

Krekity Olga

(7 Nap, 1985. szeptember 6.)

ÚJRATALÁLKOZÁS

Az Életjel hétfőn este megtartott rendezvényén érdekes műsorral adóztak Kosztolányi Dezső, szabadkai származású író és költő emlékének, születése centenáriumán. A Csáth Géza Művészetbaráti Kör egykori és jelenlegi tagjai a költő azon alkotásait szólaltatták meg, amelyekben a görög mitológiai alakokról is említést tesz. Az Életjel egykori tagjainak szavalatai után ugyanazokat a műveket a mostani fiatal tagok szólaltatták meg. A műsort, amelyet Horváth Emma rendezett, dr. Sturcz Béláné állította össze nagy gondossággal és szakavatottan. Az Életjel közönségének kellemes meglepetés volt az újratalálkozás a sok évvel ezelőtti műsorok szereplőivel, akik ezúttal is bizonyítottak: lehet még rájuk számítani, mozgósítani őket. S talán kellene is, gyakrabban, mint az elmúlt években ...

Sz. J.

(Magyar Szó, 1985. október 2.)

TISZTELGÉS AZ ANTIK KULTÚRA ELŐTT

— Az Életjel harmadik Kosztolányi-műsoráról —

Szeptember utolsó napján újra benépesült az Életjel közönségével a munkásegyetem földszinti terme. Kosztolányinak ugyanis antik ihletésű versei kerültek bemutatásra. Még mindig jólesett ez a „szeletnyi" Kosztolányi, pedig a márciusi átfogó nagyműsor és *A szegény kisgyermek panaszai* című színpadi játék teljessé látszottak tenni a jubileumot.

Ugyanazt a verset ezúttal két szavaló előadásában is hallottuk, közötte dr. Sturcz Béláné mitológiai és művelődéstörténeti kommentárjai hangzottak el. Érdekes megoldás volt ez, s a közönség bevallása szerint igencsak célszerű is, mert nem engedte megtorpanni a hallgatót a sok ismerelen vagy félig ismert név hallatán.

Toholyevity Bozsana

Krekity Olga

Fecskés Erzsébet

Pajor Gizella

Bár zeneszámok nem szerepeltek az est építőelemei között, a szereplők hangjának sokfélesége maga is zenei élményt nyújtott.

A versmondók produkciója kiegyensúlyozott, a magyarázatok pedig tanulságosak és érdekesek voltak. Nevelőhatását tekintve mindenesetre a legsikerültebb Eletjel-műsorok közé sorolható a *Pán ébredése*. A jelenlevő diáksereg érdeklődő figyelme is erről tanúskodik.

Rendhagyó, a didaktikai célokat előtérbe helyező műsor volt ez, amely mindenképpen arra szolgált, hogy az antik kultúrát lélekközelbe hozza, az ifjú nézőknek pedig mutassa az utat a műélvezet elíziumi mezői felé.

— orv —

(7 Nap, 1985. október 11.)

AZ EGYIK A JENKI, A MÁSIK . . . JEN BE

— Az Életjel Kopeczky-műsoráról —

Városunk kiváló humoristája, Kopeczky László bökverseinek szentelte legtutóbbi számát az Életjel. Élőújságunk ugyanis *Spenót a falon* címmel könyv alakban is megjelentette azokat. Jó alkalom volt tehát egy író-olvasó találkozó megrendezésére.

Az irodalmi est azonban nemcsak kettős, hanem hármas találkozás volt, mondhatnánk telitalálat. A szellemesen röpke, fanyar vagy fejbe kólintó versek ugyanis Lőrinc Zsuzsannában és Némedi Imrében emberükre találtak. Arlequinade-juk (bohócjátékuk) úgy magával ragadta a közönséget, hogy a nyíltszíni taps mellett az előadás végén valósággal ünnepelte az írót és műve előadóit.

Mi is történt tulajdonképpen? A műsor első részében Dér Zoltán méltatását hallottuk, majd Kopeczky Lászlóval folyt beszélgetés. Itt közreműködött még Szekulity Angéla és Szilágyi József, valamint Branka Hegediš (harmo-

nika) és Pekár Szilvia (hegedű). A második részben pedig az Arrlecchino—Colombina kettős jelenítette meg, gondolta tovább, „magyarázta" a bökverseket egy olyan virtuóz játék keretében, amelyet ritkán látni műkedvelők előadásain. Szinte szikrázott a levegő a két fiatal körül az egész produkció alatt. A vibráló, a cikázó emberi szellem nagyszerű kisüléseinek voltunk szem- és fültanúi.

Végeredményben pompás tűzijátéknak is nevezhető az előadás, amelynek lövegei Kopeczky mester műhelyében készültek, de levegőbe röpítésük, színkombinációik, sistergésük zenévé varázsolása mindenképpen a két „tűzszerész", Lőrinc Zsuzsanna és Némedi Imre érdeme.

Az irodalmi színpadot kedvelő, nevetve gondolkodni tudó és akaró közönségnek teljes mértékben figyelmébe ajánlhatjuk az előadást.

— *orv* —

(7 Nap, 1985. október 18.)

KÖNNYEDÉN, OLDOTTAN

— Az Életjel Gál László-emlékestjéről —

Október utolsó napjaiban, a jeles vajdasági költőre emlékezve halála tizedik évfordulója alkalmából, a Csáth Géza Művészetbaráti Kör színjátszói, illetve versmondói sajátos színpadi játékot adtak elő, amelybe 20 Gál László-verset építettek be.

Megpróbáltak egy olyan színteret és helyzet-sort kialakítani, amelyben a versek kifejezte érzelmek és reflexiók szinte természetes közegbe kerültek. A versek közti kötőanyagot a szituáció teremtette: egy-egy elismerő, rosszalló, esetleg meglepetést kifejező mondatot, indulatszót. A szereplők és a rendező jó arányérzékére vall, hogy ez a „habarcs" nem fröccsent az est ornamenseire, a Gál László-versekre, nem borította be, temette el azokat.

Látható élvezettel vetítette elénk a szereplőgárda az „Egy este otthon" hangulatát: Erzsi néni köt, Andi játszik, a lakólány gépel, a vendéglányok sakkoznak, a szomszéd egyetemista kalácsot hoz, Imre bácsi megérkezik...

Most már csak az a kérdés, hogy a kiválasztott verseknek mennyire sikerült megtalálni a megfelelő „tálalási" módot, a megfelelő „edényt". Bízvást állíthatjuk, hogy az esetek többségében sikerült. És itt nemcsak a *Jós vers kávézaccból* című kis alkotás összecsengésére gondolunk az asztalon sorakozó japán kávéscsészékkel.

Az egész irodalmi estet valami könnyedség lengte be, amelynek előszele már Losonc Andrea megjelenésével érezhető volt. Némedi Imre megszokott remeklése mellett, különösen meggyőző „alakítást" nyújtott a régen látott Gyarmati Erzsébet, valamint a Csáth Kör ifjabbik „különítményének" két ígéretes tagja, Barabás Mónika és Vass Éva. A színpadi játékot Horváth Emma rendezte.

— *orv* —

(7 Nap, 1985. november 8.)

MUNK ARTÚRRA EMLÉKEZVE

November 5-én egy szép vállalkozás, gyümölcsöző együttműködés részesei lehettünk a Városi Könyvtár olvasótermében.

Sokfelől gyűltek össze az irodalmi est toborzójára az előadók. A felolvasókat és a rendezőt Krekity Olga személyében az Életjel szolgáltatta. A zeneiskolából érkezett Pekár Lilla, akit Basch Mária kísért zongorán, Duránti Ilona, az alkalmi kiállítás összeállítója, a könyvtár kötelékéhez tartozik, Marijana Eredin, a szerbhorvát felolvasó, a Svetozar Markovič Középiskola diákja. Az est vendége, Munk György pedig Újvidékről utazott ide

Közléseivel talán ez utóbbi nyújtotta a közönség számára a legtöbb meglepetést. Ismereteink Munk Artúr életéről műveiről számos érdekes adattal büvültek a vele folytatott beszélgetések nyomán.

A szemelvények megszólaltatói — Balogh Béla, Losonc Gyula, Lőrinc Erika és Lőrinc Zsuzsanna — írónk prózájába nyújtottak bepillantást.

A kiállítás anyagából talán a régi gimnázium önképzőkörének naplója vonzotta a legtöbb tekintetet, amelyben Munk Artúr egy korai írását olvashattuk.

A teljesség igényével készült irodalmi est főhajtás volt a szabadkai író előtt halála 30 éves évfordulóján. Ünneprontón csak az hatott, hogy Munk György bevallása szerint alig akad valaki, aki a külföldről érdeklődőt útba igazítaná apjára vonatkozó adatok tekintetében. Úgy tűnik, mintha elfelejtették volna.

A Grieg-szonáta repeső hangsátora alatt azonban arra gondoltunk optimistán s az elhangzott panaszra rácáfolva, hogy íme a szülőváros mégiscsak cselekszik, mégiscsak mozdít és mozdul az értékek megőrzése irányában, az írott szó megtartása érdekében.

— *orv* —

(7 Nap, 1985. november 15.)

ÉLETJEL-MŰSOR BUDAPESTEN

Az Életjel irodalmi előújság Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpadát budapesti vendégszereplésre hívták meg. A Szkéné Színház szervezésében sorra kerülő fellépésen Kosztolányi *A szegény kisgyermek panaszai* verseinek színpadi változatát mutatja be több alkalommal. Az irodalmi színpad, mint ismeretes, a községi színjátszók bajmoki szemléjén is ezzel a műsorral mutatkozott be nagy sikerrel. Jugoszláv és magyar költők versei is elhangzanak a november végi budapesti vendégszereplés során.

(Magyar Szó, 1985. november 23.)

Két emlékezetes alakítás Kosztolányi Őszi koncertjének színpadi változatából (Kákonyi Tibor és Binszki Teréz)

KOSZTOLÁNYITÓL NERÓIG

Élmények és villanások Budapest színházi életéből

(...)

A Csáth Géza Művészetbaráti Kör vendégjátéka

A szabadkai Életjelhez tartozó Csáth Géza Művészetbaráti Kör tagjai — Horváth Emma tanárnő vezetésével — nem hétvégi kiruccanásra, hanem három kollégiumi fellépésre érkeztek Budapestre. Két középkorú francia bohózat, *A dézsa* és *Az üstfoltozó*, másrészt meg Kopeczky László *Spenót a falon* című műve volt a „tarsolyukban" —, ezenkívül pedig a Kosztolányi Dezső verseiből összeállított jelenés-sorozat, *A szegény kisgyermek panaszai*, valamint a mai jugoszláv és jugoszláviai magyar költőket bemutató versválogatás. Ez utóbbit — immár négy fellépésre bővítve — még egy nekik tetsző verscsokorral, a legkedvesebb versekkel tették teljesebbé a Csáth Kör tagjai. A Schönherz Zoltán és a Martos Flóra kollégiumban megtartott műsorok Lovas Ildikó, Lőrinc Erika, Lőrinc Zsuzsanna, Mádi Erzsébet, Szekulity Angéla, Urbán Mária, Losonc Andrea, Surján Endre, Kónya Tibor, Nagy Ragyogó Zsuzsanna, Sulyok Angéla, Szilágyi József, Némedi Imre, Fecskés Erzsébet, Gyarlati Erzsébet és Losonc Gyula közreműködésével szép sikert arattak, amit nemcsak a közönség tapsa bizonyít, hanem az is, hogy a sikerszámok egyikét-másikát hangszalagon is megörökítették a vendéglátók. *A szegény kisgyermek panaszai*nak láttán-hallatán magam is mondhatom, hogy a szabadkai fiatalok értőn és művészi szinten idézték meg Kosztolányit, illetve annak a gyermekkornak a világát, amely ámulásokkal és varázslatokkal éppúgy tele volt, mint keserűségekkel, kiábrándulásokkal, titkokkal, elporladó vágyakkal. Más szóval — és a többi teljesítményt is figyelembe véve — nem a vidékiség félelmével és szorongásával érkeztek a Csáth Géza Kör tagjai Budapestre, hanem úgy, mint akikben egy tágabb horizontot is megvilágító tüzek égnek, nemes emberi indulatok munkálnak.

Jó volt velük találkozni, még azoknak is, akik most hallottak először róluk. Vendégjátékukat a Szkéné Műegyetemi Színház szervezte meg, egy kicsit annak bizonyságául, hogy néha-néha az amatőrök is elérhetik vagy megközelíthetik a profi szintet!

(...)

Szűcs Imre

(Magyar Szó, 1985. december 5.)

A SZABADKAI CSÁTH GÉZA MŰVÉSZETBARÁTI KÖR

Diákok és munkásfiatalok váltak a szép szó hirdetőivé

A szabadkai Életjel kötelékében évek óta ott serénykedik a Csáth Géza Művészetbaráti Kör. A Horváth Emma tanárnő vezette amatőr társulat diákokat és munkásfiatalokat karolt fel nagy számban, s őket tette meg a szép szó, a költészet és az irodalom hirdetőivé.

Szabadkán kívül Szivácon, Újvidéken is láthattuk, hallhattuk őket, s ha lett volna időnk és lehetőségünk, hogy a vidékjáró útjainkon is hozzájuk szegődjünk, bizonyára mindenütt azt tapasztaljuk, hogy ezekre a fiatalokra érdemes odafigyelni. Akkor is, ha verseket mondanak, monológokat és rövid jeleneteket adnak elő, s akkor is, ha egy-egy írót, költőt, művészi pályát mutatnak be, vagy épp valamilyen jelentős jubileumra emlékeznek.

Érdemes ezekre a fiatalokra — és Horváth Emma tanárnő munkájára — figyelni, mert nagyfokú ügyszeretet, tudás, odaadás és lelkesedés jellemzi őket. Aki az ő műsorukra vagy estjükre tér be, az általában ritkán csalódik. Mert kapkodva, felkészületlenül, alapos és kimerítő próbák nélkül sosem lépnek a közönség elé —, amikor viszont erre is sor kerül, akkor már minden

hangsúlyában és mozzanatában kidolgozott a vers, a derűs, komoly vagy tragikomikus jelenet, a verses-zenés színpadi produkció. Kidolgozott, jól begyakorolt, bár mégis az ösztönösség és a fölfedezés erejével hat minden, az újdonság varázsával.

De modhatnánk azt is, hogy a jugoszláv, a jugoszláviai magyar, a magyar és a világirodalom legszebb költői műveinek tolmácsolásával egyfajta értékmegőrző és közösségteremtő feladatot is magukra vállaltak a szabadkai Csáth Géza Művészetbaráti Kör tagjai, akik immár nemcsak hazánkban és Vajdaságban ismertek, hanem az országhatáron túl is.

Ezt bizonyítja az a négy fellépés is, amelyre a köztársaság napi ünnepségek idején került sor Budapesten, a Schönherz Zoltán és a Martos Flóra kollégiumban, a Szkéné Műegyetemi Színház meghívására és szervezésében. Az együttes a két középkori francia bohózattal, *A dézsával* és *Az üstfoltozóval*, valamint Kopeczky László *Spenót a falon* című művével is szép sikert aratott az egyetemisták és más érdeklődők előtt, ugyanígy sikeresen mutatta be a Kosztolányi Dezső verseiből összeállított jelenés-sorozatot is, *A szegény kisgyermek panaszait*. Legnagyobb sikere talán mégis a mai jugoszláv és a jugoszláviai magyar költőket bemutató versválogatásának volt, meg annak a műsornak, amikor a művészetbaráti kör tagjai a nekik leginkább tetsző verseket szavalták, illetve tolmácsolták legjobb tudásuk szerint. De mondhatnánk úgy is, hogy szívük szerint!

A szegény kisgyermek panaszai is elhangzottak pódiumunkon (Lőrinc Erika és Lovas Ildikó)

Igen, ez a helyes kifejezés a Csáth Géza Művészetbaráti Kör tagjainak munkájára, teljesítményére. Hiszen szívvel, jó szívvel és tudással, alapos felkészültséggel csinálják azt, amiben sokszor még a profik is hibáznak, elbizonytalanodnak, kudarcot vallanak.

Kívánjuk, hogy hitük, lendületük továbbra is megmaradjon és előbbre vigye őket; műsorukat pedig tegyék még sokrétűbbé, még változatosabbá! Erre hírük, nevük kötelezi őket — még akkor is, ha itthon és szűkebb pátriánkban nem egyformán becsüli őket mindenki.

Pedig megérdemelnék. Mert máris olyan tehetségek vannak a soraikban (hogy a korábbi esztendőkben föltünteket most ne említsük), mint Lovas Ildikó, Mádi Erzsébet, Szekulity Angéla, Urbán Márta, Némedi Imre, Losonc Gyula és mások.

Nem, nem művészek még ők — ám a legjobb úton járnak, hogy azokká váljanak! A szép szó, a szép magyar beszéd művészeivé, az embert alakító és felemelő művészet hites és hiteles megszólaltatóivá! Természetesen, nem maguktól. Kezüket egy szerény, fáradságot nem ismerő tanárnő, Horváth Emma fogja. Aki barátként, emberként is sok jó útravalóval látja el őket.

Szűcs Imre

(Misao — Gondolat, 1985. december 5—15.)

BUDAPESTEN VENDÉGSZEREPELT AZ ÉLETJEL

November 27-étől december 1-éig Budapesten vendégszerepelt az Életjel Csáth Géza Művészetbaráti Köre. A Martos Flóra Kollégium meghívására s a Szkéné Színpad jóváhagyásával a tizennyolc tagú együttes három előadással lépett fel a magyar fővárosban. November 27-én a Schönherz Zoltán Kollégiumban színre vittek egy három francia vígjátékból készült összeállítást, illetve Kopeczky László *Spenót a falon* című verseskötetének színpadi változatát. Másnap, november 28-án ugyanott előadták Kosztolányi Dezső *A szegény kisgyermek panaszai* című művét. Harmadnap a Martos Flóra Kollégiumban a kortárs jugoszláv költészetből adtak válogatást, majd ezt követően egy kötetlen irodalmi est keretén belül minden résztvevő a legkedvesebb versét szavalta el.

— A vendégszereplés nagy próbatétel volt számunkra — mondta Horváth Emma tanárnő, a műsorok rendezője. — Olyan együttesként kellett helytállnunk, amelyről eddig se nem hallottak, se nem olvastak, ugyanakkor olyan környezetben — a műegyetem hallgatóiról van szó —, akiktől egy kissé, hogy úgy mondjam, idegen az irodalom, báris az az irodalom, amelyből mi ezúttal produkáltunk. Ennek ellenére, akik láttak és hallottak bennünket, azok elégedettek lehettek velünk, mert komoly felkészültségről, hozzáállásról tettünk tanúbizonyságot. A legnagyobb sikert a *Spenót a falon* című előadás és a szabadon választott versekből összeállt műsor érte el. S ez természetszerű is. Az egyetemistákat, a diákokat, mint mindenütt, itt is a fanyar vagy élcelődő humor, ironikus költészet az, ami leginkább elragadtatta őket. A fogadtatás, a vendéglátás a legmagasabb színvonalon volt. A Martos Flóra Kollégium igazán kitett magáért. Reméljük, s ezt a kollégium igazgatója is aláhúzta, hogy a jövőben tovább ápolhatjuk majd ezt az együttműködést. S persze rögtön azt is hozzá kell tennünk, hogy köszönettel tartozunk a szabadkai községi művelődési érdekközösségnek is, amiért támogatásával lehetővé tette ezt az utat.

(k. o.)

(7 Nap, 1985. december 6.)

SORSUNK ÁBRÁZOLÓJA

Az Életjel Juhász Erzsébet-estjéről

Az Életjel hagyományos, szokásosan színvonalas műsorai közül is kivált szuggesztivitásával a legutóbbi: Juhász Erzsébet prózaíró és esszéista találkozása a szabadkai közönséggel. Noha az efféle méltatások végén szokás kitérni a jelenlevők reagálásainak értékelésére, itt hadd fordítsuk meg a sorrendet: a zeneiskola nagytermének széksoraiban szorongó kisdiákok és felnőttek kíváncsiak voltak az írónő munkásságára, sőt az életére is, és velük kapcsolatban számos kérdést intéztek Juhász Erzsébethez, aki remek rögtönzőkészséggel a legfrappánsabb, érdekfeszítő válaszokat adta.

Az író-olvasó találkozók legjobb értelemben vett szellemi-érzelmi kontaktusának a jegyében zajlott hát le ez a találkozó, amelynek műsorát Horváth

Emma sok-sok ötlettel komponálta meg. Úgy alakította ki e jól sikerült rendezvény arculatát, hogy a legteljesebben mutassa meg a szerző jellegzetes vonásait: benne egymáshoz illeszkednek az Életjel vers- és prózamondói által előadott novella-, regény- és esszérészletek, közöttük az iróno eleven szavaival. Egy-egy részlet elhangzása után ugyanis Csordás Mihály irodalom- és színikritikus kérdéseket tett fel Juhász Erzsébetnek, aki e kérdésekre felelve színes, élvezetes nyelven beszélt mindazokról az alkotói problémákról, amelyek jelen pillanatban foglalkoztatják.

„Juhász Erzsébet egzisztenciánk és sorsunk nagy tehetségű ábrázolója, aki most, alkotóereje teljében a jugoszláviai magyar próza remek darabjait hozza létre" — mondotta bevezetőjében Csordás Mihály.

Az élményt jelentő irodalmi est műsorát Pekár Lilla és Hényel Mária emlékezetes zongorajátéka tette teljessé.

(—Y)

(7 Nap, 1985. december 27.)

JÓL MEGVÁLASZTOTT ÖSSZEÁLLÍTÁS

Tegnap este az Életjel szerkesztősége Kalapis Zoltán publicista munkásságával, pontosabban a szociográfiai riport műfajával ismertette meg a közönséget.

Az ötvenes, hatvanas években a faluközösségek testéből tömegesen szakadt ki a parasztság, és alig két évtized alatt százezrek változtattak foglalkozást, életmódot. E nagy mozgásnak apró részleteiről nyújt társadalomrajzot valóságkutató riportjaiban Kalapis Zoltán. Őt, illetve *Vándorok és letelepülők* című könyvét mutatta be a tegnap esti összeállításban Dudás Károly író, újságíró, aki maga is ezt a műfajt műveli. A társadalomrajz felelősségteljes, bátor magatartást, sokoldalú megközelítést követel meg az újságírótól, éppen ezért nagyon kevesen vállalják ezt a nem könnyű feladatot. E kevesek egyike Kalapis Zoltán, akinek első ilyen jellegű kötete ötvenéves korában jelent meg *Bánát könyve* címmel. Érdeklődési köre igen sokrétű: a kubikusok, ingázók, az ország különböző vidékeire szakadt munkások élete, a puszták népének szellemi felemelkedése éppúgy érdekli, mint egy népballada keletkezéstörténete vagy a zendüléstől a forradalomig ívelő munkásöntudat fejlődése. A Forum Könyvkiadóban most van előkészületben a régi bácskai és bánáti utazókról szóló könyve, szerbhorvát nyelven pedig Oldal István bánáti fényképészt bemutató összeállítása, de számos más falu- vagy művelődéstörténeti munkája is kiadásra vár. A közelmúlttal szembesít bennünket a szerző, s az egyéni sorsok alakulásának, a néprétegek életének kisugárzása máig hat, vagy önismeretünket gyarapítják ezek a könyvek, írások.

Az est előtt megnyílt Urbán Gábor festőnek a témához jól illeszkedő tárlata, a műsorban pedig a Népkör citerazenekara és asszonykórusa, Szöllősy Vágó László vezetésével népdalokat adott elő. A műsor összhangját viszont megbontotta a szociográfiai riportkönyvből kiválasztott szemelvények előadásmódja. Novellák, versek füzérét még el lehet képzelni keretjátékba ültetve, ám e forma mindenáron való erőltetése ebben a műfajban megbosszulta magát, s a nevetséges irányába billentette az est hangulatát, ami semmiképp sem vált ennek a jól megválasztott összeállításnak a javára. Egyébként, hogy milyen nagy igény van ilyen témakörű esetekre, a nagyszámú és felnőttekből álló közönség érdeklődése is igazolta.

Gubás Ágota

(Szabadkai Rádió, 1986. január 28.)

MŰVÉSZET ÉS ERKÖLCS

Hogy mi köze a művészetnek az erkölcshöz? Ha az erkölcs alatt csak példás magatartást értünk, akkor bizonyára semmi, de ha a munkához, a hivatáshoz való viszonyulást is idesoroljuk, akkor már jogosan kapcsolhatjuk össze a két fogalmat. A konkrét példa, aminek alapján fölvethető ez a kér-

dés, az előadóművészethez kapcsolódik, még közelebbről az Újvidéki Televízió egy nemrégi irodalmi riportműsorához, amelyben egy ismert hivatásos színész rövid, csodaszép költeményt úgy próbált leolvasni a papírról, hogy azt mi nézők ne vegyük észre. De a „puskázás" nem jól sikerült, s nem hihettük el az előadóművésznek, hogy összpontosítani tud a vers tolmácsolására, amikor azzal küszködött, hogy — levéve szemét a kamera lencséjéről — megtalálja a félbehagyott vers sorát. Ez az eset annál is inkább kirívó volt, mert nagymértékben elütött a több mint félórás műsor egészének kiemelkedően magas színvonalától.

Ide kívánkozik — ellenpólusként — egy másik nemrégi példa is. Fiatal amatőr előadók az Életjel műsorán a meghívott író-újságíró riportját fejből „adják elő" a pódiumon. Csak emlékeztetőül: ezúttal nem a művészet, hanem a magatartás értékeléséről van szó. Amit az első példa alanya tiszteletdíj ellenében elmulasztott megtenni, azt teljes természetességgel, magától értetődően tette meg — ellenszolgáltatás nélkül — a másik. Nyilvános tömegtájékoztatási eszköz adott hírt nemrégen egy ugyancsak furcsa magatartásról: arról, hogy a bemutató alkalmával a színész fülébe szerelt nagyothalló készüléken súgták számára a szöveget. Nem általános, de elgondolkodtató jelenségek.

Tanulságul ide kívánkoznak Németh László töprengései, még ha általánosabb fogalomra, a műveltségre vonatkoznak is. „A műveltség nem ünneplő ruha, amelyet hordani kell. A műveltség a helytállás segédeszköze, a kifejezés szerszáma, a vállalkozás fegyverzete." Ennek hiányát nem szóvá tenni — még ilyen látszólag apró megnyilvánulási formájában is — vétek volna.

Gubás Ágota

(Szabadkai Rádió, 1986. február 28.)

RÓZSA ÉS IBOLYA

Egy sikeres Életjel előadásról a rendezővel

Telt ház előtt, szép közönségsikerrel mutatta be a minap az Életjel Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpadának szereplőgárdája Arany János *Rózsa és Ibolya* című mesejátékát. A jobbára diákokból álló nézőközönség — úgy látszik, a plakáton feltüntetett műfaji megjelölés és a „kényszerből" választott helyszín, a Gyermekszínház szerencsés összejátszásának eredménye, hogy sokan állóhelyre kényszerültek — többször is visszatapsolta a lelkes színjátszó csoportot és „vette" a nem éppen mindig gyerekeknek szóló mondanivalót. Összjátékuk, de egy-egy egyéni teljesítmény is mindenképpen figyelemre méltó és dicséretet érdemel. Arany János e csodálatosan szép nyelvezetű mesejátékát az ebben a műfajban debütáló Krekity Olga alkalmazta színpadra.

— Felnőttként is szeretem a mesevilágot. Amikor kezembe került Arany mesejátéka, megragadott páratlan szókincsével, a humorával, s elhatároztam, hogy színre viszem. Nagy kísértés volt ez a számomra, hiszen eddig csak irodalmi, költői esteket rendeztem. Elsősorban nem kisgyerekeknek szántam az előadást, nem is úgy fogtam hozzá. Meglepett, hogy a nézőtér elsősorban kisgyermekekkel telt meg. A mese, a mondanivaló aránylag rövid, ezért segítségül kellett hívnom a színpadi játék, a dráma elemeit. Kikerekítettem a mesét a népi elbeszélésekből ismert fordulatokkal, jellemek bemutatásával, de úgy, hogy az Arany János-i mondanivaló ne vesszen el. — A színpadi játékok rendezése, az itt adódó fordulatok megoldása mindig vonzott. Gyakorló pedagógus koromban próbálkoztam először rendezéssel, de most először „kóstoltam bele" ebbe a műfajba. A szereplőgárda tizenegy tagja között többen először léptek közönség elé. Úgy érzem, sikerült elfogadható, előadást produkálni. A mesejátékkal vasárnap este Bajmokon, az amatőr színjátszók szemléjén is fellépünk.

S. K. Á.

(Magyar Szó, 1986. március 27.)

Életjel

XXIX. évf.10. (657.) sz.

1986. X. 20.

HANGOK NAGY TANÁRA

- Emlékest Liszt Ferenc születésének 175. évfordulója alkalmából -

Zongorán közreműködik:

Bajić Ágnes
Major Melinda
Székely Mária

Énekel:

Komjáthy Ildikó

Molcer Mátyás

összekötőszövegét elmondja:

Dörfler Viktor
Lőrinc Zsuzsanna
Némedi Imre
Vass Éva

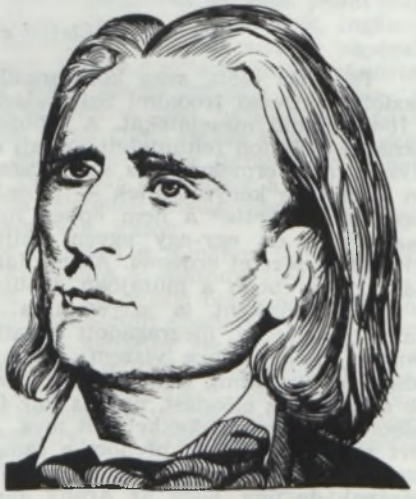

Rendező:

Horváth Emma

Kísérőrendezvény: A VÁROSI KÖNYVTÁR ALKALMI KIÁLLÍTÁSA

Az előadás 1986. október 20-án, hétfőn 19.30-kor kezdődik a zeneiskola hangversenytermében

Belépődíj: 50 dinár

MAGUNKRÓL VALÓ SZÓLÁS

„Könyvekről szólni egy kicsit mindig annyi, mint magunkról szólni." Babits Mihály gondolatát folytatva, hogyha ezek a könyvek itt és rólunk íródtak, s nem is áttételesen, hanem felismerhetően, s ehhez még párosul magának a szerzőnek a jelenléte, szubjektív vallomása, akkor ez a magunkról való szólás, gondolkodás élménye megsokszorozódik.

Ebben jutott el jelentős fordulóponthoz az Életjel szerkesztősége azáltal, hogy minden korábbinál nagyobb mértékben fordult a jugoszláviai magyar irodalom élő alkotói felé. Az Életjel 11 rendes száma közül öt az ő szerzői estjük volt. Vendégül látták Juhász Erzsébetet, Németh Istvánt, Kalapis Zoltánt, Tolnai Ottót és színpadra vitték Kopeczky László bökverseit, érdekes kollázst alkotva belőlük. Kópé könyve alighogy kikerült a nyomdából, s legutóbb Tolnai Ottó *Gyökérrágó* című verseskötete is, mindjárt eljutott az olvasókhoz az élőszó közvetítésével is. S ez utóbbi esten talán sokan épp az elszavalt versek hallatán döntöttek úgy, hogy a könyvet, ezeket a csaknem olvashatatlanná tördelt költeményeket elolvassák. A szemelvények mellett magának az alkotónak a személyes megnyilatkozása, mint például Tolnainak a jugaszláviai magyar írók helyéről, s a saját költői világáról szóló kitárulkozása, egy-egy apró lépés az irodalom és a közönség szorosabb kapcsolata, az irodalmi élet kiteljesedése felé. Kár, hogy ez utóbbi esten a műsorvezető nem használta ki az alkalmat, s nem vonta be a közönséget a szerzővel folyó dialógusba. Ennek hatásáról épp a többi szerzői est tanúskodott.

Ezúttal nem szóltunk a Kosztolányi Színpad műsoráról, a rendkívüli számokról és a Csáth Kör miniműsoráról, az amatőr előadók díjairól, de ezeknek a kifejezési formáknak már megvan a hagyományos, főként diákokból, fiatalokból álló közönsége, viszont a szerzői estek az említettek mellett abban is többet jelentenek, hogy a felnőtt közönséget is vonzzák. A fennállásának harmadik évtizedéhez közeledő Életjel nemes küldetésében, az irodalom népszerűsítésében ennek az útnak az ápolásával jelentősen megújulhat.

Gubás Ágota

(Szabadkai Rádió, 1986. július 17.)

HANGOK NAGY TANÁRA

Liszt-emlékest az Életjel pódiumán

Az emberi szellem jeles évfordulóin, amikor a zene, az irodalom vagy a művészet bármely más ágának nagyjaira emlékezik a világ, ebbe a nagynagy kórusba — megtanulhattuk ezt az elmúlt negyedszázad folyamán — rendszerint bekapcsolódik az Életjel is. Mi sem természetesebb hát, mint hogy most, amikor a zenei világ újult érdeklődéssel fordul Liszt Ferenc alkotó opusa felé, élőújságunk, valamint a Csáth Géza Művészetbaráti Kör is a hangok nagy tanárára vesse tekintetét.

A szabadkai Liszt Ferenc-emlékestet Horváth Emma rendezte, Molcer Mátyás összekötő szövegét Dörfler Viktor, Lőrinc Zsuzsanna, Némedi Imre és Vass Éva mondta el, közreműködött Bajić Ágnes és Major Melinda (zongora), valamint Komjáthy Ildikó (ének), Székely Mária kíséretével. A Városi Könyvtár alkalmi kiállítását (amelynek főhelyén Katona János amatőr festő Liszt Ferenc-portréja hívta fel magára a figyelmet) Kunkin Zsuzsa válogatta és állította össze.

A pódiummal szemben pedig ott voltunk mi, százan, s több mint százan, a zeneiskola hangversenytermének széksorait zsúfolásig megtöltő közönség, akik korábbi Liszt-élmények hatása alatt, valamilyen elvárásokkal érkeztünk ide, többségünkben megszilárdult (megcsontosodott?) elképzelésekkel arról, hogyan és mit lehetne (kellene) egy évfordulón erről az olyannyira ellentétes művészegyéniségről elmondani, elmuzsikálni. Visszacsengtek bennünk verssorok „Hírhedett zenészéről a világnak", és olyan romantikus „közhelyek", amilyenekkel Vörösmarty, Juhász Gyula, Baudelaire és más költői a magyar és világirodalomnak ültették tele fülünket, értelmeinket.

Akik ilyesfajta közhelyekre számítottak, csalódni voltak kénytelenek: a műsor készítői szemmel láthatóan kerülték nemcsak a (zenei és irodalmi)

közöhelyeket, hanem még az ilyen alkalmakkor megengedhető (megkívánható) ünnepélyességet is. Az összekötő szöveg, szövegválogatás és a szemelvények többsége a pátosz, a gunyorosság és a tárgyilagos szenvtelenség háromszögébe helyezve villantotta elénk Liszt portréját (Ideje lenne felfedeznünk Lisztet — ragadt meg bennem a szöveg egyik súlypontozott üzenete), mintha azt tűzte volna ki céljául, amit — ha jól emlékszem — Czigány György, a Liszt-évforduló egyik tévés műsorában így fogalmazott meg: „Fricskát adni a kultusz üresjáratainak."

Az emlékest után talán többet tudunk Lisztről, mint korábban tudtunk, de nem vagyok biztos benne, hogy ez a tudás gazdagabbá tett-e bennunket.

— *sy*

(Magyar Szó, 1986. október 22.)

AZ ELSŐ SZERBHORVÁT NYELVŰ KOSZTOLÁNYI-VERSKÖTET

Városunk szülöttének, Kosztolányi Dezsőnek gazdag munkásságából szerbhorvát nyelven eddig három regény jelent meg: a *Nero, a véres költő* 1931-ben Zágrábban, a *Pacsirta* 1958-ban Szarajevóban és az *Édes Anna* hat évvel ezelőtt Ujvidéken. Költészetéből négy jugoszláv antológia is ízelítőt adott, de önálló kötetben még nem találkozhatott ezzel az európai rangú íróval, a XX. századi magyar irodalom kiemelkedő egyéniségével a jugoszláv olvasóközönség. Éppen ezért jelentős a Subotičke novine és az Életjel együttes vállalkozása, amelynek eredményeként napvilágot látott Kosztolányi válogatott verseinek gyűjteménye. A válogatás, a szerkesztés és a műfordítás feladatára Lazar Merkovič vállalkozott, ami számára külön kihívást jelentett, hiszen Ivan Ivanji, Danilo Kiš vagy Mladen Leskovac után bizonyos bátorságot is igényelt a költői opus néhány remekének újrafordítása. Tegnap este a könyvbemutatón Dér Zoltán, a kötet egyik recenzense kiemelte, hogy kiváló munkát végzett Lazar Merkovič, akinek fordításai között megtalálhatjuk Petőfi, Ady, Radnóti és József Attila számos remekének átültetését is. Az Életjel rendezvényén Barbara Miklenovič összeállításában kétnyelvű versválogatás adott ízelítőt e gazdag költészetből és a műfordítói munkából. E műhelymunkába is betekinthettünk a fordító vallomása révén.

Az Életjel és a Subotičke novine egyébként jelenleg egy újabb közös vállalkozásra készül, Csáth Géza novelláinak kötetbe gyűjtésére, ami ugyancsak hozzájárul a két nép irodalmának kölcsönös megismeréséhez.

Gubás Ágota

(Szabadkai Rádió, 1986. november 25.)

CSÁTH-EST SZABADKÁN

Az író születésének századik évfordulója alkalmából

Hétfőn este Szabadkán az Életjel és a Városi Könyvtár közös rendezésében tartott műsorral emlékeztek meg Csáth Géza születésének 100. évfordulójáról.

A rendezvény keretében Csáth-emlékkiállítást nyitottak a Városi Könyvtár kiállítási csarnokában, utána pedig Urbán János [helyesen: Dér Zoltán és Horváth Emma] összeállításában irodalmi műsort tartottak. Ennek keretében Ács Károly, Marija Šimoković, Brasnyó István, Kopeczky László, Balogh István, Urbán János, Dévavári Zoltán, Dudás Károly, Dörfler Viktor, Kecskés István [helyesen: Fecskés Erzsébet], Olga Atanasijević [helyesen: Afanaszjeva] Torok, Lazar Merkovič, Horváth Emma, Vass Éva, Balogh Béla, Keszég László, Barbara Miklenovič, Barabás Mónika, Szekulics Angéla és Székely Mária közreműködésével, illetve műveinek felolvasásával idézték az író emlékét.

A rendezvény keretében Komjáthy Ildikó énekszámokat adott elő. A kiállítás anyagát Duráti Ildikó [helyesen: Durántl Ilona] válogatta össze.

(Magyar Szó, 1987. február 25.)

1987. február 23-án, hétfőn 18.30 órakor a Városi Könyvtár dísztermében

Életjel
XXX. évf. 2. (671.) sz. 1987. II. 23.

23. februara 1987. godine sa početkom u 18,30 časova u svečanoj sali Gradske biblioteke

A BEFALAZOTT ZAZIDANI

– Száz éve született Csáth Géza –
– Stogodišnjica rođenja Geze Čata –

Fellép - nastupaju:

Olga Afanasjeva-Torok
Balogh Béla
Barabás Mónika
Dörfler Viktor
Fecskés Erzsébet
Horváth Emma
Keszégh László
Barbara Miklenovič
K. Pajor Gizella
Szekulity Angéla
Vass Éva

Az est vendége - gosti večeri:

Balogh István
Dér Zoltán
Dudás Károly
Kopeczky László
Lazar Merkovič
Urbán János

Közremüködik - učestvuju:

Komjáthy Ildikó
(szoprán - sopran)
Székely Mária
(zongora - klavir)

Rendező - reditelj:
Horváth Emma

Kísérőrendezvény - propratna manifestacija:
18 órakor - kiállítás a Városi Könyvtár udvari termében
u 18 časova - izložba u dvorišnoj prostoriji Gradske biblioteke
összeállította - priredila Duránti Ilona

A HANGULATÉPÍTŐ

Az Életjel Csáth-emlékműsoráról

Az összeállítást kezdő Ács Károly-vers a befalazottság képzetét, a társadalmi és környezeti korlátok és az önmaga világába befalazott Csáth Gézát idézte meg, mintegy ellenpontozásul a műsor egészének, amely az író feledésbe befalazottságának tégláit bontogatta. E rejtőzködő sokoldalú egyéniség, zeneesztéta, de mindenekelőtt a lélek legérzékenyebb, leheletfinomságú rétegeinek kiváló ismerője bontakozott ki a rá kíváncsi közönség előtt. S hogy mennyire korszerű, mennyire együtt lélegző a ma emberével ez a csáthi világ, erről az is tanúskodik, hogy a Városi Könyvtár díszterme szűknek bizonyult a felnőtt és a középiskolai fiatalokból álló érdeklődők számára. Elhangzott az esten egy csodálatos nyelven, kristálytiszta szerkezettel és tömörséggel megírt Csáth-tanulmány Bach csodálatos zenei nyelvéről, a barokk zene „hangépületeiről". Ha Bach hangépítő, Csáth a hangulatépítő, s az őt evokáló szabadkai írók is a bennük felmerülő hangulatok, hozzá fűződő érzelmeik szálait fejtették föl. Marija Šimokovič az öngyilkosság okai után kutatva a szeretet, a becéző, ölelő édesanya hiányát mutatta fel; Urbán János az író sorsát korlátok közé szorító világégés tudatperzselését láttatta; Balogh István verse a bibliai János-jelenésekből kiindulva a megfoghatatlannal, az ijesztővel, a bezártsággal és a kitárulkozás vágyával küzdő egyéniség szenvedését ragadta meg; Kopeczky László epigrammaszerű portréja frappáns vizuális emléket állít, hogy a mai szerzőkben kiváltott egyéni hang a legszemélyesebben Dudás Károly lírai prózájában teljesedjen ki. Lazar Merković az Osvit és az Életjel készülő szerbhorvát nyelvű Csáth-kötetéről szólva kiemelte az elbeszélések hétköznapi és különös alakjainak sokféleségét. Csáthnak a szabadkai építkezés sivárságáról és álmairól írt tanulmánya jól egészítette ki az est novellaírójáról alkotott képet. A szerbhorvátul elhangzott *Apa és fiú*, az *Ismeretlen házban*, valamint a *Szombat este* című elbeszélések épp a hangulatteremtés mesterét mutatták meg előttük, s tegyük hozzá, hogy elsősorban az előadók és a rendező Horváth Emma kiváló munkájának eredmé-

Dudás Károly, Lazar Merković és Dér Zoltán méltatta a Csáth-életművet a centenárium kapcsán

Balogh István, Kopeczky László és Urbán János verssel tisztelgett az író emléke előtt

nyeként. Komjáthy Ildikó szólóéneklése még inkább hangsúlyozta ezt a légkört. A műsor egyik összeállítójának, Dér Zoltánnak szavaival Csáth művészete, s tegyük hozzá: ez az est is, azt példázta, hogy a világ és az ember nem is olyan könnyen kiszámítható képlet, a nemes és a nemtelen, a boldogító és a szörnyű közel állhatnak egymáshoz.

Gubás Ágota

(Rövidített változata: Szabadkai Rádió 1987. február 24. — 7 Nap, 1987. február 27.)

TISZTELGÉS EGY ÍRÓ ELŐTT

A szabadkai születésű Csáth Géza centenáriuma alkalmából a Városi Könyvtár termeiben február 23-án, hétfőn az Életjel irodalmi estet rendezett és megnyílt az a kiállítás, amely bemutatja az író műveit, kéziratait és a róla szóló írásokat. A kiállítást Urbán János nyitotta meg.

Az Életjel és a Subotičke novine közösen készíti Csáth Géza szerbhorvát nyelvű novelláskötetét, az Üzenet pedig soron következő számát teljes egészében a centenáriumnak szenteli.

(Subotičke novine, 1987. február 27.)

PILLANATKÉPEK A BAJMOKI KÖZSÉGI AMATŐR SZÍNJÁTSZÓK SZEMLÉJÉRŐL

(...)

Valamit az előadásokról.

Az Életjel kedves fiataljai egy szemrevaló leányzót küldtek ki elsőként megbirkózni a közönséggel. Megtudhatta a kedves és feltehetőleg buta, mű-

veletlen közönség, hogy ki is volt Muszaiosz bácsi. (Amíg meg nem magyarázták, azt hittem, hogy a szódás lova írt valamit; örültem is, hogy személyesen ismerem. Rokonom. A szódás.) Az egész „figyeljetek-elmagyarázzuk!" társasjátékukban az bosszant, hogy azt a szemrevaló menyecskét hamar kihívták. Vagy leszólította a kötelesség? Mindegy, de ő volt az egyetlen, aki ért valamit a színpadon. Az előadás helyenként csak egy jól kidolgozott szavalással ért fel. Lehet, hogy kétségbeejtő hempergésüknek volt valami értéke, de az egész jól ismert tavalyról, a *Che Guevara naplójából*. A produkció olyanamilyen, végeredményben nem változtat a dolgokon, csakhogy a közönség unatkozott.

Nagyon jól fogadta a publikum Gárdonyi Géza *Az én falum* című művét Némedi Imre előadásában. Felesleges sallangok nélkül, egyszerűen, a szöveg „kívánsága" szerint alakított Némedi. Vagy talán nem is alakított? Erre enged következtetni két idősebb asszony beszélgetése, melynek a lényege az, hogy a színész szeme „mintha" könnyes lett volna. Tehát nem alakításról van szó, hanem átélésről.

Némedi Imre az újvidéki gépészi kar hallgatója. Az idén merőben mást adott, mint a tavalyi szemlén Kopeczky *Spenót a falon* színrevitelében.

— Természetes, hogy van különbség, hiszen az inkább csapatmunka volt, míg ezt az előadást teljesen egyedül csináltam. Időm is volt felkészülni, két éve tanulom a szöveget.

— Hogy érzed magad Bajmokom?

— Szívesen járok a szemlére. Az előadás után a kollégák megkérdezték, hogy tudtam ilyen közönség előtt játszani. Kérem, nekem nagyon megfelel, és örülök is, ha élnek és reagálnak a nézők. Ezért is szeretek sötétben játszani, mert akkor felszabadulnak, és tényleg szívük szerint cselekszenek, tapsolnak vagy nevetnek. (...)

Csipak Angéla

(Képes Ifjúság, 1987. április 15.)

Az Apa és fiú c. novellát, Sava Babić fordításában, Olga Afanaszjeva Torok olvasta fel

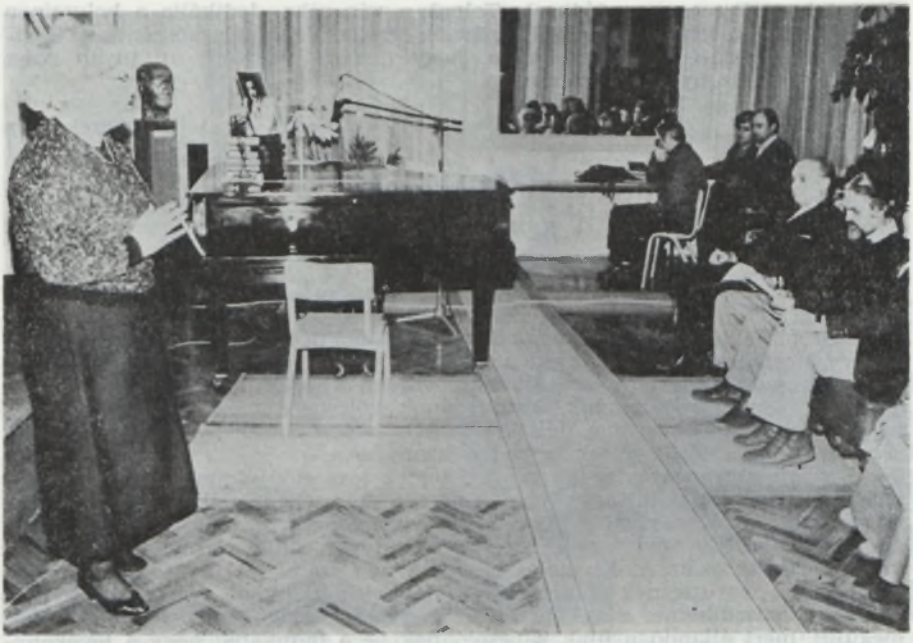

Marija Šimoković alkalmi költeményét Barbara Miklenović tolmácsolta

TOLNAI OTTÓ ESTJE

A szabadkai diákotthon nagyterme dugig megtelt. Ültünk és fáztunk. Egyesek morgolódtak: miért nem kezdődik már? A kiragasztott plakát világosan közölte, hogy ma este Tolnai Ottó költői világába nyerhetünk betekintést — feltéve, ha az előadók megjelennek a színen. Aztán hátulról valami mozgolódást hallottunk. Egy szakállas, középtermetű, farmernadrágos és tornacipős egyén jött a színpadra. Kávéscsészéjét maga mellé tette egy asztalra, kezében egy könyvet tartott. Címe: *Gyökérrágó*. Bemutatkozásul köhintett, néhány megjegyzést tett az akusztikára, és lökte a szöveget, amelyből végül is megtudtuk: magával Tolnai Ottóval, az élő legendával állunk szemben, aki még életében tanagyag lett (értsd: bekerült az irodalomkönyvekbe), s legújabb verseskötetét hozta magával! Erre felhergelődtünk, és kérdésekkel árasztottuk el a még fiatal (negyven körüli) költőt, s ő szuggesztív hangon megmagyarázta nekünk, hogy mit jelent a Tisza-motívum verseiben, továbbá az anyag átalakulását (búza—kukorica—csicsóka), majd költészete jellegét vázolta (Zagyva-patak, zagyva költészet). Rettenetes asszociációkat tárt elénk, utána nyugodtan kiitta időközben kihűlt kávéját, és levonult a színpadról. Mi pedig vártunk, hátha történik valami...

S történt is! Egy csomó ifjú veretett a színre, és bájos összevisszaságban lefeküdtek mindenfelé. Aztán egy édes kis csaj szavalt, jobban mondva beszélt, mert Tolnai írásjel és határozott forma nélküli verseit más módon nehéz lenne előadni. (Ellentétben Áprily Lajos ratatata-ratatata formájú verseivel — ahogyan azt maga Tolnai is megjegyezte.) Utána bámultatos módon hadarták a szövegeket hol előttem, hol egy asztal tetejéről, aztán a hátam mögött bukkant fel egy energikus előadóművész. No, gondoltam, az Életjel szavalói kitettek magukért! A legeslegjobban egy punk frizurás alak monológját élveztem (mindent elnyelő köd... suli... pályaválasztás... fater—mutter reláció) valami 15 percen keresztül Ez bomba volt! Mi némán hallgattuk végig az egészet, igaz, picit elzsibbadtunk a hideg teremben, de egészében véve jól

elvoltunk. Kellemesen csalódtunk. Tolnai, a vén róka, dedikálta a helyszínen eladott köteteit, körülötte magyartanárnők serege. Végül megköszönte az Életjel közreműködését, és azt mondta, hogy nem is vagyunk mi olyan rossz közönség (ez bizonyára őt lepte meg).

Kopacsek Iván

(Képes Ifjúság, 1987. június 10.)

EGY ÉG ALATT

Az Életjel 700. előadása

Szép, jelképes címe van az Életjel hétfői, november 23-i előadásának: *Egy ég alatt.* Szép, mert kifejezi a szerkesztőségnek azt a szándékát, amelyre immár huszonkilenc év óta, 1958 októberének végétől törekszik: az egy ég alatt élő népek irodalmának, kultúrájának kölcsönös megismertetésére. Jelképes, mert a magyar és a délszláv folklór kapcsolatáról folytatandó beszélgetés is ennek a törekvésnek beszédes bizonyítéka.

S ami ugyancsak figyelemre méltó: ez lesz előújságunk 700. nagy előadása. Azért mondjuk, hogy nagy, mert a keretében működő Csáth Géza Művészetbaráti Kör további több mint háromszáz moniműsort tartott megalakulása, 1968 óta, úgyhogy az Életjel évkönyvei eddig ezernél több rendezvényt tartanak számon. Kivételes eredménynek számít ez, ha tudjuk, hogy a hatvanfőnyi együttesnek máig sincs saját otthona, ahol rendszeresen próbálhatna, készülhetne a fellépésekre; hogy a tagság jóformán évről évre megújul, mert állandóan újak kapcsolódnak be a munkába; hogy a tevékenység oroszlánrészét csupán egy-két ember végzi. Ennek ellenére — amint azt a számadók bizonyítják — évente 24 egész estét betöltő műsort tart az élőújság a tervezett 11 helyett, s ezek többségét átlagosan háromszor megismétli, úgyhogy évi produkciója meghaladja a hetvenet. Ha ehhez hozzávesszük azt a húsz-harminc miniműsort is, amelyet az év folyamán a Csáth Kör tart,

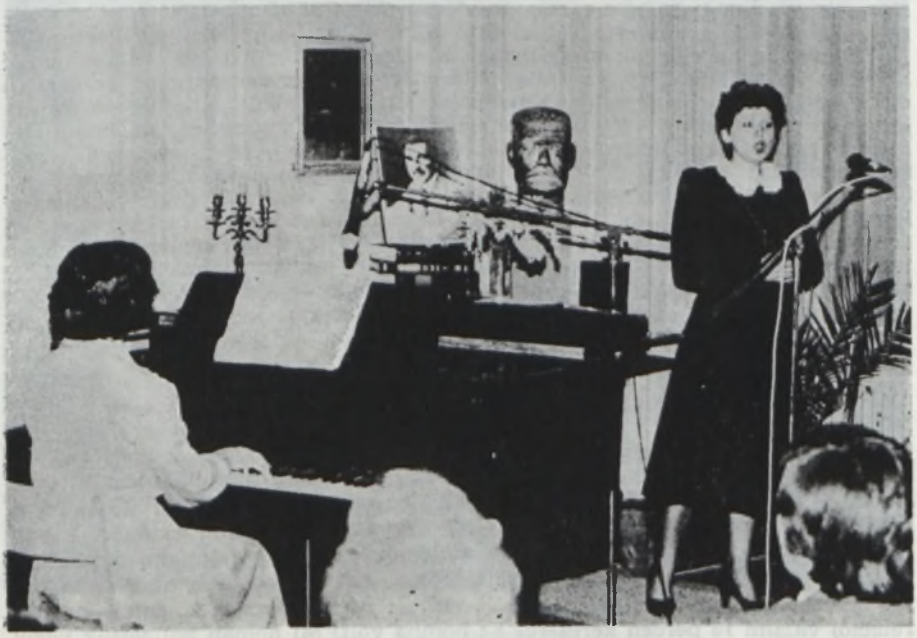

Komjáthy Ildikó szép szoprán ja ünnepélyesebbé tette az emlékestet

Az Ismeretlen házban című elbeszélés hangulata elevenedett meg ifj. Dörfler Viktor és Fecskés Erzsébet játékában

akkor túlzás nélkül állíthatjuk, hogy lesz miről a szerkesztőségnek számot adnia a közönségnek jövő ősszel, a harmincadik évfordulón.

De térjünk vissza a hétfői előadáshoz, amelyet 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartanak meg. Az említett témáról Beszédes Valéria beszélget dr. Jung Károly újvidéki néprajzkutatóval. Közreműködik a Lányi Ernő Iparos Művelődési Egyesület citerazenekara, amelynek művészeti vezetője Varga Péter.

(7 Nap, 1987. november 20.)

MEGÉLT TÖRTÉNELEM

Közelmúltunkkal, a háborút követő évek terhes emlékével, a szocializmus ellentmondásaival szembesülhetett tegnap este az Életjel közönsége.

A harmincéves Életjel jubileumi évfolyamában egy ritkaságszámba menő műfajnak, a filmszociográfiának adott helyet pódiumán, a munkásegyetem dísztermében. Az 1987 nyarán létrejött bácstopolyai Film- és Videotáborban készült *Nehéz idők* című filmet, Siflis Zoltán alkotását láthattuk. Tabutémát feszeget ez a dokumentumfilm, a terménybeszolgáltatások 1946-tól 1952-ig tartó időszakát, amikor az országot súlyos gazdasági helyzetéből kellett talpra állítani, csakhogy a politikai gyakorlat egy kalap alá vette a kulákokat és az egy-két holdas parasztokat is, s hiába mondták az emberek, hogy nincs mit beszolgáltatni, elő kellett teremteni. Ennek a történelmi korszaknak a szenvedéseit mélyen magukban hordozzák a tulajdonukból kiforgatott és önérzetükben megbántott emberek. Siflis Zoltán vállalkozásának a témafelvetés bátorsága mellett az a fő érdeme, hogy vallomásra, a régi sebek felfedésére bírta az embereket. Mikrofonja előtt lassan feloldódtak, megnyíltak az érintettek, s így a megélt történelem részesei lehettünk. Megrendítő a másik fél, az akciót pártfeladatként végrehajtó egykori munkásmozgalmi harcos őszinte visszatekintése, a „nincs kukorica, van Mitrovica" szellemének felidézése, a túlkapásokat sem kendőző visszaemlékezése annak az aktivis-

tának, akire humanista magatartásáért abban az időben nem jó szemmel néztek. Levéltári kutatómunka előzte meg a forgatást, s egykori újságcikkek bejátszása élezi ki a „hivatalos" és a „magánszféra" között feszülő különbségeket. Hogy elevenbe vágó kérdéseket feszeget ez a film, arról a vetítést követő érdekes és messzire ható tanulságokat levonó beszélgetés is meggyőzhetett bennünket. Történelmi tudatunk árnyalására, kitágítására nyújt lehetőséget ez az alkotás, éppen ezért óriási veszteség, hogy csak kevesen ismerhetik meg, ugyanis az Újvidéki Televízió egyelőre elzárkózik vetítése elől, pedig valóságunk e darabjával mindenkinek meg kellene ismerkednie, aki jobban szeretné megérteni jelenünket, hogy a jövő felé is kevesebb útvesztőn át haladjunk.

Gubás Ágota

(Szabadkai Rádió, 1988. február 16.)

VÁLASZTÁSOK

„Nekem ott kell lennem az emberek között, fejemet kissé az istenek felé fordítva és Shakespeare kaviárjával táplálkozva. És a gyülekezet minden tagjának külön-külön azt kell hinnie, hogy csak hozzá beszélek, személyesen csak hozzá. Én arra születtem, hogy játsszam, és ezt nem könnyű abbahagyni" — írta önéletrajzi írásában Laurence Olivier. A Szabadkai Rádió vasárnap délutáni *Fiatalok pódiuma* című műsorát hallgatva úgy tűnt, az ott szereplő gyerekek csak hozzám, a hallgatóhoz beszéltek. Szavalókat, prózamondókat hallottunk, ha nem tévedek, valamennyien a Csáth Géza Kör, azaz Horváth Emma „neveltjei". Rendkívül színvonalas műsor volt, s tulajdonképpen éppen a színvonala lepett meg. Egyszerűen azért, mert nem szoktunk, nem szoktattunk hozzá az effélékhez. Ugyanakkor elgondolkodtató is volt. Eltöprenghettünk azon, hogy azokban a környezetekben, ahol nincs a szabadkaihoz hasonló

A Városi Könyvtár kiállítást rendezett Csáth Géza műveiből (Urbán János, Duránti Ilona, Miodrag Tomić)

Juhász Géza, a „28"-asok méltatója

Dér Zoltán

irodalmi kör, mi történik a tehetséges gyerekekkel, hogyan őrizhetik meg, bontakoztathatják ki adottságaikat. Olivier idézete talán fellengzősnek hathat ezen a helyen, de volt ezeknek a gyerekeknek — általános iskolásoktól egyetemi hallgatókig — a hangjában, előadásmódjában valami, ami lebilincselte a hallgatót, ami arra késztette, hogy minden foglalatosságát félretéve, őket figyelje. Amire képes volt ez az amatőröket megszólaltató műsor, nem tudta maradéktalanul megtenni az, amelyet ízig-vérig profik készítettek. *Tűz* címmel a kedd esti hangjátékterminusban Fülöp Gábor költészeti kollázsát hallhattuk az ifjúság napja alkalmából. (...)

P. Náray Éva

(RTV-újság. A Magyar Szó melléklete, 1988. június 3—9.)

EGY NEMZEDÉK VISSZATÉRÉSE

Egy nemzedék visszatérését ünnepelte szerdán este az Életjel gárdája a Városi Könyvtár olvasótermében: A „huszonnyolcasok" nemzedéke ez: Dévavári Zoltán, Fehér Ferenc, Kalmár Ferenc, Kopeczky László, Vukovics Géza és a nem Szabadkáról induló, de most ide visszatérő Kalapis Zoltán, valamint a csak műveikben jelen levő Sáfrány Imre és Vinkler Imre, valamint a távol maradt Ács Károly köszöntésére szégyenteljesen kevesen voltak kíváncsiak Szabadkán. Pedig ez a generáció vagy 200 könyvet, ki tudja hány szobrot, festményt és más képzőművészeti alkotást, számtalan tárcát, műbírálatot, humoreszket, színpadi művet, szociográfiát és riportot tett le mindannyiunk asztalára. Ezeknek a műveknek a többségében — mint azt dr. Juhász Géza bevezetőjében hallottuk — kimondva vagy kimondatlanul jelen van Szabadka, mely ezúttal hálátlan vendéglátónak bizonyult. (...)

—sy

(Magyar Szó, 1988. június 17.)

EMBER, VIGYÁZZ!

A korszerű természetvédelem kérdéseiről, a környezetszennyeződésről szólt az Életjel augusztus 30-án megtartott irodalmi estje. Az időszerű témakörről, a víz, a lég és a termőföld veszélyeztetettségéről a műsor vendége, dr. Szöllősy Gyula hidrobiológus (a szabadkai Építészeti Kar tanára, a biológiai tudományok doktora, számos tanulmány és szakcikk írója) beszélt. Említésre került a Duna és Tisza szennyezettsége, a Palicsi- és a Ludasi-tó megmentése és megőrzése, az erdők és a növényvilág pusztulása, illetve számos más közérdekű kérdés, amelyet érdekesen, színesen ecsetelt, tudományos tényekkel alátámasztott és magyarázott az élőújság vendége.

Az irodalmi betétet az Életjel fiatal versmondói és tagjai szolgáltatták ezúttal is. Lars Forssel, Percy Bysshe Shelley, Brasnyó István, Szabó Lőrinc, Gyárfás Endre, Rónay György, Illyés Gyula, Oravecz Imre és Jan Kross műveit szólaltatták meg a zeneiskola dísztermében. Pajor Gizella, Szekulity Angéla, Szokol Ágnes, Márki Edit, Farkas Csongor, Lőrinc Zsuzsanna és Barabás Mónika közreműködése csak még inkább hangulatossá tette az estet.

Még egy érdekes, figyelemre méltó és tetszetős részlete volt a műsornak: Tarr Ildikó magvakból készített mozaikképeinek kiállítását láthattuk.

Az irodalmi estet Horváth Emma rendezte.

(7 Nap, 1988. szeptember 9.)

HARMINCÉVES A SZABADKAI ÉLETJEL

Addig élünk, amíg emlékezni tudunk, amíg emlékezni tudnak ránk. A Szabadkán harminc évvel ezelőtt létesült irodalmi élőújság a szellemi és erkölcsi létezésnek, jelenlétnek ilyen életjele. Ennek az irodalmi, művelődési mozgalomnak a megtartó ereje kezdettől elsősorban a fiatal nemzedékeket, a tanulóifjúságot mozgósította. S túlnőtte a városi, a regionális kereteket. Írók, színészek, festők, szobrászok, zeneszerzők és énekesek közreműködéséről

Fehér Ferenc

Kalapis Zoltán

tanúskodnak az Életjel évkönyvei; az anyanyelv rajongó szeretetében Életjel-esteken megmutatkozó fiatalok mindig átmelegítették a szívét azoknak a nézőknek, akiknek a száma máig megközelíti a kettőszázezret. 1958. okóber 28-a óta mintegy ezerszázötven rendezvényük volt. A nagy előadásoknak, az egész estet betöltő rendezvényeknek a száma 732. A Csáth Géza Művészetbaráti Kör rendezi a miniműsorokat; eddig 408 ilyen félórás műsoruk volt. Másik alosztályuk, a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad is húszéves. Ők eddig 198 előadást tartottak.

Tíz évvel ezelőtt létesült az Életjel szerbhorvát nyelvű csoportja (Olga Afanaszjeva Torok és Barbara Miklenović vezetésével).

Az Életjel kiadásában máig negyvenhárom minikönyv jelent meg Szabadkán. A rendes formátumú Életjel Könyveknek a száma harminckilenc. Hagyományápolás, környezetismeret, helységmonográfiai vonatkozások, városhoz és környezetéhez fűződő írói emlékezések, művészek memoárjai — nagyjából ez adja meg a két sorozatnak a jellegét. Idetartoznak a forradalmár portrék is (ezeket elsőként a minikönyvek sorozatában kezdték publikálni).

Az irodalmi előújság első szerkesztőbizottságát Burkus Valéria, Dér Zoltán, Galamb János és Urbán János képezte. Ez az irányító szerv az esztendők során többször módosult, de a munka oroszlánrészét mindmáig Dér Zoltán vállalta. Szabadka irodalmi és művészeti hagyományainak fáradhatatlan kutatója, több szépirodalmi és irodalomtörténeti műnek a szerzője. Kosztolányi Dezső és Csáth Géza életútjának és életművének kiváló ismerője. A Magyar Népköztársaság művelődési minisztériumától ez év júliusában a Szocialista Kultúráért kitüntetést kapta. Az Életjel 30. évfordulójával majdnem egybeesik az ő 60. születésnapja.

A még tipegő előújság előadásait — amint arra Urbán János visszaemlékezik — már kezdettől fogva figyelemmel kísérte a Szocialista Szövetség; kiadója, a szabadkai Veljko Vlahović Munkásegyetem, az egykori Közművelődési Közösség, a mai Községi Művelődési Önigazgatási Érdekközösség pedig anyagilag rendezte az előújság sorsát. Otthont a Népkör Művelődési Egyesület juttatott, előadói termet a szabadkai Városi Könyvtár, a Zeneiskola, a munkacsarnokok, iskolák s a Népszínház biztosítottak hosszú évekig. A küzdelmes, fáradhatatlan, céltudatos munkásságukért előbb Októberi díjat, majd Szenteleky Kornél-díjat kaptak. Az is úgy igaz: az Életjel azok közé tartozik, akik Szabadkán elindították az Üzenet folyóiratot.

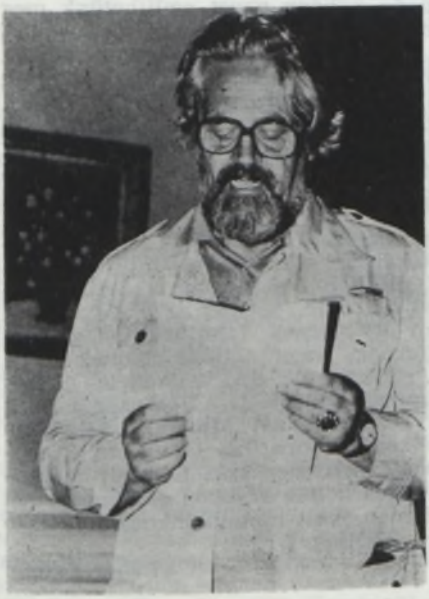

Kopeczky László

Vukovics Géza

Az ünnepeltek
(Kalapis Zoltán, Fehér Ferenc, Dér Zoltán, Vukovics Géza, Kalmár Ferenc, Kopeczky László, Juhász Géza)

Az irodalmat, színművészetet kedvelő szabadkai fiatalok — Horváth Emma tanárnő irányításával, s a színház rendezőinek támogatásával — teret és bemutatkozási lehetőséget kaptak az Életjel-esteken. Községi, körzeti, tartományi és köztársasági szavalóversenyeken szerepeltek nagy sikerrel. Több hazai díjat és elismerést kaptak; a Csáth Géza Művészetbaráti Kör fiataljai a balassagyarmati nemzetközi szemlén különdíjban részesültek teljesítményükért.

Az Életjel, az alkotók és a dolgozók nagy családja — ahogy azt egy szabadkai írótársunk megjelölte — számon tartotta kiadványaiban mindmáig, s emlékesteken is idézte azoknak az emlékét, akikre ma már halottakként emlékezünk, s akik — míg éltek — közreműködtek. Íróknak és művészeknek, művelődési dolgozóknak e névsorából csupán néhány nevet említhetünk meg ezen a helyen: Balázs G. Árpád, Baranyi Károly, Bencz Mihály, Bogdánfi Sándor, Börcsök Erzsébet, Csépe Imre, Csuka Zoltán, Debreczeni József, Dévics Imre, Fekete Lajos, Ferenczi Ibolya, Garay Béla, Gál László, Király Imre, Kolozsi Tibor, Gustav Krklec, Kunyi Mihály, Kvazimodo Braun István, Laták István, Lányi Sarolta, Lévay Endre, Lőrinc Péter, Majtényi Mihály, Muhi János, Nagygellért János, Novák József, Oláh Sándor, S. Révai Gabriella, Sáfrány Imre, Stadler Aurél, dr. Steinfeld Sándor, Sulhóf József, Szabó János, Székely Tibor, Szilágyi László, Szirmai Károly, Versegi József, Vinkler Imre, Zákány Antal.

Könyvbemutatók színhelye volt nem egyszer az előújság előadóterme. Tárlattal egybekötött képzőművészeti esteken az alkotóművésszel ismerkedhetett a közönség. Az emlékestek közül élénken emlékszünk a Szentelekyemlékszámra. 1961-ben, több mint két évtized után, ez volt az első irodalmi est, amelyet a vajdasági magyar irodalom úttörőjének, fáradhatatlan szervezőjének, a kivételes fölkészültségű literátornak, finom tollú alkotónak szenteltek. Ebben az időben volt az Életjel Ábrahám Pál-emlékszáma is. A szabadkai színház nagytermében nyíltszíni tapssal köszöntötte a közönség a Heck Paula, Petz Marika, Tóth Éva, Versegi József, Kunyi Mihály előadásában fölcsendülő melódiákat. Az irodalmi vetélkedők a magyar tannyelvű középiskolák, s külön a szabadkai gimnáziumnak száz meg száz fiatalját mozgósították. Gustav Krklec és Csuka Zoltán közös költői estjükön élményszerűen mutatkoztak be a közönségnek. Hasonló ünnepe volt irodalmunknak a Veljko Petrović emlékét idéző, kétnyelvű irodalmi előújság. [...]

Fehér Ferenc

(Magyar Szó, 1988. október 15.)

KIADVÁNYAINK

A FORRONGÓ FÖLDVILÁG ÖTVEN ÉVE

A csantavéri földmunkások — napszámosok, kubikosok, szolgák, béresek — a múlt század vége felé, amikor a feudális falu kapitalistává változott, Csantavér pedig még mindig nem volt összekötve a világgal sem kövesúttal, sem vasútvonallal, csatlakoztak a Várkonyi-féle sztrájkmozgalomhoz és a Magyar Szociáldemokrata Párt hatása alá kerültek. Már 1897-ben a szervezett földnélküliek száma megközelítette a nyolcszázat, akik megemlékeznek május elsejéről, olvassák a Földmívelőt, a mezőgazdasági munkások lapját, a fuvarosok pedig egy évvel előbb sztrájkba léptek.

A két világháború között a mezőgazdasági munkások szakszervezeti alosztályai, amelyeket több ízben betiltottak, majd újjászerveztek, az 1928-ban megalakult pártszervezet hatása alá kerültek. A szerzők ismertetik fejlődésüket és beszámolnak a hatóságokkal, a rendőrséggel és a nagybirtokosokkal történt összetűzésekről, a művelődési és kulturális életről, megismertetnek bennünket a kommunistákkal, Graucs Gyulával, az Orovec fivérekkel, Virág Balázzsal, a Blinka testvérekkel és másokkal.

A népekkel való manipulálás ellen

A csantavéri földmunkásmozgalom legjelentősebb dátumai között tartják számon a szerzők a környező helységek — Nagyfény, Višnyevac, Dušanovo — kommunistáival való kapcsolatteremtést. A velük való barátkozással és közös munkával megvalósult a párt stratégiája, hogy a kommunisták és munkások, szerbek, magyarok, horvátok-bunyevácok, crnagoraiak és mások, megszervezzék a közös harcot és testvéri együttműködést, ellentétben a rendszer törekvéseivel, amely a telepeseket, és általában a szerbeket, fel akarta használni a magyarok és más népek ellen.

A kommunisták és a JKISZ tagjai voltak 1941-ben az első harcosok. Nem hagyták magukat félrevezetni, hogy a fasiszta megszállás a magyar népnek jót hoz. Akkor is kapcsolatban álltak a JKP szabadkai, bácstopolyai, zentai, adai szervezeteivel és Jugoszlávia népeivel együtt harcoltak. Ismeretes, hogy — akárcsak az itteni mozgalomra — a felforrósodott háborús drámában az ellenség erőteljes csapást mért és súlyos áldozatokat voltak kénytelenek hozni. Több mint kétszáz csantavéri harcolt a Petőfi Sándor brigádban és más egységben országunk felszabadításáért.

A több mint fél évszázados időszak társadalmi viszonyait a szerzők a jegyzetekben felsorolt dokumentumok és más iratok segítségével világítják meg, mutatják be, érzékeltetik. Érdeklődésük középpontjában természetesen az osztályharc tanulmányozása állt, de könyvükben Csantavér történetének eseményei állnak általában, például az iskola és a templom felépítése, a villanyáram bevezetése, figyelemmel kísérik a lakosság számának növekedését az első, 1787-ben végzett összeírástól kezdve; ekkor a faluban 1706 lakos élt, 1931-ben pedig már 11 287. Ezenkívül sok egyéb adatot is találunk a könyvben.

Ezzel a könyvvel Csantavér gazdagabbá, története pedig ismertte vált. Elolvasása után Csantavér már nem fog úgy élni bennünk, mint olyan település, amelynek utcái és utai sárosak és porosak, amely tele van düledező, roskadt viskókkal, s csupán néhány kényelmes nagybirtokos házzal, hanem mint olyan helység, ahol a kizsákmányoltak kemény harcot vívtak a forradalom céljainak megvalósításáért.

Ez a könyv azonban nem csupán a múlttal kapcsolatos adatok gyűjteménye. A jövő szempontjából is jelentős lesz. Társadalmunkban a viszonyok nem merevedtek meg: az emberek egyenjogúsága, az együttélés és az önigazgatás még tovább mélyülhet. Csantavér mai és leendő nemzedékei, nem kétséges, ki fogják tudni használni a létrehozott platformot és a ma alapjain tovább humanizálni az emberi viszonyokat. Ez ennek a könyvnek az üzenete, s ebben van elsőrendű értéke.

Milan Dubajić

(Subotičke novine, 1983. október 28.)

NAPSZÁMOSOK FORRONGÓ VILÁGA

Ismét egy kiadvánnyal gazdagodott munkásosztályunk, több nyelvű környezetünk, és közelebb jutottunk ahhoz a törekvéshez, hogy egyszer teljességében elkészülhet Szabadkának és környékének összesített monográfiája.

Ez alkalommal dr. Milenko Palić és Kiss István írták meg és a Szabadkai Monográfia szerkesztőségének megbízásából az Életjel szerkesztősége jelentette meg *Forrongó földvilág* címen Csantavér munkásmozgalmának történetét.

A könyv négy részből áll. A munkásmozgalmi krónika helytörténeti elemeket is tartalmaz, mert Csantavér 1779-ben történő újratelepítésével is foglalkozik és eljut napjaink történelmi eseményéig, a felszabadulás utáni időszakig.

Gazdag, megőrzött forrásanyagot használhattak a szerzők. Számos levéltári iratot, községi irattári anyagot, munkásszervezetek levéltári anyagát, korabeli újságokat, a még életben levő mozgalmi emberek nyilatkozatát felhasználva íródott a könyv az osztálytagozódásról, az osztályharc kialakulásáról, az osztályküzdelemről a munkásosztály felszabadulásáig.

Csantavér lakosságának túlnyomó része földnélküli volt, vagy kevés földdel rendelkezett. A földhöz kötött zsellérvilág embere a puszta, kétkezi munkájára volt utalva. Az életfenntartást, a megélhetőséget csak kínkeserves, kimerítő munkával tudta magának biztosítani. Az életkörülmények kényszerében a mindig lázongás, az örökös forrongás világának emberei lettek a csantavéri dolgozó emberek. A könyv találó címét nem a szerzők, hanem a csantavéri dolgozók fogalmazták meg.

Csantavéren is, mint vidékünk más helyiségeiben, az életkörülmények kényszerében kezdett a dolgozó nép szervezkedni, hogy változtasson kilátástalan helyzetén. Elég kenyeret és pihenőidőt követelt az ösztönösséggel harcba induló földmunkástömeg. Az osztályharc tudatos folyamatában már nemcsak kenyeret kérnek, hanem munkát, becsületes munkabérért harcolnak. A munkaerőtöbblet, a napszám csökkenése, a nehéz egészségügyi körülmények kihatottak arra, hogy a csantavéri lakosság, a kulturális elmaradottság ellenére a múlt század végén megalakítja a Csantavéri Munkásképző Egyletet. 1986-ban megszervezték a napszámosok és fuvarosok sztrájkját. 1897-ben a Független Szocialista Párt helyi szervezetének 800 tagja volt és a Földmívelő c. újságból hétről hétre hatvan példányt vásárolnak. Május elsejét több mint négyszáz földmunkás ünnepelte meg. A községi elöljáróság csendőrségi erősítést kért, hogy megakadályozza a tüntetést. A Földmívelő csantavéri tudósítója írja, hogy 1897-ben ősszel hétszáz mezőgazdasági munkás maradt munka és kereset nélkül és a községi elöljáróság nyolcszáz forint segélyt kényszerült juttatni a nincsteleneknek.

Ez volt a szervezkedés kezdeti szakasza Csantavéren, erről tájékozhat az olvasó a csantavéri munkásmozgalmi krónika első részében. Az első világháború idején a férfiakat bevonultatták katonának, a létfenntartási kényszer-

ben a legnehezebb munkát az asszonyok, gyermekek végezték. A háború végén, 1918-ban Csantavéren is kitört a szociális forradalom. Valójában ezzel vette kezdetét a két háború közötti időszak forradalmi munkásmozgalma.

Az 1920-ból fennmaradt iratok azt igazolják, hogy Csantavéren ekkor létezett munkásszervezet. Az akkori sajtóból ismeretes, hogy 1920 októberében tömeggyűlést tartottak és folyamatban volt a földmunkás-alapszervezet megalakítása. A Független Szakszervezetek helyi csoportjának 1924-ben 1200 tagja volt. A nemzetgyűlési választások előtt letartóztatták a munkásmozgalom vezetőit. Az agrárválság a húszas évek közepétől kezdve érezteti hatását, erősen érezhető a proletarizálódási folyamat. Csantavéren a két háború közötti időszakban a lakosság kilencven százaléka bérmunkás.

A gazdasági válság kezdetéig vidékünkön a gyáriparban dolgozó munkás napi keresete 18—61 dinár között volt, míg a mezőgazdasági munkás 14—35 dinár között keresett, vagyis a napszámosok keresete csak egyharmada volt a gyári munkások átlagkeresetének. A mezőgazdasági munkások évente átlagban 120 napot dolgoztak. Csantavéren 1933-ban tizennegyedéből arattak. Aratás után kitűnt, hogy 74 család segélyre szorult, száz család már novemberben élelem nélkül maradt, kétszáz családnak pedig csak az év végéig volt kenyere.

Ilyen körülmények között nem volt más választás, mint a szervezkedés. Már 1926-ban újraszervezik a Földmunkásszövetség helyi csoportját. A történtekből következtetve a JKP illegális szervezete 1928-ban kezdte működését és 1930-ban megalakították a helyi pártbizottságot. Az Egyesült Munkaszervezeti Szövetség helyi szervezetének munkája 1936-ban vett nagyobb lendületet, 1937-ben alábbhagyott, majd 1938-tól az 1940-ben történt betiltásig működött.

A könyv harmadik részében a megszállás és az ellenállási mozgalom eseményeivel ismerkedhet meg az olvasó. Csantavéren 1941 nyarán a pártszervezetnek 33, a JKISZ-nek 10 tagja volt, 1941 júliusában, augusztusában Csantavérre és a környékbeli településekre eljut a JKP illegális anyaga és megerősödik az ellenállási mozgalom előkészítése. A kommunisták és a hazafiak letartóztatása 1941. szeptember 4-e és 10-e között történik. Az 1942 márciusában tartott főtárgyaláson 31 csantavéri vádlott közül tizenhetet börtönbüntetésre ítéltek. A népfelszabadító mozgalom elleni terrort alkalmazták Csantavéren hetven személy ellen, akik közül tizenheten életüket vesztették és hetven zsidót haláltáborokba hurcoltak.

Csantavér felszabadulása kapcsán a közelmúlt történelmi eseményeit sokan személyes élményükként olvashatják a *Forrongó földvilág*ban. A népfelszabadító bizottság, a párt, a tömegszervezetek megalakulása, munkája, a Petőfi brigád önkénteseinek toborzása, a népfelszabadító hadseregnek nyújtott segítség, a munkák megszervezése és minden jelentősebb esemény rögzítője ez a könyv. Inkább a számontartás érdekében, kevésbé értékelés szempontjából íródott a felszabadulás utáni rész az 1975-ig terjedő szocialista fejlődési időszakról.

A közölt mellékletek tartalmi kiegészítői a kiadványnak. Az olvasó számon tarthatja a Jugoszláv Szocialista (kommunista) Munkáspárt csantavéri pártbizottságának tagjait 1919—20-ból, a JKP tagjainak névsorával az Obznana meghozatala előtti időszakból. A szerzők közlik a csantavéri petőfisták, a népfelszabidító háborúban elesett csantavéri, višnjevaci, dušanovói harcosok névsorát. Továbbá majd kétívnyi terjedelemben okmányokat, fényképeket mutatnak meg a jelennek és az utókornak.

Ennek a kötetnek a megjelenése kapcsán érdemes elmondani, hogy a mű több csantavéri és szabadkai munkaszervezetnek (a csantavéri helyi közösség, harcosszövetség, a Szabadkai Városi Múzeum és a monográfia szerkesztősége), valamint a Veljko Vlahović Munkásegyetem keretében működő Életjel szerkesztőségének együttes munkájaként, a Minerva nyomda gondozásában jelent meg. Az összefogás jó példája az egy közösségben élő, együtt dolgozó emberek megvalósult célkitűzésének.

Urbán János

(Üzenet, 1983. november)

TUDOMÁNYOS MONOGRAFIKUS MUNKA

A forradalmi mozgalomnak Vajdaságban mély gyökerei vannak. Ez a mozgalom még a múlt században kezdődött. Első sikerei olyan alapot nyújtottak, amelyre a Jugoszláv Kommunista Párt megalakulásától kezdve építhette tevékenységét. A nép forradalmi hangulatára döntő módon hatott a szociális tényező, mert Vajdaság lakosainak nagyobb részét a szegények képezték, akiknek vagy volt egy kis földjük, vagy nem rendelkeztek vagyonnal. Ha ezeket az általánosságokat Csantavérre, erre a tízezer lakosú észak-bácskai, az egykori bácstopolyai járásban fekvő falura vonatkoztatjuk, állításunk teljes mértékben helytálló. A faluban, ahol a lakosság többsége magyar nemzetiségű, a családok nagy részének nem volt földje, több száznak pedig még háza sem. Ezek a kubikosok és részes aratók, akikhez a kevés földdel rendelkezőket és a kisiparosokat is hozzá kell számítani, csakhamar magukévá tették és terjesztették a forradalmi eszméket. Az ilyen szociális összetételnek az okait a XVII. században újjáépült Csantavérben kereshetjük, amelyet az okiratok fél évezreddel előbb említenek, valamint abban, hogy a kapitalista viszonyok a mezőgazdaságban a XIX. század második felében kezdtek el fejlődni.

A könyv szerzői, dr. Milenko Palić kiemelkedő újvidéki történész és Kiss István csantavéri tanító a hangsúlyt a csantavéri munkásság szerveződésének kezdete és a jugoszláv szocialista forradalom győzelme közti időre (1895—1945) helyezték. Tényekkel bizonyították, hogy ezek a viharos évek megváltoztatták az emberek tudatát és előkészítették arra, hogy tudatosan bekapcsolódjanak a forradalmi mozgalomba.

A kommunista proletariátus, mint ahogyan a szociáldemokrata mozgalom idején az első arcvonalban állt, ugyanúgy szilárdan állt a kíméletlen osztályharc vonalán. Ennek köszönhető, hogy sok csantavéri polgár bekapcsolódott a népfelszabadító harcba és szocialista forradalomba, harcolt a fasizmus ellen, küzdött a szabadságért a táborokban, a Népfelszabadító Hadsereg egységeiben és a partizánalakulatokban. Politikai elkötelezettségüket azzal mutatták ki, hogy tömegesen jelentkeztek a XV. vajdasági brigádba, a Petőfi brigádba, s közülük sokan a haza felszabadításáért folyó harcban életüket áldozták.

Csantavér, a hozzá tartozó Bački Dušanovóval és Višnjevaccal együtt, a szocialista Jugoszláviában affirmálódott teljes mértékben.

Dr. Palić és Kiss könyve több részből áll, amelyek egységes egészet alkotnak. Mindenekelőtt az 1918-ig történt eseményeket ismertetik. Legterjedelmesebb az a fejezet, amelyben a két háború közti időszak munkásmozgalmával és a népfelszabadító háborúval foglalkoznak.

Kötetükkel hozzájárultak ahhoz, hogy felmérjük a forradalmi munkásmozgalmat kezdetétől egészen a szocialista forradalom győzelméig. Tartották magukat az általános módszertani elvekhez s áttekinthető és dokumentumokkal alátámasztott összefoglalót adtak a csantavéri munkásmozgalom fejlődéséről, mégpedig úgy, hogy beilleszteték az öt évtized alatt közösségünkben végbement forradalmi folyamatokba, amelyek megváltoztatták a világot.

Végül hangsúlyoznunk kell, hogy a *Forrongós földvilág* nem klasszikus értelemben vett krónika, hanem tudományos monografikus munka.

Dr. Ljubivoje Cerović

(Dnevnik, 1984. február 2.)

FORRONGÓ FÖLDVILÁG

Ezzel a címmel jelent meg az Életjel Könyvek 29. köteteként dr. Milenko Palić és Kiss István közös munkája, a csantavéri munkásmozgalom 1895-től 1945-ig terjedő szakaszának története. Jóllehet az észak-bácskai falu munkásszervezeteinek levéltári anyaga nem maradt fenn az utókor számára, kivéve azokat a dokumentumokat, amelyek a bíróság és a rendőrség iratai

között voltak, vagy pedig megjelentek a lapokban, a szerzők elegendő adattal rendelkeztek ahhoz, hogy tüzetesen feldolgozzák fél évszázad eseményeit.

Anyagukat három részre bontották fel. Az elsőben 1918-ig kísérik nyomon a csantavéri dolgozók szervezett harcát, a másodikban 1941-ig taglalják a mezőgazdasági munkásság szakszervezeti és politikai tevékenységét, a harmadikban pedig a megszállók elleni küzdelmet ismertetik. E küzdelem során a hatóságok hetven személyt üldöztek. Közülük tizenheten életüket áldozták az új, szocialista Jugoszláviáért. Mintegy félszázan nem tértek vissza a kényszermunkáról, hetvenen pedig a haláltáborokban pusztultak el.

A jugoszláv szocialista forradalom győzelmével — olvashatjuk az Összefoglalóban — sikerrel fejeződött be a csantavéri proletariátus ötvenéves harca a kapitalista kizsákmányolás ellen. A munkásosztály hozzájárulása a felszabadításért folytatott harc e szakaszában — 1918-ig a magyar munkásmozgalom, azt követően pedig a jugoszláv munkásmozgalom keretében — annál jelentősebb, hogy tudjuk, hogy a csantavéri földmunkások más munkásokkal mindig a leghaladóbb és legharciasabb proletariátus soraiban küzdöttek. Így volt ez a századfordulón, így a két világháború közti periódusban, amikor a JKP hatása és vezetése alatt a jugoszláv munkásmozgalom legtömegesebb forradalmi részéhez tartoztak. Közülük jó néhányan részt vettek az ország fasiszta megszállás alóli felszabadulásában.

Külön fejezet összegezi a szocialista fejlődés két évtizedének eredményeit, amelyek arról tanúskodnak, hogy a falu nagy társadalmi, gazdasági és kulturális változáson ment át és egyre erőteljesebben fejlődik.

A nagy formátumú, 150 oldalas könyv — amely *Uzavrela zemlja* címmel szerbhorvát nyelven is megjelent — külön értékét jelenti a több mint félszáz dokumentum jellegű okmány és fénykép. A 400 dinárért kapható kötet végén megtalálhatjuk a Jugoszláv Szocialista (kommunista) Munkáspárt csantavéri pártbizottságának, a JKP és a Petőfi brigád egykori tagjainak a névsorát.

A vászonkötésű tetszetős monográfia a Minerva Nyomda gondos munkáját dicséri.

(Üzenet, 1984. április)

SOMOGYI PÁL: KIDERÜLT AZ ÉG

Emigrációs évek a Szovjetunióban

A könyv fülszövegén olvasható: „Szociális irodalmunk (a jugoszláviai magyar irodalomról van szó — Sz. L.) kiemelkedő egyénisége a jelenleg Kaposváron élő Somogyi Pál. A Tanácsköztársaság bukása után szökött át Jugoszláviába, s itt élt egészen 1933 tavaszáig, amíg el nem kellett hagynia az országot. Ez alatt a tizenhárom év alatt a vajdasági magyar mozgalmi költészet és drámairodalom egyik vezető alakja lett. Agitatív versei éppúgy, mint ugyanilyen jellegű életképei, mozgósító erejűek voltak, akárcsak valamivel később Laták István művei. Miután a hatóságok mint kommunistagyanús idegent kiutasították, Bécsen és Prágán át — a Vörös Segély révén — a Szovjetunióba ment, s ott ugyancsak tizenhárom évet töltött emigrációban."

A *Kiderült az ég* szerves folytatása a *Máglyának* (Egy életrajz vajdasági fejezetei; Szabadka, 1971.) és a Szovjetunióban töltött évekről tudósít. A könyvet fényképek egészítik ki.

Sz. L.

(Hungarológiai Értesítő, 1983. V. évfolyam 3—4. sz.)

TONCS GUSZTÁV—LOÓSZ ISTVÁN: ÚTRAVALÓ

Pályamű-értékelések a szabadkai főgimnáziumban 1885 és 1918 között

A szabadkai hagyománykutatás fontos műhelye az Életjel Miniatűrök. Az eddig kiadott könyvecskék az egyetemes magyar irodalom számára is becses irodalomtörténeti és művelődéstörténeti adalékot szolgáltattak, főképp a fiatal (diák) Kosztolányi Dezső és Csáth Géza indulásának megvilágításával. Az új kötet is mutatja: a szabadkai levéltár még mindig kincsesbánya. Ezúttal két lelkes, a tanulókat munkára és önálló gondolkodásra serkentő tudós tanár, Toncs Gusztáv és Loósz István irodalmi pályamű-értékelései kerültek napvilágra, bizonyítva, mily élénk irodalmi élet folyt a századvégen és századelőn a szabadkai iskolában.

Az *Útravaló* két részből áll: Magyar László tanulmányából és a Függelékből, mely a pályázatok bírálatait tartalmazza. A tanulmányból megtudhatjuk, hogy a gimnázium igazgatósága mily nagy figyelmet szentelt a tanulók önálló gondolkodását serkentő pályázatoknak — a különféle segély-, ösztön- és jutalomdíj alapítványok száma 1907-ig meghaladta a húszat —, az igazgató, Kosztolányi Árpád által több rendkívüli tantestületi értekezletet is összehívatott a pályázatok körüli munka javítására. Az értekezés közzéteszi a versenypályázatok névadóit, jutalmait, a fölhívások szövegét. Mikor Magyar László azt mondja, „különösen jelentős két gimnáziumi tanuló: Kosztolányi Dezső és Brenner József (Csáth Géza) részvétele a pályázatokon", egyúttal arra is rávilágít, hogy a két fiatal életében — írói indulásában — döntő szerepet játszott akkori irodalmi működésüknek bírálata. Noha a pályamunkák még nem kerültek elő, közvetett módon is lehet következtetni — a frappáns jellemzésekből — milyenségükre, tartalmukra.

A könyvecskében több, Kosztolányi- és Brenner-pályamű bírálata olvasható.

Szakolczay Lajos

(Hungarológiai Értesítő, 1983. V. évf. 3—4. sz.)

VÁROSUNK SZÁZAD ELEJI ARCA

A századelő magyar költészetének egyik legeredetibb, legvonzóbb alakja volt Somlyó Zoltán. Volt benne valami önveszejtő szertelenség. A bohém életforma nagy kockázatait, a hullás veszélyeit nem kerülve égett és énekelt. Szoros barátság fűzte Kosztolányihoz, akinek emlékeiben a „Koldus-függetlenség", a láz, a nem latolgató szenvedély példájaként élt. Verseit is így írta, átengedve magát az őszinteségnek, a tilalmas érzések kibeszélésére kényszerítő ihletnek. Spontaneitása, természetessége melegséggel járja át verseit. Ezekben a versekben sokszor a mi vidékünk arca, a bácskai, a szabadkai élmények öltenek alakot. Somlyó Zoltánt ugyanis erős szálak fűzték városunkhoz. Túl azon, amit számára Kosztolányi barátsága jelentett, Somlyó 1911. január 14-étől október 1-éig városunkban a Bácskai Hírlap újságírójaként dolgozott. Az a 172 cikk, melyet itt írt, a 400 lapnyi szöveg a korabeli Szabadka művelődéstörténetének része, bennük a város és a modern magyar irodalom ismerkedésének, súrlódásának érdekes dokumentumait becsülhetjük. Szerves része ez a munkásság Somlyó életművének is, a költő verseken inneni és verseken túli megnyilatkozásainak gazdag és tanulságos tárháza. Arról, hogy milyen szerepben és hogyan létezhetett 1911 táján egy modern, helyét kereső költő, ezek az írások rendkívül sok információt kínálnak. E gazdag termésnek ez a gyűjtemény csak a felét tartalmazza, de a szerep lényegéről így is árnyalatos kép áll össze belőlük. A költő fia, Somlyó György, aki a könyv bevezetőjét írta, segít bennünket, hogy ezt a szabadkai újságírót egy teljesebb kép összefüggéseiben láthassuk.

A 250 oldalas, szép kiállítású könyv anyagát Dér Zoltán válogatta; utószavát és jegyzetét is ő írta. Tetszetős fedőlapja Siskovszki András művé-

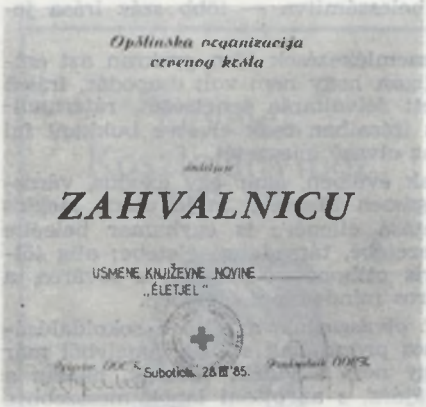

A Vöröskereszt községi szervezete köszönőlevéllel méltányolta munkánkat

szetének újabb meggyőző bizonyítéka. A kötetet Zsoldos Sándor bibliográfiája egészíti ki, amelyben teljes áttekintést ad arról, mit publikált Somlyó Zoltán a Bácskai Hírlapban szabadkai tartózkodása idején, sőt a róla szóló és vele kapcsolatos közlemények, valamint a feltehetően tőle származó írások címét is felsorolja.

Az Életjel legújabb kiadványa mindazok számára nélkülözhetetlen, akik irodalmunk előtörténete, a századelő Szabadkájának művelődési és társadalmi élete iránt érdeklődnek. (...)

(Üzenet, 1983. október — 7 Nap, 1983. november 18.)

VIDÉKI VÁROS RÉGI VILÁGA

Lám, apró léptekkel is lehet távolabbra jutni.

És — ismét egy könyvvel gazdagodtunk, melynek kis fejezetei tájunk múltjáról adnak sokféle megvilágításban képet. A századforduló utáni évtized emlékei elevenednek fel: e sorokból 1911 gazdasági, társadalmi és kulturális eseményeiről kapunk helyszíni jelentést. Csaknem száz írás: újságcikk, riport, tárca, kritikai beszámoló és a költő néhány verse tudósít bennünket erről. Tömör, sokszor igen rövid rovások, karcolatok ezek, de így is Szabadka életét rögzítik „gyertyafényben", és a csendes palicsi tópart, amely abban az időben is igen messze esett az idegenforgalomtól.

Somlyó Zoltán *Szabadkai karnevál* című kötete adja ezt a visszapillantást az olvasónak. Kosztolányi Dezső jegyzetei szerint e kötet írója — aki mindig rugalmas és sokoldalú zsurnaliszta volt — „csak verseket írt", és ehhez a megállapításhoz Fűst Milán még azt is hozzáfűzte, hogy „ő még egy cikket sem volt hajlandó megírni soha". Még a legjobb barátjai körében is ilyen félreértések és félreismerések kísérték Somlyó Zoltánt pályáján (mert nem olvasták írásait!), jóllehet majd egy esztendeig Kosztolányi szülővárosában a Bácskai Hírlapnak volt belső munkatársa, s annak hasábjain — a

legkisebb jegyzetet és a bökverseket is beleszámítva — több száz írása jelent meg.

Jóllehet a róla írt bírálatok, visszaemlékezések igen gyakran azt emlegetik, hogy zaklatott életű bohém volt (igaz, hogy nem volt csapodár, írásai erről vallanak), mégis krajcárokra kellett felváltania tehetségét, rátermettségét, ami kibonthatatlanul élt benne, és írásaiban csak elvétve bukkant fel olyan megragadó erővel, hogy elállította az olvasó lélegzetét.

Ez a fiatal riporter, aki indulásának éveiben, akár egy exodus, városról városra járt, Pestről elkalandozott egészen Fiuméig, majd utána megint Pestről Szabadkáig, gyakori helyváltoztatása ellenére is egyhamar beleélte magát az egyik vagy másik város környezetébe, társadalmi életébe; alig töltött pár hetet új íróasztala mellett, máris otthonosan mozgott a főváros, a tengeri kikötőváros vagy az alföldi porváros mindennapi életében.

Amikor e kötetben közzétett írásait olvasgatjuk, az első a sokoldalúsága, ami megragad bennünket, azután izmos prózájának stílusa, amelyből már a beleolvasás pillanatában kiérződik, hogy nem a vidéki városok, hanem a főváros szerkesztőségeiben indult el pályájára, s az ottani lapok messzebbre látó szerkesztői jó indítást adtak az ifjú volontőrnek ebben az egész embert követelő szakmában.

A *Szabadkai karnevál* című könyve voltaképpen hírlapi közleményeinek első gyűjteményes kötete, a teljességet épp csak hogy megközelíti ez a mű, de nagyszerű ízelítőt ad írónk kedvenc témaköréből. Kevés olyan életmozzanata van egy vidéki városnak — a mi esetünkben a századfordulós Szabadkának —, amit egy rugalmas újságíró ne tudna lapja hasábjain értékesíteni. Akár csak művelődéstörténeti töredéket is, legyen az *Irodalmi délután a Szabad Lyceumban*, vagy a *Párbaj és kultúra*, vagy a vasárnapi riportok sokféle változatossága, vagy a *Szabadka művészéről* (Oláh Sándorról) írt jegyzete, a filharmonikusokról közölt beszámolója, de a cikkek sokfajta változata között színházi kritikáival találkozunk, melyek hírt adnak arról, hogy Szabadkának már az első világháború előtt gazdag színházi élete volt, és meglepően értékes repertoárral ajándékozta meg a közönséget.

VOJNITS OSZKÁR

Afrikai út
1884

Életjel

MINIATŰRÖK 41.

MINIATŰRÖK 42.

GAJDOS TIBOR

KÉKFÁTYOLOS VILÁG

Életjel

MINIATŰRÖK 43.

Mint fentebb említettük, ebben a kötetben a szerző szabadkai újságírói termésének a fele található, ám így is városunk szellemi életének olyan megnyilatkozásaira mutat rá, melyek nem egy fejezetében egy termékenyebb kor eljöveteléről adnak hírt.

„Nyughatatlan volt" — írja fia, Somlyó György a kötet bevezetőjében. — „És szenzációéhes, de olyképpen, hogy mindig újat akart adni" és nem elégedett meg a zsurnalisztika kitaposott útjainak a követésével. Mert ebben az időben, amikor a peremvidéki kis lapoknak dolgozott, a vidéki városokban új szellem, „a század modern szelleme éledezett", és ez a legtöbb, amit az olvasó Szabadka 1911-es szellemi életéről tőle kaphatott. Társadalombírálatát is ez a hang töltötte be néha, mintha az idő jelzésére az alvó várost akarta volna ébreszteni.

Ezek után nem egyszer elénk toppant a kérdés: voltaképpen ki volt Somlyó Zoltán a költő, az újságíró?

Dér Zoltánnak, az itt közölt írások összegyűjtőjének terjedelmes, sok ismeretlen részletre kiterjedő utószava ad egy megközelítően hiteles képet az eddig igazában nem ismert Somlyó Zoltánról, akinek mozgalmas életében a szabadkai lap szerkesztősége csupáncsak egy átmeneti állomása volt. Abban az időben a Dunavölgye tele volt ilyen bolyongó költőkkel — ilyen volt Gyóni Géza is —, akik számára az újságírás taposómalma biztosította a betevő falatot, és egy kis földet a fejük fölé. És mégis: ezekben a bolonygásokban itt is, ott is születtek el nem múló sorok...

Igaz, hogy a Somlyó-kötetben található újságcikkeket már eltakarta előlünk a feledés, de most kötetbe gyűjtve látjuk, hogy nem üresen tátongó hasábokat tömő kényszerű írások ezek, hanem felvillanó eredeti gondolataik-

kal sokkal messzebb járnak az akkori úri világban sokak előtt ismeretlen valóságban, ahol a századforduló után a mélyben is minden életmozdulatra fölfigyeltek az emberek.

Lévay Endre

(Üzenet 1983. november)

SZABADKAI KARNEVÁL

Somlyó Zoltán válogatott írásai

Egy negyedikes szegedi gimnazista, Zsoldos Sándor, a Juhász Gyula kritikai kiadásban talált az adatra, hogy Somlyó Zoltán Szegeden is újságíróskodott. A kapott nyomon elindulva földerítette a neki kedves költő írásait a Szeged és Vidékében, és Somlyó születésének centenáriuma alkalmából közölte a Somogyi-könyvtári Műhelyben (1981), majd a szegedi nyomdászok segítségével kiadta Somlyó válogatott itteni írásait *Szegedi konferenszié* (1982) címmel miniatűr könyvecskében. Az Irodalomtörténet idei első számában megjelent — az időközben bölcsészhallgatóvá érő — ifjú kutatónak Somlyó életpályáját áttekintő vázlata. Most pedig Szabadkáról jött a könyv: az ismert Életjel sorozatnak immár 27. köteteként Dér Zoltánnak, a szabadkai irodalmi örökség gondos számtartójának munkájaként megjelent a Somlyó Zoltán ott született írásainak mintegy felét tartalmazó értékes gyűjtemény.

„Januártól októberig: ennyi volt apám lázas ifjúkori vándorlásaiban — vidéki redakcióról vidéki redakcióra — a szabadkai stáció" — írja előszavában a költő fia, Somlyó György. 1911 volt ez az év, Somlyó Zoltán előtte Váradon, Fiumében, Szegeden, s közben-közben Pesten újságíróskodott. Szabadkára a Bácskai Hírlap szerkesztőjéül hívták, s ő nagy lelkesedéssel, a megragadás szándékával érkezett, ám — pontosan már földeríthetetlen, bizonyára több ok miatt — háromnegyed év után Szabadkának is búcsút mondott.

Cikkeinek túlnyomó részét a színháznak szentelte: az előadásoknak és a színházi viszonyok bírálatának. Az előadások többsége persze operett volt,

ÉLETJEL KÖNYVEK 32.

PATÓ IMRE

A HÉTRŐL—HÉTRE REPERTÓRIUMA

A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete

Életjel

Újvidék—Szabadka, 1984

és Somlyó jelentőségükön fölül foglalkozott e többnyire silány portékákkal. Méltatásainak a színháztörténet látja hasznát, ha leszámítja belőlük a kíméletet, amellyel egy-egy aktornak — baráti köre tagjainak — játékát elnézően mérlegeli.

Állandó rovata volt a *Vasárnapi riport;* címével ellentétben jobbadán karcolat, eszmefuttatás helyi és országos dolgokról. Ebben — noha a Bácskai Hírlap az éppen hatalmon levő városi párt lapja volt, tehát várospolitikai kérdésekben mérsékelnie kellett hangját — Somlyó meglehetősen haladó, olykor merész nézeteinek adott kifejezést. Ostorozta az antiszemitizmust, klerikalizmust, a szabadkai tunyaságot; sürgette a művelődési intézményekkel való törődést, a színház tatarozását, képtár létesítését, de az utak korszerűsítését is. Tollcsatát vívott az ellenlappal, a Bácskai Naplóval, s ennek folyományaként ellenfeleitől inzultust is el kellett szenvednie.. Talán ez is hozzájárult hamaros távozásához.

Néhány elbeszélése is megjelent e bő félév alatt, többnyire bizarr, romantikus históriák a boldogtalan szerelem változatairól. Verseket is írt természetesen „az átkozott költő" Szabadkán; egy részük szerepel verseskötetében, így a mostani gyűjtemény nem adja újra, csak a kötet végén szereplő bibliográfiában találjuk őket — ezt is Zsoldos Sándor állította össze a szegedi mintájára. Néhány bökvers azonban ízelítőt ad ilyen jellegű tevékenységéből.

Somlyó Zoltán legközvetlenebb barátai, Karinthy, Kosztolányi, Füst Milán egyöntetűen azt erősítgették, hogy Somlyó „költő volt, csak költő, semmi több"; „csak verseket írt; „még egy cikket sem volt hajlandó megírni soha". A szabadkai kötet, mutat rá az előszó, cáfolat erre, s az lesz a Somlyó Zoltán teljes publicisztikájából előkészületben levő gyűjtemény is, amelyhez ismét Zsoldos Sándor nyújt segítséget Somlyó Györgynek. A *Szabadkai karnevál* másik tanulságára az utószó írója utal: „Szabadka tehát jól járt Somlyó Zoltánnal, s nem veszített e vendégszerepléssel ő sem. Meg nem gazdagodott,

gyökeret nem eresztett, de azért ő sem okolta Szabadkát. Annyi bizonyos, nem nélkülözött, amíg itt dolgozott, írásait és őt magát figyelem övezte, s még bohémhajlamainak — italnak, nőnek, Palicsnak — is fesztelenebbül áldozhatott." Fontos hozadéka volt ittenti közjátékának a Kosztolányihoz fűződő barátsága. Ennek kölcsönös hasznát Dér Zoltán részletesen is elemzi.

Péter László

(Élet és Irodalom, 1983. december 2.)

DOKUMENTUM ÉS TANULSÁG

1911. január közepétől élt és dolgozott Somlyó Zoltán (1882—1937) költő és hírlapíró Szabadkán. (Első írása 14-én jelent meg.) Mintegy négyszáz oldalnyi cikk, riport, kritika, tárca, novella és vers — 172 írás — őrizte meg Kosztolányi és Karinthy jó barátja, a méltatlanul elfelejtett Somlyó Zoltán szabadkai tartózkodásának emlékét. A volt fiumei, nagyváradi, szegedi, pécsi újságíró jól ismerte a vidéki állapotokat, és gyorsan otthonossá vált a „belül város, szélén falu" (Gyóni Géza) bácskai „metropolisban", ahol „fojtó por száll az idők szaladtán, és sűrűbbek a borok és a sörök", így írta *Nyitott könyv* című lírai, önéletrajzi pamfletjében Somlyó, ahová ő mint egy ragyogó gyermekálomba, olyan reményekkel érkezett, mert — így hallotta, tudta — itt „aranyat permetezik nyári éjszakákon a búza a gyönyörű kövér fekete földek ölében, ahol széles vállú, sötét szemöldökű, drága bundás nábobok hóvirágnőket röpítenek, finom és halk szánokon a puha, csillogó hóban . . ." Ide jött ő „újságot írni", a vidék egyik legjobban szerkesztett lapjához, Braun Henrik Bácskai Hírlapjához, ahol már munkatársa volt Kosztolányi és Csáth, s ahol Somlyót két évvel később Gyóni Géza követi majd.

Nemcsak szép gesztus, hanem hasznos cselekedet is az Életjel (és Dér Zoltán) részéről felfedezni Somlyó szabadkai éveit és főleg írásait. (Nem hagyhatom említés nélkül, hogy Gyóni is megérdemelne egy hasonló kötetet, nem kevésbé pedig Braun Henrik, aki nemcsak szerkesztőnek, hanem tárcaírónak

PETKOVICS KÁLMÁN
A 7 NAP ÚTJA

és színházi kritikusnak is kiváló volt!) S nem is az egykori szerzők, hanem legalább olyan mértékben önmagunk iránti kötelességeink közé tartoznak az efféle, gyüjteményes kötetekkel bizonyító felfedezések.

Számomra Somlyó Zoltán írásai legalább három vonatkozásban fölöttébb érdekesek. A szabadkai viszonyok, kulturális és nem kulturális, a szabadkai színház és a vidéki — de általában az — újságírás viszonylatában mutatnak és kínálnak egyszerre múltat feltáró és jelent figyelmeztető tanulságokat.

Ahogy egyik versében írja, „egy talpig elfáradott költő" érkezett a vidéki városba és a vidéki redakcióba, ahol „az első pillanattól, ahogy a vasúti stációról" bejött, mindig dolgozott, nem is keveset, de „újságírói tisztességgel és emberi belátással". S ezt abban az írásában adta a szabadkaiak tudatára *(Komiszkodás)*, amelyben élesen kikel a helyi közbiztonság és szellemi állapotok, légkör közveszélyes ellenségei ellen. Nem idealizálja Somlyó a várost, ahogy két évvel később önéletrajzában olvasható, „mindig elájított a vidék nyomasztó levegője". S ezt nem kell zokon venni a költő-hírlapírótól, mert a valóság sokkal, de sokkal komiszabb volt, mint ahogy a megszépítő igyekezet láttatni szeretné. Kétségtelen, hogy Szabadka, akárcsak a vidéki városok, jelentős kulturális és gazdasági eredményeket mutattak fel, de tény az is, hogy ezeket nem szabad túlértékelni, pontosabban: nem szabad egyoldalúan szemlélni. Somlyó írásai éppen erre az összetettségében, az árny és a fény örökös egymásmelletiségében igaz egykori szabadkai képre hívják fel a figyelmünket. Amikor Lányi Sarolta versei felett lelkesedik a Szabad Lyceumban tartott irodalmi délután, akkor szükségesnek tartja megjegyezni, hogy a „lángy és csöndes" hangú költő volt az első nő, aki ezen a jelentős művelődési fórumon megszólalt, „kiszakítva magát a helyi hagyományokból, ami antul is aktívabb merészség, hogy Szabadkán van otthon". S ezzel nemcsak a korabeli, hanem a szabadkai állapotokról is sokat árul el. Akárcsak abban a *Vasárnapi riport*jában, melyben egy színházi est és felolvasás kapcsán Ibsen ismeretével méri le a helybeli tájékozottság szintjét. Nemcsak kulturális, hanem egyéb, elsősorban urbanizációs kérdésekben tanulságos megidézni az egykori szemtanút, aki alig néhány heti itt-tartózkodás után már határozott hangon sorolja fel a helyi hiányosságokat. Perel a sötétség, a poros és sáros

utak, a „szűk, rozoga és méltatlanul kopott és szégyenletes" színház, a csatornázás elhanyagolása — „tessék csak kiülni este a Kossuth utcai kávéházak elé, micsoda penetráns bűz az, ami... megüti a t. publikum orrát" —, a gyakori éjszakai késelések vagy a modortalan kávéházi viselkedés miatt. Mindez beletartozik abba a képbe, amelyben a város gazdaságát említi, vagy a lassan benépesülő Palicsot festi elénk. „Telik mindjobban Palics... A villák már mind élnek, most díszlik a grand periodus, a tömött falombok közt a kis karcsú tornyú építmények körül énekesek a délelőtti forrongásban... Nyitott verandák enyhe és békés villannyal, repkénnyel és felfutó virágokkal, néhol egy-egy hintaszék és esti csendben dajkák altató nótája..."

Somlyó is, akárcsak majd Gyóni, legtöbbször és legszívesebben a színházról írt. A színház évtizedekig nemcsak az egyetlen, de a legfontosabb hely a városban. Reprezentálja Szabadkát és alkalom találkozni, magukat mutogatni, mindazok számára, akik ezt igénylik. Fórum és színpad — a helybeliek számára. A költőnek művészet is, a vidékre vetődött szebb reménnyűnek viszont sorstársakat jelentenek a színészek. Megtűrt, szükséges, de teljes mértékben soha be nem fogadott, a város és a városiak bizalmát kellő melegséggel soha nem érző és élvező idegenek sorsközössége alakul ki vándorszínészek és vándorhírlapírók között. Kell is, érdemes is napról napra írni a színházról, amely állandó, biztos téma a nem keveset dolgozó újságírónak. Somlyónak nem volt nagy szerencséje a szabadkai színházzal. 1911-ben ugyanis az egyik leggyengébb társulat kapta a várost, Krémer Sándor, egy évadban — fél év alatt! — 112 bemutatót tartott együttese, amely kénytelen volt estéről estére mást játszani, mert nem pártolta a finnyás igényű szabadkai közönség. Milyennek is látta Somlyó a szabadkai színházi közönséget 1911-ben? „Érzem — és ezt az érzésemet számtalan személyes tapasztalatommal tudom igazolni —, hogy Szabadkán nem a publikum a hibás. Nem a publikum, amely erős vérségű és kiváló rossz, egész különös anyag benyomások fölfogására és élvezésére. A mi közönségünk blazírt és kiábrándult. Kiábrándította az örökös színházi baj, a hanyag és lelkiismeretlen termelés,

EMLÉKKÖNYV

Csáth Géza születésének századik évfordulójára

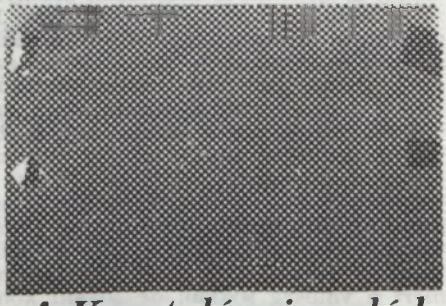

A Kosztolányi család levelezéséből

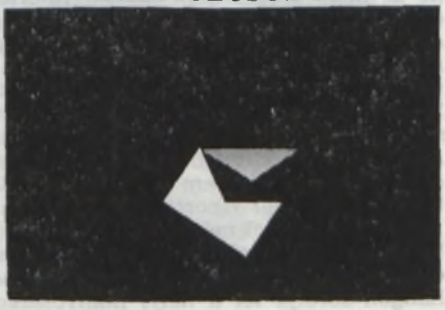

amelyet már nem tud, mert nem is lehet valamirevaló közönségnek becsülnie! A kiábrándultság, a blazírtság a lélek nemtörődése, a halál kezdete, és milyen borzasztó ellentmondás ez a színház igazi feladatával szemben, ami az élet erőinek és hatalmasságának a hirdetése és dicsőítése. A színházzal életet, lüktetést kell produkálnia a vezetőjének. Szabadkán pedig unalmat és nevetségességet szít a színház — és ezért talán nem is kár, ha egyelőre nem hallunk semmit Krémer ez idei terveiről." Kemény szavak, amelyek visszatérnek Somlyó kritikáiban is, ott érződnek a dicsérő sorok mögött. Akkor, amikor Molnár *Testőr*éről írva zárójelben megjegyzi, hogy félt a díszletezésről, attól, hogy bántóan vidékiesre sikeredik a színpadkép. Amikor megrója az egyik színészt, mert „igazán elénekesbonvivánoskodta" szerepét Biró *Sárga liliomá*ban, amelynek „ötletvezetése egészen nagyszerű", csak az ellentéteket elsimító vége a hibás, de „ez is nem annyira a darab hibája, mint a magyar közéleté". Többnyire biztosan ítél művekről, játékokról és közönségről egyaránt. Észrevételei színháztörténeti gyöngyszemek, Szabadka színházi múltjának felidézésekor mellőzhetetlenek.

Somlyó tisztában van a saját műfajának becsületével, rangjával is. „Intelligens államokban tisztában vannak már azzal — írja a színikritika védelmében készült jegyzetében —, hogy a színikritika nem arra való, hogy tehetségtelen, hivatatlan színészekről elhitesse, hogy világraszólóak, arra sem alkalmas, hogy vérbeli művészeket a fitymálás hangján gágogva tönkretehessék. De arra aztán meg igazán nem lehet a színházi beszámolásokat felhasználni, hogy Ix segédjegyző vagy Ipszilon riporter úr szíve bálványát, Prityi-Prutty bájhalom őnagyságát, akit a kalapviselhetés varázsa hajtott a súgólyuk szája elé, Sarah Bernhardt fölé helyezze, mert ez már mégis túlzásnak volna nevezhető..." A vidéki színikritika betegségeit sorolja fel, de ez már nemcsak a színikritikus, hanem az újságíró hitvallása is. Az újságíróé, akit Somlyó a lelkiismeret katonájának tart, munkája „kötelezettséget ró az újságíróra, nemcsak jogokat". Mert: a „kinyomott betűnek borzasztóan külön lélektana, életútja és jelentősége van". Az „Igazi újságíró — pedig —, akinek kenyere is, vére is a napi életre szánt írás, a nyomdafesték, soha le nem írt tudatosan igaztalan, vagy akárcsak téves dolgot is". Redakciók bejárata fölé kiírandó mondatok ezek!

Jó és hasznos olvasni, egybegyűjteni és megjelentetni a megsárgult újságok írásait.

Gerold László

(Magyar Szó, 1984. március 24.)

KÜLFÖLDI MAGYAR KÖNYVEK

Somlyó Zoltán: Szabadkai karnevál

Nehezen tudnám megítélni, hogy a költőként nem igazán jelentős Somlyó Zoltán igazán jelentős újságíró volt-e. Költői gyengéire mindenesetre már a költészetét egyébként nagyra becsülő pályatársak, Kosztolányi és Karinthy is felhívták a figyelmet; újságírókról-újságcikkekről azonban (sajnos!) már akkor sem volt szokás kritikát írni. Az irodalomtörténet-írás azután, nagyjából a kortársak értékítélete nyomán, elhelyezte őt a másodvonalba tartozó „nyugatos", vagy legalábbis „Nyugat körüli" költőknek kijáró egyik skatulyába. Ez az értékítélet persze finomítható és finomítandó lenne, de alapvető felülbírálása aligha várható. Ám (szerencsére!) költői rangja így is elegendőnek bizonyult ahhoz, hogy némi helytörténészi lelkesedéstől is fűtötten, kötetbe gyűjtesse az újságíró Somlyó termésének egy részét. A kötetet lapozgatva pedig az olvasó eltöprenghet: az újságíró Somlyóval talán nem is csak a költő Somlyó kedvéért érdemes megismerkednie.

A végkövetkeztetés előrebocsátása helyett azonban nézzük a könyvet.

Somlyó Zoltán 1911-ben az év háromnegyed részét Szabadkán töltötte, a Bácskai Hírlap munkatársaként; a kötet ott megjelent írásaiból közöl bő válogatást. Egy napilap nyelli az anyagot és Somlyó igazi újságíró volt: láthatólag azt írt és éppen olyan terjedelemben, amire éppen szükség volt. Beszámolt Lányi Sarolta költői estjéről és arról, hogy torokkaparóan poros a palicsi út. Írt a szabadkai csatornázás hiányáról és a magyarhoni álszent erkölcsről, mely betiltatta Else Jerusalem prostitúcióról szóló könyvét. Kemény hangon kelt ki az állandóan részeg rendőrkapitány garázdaságai ellen és bemutatott egy tehetségesnek ítélt fiatal költőt. Élcelődött a kamatlábak emeléséről, a szabadkai földmozgás kapcsán pedig elgondolkodott azon, hogy a főgimnázium szertárainak fejlesztésére szánt összeg évről évre elköltetlenül marad, miközben a városban nincsen egyetlen szeizmográf sem. De ha kellett, írt egész első oldalt betöltő politikai vezércikket is. Meg persze tárcanovellákat a századforduló szokásos modorában: „A csonka őrnagy hatalmas bordófotelban üldögélt az orkeszter sarkában, s onnan diktálta a táncot, mint valami automata maître à danser. Csonka keze helyére illesztve a ragyogó, glasszékesztyűs műkéz, halotti mozdulatlanságban... És Rika, Berta, Olga meg Matild őrült kavarodásban lengenek körülötte, sánta zűrzavarban surrannak a selyemleples ruhák..." Gyakran születtek tolla nyomán bökversek is, például a szabadkai parkról: „Délután egykor a parkban / számtalan sok dipősarok van." Vagy egy másik a szabadkai nyárvégről: „Bezárult máma a szezon, / Palicsra menni nem raison (...) És elutazott Kosztolányi, kiért égnek e város lányi." Voltak persze állandó rovatai is, a színikritika és a *Vasárnapi riport*"; utóbbi a szó mai jelentésével ellentétben nem beszélgetéseket vagy tudósításokat tartalmazott, hanem már közszájon forgó eseményekről szóló elmélkedéseket. A szabadkai népszámlálás kapcsán azon töprengett el Somlyó, hogy vajon hányan ismerik a városban Ibsent, a modernség akkori apostolát. Az újságírói tisztességről szóló véleményének kifejtésére a rémhírnek bizonyult bajai vörhenyjárvány adott alkalmat, a fülöpszállási szőlőkben történtek nyomán pedig, ahol is az anyósát elcsábító ifjú vejet élesre fent borotvával miskárolta ki a féltékeny após, a szerelem hatalmáról gondolkodhatott el. A nyári uborkaszezonban persze, amikor nincsenek színházi előadások, s következésképpen színikritikák sem, az újságírónak is nehezebb a dolga. „Tehát — írja Somlyó — azt kell tennünk, amit a racionális gazdasszony cselekszik a rétesvéggel, amikor jobb híján behinti cukorral." — s előveszi a mindig aktuális kérdések közül a színházépítés ügyét. Vagy csak üldögél valamelyik Kossuth utcai kávéház fülledt teraszán, s megírja, hogy mi történik előtte a korzón.

Jó olvasmányt, színes olvasmányt kínál a könyv, s ez dicséri természetesen a szerkesztő (s utószót író) Dér Zoltán szövegválogató munkáját is. Érdekes a költő fiának, Somlyó Györgynek az előszava és jól használható Zsoldos Sándornak a kötet végén közölt bibliográfiája is, amely Somlyó Zoltán valamennyi Bácskai Hírlapban megjelent írásának adatait tartalmazza. Bosszantó viszont, túl a meglehetősen sok sajtóhibán, a szövegeket több he-

lyen megszakító, sajnos magyarországi kiadványokból is jól ismert szögletes zárójelbe tett három pont, mely köztudottan arra utal, hogy (Dér megfogalmazásában) „... kénytelenek voltunk kihagyni egy-egy értelmetlen vagy félreérthető szót, mondatot". E végső soron szöveghamisító módszer létjogosultságát elvileg természetesen megkérdőjelezem, de ha már létezik, akkor innen Magyarországról nehezen tudnék vitatkozni Dér Zoltánnal afölött, hogy ő Jugoszláviában mit tart „félreérthetőnek". Néhány megjegyzést mégis. Az eredeti újságpéldányokat fellapozva azt talán megértem még, hogy miért pontozta ki következetesen a balkáni jelzőt, s érteni vélem, hogy miért nem lehet Szabadkát „nagy magyar város"-nak nevezni — holott 1911-ben még valóban nagy magyar város volt. De a magyar jelző elhagyását abból a mondatból, hogy „... mostanában furcsa dolgokat művel a [...] búza", már egyszerűen nevetségesnek érzem. És végképpen nem értem, hogy miért kellett [a] június 4-i *Vasárnapi riport* második felét elhagyni, ahol egyszerűen egy talán szándékosan csődbe jutott zsidó kiskereskedő meghurcolásáról van szó — és amelyre ráadásul Dér is hivatkozik utószavában.

Somlyó írásainak gyűjteménye azonban, dacára a három pontoknak, nem csupán érdekes, hanem tanulságos olvasmány is. Tényszerűen is sokat tudunk meg belőle a korabeli Szabadka életéről, így haszonnal forgathatják lapjait a helytörténészek. Megismerjük belőle az újságíró Somlyót és ez hozzásegíthet a költő Somlyó jobb megértéséhez. S ami talán mindennél lényegesebb: felhívja a figyelmet egy igen fontos és érdekes ízléstörténeti vizsgálódás lehetőségére. A legszélesebb közönségrétegeknek készülő napilapok ugyanis az annak idején meghatározó közízlés leghűbb tükrözői; abból, hogy min kellett fölháborodniuk, miről írhattak magától értetődő természetességgel, s egyáltalán miről *kellett*, illetve *lehetett* írniuk, következtetni lehet a korabeli közönség elvárásaira, meg lehet ismerni belőlük azt a szellemi légkört, amelyből a kor ma is ismert, maradandónak bizonyult szépirodalma, művészete kinőtt. Ehhez azonban sok-sok szövegkiadásra és tudatos mentalitástörténeti kutatásra lenne szükség. És akkor megválasztható lenne az a kérdés is, amelyet írásom elején nyitva kellett hagynom: igazán jelentős újságíró volt-e Somlyó Zoltán?

Szajbély Mihály

(Életünk, 1984. április)

SZABADKAI ÉLETKÉPEK

Nem egy, majd két emberöltővel ezelőtt, 1911. januárjában érkezett Szabadkára Somlyó Zoltán, hogy elfoglalja munkahelyét a Bácskai Hírlap című napilap szerkesztőségében, s 14-én már megjelenik első írása is, amely szólhat-e másról, mint a fürge tollú újságíró első impressziójáról? Nem újságírótanonc szegődött el a szabadkai redakcióba, sorsedzett vándormunkás volt, huszonkilenc esztendős, így hát tudja az olvasó figyelme felkeltésének, rokonszenve, érdeklődése megnyerésének a titkát is. Előbb mintegy koncot vet a lokálpatrióták hiúsága elé: „A Bácska! A Bácska! Ragyogó gyerekálom volt és színes képzeletmező nekem gyermeki öntudatomban s később a kamaszkor sihederéveiben. A Bácskában — gondoltam — oda fogok menni, ahol aranyat permetezik nyári éjszakákon a búza, a gyönyörű kövér fekete földek ölében, ahol széles vállú, sötét szemöldű, drága bundás nábobok hóvirágnőket röpítenek finom és halk szánokon a puha, csillogó hóban..." Aztán hangot és mondanivalót vált, hiszen akkoriban már az újságírótól józan szemléletet követeltek meg, és Somlyó Zoltán nem szerette volna, ha naivnak tartják új gazdái, friss kollégái és újdonsült olvasói. „Vigasztalan, sík lapályon" futott a vonat Szabadka felé: „A ragyogó gyerekálom helyett havas foltok a sínek ágyékában, vízzel elöntve a vidék nagy területeken, a vízben girhes fatörzsek rothadnak és késői kukoricacsutak helyén mély és fekete sebek, amelyektől már csak tavasszal fog újra meggyógyulni a föld..." A jóstehetségű olvasók nyilván már ebből a bemutatkozó írásból is megjövendölhették, hogy nem lesz sokáig maradása ennek a jó svádájú, a szép, lírai képek és a nyers tények között egyaránt

otthonosan viselkedő újságírónak. S valóban, az év október elsején jelenik meg utolsó „szabadkai" írása a Bácskai Hírlapban. Mert már útban volt az új életállomás felé: Pestre ment ismét, ahonnan jött is.

A nem egészen kilenc hónap újságcikk-termésébe Dér Zoltán szorgos gyűjtőmunkájának eredményeként ma már betekinthetünk, ha fellapozuk a *Szabadkai karnevál* című 1982-es szabadkai Életjel-könyvet, míg arról a tartós és feledhetetlen benyomásról, amely az újságíró-vándormadár Somlyó Zoltánban évekkel később, pontosan 1916-ban tudatosodott, a *Nyitott könyv* című „lírai pamflettjének", remekművének harmadik, Szabadkát idéző részében vallott:

És itten írt a Vasárnap-rovatba
sok bölcsességet kedvteléssel ő.
Remélve, hogy elérkezik a nagy nap,
megértik őt s a fizetése nő.
S a vörösbajszú kiadóval inni
nagy szorgalommal járt el délelőtt.
S ezért nagy tisztelettel nézte őtet
pár ifjú tanár és ügyvédjelölt...

Vissza-visszatér még majd az 1920-as években is Szabadkára írásaival Somlyó Zoltán, de már nem a Hírlapban publikál, hanem a Naplóban, amelyről egy évtizeddel előbb igencsak lesújtóan, nyers durvasággal nyilatkozott. Egy cikkben Kosztolányi „háza táját" örökítette meg. 1925 karácsonyán pedig *Szabadkai szerelem* című, képekkel kísért „kisregénnyel" jelentkezett, s akik emlékeztek rá, nyilván örömmel is olvasták. Mint ahogy maga is örömmel gondolt a szabadkai kilenc hónapjára, holott — miként Dér Zoltántól tudjuk — elég volt másfél hónap újságíróélet a „szabadkai aszfalton", hogy afférokba keveredjék, hogy megecetesedjék a szája íze, s megérje, hogy az utcán megverik — 1911. május 7-én, délután fél ötkor a Kossuth utcán.

E tettlegesség csak fizikai bizonysága volt annak, amit a Szabadkára szegődött újságíró a maga mesterségéről addig is tudott. Még márciusban írta például egyik vasárnapi riportjában: „A véletlen minden héten arra visz, hogy a saját fészkemben kelljen kotorásznom, s eddig még mindég az újságírásról kellett írnom, erről a furcsa természetrajzú foglalkozásról, amelyről mindig ki kell mutatnom, micsoda veszélyes fegyver ez a különben nemes és finom szerszám a hivatlanok kezében." A fájdalmas és botrányos eset után (igaz, a témahiány ürügyén) írja, emlegetve azt a bizonyos „tudást", amit csak újságíró tudhat, „különösen a magára hagyatott, árva és porszem vidéki újságíró, akit az élete belelökött a vidék kissé indolens, kissé előítéletes, kissé komótos közönsége és a kényelmes, elkényeztetett pszeudozsurnalisztika közé, ahol sohase lehet eléggé éberen és eléggé erősen ülnünk ahhoz, hogy bizonyosságokat szolgáltassunk".

A Szabadkán újságíróskodó Somlyó Zoltán cikkeiben lépten-nyomon a bizonyság-szolgáltatás példáira bukkanunk. S ahogyan az „átkozott költő" írta verseit és komponálta kötetté őket éppen Szabadkán, az újságíró is kacérkodott ezzel a elsődlegesen lírai magatartásformával, s tette ezt ugyancsak Szabadkán!

Bori Imre

(7 Nap, 1984. augusztus 31).

ÚJSÁGCIKKEK GYÖNGYSZEME

A múlt héten Somlyó Zoltán Szabadkán írott újságcikkeivel foglalkoztunk, s mert úgy látjuk, hogy a szemügyre vett gyűjtemény élvezetes olvasmány és kincsesláda is egyszerre, tovább böngészünk, és keressük, ami költészet és ami valóság ezekben az 1911-ben kelt, a Bácskai Hírlap hasábjain megjelent cikkekben. Nem remekművek ezek az írások, de írójuk költői képzelete és társadalmi indulata mégis megemeli és érdekessé teszi őket. Hitelesnek és igaznak tarthatjuk ugyanis Somlyó Zoltán amaz állítását — a Naplóval folytatott vitája közben —, amely így hangzik: „mert itt keresem kenyeremet, amelyet tisztább lelkiismerettel fogyasztok el, mint ők az

Életjel

XXVIII. évf. 10. (618.) sz.

IRODALMI ELŐJÁSZ. Szerkeszti a szerkesztő tanacs: Olga Alamajova, Radomir Babin, Barocius Zoltán, Biscel Antal (felelős szerkesztő), Der Zoltán, Gulyás Ágota, Guzsvány Márta, Horváth Emma, dr. Horváth Mátyás, Jakovic Ivandekic Katalin, Lovkó Antal, Miskolczi József, Mincsov Erzsébet, Palmek Béla, Pusztay Olga, Szilágyi Vágó László, Urban János, Tomislav Vidakovic

1985. X. 28.

A hunyó vagyok

• Gál László halálának 10 éves évfordulójára •

Bevezető: **Hózsa Éva**

Közreműködik:

Barabás Mónika
Gyarmati Erzsébet
Hevér Anikó
Losonc Andrea
Némedi Imre
Sulyok Angéla
Szekulity Angéla
Vass Éva

Rendező:
Horváth Emma

Az előadás 1985. október 28-án, hétfőn 19.30 órakor kezdődik a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében

Belépőjegy: 30 dinár

GZ »PANONIJA« - Subotica

övékét". Hadd mondjuk meg még azt is, hogy míg az újságíró elszoruló szívvel kérte számon Szabadkán a „legpompásabb lelki szenzációkat", a kései olvasó éppen az ő újságcikkeiben leli fel ezeket a bizonyos lelki szenzációkat.

Kezdjük tehát a költői szenzációkkal. Ilyenekre lelünk például egy hangverseny-beszámolóban. A szabadkai zenészeket Lányi Ernő vezényelte, a vendégművész pedig Geyer Stefi, akit Bartók Béla majd egy hegedűversennyel tisztel meg. Az akkor huszonhárom éves művészt így láttatja Somlyó Zoltán:

„A fiatal, melankolikus szépségű művéskisasszony enyhe lendületű és érces virtuozitású játékát átszellemült hév vitte a nagy mesterek csodálatos régióiba. Meztelenül, olajszínben fénylő karjai tiszta, pehelykönnyű szárnyakat adtak nem egy feszes erotikájú zenei ötletnek. Átlátszó, sejtelmes, de mindvégig diszkrét affekciókkal ékes játékmodora spontán élvezetet adott."

Egy másik írásában, amelyben arról értekezik, hogy mennyire más a nő ole, „ha legyőzött nőé, de más, ha győzőé", a következő mondatot találjuk, a szecessziós költői látás ékköveként:

„Akkor is... itt viharzott mellettem barnacsíkos, őszi szoknyád a padon, verte a lábam, s az illatos orchideahúsú kezed görcsökben a kezembe szorult..."

Csodálatosan finom képek kínálják magukat, s nem is csak a novellisztikus jellegű írásokban. A következőt például Oscar Wilde *Salomé*jának szabadkai előadásáról szóló glosszájában találtuk. Salome táncáról van szó, s ezt mondja Somlyó Zoltán: „ezt a táncot nem lehet elkendőzni, mert éppen a rózsanyílás őszinteségének a jelében született". Elragadó a kép, meggyőző, bár fölöttébb szokatlan képzetkörből származik az állítása. Éteri régiókban jár a képzelet, s versben sem nagyon találni az ilyenhez foghatót.

Ha fentebb szárnyalásról volt szó, beszéljünk a nehéz léptű valóságról is. Ennek a nyomaira éppen úgy rátalálunk Somlyó Zoltán cikkeiben! Írónkat a megjelenítő erő ezekben sem hagyja cserben. Biztos kézzel állítja elénk a nyers valóságot a *Kultúra falun* című novellisztikus írásában: „Délben, rekkenő forróságban hárman ültek a Dráva-parti kis horvát—magyar falu kaszinójában, amely a templom tornyára tátotta az ablakait..." Íme a helyszín. Ugyanez pedig így néz ki belülről: „Fülledt falusi kocsmaszag facsarta az orrokat, amelyek sűrűn tűntek el a magas és széles nyakú spriccceres poharakban." Itt van a fiatal uraság, aki — ez is írói telitalálat, Móricz Zsigmond is vállalhatta volna — „a lovaglópálca nélkül egy szót sem tudott kimondani". Ennek az úrnak és társainak mutatja meg a tanítónő a szobáját:

„A dohos iskolafolyosón előretolta őket egy alacsony fehérre festett faajtóig. Azon bevezette őket. A szobája volt. Régi rossz faágy, hosszú falóca, tele-tele újságokkal, könyvekkel, írással, papírral..."

Nagy társadalmi indulatok feszülnek némely mondatában, így abban is, amelyben a „szeged—szabadkai határban" gyűjtött tapasztalatairól ad számot:

„Látni kell a homokot, hogy hajtja csírába, hogy tartja nedvben és gyökeres életben a karcsú tőkét, a szüreti kedvet, a bort, a készpénzt, amit a szilárd és szikkadt talapzatú urak, a dologtalan demagógok a mellényzsebben hordanak és örök életű jogoknál fogva penészeztetnek..."

Ne legyen kétségünk, ez a friss lelkű újságíró (és költő!) a haladás híve, aki dühösen és hangosan utasítja vissza a „régi szép idők" hazug vágyképét, vitába szállva G. A. úrral, aki a „régi, primitív Palicsot" sírta vissza. Mondja itt felháborodva a „kőkorszakbeli ideológián" és ironikusan: „Tehát, ó be jó volt régen, ó be szép volt még a homok és a piszkos utak, völgyek, homokbuckák, fáin hölgyek, akik elmét nem míveltek... És a petróleumlámpák, apró füstös bűzölmények, és a part, mely nem dőlt össze (mert nem is volt), én úgy éljek..."

Hogy a port ő is, akárcsak Kosztolányi Dezső egy esztendővel előbb, mitologikus méretben látja és láttatja, szinte természetes. És az is, hogy a por tulajdonképpen valóság és költői metafora egyszerre.

Bori Imre

(7 Nap, 1984. szeptember 7.)

AZ „ÁTKOZOTT KÖLTŐ" SZABADKÁN

Még mindig Somlyó Zoltánról és szabadkai kilenc hónapjáról van szó, de most nem publicisztikai írásainak ürügyén, hanem költői megnyilatkozásainak az ösztönzésére. S nyomban egy irodalomtörténeti szempontból is fontos eseményről beszélhetünk: szövegszerűen 1911-ben érkezett el a magyar irodalomba az „átkozott költő" képzete; s ennek első költői góca, ahonnan azután kisugárzott, éppen Szabadka volt. Méghozzá huszonhét esztendővel az oly nevezetes francia irodalmi felbukkanása után, tehát éppen száz esztendeje. 1884-ben adta ki ugyanis Paul Verlaine *Az elátkozott költők* című könyvét, amelyben az akkor nagyon friss, új iránynak, a szimbolizmusnak a kisebb-nagyobb értékű prófétáit mutatta be, így Tristan Corbiere-t, Jules Laforgue-ot, Stéphane Mallarmét és Arthur Rimbaud-t.

Somlyó György, a költő fia, maga is a modern magyar költészet jeles egyénisége, a modern esztétikai gondolkodás hirdetője, apja születése centenáriumán, 1982-ben töpreng — szemezgetve a „morzsákat apja asztaláról" (a budapesti Irodalomtörténet című folyóiratban) —, hogyan, mi módon csapódott Somlyó Zoltánhoz ez az akkoriban még valójában ismeretlen képzet. Bizonyos, hogy Verlaine könyve nem járt a kezében, akkor még a német irodalom sem nagyon emlegette, holott ő Baudelaire-t is német nyelven olvasta, s abból fordította. De akkor még a magyar nyelvű Verlaine-irodalom is fölöttébb gyér volt. „Valahol természetesen kellett találkoznia ezzel a kifejezéssel, nem feltételezhetem, bár elvileg nem zárható ki — írja Somlyó György —, hogy a maga egyedi költősorsának mélyéről maga emelte ki ugyanazt a szóösszetételt, amellyel Verlaine a maga és társai „ittléte"-nek sajátos új irodalmi helyzetét megjelölte. „Tegyük ehhez az idézethez azt, hogy ha gyanakodnunk kell, akkor elsősorban Kosztolányi Dezsőre kell gondolnunk, aki egyetemistaként (Babitsékkal együtt) már ismerte Verlaine-t, s ő Somlyó Zoltánnak is nagyon jó barátja volt, talán éppen ő szegődtette el a Bácskai Hírlaphoz is, amely a Kosztolányi lapja volt még nemrégen.

Mindenesetre tény, hogy amikor a Szabadkán letelepedett Somlyó Zoltán 1911 tavaszán elővette és kötetbe rendezte verseinek egy csokrát, *Az átkozott költő* címet adta neki, s így is jelent meg az év tavaszának a végén. A Bácskai Hírlap május 31-én adja hírül költő-munkatársa verseskönyvének megjelenését, hogy a június 4-i számban átvegyék A Hét friss kritikáját is. Mi annak a gyanúnknak is hangot adhatunk éppen a kötet címével kapcsolatban, hogy eredetileg nem ez a cím foglalkoztatta a költőt. Talán a *Megbeszélések az Istennel*, illetve *A némaság álarca alatt* cím lebegett a szeme előtt. De éppen szabadkai élete ösztönzésére választotta ezt a nagyon szimbolizmusra való címet ő, az „élet borzadt fia". Amazok ugyanis jobban kifejezni látszanak a kötet verseinek általános karakterét. Az új és választott cím viszont egy más, a francia szimbolisták nem ismerte problémát hozott felszínre, s erről az az egy szövegoldalnyi bevezetés szól, a következő keltezéssel: „Szabadka, 1911. május havában." A címe pedig ez: „Az átkozott költő szól". Szól a hovatartozása kérdésével szembetalálkozó költő drámai élményeiről, s teszi ezt nyíltan, a maga módján őszintén, a szimbolistákra jellemző tragikus felhangokkal, mondván, hogy az ő sajátos „átkozottsága" a hontalansága. Életrajza kínálna más természetű átkozottság-értelmezést (így családi kitagadottságát), ő azonban akkor a rádöbbenés friss benyomásával írja le, hogy 1882-ben született a muraközi Alsó-Domború községben, s hogy „tulajdonképpen horvát az anyanyelve". Ebből következően kezdi tehát vallomását az „átkozott költő":

„Lent a falumban apró rozoga híd áll a Dráva egy vékony beteges ere felett. Mindössze öt lépés hosszú... Gyermekkoromban sokszor mentem át e kis hídon a lila rekettyés alján és boldog voltam, hogy oly rövid idő alatt egyik országból a másikba lehet sétálni. Boldog voltam és megszerettem magamat nagyon, amikor észrevettem, hogy e rövid hídon legszívesebben vagyok, mert innen is, túl is nem volt hosszú maradásom: mindig megálltam a pallón és nagy biztonságban éreztem magamat a két ország közt."

A gyermekkori boldogság akkor tűnik, illan el, s akkor ismerkedik meg a „legvégzetesebb szomorúsággal," amikor „megtudja", hogy sehova sem tartozik, azaz, hogy a „két országok egyike se tudja megtartani", s

Herceg János

Pap József

hogy „egyiket se tudja külön átérezni". S már költői régiókba is emelkedik: „szeretnék tisztán látni mindent: eredetemet, utamat, megállásaimat, nekilendüléseimet — de nem lehet". Paradox módon éppen ezzel az életérzéssel kerül Kosztolányi Dezső *A szegény kisgyermek panaszai* című kötete hangulatainak vonzáskörébe. De Somlyó Zoltán költői panaszait mégsem a „nemzeti hontalan" mondja, hanem a szociálisan kitagadott: a valóban „szegény", a „borzalmas nyomort" is megismerő költő. A Bácskai Hírlap közölte bemutatkozó versek is a kötet e jellemzőjére hívták fel a figyelmet.

Bori Imre

(7 Nap, 1984. szeptember 14.)

AZ „ÁTKOZOTT KÖLTŐ" VERSE

Kétféle verse jelent meg Somlyó Zoltánnak, az „átkozott költőnek" Szabadkán, a Bácskai Hírlap hasbjain. Egy könnyed és tréfálkozó, s egy emelkedetten szépen szóló. A könnyedet nevezhetjük újságversnek. Ennek rímelő hangja a századfordulótól errefelé az újságírói munka konvencióihoz tartozott, s nemcsak költők rímeltek, hanem a jó tollú prózai lelkek is. Mindenki, a legnagyobbak, így Adyék is írtak ilyeneket, természetesen abban a tudatban, hogy ezek azután nem fognak bekerülni a versesnkötetekbe. A jó polgári olvasó ugyanis akkoriban bizonyos információkat szívesebben olvasott „versben elbeszélve", mint prózában elmondva. Így például azt is versben kellett neki megmondani, hogy itt az ősz. Somlyó Zoltán is „krokit" írt arról, hogy Palicson hullanak a levelek:

A mai nappal véget ér
sok szép palicsi karrier.
Bezárult máma a szezon,
Palicsra menni nem raison...

Ez a verstípus sok intimitást is megengedett a rímelő írónak. Somlyó Zoltán belekölthette azt is, hogy a huszonhat esztendős Kosztolányi Dezső nyári hódításainak is vége immár:

És elutazott Kosztolányi,
kiért égnek e város lányi...

A másik verstípus szerint a költő nem áll közvetlenül szemben a látott valósággal, a fölényét se mutogatja a kínálkozó látvány kapcsán, hanem megrendüléséről ad tudósítást:

Most már az ecetfa is búban áll,
most már a nap is szomorúan jár,
most szeptemberi misztériumok
alvó szívére nyújtózkodott a nyár.

(*Őszi búcsú*)

Még most sem a nagy igényű költői megvalósulások világában járunk, hanem egy hetven esztendővel ezelőtt megjelent szabadkai újság szellemi „földszintjén", s ennek versporában is ott csillognak el-elejtett ékkövek. Itt van a *La grande scène* című versének második szakasza ebből a szempontból:

A félsötétben elsüppedsz és nem látsz.
Nyakad hevén ül egy vékony aranylánc,
mint selyemgyíkon villogó pazar ránc...

Ács Károly

Kopeczky László

Jung Károly

Hannu Olavi Kantinkoski

Gyönyörű három sor, méltó lehetne egy remekműhöz is a felkínálkozó, a látvány „félhomályában" derengő, onnan előmutatkozó kép: lánynyakon aranylánc. Kitűnő a „nyakad heve" kifejezés, s az erre épülő hasonlat pedig egyenesen Baudelaire képvilágával látszik versenyezni, s József Attila szürrealista képvilágát előlegezi, ahogyan az majd a *Klárisok* című versében megnyilatkozik. Nem véletlenül említettük Baudelaire nevét most sem, ugyanis Somlyó Zoltán Szabadkán, a Bácskai Hírlapban közölte Beudelaire-fordítását, amelyről a fiú, Somlyó György, írt értő és nagyra becsült sorokat. Igaz, nem ekkor találkozott először a szabadkai olvasó a nagy francia nevével és versével. Majd egy évtizedes hagyománya volt már akkor a Baudelaire-ismeretnek, de a Somlyó Zoltán választotta vers, az *Utazás*, s a megoldások mégis figyelmet keltenek, főleg azok, amelyeket a szabadkai költő kölcsönöz Baudelaire-nek. Ilyennek tetszik az „emlékárnyékok színes és légkönnyű hada" sor is. Mert az „emlékárnyék" elsősorban a Somlyó Zoltán versvilágában honos inspiráció, attól is függetlenül, hogy itt főképpen egy jelen idejű költőiség megnyilatkozásai között szemlélődünk.

Természetesen akkor is, amikor az „átkozott költő" mondja a sorokat, ki — mint már idézett előszavában hangoztatta — azért ír „nagyobbára" szerelmes verset, mert a „szerelem az egyetlen lehetőség, amely a hontalan költőt megmentheti a hazaárulástól". S tudjuk, az ő átkozottsága a hontalansága. Érdekes lenne az egész kötetet szemügyre venni, hiszen Somlyó Zoltán költészete ismeretlen erre mifelénk, de az egyetemes magyar líra történetében is. *Az átkozott költő* című kötetnek azonban csak arra a hat versére hivatkozunk, amelyeket mutatványként a szabadkai újság is közölt 1911 tavaszán, amikor a költő kötetének összeállításán dolgozott. Tehát maga a költő felkínálta miniantológia ez a néhány vershang. Érthetően elégikus, és feltűnően képekben dús. A költői érzékenység jelei látszanak, s olyan asszociációs készségről tanúskodnak, amely a legkülönösebb árnyalatokra is reagál, furcsa sejtelmek üzeneteit is felfogja. „Nehéz bundád egy gombja

annyit ér — kezdi a *Szép nő éjjel a kávéházban* című versét —, mint felkiáltani egy halálos ágyon..." Nos, ezt a Somlyó Zoltánt igyekeztünk méltatni. Hangja megszólaltatásával búcsúzunk tőle:

Most nézzetek ide: rossz szalmaágyon fekszem,
falak csatasorában, sötéten, valahol.
Valami: csendnél mélyebb, szívemre ömlő mély csend
a padlóból s magamból a fülembe dalol...

Bori Imre

(7 Nap, 1984. szeptember 21.)

SOKSZÍNŰ KORRAJZ

Somlyó Zoltán, a századelő értékes tehetségű költője 1911 januárjától nem egészen egy éven át a szabadkai Bácskai Hírlap újságírója és segédszerkesztője volt, de írásait a másik napilap, a Bácsmegyei Napló is közölte. A 30 éves költő sokat és nagy ambícióval dolgozott Szabadkán: csaknem 200 cikket, tárcát, elbeszélést, költeményt, műfordítást, színikritikát, interjút publikált alig egy év alatt. Ennek a sokrétű újságírói és írói tevékenységnek a legértékesebb részét mutatja be az Életjel Könyvek 27. köteteként közreadott, *Szabadkai karnevál* című válogatás, Dér Zoltán munkája, aki részletes utószavában árnyalt portrét rajzol Somlyó Zoltánról és egyúttal a korabeli Szabadka művelődési életéről. A kiadványt tulajdonképpen az teszi érdekessé és értékessé, hogy a szenvedélyes és bohémlelkű, minden iránt fogé-

Tolnai Ottó

Fülöp Gábor

Bognár Antal

Juhász Erzsébet

kony alkotóember érdekfeszítő stílusából, egyéni meglátásaiból egy sokszínű korrajz kerekedik ki előttünk. Somlyó Zoltán számtalan írása kötődik például a szabadkai színházhoz, amelynek műsorán 1911-ben többek közt Ibsen *Nórája* szerepelt — hogy csak egy időszerűséget emeljünk ki —, bevezető előadást pedig Kosztolányi tartott. A gyűjtemény megjelenését sokban elősegítette a költő fiának, Somlyó Györgynek önzetlen közreműködése, akinek bevezető írása kiemeli a kötet egyik fő érdemét, azt, hogy felfedezi és bemutatja: Somlyó Zoltán nemcsak tehetséges költő, de sokoldalú, modern publicista is volt.

Gubás Ágota

(Szabadkai Rádió, 1984. december 19.)

EGY „CIVILIZÁTOR" EMLÉKNYOMAI

Egy romantikus életregénynek fordulatokban gzdag fejezete az a kilenc hónap, amelyet Somlyó Zoltán, a századforduló tipikusan szesessziós alakja a lassan városiasodó, de már akkor százezer lakost számláló hatalmas faluban, Szabadkán töltött. A kor divatos életérzése, a romantikus nyugtalanság űzte városról városra.

Szabadkára érkezésekor, a tekintélyes Bácskai Hírlap munkatársaként még tele van hittel és lelkesedéssel. „Azok a fogalmak, melyekről azóta mind a ketten megtudtuk, hogy többnyire csak nagybetűvel írt szavak: Dicsőség, Szerelem, Barátság, eleven valóságként éltek tiszta szívében, s meg volt győződve, hogyha az utcára kilép, föltétlenül találkozik majd valamelyikkel" — írta róla később Kosztolányi Dezső. Nos, Somlyó Zoltánnak, kilenc hónapig tartó küzdelmeinek színterére utazván elég volt a vonatokban szemügyre vennie Bácska valóságát, hogy ráeszméljen: egészen más várja,

mint amit elképzelt a gazdag vidékről. A megismert provinciális művelődési körülmények azonban még inkább növelik harci kedvét és a demokratikus haladás, a korszerű ízlés érdekében hivatásbeli kötelességének érzi a gátlástalan véleménynyilvánítást, amely során teljes szélességében és mélységében megmutatkozhat a huszonkilenc éves fiatalember gazdag egyénisége. Nem a kultúrája nagy, hanem a tehetsége, erkölcsi súlya és — ennek következtében — írásainak visszhangja. Jóllehet túl sokat írt ahhoz, hogy függetlenülhetett volna az újságírás kényszerítő körülményeitől, ám szerette azt, amitől szenvedett, ami nem igényelt tőle elmélyültebb alkotómunkát. Ha a Bácskai Hírlapban közölt írásait (riportjait, színikritikáit és verseit) olvassuk, akkor az egyéniség ereje mellett legfeljebb egy-egy mondatát, mondatsorozatát érezhetjük önmagában is lenyűgözőnek. Szinte minden tekintetben szabálytalan, ám nem műfajteremtő módon. A stílromantika gyakran oly mértékben ragadja magával, hogy az oda nem illő kifejezések hozzáférhetetlenekké teszik mondanivalóját. Indulatai többször feleslegesen bonyolított mondatokban, furcsa szókapcsolatokban hűlnek ki. Mégis van olyan hangja, amelyikre a nagyközönség is rezonál; a rámutatás, az eszméltetés szándéka tehát nem marad visszhangtalan, művelődési koncepciója rokonszenves, mert Somlyó Zoltán oly módon sürgette a városrendészeti kérdéseknek a megoldását, az alsó osztályok társadalmi és művelődésbeli felemelkedését, hogy közben túlhangsúlyozta az ízlésnek, a művészetnek a transzcendens jellegét. Novellái közül a művészet szerepe háromban misztifikálódik. Az egyikben az idegen tollakkal ékeskedő Álnokot, a dilettáns költőt a „túlvilági rigmusok" igazságszolgáltatása bünteti meg; a másikban a romlott lelkű, ledér nőszemélyek sírva fakadnak a költészet hatására; míg a harmadikban a művészet, az elitkultúra képviselőjének el kell hagynia a durva és éretlen mindennapokat. Ez a mondanivaló természetesen drámai formát igényelne, Somlyó Zoltán azonban e korszakban, ahelyett, hogy magából az életből bontakoztatná ki az igazságot, inkább riasztó szenvedélyességgel az „élet fejére" olvassa ezt.

Somlyó Zoltán csupán novelláiban és alkalmasint nyelvében volt „fellegjáró", nagyot akarása az életformának, az anyagi és szellemi kultúrának korszerűsítése szolgálta. Bírálataiban és kommentárjaiban legfeljebb akkor volt szigorúbb a kelleténél, ha naiv nyíltsága, vitatkozó becsületessége alat-

Dudás Károly

Marija Šimoković

Mák Ferenc

Csordás Mihály

tomos ellentámadásra ösztönözte a parlagi szokásaihoz, korrupcióihoz ragaszkodó szabadkai polgárokat és tisztviselőket. Az ilyen durva tettekre saját maga is durván — a mai sajtóban már ismeretlen hangon — válaszol. Magatartása azonban ekkor sem ellenszenves, mert mindig a város igazi érdeke mellett emeli fel szavát: legyen szó a palicsi tó sorsáról, színházépületről, az ébredező antiszemitizmusról, az újságírói etikáról vagy a sztrájkjukért megbüntetett aratókról.

A kötet nem egy írásában és több rigmusában az a személyesség is érték, amely a századelő „elátkozott" költőjének nem csupán csodálatot, de szánalmat is ébresztő élethelyzetét tárja fel. Ezekből láthatjuk, hogy a költő is az elesettek közé tartozik, állhatatosan védelmezi őket, de ugyanakkor írásainak megjelenése érdekében ő sem lehet annyira szabad, mint szeretne.

Nem csupán Szabadka művelődéstörténetének, de kultúránk egésze fejlődésének is fontos mozzanata az a kilenc hónap, amelyet Somlyó Zoltán a Bácskai Hírlap szerkesztőségében töltött. Ahogy azt a *Szabadkai karnevál* című könyv is bizonyítja.

Vajda Gábor

(Híd, 1985. március)

SZERTEÁGAZÓ TEVÉKENYSÉG KRÓNIKÁJA

Az eddigi háromnál is vaskosabb az Életjel negyedik évkönyve, amelyben az utóbbi öt évben kifejtett tevékenységével kapcsolatos dokumentumokat gyűjtötte össze: csaknem ötszáz oldalon ad számot az 1978 végétől 1983 december közepéig végzett munkájának visszhangjáról. Tette ezt negyedszázados évfordulója alkalmából az összegezés nem titkolt szándékával. Azzal a céllal, hogy a jelentős jubileum kapcsán felmérje a megtett utat: hány nagy előadást tartott, hányszor léptek a közönség elé a keretében működő Csáth Géza Művészetbaráti Kör tagjai, hány darabot láthattunk a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpadon, hány művet jelentetett meg az Életjel Miniatűrök és az Életjel Könyvek sorozatban, hányan nézték meg rendezvényeit és hányan szerepeltek pódiumán. Mindez megtalálható ebben a vaskos kötetben,

sőt még ennél is több: mintegy háromszáz kép a közreműködőkről, a kiemelkedő estek plakátjairól, azokról az írókról és művészekről, akik élőújságunk népes táborának tagjai voltak, mielőtt elhunytak.

Művelődéstörténeti adatok tárháza ez az almanach. Azzá teszik bevezető írásai is. Herceg János mint szellemi mozgalmat köszönti az Életjelet negyedszázados ünnepén, mondván, hogy irodalomtörténet és munkásmozgalmi múlt, helytörténet és hagyományőrzés váltakozó anyaga adott tartalmat a számtalan előadásnak s a kiadványok sokaságának Szabadkán. Dr. Szöllősy Vágó László az élőújság művészeti-ismeretterjesztő, pedagógiai és művelődéspolitikai funkcióját elemzi terjedelmes tanulmányában. Horváth Emma a Csáth Kör és a Kosztolányi Színpad, Olga Afanaszjeva pedig a szerbhorvát nyelvű csoport munkáját összegezi. Gubás Ágota és Papp Imre arról ír, hogy mennyiben járult hozzá a Szabadkai, illetve az Újvidéki Rádió az Életjel-rendezvények népszerűsítéséhez.

Így alakul ki — az előadásokról szóló beszámolókkal és a kiadványokat értékelő kritikákkal, valamint a rendezvények részletes műsorával együtt — az élőújság krónikája, amely jóval több adatgyűjteménynél: évtizedek múlva is értékes adalékokat nyújt majd azoknak, akik a teljesség igényével meg akarják írni vidékünk egyik legéletrevalóbb kulturális tevékenységének hiteles történetét. (...)

(Üzenet, 1984. január—február — 7 Nap, 1984. január 27.)

A KULTÚRA HŐSEI

Lassan odajutunk, hogy — ha már a többség a fizika törvényeitől sem függetlenül nem büntetendő meg — ki kell tüntetnünk azokat a ritka embereket, akik mindennapi életünk hulladékának csak azt tekintik, ami valóban az; azután pedig a felhasztálhatalant az illetékesek által kijelölt helyre juttatják. Vajon hogyan jutalmazzuk meg az olyan fehér hollót, aki, mondjuk egy folyosón eldobott csikket felemelve, annak volt tulajdonosára mosolyog és a néhány méterrel arrább levő hamutálcába dobja a dohányzás maradékát? Vajon hogyan emeljük ki az ilyen embereket? — morfondírozok

Tripolsky Géza

Almási Gábor

Székely Tibor

Burkus Valéria

magamban, miközben arra gondolok, hogy jelenleg még csupán a kultúra szikráinak lehetünk tanúi, a lángokra azonban még sokáig kell várni. De vajon kik azok, akik a fellobbanást késleltetik?

Elmélkedés helyett legcélszerűbb egészen konkrétan válaszolni a kérdésre. Egy könyv egyik írásából idézek: „... nagyon nagy kár, hogy így hánykolódunk egyik helyről a másikra és tulajdonképpen sehol otthont nem tudunk kialakítani. A felszerelésünket sem tudjuk hol tartani, van némi bútorunk is. Nagyon fontos, hogy egy helyen legyünk, hogy egy termet berendezhessünk úgy, ahogy szeretnénk, mert higgyék el, hogy egy szépen berendezett meleg klubhelyiség vagy próbaterem rengeteget jelent." Aligha találná ki valaki: honnan és kitől vettük az előbbi idézetet. Nem egy alakuló zenekar szószólója kesergett, s nem is fellegjáró utópista áradozott. Az Életjel negyedik (1983-ban megjelent) kötetéből, Horváth Emma kitüntetett művelődésszervező egyik nyilatkozatából származik a szövegegység. A színhely — nem az információ, hanem a hangsúly kedvéért mondom — Szabadka.

Az ellentmondás még kiáltóbb lesz, ha e néhány év anyagát felölelő szöveggyűjteménynek dr. Szöllősy Vágó László által készített bevezetőjéről is mondunk néhány szót. A tanulmány szerzője az ember alkotóvá nevelésének marxista eszményéből, valamint az Életjelnek azt a magasrendű igényt bizonyos mértékig már kielégítő, hiteles eredményéből indul ki, mikor a művelődési mozgalomnak az iskolai oktatást kiegészítő pedagógiai értékeit elemzi és az eddigi munkát elméletileg is megindokolja. Társadalmunk szellemi őseire hivatkozva bizonygatja, hogy a kultúra nem megtűrt kísérőjelenség, hanem létfeltétel, amennyiben az emberek valóban vállalják naponta hirdetett eszményeiket.

A szöveggyűjtemény tanúsága szerint az utóbbi években nálunk és külföldön egyaránt nőtt az Életjel tekintélye, noha a művelődés képviselői még mindig hajlamosak arra, hogy külsőségekre, „műkedvelésre" korlátozzák a lelkes amatőrök tevékenységének jelentőségét. Az Életjel produkciója szerintem többet tartalmaz a hivatásos művészeknek a teljesítményénél. Nem mintha nem akarnánk meglátni a mutálást és a lámpalázat, és nem is csupán azért, mert a lelkesedés, a még megvalósulatlan ambíció sokszor felül is múlja a rutin gépiességét. Az Életjel által művelt amatőrizmus — ahelyett, hogy elkápráztatná, lenyűgözné a nézőt — együttműködésre serkenti. Az

már másodlagos kérdés, hogy a későbbi évek során milyen környezetben eredményeznek termést a felszívott javak; „csak" emberséget vagy pedig művészegyéniséget alapoznak meg. Az Életjel a „csak"-nak, a minimumnak a vállalásával teremt — a mi viszonyaink között — maximumot. Azt teszi, amire sajnálatosan kevés a pozitív példa manapság: gyakorlat által tanít emberségre.

A mozgalmak változó objektív és ugyancsak változó szubjektív tényezők függvényei, ezért — értékelés céljából — nehéz őket összemérni. Ha arra gondolunk, hogy társadalmi életünk sznobizmusa az elmúlt évtizedek során milyen nagy mértékben elpuhított, saját eszményeink karikatúrájává torzított bennünket, akkor a huszonhatodik életévébe lépett, sok száz rendkívül változatos tartalmú előadást megrendezett, sok ezer részvevőt foglalkoztatott Életjelnek a szerepét olyannak kell látnunk ma, mint amilyen a Hídé volt a háború előtt. Önigazgatási emberi viszonyokról ugyanis mindaddig nem beszélhetünk komolyan, míg az önzetlenség és ezzel együtt az alkotószellem nem diadalmaskodik bennünk. Az önzetlenségre és az alkotó szellem pártfogására viszont az utóbbi két és fél évtizedben az Életjel mutatta nálunk a legszebb példát.

Irányítói és rendszeres munkatársai hősök. A kultúra hősei.

Vajda Gábor
(Üzenet, 1984. augusztus)

A CSODÁT MŰVELNI

Az Életjel évkönyv negyedik, csaknem félezer oldalas dokumentumkötete azt a Németh László-i gondolatot testesíti meg elsősorban, hogy miként válhat a gályapadból laboratórium. A két és fél évtized hétköznapjaiban számon tartani, kérni, összegyűjteni, rendszerezni az élőújságra vonatkozó minden dokumentumot, robotos feladat, de csak így érdemes csinálni, a teljesség igényével, hiszen csakis így válhatott a 25 évi betakarítás négykötetnyi, új vetésre is alkalmas kulturális értékek őrzőjévé.

A negyedik évkönyv, az 1879 és 1983 közötti tevékenység krónikása, egy új arculatával tűnik ki: sokkal több elményült tanulmányt, kitekintőbb

Több előadást a Nyitott Könyvvel együtt rendeztünk (Végel László, Szöllősy Vágó László, Kovács Frigyes)

írást, riportot tartalmaz, amelyek szerzői az általános érvényű dolgok megfogalmazására törekedtek, s egy kicsit emberközelbe hozták az élőújságot.

Az évkönyv bevezető írásában Herceg János az irodalomtörténeti és munkásmozgalmi hagyományőrző rendezvények és kiadványok vonulatának jelentőségét tömöríti, Kopeczky László pedig lakonikus bölcsességű *Köszöntő*jével ünnepli az évfordulót. Dr. Szöllősy Vágó László tanulmánya a korba ágyazva, a társadalmi viszonyok marxista megvilágításával összefüggésben tárgyalja az irodalmi, népművészeti, forradalmi hagyományokat ápoló műsorok, képzőművészeti, zenei, műemlékvédelmi rendezvények helyét és szerepét, emellett művészetesztétikai, pszichológiai és pedagógiai vetületében is megvizsgálja az Életjel funkcióját.

A kötet felépítésének érdekes fordulata, hogy erről az átfogó szellemhorizontról hirtelen egy közelképet szemlélhetünk, emberközelségbe jutunk, mégpedig az Életjel-rendezvények legfőbb közreműködőinek, a Csáth Géza Művészetbaráti Kör tagjainak irányítója tesz vallomást a szép beszéd, a versmondás műhelyéről, pontosabban a műhelypadlóra hullott forgácsokból. „A forgács fürtökké faragott fa. Munka nyoma" — ennek az örömet, de sokszor szomorúságot, verítéket és akarás nyomát hordozó munkának a műhelyébe pillanthatunk be. S érdekesmód, épp e forgácsok villantanak fel olyan lényegi és egyre időszerűbb kérdéseket, mint például a rendezvények látogatottsága; hisz hosszú távra nem megoldás az egyre ismétlődő „szervezett" közönségkör, de sajnos az is tény, hogy már-már az előkészületektől a kivitelezésig minden egy ember nyakába szakad, amit bármily lelkesedéssel és hihetetlen energiával is végezzen valaki, nem győzheti.

E kérdéshez talán tanulságos adalékul szolgálhat éppen a 25. évforduló alkalmából összeállított reprezentatív műsor, az Életjel számya alatt felnövő tehetségek és neves előadóművészek fellépése. Természetesen irreális volna a hétköznapokon is számon kérni ilyen színvonalat, ám az egyre igényesebb és kritikusabb közönség igényli az egyéniségeket, az eredetiséget. Másfelől a műhelymunkában óhatatlanul is kivetítik a munkadarabok az erős egyéniségű mester keze nyomát. Ám ha ez a hatás nem jut át a tanítványok sajátos, egyéni szűrőjén, akkor csak hű, pontos mású utánzatok születnek. Ilyenkor pedig valóban jogos az új, az ilyen értelmű újítás iránti igény.

A versmondás roppant nehéz, kristálytöménységű műfaja után a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpadról kapunk átfogó képet. Az utóbbi öt évben egy szerbhorvát nyelvű együttes gazdagítja a műsort, s ezzel az Életjel szép példáját nyújtja az együvé tartozás eszméje ápolásának.

Az évkönyv két legterjedelmesebb anyagrésze az Életjel-rendezvények és a könyvkiadás visszhangja.

Az utóbbi öt évben egyre többször gazdagítják az élőújság műsorát zenei és képzőművészeti rendezvények is. Ezt tanúsítja például több értékelés, lírai feljegyzés, de a helytörténeti, műemlékvédelmi és népköltészeti műsorok egyre erősödő vonulatát is jól érzékelteti a dokumentumkönyv.

Az Életjel könyvkiadási tevékenysége is egyre nagyobb visszhangra talál a kritikusok körében, akik elsősorban azt emelik ki, hogy a szerény anyagi lehetőségek ellenére milyen hézagpotló szerepet tölt be ez a tevékenység, újabbnál újabb felkutatlan területet hódítanak meg a kis példányszámban megjelenő könyvek.

Végiglapozva az Életjel előző három évkönyvét, jelentős (130, 280, 430 s csaknem 500 oldal) számszerű gyarapodásról beszélhetünk, de már az úttörő munka kezdetén számot adhat az első évkönyv kiemelkedő színvonalú megmozdulásokról. Ilyen tartalmi vonatkozásokért is érdemes visszalapozni a kezdethez. Az első évkönyv például olyan éjjelbe nyúló irodalmi estekről, pontosabban vetélkedőkről számol be, amelyek résztvevői 16—18 éves középiskolások voltak, a témakör pedig a jugoszláviai magyar irodalom; az élőújság pódiumán pedig igen sok színész vendégeskedett...

A negyedik évkönyvet ilyen szembesülésekkel kellene többször is kézbe venni, hogy az elkövetkező, ötödik kötet minél több olyan élményről számoljon be, amely a nézőben, olvasóban maradandó nyomot hagyott, s Nagy László szavaival mondhatnák a buzdítást a csoda varázslóinak: „Műveld a csodát, ne magyarázd!"

Gubás Ágota

(Üzenet, 1984. augusztus)

Életjel

XXVII. évf. 6-7. (571.) szám

1984. VI. 18.

FÜST ÉNEKE

ÁCS KÁROLY

Híd-díjas költő szerzői estje

Műsoron:
versek, műfordítások
és a
Mágiya című
szonettkoszorú

Bevezetőt mond és a költővel beszélget:
Csordás Mihály

Rendező: **Horváth Emma**

Közreműködik:
Binszki Teréz
Fecskés Erzsébet
Horti Lívia
Kákonyi Tibor
U. Kecsenovics Mária
Lovas Ildikó
Lőrinc Zsuzsanna
Mádi Erzsébet
Mikuska Éva
Nagy Éva
K. Pajor Gizella
Szalma Gabriella
Varga Tünde

Az előadást 1984. június 18-án, hétfőn 19,30 órakor tartjuk a Gyermekszínház termében

Belépőjegy 30 dinár

ÉLETJEL ÉVKÖNYV 4.

A szabadkai irodalmi élőújság, az Életjel dokumentumkötete az elmúlt öt év előadásainak — pódiumműsorainak, színházi estéinek, íróbemutatkozásainak stib. — teljes műsorát (színlapjait) tartalmazza, ezen kívül minden olyan írást, amely az Életjellel: az irodalmi élőújsággal, a kiadásában megjelent művekkel (Életjel Miniatűrök, Életjel Könyvek) foglalkozik. Herceg János az Életjel negyedszázados ünnepén azt a művelődéstörténeti mozgalmat köszönti, amely mindvégig hű tudott maradni a szabadkai értékekhez (Kosztolányi Dezső, Csáth Géza, Vajdasági Írás, Kalangya, Híd), és az egész vidékre meghatározó volt „a magyar művelődés progresszív irányvonalának követésében."

Az Életjel 1978. X. 26. és 1983. XI. 25. között pár híján kétszáz (!) műsoros estet tartott: születése centenáriumán összeállítással emlékezett meg Juhász Gyuláról, Bartók Béláról és Kodály Zoltánról, különböző évfordulók kapcsán megidézte Ivo Andrić, József Attila, Radnóti Miklós, Németh László, Szenteleky Kornél életművét, tisztelgett a Híd mártírjai előtt; helyet adott a képzőművészetnek, a zenének, a társadalomtudomány különféle ágazatainak, a színháznak, pamtomimnak, többek közt bemutatta Weöres Sándor *Endymionját* és pódiumjáték keretében Szabó Lőrinc *Tücsökzenéjét*. Szerzői estet rendezett Herceg Jánosnak, Varga Zoltánnak, Tolnai Ottónak, Domonkos Istvánnak, Somlyó Györgynek, nyilvános fölvételen bemutatta a Magyar Rádió és az Újvidéki Rádió kétnyelvű József Attila-műsorát, fogadta Czine Mihályt, Somlyó Györgyöt, Bálint András (Kosztolányi-műsorával). Az eltelt időszakban a Csáth Géza Művészetbarát Kör is (amellett, hogy „vendégszerepelt" az Életjelen) közel másfélszáz alkalommal lépett közönség elé (a Nyugat költői, megemlékezés Móricz Zsigmond születésének századik évfordulóján stb. és sok-sok önálló előadóesttel).

1979 és 1983 között az Életjel Miniatűrök sorozatban hét mű jelent meg, az Életjel Könyvekben pedig tizenhárom. Közülük is kiemelkedik művelődéstörténeti értékénél fogva a Lifka Sándor életét bemutató kötet (Brenner János: *A kinematográfia úttörője),* s legkivált Toncs Gusztáv—Loósz István *Útrávalója*, amely a szabadkai főgimnázium 1885 és 1918 közötti pályaműértékeléseit tartalmazza, s így megvilágítja a diák Kosztolányi Dezső és Csáth Géza önképzőköri szereplését, írói készülődését. (Mindkettő Életjel Miniatűrök-kiadvány.)

Ugyancsak letagadhatatlan az Életjel Könyvek művelődéstörténeti értéke, hiszen többek közt Muhi János helytörténeti írásaival *(Mesélő múlt,* 1979), Dettre János válogatott cikkeivel *(Új partok felé,* 1979) megmentődik a táj és Szabadka művelődésének, irodalomtörténetének hősi korszaka. Ez elmondható Somlyó Zoltán *(Szabadkai karnevál,* 1982) és Lányi Sarolta *(Próbatételei,* 1982) köteteiről is, avval az kiegészítéssel, hogy mindkét mű jelentősen gazdagította az írók életművéről eddig tudott ismereteinket. Dér Zoltán kritikái-tanulmányai *(Szembesülések,* 1979), a jugoszláviai magyar irodalom klasszikusainak (Sinkó Ervin, Szirmai Károly) és a ma jeleseinek (Ács Károly, Fehér Ferenc, Németh István, Domonkos István, Gion Nándor) műveit elemzik — az irodalomtörténeti háttér alapos fölvázolásával, vitára mindig kész szenvedéllyel.

Az Életjel évkönyv 4. dokumentumértékét csak növelik a fakszimilében közölt plakátok; és száznál több fotó található benne a rendezvényeken részt vett írókról, színészekről, előadókról, közreműködőkről.

Szakolczay Lajos

(Hungarológiai Értesítő, 1985. VII. évfolyam, 3—4. szám)

LÁNYI SAROLTA POSZTUMUS KÖNYVE

Lányi Sarolta életművét irodalmunk előtörténetének részeként tartjuk számon. Erre kötelez bennünket az a tény, hogy Lányi Ernő a század első évtizedében nagyon fontos szerepet töltött be városunk zenei művelődésében, s gyermekei szintén szoros szálakkal kötődnek Szabadka kulturális életéhez. Lányi Sarolta pályája itt bontakozott, zsengéi a Bácskai Hírlapban és a

Bácsmegyei Naplóban jelentek meg. Ezek egy csoportja későbbi köteteibe be sem került, de a kötetbe fölvettek is érdekesek szempontunkból, mert a szabadkai szöveg és a könyvbeli közötti eltérések igen tanulságosak. Az Életjel Könyvek 28. köteteként megjelent *Próbatétel* című gyűjteményben szereplő harminc vers közül négy itt jelent meg először, tizenegyet pedig szerzőjük egy könyvének anyagába sem iktatott be, tehát jóformán még a szakmabeliek előtt is ismeretlenek, akárcsak a novellák.

A könyv másik része Lányi Sarolta kiadatlan naplóját tartalmazza, amelyet 1935. november 13-tól — kisebb-nagyobb megszakításokkal — 1937. október 16-ig két íróüdülőben és Moszkvában vezetett. Rendkívüli jelentőségét az adja, hogy a férje letartóztatása körüli hónapoknak a légkörét jegyezte föl benne. Ahogy múlik az idő, igyre több olyan emlékirat kerül nyilvánosságra, mely a sztálinizmus áldozatai felől idézi föl a törvénysértések éveit. Lányi Sarolta naplója minden vele rokon dokumentumhoz mérten is eredeti, kútfő. Ereditéségének legszembeötlőbb jegye, hogy nem is kútfőnek készült. Írására a szerző azért szánta el magát, hogy íráskészsége be ne rozsdásodjon, hogy magában az írói fegyelmet és kedvet életben tartsa. Igen jellemző, hogy a külső események nem is nagyon érdeklik, elsősorban önmagáról ír: a maga közérzetéről, férje iránti érzelmeiről, kettőjük viszonyáról. Ebbe a magánjellegű világba tör be a kinti élet szinte váratlanul, de nem észrevétlenül, mert a közérzet árnyalataiban, önkéntelenül ugyan, de előre föltűnnek a szörnyű kifejlés jelei. Ez a jóhiszeműség, ez a gyanútlanság a napló egyik legeredetibb vonása, s kivételes jelentőséget kölcsönöz neki: hiteles dokumentum egy korról és érdekfeszítő olvasmány is egyúttal.

A 176 oldalon, 18 értékes képet tartalmazó, tetszetős kiállítású könyv anyagát Dér Zoltán gyűjtötte össze; terjedelmes utószavát és eligazító jegyzeteit is ő írta. Fedéltervét Siskovszki András, a közelmúltban elhunyt fiatal grafikusművész készítette.

A *Próbatétel* szerves része azoknak az Életjel-kiadványoknak, amelyek teljesebbé teszik a Szabadkán élt írók életművét és portréját.

(Üzenet, 1983. december — 7 Nap, 1984. január 6.)

A KÖLTŐNŐ MOSZKVAI NAPLÓJA

A szabadkai irodalmi örökség fáradhatatlan sáfára, Dér Zoltán ismét olyan gyűjteményt tett az egyetemes magyar művelődés asztalára, amely jelentősen gazdagítja mind a Nyugat jeles poétanőjének életművéről, mind a moszkvai emigrációnak a sztálini korszak alatti életéről való ismereinket. A kötet meglehetősen vegyes: kisebb részében Lányi Saroltának a szabadkai lapokban 1903 és 1910 közt megjelent verseit és elbeszéléseit adja, segítőtársának, Zsoldos Sándornak a szegedi Somogyi-könyvtárban készült bibliográfiája alapján, nagyobb terjedelmében pedig a költőnek rövid néhány évig, megszakításokkal írott naplóját *(Próbatétel,* Életjel Könyvek).

A versek közt négy eddig ismeretlen, s a többieknek is tanulságos a változata a kötetekben megjelentekhez képest. Jórészt ezek is, még inkább a novellák, inkább önéletrajzi érdekűek, mintsem esztétikai értékűek, de közreadásuk szép főhajtás alkotójuk iránt, aki ugyan nem a város szülötte, de eszmélkedése és költővé érlelődése a falai között ment végbe. A Nyugatban 1910-ben közölte először verseit Osvát Ernő, akihez alig titkolt és a versekben is tükrződő vonzalom fűzte az ifjú költőnőt.

A Naplónak ötödrészét 1981-ben közölte a Kritika, a könyvben azonban teljes szöveget kapunk. 1935. november 13-án kezdte írni Lányi Sarolta, egy Moszkva környéki íróházban, ahová a fenyegető idegösszeroppanás elől húzódott, s a pihenéstől várta kedélye földerültét, közben pedig „íráskészségét próbálgatta megtisztogatni a rátapadt rozsdától"; írni kezdett. Utóbb kiegészült ez a munkája fordítással is: üdülésének végéig mintegy húsz Puskin-verset ültetett át magyarra. A tolmácsolásra Szamuil Zalmanovics, a jiddis nyelvű költő biztatta, akinek ellentmondásos portréját is fölvillantja a napló. De érdekes megfigyeléseket és ítéleteket olvashatunk Hidas Antalról,

Kun Béláról, Vágó Béláról s a magyar emigráció néhány más tagjáról, valamint egy-két kevéssé ismert szovjet íróról is.

A napló nagyobb részében Lányi Sarolta a maga betegségével vívódik; depressziójának tünetei engem Juhász Gyula vissza-visszatérő panaszaira emlékeztetnek. Önvádlásai olykor az öngyilkosság gondolatáig juttatják, de férjének, Czóbel Ernőnek és kislányának, Annának látogatásai időről időre földerítik, noha végül is csak kevéssé gyógyultan tér haza Moszkvába. 1935. december 16-án abbahagyja a naplót.

1936. szeptember 4-én férjének egy héttel előbbi elhurcolása kényszeríti ismét az írásra. Megrendítő az azután következő, hézagosan 1937. október 16-ig vezetett napló. Őrlődik kommunista meggyőződése és a férjének ártatlanságába vetett rendíthetetlen hite között. Nem érti, kinek jó, hogy olyan őszinte, párthű emberek, mint férje és ő, áldozata legyen a „négy betű", az NKVD éberségének. „Az egyetlen helyes út, amit Sztálin mutat" — biztatja önmagát, s nem tudja összeegyeztetni e hitét a látottakkal. De halált kíván Buharinra és társaira, naivul vélvén, hogy őmiattuk hárult rájuk is az államvédelem gyanúja. Lenin „szelleméhez" fohászkodik, hogy világosítsa meg elhomályosodó, megzavart elméjét. Közben a levegő megfogyatkozását is érzi: nem kap munkát, Annát kizárják a Komszomolból. „Aki csak teheti, rúg rajtunk." „Esdeklő levelemre — semmi válasz." „Barát? — egy lélek sem." Ez azért nem teljes igazság: utóbb kiderül, hogy Stella, Seidler Ernőné, nem hagyja magára. Sőt mások is akadnak, akik „csendesen dacolnak" a hatalommal: „Legtöbben egy-egy rejtett kézszorítás erejéig."

Ismeretes, hogy Czóbel Ernő csak 1946-ban nyerte vissza szabadságát. De visszanyerte, és amiben Lányi Sarolta kétségei közepett is annyira hitt: rehabilitálták. Megszenvedett hite igazolódott.

Péter László

(Élet és Irodalom, 1984. április 20.)

A LIRIKUS NAPLÓJA

„Kisasszony, maradjon inkább a versírásnál..."

A szomorú szemű, szép, fiatal énektanítónő, aki csak akkoriban érkezett a muzsikával bélelt, védett vidéki családi otthonból a fővárosba, táskájába tette a közlésre felajánlott elbeszélést, és megfogadta Osvát Ernő tanácsát; Lányi Sarolta egy életre elhallgattatta magában az érdeklődő prózairót.

Óriások árnyékában vált a Nyugat első nemzedékének méltán becsült költőjévé. Költő maradt akkor is, amikor a Tanácsköztársaság bukása után forradalmár férje oldalán, emigrációban csak nagy ritkán találkozott a Múzsával. A háború alatt, ahogy versében írta, „bombával üzent" szülőföldjére, hazatérve újra felvette megereszkedett húrú hangszerét. Azután ősz fejjel, a fájdalom terhe alatt roskadozva, melldöngetés nélkül megvívta a maga költői forradalmát s a halk szavú, kislélegzetű költő „gyászfátyolban" a korábban csak vágyott, magasabb régiókba ért. Prózai talentuma — amelyről csak tökéletes fordításokban, színvonalas újságcikkekben adott számot — hosszú élete során mindvégig rejtve maradt. De az irodalomtörténetben, úgy látszik, nincsenek örök titkok; nemrégiben — mint erről Péter László az Élet és Irodalom április 20-i számában tájékoztatott — Dér Zoltán Szabadkán közreadta nemcsak Lányi Sarolta költői zsengéit, de a meg sem született prózairó, a szárnyát tétován bontogató novellista hagyatékát is *Próbatétel* címen. Szorgalmas irodalomtörténészek, a kötet anyagára támaszkodva bízvást számon kérhetik a *Magyar írói álnév lexikon* szerkesztőjétől, miért felejtette ki a névsorból a költő és novellista választott nevét, a közelebbről most megismert Csery Évát. (Ez azért is meglepő, mert Lányi Sarolta ezt megelőző álneve, a Mimóza nem hiányzik a listáról.)

Valljuk meg, a hagyatékból előkerült, ismeretlen és a vidéki újséglapokon porosodó, alig ismert versek, a kötetekben szereplő Lányi-írások variánsai inkább a filológusnak kínálnak örömet, mint az olvasónak. Még

a novellák sem kiálthatók ki, a felfedezés örömében — remekműveknek. Hiszen Csery Éva kisvárosi árnyékvilágában nagyrészt regényekből ismerős hősök szeretnek, szenvednek és szorongnak. De ha közelebb lépünk hozzájuk — mást is látunk...

Mivel a szerepjátszás általános divatja elől a kezdő novellista sem vonhatja ki magát, úgy tűnik, hogy szembenéz vele. Árnyékfiguráit nemegyszer hitelesíti a szerepjátszás, szerepvállalás valóságos dilemmája. A kötet legérdekesebb, *Komédia* című elbeszélésében már előreveti árnyékát az a személyes identitásdráma, amelynek Lányi Sarolta a későbbiekben nem szerzője, de — mutatis mutandis — hőse lett. Az ígéretes tehetségű Tállyai Krisztina, aki költészetében nem tudott férfias és nem akart nőies lenni, költői függetlensége védelmében házassággal védekezik — a szerelem ellen. De az élet törvénye felülkerekedik a taktikán. Krisztina a szerelemnek odadobja ambícióit, az anyaságnak pedig az életét. Végül bele kell törődnie, hogy neki is csak ugyanaz a boldog boldogtalanság juthat osztályrészül, mint a többi asszonynak. A fájdalmas kompromisszum vigasztaló nyeresége, hogy soha többé nem kell a zseni szerepét játszania, s a sorssal való megbékélés legalább véget vet a komédiának...

Ha csak ennyi lenne Lányi Sarolta prózája, talán még igazolná is Osvát Ernő tapintatosan tapintatlan kritikáját, megfogadott tanácsát, s az Életjel-sorozatban kiadott kötet is megmaradna irodalomtörténeti belügynek. Ami felkavaróan izgalmassá teszi a *Próbatételt*, az Lányi Sarolta 1935 és 1937 között írt szovjetunióbeli naplója, ez a megrendítően tárgyilagos és keservesen személyes lírai vallomás.

Először 1981 júniusában a Kritikában olvashattunk részleteket (Sz. Czóbal Anna bevezetőjével) a „számlálatlan évek" prózai lenyomatából. Most — Lányi Sarolta kései gépiratában — az „egésszel" találkoztunk. Az egész — az 1935-ben és 37-ben papírra vetett jegyzetek ciklusa — ugyanolyan kiragadott, csonka élménytöredék, mint az a részlet, ami folyóiratban került nyilvánosságra.

És mégis... Mi, akik csak a szomorú szemű, finom arcú, szavú és megtört asszonyt ismerhettük, s hallgatása mögött titkokat, valószínűtlen, szívbéli jósága mögött megélt szenvedést sejtettünk, most döbbenten olvassuk a megfejtést, a választ. Hogy miről hallgatott a társához és a vállalt eszményekhez hűséges asszony évtizedeken át. Sokáig akkor is, amikor verset írt.

Most, a napló lapjain fel-felbukkannak az elszenvedett sérelmek, méltánytalanságok. A költőé, amiért igazságtalanul mellőzik, s kihagyták a készülő Petőfi-kötet munkálataiból. Czóbel Ernő feleségeként pedig már veszélyben érzi családjuk „agyaglábakon" álló egzisztenciáját is. De egyelőre a megélhetési gondoknál mélyebben érintik a személyes lét belső konfliktusai. Önmagával — írásaival — való örökös elégedetlensége, s ami ebből következik: saját fontosságának megtépázott tudata, a kedveszegett, bizonytalan tengődés és a gyötrő bűntudat. Lelke börtönéből kitekintve sejti, felméri a körös-körül gyűrűző gondokat, de hisz a fennen hangoztatott és látható eredményekben, bízik Sztálin minden bajt orvosló bölcsességében, vasöklében.

Bízik még azután is, hogy ez a vasököl a hozzá legközelebb állóra sújtott le. A napló második ciklusa néhány nappal a „szörnyűség éjszakája", Czóbel Ernő letartóztatása után kezdődik. Nem dokumentumértéke, az ismert tények megrendítően hiteles leírása teszi egyszerivé, irodalmi remekléssé ezt az írást, hanem érzelmi tartalma, a belőle sugárzó hit. Olvasás közben belém hasított, milyen keserves ihlettel fordíthatta Lányi Sarolta Szimonov sanzonná, slágerré lett *Várj reám* című versét. Hiszen ő maga volt az, aki olyan híven, kitartóan, erősen várt forradalmár férjére, ahogy senki sem tudott. Forradalmár Solveigként; szánalom nélkül, töretlen hittel: igaznak és hősnek tudva társát. Ma már szinte hihetetlen, hogyan őrizhette meg Lányi Sarolta férjébe vetett hűséges hitét anélkül, hogy az őt megbélyegzők hitelüket vesztették volna előtte. (Sőt a nagy perek idején még azt is elhitte, hogy az „igazi" bűnösök megbélyegzése, a Sztálin leleplezte „ellenség" felszámolása is közelebb visz a szörnyű félreértés tisztázásához, az eszméihez mindörökre hűséges társ rehabilitálásához.)

„Hazugságkútban evickélve", kínzó ellentmondások között vergődve tisztán maradni — a legnehezebb próbatétel. Ezt művészi erővel tükrözni, meggyőzően ábrázolni — írói próbáló feladat. Lányi Sarolta naplójának írói rangját éppen a hihetetlen elhitetése, a személyes mozaikokból kirajzolódó korrajz mikrorealizmusa öregbíti. A lírai és az epikai hitel összecsendülése, amely végül is megérteti velünk a naplóíró „akart vakságát"; hogy a választott, vállalt világot még gondolataiban, rejtett érzelmeiben sem tagadhatta meg. És a „be nem avatottak millióival" együtt hitte és várta, hol reménykedve, hol reményt vesztve a kibontakozást. A lélek parancsára és megfékezésére fogalmazott prózai számadását is ez a hit forrósítja lírává.

A napló Lányi Sarolta legszebb verseinek nem illanó holdudvara, hanem maradandó gránitalapja.

Földes Anna

(Élet és Irodalom, 1984. május 4.)

EMLÉKIRODALMUNK MARADANDÓ ALKOTÁSA

Nyolcadikos voltam, amikor a *Virágom, virágom* című antológiával ajándékozott meg év végén osztályfőnököm. A sok szép szerelmes vers közül a legjobban egy különös — akkor oda nem illőnek érzett — költemény ragadta meg figyelmem: *Gyászfátyolban*, ez volt a vers címe, írója Lányi Sarolta. Férje elvesztését siratta. Számomra máig a legmegrendítőbb versek egyike maradt. Olyan erős összetartozást sugalló költemény, hogy nem véletlenül vált a szerelmes versek antológiáinak elmaradhatalan darabjává, s a Lányi Saroltáról szóló tanulmányok, emlékezések egyike sem hagyja említetlenül. Most a *Próbatétel* című kötet feltárja, igazolja a versből áradó érzelmeket.

Lányi Sarolta is egyike azoknak, akiknek sokat köszönhet a magyar költészet, nélküle a Nyugat korszakának története megírhatalan. Osvát Ernő pontosan érzékelte tehetségét, amikor 1910-ben teret nyitott számára a nevezetes folyóirat hasábjain, s a szabadkai napilapok után itt jelenhettek meg versei, most már családi nevén, az addigi Csery Éva álnév helyett. Édesapja a szabadkai zeneiskola igazgatója volt, húga, Lányi Hedda Kosztolányi múzsája. Első versei és prózai írásai a szabadkai újságban láttak napvilágot.

E körülmények indokolták, hogy éppen Szabadkán került sor a költőnő zsengéinek és eddig csak kivonatosan közölt naplójának teljes kiadására a szabadkai irodalmi, művelődéstörténeti hagyományokat fáradhatalanul és példamutatóan gyűjtő, őrző, közreadó Dér Zoltán jóvoltából. Az irodalmi köztudat számon tartja a Csáth Géza-, Kosztolányi Dezső-hagyaték kiteljesítésében, értékelésében kifejtett munkásságát. Nemcsak irodalomtörténészként, bibliográfusként, folyóiratszerkesztőként, újságíróként, hanem az Életjel-kiadványok életrehozójaként is egyike azoknak, akik a legtöbbet teszik a jugoszláviai magyar irodalom értékes hagyományainak fennmaradásáért, az egyetemes magyar irodalomba integrálásáért, jelentős művek megismertetéséért.

Az Életjel Könyvek 28. köteteként jelentek meg a Szabadkáról Budapestre települt, s ott 84 éves korában elhunyt költőnő korai versei, néhány tárcanovellája és az emlékiratok, önvallomások mai áradatában is feltűnést keltő naplójegyzetei. A kötet végén a gyűjtőmunkát, szöveggondozást, jegyzetírást is vállaló Dér Zoltán alapos tanulmánya minden fontosat elmond a gyűjteményben olvasható munkákról, filológiai pontossággal mutatja ki a zsengék és a későbbi verskötetek termése közötti összefüggéseket, elemzi a tárcanovellákat, vázolja Lányi Sarolta életútját, kapcsolatait, irodalomtörténeti érdemeit. (Talán csak a műfordító Lányi Sarolta munkásságára szánt kevés helyet, de ez nem is lehetett feladata. Még nincs megírva a kellő méltatás arról a műfordítói teljesítményről, amellyel Lányi Sarolta gazdagította orosz és szovjet irodalmi ismereteinket.)

A tárgyilagos bevezető elemzés, a közlő-leíró tanulmány írója kevésbé lelkendezhetett, mint ahogy ezt a kötetet forgató olvasó megteheti. Érdeke-

sek a versek a rövid, világfájdalmas hangulatú kisprózák is, de az igazi élmény a napló. Sajnos, csak néhány évig vezette a költőnő, s akkor is elég hézagosan, rendszertelenül. A helyszín és időpont bizonyos fokig érthetővé teszi, hogy mindössze ennyi készült el ebből a sokszor megszakított írásműből. A színhely néhány Moszkva környéki íróüdülő és Moszkva, az időpont: 1935. november 13. — 1937. október 16. Ma szívszorító dokumentumként olvassuk a személyes hangvételű sorokat, amelyeket írójuk nem is szánt a nyilvánosságnak. „Írástréningnek" tartotta eleinte: „meg akarom szokni az írást, mint mások a narkotikumot" — írta 1935. november 19-én. Betegségét, elkeseredettségét gyógyítja az íróüdülőkben, később pedig Moszkvában, az igazságtalanul börtönbe vetett társ, Czóbel Ernő iránti érzéseit, a magány szörnyű heteit, hónapjait próbálja oldani, megörökíteni. Feljegyzései szubjektíven csapongnak, elsősorban hangulatait, benyomásait rögzíti. Nem eseménytörténetet ír, bár a harmincas évek moszkvai magyar emigrációjával kapcsolatos események is fel-felvillannak a sorok között. Egy érzékeny költői lélek alkotáslélektani szempontból tanulságos vívódásai, önbizalomhiány és ambíció közötti vergődései uralkodnak a napló első részében. A férje elvitelét követő oldalakból egy naiv, megingathatatlan forradalmár lélek és egy szerelmes asszony gyötrődései tárulnak elénk: egyszerű, tiszta, lírai szavakkal fogalmazott vallomások, a szenvedés stációi és a rendíthetetlen hit férjében és a kommunista eszmében. Micsoda utat kellett megtennie a Nyugat halk szavú költőjének a forradalmár Czóbel Ernőt 1922-ben a Szovjetunióba követő asszonyig! Kislányával, Annával ment férje után, aki egy fogolycsere kapcsán került ki a magyar börtönből, s lett a Szovjetunióban a legjobb Marx-kutatók egyike. Nehéz évek vártak rájuk, az emigráns sors a megoldatlan kérdésekkel küszködő országban különösen nehéz volt. Lányi Sarolta bizalma és hálája második hazája vezetői iránt csak nagyon szűkszavú jelzéseket enged meg e tárgyról. De mivel már egyre több e korra vonatkozó önéletrajzot, naplót és regényt ismerünk, megértjük ezeket a ritka jelzéseket a nehéz anyagi körülményekről, bizonytalanságról, nyomasztó légkörről, a hazatérés reménytelenségéről, a nagy perek utáni félelemről. (A nemrégiben Cannes-ban díjat nyert magyar film, Mészáros Márta *Napló gyermekeimnek* című alkotása is bepillantást enged ugyancsak a kornak embert próbáló, küzdelmes epizódjaiba.) Lányi Sarolta naplójában betűjelekkel említi ismerőseit, barátait, az egyes vezetőket. Megdöbbentően magas — tizennégy — azok száma, akikről a betűjeleket feloldó jegyzetek szűkszavúan közlik: „A törvénysértések áldozata lett."

Tíz évig tartottak a fájdalom, a szomorú megpróbáltatás évei. 1946-ban Czóbel Ernő kiszabadult szibériai száműzetéséből, s 1947-ben feleségével és leányával együtt Magyarországon folytathatta munkáját 1953-ban bekövetkezett haláláig. Lányi Sarolta naplójegyzetei egyértelműen bizonyítják, hogy ő mindvégig hitt férje ártatlanságában, rehabilitálásában: fanatikusan hitt benne. Csodálatra méltó ez a megőrzött hit, ez a kikezdhetetlen meggyőződés a legtragikusabb élethelyzetekben is, a Lenin szellemét segítségül hívó odaadó forradalmiság szuggesztivitása! Szinte hihetetlen, hogy egy beteges, fáradt, csüggedt lírai költő mekkora lelkierőről, emberségről, érzelmi gazdagságról tesz tanúbizonyságot. S milyen jó, hogy e megpróbáltatások után megérhette 1975-ben tizedik verseskönyve megjelenését is, a naplója első részében kétségbe vont alkotóképessége végül mégis kibontakozhatott. „Egynéhány — nagyon kis számú — ember értékelését szeretném utólag kiérdemelni" — írta. Vágya teljesült, nagyszámú olvasójának nagyrabecsülését érdemelte ki, s nemcsak verseivel, műfordításaival, hanem most már a teljes szövegű naplóval is. A *Próbatétel* irodalomkedvelők, pszichológusok, történészek számára egyaránt becses, forrásértékű dokumentum, a huszadik századi magyar emlékirat-irodalom maradandó, szép alkotása. A kötetben közölt bibliográfia, jegyzetanyag és beszédes képmelléklet is figyelemre méltó kortörténeti adalék.

R. Takács Olga

(Üzenet, 1984. augusztus)

HAVAT MORZSOLGATNI, SELYMET TAPOGATNI, KÖNYVET LAPOZGATNI...

Az Életjel Könyvek 28. kiadványaként jelent meg Lányi Sarolta *Próbatétel* című verseket, novellákat és 1935—1937 között írott naplóját tartalmazó kötete. Az olvasó számára talán a szovjetunióbeli feljegyzések lesznek a legérdekesebbek, a századelő Szabadkáján született versek és novellák viszont esetleg csak az irodalomtudósnak jelentenek csemegét. A fedőlap azonban mindent átfogó líraiságában (a fiatalon elhunyt Siskovszki András munkája), kék, fehér, piros színével, szecessziós vonalvezetésével az egész könyv alaphangulatára nyit ablakot.

Üvegházban nevelt nőszirmok törékenysége, delikát színei, illattalansága, megnyúlt, nap felé sóvárgó szárak valószerűtlensége — állnak össze képpé a Szabadkán alkotott zsengék rám gyakorolt benyomásai. Tóth Árpád és Kosztolányi Dezső hatását véli felfedni, tetten érni az utószóban Dér Zoltán. Az erőtlen szár szerintem más irányba hajol. Ady villám sújtotta gránitoszlopai felé:

Idegen csókok vadonában járok,
Idegen csókok vad örvénye szédít,
És én, az ijedős, szomorú vándor,
Hallgatom a csókok kusza beszédit.

(Idegen csókok vadonában)

..... Vérünk hull, hull, mint özön,
És én e párás, forró permeteggel
A lelkem hervadt kertjét öntözöm.

(Némaság)

Csery Éva szignálja ezeket a sorokat, a költői álnév mögé rejtőző Lányi Sarolta, a szorongó útkereső, aki még idegen kövek felhasználásával építi a hidat saját lelkétől a végtelen hómezők fehérségével kísértő papírig. Az *Antiqua* első sora is azonnal párhuzamba áll *A vár fehér asszonya* első sorával:

— *Hószín márványpalota a lelkem*
— *A lelkem ódon, babonás vár*

Palota és vár. Hószín és ódon, babonás. A *lélek* helye is természetesen más a mondatban. Lányinál a sor végén, Adynál a sor elején foglal helyet. Nárcisz nézi így magát a tóban, mondaná az első sorra valaki. És a másikra? Rembrandt festi önarcképét barnával, feketével.

Hírtartalmilag mit hoz ez a 29 vers? De nyugodtan rákérdezhetek a novellákra is. Hozza tehát a nősors nehézségeit, buktatóit, meditatív általános témákat.

A napló más. A szenvedés aranyfedezete áll mögötte. Csupa veszteség jellemzi: elvesztett egészség és vesztett hit a választott eszmét képviselő bálványokban.

A száműzetés, amelyet Lányi Sarolta vállalt férje oldalán, kikezdi testi-lelki erejét, s a különböző üdülőkben töltött napok, hónapok csak kevés javulást hoznak. A naplóírásba kapaszkodik, a sokszor mégoly triviális események rögzítésébe. Lelki állapotát is elemzi, férje és leánya helyéről ad számot életében. Közben mintegy a sorok fölé vetítve kirajzolódik arcéle:

„Saját fürdőszoba, ápolt haj és bőr, finom fehérnemű, stílusos, rám szabott ruhák, cipő, harisnya... ó, e percben himnuszt tudnék zengeni róluk, oly soha nem ízlelt és — már hiába is elérhető örömök ezek számomra. Igenis, hiányoztak, hazudnék, ha tagadnám. Most már?"

„A nő, aki legalább szép volt és jómodorú, elutazott, s itt maradtak ezek a vadak, — nem, rosszak, félművelt, öntelt senkik. Se ízlésük, se kultúrájuk. Ahogyan esznek, azt nézni utálat, ahogyan viselkednek, kibírhatatlan."

„Egy percig sem voltam magamé, — csak E. és A. birtoka."

„Rossz ízt hagyott maga után beszélgetésünk, főként én nem tetszettem benne magamnak, amiért be hagytam magam ugratni a kitárulkozó nyilatkozatokba."

A pihenés és gyógyulás aránylag nyugodt légkörét azonban megzavarja a napi politika eseményeinek hideg fuvallata:

„S énszerintem az a célja és értelme az ilyen fontos politikai kinyilatkoztatások „feldolgozásának", hogy ki-ki, minden egyes adjon hozzá valamit a maga agysejtjeiből is s ne csak gépiesen mindenre igent bólintson."

Emberi mivolta, gondolkodó, logikus lénye, úgy látszik, kizárólag naplójának lapjain nyilatkozhat meg: „nem tud áldozni isteneknek".

Ötvösmunkát végez: Puskint fordít nagy örömmel, kiadás reménye nélkül. A kacérkodás, a flört is foglalkoztatja mint lehető kikapcsolódási forma. Játszik a gondolattal, elemzi újfent saját magát, majd mint érdektelent elejti a lehetőséget.

Lírája, mint búvópatak elő-előbukkan: „Mit is szeret a kezem? E. kezében pihenni, A-m haját simogatni, havat morzsolgatni, selymet tapogatni, könyvet lapozgatni..."

Közben tragikus események torlódnak: a családot vádak érik, férjét elhurcolják. Kilátástalanság, reménytelenség, vigasztalan magány szakad rá. Kételyek is felmerülnek benne férje őszinte forradalmiságát illetően s a rágalmak következményeképp. A lázadás, a megnyugvás, de a remény percei is váltakoznak. „Azért is az igazság fog felülkerekedni — én talán nem érem meg, de egyetlen gyermekem igenis megéri majd, hogy rehabilitálják szegény üldözött apját, anyját. De meddig tart ez még? Mikor kapok mun-

Lévay Endre családja az író dokumentumregényének bemutatóján (Lévay Judit, Lévay Anna, ifj. Lévay Endre)

kát? Kenyeret, megbecsülést?" Valóban szörnyű napok tanúságát hozzák elénk a napló utolsó lapjai. Persze nemcsak ez, hanem végeredményben az egész 1935—1937 között íródott dokumentumanyag, ha áttételesen is, de hiteles képet nyújt az akkori Szovjetunióban kibontakozó általános helyzetről.

Csak örülhetünk, hogy a család ezeket a szennyes árként sodró időket túlélte; majd a háború után visszajutott Magyarországra, s a napló biztos kezekbe kerülvén egy tágabb közösség tulajdonává válhatott.

Mit nyertünk, kaptunk az Életjel Könyvek e kötetével? Révkalauzt Lányi Sarolta egész költészetéhez és egy érzékeny lélek látomását egy igencsak valóságos korszakról.

Külön értéke a kiadványnak a 18 fénykép, amely méltóképp egészíti ki a benne foglaltakat.

Befejezésül három, a francia nyelv ellen elkövetett vétségre hívnám fel a figyelmet: 54. oldal — főcím: FEMMES SAVANTES (*v* kell *r* helyett); 93. oldal — 7. sor: „déjà senti (*i* kell *é* helyett); 105. oldal — alulról az 5. sor: a précieux-ben az első *e* maradt *accent aigu* nélkül.

Virág Ágnes

(Üzenet, 1984. augusztus)

LÁNYI SAROLTÁRÓL ÉS NAPLÓJÁRÓL

Közelről sem keltette azt a közfigyelmet Lányi Sarolta *Próbatétel* című kötete az Életjel kiadásában (Szabadka, 1982) és Dér Zoltán gondozásában, mint amit megérdemel. Pedig érdemei vannak. Ismételten a Lányi családra tereli a szót, és ilyen módon mintegy időszerűvé teszi azt az annyira szükségesnek látszó feltáró és bemutató munkát, amely révén végül az első világháború előtti és alatti szabadkai művészkör életét, hatását, kisugárzását megismerhetnénk Szabadka nagyon is produktív örökségeként. Ráirányítja a figyelmet e könyv hősnőjének, Lányi Saroltának életére és munkásságára, sürgeti tehát irodalomtörténeti rehabilitációját, mert ha hinni lehet Tóth Árpád észleleteinek, akkor Lányi Sarolta verseinek költészettörténeti helye előkelőbb, mint manapság hiszik. Amikor 1912-ben megjelent *Ajándék* című verseskönyve, Tóth Árpád azt írta, hogy az „ezüst színek gyengéd tüze és tükröző tisztasága, szelíd derűje és egyben leheletfátylú elborulása van meg... a végtelen bájú költeményekben", miközben Lányi Saroltát, aki akkor fiatal tanítónő volt, „végtelenül gyöngéd költőnőnek" nevezi, hiszen ő „bájos ötlettel »Ön«-nek szólítja a boldogságot, mert bár tegezni szokták, de neki még idegen". Tíz esztendővel később, 1922-ben, nem véletlenül Tóth Árpád vezeti be Lányi Sarolta költői estjét, s akkor mondja: „ez a fiatal leány tanította meg az új generációt a keresetlenül is színes és meleg lírai beszédre", nyilvánvalón ezért különbözik a magyar költőnőktől, Kaffka Margittól és Lesznai Annától. Az természetesen már a ráadást jelenti életben és irodalomban egyaránt, hogy rajongóan szerelmes Osvát Ernőbe, akinek emléke az 1930-as évek második felében is felkísért gondolataiban.

Nos, ennek a költőnek a zsengéivel (versesekkel és prózaiakkal) ismerkedhetünk meg Dér Zoltán gyűjtése nyomán. Zömükben Szabadkán kelt írások ezek: mögöttük ott kell tudnunk egy Kosztolányi Dezső árnyékát, aki Charlotte-nak becézte a Lányi Heda nővérét, de Csáth Géza egyéniségét és művét is, hiszen a „Brenner Jóska" (így emlegeti Lányi Hedda naplójában) fedezi fel „Sasa" (ekképp becézi a húg) „végtelen naivitását", s készít számára nemi felvilágosító könyvecskét, amit „maga írt és fűzött egybe", mert bár azt írta egyik versében, hogy „vár valakit, aki leszakítja", húga szerint „közben fogalma sincs, hogy ez hogy fog történni", pedig már tizenhat éves lesz. És mégis, három év múlva kész a verseskönyv, s megkezdődik, hogy majd tíz esztendő múltán megszakadjon irodalmi karrierje.

S ha a közölt versek és elbeszélések az irodalom előtti állapot tükrei, az ugyancsak e gyűjteményben olvasható moszkvai napló az irodalom utáni léthelyzetét örökíti meg. Mélyrehatoló elemzést ugyanis ez a két nekifutással vezetett, aránylag nem terjedelmes napló érdemel mind lélektani szempontból,

mind eszmei és politikatöréneti aspektusból. Az olvasó, érthető módon, a lélektani búvárlatot vállalhatná, a kutató azonban nagy élvezettel készithetné el a maszkvai magyar emigrációnak a naplórészletek mozaikköveiből a képét. Ehhez az utószóban és a jegyzetekben nem kapunk biztosabb fogódzókat, holott Lányi Sarolta feljegyzéseinek „aranytartalékát" ezekben a vonatkozásokban kellene keresnünk. A *Próbatétel* című kötet is tudatosítja, hogy a költőnő férje, Czóbel Ernő, Heltai Gáspár irodalomtörténészeként kezdte pályáját, de Marx és Engels szövegfilológusaként vált tekintélyes tudóssá és gyanús személlyé is, akinek kilenc évet kellett büntetőtáborban leélnie. Ismert nevek is fel-feltűnnek tehát Lányi Sarolta szemhatárán. Megtudjuk, hogy Hidas Antal és Barta Sándor, bizony, csúnyán viselkedik, és nem csupán Czóbel Ernő letartóztatás után — szerepét mindenki már előbb elkezdte játszani. Lányi Sarolta is, aki — minthogy nem adta fel lánykorának lelki egyszerűségét és tisztaságát — húsz-huszonöt esztendő múltán is azzal a végtelen naivitással nézi az embereket és a történéseket, amelyet húga és barátai megmosolyogtak. S valóban, ebben a naplóban is találunk olyan passzusokat, amelyek elnézésre ösztönöznek, olyan érzelemkitöréseket, amelyek jelzik, hogy az asszonyban is a gyermek lelkülete él tovább szinte változatlanul. Férjenek letartóztatása ezért olyan nagy mértékben sokkhatású. Ám kitetszik a naplóból, hogy ösztönszerűen készült erre az eshetőségre. Hogy naplóírásba kezdett, ezt bizonyítja. Észleletei a meghibbant „világrendről" árulkodtak, az aggodalmai már akkor élni kezdtek, amikor külsőleg nézve nem volt oka félni. Autentikus értékei pedig mintegy ebből a naivitásból adódnak, a naplót ezek miatt érdemes fokozott figyelemmel olvasni. Azért, mert bár nem akarja, lépten-nyomon elárulja, hogy „csupa demezetelenített illúzió" veszi körül. Férje letartóztatása, meghurcoltatásuk nem az egyetlen döfés e szívbe. Ezért írta — joggal — a következőket is már 1935. november 14-én:

„Nagyon jó volt találkozásom a csillagos éggel, a »kis A.« [a lánya!] jutott eszembe róla: az én kis mindenségemre gondoltam, majd később verseimre a holdról meg a csillagokról. Miért, hogy akkor régen meg tudtam írni mindent, amit gondoltam, s még többet is? Most? Most csak a bánat őröl belül. Akkor véreztek sebeim — szép piros verseket —, most gennyesednek..."

Lényegében ez Lányi Sarolta egykori önismeretének fényes bizonysága!

Bori Imre

(7 Nap, 1984. augusztus 17.)

LÁNYI SAROLTA NAPLÓJÁRÓL

Érdemes hosszabban is elidőzni Lányi Sarolta már emlegetett naplójánál, amely több szempontból is különbözik a Szovjetunióban az 1920—1930-as években keletkezett naplójegyzetektől vagy úti beszámolóktól. Elsősorban abban, hogy itt nincs szó a naplóíró politikai céljairól vagy hátsó gondolatairól-szándékairól, hanem a tollat az írónő (ugyancsak jelzett) eredendő naivsága és jóhiszeműsége vezette — még ha feltételezzük is, hogy harminc év múltán esetleg átgépelés közben megtisztította, „sajtó alá rendezte" a szöveget, s ilyen módon mintegy ártalmatlanná is tette azt. Éppen ezért beszédesebb is ez a mindössze egy hónapot (az 1935. november 13-a és december 16-a közötti időt) felölelő naplószöveg, s az oly tragikus folytatása 1936 szeptemberétől 1937 októberéig. A kis dolgok észleleleteivel van tehát módunk tetten érni a majd ötven esztendő előtti kort — azt, amiért manapság is annyian lapozzák fel Sinkó Ervin moszkvai naplójának az *Egy regény regénye* című átdolgozását, az ilyen életlátás minden előnyével és hátrányával együtt. Nem véletlenül említettük Sinkó Ervin nevét és naplóját, hiszen van egy mozzanat, amely összeköti a két, terjedelmüket tekintve közelről sem egyforma nagyságú naplószöveget. A Sinkó-napló egyik említett hősnője ugyanis Lányi Sarolta és férje, Czóbel Ernő. Egy oldalnyi szöveg ez, s kezdődik azzal, hogy Sinkó Ervin leírja, már Párizsban hallotta, hogy „Czóbel Ernőt valami, a pártvonal ellen elkövetett, vétség miatt Szibériába

száműzték", s előadja, hogy ő még diákként ismerte az udvarolni Szabadkára lejáró fiatal férfit, tanárt és tudóst. A Lányi-házban ismerte meg, hiszen Czóbel Ernő Lányi Saroltának udvarolt, majd vette feleségül. „Gondoltam — olvassuk Sinkó Ervinnél — ... hogy örömet okozna neki viszontlátni valakit, akivel lánykorában találkozott Szabadkán s nyáron Palicson az apai házban." Akkor elmaradt ez a találkozás. De akkor még Czóbel Ernő nem volt börtönben, s Lányi Sarolta sem ismerte meg még a megbélyegzetteknek kiközösített sorsát. Igaz volt ellenben, hogy a marxista textológusnak már bonyolódott a helyzete a munkahelyen, s a naplót író feleség is el-elejt néhány információt — például az „alja módon viselkedő" kollégákról, „akiktől éveken át csak rosszat kapott", s az is nyomra vezető lehet, hogy Lányi Sarolta — miként a naplóhoz fűzött szerkesztői jegyzet mondja — azért ment egy írók számára fenntartott üdülőbe, hogy „elejét vegye idegösszeroppanásának, megszabaduljon kínzó fejfájásától, gyógyíthatalannak látszó szomorúságától, ingerültségétől és letargiájától". Így tehát amikor Sinkó Ervinék a legintenzívebben ismerkednek Moszkvával és az ottani élettel, Lányi Sarolta „üdül" és naplót vezet üdülőbeli kalandjairól és tapasztalatairól.

S mert már honos (egy tucat éve, hogy moszkvai lakos), nem csodálkozik, hanem rezignáltan boszankodik legfeljebb. Észleleteinek éppen az a tónus adja meg súlyát. „A kilátásba helyezett honfitárs igazgató nem mutatkozik, de ne is tegye — egyelőre gyűlölöm. De magamat is, amiért idejöttem, szemétdombot nézni, petróleumlámpát szagolni. Nincs annyi kölnivíz, ami feledtetné velem a szagát... Fáradt vagyok, beteg, vérig sértett s még annyim sincs, hogy megbíznék haragvásom állhatatosságában..." Íme, ez a kezdet, nem lehet hát a folytatás sem biztatóbb: „Buta és gonosz véletlen vetett ide, ahol az egész környék is szegény és elmaradott. De ez sem tipikus, azért se! Nincs mindenütt így, hogy például egy nyolcosztályos iskola szomszédságában az egyetlen üzlet sem tart se papirost, se írószert, hogy a postahivatal bűzös és piszkos, a telefon úgy működik, hogy nincs köszönet benne, hogy egyetlen barátságos arcot nem látni, egyetlen emberséges szót nem hallani..." Egy beteg nő vall lépten-nyomon, mint maga meghatározza, a „közélet betegségeiről", s ezek igencsak sokrétűek és fölöttébb változatosak voltak az 1930-as évek derekán, s azok maradtak még évtizedeken át, a háború utáni időkben is.

Ám így, idegesen, betegen is kitűnő megfigyelő, jó leíró és jellemző. A postán, ahol előre be kell fizetni másfél rubelt, hogy telefonálhasson, regényalak ül, „egy érzéki ajkú, púpos törpe", míg az üdülő takarítónője „tehénszemű falusi madonna". S az írók, akiknek üdülőjében van? Az írók, „hát azok bizony nehéz barmai az istennek!" Az ő számlájukra ironikus is tud lenni. „Más tisztálkodási alkalmatosság az egy fürdőszobai mosdón kívül nincs — az író ír, de nem mosdik, róla az angyalok hordják el a koszt." S még akkor is ironikus, amikor a jellemzése szinte nyers és nyílt lesz: egy titkos disszidens írja a hétköznapi bosszankodásait le ezek szerint. „A politikai eseményekre is úgy reagálunk, mintha dróton rángatnának. Elfelejtettünk a magunk fejével gondolkozni. Önmagunkra sincs időnk ráeszmélni."

E rövid napló, s az utána következő is, végeredményben ennek a fentebb hiányolt ráeszmélésnek a dokumentuma — oly szemmel látható szerénysége ellenére is.

Bori Imre

(7 Nap, 1984. augusztus 24.)

„EMBERI, NAGYON IS EMBERI" DOKUMENTUM

Az *Egy regény regénye* megörökít egy anekdotát, miszerint a szerző egyik moszkvai magyar ismerőse, tudomást szerezvén róla, hogy Sinkó naplót vezet, tréfás megrökönyödésének ad hangot: „Te jó isten! A Szovjetunió kétszázmillió lakosa között nincs még egy olyan idióta, aki naplót írna!"

A Kritika 1981-es évfolyamának egyik nyári száma aztán nyilvánvalóvá tette, hogy Sinkó mellett volt még egy magyar író — indulásával a jugoszláviai magyar literatúrához is kötődő szerző —, aki ott és akkor, 1935

Életjel

XXX. évf. 3. (677.) sz.

1987. III. 30.

SRMA EZÜSTHÍMZÉS

-Program priredjen u slavu Vuka-

-Vuk emlékének szentelt műsor-

Fellép:
Nastupaju:

Andrek Andrea
Bakota Róbert
Dörfler Viktor
Fecskés Erzsébet
Andreja Futo
Losonc Mária
Dušan Marković
Sipos Julianna
Sirbik Erzsébet
Branislav Šustran
Szekulity Angéla
Vass Éva

Közreműködik:
Sudeluje:

Milan Pridraški
/tamburica - tambura/

A műsor vezetői:
Voditelji programa:

Barbara Miklenović
Miklenović dr. Tibor

Propratna manifestacija:
Izložba ilustracija Gabora Urbana inspirisana pesmama Lasla Nadja

Kísérőrendezvény:
Urbán Gábor Nagy László-illusztrációinak tárlata

Rendező:
Reditelj:

Horváth Emma

Priredba će se održati u ponedeljak, 30. marta 1987. sa početkom u 19,30 časova u čitaonici Gradske biblioteke

Izložba će se otvoriti u 19 časova u galeriji biblioteke

Az előadást 1987. március 30-án, hétfőn tartjuk 19.30 órai kezdettel a Városi Könyvtár olvasótermében

A kiállítás 19 órakor nyílik meg a könyvtár galériájában

és 1937 között szintén naplót vezetett: Lányi Sarolta (1891—1975). Naplórészleteinek folyóiratközlése után az Életjel Könyvek sorozatában a közelmúltban napvilágot látott e dokumentum teljes szövege. A Szabadkához fűződő — ott írt vagy ott publikált — lírai és kisprózai zsengéket is tartalmazó kötetnek kétségtelenül ez a dokumentum a legfőbb, honi magyar könyvkiadásunkat messze meghaladó értéke.

Holott maga a napló viszonylag igen rövid időszakot fog át, s a terjedelme is szerény: 1935. november 13-a és december 16-a, illetve 1936. szeptember 4-e és 1937. január 27-e között íródik — s ez utóbbi év őszéről még egy napi bejegyzést tartalmaz —, terjedelme pedig a kötet anyagát begyűjtő és sajtó alá rendező s hozzá utószót és filológiai jegyzeteket író Dér Zoltán szerint mindössze 92 gépelt oldal. Ennek ellenére azonban intenzitásában, pszichológiai és eszmetörténeti mélységében, személyi és mozgalmi dramatikájában rendkívül értékes, nietzschei értelemben véve „emberi, nagyon is emberi" dokumentumról van szó.

Ennek az egidejűleg személyi és általános drámának egyik naplóbeli vezérmotívumát talán a „magyar író Moszkvában" jelzéssel lehetne sejtetni. A naplószöveg első, alkotóházban, illetve íróüdülőben rögzített része ugyanis egy állandó, folyamatos küzdelem az íróság értelmében, az emigráns-írói létforma értelmességébe vetett hit visszaszerzéséért — Puskin-versek fordítása révén... Voltaképpen egy csaknem kiadult, kiégett, önüszkébe omlott, a moszkvai magyar irodalmi élet korifeusai által is megalázott és mellőzött íróság küzd e bejegyzésekben saját tetszhalott-volta ellen, pontosabban: az írói tetszhalottság felszámolásáért s a végső alkotói létveszély — a teljes elnémulás — elkerüléséért.

A másik alapvető létveszély, mely a dokumentumot íratja, papírra kényszeríti: az élettárs — és közvetve a szerzőnő egész családja — politikai inkriminálása. Mint ahogy az *Egy regény regénye* alapanyagának, az autentikus moszkvai és párizsi naplójegyzeteknek a mű, a regénykézirat a „médiuma", melynek révén a történelmi, mozgalmi, etikai és esztétikai megismerés dramatikus sorozata zúdul a naplóíróra, úgy Lányi Sarolta feljegyzéseiben a férj — Czóbel Ernő — sorsa az a közeg, amely a mozgalom és a forradalmári lét hamleti kérdéseinek, a megkerülhetetlen, már-már tébolyszerűen, paranoiásan vissza-visszatérő traumatikus kérdéseknek az özönét szabadítja rá a szerzőnőre.

Ez az élettársi sors viszont Danilo Kiš-i elbeszélésbe kínálkozó.

Czóbel Ernő (1886—1953), a marxizmus avatott ifjú filológusa az e századi magyar forradalmakat előkészítő radikális antimilitarizmusból nőtt ki s lett a Tanácsköztársaság hadügyi népbiztosságának aktivistája, a Vörös Hadsereg tevékeny harcosa s a proletárállam bécsi követe. A bukás után bebörtönzik s csak 1922-ben szabadul, a szovjet—magyar fogolycsere-akció révén. Csaknem másfél évtizeden át a moszkvai Marx—Engels Intézet munkatársa és helyettes igazgatója, a klasszikusok nevezetes MEGA-sorozatának tudományos megalapozója, a Vörös Tanárképző Egyetem és a Csernisevszkij Történelmi Főiskola tanára — s életrajzának lexikoni krónikája ezzel megszakad. Naplójának lakonikus utalásaival azonban Czóbelné Lányi Sarolta (és lányuk, a Kritika dokumentumrészleteit bevezető Sz. Czóbel Anna) továbbítja ezt a tipikusan e századi mozgalmi életrajzot. 1936-ban Czóbel Ernőt koholt vádak alapján kizárják a pártból — a napló tanúsága szerint azért, mert a Marx—Engels Intézet őáltala megszervezett, szigorúan belső használatra szánt információs osztályának bizalmasan kezelt anyagában „benne maradt néhány újságkivágás az 1919—20-as időből — azok tartalma mostanság „nem vonalas"..." A kizárást azonban gyors és váratlan rehabilitáció, majd 1936 augusztusában úgyszintén gyors és váratlan letartóztatás követi. A hírhedt Butyirkában — bírósági tárgyalás nélkül — ötévi száműzetésre ítélik, a háború kitörése miatt azonban — Karlo Štajner-i, „banálisan gyakori" motívum! — ezt megduplázzák, azaz tíz évre kerekítik... Hogy aztán 1946 nyarán — mintha időközben mi sem történt volna — megtegyék a moszkvai Idegennyelvű Irodalmi Kiadó — az *Optimisták* tíz évvel azelőtti „kiadója"! — magyar osztályának vezetőjévé...

Lányi Sarolta naplója e fatális tíz év minden nyomorúságának, élettársi és mozgalmári pokoljárásának előrevetítése. S egy-egy konspiratív iniciálé erejéig — nem is sejtett leendő holtak aposztrofálása. I. M. Nuszinov, a neves

irodalomtanár és kritikus; L. Laicens, a lett proletárirodalom Szovjetunióba ebigrált kiemelkedő egyénisége; Barta Sándor; Kun Béla; Seidler Ernő, a KMP alapító, ill. az első Központi Bizottság katonai ügyekkel megbízott vezetőségi tagja, a Vörös Őrség budapesti parancsnoka; Vágó Béla, a Tanácsköztársaság belügyi népbiztosa és hadtestparancsnoka; Mathejka János, a moszkvai Gorkij Világirodalmi Intézet igazgatóhelyettese; a Radek—Pjatakov monstre-pör utóbbi tagja; Jezsov, az egyetemes hóhérság hóhér-áldozata... S a „csak" száműzött túlélők és „rehabilitáltak": Dobó István, a moszkvai Marx—Engels Intézet könyvtárosa, és Halkin Smuél, a neves szovjet zsidó költő és műfordító... Vagyis, átlagban egy-egy leendő áldozat a 90 oldalas tömény napló minden kilencedik-tizedik oldalára!

Mindenekelőtt azonban: a Nyugat disztingvált esztétizmusától rajtoló, ám az élettárs révén, vele és mellette, kommunista értelmiségivé fejlődött írónő önemésztő viaskodása ifjúkora nehezen kiküzdött, szubjektív élettartalmának, baloldali értelmiségi integritásának megőrzéséért.

E külön tanulmányt érdemlő viadal bármennyire is töredékes, lakonikus és konspiratív dokumentumának mindenképpen ott a helye a magyar irodalmak Lengyel József-i, Sinkó Ervin-i és Méliusz József-i dokumentumai között.

Bosnyák István

(Híd, 1985. április)

CSILLAGLOVAK A KRISTÁLYPATAKNÁL

Kenyeres Kovács Márta Fölszállott a sármány című könyvéről

Kenyeres Kovács Márta balladás versei valahová a mesék világa és a való élet között feszülő lebegő térbe visznek el bennünket, fénylő elvágyódással. Rejtett, mélyen húzódó érzések bukkannak elő, amelyek kötött versformák után kutatnak, s amelyek a szavak eredeti jelentését próbálják visszaadni, felvillantani. Látomásokban, történet nélküli történetekben felsejlő indulatok ezek a versek, az eszményi szépség felkutatásának indítékával: olyan áttételes jelbeszédként, amely archaikus szókészletével a gyermekkorban először megízlelt szavak áttüzesedett szépségével hat elsősorban az olvasóra.

A *Fölszállott a sármány* Kenyeres Kovács Márta első, egyben utolsó önálló verseskötete. Elsősorban avatott és értő fordítóként tartottuk számon, aki *Gyöngyszemek a XX. század német lírájából* címmel közölt figyelemre méltó válogatást, továbbá kivételes szolgálatot tett a jugoszláviai magyar költőknek is, verseiket szerbhorvát nyelvre fordította, így jelent meg néhány évvel ezelőtt a *Susreti* címet viselő kiadvány. Hasonlóképpen megemlítendő *A jövőben is élni* című kötete, amely a XX. század délszláv költészetének szerelmes verseiből való válogatását és fordításait tartalmazza. Jelentősek zenei tárgyú írásai is.

Kenyeres Kovács Márta Szabadkán született, a Belgrádi Egyetem Bölcsészettudományi Karán szerzett oklevelet, nyelv- és zenetanárként dolgozott, később pedig számos lap és folyóirat külső munkatársaként, mint író és műfordító. A napokban távozott el az élők sorából. Mindössze néhány héttel a *Fölszállott a sármány* megjelenése után...

S. P.

(Dolgozók, 1984. június 7.)

FÖLSZÁLLOTT A SÁRMÁNY

Vékony, alig kétíves kötetbe gyűjtötte össze balladás verseit Kenyeres Kovács Márta, amikor úgy érezte, hogy nem lesz hozzá kegyes a sors: nem teszi lehetővé számára, hogy vaskos könyvekben prezentálja több évtized termését — publikált és meg nem jelent verseit, műfordításait, regényeit,

elbeszéléseit, kritikáit, irodalmi és zeneesztétikai írásait. Csakugyan nem adotott meg neki ez, csupán azt érhette meg, hogy a kórházi betegágyon még kezébe vegye egyetlen verseskötetének, a *Fölszállott a sármánynak* a nyomdából hozott első példányait, s dedikálja azoknak, akiket tisztelt és szeretett.

Hogy költeményei közül miért csupán ezt a huszonhármat nyújtotta át könnyv alakban azoknak, akik figyelemmel kísérték munkásságát, annak nem csaupán anyagi okai voltak: érzékenysége és igényessége éppoly erőteljesen jutott kifejezésre, mint tudatossága. Ezért csiszolgatta, javítgatta műveit állandóan, mert számára a versírás nem vált monoton folyamattá. Lirikusi hajlamai spontaneitással párosultak, így természetessége megkapóvá teszi vallomásait. A népköltészet iránti szeretete — mint a fülszövegben olvasható — gyermekkorába nyúlik vissza. A balladaforma azért volt vonzó számára — ezt is tőle tudjuk —, mert ezek a kisméretű, de tömör és egyidejűleg drámai, epikai és lírai hatást keltő alkotások kiváltképpen alkalmasak arra, hogy egy-egy jelentős életmozzanatot rögzítsenek, illetve megelevenítsenek. S mivel középpontjukban mindig az ember áll, ő pedig az emberek és — fordításai révén — a nemzetek egymáshoz való közeledésén fáradozott, ez a kifejezési mód gyakori ihletforrás volt számára. Ahogyan írta: verseiben is a közeledés, a bizalom és a közösségi érzés vágya munkál. Hosszú időn át erre törekedett, ez a szándék éveken át szinte igézetében tartotta. S mert megvolt hozzá a képessége, legjobb munkáiban a költészet hangján és eszközeivel tudta kifejezni magát.

Tragikusan korán lezárult életmű az övé, de töredékessége ellenére is sajátos színfoltott jelent irodalmunkban.

Erről bizonyosodhatunk meg, ha elolvassuk ezt a tetszetős kötetet, amelynek népi ihletésű fedéltervét és illusztrációit Vankó Basa Lenke készítette. (...)

(7 Nap, 1984. június 22. — Üzenet, 1984. augusztus)

ARANYLÓ HOLDPATAK, MAGAMBAN HORDALAK

Kenyeres Kovács Mártát műfordítóként ismertem eddig, vagy igencsak zenei jellegű gyermekversek költőjeként. És most íme asztalomon balladás verseinek huszonhárom darabból álló gyűjteménye. Tudtam, hogy Tóth Ferenc népdalihletésű verseit szerette és nagyra becsülte, de nem gondoltam volna, hogy ő maga is rejteget tarsolyában hasonló anyagot.

A ballada dráma dalban elbeszélve — hangzik még mindig fülemben a magyarórákon hallott meghatározás. Igen, de ezek nem balladák, csak hozzájuk hasonló versek. Mi hát, amit elvesztettek, és mi, amit megtartottak ballada mivoltukból? Talán az epikai jellemvonás homályosult el leginkább. A lírai viszont kilombosodott párosulva valami drámai dallamvezetéssel s a lélekbeni történések mintegy tejüvegen keresztül való szemléletével formálódott különleges egésszé, a *Fölszállott a sármány* című kötet darabjaivá.

Lírai kilombosodásról szóltam előbb, de úgy látom, túlságosan szelíd is ez a kifejezés. Tobzódás, forró lávaomlás, hőforrás fakadása talán jobban jellemzi ezeket a verseket. Valami nem szűnő bugyogás, csobogás, a belső tartalmakat kifejező meglelt hang öröme, bódulata árad a sorokból. És valami emelkedettség, pompa. Ez utóbbi legjobb bizonyítéka a szóhasználat. Érdekességként említem, hogy a drágakövek közül a smaragd és rubin, a nemes fémek közül az arany és ezüst fordul elő leggyakrabban versépítő elemként. Az előbbire, az aranyra, például huszonkétszer bukkantam a kötetben tíz vers tartozékaként. Leginkább szóösszetételben fordult elő: aranyszínű, aranyhangú, aranypor, aranyláng, aranyhold, aranynap, aranytánc, aranyvirág, mézarany.

Mint egy kiállításon, verseskönyv olvastán is választ az ember, előbb több darabot, majd folyton szűkíti a kört. Ha nem rest, tisztázhatja magában, miért tetszik ez vagy az a munka. Amint így végigtekintek a nekem tetsző verseken, és összevetem őket amazokkal, látom, hogy a teljesség, a

lezártság, a szuverén univerzum követelményének eleget tevő alkotások sorakoztak fel ide, amelyeknél a gondolat kibontásában erőltetettség nem mutatkozik:

Ó, bárcsak válhatnék szóvá,
oltalmazóvá, erőtadóvá,
mely mint a tiszta forrásnak vize,
üdít és gyógyít egyszerbe;
a fáradt harcos sebét kimossa,
s vért oldva a habokba,
erejével, mit égtől, földtől kapott,
táplálja a csírázó magot.

(Fohász)

Mert a Kenyeres Kovács Márta választotta forma, ez a sodró, folyton áradó zene, amelynek felszínén, mint „kábult aranypillangók", csak lebegni látszanak a szavak, igen nehéz, csak a perfekciót tűri; a mondvacsinált rím, a belső vásári csepűrágók erőlködésévé aljasíthatják. Az idézett versen kívül még a *Kristályvíz forrásán kristálytekintetnek*, a *Fölszállott a sármány*, az *Aranyhold éjszakán* és *A kedvest meglelni* című költeményeket emelhetném ki jó példaként.

Szokatlan szóhasználatra figyeltem föl a *Könyörgés gyógyulásért* című versben:

Tűző Nap, el ne hagyj,
lágy Eső, megmaradj,
sebes Szél, csak hozzál
írmagot meg hozzám.

Az idézet, de még inkább az egész vers tanúsága szerint a költő írt, gyógyulást hozó magot ért a kiemelt szó alatt. Tehát mintegy a szóösszetétel elemeinek alapjelentését veszi. Ez azért meglepő, mert a mai magyar nyelvben az írmag egyetlen példányt vagy utolsó ivadékot jelent.

Vankó Basa Lenke illusztrációi közül azok illenek legjobban a versek mellé, amelyeknek vonalvezetése nem szaggatott, hanem folyamatos, egymásba fonódó, tehát a költemények áradó ritmusát látszik követni: a *Száz sziromnak tükrén* című vershez kapcsolódó például, a 18. oldalon levő (*Kristályvíz forrásán kristálytekintetnek*), a *Fölpattant a mély éj* című verset körülölelő, végül pedig a *Fölszállott a sármányhoz* kapcsolódó, amelyet a fedőlapon is viszontláthatunk módosított változatában. Az illusztrátor sikertelen próbálkozásának tartom az emberalak bevonását a *Rózsa-rege* lezárásaként. Ehhez a poézishez a növény- és madárvilág ihlette motívumok a legmegfelelőbbek képzőművészeti kiegészítőként.

Prózakötetben a sajtóhiba bocsánatos bűnnek számít, verseskötetben azonban halálos. A penitenciát csak újabb, ezúttal sajtóhibamentes verseskönyvvel vezekelheti le a korrektor, a nyomdász.

Minden észrevétel ellenére mégis szép, mégis örömteli olvasmány, látvány ez a kis gyűjtemény. Csak az a fájó, hogy költője már se nem javíthat rajta, se nem egészítheti ki, nem is teheti még csak megközelítőleg kompletté sem életművét, mert a halál durva hirtelenséggel lezárta életének szelen-

Virág Ágnes

(Üzenet, 1984. szeptember)

FÖLSZÁLLOTT A SÁRMÁNY

A szabadkai Életjel 30. könyveként jelent meg a Veljko Vlahović Munkásegyetem kiadásában Kenyeres Kovács Márta, a nemrégen elhunyt költőnő *Fölszállott a sármány* című kötete. Ez a füzetszerű, vékonyka kötet népköltészeti ihletésű balladás verseket tartalmaz, s ezek legsikerültebb darabjai a vágyakozás, szorongás, élni akarás keserű és fölemelő pillanatait örökítik meg, rímesen és dalszerűen, balladai tömörséggel. Érzelem- és gondolatgazdag, a természet pompájában tündöklő versek sorakoznak így egymás után, olyan versek, amelyek életről, halálról, szerelemről, elmúlásról vagy épp az alkotás csodálatáról, az oltalmazás, erőtadás gyönyörűségéről szólva gyökerükkel és gyökérzetükkel a földhöz, a mi valóságunkhoz kötődnek, mindenekelőtt pedig a többre-szebbre vágyó, korán elhunyt költőnő életéhez.

A *Fohász*, a *Rózsa-rege*, a *Könyörgés gyógyulásért*, a *Csónakom kimostam*, a *Hosszú éj peremén*, a *Száz apró lángocska*, a *Nyáreső*, a *Mélytenger szememnek tengerkék egében*, a *Kigyulladt az erdő*, a *Fölszállott a sármány*, a *Résnyi kis ragyogás*, a *Tükrös tó, szerelmem* és *A kedvest meglelni* című versek azok, amelyek kiforrottságukkal, eredeti hangjukkal és mondanivalójukkal a leginkább megragadják az olvasót. Ragyogás és fény, vágyodás és elvágyódás, meseszerű hangulat, látomás és indulat van ezekben a

versekben, egyszóval: igazi költészet. Az életében végtelenül termékenynek tűnő költő és műfordító Kenyeres Kovács Márta halála után — mint valami testamentumot — szigorú válogatással csak a legfontosabbat, a kincseket hagyta ránk örökül. Kincseit, a vágyott és megálmodott tündérkertjével — ahová mos már mi is beléphetünk: szépséget, résnyi kis ragyogást keresni.

(sz.)

(Jó Pajtás, 1984. szeptember 20.)

EGY PEDAGÓGUS KÖNYVE

Kenyeres Kovács Márta pedagógus volt. Német, angol, szerbhorvát szakos tanár — és költő, műfordító. Verseit és elbeszéléseit magyar és szerbhorvát nyelven írta; angolból, németből, szerbhorvátból pedig fordított. A beavatottak szerint sokat, de a siker, elismerés csak ritkán pártolt hozzá. Ismertebb fordításkötete a *Gyönyszemek a XX. századi német lírából* és *A jövőben is élni.* Ez utóbbi a mai délszláv költészet szerelmes verseinek válogatása. *Susreti* (Találkozások) címmel a mai jugoszláviai magyar költészetből is kiadott egy szűkebb válogatást és fordítást.

Nemrégen viszont, szinte halálával egyidőben, a szabadkai Életjel 30. könyveként a *Fölszállott a sármány* című kötete is megjelent.

Ez a füzetszerű, vékonyka kötet népköltészeti ihletésű balladás verseket tartalmaz, s ezek legsikerültebb darabjai a vágyakozás, szorongás, élni akarás keserű és fölemelő pillanatait örökítik meg, rímesen és dalszerűen balladai tömörséggel. Érzelem- és gondolatgazdag, a természet pompájában tündöklő versek sorakoznak így egymás után, olyan versek, amelyek életről, halálról, szerelemről elmúlásról vagy épp az alkotás csodálatáról, az oltalmazás, erőtadás gyönyörűségéről szólva gyökerükkel és gyökérzetükkel a földhöz, a mi valóságunkhoz kötődnek, mindenekelőtt pedig a többre-szebbre vágyó korán elhunyt költőnő életéhez.

Szóljunk róla legalább utólag elismeréssel, ha már életében oly sokszor mellőzték, gáncsolták és megbántották. Mert versei tanulsága szerint: a jövőben is élni szeretne. Tisztán, emberül, melegséget ajándékozón.

[Itt a Jó Pajtás ismertetésének második bekezdése következik.]

Szűcs Imre

(Gondolat, 1984. október 5—15.)

ŐSZINTE SOROKKAL INDÍT OLVASÓT

Jó, ha az ember rokonérzéssel vesz kezébe egy könyvet annak fölismerésével, ami már az első sorokból sejlik. Az alapos átgondolással írt szövegekből, az egyes tételek újra és újra kiegészítésével olyan képet kapunk a dolgozat témájának feltárásából, amely közvetve arra indít bennünket, hogy az írás tanulmányozása közben ne maradjunk pusztán kívülálló olvasók, hanem lépjünk be a szerző csöndes műhelyébe és az elébünk került anyag befogadásakor magunk is váljunk alkotóvá. Ez az olvasói magatartás megnyilatkozhat minden műfajnál: érvényes a legkisebb műfajra is. Jelen időnk irodalmi érdeklődése egyre inkább az esszé-, a tanulmányirodalom felé fordul s ennek mély megértésével a tanulmányban feldolgozott alkotó műve felé, és lapozza fel újra a még ismeretlen vagy már feledésbe merült regényt, novellaskötetet, poétáink gyűjteményes könyveit, természetesen a műfordításokat szintúgy, mert ezekkel lesz teljesebb a mai irodalmi természől vagy korunk irodalmi teréséről alkotott képünk.

Szerencsés az az olvasó (fiatal olvasó), akinek olyan mű kerül a kezébe, amely a bárhonnan hozott, merített élményanyagot hoz magával, nem marad idegen, ismeretlen, mert az előtte levő sorokban van, aki egyengesse útját és a fölfogható közelségbe hozza a képet.

Csordás Mihály *Követni az időt* címmel most megjelent kötete már a „bemelegítő" első írásaiban meggyőz bennünket arról, hogy a szerző jó olvasó,

átéli azt, amit olvas s mint kritikus a fiatal olvasó számára jó útmutatást ad. Ebben a könyvben (terjedelme sem engedi) szerzőnk nem nagy időt fog át, de szerencsés a válogatása, mert éppen annak a tíz esztendőnek a termését öleli fel, amely a jugoszláviai magyar irodalomban nem szokványos művekkel keltett visszhangot a hazai olvasóközönség soraiban éppúgy, mint tőlünk távolabb, a határon túl, ahol könyvkiadásunk termésének olvasói akadnak — és jó olvasói is vannak.

A jól választott könyvcím biztató kezdet...

A *Követni az időt* című kötetben már az első fejezet többet nyújt, mint amennyit egy első kötetes írótól az ember vár. A fejezet címe annyi sok hasonló tárgyú írás után ilyen megfogalmazásban mindjárt fölfokozza az ember érdeklődését: A novella „megmentése".

Amit az itt következő írásban Csordás Mihály kifejt, messze eltér a nagyobb lélegzetű recenzió konvencionális hangjától és az elismeréssel vagy inkább elismerő szándékkal írt udvarias hangú kritika hangvételétől is. A számonkérés nagyon jellemző erre a fejezetére, mert nem egy esetben az alkotó által igenis kiérdemelt kritika hiányáról beszél. Nálunk az annyira divatos hideg bírálaton kívül alig jelent meg az életművéhez méltó kritika Majtényi Mihályról. Ha jelent is meg valami, az is már elkésett kritika volt: nem olyan írás, mely a kötet megjelenésekor köszönti az élő szerzőt, s kiemeli művének sajátos értékeit. Mert mondjuk ki: Majtényinak nagyon jó szeme volt, és igen sok eredeti meglátással tudta színesíteni tárcanovelláit, de röpke karcolatait is.

Burány Nándor *Összeroppanás* című regényéről írt bírálatában a konvencionális kritikai hangvétel helyett ugyancsak ilyen őszinte sorokkal találkozunk. Burány kemény fából faragott író, lágyság aligha ragadja magával. Ez a kemény veret végighúzódik regényén. Csordás finoman kiérzi azt, hogy a regény főhősét, Kocsis Mihályt mi taszítja összeroppanásba... De igazi vér buzog benne, s ezért írja művéről szerzőnk a következő sorokat:

„Eredménye azonban mégis nagy: a szocializmusra éretlen, öntudatlan emberi elme gyászos fényképét tartja elénk. Szomorú ez a kép és reális. Bizonyítja, mennyi, de mennyi kell még ahhoz, hogy korunk embere méltó legyen a szocializmusra."

Szerzőnk minden esztendőben visszatérő témája Csépe Imre életműve és emléke, ami ma már Kishegyessel egybeforrt. Már ezért is külön tanulmányt lehetne írni arról, amit Csordás — aki szintén kishegyesi — mennyit írt Csépe költészetéről, kisprózájáról, élményvilágáról valóban magasba emelve azt. Jelen kötetében a *Mezei dolgok* hátrahagyott írásairól emlékezik meg olyan melegséggel, hogy a parasztköltőnk soraiban a kiteljesedő folklorizmust látja.

A rádió körüli problámákkal s általában a rádiódrámával foglalkozva Dér Zoltán *Laguna György karrierje* című kiemelkedő rádiódrámájával foglalkozik Csordás olyan avatottsággal, mint aki egy igazán nagy figyelmet érdemlő szövegre bukkant. Dolgozatában részletesen ismerteti a darab cselekményét, majd mondanivalóját végül így összegezi: „Mindenki, a legegyszerűbb ember is törekszik nembeli lényegének megvalósítására. Ha ezt nem érheti el a realitások rétegében, akkor az irrealitások, az illúziók, a talajtalan vágyak világában igyekszik elérni... És ezzel a sugallatával Dér Zoltán hangjátéka új, feltöretlen területeket sejtet a vajdasági dráma számára..."

A verseskötetekről szóló, komoly műgonddal megírt munkáiból külön ki kell emelni: Gulyás József *Vörös fagyöngy* című verseskötetének ismertetése ürügyén majd egy tanulmánynak beillő bírálatot írt ennek a sokáig mostohán elfelejtett költőnek a költészetéről. Elismerésre méltó, hogy meleg hangú írásban foglalkozik az élők soraiból eltávozott Csuka Zoltán műfordító hagyatékával, hasonlóképpen Zákány Antallal, Szabadka rejtett tehetségű poétájával, Fülöp Gábor és Utasi Mária verseskötetével.

Amint már az elöljáróban hangsúlyoztuk: szerzőnk minden fejezete leköti az olvasót. Ami emlékezetünkbe vési ezt a könyvet: sorai nem taszítanak, hanem vonzanak, és éppen ott, ahol az olvasó az írásba bemelegedve várja, hogy Csordás mondanivalóját a szívet megközelítő meggyőző erő hatja át, amelynek legfőbb célja nem a méricskélés, hanem az, hogy még ha a figyelem összpontosítását követelő dolgozatról is van szó, megnyerje az olva-

KORAI BÁNAT

Összeállítás Danilo Kiš műveiből

Fellép:

R. Barta Erika
Erdélyi Csilla
Füleki Erzsébet
Horváth Emma
Losonc Gyula
Lőrinc Zsuzsanna
Márki Katalin
K. Pajor Gizella
T. Vécsi Judit
Vincenso Eleonóra

Rendező:

Horváth Emma

Az előadás 1984. január 16-án, hétfőn 19 órakor kezdődik a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében

sót, hogy az alkotóhoz szegődve együttes erővel — ha kell: erőfeszítéssel az appercepciónak mindenben eleget téve — kövesse az időt!

Külön érdeklődésre tarthat számot *A cselekvés segítőtársa* című fejezete, amelyben kritikai irodalmunk legfontosabb megnyilatkozásait vázolja fel. Ez a téma, jóllehet terjedelmesebb tanulmányt követelne, ilyen sűrített feldolgozásban is világos képet nyújt az olvasónak. A bevezető esszé után Bányai János *A szó fegyelme* című tanulmánykötete, majd Szeli István nagy visszhangot keltő műve, a *Nemzeti irodalom — nemzetiségi irodalom* kelti fel az olvasó figyelmét Csordás Mihály sok fontos szempontra kiterjedő kritikai írásaiban.

Szerzőnk, amikor első kötetét megkomponálta, úgy érezte, hogy ezekben a jubileumi években nem maradhatnak ki az évfordulók, mert az időt követni kell — olvassuk ki intelmét sorai közül. Így került a kötet végére az *Évfordulók* három fejezete, ahol Arany János, Szenteleky Kornél és Miroslav Krleža örökbecsű hagyatékával foglalkozik.

Lévay Endre

(Üzenet, 1984. október)

A SOKOLDALÚ ÉRDEKLŐDÉS BIZONYÍTÉKAI

Megjelent Csordás Mihály első könyve

Az Életjel Könyvek 31. köteteként a Veljko Vlahović Munkásegyetem kiadásában a napokban hagyta el a Pannónia nyomdát Csordás Mihály *Követni az időt* című tanulmányokat, esszéket és kritikákat tartalmazó könyve. Anyagát a szerző az indulástól máig írott legjobb írásaiból válogatta. Csordás Mihály, aki a 7 Nap szerkesztője — nemrégiben pedig irodalmi-művelődési rovatának s az Üzenet szerkesztőjének nevezték ki (1983-tól a folyóirat szépirodalmi oldalait gondozta) —, több mint egy évtizede jelentkezik könyv- és színikritikáival, tanulmányaival, cikkeivel, irodalmi interjúival és riportjaival a vajdasági lapokban.

Könyvének anyagát négy részre osztotta. Az elsőben prózai és drámai művekről ír, egyebek között Majtényi, Burány Nándor, Csépe, Dér Zoltán és Sütő András romániai magyar író két könyvéről, illetve novellájáról. Verseskötetéről mondja el véleményét Csordás Mihály a könyv második részében. Mindenekelőtt a vajdasági költők (Gulyás József, Fülöp Gábor, Zákány Antal, a nemrégiben elhunyt Utasi Mária) világa foglalkoztatja. Kritika- és tanulmánykötetekről ír a harmadik részben, s a többi között dr. Bányai János és dr. Szeli István egy-egy kötetével foglalkozik behatóan. A könyv utolsó részében évfordulókhoz kötődően Arany Jánosról, Szenteleky Kornélról és Miroslav Krležáról szól Csordás Mihály, aki — mint ismeretes — hosszú időn át figyelemmel kíséri a jugoszláviai magyar színházi élet eseményeit és színibírálataiért Üzenet-díjat is kapott. Kár, hogy ezekből a kritikákból egy sem kapott helyet most megjelent első könyvében, még inkább hangsúlyozva Csordás Mihály sokoldalú érdeklődését égtájunk művelődési élete és történései iránt. Ami késik, nem múlik. Reméljük, miután megtört a jég, s feliratkozott az elsőkötetesek listájára, nem kell sokáig várni újabb könyvére, s abban már az érdekesen megírt színházi kritikáiból készült válogatás is helyet kap.

Sz. J.

(Magyar Szó, 1985. március 7.)

SOKFELÉ TERJEDŐ ÉRDEKLŐDÉS

Csordás Mihály 1950-ben született Kishegyesen. Műbírálóinknak ahhoz az új nemzedékéhez tartozik, amely a hetvenes években jelentkezett lapjaink, folyóirataink hasábjain. Nevével több mint egy évtizede találkozunk könyv- és színikritikák, tanulmányok, cikkek, irodalmi interjúk és riportok alatt. Munkásságának figyelemre méltó darabjai újabb irodalmi tanulmányai, pél-

dául az Arany Jánosról szóló, Üzenet-díjjal jutalmazott színibírálatai pedig arról tanúskodnak, hogy azok egyike, akik hosszabb ideje rendszeresen figyelemmel kísérik a jugoszláviai magyar színházi élet eseményeit. Legutóbb *Követni az időt* címmel indulásától máig írott legjobb tanulmányait, esszéit, könyvkritikáit gyűjtötte kötetbe, amely az Életjel Könyvek sorozatában jelent meg nemrégiben. A könyv 19 írást tartalmaz. Ezek 1969 és 1983 között keletkeztek, és tematikus egységekbe rendezve foglalkoznak a jugoszláviai magyar novellairodalommal, újonnan megjelent verseskötetek kapcsán költészetünkkel, továbbá más prózai és drámai művekkel, néhány kritikai és tanulmánykötettel, ezenkívül három írás jelentősebb évfordulókhoz kapcsolódik. Eléggé vegyes anyag jött tehát össze, ez a széles diapazon viszont jól tükrözi a szerző sokfelé terjedő érdeklődését. Hasonlóan nagy, majd tizenöt esztendőt befogó évet figyelhetünk meg az írások keletkezési idejét tekintve is. Innen van az, hogy a legrégibbek megfogalmazásukban talán botladozóbbak a későbbieknél, de ez csak arról tanúskodik, hogy egy bontakozó és fokozatosan beérő műbírálóval állunk szemben, akitől még sok sajátos szempontú kritikai megfigyelést, sok érdekes írást várunk.

Borbély János

(Újvidéki Rádió. Új könyv — új írás. 1985. március 11.)

KUSZA GONDOLATOK, KÓCOS MONDATOK

Az efféle kötetek értékét egyaránt meghatározhatják azok az elvek és szempontok, amelyek a kritikákból, tanulmányokból kiolvashatók, de jelezheti a válogatás is, hogy melyik, miféle könyvekkel foglalkozik a kritikus. Mindkét kötetszervező elv minősítheti az irodalmat, s a kort, amely a kritikus választotta műveket létrehozta, de egyszersmind minősíti a kritikust is.

Nemcsak pozitív, hanem negatív értelemben is.

Csordás Mihályt kötete negatív értelemben minősíti. Egyrészt mert a művek megválogatása csak esetlegességet árul el, s nem határozott szelektálási igényt is, másrészt — főleg — viszont, mert írásaiból hiányoznak a kritikusi szemléletet körvanalazó, elveket felmutató, esztétikai igényszintet meghatározó mozzanatok. Nem (csak) az a baj, Csordás egyformán tud lelkesedni a *Laguna György karrierje* c. Dér Zoltán-hangjátékért és Bányai János kötetéért, *A szó figyelméért*, sőt az előbbiért inkább, mint az utóbbiért, vagy a Csépe-hagyatékból összekapart *Mezei dolgok*ért és Sütő András könyvéért, az *Anyám könnyű álmot ígért*ért, bár ez sem mellékes, sokkal inkább kifogásolható, hogy egyik könyvről sincs lényeges mondanivalója. Nem elemez (ahogy ezt főleg a Gulyás- és a Zákány-kötetről közölt írása bizonyítja), nem vizsgál, mert nincsenek hozzá kritikusi eszközei, s ebből következik, hogy meglátásai sincsenek. Nemcsak az látszik, hogy Csordás nem tesz különbséget értékes, kevésbé értékes és értéktelen művek között, de az is, hogy nincs birtokában semmiféle általános esztétikai, poétikai elvnek (rendszert ne is említsek!), amely segítségével megvizsgálhatná s kimutathatná a lényeges minőségi ismérveket. Hogy nincsenek esztétikai vagy bármiféle egyéb szükséges normatívái és elvárásai sem, legegyértelműbben *A novella „megmentése"* című írás mutatja. A Magyar Szó 1976. évi novellapályázata kapcsán írja Csordás nem csak az akkor csupán egyetlen kötetes Juhász Erzsébetről vagy a riporterként már ismert s a novellairót is sejtető Dudás Károlyról, hanem az örök kezdő Vigh Rudolfról és az akkortájt jelentkező Beretka Ferencről, hogy őket a „jugoszláviai magyar próza jellegzetes egyéniségeiként tartjuk számon". S ez nem csupán előlegezett bizalom, mert ha Zákányt például Villonhoz hasonlítja, akkor már kriteriumnélküliségre kell gyanakodni. Amit az is bizonyít, hogy az említett novellisták, a díjazott Vigh, Dudás és Beretka mellett, mást nem tud felhozni, mint a „szociális hang" erősödését, a „folklórelemek" térhódítását, s hogy írásaik »eseménye« ... falun, illetve a falun kívül (a szőlőben és a mezőn) játszódik le". De hasonló kritikátlansággal viszonyul Csépe Imre említett és Fülöp Gábor *(Négydimenziós ablak)* kötetéhez is, főleg pedig Dér Zoltán hangjátékához, melyből Csordás nemcsak „valami megrázóan fontosat" olvas ki, hanem a vajdasági dráma számára „új,

feltöretlen területeket" érez, lévén a kritikus szerint a *Laguna György karrierjének* sugallata, hogy „Mindenki, a legegyszerűbb ember is törekszik nembeli lényének a megvalósítására. Ha ezt nem érheti el a realitások rétegében, akkor az irrealitások, az illúziók, a talajtalan vágyak világában igyekszik elérni". Csordás Mihály kritikusi farkasvakságában nem csak Burány Nándor izgalmas regényét, az *Összeroppanást*, hanem Sütő András említett könyvét vagy drámáit is a közhelyirodalomba süllyeszti. Azzal, hogy nem tud különbséget tenni értékes és értéktelen között, félrevezeti olvasóit, s árt az irodalomnak is.

Terjedelmük ellenére, éppen tartalmi, gondolati szegénységük okán nem is tanulmányok vagy kritikák Csordás Mihály írásai, melyek között szemináriumi dolgozatszerű összeállításokat is találni *(A leggyengébb és legnagyszerűbb: az első mű, A szeretet elkötelezettje)*, hanem esetleg jegyzetek. Gondolati fésületlenségüket, kritérium nélküliségüket azonban ez az átminősítés

sem magyarázhatja. Kivált, ha nyelvileg ennyire megmunkálatlan, kusza mondathalmazokból állnak. A többször említett Dér-kritikában például ez olvasható: „... írói módszerének másik jellegzetes vonása, hogy csak színeit osztja szét figurái között, ám írói üzenetét nem bízza rájuk. Az a dráma egészének a kicsapódása, egy művészi szintézis eredménye marad." Gulyásról pedig így ír: „A vers magas szintről való leesése az olvasóban kiábrándulások sorozatához, végül pedig a költő tehetségébe vetett hitének elvesztéséhez vezet, még akkor is, ha kitűnő verset olvas tőle." Vagy — ugyancsak a Gulyás-kritikában olvasható —: „Hogy Gulyás költői alkatától valóban idegen a mélyebb eszmeiség, ezt az bizonyítja leginkább, hogy nála a versharmónia éppen akkor bomlik meg, ha — a költemény csodálatos impresszionak nyomatékosítására — erőltetett, a szándékoltságától sem mentes gondolati elemekkel igyekszik elérni mondandója eszmei megalapozását. A vasablakon átkukucskáló filozófus megjelenése rossz hatással lehet az olvasóra; a vers leesése (ismét!, de nem először s nem utoljára — G. L.) ilyen óriási erejű sorok után fokozottan negatív hatású..." Ennyi is elég, de folytathatnám oldalakon a hasonló értelem nélküli idézetek sorát.

Szép gondolat követni az időt, ahogy erre a kötet magasra célzó címe utal, de a cél megvalósítása csak akkor lehetséges, ha a kritikusnak vannak mércéi és eszközei. Különben...

Gerold László

(Híd, 1985. április)

CSORDÁS MIHÁLY: KÖVETNI AZ IDŐT

(Tanulmányok, esszék, kritikák)

Csordás Mihály 1950-ben született Kishegyesen, feleúton éppen a tartományi székváros és Szabadka között. Egyetemi tanulmányainak befejezése óta a 7 Nap irodalmi-művelődési rovatának szerkesztőjeként dolgozik, ez év januárjától pedig az Üzenet megbízott fő- és felelős szerkesztője.

Több mint egy évtizede találkozunk gyakran könyv- és színikritikával, tanulmányaival, cikkeivel, irodalmi interjúival és riportjaival a vajdasági lapok hasábjain. Az új könyvek véleményezőjeként és értekezések szerzőjeként vonzódásai az irányadók számára. Munkásságának figyelemre méltó darabjai újabb irodalmi tanulmányai (például az Arany Jánosról szóló), amelyeknek szimbolikája, tiszta logikája, novellára emlékeztető felépítése és csiszolt nyelvezete magával ragadja az olvasót. Üzenet-díjjal jutalmazott színibírálatai viszont arról tanúskodnak, hogy egyike azoknak, akik hosszabb időn át folyamatosan figyelemmel kísérik a jugoszláviai magyar színházi élet eseményeit.

Indulásától máig írott legjobb tanulmányait, esszéit, kritikáit gyűjtötte össze a kötetbe. Az írások közül az elsők ugyanis még 1969-ben keletkeztek, s ha megfogalmazásukban botladozóbbak is a későbbieknél, olyan felismeréseknek adnak hangot, amelyek tudatunkban a nyolcvanas évekhez kapcsolódnak. Ezeket egybegyűjteni csakis eredeti formájukban, átírás nélkül lehetett hát, hogy lássék: már tíz-tizenöt évvel ezelőtt mai utaink felé mutattak.

Egy bontakozó és fokozatosan beérő tehetség dokumentumai hát e könyv darabjai, ekként hírnökei az újabb műveknek, amelyek a maga egyéni értékrendjét oly korán kialakító és távolságokat az időben és térben mindig jól belátó kritikus és szerkesztő íróasztalán megszületnek majd.

A négy részből álló kötet első részében prózai és drámai művekről, a másodikban verseskönyvekről, a harmadikban kritika- és tanulmánygyűjteményekről olvashatunk, az utolsóban pedig Arany Jánosról, Szenteleky Kornélról és Miroslav Krležáról az írók születésének, illetve halálának évfordulója alkalmából. (...)

(Üzenet, 1985. április)

ZSEB-LÍRA CSATTANÓVAL

Kopeczky László első verseskönyvéről

Egy-egy újabb könyv jelent meg az Életjel Könyvek és az Életjel Miniatűrök sorozatban, mindkettő a Veljko Vlahović Munkásegyetem kiadásában és a szabadkai Pannónia nyomda gondozásában.

Spenót a falon — ez a címe Kopeczky László — mint ő nevezi — zseblíra-kötetének, amelyben Ók, Mi és Én részre osztva összesen több mint száz verset olvashatunk. Megszoktuk, hogy Kopeczky — nészerű nevén Kópé — jobára prózát ír (tavaly két új könyvét is a kezünkbe vehettük), ezért ezek a versek sokak számára újdonságként hatnak. „Az elemi iskolában elemi erővel tört ki belőlem a poézis — írja Kópé könyvének borítólapján, majd a tőle szokot hangnemben arról szerzünk tudomást, hogy — gimnazista koromban már szonettkoszorúban teljesedtem ki. Azóta bezzeg bökversekre telik csak..."

Ezek a versek azonban több mint bökversek és zseb-líra. Kópé pajkossága, játékossága mögött sok a komoly mondanivaló. Nemcsak „kész" gondolatokat vet fel, hanem további gondolkodásra késztet, s a végkövetkeztetés a költővel azonos lesz. Egyik-másik Kópé-vers mindennapi gondjainkat tükrözi, ezért is tartósan időszerűek. Például a *Számadás*.

Az árakkal
Nem tudok versenyt futni,
Feladom harcom,
Hogy energiát se
Fogyasszak.
Inkább egész nap alszom.
Szép ábrándim, hát
Merre visztek?
Ha papírba vésném
Minden gondolatom,
Ma akkor sem írtam — lásd —,
Csak két tojást
És egy kiló lisztet.

Egyes versek aforizmáknak is beillenek, s talán egy sincs közülük, amelyeknek ne lenne „csattanója".

Kópé a verseivel is hű önmagához.

Sz. J.

(Magyar Szó, 1985. március 15.)

SPENÓT A FALON

(Zseb-líra)

Kopeczky Lszló, akit az életben és az irodalmi berkekben egyaránt csak Kópénak neveznek, sajátos egyénisége a jugoszláviai magyar irodalomnak. Nemcsak humorista, hangjáték-, színmű- és regényíró, hanem költő is. Igaz, mint költő meglehetősen ritkán publikál, ezért nem is él kellőképpen a köztudatban, sőt még a szakmabeliek sem igen tartják számon. Ennek ellenére frappáns versei, amelyek rendszerint egy csattanóra épülnek, sokszor többet mondanak bő lére eresztett „költeményeknél". Ezek a versek rendszerint rövidek, alig néhány sorosak, de tele vannak életbölcsességgel, öniróniával, nem hiányzik belőlük a fonákságot kipellengérező kritika sem. Ezért érthető, hogy nemcsak megmosolyogtatnak, hanem el is gondolkodtatnak, olyannyira, hogy egyik-másik bökverse — amikor bökversről beszélünk, a nemes értelemben vett irodalmi műfajra gondolunk! — valósággal szállóigévé vált az írók körében.

Kópé néven és *Spenót a falon* címmel az Életjel gondozásában megjelent gyűjteménye az első ilyen kötet nálunk. Tudatos szerkesztésről tanúskodik. Tagolása ésszerű, a több mint száz verset három ciklusba (Ők, Mi, Én) sorolta, a könyv darabjai logikusan követik egymást, jóformán egymásból fejlenek ki, s keresztmetszetét adják a szerző évtizedes munkásságának. Mi több: életének tanulságait leszűrve összefoglalják egy tapasztalatokban gazdag életút tanulságait. S mert valamennyi bravúros, virtuós verselőkészségről tesz tanúságot, a *Spenót a falon* több mint szórakoztató olvasmány: irodalom a javából. Verseskönyv, amelynek ott a helye legjobb költőink munkái mellett, s amelyet mindannyiszor előveszünk majd, valahányszor egy vonzó szellem fintorain akarunk derülni vagy elgondolkodni, mert minden egyes sorából sziporkázó derű, fullánkos szellemesség árad. (...)

(Üzenet, 1985. június)

AZ ÉDEN TÖVISEI

— Kopeczky László, a költő —

Kopeczky László Kópé néven és *Spenót a falon* címmel adta ki új könyvét. Ebben az a kópéság, hogy ez a kötet verseket tartalmaz, ami önmagában is vakmerőség egy próza-, illetve drámaírótól (még akkor is, ha verset és verses drámát már diákkorában publikált a szabadkai gimnázium ifjúsági szervezetének lapjában, a Munkánkban), s ezt a meglepetést csak kihívóbbá teszi, hogy költészetét a bökvers kereteiben valósítja meg. Kiteljesít, önmegvalósít, tárgyiasít, artikulál, öntanúsít bökverseiben, amelyek az elmúlt évtizedekben jelentek meg a Grimaszban, hangzottak el a rádióban, televízióban. Azt hiszem, szakmánkat rokkantó föladat elé állítja ez az abszurditás, mert új erőkoncentráció pillanatát hozta el, s már látom is, lázálmaimban olvasom is a műelemzéseket.

A műelemzés legnagyobb gondja, a szegmentálás ez alkalommal nem lesz megoldhatatlan, mert Kopeczky László nem ír hosszú énekeket, egy-egy verse alig több egy zárt és homogén szegmentumnál. Szorosan határolt végtelenség. Így könnyű lesz kimeríteni.

Mielőtt ebbe a versenybe beszállnék, közölnöm kell, hogy Kopeczky versei nem merítik ki az olvasót. Könyvének elolvasása után az a furcsa érzés támadt bennem: milyen kár, hogy befejeződött! (Oly ritkán részesít verseskönyv ilyen élményben, hogy ezt az örömet meg kell osztanom az olvasóval is. E szerény dolgozat is ezért készült.)

Elöljáróban legyen szabad idéznem néhányat a reprezentatív, tehát az egészet példázni képes darabok közül.

MERÉNYLŐK (AKÁRHOL)

Ismét egy eszme,
Melynek hordozói
Meg vannak veszve.

Bombás fickók,
Bátor besurranók,
Szellemi manók.

Ha mocskos munkátoknak
Eljő a fizetség napja,
Aki egy jó szót talál érdeketekben,
Az a nyelvét is elharapja.

Rendszeresen foglalkoztunk vidékünk műemlékvédelmével
Gellér József *Szekeres László*

Másik példa:

SZÓNOK

Hallgatom, hogy szaval...
Hangja a mondat végén csattan,
És mielőtt
Tovább alhattam,
Ismét forte,
Mint aki ismeri a kort, e
Fortellyal telit.
És jól hangzik,
Ami elhangzik,
Tény,
Már csak azt várom,
Mikor éneklik:
„Góg és Demagóg
fia vagyok én!"

Harmadik példa:

GÉNIUSZ

Új utat tör
Az irodalom-vadonban,
Stílusa az ösvény,
Melyen elindulhatsz
Nyomban.
Járható s járhatatlan
Csapások közt
Nincs is mása,
Szinte vallásos tisztelettel
Pusmogják irigyek, barátok:
„Ez egy isten csapása!"

Ez a három vers azért reprezentatív példaegyüttes, mert tematika, módszer és szemlélet szempontjából is lényeges ismérveket prezentál.

Kezdjük a módszerrel, vagyis a műforma ismérveivel. A mondatok tagoltsága erős, a szintagmák és a versmondatok jobbára egybeesnek, az így létesült tömör sorok a gondolatfejlés lépcsőiként vezetnek el a vers célját jelentő csattanóig. A sorkezdet nagybetűi (mondaton belül is) ezt a tagoltságot hangsúlyozzák, a folyamat ezen átgördül ugyan, de a sorvég-sorkezdet közötti cezúra a tempós, a súlyos végszó felé közeledés izgalmát adja ennek a tagolt versmenetnek. A csattanóban ez az izgalom oldódik föl, de úgy, hogy föl is szikrázik a benne testet öltő gondolat.

Ez a szikrázás, ez a gondolat a mű tetőpontja, s azt hiszem, értelme is. Azt mégsem merném mondani, hogy ez volt előbb, például az eszme — veszve rímpár, mert ez önmagában kevés volna a fintorhoz, melyet a vers kifejez, a rímpár egy töprengés eredményeként jelenik meg, tehát szerves képződmény. De az bizonyos, hogy ez a poentírozó eljárás meghatározó sajátsága ennek a műformának. Érdemes megnézni, sikerének mi a titka.

A szerző szellemessége — mondhatnók tömören. S ez igaz is lehetne, de szakszerűsége elégtelen volna, összetevőit is meg kell tehát neveznünk. S ezzel akaratlanul is a téma és a szemlélet vizeire evezünk.

Ami a témát illeti, az több régióból való. Több darabot a világpolitika anomáliái ihletnek: a diktatúrák, puccsok, junták, a terrorizmus, az üzlet fétise; a közélet, a művészet és a művészek álságai. A szerző néha ingerülten, általában azonban sztoikus bölcsességgel nézi ezeket a — miket is? Mondhatnók: visszásságokat, rendellenességeket. Ezzel azonban éppen e sztoicizmus lényegét hamisítanánk meg. Kópé, azaz Kopeczky László korántsem úgy beszél, mint aki rendellenes devianciákba ütközött, hanem úgy, mint aki érzi: ez a sok antihumánus torzulás nagyon is legálisan létezik. Megbékélni velük nem tud, ezért írja verseit, de heroikus párbajra sem kapható. Ezért nevezzük őt sztoikusnak.

Ezzel azonban rangját is jelezzük. Arra is utalunk, hogy nem eszmei rácsok között gondolkodik, hanem ízlése, tapasztalatai, kedélye alakítja ítéletét. Egész embersége.

S ezen a ponton, a „módszeres" méltatás terepét föladva, az olvasói élmény diktálta benyomásokra térnék. Olvasva ezeket a verseket, gyakran

Beszédes Valéria

Antun Rudinski

A természetvédelem kérdései sem kerülték el figyelmünket

Szöllősy Gyula *Krekity Olga*

az volt az érzésem: ilyen verseket csak az tudhat írni, kivált kötetnyit, aki a fölvilágosult-humanista örökséget ösztönös készségként érvényesíti a jelen eseményeinek megítélésében. Aki tudja, hogy igazaitól nem retten meg az ostobaság, a hamisság, de jól érzi magát védtelenségében is, mert békében él önmagával. Noha pontosan ismeri önmaga gyöngeségeit is. Ironizálni önmaga fölött is tud. Ezért uralja tüskésebb verseit is, egész kötetét a derű.

Sok szó esik nálunk irodalmunk felnőttségéről. Már Bogdánfi Sándor paródiáit is ennek bizonyságaként, az önszemlélet érettségének dokumentumaiként méltattuk annak idején. Pedig tudtuk, milyen ingerültségek támadtak ellene. Nos, Kopeczky László bökverseiben az a legrokonszenvesebb, hogy gőgök, dühök és nagyképűségek fölött a fölvilágosult, de határait tudó, ismerő szellem éber és okos fölényével szemlélődik. Úgy vág fintort, hogy ezzel is örömet akar szerezni. Ezzel fölénye is demokratikussá tisztul, okossága közösségivé, mert azt tűzi vershegyre, amitől minden normális ember szenved. Mikor csattanóiban az anyanyelv fordulatával játszva létesít disszonáns kisülést vagy klasszikusaink soraiból ferdít fullánkos gondolatot, szellemessége egy nagy folyamat, egy nagy hagyomány cinkos összekacsintását is érezteti:

Egy nagy jövőformáló pillanat
Suhanóban,
Nyakig leszel, kedves,
Ha jólétben nem is,
De guanóban.

— — — — — — — — — —

Szabad szavú
Pacsirta dalától
Hangosak lehettek vón
A kertek,
Mégis
Századokon át
Nyögtél, Szellem.
(Mert bátrak voltak, akik vertek.)

Az első példa *Fuccs!* címen a chilei puccsra utal, a második *Még kettő* címen a művész lehetőségein töpreng; mindkettő, az előbbi József Attila, az utóbbi Ady emlékezetes szavai révén csihol beszédesen disszonáns effektust.

A normális emberi gondolkodás, a humánum természetes fintorai ezek a bökversek, egy vonzó szellem tövisei, olyan helyzettudat derűjét közvetítik, amely alapföltétele a kultúra egészségének, a nézetek termékeny küzdelmének is. A lehetséges otthonnak. Erre gondoltunk, mikor méltatásunk címében róluk ezt írtuk: *Az éden tövisei.*

Dér Zoltán

(7 Nap, 1985. június 7.)

AZ ELSŐ

(Dokumentumriport Lazar Nešić életéről)

Két verseskönyv és három színpadi mű után jelentkezik újabb könyvével Balogh István. Már a *Viharvirág* című drámájában (1981) jelezte érdeklődését forradalmi múltunk bemutatása iránt, s most, e dokumentumriporjában a két világháború közötti időszak izgalmas eseményeit és az események résztvevőit követi nyomon.

— Lazar Nešić életútja olyan embert láttat, amilyenből kevés van — vallja Nešićről Balogh István. — Zentáról indultunk el mind a ketten, de szülővárosomban keveset hallottam róla. Igazán akkor találkoztam először vele, mikor 1962-ben a Lazar Nešić ifjúsági munkabrigád tagjaként a szabadkai járás középiskolás fiataljaival együtt részt vettem az autóút építésén...

Izgalmas feladat volt felfedezni a szülőházat, a zentai halvány emlékeket.

Könyvében a szerző részletesen szól arról az időszakról, mikor a fiatal borbélysegéd a JKP Szlovéniai Tartományi Bizottságának lesz a tagja, az 1929-es januári diktatúra elleni harcról, a kommunisták üldözéséről, az államvédelmi törvény alapján hozott kegyetlen ítéletekről.

Nešić tevékenységének legnagyobb része azonban Szabadkához és Észak-Bácskához kötődik. Balogh nagy alapossággal mutatja be a kommunista szervezkedést ezen a tájon, az első kommunista újság elkészítésének történetét, az 1932. és 1934. évi nagy lebukásokat.

Külön értéke a kötetnek a Sremska Mitrovica-i „kommunista egyetem" munkájának részletes bemutatása és elemzése. De olvashatunk benne beszámolót az „utolsó szabadkai kommunista perről" is, amely 1941. április 5-én ért véget az észak-bácskai kommunisták felmentésével.

Másnap bombázták Belgrádot.

Nešićet a megszállás első óráiban letartóztatták. Tíz napig kínozták kegyetlenül, de nem tudták megtörni.

Ma Szabadka egyik tere, egy középiskola és egy munkaszervezet viseli nevét.

Róla szól, az egyszerű borbélysegédről, ez a könyv, amely húsz, többségében dokumentumértékű képet is tartalmaz. (...)

(Üzenet, 1985. április)

Balogh István ezért a munkájáért Jovan Popović-díjat és díszoklevelet kapott, amelyet a Harcosszövetség Tartományi Bizottsága a népfelszabadító háború, valamint Vajdaság nemzeteinek és nemzetiségeinek szocialista forradalmával foglalkozó kiemelkedő alkotásokért és tudományos művekért ítél oda.

ADALÉK FORRADALMI MÚLTUNK MEGISMERÉSÉHEZ

Megjelent Balogh István Lazar Nešićről szóló könyve

Az Életjel Miniatűrök sorozatának 39. köteteként — a Veljko Vlahović Munkásegyetem kiadásában és a Pannónia Nyomdaipari Munkaszervezet gondozásában — megjelent Balogh István *Az első* című dokumentumriporja. Lazar Nešić életútjával ismertet meg bennünket.

Balogh Istvánt költőként ismertük meg a korábban megjelent két verseskötete révén, majd színpadi művekkel jelentkezett. *Viharvirág* című drámájával utalt arra, hogy érdeklődése forradalmi múltunk felé fordult. Most megjelent könyve ezt még inkább alátámasztja.

Könyvében a szerző részletesen szól arról az időszakról, amikor Lazar Nešić, a fiatal borbélysegéd, a JKP Szlovéniai Tartományi Bizottságának lesz a tagja, majd az 1929-es januári diktatúra elleni harcról, a kommunisták üldözéséről, az államvédelmi törvény alapján hozott kegyetlen ítéletekről. Nešić Zentán született, tevékenységének legnagyobb része azonban Szabadkához és Észak-Bácskához kötődik. Balogh István nagy alapossággal mutatja be a kommunista szervezkedést ezen a tájon, az első kommunista újság elkészítésének a történetét, a lebukásokat 1932-ben és 1934-ben. Részletesen bemutatja és elemzi is a Sremska Mitrovica-i „kommunista egyetem" munkáját. Beszámolót olvashatunk az „utolsó szabadkai kommunista perről" is, amely 1941. április 5-én ért véget az észak-bácskai kommunisták felmentésével. Megtudhatjuk Nešić letartóztatásának körülményeit, tíz napig tartó kegyetlen megkínzását.

— Lazar Nešić Zentáról indult, de keveset hallottam róla. Igazán akkor találkoztam vele először, amikor 1962-ben a róla elnevezett ifjúsági munkabrigád tagjaként a szabadkai középiskolásokkal együtt részt vettem az autóút építésében — vallja a szerző, aki könyvével hozzájárul vidékünk forradalmi múltjának elmélyültebb megismeréséhez.

Sz. J.

(Magyar Szó, 1985. április 4.)

TÖRTÉNELMI DOKUMENTUMRIPORT

Balogh István *Az első* című műve az Életjel Miniatűrök 39. kiadványaként jelent meg. A szerző a forradalmi munkásmozgalom egyik legnehezebb időszakát mutatja be, azt a periódust, amely a két világháború között játszódott le, amelyben kommunistának és forradalmárnak lenni állandó küzdelmet, éberséget, kitartást és áldozatkészséget jelentett. Ebben a korszakban tevékenykedett Lazar Nešić is. Egyike volt azoknak a kiemelkedő forradalmároknak, akiknek jelentős szerepük volt a szabadkai és a bácsi munkásmozgalom kibontakozásában.

Ha Balogh Istvánt művének írása közben az a cél vezette, hogy a forradalmi munkásmozgalmat és azon belül a JKP forradalmi harcát Lazar Nešić tevékenységén keresztül mutassa be, megállapíthatjuk, hogy ezt sikerrel végezte el.

Dokumentumriportjában kitér a nagy letartóztatások időszakára is. A két háború közötti forradalmi munkásmozgalomban Észak-Bácskában több ízben történtek letartóztatások, amelyek során a rendőrség a mozgalom felszámolására törekedett. Baloghot különösen a lebukások körülményei foglalkoztatják. Igyekszik fényt deríteni, magyarázatot találni az 1934-es és az 1941-es januári letartóztatásokra, amelyek során Lazar Nešić is áldozatul esik.

Balogh István munkája hét fejezetből áll. Minden fejezet a jeles forradalmár tevékenységének egyes időszakát öleli fel.

Az első fejezetben Lazar Nešić tragikus letartóztatásának történetével foglalkozik. Nem tartja véletlenszerűnek a fasiszta megszállás első óráiban történő letartóztatását, embertelen megkínzását és 1941. április 23-i meggyilkolását. Erről az eseményről hivatalos dokumentumok nem léteznek. Balogh István a feltételezését a Horthy-rendszer az utódállamok területén rendkívül aktív kémszolgálatának szerteágazó tevékenységével magyarázza.

Életjel

XXVII. évf. 10. /583./ sz.

1984. X. 30.

Az előadás 1984. október 30-án, kedden 19.30 órakor kezdődik a zeneiskola hangversenytermében

Belépés díjtalan

A mű második fejezete Lazar Nešić életrajzi adatait tartalmazza születésétől (1902. április 19.) 1925-ig. Ebben az időszakban Zenta, Szabadka, Szeged, Újvidék, majd újból Szabadka képezik tartózkodásának színhelyét. Itt kapcsolódott be a szakszervezeti mozgalomba, ahol különösen a borbélyok alosztályában tűnt ki forradalmi munkásságával. Valószínűleg 1925 körül lett a JKP tagja.

A harmadik fejezetben a szerző Nešić szlovéniai tevékenységével foglalkozik, ahol 1926-tól 1929. május 6-án történő letartóztatásáig aktív tagja a mozgalomnak. Ebben az időszakban Lazar Nešić bekapcsolódott a szlovén kommunista mozgalom szervezésébe is, ahol különösen az illegális munka fejlesztésében ért el figyelemre méltó eredményeket. A rendőrség már 1927-ben felfigyelt munkásságára és kommunista összeesküvéssel gyanúsította, de bizonyíték hiányában semmit sem tehetett ellene. Szlovéniai tartózkodása alatt Nešić gazdag forradalmi tapasztalatra tett szert. Balogh István nyomon követi az akciókat: munkaadók elleni bérharc, a borbélyok szakszervezeti mozgalmának vezetése, kommunista felvonulás Ljubljanában, röpcédulák nyomtatása és terjesztése, a Vörös Segély szervezése... 1929-ben a belgrádi Államvédelmi Bíróság kommunista tevékenység ürügyén Lazar Nešićet börtönbüntetésre ítéli.

A negyedik fejezetben (az 1930—1931. év eseményei) Balogh István Sándor király diktátori rezsimjét mutatja be, amelynek módszereire az emberi jogok semmibevevése, a kommunisták kíméletlen üldöztetése, kínzása és elítélése volt jellemző. Lazar Nešić mellett fölsorakoztatja Észak-Bácska munkásmozgalmának élharcosait (Kizur István, Steinfeld Sándor, Cseh Károly, Lövei Mihály, Matko Vuković), akik egytől egyig tapasztalt és következetes kommunisták, és akiket semmilyen fenyegetés és embertelen vallatás sem „puhított" meg. Ebben az időszakban a párt mély illegalitásba húzódott. A tagság száma is csökkent, a gazdasági válság Szabadkán is éreztette hatását. A pártsejtek száma 12-re csökkent. Az akciók azonban nem maradtak el. Pedig több ízben megszakadtak a kapcsolatok a felsőbb pártszervezetekkel. Ebben az időben érdemes felfigyelni a párt szabadkai akciójára, amely az 1931. november 8-ára kitűzött választási visszásságokra hívta fel a haladó közvélemény figyelmét. Balogh István igen részletesen foglalkozik azzal az akcióval, amely röpcédulák terjesztésével kezdődött, vörös zászló és forradalmi jelszavak kitűzésével folytatódott és a rezsim választási kampányának kudarcával végződött. A munkások és a szegényparasztok bojkottálták a választásokat. A kommunisták által vezetett választásellenes agitációt sikeresnek ítélte a párt helyi bizottsága.

Az ötödik fejezetben (1932—1934) Lazar Nešić életútját követhetjük Szabadkán, miután kiszabadult az Ada Ciganlija-i vizsgálati börtönből. Erre az időszakra jellemző, hogy a párt tagjai nagyobb mértékben kapcsolódtak be az Egyesült Munkásszervezetek tevékenységébe, fokozottabb figyelmet fordítottak az ifjúsággal való munkára. Balogh István kiemelte a párt két igen fontos feladatát: az önálló osztályharc vezetésére alkalmas káderek nevelését, valamint a kulturális-oktatási tevékenység felélénkítését. Lazar Nešić forradalmi tevékenységében jelentős helyet foglalt el a pártsajtók szervezése is. Ezen a téren Szlovéniában sajátította el az első tapasztalatokat (a ljubljanai Enotnost szerkesztőségében). E téren szerzett tapasztalatait Szabadkán is gyümölcsöztette. Röpcédulák sokszorosítása mellett a legjelentősebb sikere a Revolucionarni front radnika i seljaka című illegális pártlap megindítása volt. Balogh István igen nagy részletességgel foglalkozik a lap megjelentetésének körülményeivel, annak szerkezetével, bemutatja a megjelentetett cikkeket, a lap munkatársait.

A hatodik fejezetben (1935—1939) a szerző Lazar Nešić börtönben töltött éveiről ír. A Sremska Mitrovica-i börtönben abban az időben olyan kiemelkedő forradalmárok töltötték büntetésüket, mint Moša Pijade, Pap Pál, Ognjen Prica, Otokar Keršovani, Jovan Veselinov, Žarko Zrenjanin, Ivan Milutinović, Đuro Pucar, Krsto Popivoda, Kizur István és mások. (A mitrovicai börtön politikai elítéltjei az ország legerősebb pártszervezetét képezhették!) Létrehozták a kommunista egyetemet, ahol a legmagasabb szinten sajátították el a párttörténelem, a politikai gazdaságtan és a filozófiai ismereteket. Ezzel párhuzamosan gyorstanfolyamokat is szerveztek a rövidebb időre elítélt elvtársak számára, amelyekkel arra törekedtek, hogy a börtönből kiszabadult

kommunisták minél felkészültebben kapcsolódhassanak be a kinti munkásmozgalom és osztályharc szervezésébe és vezetésébe. A szerző betekintést nyújt a mitrovicai börtönben folyó sokrétű pártaktivitásról, éhségsztrájkról, illegális lapszerkesztésről, az elítélt kommunisták mozgalmas életéről, amely a politikai elítéltek osztályöntudatának jóvoltából állandó tartalommal volt kitöltve.

A hetedik fejezetben Balogh István Lazar Nešić életútjának utolsó szakaszát követi, amely a mitrovicai börtönből való szabadulásával kezdődik (1939 novemberében) és tragikus haláláig, 1941. április 23-ig tart. Ebben az időben Nešić egyike Észak-Bácska tapasztaltabb forradalmárainak. Balogh István ebben a fejezetben külön foglalkozik Lazar Nešić szervezői tevékenységével, amelynek hatására 1940 tavaszán Szabadkán megalakult a JKP és a JKISZ helyi bizottsága, majd az 1940. esztendő közepén a párt és a JKISZ körzeti bizottsága is. Lazar Nešić hatására a halasi úti szakszervezeti otthonban is felélénkült a mozgalom. Ugyanakkor szorosabb kapcsolat létesült a környező községek forradalmi munkásmozgalmával is.

Lazar Nešić életének és munkásságának utolsó szakasza egybeesett a fasiszta hatalmak agresszív hódító politikájával. Kitört a második világháború, a fasiszta hatalmak Jugoszlávia létét is veszélyeztették. Az V. országos pártértekezleten a JKP Központi Bizottsága reálisan mérte fel a fasizmus fenyegető veszélyét. Mozgósították a tagságot a hazai reakció várható áruló lépései ellen, küzdöttek a nemzeti egyenjogúság erősítéséért. A szabadkai kommunisták nyíltabban szervezkedtek, mozgósították a tömegeket, következetesen valósították meg az V. pártértekezlet határozatait. Balogh István hűen jegyzi az eseményeket: népesedett a tagság száma, a nőmozgalom erősödött, a munkásgyűléseken javaslatok és határozatok születtek, egyként zúdult fel a szabadkai munkásság az Egyesült Munkásszakszervezetek feloszlatása ellen. A hatalom erőszakkal válaszolt. A letartóztatást Nešić sem kerülte el. Következett a megszállás, amelynek első napjaiban Horthy pribékjeinek karmaiba került, akik kegyetlen kínzásoknak vetették alá, mielőtt kioltották életét.

Balogh István jeles ismerője mindazoknak a kiadványoknak, amelyek a második világháború előestéjét mutatják be Észak-Bácska területén (csaknem húsz művet tanulmányozott át), e mellett átnézte a szabadkai, az újvidéki, a zentai történelmi levéltár anyagát, továbbá a JKSZ Országos Levéltárát, valamint a korabeli munkás- és demokratikus sajtó írásait is. Művének értékét növeli a mellékletben közölt húsz fotó. Ezek ismeretében érdekesnek ígérkeznek azok a megállapításai, amelyek új mozzanatokat tárnak fel az olvasó előtt. Stílusa világos, olvasható és tudományos, de egyúttal érdekfeszítő is, mert dokumentálva mutatja a helytörténeti olvasókönyv hiányát, ugyanakkor hasznos szerepet tölthet be az ifjúság eszmei-politikai képzésében is.

Belovai József

(Üzenet, 1985. május)

A HÉTRŐL-HÉTRE REPERTÓRIUMA

Új műfajjal gazdagodott az Életjel Könyvek sorozata: 32. köteteként egy egykori szabadkai irodalmi hetilap, az 1934 áprilisában indult Hétről-Hétre repertóriumát jelentette meg. Értékes kiadvánnyal gyarapodott ezzel a sorozat, s ugyanakkor változatosabb is lett.

A mintegy százötven oldalas könyvet az élőújság szerkesztősége A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézetével közösen adta ki. Jó hasznát fogják venni mindazok, akiket érdekel szellemi múltunk, akik érdeklődnek a két világháború közti irodalmi életünk eseményei iránt. Annál is inkább, mert a Kiss Vilmos szerkesztette vasárnapi magazinban olyan ismert írók, költők és publicisták közölték munkáikat, mint Atlasz János, Borsodi Ferenc, Borsodi Lajos, Boschán Sándor, Debreczeni József, Garay Béla, Gál László, Gergely Boriska, Herceg János, Illés Sándor, Kázmér Ernő, Kolozsi Tibor, Krausz László, Laták István, Sulhóf József, Schwalb Miklós, Szegedi Emil, Tóth Bagi István és mások. Ezért is állapítja meg jogosan a repertoár készítője a kötet bevezetőjében, hogy az említettek a lap haladó

vonásainak a kialakítói, s hogy a lapnak ez a jellemzője még szembetűnőbben jelentkezik, amikor Schwalb Miklós lesz a felelős szerkesztője és kiadója.

Jóllehet a Hétről-Hétre még egy évig sem jelent meg, mert 1935. március végén megszűnt, rengeteg név sorjázik a repertóriumban. Érthető is ez, mivel — hetilap lévén — csaknem négyszer annyi kéziratot közölt a vajdasági íróktól, mit a nála két évvel idősebb Kalangya. S amiért külön dicséretet érdemel: nagy gondot fordított arra, hogy olvasóit megismertesse a neves jugoszláv szerzőkkel: Jovan Dučićtyal, Gustav Krkleccel, Branislav Nušićtyal, Veljko Petrovićtyal és másokkal.

Irodalmi alkotások és könyvkritika mellett a Hétről-Hétre időszerű politikai eseményekről is hírt adott, de foglalkozott a szín- és filmművészettel és a zenei élettel is, képzőművészeti rovatában pedig olyan jelentős művészek szerepeltek, mint amilyen Balázs G. Árpád, Csincsák Elemér, Farkas Béla, Hangya András, Husvéth Lajos, Oláh Sándor és a nemrég elhunyt Kovács Sztriko Zoltán.

Több mint hasznos munka Pató Imre újabb repertóriuma: nélkülözhetetlen mindazok számára, akik behatóbban tanulmányozzák irodalmi és művelődési életünk öt évtizeddel ezelőtti szakaszát.

(Üzenet, 1985. június)

SZÁZÉVES AFRIKAI NAPLÓ

Hogyan lesz valakiből világutazó, felfedező? Milyen belső indítékok és külső feltételek alakítják ki azokat a tényezőket, amelyek ilyen irányban hatnak egy ember életcéljainak kialakításában? A feltett kérdésekre nem lehet pontos feleletet adni, mert a régi vágású világutazó, földrajzi, néprajzi felfedező és publicista — amivé Vojnits Oszkár érett korára vált — a századforduló társadalmának különleges, sőt egzotikus figurái közé tartozott. Főleg akkor, ha az a figura egy olyan, fantáziában nem bővelkedő társadalmi közegből szakadt ki, mint amilyen a szabadkai volt.

Egy ilyen szabványosnak nem mondható életútnak a legfontosabb meghatározói közé mindenképpen az első nagyobb utazások tartoznak. És Vojnits Oszkár esetében éppen a legelső afrikai út, naplónak még nem nevezhető, de ahhoz már közel álló útijegyzeteit tartjuk kezünkben. Azoknak a feljegyzéseknek a szövegét, amelyeket a fiatal Vojnits egyiptomi és palesztinai útja során készített, és amelyek vélelenül kerültek a közlő, Szekeres László kezébe, elkerülve a megsemmisülés fenyegető veszélyét.

Ezekből az Életjel miniatűrsorozatának legújabb kötetében publikált, száz évvel ezelőtt készített jegyzetekből megismerkedhetünk a Közel-Kelet mindennapjaival, az egyiptomi műemlékekkel, piramisokkal, szfinxekkel, a nép hétköznapi életével. Színes képet kapunk a városokról és az egyszerű emberek viseletéről. Éppen ezek a leírások képezik a kötet legértékesebb részét.

Szekeres László, aki az utószó írta, régész létére is utazónak tekinthető. Csak ő nem vonaton, hajón és repülőn közlekedik, hanem a régészet módszerével az őstörténet és korai történet szövevényes és homályos zugait járja és végez néha meglepő és érdekes felfedezéseket. Több mint negyedszázada a szabadkai Városi Múzeum munkatársa és mint ilyen nagyon sok népszerűsítő cikk, szakmai beszámoló, tanulmány és hat könyv szerzője. (...)

(Üzenet, 1986. január—február — 7 Nap, 1986. február 7.)

SZABADKÁRÓL ELINDULTUNK...

Az Életjel Miniatűrökben megjelent Vojnits Oszkár afrikai naplójegyzete

Egyedülálló könyvet jelentetett meg az Életjel a Miniatűrök sorozatban. Negyvenedik kötetként kiadta Vojnits Oszkár 1884. évi afrikai útjáról szóló naplójegyzeteit, amelyet Szekeres László, a Városi Múzeum ismert régésze rendezett sajtó alá, ő írt a könyvhöz utószót is. Ebből megtudjuk azt is, ki volt Vojnits Oszkár. (Róla egyébként bővebben szólt Székely Ti-

bornak, az ismert világutazónak *A világjáró vadász* címmel ugyancsak a Miniatűrökben — 34. kötet — 1980-ban napvilágot látott és Vojnits Oszkárról szóló könyve.)

Az úti beszámoló, amely 1884. november 29-ével kezdődik szabadkai vonatkozással és 1885. április 24-én Korfu szigeti bejegyzéssel zárul, azért értékes számunkra, mert megismerkedhetünk belőle a Közel-Kelet mindennapjaival, úgy, ahogyan azt akkor Vojnits Oszkár látta és átélte. Utólag bizonyítható, hogy ez az utazás sorsdöntő hatással volt rá.

Hogyan kerültek napvilágra a naplójegyzetek?

— Egykori képeslapokat gyűjtök. Egyik ismerősöm egy alkalommal nagy halom képeslapot tett elém, s azok között válogatva rátaláltam egy sötétszürke vászonborítású füzetre is, amelyben a feljegyzések így kezdődtek: Szabadkáról elindultunk 1884. nov. 29-én Pestre... Nem sokat kellett beleolvasni, hogy rájöjjek: Vojnits Oszkár feljegyzéseiről van szó — hallottuk Szekeres Lászlótól, akinek a tulajdonát képezi a füzet, amit az Életjel megjelentetett.

Sz. J.

(Magyar Szó, 1986. január 30.)

AMIKOR EGY VILÁGJÁRÓ HAZATALÁL

Miért könnyebb, szinte természetszerű a felejtés vidékünkön, mint bármely más táján a világnak? Miért tűnnek el mindennapi tudatunkból, közgondolkozásunkból olyan személyek, olyan események, akik és amelyek kultúráltabb társadalmakban századokra kiérdemelték volna az utókor megbecsülését? A válasz kétségbeejtően egyszerű: azért, mert nincs hagyománytudatunk! Ezen túlmenően azonban a bölcseleti kérdések sokaságára már nem ilyen egyszerű a válasz. Mert egyfelől, ha eldöntöttnek tekintjük a létfilozófiai kérdést, miszerint életünk — pontosabban: szellemi egzisztenciánk — egyértelműen jövőközpontú, de e jövőközpontúság gyökerei erőteljesen kapaszkodnak hagyománytudatunkba, mintegy determinálva azt, akkor bizony szomorú következtetések vonhatók le jövőnket illetően, éppen hagyománytudatunk hiánya folytán. Másfelől viszont, hogyan képzelhető el sorstudat jövőközpontú szemlélet és hagyománytudat nélkül? Milyen jövőt jósolhatunk annak a közösségnek, melynek tudatában a történelmi létezés alapvető kategóriái terén a káosz ködfoltjai jelentkeznek? S milyen annak a közösségnek a külső és belső — kollektív és individuális — értékrendszere, mely időbeli létének alapvető feltételeit sem tisztázta magában?

Mindennapjaink mögött az elfeledettek hosszú sora áll. Közéjük tartozik Vojnits Oszkár is, vidékünk jeles világutazója, távoli népek kultúrájának ismerője, kiváló néprajztudósunk. Pedig nem vagyunk jeles egyénekben oly gazdagok, hogy megengedhetnénk magunknak a pazarlást. S hogy alakja egy évszázad homályából most mégis felbukkan, az mindenekelőtt Szekeres Lászlónak köszönhető, aki felkutatta és könyv formájában közreadta a tudós világutazó minden bizonnyal első afrikai útjáról szóló naplóját.

Vojnits Oszkár alig húszévesen, nagybátyja, Vojnits Jakab társaságában 1884. november 29-én indult el Szabadkáról, hogy Budapesten és Trieszten át Egyiptomba és a Szentföldre utazzon. Az első kellemetlenség utuk legelején érte őket, kénytelenek voltak Triesztet messze elkerülni a városban dühöngő feketehimlő miatt. Így aztán Görzben szálltak hajóra, hogy Korfu érintésével Alexandriába hajózzanak. Az újabb meglepetés: Korfu szigetén kolerajárvány tombol, emiatt kerülniük kell a szigetet. Ezt követően azonban már zavartalanul hajózhatnak Alexandriáig. Innen Kairóba utaznak, majd tovább mennek Heluán és Memphis felé. Utazásuk történelmi zarándokút — megnézik a gizehi piramisokat, a memphisi romokat, Ty isten sírját —, hogy azután Kairóba visszatérve elcsodálkozzanak a keleti világ számukra szokatlan jelenségein is.

A két világjáró Egyiptomból a Szentföldre utazik, és ekkor mintha elmélyülne és ihletettebbé válna a napló. Mert amíg Egyiptom a titkot jelentette Vojnits Oszkár számára, addig a Szentföld legendái, zarándokhelyeinek

Életjel
Rendkívüli (667. sz.)
1986. XII. 30.

SZÉP VAGY, ALFÖLD

- Petőfi Sándor tájleíró költeményei -

ADY

-EST

ÁRVA ÉG

Emlékműsor József Attila születésének 80. évfordulóján

történetei vallásos világszemlélete révén közelebb állnak hozzá. Bármerre fordulnak, mindenhol élő, ma is ható legendába ütköznek. Március végéig bolyongnak a Szentföldön, s csak húsvét után indulnak vissza.

A napló tanúsága szerint Korfu szigetéig még eljutnak, itt azonban, 1885. április 24-én megszakadnak a feljegyzések.

Vojnits Oszkár naplója alig negyven oldalt tesz ki nyomtatásban, a belőle áradó szellemi gazdagság, s az érezhető lelki nyitottság egy kiváló, rendkívüli műveltséggel rendelkező egyént állít elénk. Ha később útjairól — egészen az 1918-ban Port Saidban elkövetett öngyilkosságáig — könyvei mellett ilyen pontos naplójegyzeteket is készített volna, személyét minden bizonnyal nem fedte volna be ily könnyen a feledés pora. Így azonban sajnos ő is azon elődeink közé került, akiket az utókornak a történelem harmadik kakaskukorékolása előtt sikerült annak rendje és módja szerint tökéletesen elfelednie. S ezzel nem ő lett szegényebb, hanem a nagyra becsült utókora.

Vojnits Oszkár homályból felbukkanó alakja kérdezteti velünk: vajon van-e még rá mód — nem késő-e már —, hogy figyelmünk múltunk nagyjai felé forduljon? Vajon nem késő-e már, hogy felfedezzük magunknak saját elődeinkkel együtt saját múltunkat is?

Mák Ferenc

(Üzenet, 1986. december)

KÖZINTÉZMÉNYEINK TÖRTÉNETE

Kötetek foglalkozhatnának a három szabadkai művelődési intézmény — a levéltár, a könyvtár és a múzeum — jelentőségével, gazdag állományával, eddigi eredményeivel, a tömegnevelés és a tudományos kutatómunka érdekében kifejtett erőfeszítéseivel. Hagyományaink lelkes tanulmányozói évtizedeken át olyan bőséges adatokat meríthettek e kulturális intézmények kincseiből, hogy múltunk számos fehér foltjára fény derülhetett. S a föltáró munka — úgy tetszik — egyre fokozódik: mind nagyobb érdeklődés nyilvánul meg a hagyományápolás iránt oly céllal, hogy valóságunkat teljesebben megismerjük. Gondoljunk csak a városközpont felújítására, amely alapos levéltári kutatómunkát is igényelt; vagy a város leendő monográfiájára, amelynek megszületése elképzelhetetlen e három szellemi kincsestár segítsége nélkül. És sorolhatnánk, meggyőző bizonyítékokkal támaszthatnánk alá művelődési intézményeink különös társadalmi jelentőségét, ám e kis könyv írója ezúttal más feladatra vállalkozott.

Magyar László, a szabadkai Történelmi Levéltár levéltárosa immár csaknem egy évtizede hangyaszorgalommal tárja föl, hozza nyilvánosságra szűkebb pátriánk múltjának egy-egy kevésbé ismert, vagy nem eléggé kikutatott forrásanyagát. Hézagpótló munkájában most az említett három szabadkai művelődési intézmény történetével kapcsolatos levéltári dokumentumokat gyűjtötte össze 1918-cal bezárólag, azzal a szándékkal, hogy ezekkel a művelődéstörténeti adalékokkal fölkeltse az érdeklődést olyan levéltári búvárkodás iránt, amely esetleg eredménnyel járna hasonló vagy más intézmény, intézet, gyár, munkaszervezet küzdelmes múltjának megírásában.

Három összefoglalója, mivel számtalan új adattal gyarapítja eddigi ismereteinket és teljesebbé teszi a három intézményről kialakult képünket, sokban hozzájárul ahhoz, hogy idővel sor kerüljön e művelődési intézmények átfogó történetének feldolgozására.

Az Életjel Miniatűrök negyvenedik köteteként megjelent 140 oldalas könyv gazdag anyagát tizenkét, zömmel múlt századi dokumentum egészíti ki. (...)

(Üzenet, 1986. január—február — 7 nap, 1986. február 28.)

MAGYAR LÁSZLÓ: HÁROM KINCSESTÁR

A szabadkai Életjel Miniatűrök 40. könyveként most jelent meg Magyar László *Három kincsestár* című műve, amely valójában adalékokat közöl a szabadkai levéltár, könyvtár és múzeum történetéhez. Magyar László levéltárosi kutatómunkájának számos eredményéről olvashattunk már folyóirataink, lapjaink ban. Ismételten meggyőződhetünk, hogy nemcsak a kutató ún. „hangyaszorgalmáról" van szó az ő esetében, hanem a történelmi szakmai kereteket meghaladó, egyetemes érdeklődésű ember hozzáállása hozza létre ezeket az eredményeket. Igen érdekes vonatkozása a kötetnek, hogy mellékletként közli például az ácscéhek bizonyságlevelét, s azon egy Szabadkáról készült rézkarcot találunk az 1815—1817 közötti időkből. A könyvben mellékelt bizonyságlevél dr. Klaus Stopp stuttgarti tanár közelmúltban kiadott bibliográfiájában jelent meg (Jugoszlávia céhvárosai a 8. kötetben láttak napvilágot). Klaus Stopp 16 kötetben tárta fel kutatásainak eredményeit, s Európa 13 országának céh bizonyságleveleit sűrítette egybe. Hazánkat 28 céhváros képviseli a XVIII. és XIX. századi látképekkel. A nagy formátumú, 130 oldalas Jugoszlávia-kötetben Magyar László számolt be Szabadkáról; ő fejtette meg, mely épületek láthatók a képen (mintegy hatvan), hogy mikor készült a látkép.

(j)

(Magyar Szó, 1986. március 4.)

MÁR RÉGEN VÁRTUK

Az Életjel kiadásában megjelent Magyar László első könyve

Magyar László 1975 óta dolgozik a szabadkai Történelmi Levéltárban. Korábban tanügyi munkás volt, német nyelvre tanította a nebulókat. Igazi énjét új munkahelyén találta meg. (Már középiskolás korában is abban különbözött a társaitól, hogy elmélyült a problémákban, többet szeretett volna tudni, mint amit a felszín mutatott. A levéltári munka éppen olyan, mélyre kell ásni, hogy valami morzsányi eredményre jusson a kutató. Viszont a kenyér is morzsákból áll össze.)

1977 óta rendszeresen jelentet meg helytörténeti írásokat, amelyek kitartó és elmélyült kutatásainak kézzelfogható eredményei. Több mint száz érdekes és lebilincselő, elsősorban Szabadka múltját feltáró írása jelent meg a napilapokban és a folyóiratokban. Lenne tehát bőven miből válogatni egy vaskos kötethez. Érdekes, az Életjel mégsem az eddig megjelent helytörténeti írásainak válogatását jelentette meg, hanem Magyar Lászlónak három szabadkai intézményről szóló hosszabb írását adta ki a Miniatűrök sorozat 40. köteteként. A levéltár, a könyvtár és a múzeum történetéhez adalék Magyar László első könyve.

— A múzeumról írottak egy része korábban már megjelent, most a teljes írás látott napvilágot — mondta Magyar László könyvének megjelenése kapcsán. — Jelentős mennyiségű anyag halmozódott fel a Történelmi Levéltárban. Igazán nem lehet panaszkodni, hogy nincs miben búvárkodni. Legalább 10 vagonnyira becsülhető a felhalmozott dokumentumanyag, ami elsősorban Szabadkára és részben a környékére vonatkozik. Tízen dolgozunk a rendszerezésén és a feldolgozásán. Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy első kézből „értesülhetünk" a régmúltról. A sok-sok levéltári anyag szinte rákényszeríti az embert, hogy kutatómunkát végezzen. S nem lehet nem szeretni ezt a tevékenységet, ami az emberi kíváncsiság kielégítését szolgálja.

— Milyen kérdések foglalkoztatják mostanában?

— Több irányban is kutatok, ugyanakkor befejezés előtt áll egy-két munkám. Gyűjtöm az anyagot Szabadka időrendi történetének összeállításához, archaikus magyar szavakat jegyzetelek a különféle dokumentumokból. Bács-Bodrog vármegye tanfelügyelőinek a szabadkai iskolákról készült jelentéseit tanulmányozom. Kötetet állítok össze Szabadka történeti helyneveiről, de szövegkörnyezetbe ágyazva. Rigó Jánosról dokumentumkötetet szeretnék

összehozni. Elkészültem a *Szabadka tőkés fejlődése 1867—1918 között* című tanulmányommal, ami hamarosan megjelenik. A gótikus kurzív írás betűformájának elemzésén is dolgozom. Ehhez a bácskai-szerémségi levéltárakban levő 18. és 19. századi anyagot használom fel. Soroljam tovább?

A fentiekből ítélve több kötetre való anyag is van és lesz bőven. Reméljük, nem kell sokáig várni Magyar László második kötetére.

Sz. J.

(Magyar Szó, 1986. március 6.)

KÖNYVEK, LEVELEK, ARCOK...

(...)

A szabadkai Életjel Könyvek mindig a fölfedezés élményével biztattak bennünket, s talán épp azért, mert erőszakoltságok helyett a magunk világának megismerése irányította a szerkesztőket. Most Magyar László *Három kincsestár* c. művét köszönthetjük az Életjel Miniatűrök 40. füzetében. A tudós kutatónak, a levéltárosnak a megbízhatóságával kapunk itt adalékokat a szabadkai levéltárnak, könyvtárnak és az ottani muzeumnak a történetéhez. A kötetet sajtó alá rendező Dér Zoltán joggal írja: Hagyományaink lelkes tanulmányozói évtizedeken át olyan bőséges adatokat meríthettek a kulturális intézmények kincseiből, hogy múltunk számos fehér foltjára fény derülhetett. S a föltáró munka — úgy tetszik — egyre fokozódik: mind nagyobb érdeklődés nyilvánul meg a hagyományápolás iránt, oly céllal, hogy valóságunkat teljesebben megismerjük. Gondoljunk csak a városközpont fölújítására, amely alapos levéltári kutatómunkát is igényelt; vagy a város leendő monográfiájára, amelynek megszületése elképzelhetetlen e három szellemi kincsestár segítsége nélkül.

Magyar László, a szabadkai Történelmi Levéltár levéltárosa immár csaknem egy évtizede hangyaszorgalommal tárja föl, hozza nyilvánosságra Szabadka múltjának egy-egy kevésbé ismert vagy nem eléggé kikutatott forrásanyagát. Három összefoglalója e könyvben számtalan új adattal gyarapítja eddigi ismereteinket.

(...)

Fehér Ferenc

(Magyar Szó, 1986. március 8.)

KÖNYVTÁRUNK MÚLTJÁRÓL

„Mélyre kell ásnunk, ha a könyvtár fejlődésének hajszálgyökerei után kutatunk. Jóval a városi közkönyvtár megalakulása előtt már igen jelentős könyvgyűjteménnyel rendelkezik többek között a ferencesek zárdája, a gimnázium, a polgári kaszinó, de annál több jómódú magánszemély" — írja a közelmúltban megjelent *Három kincsestár* című könyvében Magyar László. S bár a Szabadkai Városi Könyvtár percsétjén az 1890-es alapítási év van feltüntetve, Magyar László levéltári adatokra hivatkozva jelzi, hogy a könyvtár ügyében Furdek Kelemen gimnáziumi igazgató már 1846-ban beadvánnyal fordul a tanácshoz. Ettől kezdve azután napirenden van a szellemi kincsestár létrehozásának szándéka, s bizonyára az sem véletlen, hogy az ezredforduló előtt egy évtizeddel éppen a magára talált szabadkai polgárság Iványi István mérhetetlen akaraterejétől és tántorithatatlan szándékától vezérelve létrehozza a már indulásakor is több száz kötettel rendelkező könyvtárat. A könyvtár először csak a Nemzeti Kaszinó kereteiben működött, ám ez nem bizonyult az igények szempontjából elfogadható megoldásnak. „A közkönyvtár eszméjét már 1880-ban kezdtem a kaszinóban megpendíteni, s ezt a társaskörök könyveinek egyesítésével véltem létesíteni. Ezen terv persze visszhangra nem talált. Később, 1885-ben a város hatósága által hivatalos úton és aláírásokkal igyekeztem tervemnek híveket szerezni. Magánúton és újságokban folyton agitáltam tervem mellett" — írja visszaemlékezéseiben Iványi István, vidé-

künk művelődési életének hőskorát idézve. A levéltári adatok tanúsága szerint a lelkes kultúrmunkás fáradozása mégsem volt hiábavaló, 1892. március 6-án a Könyvtár Egylet végre megtartotta alakuló ülését, melyen Iványit választják meg könyvtárosnak. Idővel módosul az intézmény tevékenységi köre, s ennek megfelelően — 1897-től — Közkönyvtár és Múzeum Egyletként fejt ki egyre szerteágazóbb tevékenységet. Az évtizedek során azután néhány magánkönyvtár is bekerül a Közkönyvtár állagába. Elsőként Jámbor Pál (Hiador) hagyatéka, majd 1918-ban Iványi István magánkönyvtára, ezt követően 1926-ban Milko Izidor 12 000 kötetes gyűjteménye, majd hosszas huzavona után Zomborcsevics Vince könyvtári hagyatéka is.

Szellemi javakban a századok során nemigen dúskáló közösségünk így kapott egy páratlan gazdagságú könyvtárat, melynek immár egy évszázados története magán viseli a kor bélyegeit is. E száz év alatt voltak hanyatló és voltak felvirágzó korszakai, egy azonban bizonyos — és ez Magyar László dokumentumértékű kiadványából is kiderül —, a szabadkai levéltár, majd ezt követően, és vele karöltve a közkönyvtár és a múzeum is egymást támogatva töltötte be művelődési életünkben azt a küldetésszerepet, mely nélkül vidékünk embere képtelen lett volna állni a történelem viharait. Mert e három művelődési intézmény megőrző feladatából eredően mindenkor fontos és sorsdöntő szerepet játszott a hagyománytudat — és ebből eredően a történelmi küldetéstudat — megerősítésében. A három intézmény igyekezett bennünket Európához kapcsolni, s ha ez nem is sikerült neki mindenkor maradéktalanul, ezért legkevésbé okolhatók azok a lelkes kultúrmunkások, akiknek végeredményben mindhárom létesítmény a létét köszönheti. Nem sorbonne-i méretű könyvtárról és levéltárról van szó — ezzel mindnyájan tisztában vagyunk. Csupán olyan méretű intézményekről, melyek közép-európaiságunkkal mérhetők. Ám mint ilyenek, alapnak feltétlenül jók ahhoz, hogy kultúránkat egykor majd európai szintre és rangra emeljék. Ez lenne a következő száz év feladata.

Ez, és még mi? Mindenekelőtt a hőskor Iványi Istvánjai küldetéstudatának a felvállalása és továbbhagyományozása. A kultúra ügyének pártatlan szolgálata, történelmi jelenlétünk megörökítésének nemes szándéka. Ennyi, és nem kevesebb!

Mák Ferenc

(Közlöny, Városi Könyvtár, Szabadka, 1986. 4. sz.)

TÉNYEK ÉS A VÁROS SZOLGÁLATÁBAN

Félidő. Leteszi a labdát az avarral lepett fűre, vagy húsz méterre a kaputól. Szinte helyből rúgja: a felfújt bőr alig néhány centiméterrel suhan el a felső léc felett. Nyugodt léptekkel elbaktat a labdáért, újra leteszi az előbbi pontra és nekirugaszkodik. Csinálja ezt mindaddig, míg a pihenő tart. Néhányszor eltalálja a meszetes gerendát. Vagy máskor: a Radoje Domanović utcai ház első emeleti szobájában ágyán kuporog, a szomszéd szobák egyikéből csendes gitárszó és francia dudorászás hallatszik (a Sorbonne-on doktorált ifjú világirodalmár bánkódik balul sikerült házassága miatt?), de ő nem ügyel arra. Négy szótárból keresi ki ugyanazt a szót, mert nem hisz csak egynek. Közben almáért nyúl, amelynek piros héján fehér betűk: apja türelmesen kísérletezett az oltással, ábrákat és betűket varázsolt díjnyertes gyümölcseire. Vajon fia tőle örökölte a tények, csakis a tények makacs kutatását, a cél utáni lankadatlan törekvést, az óvatos útbejárást, a minden létező lehetőség csakis tényeken alapuló felkutatását? Talán. Tagadhatatlan azonban a körülmény, hogy Magyar László, az egykori suplyáki beutazó kisdiák, tájainkon példát ritkító kutató: a tények után kutat és csak azok birtokában teszi meg óvatosan a lépést a következtetés irányában. Ellentétben néhány „múltkutatóval", akik néhány adat vagy ingatag feladat alapján, illetve szegényes képzelőerejük bevetésével délibábszerű jeleneteket festenek le előttük, amelyek vagy eszményiek, vagy mindent lesújtónak ábrázolnak fel. Teszik ezt meghozzá a pillanatnyi korszellemnek megfelelően, mert számukra a múlt nem egyéb, mint elméletük bizonyítására szolgáló anyag.

Hogy miért is foglalkozik Magyar László múltunkkal? A szabadkai levéltár történetét ismertető munkájában megjegyzi: „Valóságunkat igazán múltunk tanulmányozásával érthetjük és ismerhetjük meg." De számára a múlt tanulmányozása nem teher, hanem leplezetlen örömforrás — mondhatja, akárcsak Iványi a szabadkai monográfián dolgozva: „...nagy buzgalommal és élvezettel dolgoztam." Magyar László tájunk egyik utolsó polihisztora, aki minden jelenség mögött titkot sejt és azt, de csakis tények feltárása és azok megfelelő elrendezése útján, igyekszik felderíteni. „Rácsodálkozik" a világra, azonban a következő pillanatban már kutat. Minden érdekli, mindent kipróbál. Több mint 25 évvel ezelőtt félkilós szovjet Melódia lemezeken keresi a Bach-titkot, vagy tíz évvel ezelőtt ecsetet ragad és kutatja a piktorság rejtélyeit. Nincs olyan téma vagy jelenség, amely ne tudná lázba hozni. Élményt keres, kell neki a közvetlen tapasztalás, hivatalos küldetésben Bécsbe kerékpárján karikázik fel.

Sohasem jut „világrengető" következtetésekhez. Egyszerűen azért, mert tisztában van azzal, hogy hiába gazdag ismerete, és bár mindig fáradságosan begyűjtött tényekre támaszkodik, vannak még talán feltáratlan adatok, amelyek a „más" lehetőségeit rejtik magukban. Magyar László a végsőkig tisztában van a jelenségek bonyolultságával és távol áll tőle a vulgarizálás, a leegyszerűsítés szándéka. Nem akar bizonytalan eredményekhez jutni, bármennyire megalapozottnak látszanak is azok nekünk, nem beavatottaknak. Könyvének három tanulmánya olvasható és könnyen követhető munka, nyelvezete némileg szikár (mert úgy véli, hogy még a felelőtlenül használt jelző is tévútra terelheti az olvasót!), itt-ott archaizáló, ami nem is csoda, ha szem előtt tartjuk, milyen szövegek silabizálásával foglalkozik asztala fölé hajolva. Következtetései végső fokon tehát óvatosak, bár meggyőzőek, gyakran talán az olvasóra bízza: tegye meg helyette a „tanulság levonását". Korunkban és tájainkon kiveszőben levő szerénység ez.

És milyen tanulságot vonhatunk le a szabadkai levéltár, könyvtár és múzeum 1918-ig terjedő időszakának történetéből? Elsősorban talán azt (és ez a szerző egyik fő érdeme), hogy őseink nem voltak olyan hibátlanok, mint azt sokszor hinni szereténk. Megbirkózva a tények és az adatok sokaságával, amelyeket a szerző valósággal ont könyvében, megállapíthatjuk, hogy hozzánk hasonló emberek voltak, akik kevesebbet vagy többet munkálkodtak, de korántsem voltak „eszményi" lények. Szolgáljon ez vigasztalásul: bosszantó baklövéseket és mulasztásokat már elődjeink is elkövettek. Magyar László „hősei" hús-vér emberek a maguk ambivalens tulajdonságaikkal. Az egyedüli kivételt talán a már idézett Iványi István jelenti. Alakja többször is felbukkan a könyvben és a szerző minden alkalommal leplezetlen és megkülönböztető tisztelettel szól az idők folyamán megvakult városi krónikásról, jó néhány kulturális vállalkozás kezdeményezőjéről. Magyar László szerint (igaz, ezt nem mondja ki, csupán sejteti) egy-egy kulturális vállalkozás beindításához és többé-kevésbé sikeres véghezviteléhez feltétlenül egy valósággal megszállott egyénre van szükség. Kiderült az is, hogy a szélesebb társadalmi közösség a múltban szavakkal nyomban kiállt ezek mellett a köz érdekeit szolgáló eszmék mellett azzal, hogy ritkán tett ennél többet. Szemtanúi lehetünk a buzgó egyén és a kultúra iránt valójában eléggé érdektelen közösség, főleg amikor anyagi támogatásról volt szó, állandóan egyenlőtlen harcának. Feltehetjük a kérdést: mi a helyzet ezen a téren ma? Vajon jobbak vagyunk őseinknél az életnek ezen a fontos területén? Mindenekfelett a szerzőnek sikerült bebizonyítania: a három intézmény gazdag és ellentmondásos múltra tekinthet vissza és igazán valóságos kincsesbánya. A levéltári kincsesbánya feltárása azonban folyamatban van, van rá merész vállalkozó. Nem más, mint e könyv szerzője. Hiszen erről tanúskodnak a szakirodalomban, valamint a heti- és napilapokban közzétett írásai, amelyeknek száma észrevétlenül minden valószínűség szerint tetemesre duzzadt, úgyhogy érdemes lenne elgondolkodni arról, nem kellene-e azokat is egy csokorba gyűjtve átnyújtani az olvasóknak. Mert Magyar László ilyen irányú ténykedése már túlnőtte a levéltáros fogalmát. Kutató, sőt tudós ő, akinek eredményei a jövőben feltétlenül külön figyelmet érdemelnek a felvetődő témák vizsgálatakor. Épp az ő ténykedése igazolja a nézetet, miszerint identitásunkat, szellemi és anyagi fejlődésünk vívmányait csak úgy őrizhetjük meg, illetve tehetjük folyamatossá, ha ápoljuk múltunkat, okosan sáfárkodunk a ránk testált

Az ifjúság nevelői is mindig híven támogatták munkánkat
Borza Izabella *Sturcz Béláné*

örökséggel. Ez az a szellemi kincs, amely kiindulópontként kell hogy szolgáljon jövőbeli tevékenységünk folyamán. A *Három kincsestár* csak megerősíti bennünk ezt a nézetet. Hangsúlyozni kell azonban, hogy — szinte egyidejűleg — szépirodalmi prózánk is sokat foglalkozik múltunk bemutatásával, szellemi örökségünk gyökereinek keresésével. Gondoljunk csak Dudás Károly, Juhász Erzsébet, Burány Nándor vagy Végel László legújabb alkotásaira. Tárgyilagos újraértékelés zajlik tájainkon. Magyar László könyvével a maga szerény, de valójában értékes hozzájárulását adja e folyamathoz. Minden kétséget kizáróan, s ezt össztevékenysége bizonyítja, már néhány éve ő városunk igazi krónikása.

Biztos vagyok benne, hogy a szabadkai Történelmi Levéltár óriási, még feldolgozásra váró anyaga néha-néha lidérces álomként telepszik Magyar László mellére. Fűti a kíváncsiság: mi van még hátra, milyen tények lapulnak meg az „emeletnyi anyagban? „Tényimádata" igéző. Pedig már sokat begyűjtött, „tarsolya" degeszre tömött. Mint köpenye, amelyet a hűvös, szembe fuvó északi szél azon a májusi napon a Kiskunhalas felé vezető országúton, míg elszántan tapostuk a pedált, óriási púppá duzasztott, mintegy emlékeztetve Hrabal egy hősére. Ő azonban szorosan és biztos kézzel fogta a kormányt. Nem repül fel az égbe, tárgyilagossága és tényimádata mindig a földön marasztalja.

Varga István

(Üzenet, 1986. május)

AZ ELMÚLT IDŐ FELJEGYZÉSEINEK ŐRZŐI

Az Életjel magyar nyelvű kiskönyvtára az utóbbi néhány évben több olyan kötetet jelentetett meg, amely igen jelentős Szabadka munkásmozgalmának és művelődéstörténetének a tanulmányozása szempontjából. A sikerült munkák egyike Magyar László munkája is, amely három művelődéstörténeti tanulmányt tartalmaz a szabadkai Történelmi Levéltár, a Városi Könyvtár és a Városi Múzeum megalakulásának körülményeiről és fejlődéséről a monarchia bukásáig, 1917-ig.

Jelena Vetro

Olga Afanaszjeva Torok

Magyar László a szabadkai Történelmi Levéltárban dolgozik és sok cikket és tanulmányt jelentetett meg a napilapokban és folyóiratokban magyar és szerbhorvát nyelven (Létünk, Üzenet, Magyar Szó, 7 Nap, Subotičke novine, Rukovet stb.).

A levéltári anyaghoz tárgyilagosan és tudományosan viszonyul. Ezenkívül érdekesen tud mesélni, meg tudja különböztetni a fontosat a nem fontostól, nyelvezete a laikus számára is érthető. Tanulmányai több éves kitartó munkának, invenciónak és az anyag alapos ismeretének eredményei. Valamennyi munkája vagy új ismeretekkel kiegészített régi igazságok összefoglalója, vagy ismeretlen, eddig nem tanulmányozott tényeket tár fel. Témáját eredi módon közelíti meg. Ez különösen a Történelmi Levéltárról szóló tanulmányára vonatkozik. Az intézmény történetét első ízben dolgozta fel. Összefoglalója értékes és rendkívül hasznos mindenki számára, aki kénytelen a levéltár anyagát használni. Nemcsak azért, mert megtalálja benne az intézmény fejlődésének fontos eseményeit, az élén álló levéltárosok nevét, hanem azért is, mert bemutatja a fondjait. A mostani intézmény elődje voltaképpen a hivatalos iratokat, a városi tanács jelentéseit őrző regisztratúra (1794), harminc évvel később (1785?) pedig, amikor Budán hivatalosan elrendezték az iktatókönyvek, a regiszterek vezetését, a dokumentumok megírásának és őrzésének módját, létrejött a Történelmi Levéltár, amilyennek manapság ismerjük, amelynek rendkívül gazdag állománya van az 1779—1894-es időszakból. Azonnal hangsúlyoznunk kell, hogy még mindig nem tanulmányozták eléggé.

Rendkívül érdekesek a Városi Könyvtárról és a Városi Múzeumról szóló tanulmányok is. Iványi István Szabadkáról szóló monográfiájából tudjuk, hogy az első közkönyvtár és a múzeum egy épületben volt és a Közkönyvtár és Múzeum Egylet munkájának eredményeként jött létre. Magyar László úgyszólván lépésről lépésre kíséri nyomon az egykori Szabadka művelődési dolgozóinak ezt megelőző erőfeszítését, s megemlít számos új részletet az akkori általános főiskola, a gimnázium első könyvtáraival kapcsolatban. A könyvtár megalakításának gondolata a szerző szerint 1846-ban merült fel. A gimnázium tanári tanácsa 1851-ben azt javasolta a városi tanácsnak, hogy a lakosság alacsony kulturális színvonalának emelése, vagyis a nép felvilágosítása érdekében közkönyvtárat kellene létesíteni. Az események csak 1875-

ben gyorsultak fel, amikor Iványi István a szabadkai gimnáziumba került, mert fáradhatatlan erőfeszítésével, kitartásával és képességével mozgósítani tudta a megfelelő embereket. Sikerült neki egyesítenie a hasznos eszméket, valamint Gohl gimnáziumi tanár azzal kapcsolatos elgondolását, hogy létesíteni kell egy múzeumot, amely gyűjti majd a „természetrajzi, régiség-történeti s különösen Szabadka város múltjára vonatkozó emlékeket és néprajzi tárgyakat". Így nyílt meg végre 1894-ben a Városi Könyvtár a múzeummal együtt, amelyet külön helyiségben közvetlenül a könyvtár mellett helyeztek el.

Magyar László rengeteg olyan eseményt említ, amely jelentős volt a Városi Könyvtár és a Városi Múzeum fejlődése, illetve gyűjteményének gazdagodása szempontjából. Könyvében természetesen számos dokumentumot idéz, amely a kor gondolkodásmódjára, pszichológiai légkörére, az emberek nehézségeire és problémáira jellemzőek. A szerző szerint a könyvtár a múzeum megalakulása az akkori szabadkai főgimnázium tanárainak köszönhető. S nemcsak ez. Az is, hogy sok könyvet, numizmatikai gyűjteményt adtak a két intézménynek, mindenáron meg akarták győzni az illetékes szerveket arról, hogy engedélyezze működésüket a környezet kulturális fejlődése érdekében, mert a város nem sok figyelmet szentelt az ilyen „nem kifizetődő" intézmények létesítésére.

Hogy ez mennyire így volt, bizonyítja bajsai Vojnits Oszkár hagyatékának esete is. Vojnits az egyetlen szabadkai születésű világutazó és útirajzíró. 1913 májusában 243 tárgyat, 33 képet és 15 különféle térképet ajándékoz a múzeumnak. A városatyák „örülnek" ennek, de nincs pénzük öt szekrényt venni, hogy a tárgyakat elhelyezhessék. Vojnits Oszkár saját pénzén vette meg őket. Testvére, Miklós fivére megmaradt gyűjteményének részét később ugyancsak átadja a múzeumnak, de 1920-ban kénytelen visszakérni, mert a múzeumnak nincs hol kiállítania. Ebben a gyűjteményben sok vadásztrófea és egy szép ásványgyűjtemény volt. Vajon hol lehetnek manapság?

Magyar László könyve nem vaskos (127 oldalas) és kis formátumú, de rengeteg adatot tartalmaz Szabadka kulturális életével kapcsolatban. Az a benyomásunk, hogy a szerző akár kétszer ennyit is könnyen megírt volna, ha ezt lehetővé teszik számára a kiadó anyagi lehetőségei. Kár, hogy a könyv nem vastagabb. Magyar Lászlótól, Szabadka művelődéstörténetének áldozatkész, szorgalmas és tehetséges kutatójától még sok ilyen „könyvecskét" várunk. És még valami: nem kétséges, hogy ez a könyv érdekes, sőt nélkülözhetetlen volna a szerbhorvát anyanyelvű olvasók számára is, különösen pedig azok számára, akik a város közel- és távolabbi múltját tanulmányozzák. Ezért jó lenne ezt az értékes könyvet szerbhorvát nyelvre is lefordítani és megjelentetni.

Ivan Pančić

(Rukovet, 1986. május—június)

KIS KÖNYV KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGÜNKRŐL

Vajon mennyivel lennénk ma gazdagabbak — és vajon gazdagabbak lennénk-e? —, ha Caesar, a fanatikus Theophilos és Omar kalifa egymással vetélkedve nem pusztítja el a több mint félmillió kötetes alexandriai könyvtárat? S vajon a közép-európai kultúra és művelődés hol tartana ma, ha örökségül ránk száll a reneszánsz Európa egyik leggazdagabb könyvtára, Mátyás király Corvináinak gyűjteménye? S az a rengeteg teleírt pergamen és papír, mely egy-egy kolostor, apátsági hivatal vagy rendház könyvtárában a századok során felhalmozódott? Csak találgathatjuk: humánusabb lenne-e ezredfordulónk, ha gazdagabbak lennénk humanista örökségben? Vajon emberibbek lennének-e a huszadik századi társadalmak, ha nemcsak a gazdasági törvények alakították volna őket olyanná, amilyenek, hanem jellegük kialakításában a jelenleginél nagyobb szerepet kapott volna a kulturális örökség? Nagyobb szerepet — mondom nyomatékkal —, mert nem akarom tagadni a művelődési hagyományok jelenlétét és jelentőségét. Ugyanakkor nem tudok újkori történelmünkre másként nézni, mint sok-sok ezer, fajunk nemesbedését

segítő, kulturális felemelkedésünket előremozdító lehetőség elmulasztása korára. Nem vall egzakt gondolkodásra, de számomra a történelem nemcsak a megvalósulás, de egyszersmind a hiány is. Valahogy így egész, s valahogy így előremutató. Megdöbbentő, milyen előszeretettel pusztították császárok, helytartók, fejedelmek és hadvezérek az évezredek során az emberiség kulturális emlékeit. Mintha az elpusztított érték nagyságuknak és hatalmuknak lett volna fokmérője. S mintha a felégetett könyvtárak, kolostorok, paloták és iskolák az ő dicsőségüket hirdették volna.

A pusztítható értékek közül azután legesendőbbnek a könyv és az írás bizonyult, hiszen egy-egy erőd, várfal vagy kastély, kápolna vagy kúria maradványai alapján rekonstruálható, a könyv, az írott szöveg azonban egyszermindenkorra eltűnik tartalmával, humánus üzenetével együtt, s nincs az a régész, aki a hamuból elővarázsolná évszázadokkal korábban élt író elődeink szenvedését vagy örömét, kesergését és kétségbeesését, vagy boldogságát és hitét. Mert ugye nyelvemlékeink ismeretében azt ma már senki sem vitatja, hogy akár egy birtokösszeíró levél a maga kimért tényszerűségével is valami nagyon emberiről, s mint ilyen, valami nagyon egyszeriről hoz számunkra üzenetet. S nem kell ahhoz látnoknak lenni, hogy ezt a nagyon emberi üzenetet megfejtsük.

Mindezek elmondására Magyar László könyve szolgáltatta az alkalmat, melyben *Három kincsestár* címen a szabadkai levéltár, könyvtár és múzeum keletkezésének és létrejöttének körülményeit írja le. S az, hogy ma viszonylag jól fejlett és rendszerezett levéltár, könyvtár és múzeum áll az érdeklődők rendelkezésére, ahhoz csaknem két évszázadnak kellett, hol viharos korszakokban, hol békés építőmunkában elmúlnia. Szabadkán az iratok „megőrzésével" 1743-tól foglalkoznak, attól az évtől kezdve, amikor a város „szabadalmazott kamarai mezőváros"-sá vált. S — valószínűleg véletlen folytán — ismerjük az első levéltáros kilétét is Vizi (Vizy) József személyében. A könyvtár és a múzeum megalapítása a XIX. század végére, az erőteljes polgárosodás korára esik, s létrejöttük körülményei pontosan megállapíthatók — éppen a levéltárban őrzött dokumentumok alapján.

Valószínűleg a polgárosodás korában jelentkező kulturális igénnyel magyarázható, hogy a „szabadkai levéltár anyagának tudományos célokra való felhasználása, az elmélyültebb történeti búvárkodás csak az 1870-es évektől jegyezhető folyamatosan". Ennek bizonyságául 1879-ben Dudás Ödön közzéteszi *Szabadka város története* című munkáját, röviddel azután, 1885-ben pedig Iványi István is megjelenteti *Szabadka szabad királyi város története* című monográfiájának első kötetét, melyet 1892-ben követni fog a második kötet is.

Ez a századvégen jelentkező, minden kulturális értéket számba vevő igény teremtette meg azután a feltételeket a könyvtár és a múzeum létrehozására. S ebben megint csak az egyéni szándék játszotta a vezető szerepet, hiszen éppen Iványi István volt az, aki kiharcolta a Közkönyvtár Egyesület létrehozását, hogy azután néhány évvel később Gohl Ödön gimnáziumi tanár segítségével az intézmény Közkönyvtár és Múzeum Egyletté bővüljön. Igencsak hosszú lenne azok névsora, akik tevőlegesen részt vettek művelődési intézményeink munkájának kiterebélyesítésében, s köszönet jár Magyar Lászlónak, amiért valamennyiük nevét könyvében igyekszik megörökíteni.

A monarchia összeomlásával lezárult művelődési intézményeink hőskora, s az utókor szerencséje, hogy a lelkes elődöknek sikerült a nagy kataklizma előtt elvégezni az alapozás kínkeserves munkálatait. Mert hogy a kultúra napszámosának lenni akkor sem volt dicsőség dolga, az Magyar László értékes könyvéből is kiderül. Iványi István és jó szándékú társai elvégezték a kallódó értékek begyűjtését, és megszervezték azok védelmét és megőrzését is, ennek folytán kulturális javaink háborús veszteségei nem okoztak törést művelődési életünkben. Gondos kezek ügyeltek történelmi jelenlétünk dokumentumaira és emlékeire.

Külön értéket jelentenek a könyvben mellékletként közzétett dokumentumok, melyek szöveghű közlése segíti az összkép kialakulását, mellékletként történt közlésük pedig tudományos igényre vall. Tudományos igényességről tanúskodik továbbá a kötet módfelett alapos jegyzetanyaga is, mely ezt az alig nyolcívnyi terjedelmű könyvecskét forrásértékűvé avatja.

Befejezésül akár arról az elképzelt gazdagságról is szólhatnék, mely írott és nyomtatott formában ma az érdeklődők rendelkezésére áll. Ám ezen a ponton már nagyon óvatosnak kell lenni, hiszen lépten-nyomon tanúi lehetünk a művelődési intézményeink kincsei iránt tanúsított közönynek. Oly korban élünk, amikor az emberek nagyobb hányada érzéketlen a múlt örökségével szemben. Anyagelvű korunkban másmilyen értékrendszerek irányítják hétköznapjaikat. S csak elenyészően kevesek számára szolgál megnyugtatásul annak tudata, hogy a kulturális érték csipkerózsika-álmában is értéket jelent. Kevésbé fertőzött korok majd újra életre keltik a köteteket és a lapokat.

Mák Ferenc

(7 Nap, 1986. július 25.)

A NAGYRABECSÜLÉS DOKUMENTUMAI

A Kosztolányi-hagyaték egy rendkívül érdekes részét találja ebben a kötetben az olvasó: azoknak a leveleknek a legértékesebb darabjait, amelyeket a költő kora jelentős íróitól, művészeitől, tudósaitól kapott. Köztük olyan kiemelkedő egyéniségektől, mint amilyen Gárdonyi Géza, Kassák Lajos, Szabó Lőrinc, Szép Ernő, Nagy Endre, Füst Milán, Weöres Sándor, Karinthy Frigyes, Illyés Gyula, Németh László, Cs. Szabó László és Ódry Árpád. De a gyűjteményben megtaláljuk Veljko Petrović, Milkó Izidor, Fenyves Ferenc, Munk Artúr és a jeles román költő és műfordító, Emil Isac leveleit is, akiket szoros barátság fűzött Kosztolányihoz. Valamennyi — mind az 54 szerző 93 levele — az életrajz fontos dokumentuma, mert a műért való küzdelem láthatatlan drámája mögött rejlő kapcsolatokat: a magánember és az alkotó ember kapcsolatát teszi érzékelhetőbbé.

Mégis megkülönböztetett figyelemre tarthat számot az a hét levél, amelyet azok az írók küldtek Kosztolányinak, akik az általa kezdeményezett Ady-vitában vele értettek egyet. A pörben — mint ismeretes — Kosztolányi eléggé magára maradt, mert a Nyugat közvélemény-alakító tekintélyei nem osztották nézetét, s nyilvánosan meglehetősen kevesen álltak ki mellette. Ezért a titkos egyetértés és nagyrabecsülés dokumentumai ezek a levelek, amelyek joggal erősítették meg Kosztolányiban a meggyőződést, hogy sokkal többen gondolkodnak Adyról hozzá hasonlóan, mint ahányan ezt nyíltan meg merik valani.

Csaknem három évtizeden át — 1907-től 1936-ig — folytatott baráti és tudományos levelezés legizgalmasabb darabjait válogatta össze e könyvbe Dér Zoltán, s egyúttal bevezetőt és magyarázó szöveget is írt hozzájuk. Jóformán mindegyik fontos információkat tartalmaz a költő életével és munkásságával kapcsolatban, s egy sincs közöttük, amelyik érdektelen volna. Számunkra különösen azok a sorok becsesek, amelyeket itteni írótársaitól kapott, mert a kölcsönös tiszteletnek és érdeklődésnek beszédes bizonyítékai, s irodalmunk történetéhez nyújtanak új adalékokat.

A költő születésének századik évfordulója alkalmából az Életjel Miniatűrök 42. darabjaként megjelent kötet anyagát negyven író — a gyűjteményben szereplő szerző — korabeli portréja egészíti ki. (. . .)

(7 Nap, 1986. február 28. — Üzenet, 1986. május)

DÉR ZOLTÁN: SZÜLŐFÖLD ÉS KÖLTŐJE

Dér Zoltán, ismert hagyománykutatónk, a Kosztolányi-életmű szakavatott ismerője legújabb könyvében, a *Szülőföld és költője* című, lényegre összpontosító válogatásában — akárcsak előző művében, az öt évvel ezelőtt megjelent *Ikercsillagok*ban — Szabadka és Kosztolányi Dezső költészetének termékenyítő kapcsolatát járja körül. Mégpedig szerencsés pillanatban: az író születésének századik és halálának közelgő ötvenedik évfordulója tájékán. Akkor, amikor itthon is, Magyarországon is megélénkült az érdeklődés a

Életjel

XVIII. évf. 3. (169.) sz. | KOSZTOLÁNYI DEZSŐ IRODALMI SZÍNPAD | 1985. IV. 15.

Kosztolányi Dezső

A szegény kisgyermek panaszai

- színpadi játék -

Előadja:

Kerek Edit
Losonc Andrea
Lovas Ildikó
Lőrinc Erika
Lőrinc Zsuzsanna
Mádi Erzsébet
Urbán Mária

Közreműködik:

Póka Zoltán (fuvola)

Az előadás előtt megnyílik Urbán Gábor Kosztolányi-illusztrációinak tárlata

Bevezetőt mond:
Gyermán Tibor

Rendező:
Horváth Emma

A színpadi játék 1985. április 15-én, hétfőn 19.30 órakor kezdődik a Gyermekszínházban

Belépőjegy: 30 dinár

szabadkai születésű nagy költő hatalmas életműve iránt. „Sajnos sok időnek kellett eltelnie, amíg a körülötte támasztott ködből a maga valós arányaiban és tiszta rejtelmeivel kibontakozhatott" — írja a szerző. Tudjuk jól: Dér Zoltán egész ténykedésével, írásaival és szenvedélyes kutatásaival hathatósan járult hozzá ehhez a kibontakozáshoz. Soha nem feledkezve meg róla, hogy a Kosztolányi-jelenség titkát — az igazi hőforrásokat — elsősorban itthon, Szabadkán kell keresnie. Eredményei egyértelműen cáfolni látszanak azoknak a véleményét, akik időszerűtlennek és „művészietlennek" tekintik a hagyomány- és valóságkutatást, visszahúzó koloncnak a szülőföld vonzását.

„Ha valaki szabadkai, s költészetértő emberek között forog — olvashatjuk az előszóban —, gyakran tapasztalja, hogy a város nevének hallatán fény villan a szemekben, mintha egy régi-régi ismeretség emlékképeit hívná elő a város nevének puszta említése. Azután kiderül, hogy az ismeretségnek Kosztolányi a forrása. Általa létesült rejtelmes kapcsolat Szabadka és sok-sok ember között, ő a mi nem hivatalos nagykövetünk immár nemcsak a magyar nyelvterületen. Szerencsésebb képviseletet elképzelni is nehéz: romolhatatlan értékké alkotva adta tovább a világnak, amit ettől a várostól kapott."

A most kötetbe gyűjtött tanulmányok, esszék, kritikák, interjúk lapokban és folyóiratokban jelentek meg eddig, közkinccsé, a Kosztolányi-irodalomban eligazodni kívánó olvasó számára igazán hasznos útmutatóul azonban csak így, egymás mellé sorakoztatva válhatnak.

A kötet felépítésén jól fölismerhető a tudatos rendszerező elv: Dér Zoltán az első fejezetbe az életművel foglalkozó nagy lélegzetű tanulmányokat sorolta, a másodikba az egyes köteteket boncolgató kisebb esszéket, kritikákat, elemzéseket, a harmadikba a költő utóéletéről szóló írásait, a negyedikbe pedig — mintegy lezárásként — a Kosztolányiról valló interjúkat. A négy tömb így szervesen egymásba kapcsolódva erőteljesen villantja fel a szabadkai gyermekkor és a belőle táplálkozó nagy versek, novellák, regények mélyebb összefüggéseit, s jelentős mértékben gazdagítja eddigi Kosztolányi-képünket.

Dudás Károly

(Üzenet, 1986. június — 7 Nap, 1986. június 13.)

KOSZTOLÁNYI LEVELESLÁDÁJA

A szabadkai magyar írástudóknak értékes kiadványsorozata, az Életjel Miniatűrök 42. kötetében 54 írónak és költőnek Kosztolányi Dezsőhöz küldött 93 levelét közli a Kosztolányi-életmű legjobb ismerője, örökségének legszorgosabb vajdasági sáfárja, Dér Zoltán. (Kár, hogy a leveleket nem számozta meg, így sokhelyt összefolynak, és nehéz a hivatkozás rájuk.) Szakszerű, tömör, megértésüket szolgáló magyarázatokat is fűz hozzájuk. Fonala az időrend, de egy-egy levélírónak valamennyi levelét az első levél időrendi helye után közli; kivétel Füst Milán és Voinovich Géza: nekik egy-egy levele később bukkan föl. Az első levél 1907-ben, az utolsó 1936-ban kelt.

Nem sorolhatom föl valamennyi levélírót, pedig bizonyára célszerű volna a hazai kutatókat tájékoztatnom, mit találnak a könyvecskében, amelyből csak néhány példány jut át a határon, egy-kettő a kutatók kezébe és pár darab nagy könyvtárainkba. De legalább ízelítőt adok a legérdekesebbekből. Az Ady-pör kapcsán arról, hogy Füst Milán, Horváth Béla és Marconnay Tibor lelkesen bátorítják Kosztolányit; Füst Milán különösen kikelt Móricz ellen. Sokan kérnek támogatást: ki cikkének közlésében (a fiatal Márai Sándor és az öreg Milkó Izidor egyaránt); ki anyagi támogatást (Telekes Béla), ki „Rothermere-, Baumgarten-díjat (Horváth Henrik, Nadányi Zoltán, Berda József). Szerkesztők írást kérnek tőle: Tormay Cécile a Napkelet számára (nem kapott), Németh László és Cs. Szabó László a rádiónak. (Ők kaptak: a *Lenni vagy nem lenni* című Kosztolányi-kötet portréi születtek meg erre a biztatásra.) Tolnai Vilmos arra szólítja föl: „Önnek nagy kötelessége van, melyet nem szabad elmulasztania: megírni a rímnek, sőt a versnek a lélektanát." Az *Ábécé* írásait köszönhetjük ennek az ösztönzésnek.

Vannak különös levelek. Gelléri Andor Endre 1933-ban arra kéri, ne olvassa el *A bók* című novelláját: „Rájöttem, hogy majdnem jelentéktelen." A bajmoki nyugdíjas segédjegyző, a nyelvművelés műkedvelő úttörője, Kókay Károly pedig a rövid zárt ë hang írásbeli jelöléséhez akarja megnyerni Kosztolányit szövetségesül, és levelében következetesen jelöli is ezt a betűt, „helyesírásunk kitagadottját".

Illyés Gyula 1933-ban megköszöni Kosztolányi új könyvét, nyilván az *Esti Kornélt*. „Tartalmát régóta ismerem — azok közé tartozom, akik, Németh László szerint, miattad olvasnak újságot —, tegnap átolvastam még egyszer. Egynémely darabját harmadszor is elolvastam, azt hiszem, már betéve tudom. Talán nem tudod, hogy egy nemzedék tőled tanul prózát írni, tőled tanul magyarul. Ha ez örömödre van, boldog vagyok, hogy megmondhatom. Én is tőled tanulok."

Nyelvművelő működéséhez gratulál Négyesy László, s idézi az egykori szemináriumot, amelyen a modern magyar líra megszületett. Szerényen: „A stílusgyakorlatok szebb napjaira én is örömmel emlékszem vissza. Nekem ünnepnapom volt, amikor egy-egy tehetség feltűnt, aminők Ti is voltatok, és nagy elégtétel volt rám, mikor utóbb az irodalmi életben is kiváltatok. Érdemem a dologban nincs, a tehetséget magatokkal hoztátok, s talán inkább magatok neveltétek egymást; az én szerepem az volt, hogy alkalmat adtam erőtök gyakorlására, összemérésére, fejlesztésére. De ha családásban vagy is, mikor tanítványomnak érzed magad, nekem ez a jó vélemény nagy öröm és tisztesség." Pontos, korrekt jellemzés.

Gratulálnak sokan könyveihez, írásaihoz. „Kosztolányi Dezsőnek, a költőnek, a prózairónak minden sorát harminc év óta gyönyörrel szürcsölöm" — írja a hajdani egyetemi társ, Mohácsi Jenő. „A mai újságban láttam először új könyved hírét, délben már — nagy hálára kötelező figyelmességedből — a magam látogatójául fogadhattam régi, meghitt barátunkat, Esti Kornélt, most pedig egész hévvel belevetettem magam emlékeibe, melyek nekem is egytől egyig mély és maradandó olvasmányemlékeim" — írta a másik egyetemi társ és barát, Rédey Tivadar. „Régi vágyamat valósítottam meg, amikor az *Őszi koncertet* előadtam — tudósította Ódry Árpád 1935-ben. — Ezenfelül nagy megelégedést szereztem magamnak, amikor leróhattam valamit abból a hálából, amellyel neked minden művelt magyar tartozik."

A levélírók zömét ábrázoló képeket a Petőfi Irodalmi Múzeum bocsátotta rendelkezésre, a leveleket a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának kézirattára. A könyvecskében Weöres Sándornak csupán egyetlen, 1930. február 7-i levele olvasható; kár, hogy a többi húsz, amelyet Vargha Balázs közölt a Kortársban (1985/4, 5), nem került ide, pedig ezek is az akadémiai kézirattárban őrzött Kosztolányi-hagyaték részei. Dér Zoltán ugyan magyarázatot ad erre, mondván bevezetőjében, hogy jóval több levél található Kosztolányi levelesládájában, s ő csupán a kiadatlanokat és „a szempontunkból legérdekesebbeket" adja közre; Weöres Sándor levelei azonban annyira érdekesek, hogy megérte volna ebben a kifejezetten Kosztolányihoz írott leveleket nyújtó kis kötetben újraközlésük. (Egyébként az itt közölt Weöres-levél valóban nem jelent meg a Kortársban, s erre sehol nem találok magyarázatot.)

Péter László

(Élet és Irodalom, 1986. június 13.)

LEVELEK

Ősi irodalmi műfaj a levél. Már Seneca is bölcs episztolákban fejtegette a boldog élet titkait, fiatal barátjához, Luciliushoz intézett soraiban. Aztán elment és öngyilkos lett, mert Nero, a császár végleg megkeserítette az életét. Madame Maintenon fordított egyet a sorrendben. Előbb hagyta, hogy keserves fiatalsága után XIV. Lajos boldoggá tegye, s nyilván így szerzett tapasztalatait árulta el később leveleiben a fiatal francia lányoknak, nem tudni, milyen sikerrel.

A régi magyar irodalom is gazdag gyűjteményt hagyott hátra ebből a műfajból. Szegény Mikes Kelemen nem létező nénjének volt kénytelen leveleket küldözgetni, vágyódását a Zágon fölött ragyogó csillag után íly módon csillapítgatva. Kazinczy meg állítólag azért vonult vissza Széphalomnak nevezett isten háta mögötti birtokára, hogy a személyes érintkezést messze megkerülve, fölöttébb választékos modorban írt leveleivel buzdíthassa társait az irodalmi honfoglalásra. Mintha ezt a furcsa szerzetet jobb lenne tisztes távolban tartani, mert különben könnyen bajt csinálhat. Végül úgy megszokta a levélformát, hogy regényt is kerekített belőle, s megteremtette a magyar riport mintáját erdélyi útjáról tudósítva. Csak persze azért kicsit másképpen, mint ahogy ma egy kiküldött tudósító írná. „Ebéd után a báróné 2 hermelinjén kikocsikázánk a fáczános kertbe a Szamos mellett" — ha szabad idézni az episztolából. „Leülénk a víz szélén s Buczy mondá Virgilnak és Horácnak némely szebb helyeit... Onnan gyalog jövénk vissza a csikós kanczák kertjén keresztül, s csudáltuk a szép fajzatokat, s a bárónénak bika szépségű teheneit s igen szép borjait."

A levelek, amelyeket most lapozgatok, nélkülözik a romantikus stílust. Horatiust sem emlegetik, Vergiliust se, pedig íróik egyenes leszármazottai Széphalom remetéjének, Veljko Petrovićot és Emil Isacot kivéve. Ötvenhat levél és valamennyit Kosztolányihoz intézték. Egyik-másik levél csak néhány sorból áll, de így is megrendítő tud lenni. És összességében a magyar irodalom három évtizedének drámai kordokumentuma a gyűjtemény. Azon kívül, hogy egy darab történelem, emberi — pardon: írói — sorsokra, s egyáltalán a magyar literatúra állapotára vet éles fényt a század első harmadában.

Veljko Petrović — hogy hazai kapcsolattal indítsam az ismertetést — nem irodalommal kezdi levelét. Életbevágóan fontosabb dologról értesíti földijét. Kosztolányi Szabadkán élő édesanyjának nyugdíja ügyében járt el, s háromszori levélváltás után beindították az özvegynek a havi járandóságot, 1150 dinárt. „Mégis valami" — teszi hozzá, s csak ezután tér rá az *Édes Annára*, s az irodalmi kapcsolatok felvételére, megjegyezvén, hogy „Adyról már írtak nálunk". Persze Crnjanski, a fiatal Leskovac, még előbb Todor Manojlović és Marko Maletin, az irodalom másik oldalán. A „modernek", aminél az idézőjel teszi nyomatékosabbá a hangsúlyt.

A mindössze öt évvel fiatalabb román Emil Isac már Ady feltétlen híve anélkül, hogy ez valamit is zavarná vonzódásában Kosztolányihoz. Mert mintha mégis Ady megjelenése hozta volna egész közel a szomszédos országok fiataljait a magyar irodalomhoz. Veljko még Gozsdunál tartott és Papp Dánielt idézgette, amikor a közvetlen utána következők évtizedeket léptek át, persze a „magyar, oláh, szláv bánat mindörre egy bánat marad" békezászlóra kívánkozó mutualitásában, hogy Krležáról se feledkezzünk meg!

Elnézést is kérek, hogy az irodalomnál kötöttem ki mégis e levelekről szólva, amelyeknek pedig a legtöbbje magánügyben íródott. Mert mi mást mondhatnánk egy Nadányi Zoltán, Horváth Henrik, Telekes Béla és Berda József meg még egynéhány egyébként kitűnő költőről és fordítóról, akik a nyomorukra hivatkozva könyörögnek Kosztolányinak mint a magyar PEN elnökének, hogy részesítse már némi jutalomban őket is abból a pénzből, amit egy nagyravágyó, dúsgazdag angol lord csak úgy odadobott, hadd maradkodjanak a koncon a szegény magyar literátorok. Kosztolányinak azonban az ízlése nagyobb volt, mint a szíve, s így Móricz Zsigmondnak meg Krúdy Gyulának juttatta a díjat. Utóbbival egyébként nemcsak az írás művészete terén, de szegénység dolgában se kelhettek versenyre a többiek, hiszen óbudai lakásában épp akkoriban kapcsolták ki a villanyt és Kéhli, a kocsmáros már fel sem írta a fekete táblára, mennyivel tartozik. Pedig oda az utóbbi időben már inkább csak melegedni járt.

Sajnos, magánügynek kell tekinteni a Kosztolányi Ady-revízióját követő kaján kárörvendezést is egyes levelekben, hiszen nem volt igazuk. Félreértették Kosztolányit, aki Ady kisajátítása ellen tiltakozott a formai tökély szent nevében. Mint aki nem akarta tudomásul venni, hogy a zseni mindenkié, s néha óhatatlanul szétveti a formát. Petőfit is kisajátították. Mégis Petőfi maradt. Mondani se kell talán, hogy Kosztolányi tisztán kerül ki e hosszan tartó és végleg elfajult harcból, mert ahhoz már nem volt igazán semmi köze.

Sziporkázó jókedvet keltettek Kopeczky László bökversei (Lőrinc Zsuzsanna és Némedi Imre)

Szomorú magánügy az irodalom nevében szegény öreg Milkó Izidoré is, aki „van egy még sehol meg nem jelent elbeszélésem" szemérmes hangján reagál a feltehetően udvarias érdeklődésre. És mennyi ilyen levelet kaphatott még innen! Szenteleky s főleg Szirmai szerkesztése idején, amelyeket el se tett, pedig mind azzal a könyörgéssel zárult: „ne feledkezzél meg szegény bácskaiakról."

Még egy innen küldött levél, Fenyves Ferenc elszámolásán kívül, a Munk Artúré. De az már a búcsúzás, ha azzal járul is: „Gyógyulj meg, drága Dide!" Az egykori iskolatárs köszönt el szerényen ezzel a jókívánsággal Kosztolányitól, akit pedig közönségsiker dolgában a *Nagy káder* című regényével oly messze maga mögött hagyott.

Kosztolányi levelei rég nyilvánosságra kerültek. A hozzá intézett leveleket, melyekről itt most szó esett, Dér Zoltán, az ismert Kosztolányi-kutató rendszerezésében és magyarázataival a szabadkai Életjel adta ki. Az előbbiek természetesen izgalmasabbak. De hagyjuk meggyőzni magunkat a fáradhatatlan Dér Zoltántól, s egynéhány levéltől, hogy ezek is fontos adalékok az író sorsához és életművéhez, azon túl, hogy egy egész korszakba engednek betekintést. A gyakorlat új és érdekes. Ezt Kosztolányi is tudta. Nyilván ezért tette el a hozzá intézett leveleket. Még a bajmoki Kókay Károlyét is, aki az „e" hangzó kiejtését szerette volna megszépíteni, s kiszabadítani a pesties fonetikából. Ezekből a levelekből vesszük tudomásul, hogy a nagy szellemekhez intézett kérdésekre nem is kell válaszolni. Mert a válasz ott van az életműben, a szerepben, a magatartásban. Én itt is megtaláltam Kosztolányi megannyi válaszát. Mert mintha egy-egy levélből cinkosan kikacsintana. A kegyetlen korról, amely ott terül el a levelek mögött, nem is szólva, de azt is meg lehetett szokni, ahogy mi megszoktuk ezt a mienket. És abban is benne van a válasz a fel se tett kérdésekre. Persze, tudok szebb, érzelmesebb, andalítóbb és elragadtatóbb leveleket. A Ninon de Lenclos-ét például, de ez jobban illik hozzám.

Herceg János

(Magyar Szó, 1986. június 22.)

PERMANENS SZOLGÁLAT

Az irodalmi életnek is vannak magányos harcosai, akik közönnyel, lenézéssel, semmibevevéssel mit sem törődve, változatlan hévvel és kitartással küzdenek tovább. Kevés lenne, ha azt mondanám: a maguk igazáért. A szenvedélyük nem hagyja békén őket, a varázslatos pillanat, amely egyszer elragadta őket, s azóta megszállottakként térnek vissza hozzá, hogy minden mást figyelmen kívül hagyva csak annak éljenek. Az egytémájúság monogámiájában, konok hűséggel és ragaszkodással, miközben mások, mint a lepke, szállnak témák és feladatok és égtájak változatos virágaira, olykor a szakmabeli promiszkuitást is bohém könnyedséggel tudomásul véve.

Mindezt már rég készülök elmondani Szabadka szellemi életének prominens krónikásával, Dér Zoltánnal kapcsolatban, amihez most igazán kitűnő alkalom a *Szülőföld és költője* című új kötetének a megjelenése. A fentiekkel azonban már elárultam, mint aki nyílt kártyával játszik, hogy nem vagyok elfogulatlan kritikusa. Hogy az legyek, ahhoz túl sok a jócskán emberöltonyi idő, amióta ismerem, attól fogva, hogy kamaszként megbélyegezve szélnek eresztették, s már ezért is könnyen eluralkodhatott rajta egy nem mindig indokolt fölény e kisded szellemi karámon belül ártatlan irodalmi kérdésekben persze. Hadd tegyem hozzá: nem ok nélkül. Mert már az is kihívás volt, hogy nem húzta meg magát, hanem ott volt minden dolog mögött, ami Szabadkán irodalmi téren történt. Legtöbbször névtelenül, a háttérben maradva, de mindenki tudta, hogy ő a kezdeményezője és mozgatója ennek meg annak: irodalmi folyóiratnak, Eletjel-könyvek kiadásának, irodalmi esteknek, amelyeket ő rendezett, csaknem mindegyiken bevezetőt mondva, szavalókórusról s külön zenei számról gondoskodva, hogy az irodalom, ugye, ne legyen olyan unalmas. De mindenesnek lenni nem hálás szerep. Mert hiába nőtte ki magát mint Csáth Géza életének és munkásságának szinte egydüli, autentikus kutatója, Kosztolányit meg magánéletének megannyi titkával csaknem kisajátítva, ez a mindenesség nyomot hagyott rajta. Igaz, a kiadványok, amelyek mögött megint őt kellett sejteni, nem voltak mindig kifogástalanok. Sőt, olykor szánalmasan vidékiesek voltak a siralmasan kis példányszámmal, mintha beletörődtek volna a helyi érdeklődés csekély megnyilvánulásába. A rendszeresen megjelenő folyóirat is gyakran közölt nívón aluli dolgokat, olykor-olykor dilettánsokat is szóhoz juttatva, mert ez vagy az a helyi érdek így kívánta. De ő itt volt kitartóan és letagadhatatlanul a magyar írás igézetében. Könnyű volt az egészre bizonyos lokálpatriotizmust rásütni. Utóbbit a szabadkaiak újabban önérzetesen vállalják is!

Dér Zoltán ennek a jelzőnek új kötetével egyenesen alája fekszik. A könyv ugyanis Kosztolányi-tanulmányok, vitacikkek és interjúk gyűjteménye, s a szülőföld mint forrás és indítóerő mindennél nagyobb helyet kap benne. A régmúlt Szabadka projekciója jelenik meg előttünk kicsit fakón és színelhagyottan, korántsem olyan élénken és színesen, mint az *Édes Anna* vagy az *Aranysárkány* lapjain, úgyhogy nem is lehet tudni, melyik az igazi régi Szabadka. Az-e, amelyet a költő újrafestett, vagy az, amelyet életrajzírója megcáfolhatatlan tények és hiteles adatok segítségével rekonstruált. És mint ilyen természetesen megbízhatóbb kútforrás a helytörténeti valóság szempontjából. Elképzelhető, hogy az irodalomtörténészek az MTA előkelő környezetében, ahol ez a tanulmány felolvasásra került, jóízűen elcsámcsogtak rajta. Esetleg a miliőelmélet tájai felől közelítve még világosabb lett a költő életművében egynéhány vonatkozás, bár a játékos természetű Kosztolányi nosztalgikus hangulatában is ott van az enyhe guny:

Az esemény... Mi az esemény?
Az, hogy kisült a sütemény,
s megáll egy úri, ringó

kocsi a házatok előtt,
és hogy jó a barackbefőtt,
és hogy megért a ringló.

A *Négy fal között* stiluselemeit vizsgálva is érdekes megfigyeléseket tesz a szerző, most persze már nem szabadkai távlatból, az elképzelt gyerekkori rémeket is mellőzve, amit csak sajnálhatunk, mert mintha ebben a korai egzaltációban is ott lenne a sivár vidék ijesztő vigasztalansága.

A könyvet, de ezen túl Dér Zoltán egész szerepét Kosztolyáni életművének tárgyalásában születés és gyerekkor vizsgálatának helyi illetékessége határozza meg. Biztos, hogy eközben sok mindent fedezett fel, amit mások nem tudtak és így nagy segítségére volt a Kosztolányi-irodalom kibontakozásának. Nem is tudom, Adyn kívül van-e még magyar író, akit művészetének bibliamagyarázói ilyen sokoldalúan megtárgyaltak volna, mint Kosztolányit. Mert mintha formai tökély, könnyedség és elokvencia, eredeti hangvétel s a dolgok mögött éreztető sejtelem tekintetében senki olyan egyéni és virtuóz módon s annyira európai nyelven nem írt volna, mint ő.

Mindezek után a helytörténeti vonatkozásoknak már nem lehet döntő jelentőségük. Kosztolányi nem is vállalt semmiféle közösséget szülővárosával, az itteni vidékkel, néppel és annak sorsával, amit nem vehet senki rossz néven tőle, mert más dolga volt.

Ahogyan azonban Dér Zoltán őrzi itteni emlékét, mindenre reagálva és mindent regisztrálva, ami a Koszolányi-irodalomban történik, fanatikus szenvedéllyel ágálva és magyarázva, okvetlenül tiszteletet kelt. Bori tanulmányához fűz például polemikus hangon, de sok pardon között megjegyzést, mire az ember előveszi a kérdéses tanulmányt, s miközben Borinak ad igazat, megköszöni magában, hogy Dér felhívta rá a figyelmét. Schöpflin Aladártól kezdve Levendel Júliáig így tart számon minden, Kosztolányi jelentőségével foglalkozó megnyilatkozást. Azt hiszem, ezt a permanens szolgálatot kell megbecsülni mindenekelőtt benne, ahogy Dér valóságos repertóriumot állított össze a Kosztolányiról szóló írásokból, mindenkor készen arra, hogy koronatanúként igazoljon vagy tagadjon a kérdésben valamit. Anélkül, hogy nagy apparátussal, tudományos igénnyel és gonddal írott elegáns tanulmányokkal hasonlítanánk össze munkáit — amilyen legutóbb Thomka Beátáé volt például Kosztolányi kisprózájának fölényes pertraktálásában —, ez az örökké résen levő igyekezete a megvesztegető. És az, hogy eközben, csak úgy mellékesen, feltérképezi Szabadka és az egész vidék kulturális múltját, mintha azért mégse lenne talált gyerek, úgy ahogy van, ez a vajdasági irodalom.

Ezt kellett most elmondani Dér Zoltánról új könyvének igazán hézagos ismertetése ürügyén, mintha nem is a könyv lenne fontos ezúttal, hanem ő maga egész sokoldalú tevékenységével, szervező készségével, s jobb ügyhöz méltó szívós osztönző kedvével. Annak az egész kis szabadkai irodalmi műhelynek a létjogosultságát is elismerve egyben, amely szűkös erkölcsi és anyagi viszonyai ellenére elszántan szolgálja a jugoszláviai magyar irodalom jelenkori ügyét.

Herceg János

(Üzenet, 1986. szeptember)

A SZABADKAI MŰHELY ÚJ MESTERDARABJAI

Nemcsak az évforduló irányította a figyelmet Kosztolányi Dezső életművére. Alighanem a bizonytalan kor is kedvez neki, az a közhangulat, mely egyre kíváncsibban, egyre nagyobb érdeklődéssel fordul az egyedi ember, az „egyedüli példány" világa felé, hiszen a közösségi jelszavak egyetemes, nagy célok felé visznek ugyan, de mind nyilvánvalóbb, hogy ezeket a célokat egyének valósítják meg, akiknek érzései, gondolatai, élettel és halállal kapcsolatos állásfoglalásai mindaddig el nem hanyagolhatók, míg a világ világ. Kosztolányi hangsúlyozottan és büszkén volt ennek a személyes embernek a költője, s a végre, elmúlásra nyitott ember mind mélyebben ismeri föl benne a maga személyes létkérdéseinek egyik legnagyobb hatású és legőszintébb hangú megfogalmazóját. A szakirodalom legújabb alkotásában, Király István művében is megfigyelhető az antropológiai irányultság: a marxista irodalomtudós érezhető gonddal igyekszik megfogalmazni az egyéni lét és szemlélet

általánosabb jellemzőit, s olyan irányokba is megnyitni a marxista antropológia érvényességi tartományát, melyek eddig kívül estek annak érdeklődési körén.

Az örvendetesen szaporodó Kosztolányi-monográfiák, illetve az író életével foglalkozó kisebb tanulmányok, részterületekkel foglalkozó munkák majdnem mindig visszanyúlnak a kezdetekig, az író szabadkai éveihez, s értelmezni próbálják azt a viszonyt, amely Kosztolányit otthonához, Szabadkához fűzte. S mivel e kérdéskörnek is egyik legelmélyültebb, legalaposabb kutatója, adatgyűjtője Dér Zoltán, egészen természetes, hogy az irodalomtudományban megkülönböztetett a jelentősége az ő publikációinak. Ezúttal tanulmánykötetet és forráskiadványt jelentetett meg. Ha e kettőről együtt próbálunk jellemzést mondani, talán megkockáztathatjuk azt az állítást, hogy a tanulmánykötet írásai műhelymunkák, amelyeket olyan alkotó írt, aki nem lankadó figyelemmel követi nyomon mindazt, amit legkedvesebb költőjével kapcsolatban mond el az irodalomtudomány, amely egyébként sok mindent el sem mondhatna, ha nem támaszkodhatna olyan alapos, megbízható munkákra, mint például a most megjelent szerényebb terjedelmű levelezéskötet. Ez utóbbi, ha nem pótolhatja is a Szépirodalmi Kiadónál megjelent sorozat levélgyűjteményét, arra mindenképpen ráirányíthatja a figyelmet — ha erre egyáltalán szükség van —, milyen hangyaszorgalmú munkával tárja fel Dér Zoltán a költő életének dokumentumait, s hogy az igazi kutatók módjára majdnem mindig tudja, mire van szüksége a író életével foglalkozó filológiának, hogy tovább léphessen és új összefüggések birtokába juthasson. Bár e levelek nagy többségét folyóiratok és újságok lapjairól már ismerhettük, egybegyűjtésük, megfelelő kommentálásuk, rendszerezésük mégis halaszthatatlan kötelessége volt az irodalomtudománynak. E feladatot — sok egyéb mellett — ismét Dér Zoltán vállalta magára. Van ebben a gesztusában eléggé nem méltányolható alázat, hiszen manapság több értelmezés születik, mint forráskiadvány, hálásabb feladat az elődök által feltárt anyag alapján tanulmányt vagy esszét írni, mint hétköznapok szorgos aprómunkájával mások számára adatokat szolgáltatni. Ez utóbbi tevékenység nélkül azonban minden értelmezés csak a levegőben lóg, hiszen nincsenek hitelesítő pontjai, hiányoznak mögüle azok a tartókötelékek, melyek az író életének valóságához kötik. Nos,

A Csépe-nap közönsége is láthatta
Egy nemzedék köszöntése című összeállításunkat

ezt a valóságréteget tárja fel Dér Zoltán akkor is, amikor Kosztolányi leveleiből közöl, akkor is, amikor az általa ismert adatokkal szembesíti azokat a műveket, melyek a költőről, íróról szólnak (s kimondva-kimondatlanul felhasználták azokat a forrásokat, melyekkel éppen ő ismertette meg a kutatókat).

A *Szülőföld és költője* ciklusbeosztása pontosan vall írója szándékairól és sokoldalúságáról. Az első részben találjuk azokat a tanulmányokat, amelyeket a könyv címe foglal össze. Kiemelkedik közülük a *Kosztolányi Szabadkája* címmel megtartott előadás szövege, melyet nagy figyelemmel és tanulsággal hallgatott a budapesti emlékülés közönsége. A *Négy fal között stíluselemei* című tanulmányt jól ismerik az Üzenet olvasói, hiszen e lap hasábjain jelent meg három folytatásban. Jelentősége abban rejlik, hogy Kosztolányinak olyan korszakát világítja meg, mellyel érdeméhél és jelentőségénél lényegesen kevesebbet foglalkoztak a költő monográfusai, még Kiss Ferenc magisztrális Kosztolányi-könyve is inkább az „érett" művészre koncentrál, bár tudomásunk szerint kidolgozta a pályakezdés éveit is. Kelemen Péter kitűnő munkája *(Szimbolista versszerkezetek Kosztolányi első korszakában)* mellett Dér Zoltán tanulmánya az első, amely a versek mikroelemeiig leszállva mutatja meg, milyen feladatokat érzett magáénak a pályakezdő Kosztolányi s hogyan oldotta meg ezeket. Nagyon fontos megállapítása a szerzőnek — s alighanem a kutatás menetét bizonyos mértékig korrekcióra is késztetheti ezzel —, hogy „A *Négy fal között* verselése még nem olyan szikrázóan eleven, mint a későbbi köteteké, de puritánabb is. A ritmusra és rímre nem bíz annyi föladatot, mint később. Eredeti, változatos strófaépítkezéssel, különleges hangzásokkal ritkán tűnik ki. Láthatóan elsőrendű célja, hogy a vállalt forma igényeinek jól megfeleljen". Való igaz: az első kötetben aránylag ritkán találunk „tiszta" jambusokat, s azokat a verseket, verssorokat, melyeket ilyennek értelmezünk, olykor hangsúlyos metszettel is olvashatjuk. Az idézett *Vízió* is megenged ilyen ütemezést! Máshol — amikor Dér Zoltán Kosztolányi jambusértelmezésének szabadságáról szól — szintén el lehet képzelni másfajta ütemezést. A következő sorban: „Rítt a gyerek, az ég is könnyezett", nem feltétlenül trocheust „érez a fül", mint a szerző írja, hanem inkább egy szabályos középmetszetet különít el, s a határozott névelőt nem alternatívának érzékeli, hanem rövidnek, hiszen a metszet után vele indul a valóban szabályos jambus: Rítt a gyerek, // az ég is könnyezett. Hasonló ütemezése képzelhető el A *vészfék* című vers itt idézett sorának is.

E tanulmányban néhány kitűnő meglátást olvashatunk Kosztolányi szonettkultuszával kapcsolatban. Itt — Kiss Ferenc fejtegetéseire hivatkozva — túlzott szerénységgel rövidre zárja az elemzést, holott elejtett megjegyzéseiből is arra következtetünk, hogy még sok és fontos mondandója volna a szonett forrásaival és európai előzményeivel kapcsolatban, illetve hogy jelentékeny kiegészítések birtokában van a Nyugat költőinek szonettkultuszával kapcsolatban. Hasonlóképpen meggyőző Dér Zoltánnak az a véleménye, hogy Kosztolányi azért nem törekedett az antik formák további alkalmazására, mert túlságosan zártnak érezte őket, „az ő valódi mondanivalói játszibb, szeszélyesebb és oldottabb lehetőségek után kutattak". (99.) Nem zárható ki az a lehetőség sem, hogy azok a megoldásai, melyeket mi sutáknak, szabálytalanoknak érzünk, voltaképp ugyancsak ilyen játszi kísérletek. Az idézett „Erényt pirító tisztakezű bűnös", melyet később „erényt pirító tisztakezű gonosz"-ra javított, ugyancsak ilyen kísérletnek minősülhet; hasonló példákat találhatunk később Szabó Lőrincnél, még a fordításaiban is, ahol pedig jobban kell vigyázni az eredeti mérték szabályszerűségeire.

Nem célszerű egyetlen tanulmánynál lehorgonyoznunk, de ennek az írásnak még egy rendkívül érzékeny, s Kosztolányi ekkori ihletésének természetéről kialakított — részben Ady megfigyeléseit is alátámasztó — véleményét feltétlenül méltatnunk kell. Dér Zoltán ugyanis összefüggést lát a korai versekben gyakori mellérendelés és Kosztolányi intellektuális versfelfogása, versírói gyakorlata között. „E mögül az összefüggés mögül azonban — írja a *Clementi-szonáta* és a hasonló típusú versek ihleti menetét elemezve — hiányzik a tárgyias látás folyamatossága, hézagtalansága, illetve a látomás egysége. Inkább arról van szó, hogy az érzékeny képzeletben alkalomszerűen felötlő ihlet által sugallt és átszínezett képeket kell itt a költőnek az elkép-

EGY ÉG ALATT

BESZÉLGETÉS A MAGYAR ÉS DÉLSZLÁV FOLKLÓR KAPCSOLATÁRÓL

›DOK MU JE ČELO ZARILA SVETLOST...‹

Veče povodom pedesetogodišnjice smrti pesnika Dežea Kostolanjia

IZ MRAKA TE, PESMO, ZOVEM...

– Rukovet stihova posvećenih stvaralaštvu Stevana Raičkovića –

„VERSELŐ ASSZONYOK"

– MARIJA ŠIMOKOVIĆ ESTJE –

zelt vers egységébe állítania. „Kitűnő megfigyelés, az egyik legtermékenyebb azok közül, melyek a fiatal Kosztolányi poétikájáról ismeretesek! S milyen izgalmas volna nyomon követni azt a mélyben zajló és egyre táguló folyamatot, ahogy ezt az „alkalomszerűen felötlő ihletet" felváltotta egy másfajta, a folyamat és az érzés teljességre összpontosító ihleti menet, mely a *Számadás* nagy verseiben nyerte el végső igazolását! Olyan feladat ez, melynek megoldását alighanem éppen Dér Zoltántól remélhetjük, várhatjuk, sürgethetjük.

Irodalomtudományunknak kissé vitatható eljárása, hogy a másodlagos írásokat is kötetbe gyűjtve rendszerezi. A tanulmányokról szóló bírálatok nagyon ritkán szoktak primér élményt adni, netán alapvetően új ismereteket közölni. Dér Zoltán esetében mégis azt kell mondanunk, helyesen járt el, amikor a Kosztolányi-irodalom egyes termékeivel kapcsolatos írásait kötetbe gyűjtötte, mert a különböző kérdésekhez fűzött megjegyzései mindig termékenyen továbbgondolhatók és újabb erőfeszítésekre sarkallnak. E sorok írója, akinek két könyvével is foglalkozott, s az első Kosztolányi-kismonográfiáját alaposan meg is bírálta, alighanem joggal és hitelesen mondhatja el ezeket. Mindazonáltal arra szeretné buzdítani Dér Zoltánt, hogy sok egyéb elfoglaltsága mellett írja meg Kosztolányiról szóló összefoglaló könyvét is, hiszen a különböző kötetekben olvasható kitűnő részletelemzései, vagy a mások könyvei közben felhalmozódott és megfogalmazott tanulságai erre nemcsak predesztinálják, hanem e munka elkészítését kötelességévé is teszik!

A *Szülőföld és költője* olvastán egyetlen hiányérzete van az olvasónak: hiányzik belőle a név- és versmutató. Ha ezekkel kiegészült volna, még inkább igazolódnék az a megállapításunk, hogy a szerző mindig a teljes pályakép tanulságait kamatoztatva ír, bármilyen részletjelenségről szóljon is.

*

Végigolvasva Kosztolányi itt összegyűjtött leveleit — a Weöres Sándor-levelek hiányát alighanem joggal tette szóvá Péter László az Élet és Irodalomban —, első megállapításunk az lehet: végtelenül, már-már lekötelezően udvarias ember volt. Amikor a mai „befogadó", legyen bármily választékos és megértő is, azzal a gondolattal kacérkodik: nem ártott volna jól odamondani a levelező társnak, Kosztolányi lebilincselő kedvességgel magyaráz, érvel, még azokat is igyekezve meggyőzni, akiket lehetetlen. Pintér Jenővel folytatott levélváltása a szabad vers kapcsán, már-már elképesztő olvasmány; némi beleéléssel magunk elé képzelhetjük az ironikusan fejtegető költőt, akinek érvei mögött felsejlik a kortárs világirodalom jó néhány nagy alkotója, s a hatalom tényleges birtokában lévő tankerületi főigazgatót, aki levelében sem lép le képzeletbeli katedrájáról, melyre nem annyira a tudása és tekintélye, mint inkább a korszak művelődéspolitikája állította. Kosztolányi nem csügged. Pintér Jenőt is meg akarja győzni igazáról, miszerint — Pintér soraiból erre következtethetünk — a szabad vers — vers. Dér Zoltán igen finoman s tapintatosan ezt írja a levélváltás kommentárjául: „A Pintér Jenővel való szíves kapcsolat igen tanulságos Kosztolányi élet- és jellemrajza szempontjából." Persze hasonló sorokat oda lehetne írni a költő jó néhány bírálata és egyéb megnyilatkozása mellé is. Olyan ember volt, aki szenvedélyesen törekedett arra, hogy mások szeressék, elismerjék; nagyon nehezen került olyan helyzetbe, hogy megbántson valakit, inkább kitért, semmint ütközött. Nem vád ez, nem lefokozás. Nagyon gyakori emberi magatartás jelemzője, mely ha olyan kitűnően pallérozott, nyitott személyiség velejárója volt, mint az övé, valóban rendkívül kedveltté tehette birtokosát. Épp a jellem különbségében kereshetjük Babits és Kosztolányi barátságának megromlását, majd viszonyuk ellentétbe fordulását. Babits zárkózott volt, nehezen oldódott. Kosztolányi könnyed, sugárzó társasági ember. Babits nehezen talált kapcsolatot a nőkkel. Kosztolányi hódított. Babits távlatokban gondolkodott, Kosztolányi inkább a pillanat embere volt. Amaz keservesen, nehezen, némi bizonytalansággal alkotott, emez nevén szólította az ihletet, s az már be is burkolta őt palástjával. Ez a gracilis, már-már elkényeztetett, mosolygó, legmélyebb érzelmeit inkább szépirodalmi művekbe rejlő, ritkán levelekben megvalló férfi nyilatkozik meg a Kosztolányinak írt levelekben, s annál izgalmasabb tetten érnünk a neki szóló írásokban őt magát, mennél nehezebb kikövetkeztetnünk, mit is írhatott ő maga.

Két nyelven tisztelegtünk a kétszáz éves Vuk emléke előtt

Szekulity Angéla *Milan Pridraški*

A maga nemében Kosztolányi is intézménye volt korának. Másképp és más minőségben, mint Babits, akit mint a Nyugat főszerkesztőjét ostromoltak kortársai, Kosztolányitól cikket és anyagi támogatást lehetett kérni, szolidaritásra lehetett rábírni honorárium-ügyekben, s pontosan nyomon lehet követni azt a folyamatot, ahogy „mélyen tisztelt mester"-ből „Kedves Dezső" lett, elbűvölő, mosolygós, segíteni kész, tanácsokat és talán anyagiakat adó Désiré.

Az előszóban Dér Zoltán joggal ír arról, hogy a levelek közzétételét az az igény is motiválja, mely a dokumentumok iránt mutatkozik meg. Kétségtelen tény, hogy korunkban az olvasók nagyobb becsben tartják az író visszaemlékezését, mint regényét, fontosabbnak hiszünk egy dokumentum-, mint egy verseskötetet. Kosztolányi leveleit olvasva mégis abban kell reménykednünk, hogy a belőlük kihüvelyezhető portré az írónak is kedvez, s egyre többen olvassák majd azokat a műveit, melyeknek fogantatása és fogadtatása is e levelek tárgya. Abban is reménykedünk, hogy e szerénynek mondható, mégis olyan fontosnak érzett levelesláda mellett összeállítója, Dér Zoltán egy teljesebb megvalósításának tervét is magában hordozza, hiszen Kosztolányi levelezése alighanem egy kornak is hiteles tükre. Egy koré, amelyben — mint erről Kosztolányi egyik legnagyobb méltánylója, Márai Sándor írta hajdanában — az író legnagyobb tette az lehetett, ha saját munkájával egy házat szerzett magának. Sokkal gyakoribb volt azonban, hogy segítségért kellett folyamodnia, mint Telekes Bélának. S jóleső érzés lehetett tudnia, hogy van valaki a Logodi utcában, aki nemcsak arra méltatja levelét, hogy végigolvassa, hanem mindent megtesz azért, hogy segítsen rajta, mert az a valaki tudta, nemcsak igével él a költő...

*

Bevezetőnkben a Kosztolányi-irodalom örvendetes gyarapodásáról írtunk. A szabadkai műhely, amelynek munkáit számon tartja az egyetemes magyar irodalomtudomány is, újabb remekekkel járult hozzá a gazdagodáshoz.

Rónay László

(Üzenet, 1986. szeptember)

A FILOLÓGUS ÉS A FILOLÓGIA TISZTELETE

Dér Zoltán irodalomtörténész jelentős tekintélyt vívott ki magának Kosztolányi Dezső és Csáth Géza hagyatékának ápolása és írói életművük történeti-esztétikai értékelése terén. A két nagy klasszikusról írt tanulmányai, esszéi, kritikái és cikkei immár kötetekre rúgnak, ugyanakkor azt is tudjuk, irodalomtörténészünk még korántsem mondott el mindent e két, meghatározó jelentőségű íróról. Az, hogy Dér Zoltán voltaképpen most érkezett el kutatói munkássága terén az összegezés korszakába, komoly ígéretnek számít, és elvárásokra jogosít fel bennünket.

A Kosztolányi-centenárium alkalmából jelentette meg szerzőnk az Életjel Miniatűrök 42. köteteként a *Levelek Kosztolányihoz (1907—1936)* című kiadványt, melyben nem kevesebb, mint 56 egyén 93, Kosztolányi Dezsőhöz írt levelét teszi számunkra hozzáférhetővé A levelek között akad irodalomtörténeti szempontból kevésbé jelentős is, ám az kétségtelen, hogy mindahány fontos dokumentuma egy költő életpályájának. Fontos dokumentuma, hiszen Kosztolányiról, az emberről és Kosztolányiról, az íróról egyaránt árnyaltabbá teszik eddigi ismereteinket. A kevésbé jelentősek baráti kapcsolatairól, rokonaihoz, ismerőseihez fűződő viszonyáról adnak számot, a fontosabbak olykor az irodalmi élet komoly tekintélyét, nagy befolyással rendelkező egyéniségét mutatják be — gondoljunk a Rothermere lord által felajánlott díj körüli kurátorszerepére —, másszor az irodalmi csaták vesztesen is győztes és győztesen is vesztes „hősét" állítják elénk — gondoljunk az Ady-pör kapcsán hozzá írt levelekre. Van azután olyan is, mely Kosztolányi Dezsőtől egy-egy írói-költői pálya egyengetése tekintetében kér irgalmat és könyörületet (Bartalis János, Gelléri Andor Endre), esetleg régi ismerősként — ha csak egy írás elhelyezésének az ügyében is — a pártfogását kéri (Milkó Izidor, vagy vidékünk nagy hevületű polihisztora, Kókay Károly).

A gyűjtemény legértékesebb darabjai azonban minden kétséget kizáróan azok a levelek, melyek valamilyen formában Kosztolányi Dezső írói-költői pályájának egy-egy mozzanatáról tanúskodnak. Ilyen szempontból nagy jelentőségűek azok a levelek, melyeket Tormay Cécile írt hozzá a Napkelet indulását megelőzően, s amelyekben a költőt az induló lapnak kívánta megnyerni. A levelek — néha bizakodó, néha türelmetlen hangvétellel — a kor egyik legnagyobb költőtekintélyéhez szólnak, s maga a tény, hogy egyáltalán megíródtak, azt bizonyítja — erre Dér Zoltán, a leveleket követő jegyzetében külön is felhívja a figyelmet —, hogy „Kosztolányi elfordulása a jobboldaltól 1921-ben, tehát az Új Nemzedék után nem volt határozott. Kereste egy kultúráltabb konzervatív-nemzeti fórummal a kapcsolatot, s e célból előbb ő írt Tormay Cécile-nek, azután meg is ígérte részvételét a Nepkeletben . . ." Ma már azonban tudjuk — ami egyébként a levelekből is kiderül —, hogy ígéretét nem tartotta be.

Nem kevésbé jelentős és nem kevésbé tanulságos Tolnai Vilmosnak, a neves nyelvésznek a levele sem, melyben tanúi lehetünk a „nyugatos" és az „akadémiai" irodalomszemlélet találkozásának, s békés, egymás érvét tiszteletben tartó polemizálásának is.

A kötet legszebb, legértékesebb s legmegkapóbb levelei azonban minden bizonnyal a Veljko Petrovićtól Belgrádból és Emil Isactól Kolozsvárról kapott levelek. Lehetetlen nem észrevenni, hogy általuk európai szellemek találkoznak, akik számára az adott történelmi pillanatban sem léteznek népeket és egyéneket egymástól elkülönítő, mi több, egymásnak uszító tényezők, netán jelszavak vagy kiáltványok. Veljko Petrović a Kosztolányi édesanyja nyugdíja körül felmerült problémák rendeződéséről ad hírt, s ugyanabban a levélben fordításra szánt verset és novellát kér a költőtől. Következő levelében pedig megkéri: „Adja át a kedves, kiváló magyar kollégáknak legszívélyesebb üdvözletemet. Minden szerb barátomnak mesélem: milyen brilliáns írói és művészei vannak a magyaroknak, s milyen melegszívű férfiak; a nehéz élet (bár nem olyan mint nálunk) s az iparosodott, mint általában Európaszerte, irodalom nem szítta ki belőlük az emberséget . . ." S íródik mindez 1927-ben!

Emil Isac első két levelét 1933-ban, a harmadikat 1936-ban írta Kosztolányinak „Drága Kosztolányi" megszólítással. Az első kettő ugyancsak fordí-

tásügyben írodott, ám már ezekből is kicseng a közép-európai összetartozás és sorsközösség tudata. Emil Isac Budapestre készül, s bízik benne, hogy találkozásukkor majd „... elbeszélgetünk arról, ami már a múlté, egy erős hitű idealizmusról". A harmadik levél azután minden korábbinál megkapóbb, s mint ilyen, a kötet legértékesebb darabja. A már halálosan beteg Kosztolányit bátorítja: „Higyjen abban, hogy a természet akár milyen mostoha, egy oly ritka értéket mint Ön nem fog megtagadni." Majd így folytatja: „Ennek a levélnek az a propos-ját az adja, hogy Önnel álmodtam, és az álom nagyon kedves volt, együtt sétáltunk egy kertben és képzelje, virágot szedtünk... Nagyon boldog lennék, ha Öntől egy pár sort kapnék, mert bár sok minden másként lett, egy ugyanaz maradt: barátaink iránti igaz és önzetlen szeretetünk. Drága Kosztolányi, gondoljon Ön is rám, ha eszébe jutok és bízzék abban, amiben bíznunk kell: a tavasz mindent jóvá tesz..." Megkapóan szép és őszinte sorok, 1936-ban, Közép-Európában! Ötven évvel ezelőtt! S kaphat-e egy humanista gondolkodó többet sorstársainak a megbecsülésénél?

Roppant értékes könyvet adott a kezünkbe Dér Zoltán, s csak örülünk annak, hogy a levelek gyűjteménye az 1980-ban a 7 Nap lapjain történt első közlésükhöz viszonyítva négy új darabbal bővült. Jelentős levelekről van szó, hiszen valamennyi az Ady-pör kapcsán íródott a költőhöz. Ugyanakkor módfelett sajnálom, hogy a kötetből kimaradt Herczeg Ferenc rövid levele (s Tormay Cécile-é mellett a népszerű regényíró fényképe is). Sajnálatos a levél elhagyása már csak azért is, mert benne — a 7 Nap tanúsága szerint — Herczeg Ferenc megköszöni Kosztolányinak, „hogy annyi szeretettel emlékszik vissza régmúlt közös dolgainkra". S már ennyi elegendő, hogy a Kosztolányi iránt érdeklődőkben felébredjen a kíváncsiság e „régmúlt közös dolgok" iránt.

Ettől eltekintve a kötet igazi értékét az adja, hogy új elemekkel bővítette meglévő ismereteinket, s olyan tényekre hívta fel a figyelmet, melyeket ez idáig eltakart a feledés vagy az ismeretlenség homálya. A könyvecske alapvető kézikönyve lesz a Kosztolányi-filológia művelői számára.

Mák Ferenc

(Üzenet, 1986. szeptember)

KÉT KÖNYV KOSZTOLÁNYIRÓL

Bori Imre átfogó, szintézist nyújtó Kosztolányi-monográfiája után honi irodalomtörténetünk, filológiánk újabb két értékes munkával gyarapodott. Szerzője, összeállítója mindkettőnek Dér Zoltán, az a kutató, aki évtizedek óta szorgalmasan, nagy hozzáértéssel és ritka jártassággal gyűjti a szabadkai költőre vonatkozó dokumentumokat, s tanulmányozza életét és munkásságát. Megfigyeléseit, kutatásainak eredményeit folyamatosan közzé is teszi. Kitartása, szívóssága eredményt, s nem is akármilyet, termett: a Kosztolányi-életmű egyik legavatottabb értője lett Dér Zoltán.

A *Levelek Kosztolányihoz (1907—1936)* könyvecske az Életjel Miniatűrök 42. munkájaként jelent meg Szabadkán. A Kosztolányi-örökség rendkívül érdekes és tanulságos részét dolgozza fel. Azokból az értékes levelekből válogatott Dér Zoltán, amelyeket Kosztolányi kortársai közül a legjelentősebbek írtak a költőnek. A levélírók között találjuk Gárdonyi Gézát, Kassák Lajost, Füst Milánt, Illyés Gyulát, Németh Lászlót, vidékünkről Milkó Izidort, Munk Artúrt. Összesen 54 szerző 93 levele alkotja a leveleskönyvet, amelyből emberi és művészsorsok, művészeti kérdések, a magánember, az író gondjai, küzdelmei is kibontakoznak. Mindegyik levél több információt is tartalmaz a költő életéről, munkásságáról. Alapos bevezető tájékoztatja az olvasót, s ahol a levelek homályos utalásokat, részleteket tartalmaznak, Dér Zoltán pontos filológiai adalékokkal segít a tájékozódásban.

Dér Zoltán másik könyve, a *Szülőföld és költője* az Életjel Könyvek 34. köteteként jelent meg ugyancsak Szabadkán. Alcíme: Írások Kosztolányiról. De azt is oda lehetett volna írni, hogy pontos látleletek a Kosztolányi-életműről. A szerzőtől más aligha szolgálhatott volna ennyi és ilyen pontos adatokkal, részletekkel Kosztolányi Dezső költészete és Szabadka termékenyítő kapcsolatáról.

A Kosztolányi-életmű iránt tapasztalható érdeklődés nemcsak születése 100. évfordulójának következménye, inkább az a felismerés, hogy az életmű nagyon is korszerű, mához szóló. S ezt a megnövekedett érdeklődést a könyvkiadás messzemenően igyekszik is kielégíteni. Dér Zoltánt, amikor már évtizedekkel ezelőtt hozzákezdett Kosztolányi-kutatásaihoz, minden bizonnyal az az értékhalmaz ösztönözte, amit a mai olvasó oly nagy kedvvel kutat a Kosztolányi-könyvekben. Kialakulásában pedig nagy szerepet játszott Szabadka: „Amit a hirtelen nagyvárossá növő Szabadka századunk legelején magából kiforhatott, legteljesebben a Kosztolányi-mű őrzi. Ő is úgy tudta, s vallotta, hogy élete elhatározó élményeit itt élte meg, Szabadkán, alkotásainak ez az élményréteg a leggazdagabb forrása" — írja bevezetőjében. Dér tanulmányai, esszéi, riportjai éppen ennek az ősforrásnak a vidékén kalauzolják magabiztosan, tévedhetetlenül a Kosztolányi-irodalomban eligazodni kívánó olvasót.

Lábadi Károly

(Magyar Képes Újság, 1986. október 30.)

AZ ELSŐ SZERBHORVÁT NYELVŰ KOSZTOLÁNYI-KÖNYV

Múlt héten elhagyta a nyomdát Kosztolányi Dezső ismert író *Válogatott versek* című kötete, amelynek anyagát Lazar Merković válogatta és fordította, s amelyhez Thomka Beáta írt utószót. Kosztolányi Szabadkán született 1885-ben, és ötven évvel ezelőtt hunyt el. Jóllehet már a század elején Európaszerte ismert és nagyra értékelt alkotó volt, csak most jelent meg szerbhorvát nyelven első könyve, amellyel csupán részben teszünk eleget annak a kötelességünknek, hogy bemutassuk őt a jugoszláv olvasóknak. A *Válogatott versek* a Forum és a Napredak könyvkereskedésében kapható 1500 dinár os áron.

Hétfőn, november 24-én a könyv megjelenése alkalmából a Városi Könyvtárban alkalmi irodalmi estet tartottak, amelyen felléptek az Életjel tagjai, a kötetről pedig a fordító, recenzensei és szerkesztői beszéltek.

(Subotičke novine, 1986. november 28.)

OLVASÓNAPLÓ

Magyar néző

(...)

Szabadka belvárosában egy régi ház második emeletén lakik a vajdasági magyar irodalom múltjának és jelenének szorgalmas krónikása: Dér Zoltán, aki nemcsak szépirodalmi, illetve irodalomtörténeti és kritikai munkával hívta fel magára a figyelmet, hanem az Üzenet című színvonalas szabadkai irodalmi és művészeti folyóirat szerkesztésével is. Lakása valódi írói műhely, a hatalmas szobákban könyvespolcok, illetve vajdasági képzőművészek munkái borítják a falakat, a tekintélyes méretű íróasztalon óriási kéziratha lom mutatja az állandó és folyamatos tevékenységet, s a könyvespolcon is rendre sorakoznak a lakás gazdájának művei: verseskönyvek, regények, irodalomtörténeti tanulmánykötetek. Ennek a szorgos és tevékeny munkának a tengelyében a szabadkai irodalmi hagyományok feldolgozása áll: elsősorban Kosztolányi Dezső és Csáth Géza munkásságának kutatása. Mindkét írónak Dér Zoltán több könyvet is szentelt, közéjük tartozik legfrissebb kötete, a *Szülőföld és költője* is.

A kötet igazi értéke és eredménye a centenárium alkalmából fellendült Kosztolányi-irodalomnak, amely Király István, Rónay László és Levendel Júlia munkái révén nagy költőnk művészetének valósággal új „reneszánszát" hozta el. Dér Zoltán könyve elsősorban a filológus munkája: eddig ismeretlen forrásokat tár fel, fontos irodalomtörténeti dokumentumokat ad közre, ugyanakkor a műelemzés területén is számos új felismerést ad. Legfontosabb megállapításai Kosztolányi szabadkai ifjúságát világítják meg, a szülőváros em-

beri, családi és társadalmi környezetét, életre szóló hatását kétségkívül ő rajzolta meg eddig a leghitelesebben: minthogy egyszerre ismeri kiválóan Kosztolányi munkásságát és Szabadka múltját, életét. A tanulmánykötetben alakot öltő jelentős filológiai munkát egészíti ki Dér Zoltánnak a szabadkai Életjel Miniatűrök című könyvsorozatban — a sorozat 42. köteteként megjelent — *Levelek Kosztolányihoz* című szövegközlése is, amely a Kosztolányi-hagyatékban található levelekkel, a többi között Gárdonyi Géza, Karinthy Frigyes, Füst Milán, Kassák Lajos, Szép Ernő, Szabó Lőrinc, Illyés Gyula, Németh László leveleivel ismerteti meg az érdeklődő olvasót. Ez a levélgyűjtemény is igazolja, hogy Dér Zoltán szabadkai műhelyében milyen fontos és irodalomtörténeti kutatómunka folyik.

Pomogáts Béla

(Nyelvünk és Kultúránk, 1986. december — 65. sz.)

KOSZTOLÁNYI SZABADKAI SZÁMVETÉSE

Dér Zoltán könyveiről, a költő halálának 50. évfordulóján

Kosztolányi elválaszthatatlan Szabadkától. Nem egyszerűen a lexikon száraz adatai szerint kötődik a városhoz, hanem a költő Esti Kornélként mint költő és mint novellista is vissza-visszajárt szülővárosába — nem is beszélve a regények Sárszeg-élményéről. Az Esti Kornél rímeiben szeszélyes költői kalandozásra indulva is „poros-boros Szabadkát" emlegeti, gyermekkorának felejthetetlen emlékeit: „Mióta labdám elgurult itt, / nem ér az élet egy fabatkát." Ezernyi gyerekkori impresszionista emlék villan fel *A szegény kisgyermek panaszai* című nagy sikerű versciklusában, így például konkrétan megjegyezve: „Ez a beteg, boros, bús, lomha Bácska." Kosztolányi prózai műveiben is közismert szabadkai élményekre figyelhetünk fel: a *Bácska* című novellájának sárszegi, franciául tudó „műveltjétől" a *Pacsirta* vagy az *Aranysárkány* kisvárosi-„istenhátamögötti" szeretett és sajnált kisemberéig. Mint Kiss Ferenc megjegyezte *Az érett Kosztolányi*ról írt könyvében, hogy az író a Pacsirtával rokon, sőt már korábbi *Ének régi otthoni dolgokról és egy régi fájdalomról* verssoraiban sajnálattal, együttérzéssel fordul szabadkai, fiatalkori emlékeihez: „Mert vén Szabadka, áldalak, / mit hosszú, bús évek alatt / hit-

Műsorainknak érdekes színfoltja volt a Topolyai Videotábor bemutatkozása (Póth Imre, Gubás Ágota, Siflis Zoltán)

tem sorsnak, hazának, / te álom voltál és regény, / poros hárfája »A szegény kisgyermek panaszá«-nak."

Kosztolányi és Szabadka kapcsolatát Dér Zoltán kutatta és kutatja évtizedek óta. Ő jelentette meg Kosztolányi kiadatlan munkáit (így *Mostoha* címmel), míg Fecskelány címmel regényszerű dokumentatív feldolgozásban adta közre Kosztolányi és Lányi Hedda levelezését. *Negyvennégy levél* címmel Kosztolányi-leveleit jelentette meg. S még ennél is érdekesebb volt az *Ikercsillagok* című tanulmánykötete, melyben Kosztolányi és Csáth Géza világát igyekezett elénk vetíteni, a plutarkhoszi párhuzamos életrajzok módszeréhez hasonlóan. Hiszen az „ikercsillagok" hasonló fényben égtek, rokon világban éltek. Dér Zoltán indokoltan veti fel azt a kérdést, hogy Kosztolányi *Hajnali részegségének* csodálatosan fénylő gyerekkori szabadkai képei voltak a hitelesek, vagy a *Pacsirta* regényének lapjairól ismert kilátástalan sárszegi világ. A szabadkai élmények ezen „kettősségét" igyekezett Dér Zoltán korabeli dokumentumokkal, fontos adatokkal, levelekkel pontosabbá tenni, és az unokatestvér Csáth Géza morfiummal küszködő, tragikus „varázsló"-kertjét. Dér Zoltán lelkiismeretes kutatóként kereste és találta meg Kosztolányi „gyökereit", korai önképzőköri működését, nézeteltéréseit, jó kapcsolatát Toncs Gusztáv tanár úrral, barátságát Brenner Józseffel (azaz Csáth Gézával). Jól látja Dér, hogy Kosztolányi itt az önképzőkörben „először mérhette, ízlelhette hivatalos részesként édességeit és keserűségeit annak a nagy vendégségnek, amelynek végül halhatatlan számadója lett".

Költő családon belül — írta fel Dér Zoltán tanulmánya címéül, melyben Kosztolányi Szabadkára, a családtagjaihoz küldött leveleket rendszerezi és elemzi. Csáthnak ír Byron *Childe Haroldjának* fordítási tervéről. A Jövendőben közölt munkája névtelenül jelent meg, erről kesereg-dühöng neki. Különösen érdekes filológiai összefüggésekre figyelmeztet Dér számos alkalommal: 1909-es párizsi kiábrándító élménye kapcsolatban van a *Cseregdi Bandi Párizsban, 1910-ben* című novellájával. Vagy: Kosztolányi „legnőiesebb nőknek" nevezi levelében a cselédlányokat, mely motívum szoros kapcsolatban van a *Három szatíra* egyikével, az *Úriasszonnyal*: „Hogy olykor / teára hív, künn az előszobában / megcsókolom a szobalánya száját, / és elmenőben is mindenkoron / a szobalánynak csókolok kezet." Kosztolányi kérlelő, tapintatosan rábeszélő — illetőleg lebeszélő — leveleket ír Csáth Gézának, hisz csaknem magára vette kábítószeresz unokaöccse megmentésének gondját. És sikertelenül. Közben hiteles hazai emlékeket dolgoz fel novellának — mint levelében írja — Pissarevics szabadkai gyomorrákos vendéglősről. Aztán a *Két nagy szerelem kérdőjelei* című tanulmányban olvashatunk a Heddához írt kimondottan irodalmi levelekről és a Harmos Ilonához, a későbbi Kosztolányinéhoz írtakról. („Rejtelmesen, elvakultan, őrülten ölellek magamhoz, a fogammal harapom ketté a torkát annak, aki el akar venni tőlem. Te gyönyörűséges körte, te húsos virág, te cukor. Nem tudok aludni miattad egy hete.") Az utolsó szerelem Radákovich Máriához fűzi a költőt, akihez írt *Szeptemberi áhítat* című versének motívumai, „verscsírái" megjelennek Dér elemzése szerint a Kosztolányi-dokumentumokban. (Később zenét hallottam magam körött — Beethoven *Sonata pathetique*-ét és Schumann dalait...")

Álom és ólom címmel jelent meg régebben Kosztolányi újságcikkeinek gyűjteményes kötete Réz Pál gondozásában, melyhez Dér Zoltán fűz megjegyzéseket, hiszen a kötet írásainak jelentős része a szabadkai Bácskai Hírlapban látott napvilágot. Egy fontos epizódra érdemes figyelnünk: *A szegény kisgyermek panaszait* író költő most a gyermeki lélek érzékenységéről közöl cikket: „Milyen hazug minden költemény, még a legőszintébb is, ahhoz mérve, amit egy gyermek érez." Vagy: érdekes a későbbi latinos-franciás világosságot kedvelő írót már a korai cikkekben is felfedeznünk: „A francia nyelv tiszta, mindig érthető; olyan, mintha mindnyájunk anyanyelve volna." Aztán keserű kórképet rajzol Kosztolányi korai cikkeiben a vidékiségről, a szabadkai elmaradottságról, a „nehéz, fülleszető balkáni méregről". Szorosan a szabadkai emlékekhez fűződik a Kosztolányi Csáth-verseiről írt tanulmány. A *Halotti beszéd* és a *Marcus Aurelius*-vers szomszédságából szól nekünk Kosztolányi halálélményéről a Csáth Gézának írt vers: „Nem kell-e szólnod, mondd? Nincs semmi hír amonnan, / hol fejfa és kereszt elvész a sűrű lombban / és sír a táj?"

Az Életjel Miniatűrök sorozatban olvashattuk a *Levelek Koszolányihoz (1907—1936)* című kötetet, melyet Dér Zoltán válogatott és vezetett be. Meg-

keresi Kosztolányit az itáliai Riminiből Lengyel Menyhért. („Most egy Botticelli-kép engem jobban érdekel minden társadalmi mozgalomnál.") S egy kedves kolozsvári emlékemre hadd hivatkozzam: a kolozsvári Görögtemplom utcai házban, Bartalis János otthonában ott láttam Kosztolányi fényképét és levelét, mely dokumentumokból itt is olvashatunk. („Drága Kosztolányi, míg beteg voltál, egymás után több éjszaka rólad álmodtam, pedig akkor még nem tudtam, hogy beteg vagy.") De számos fontos, a mai irodalom felé vezető szálra is figyelhetünk Kosztolányi leveleit olvasva. Itt olvashatjuk a fiatal Weöres Sándor üdvözlő sorait Csöngéről, ott Vikár Béla verses levelét Kosztolányihoz a Kalevaláról. Füst Milán hosszabb levélben „finnyás", „nyugtalan", „fáradt" helyzetéről vall Kosztolányinak, kire később az idős költő különös szeretettel emlékezett mindig, mint „bájos" emberre. Eredményessé vált Németh László Kosztolányihoz írt kérése, melynek hatására születhettek a *Lenni vagy nem lenni* kötet íróportréi. De azt sem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy Kosztolányinak milyen kapcsolata volt a nem magyar írókkal, így Emil Isackal és Veljko Petrovičtyal.

A *Szülőföld és költője* címmel jelent meg Dér Zoltán Kosztolányiról írt egyik kötete. A szülőföld hőforrásait kutatja: „A vidék a csodák földje. Aki itt nő fel, annak tágabb a szeme, mint azoknak, akik egy nyugodt, bölcsen berendezett fővárosban kapják az élettől a keresztséget", írja Kosztolányi. Igaza van Dérnek, aki a századforduló Szabadkájának „couleur locale"-ját *A szegény kisgyermek panaszai*ban és a *Pacsirtá*ban fedezi fel, csalódással és sivár-szürke színekkel. A motiváló otthon, a családtagok arcképei, a *Bölcsőtől a koporsóig* című Kosztolányi-kötet írásaiban is nyomon követhető („Zömök, vérmes, szeleburdi asszony volt" ... nagyanyja). A fiatal Kosztolányi otthon erőteljesen a „betegség" félelmei között él, s ezek a motívumok verseiben és novelláiban is továbbélnek. Másutt a korai elvágyódás lírai élményét vehetjük észre — mint például Babits Mihály lírájában is.

A *Négy fal között* stíluselemeit vizsgálja Dér Zoltán egyik tanulmányában. Kiindulópontja az, hogy a verskötetben megjelent 133 versből csak néhányat tart számon az utókor irodalomtörténete és a köztudat. Alaposan feltárja a korai versek sablonos képalkotását, reminiszcenciáit, indokolatlan visszanyúlásait, romantikus elemeit. De a vér és a tűz képzetköréből való képanyaga, felfokozottsága, különös sejtetései, titokzatosságai új motívumokat is rejtenek magukban. Gyakori ekkor Kosztolányi verseiben a sűrítést kifejező számos szóösszetétel, az erőteljes igehasználat. Dér gondosan vizsgálja a korai költemények verselését, figyel a refrén szerepére, mely majd *A szegény kisgyermek panaszai*ban válik igazán fontossá.

Erős várunk a nyelv, vallotta Kosztolányi. Dér Zoltán hosszabb tanulmányban ír *Kosztolányi és a nyelvvédelem* címmel. „Sokáig tétováztam, különösen a nyelvtisztaságot illetőleg. Sajnáltam regényesen csillogó, távoli égtájakat sejtető, idegen szavainkat, melyekhez engem is megannyi emlék és élmény köt" — írta. Küzd az idegen szavak ellen, foglalkozik ezek magyarításával, a *Pesti Hírlap Nyelvőre* ennek az időszaknak a dokumentuma. Közben a „kolozsvári" Kosztolányi-kötetről olvashatunk, Kántor Lajos válogatásáról, majd a bukarestiről. Dér Zoltán mindenre figyel, ami Kosztolányival van összefüggésben: itt Rónay László monográfiájáról, ott Bori Imre tanulmányairól, majd Kiss Ferenccel, *Az érett Kosztolányi* kötet szerzőjével készít *Egy mű birtokbavétele* címmel beszélgetést.

Üzenet-emlékszámok figyelmeztettek Szabadkáról egy-egy Kosztolányi-évfordulóra. A gondos válogatás, a folyóiratszámok és a Szabadkán megjelent Kosztolányi-kötetek Dér Zoltán munkáját dicsérik. Egy alkalommal azonban nemcsak szeretett mesterére, hanem rá is irányult a figyelem: életének egy kerek évfordulójához érkezett el. Ekkor Herceg János *Felfedező szenvedély* című írásával köszöntötte Dér Zoltánt. Ahogy a századfordulón, a századelőn Kosztolányi és Csáth Géza idején Szabadka volt a vidék szellemi központja, most azt mondhatjuk — Kosztolányi halálának 50. évfordulóján —, hogy a Kosztolányi-kutatással, a szabadkai irodalmi hagyomány folytatásával küld Dér Zoltán „üzenetet" a jugoszláviai és a tágabb értelemben vett magyar irodalomnak.

Szekér Endre

(Napjaink, 1987. január)

A 7 NAP ÚTJA

(Adalékok hetilapunk történetéhez)

Ez év áprilisában ünnepelte a 7 Nap megjelenésének negyvenedik évfordulóját. Ebből az alkalomból a Forum Könyvkiadó, a 7 Nap Lapkiadó Munkaszervezet és az Életjel közös kiadásában megjelentette Petkovics Kálmán *A 7 Nap útja* című sajtótörténeti monográfiáját, amelynek a szerző szerényen az *Adalékok hetilapunk történetéhez* alcímet adta. Pedig a 180 oldalas könyv több ennél: átfogó képet igyekszik adni a lap négy évtizedes fejlődéséről és felvázolni, milyen is lesz a jövőben. Az első huszonöt év történetét ugyan megírta már Kolozsi Tibor a *Pénteki találkozások* című kiadványban, úttörő munkájának adatait Petkovics Kálmán bőségesen fel is használta, mert mértékadónak és forrásértékűnek tartja, de a maga kutatásainak eredményeivel is kiegészítette. Hiszen — mint bevezetőjében írja — „A 7 Nap utóbbi tizenöt évének históriáját is úgy lehet tárgyilagosan elmondani, ha szükség esetén visszanyúlunk a múltba, mert csak ott vannak alkalmas támpontok és fogódzók a változások, eltérések, az emelkedések vagy hanyatlások irányának beméréséhez és arányának értékeléséhez".

Több mint egy emberöltő eseményei elevenednek meg a tetszetős kiállítású könyvben, amelynek fedőlapján a 7 Nap első számának első oldala látható. Azok az események, amelyek 1946 áprilisától 1985 decemberéig az ország és a lap életében fontosak voltak. Mert Petkovics Kálmán jól tudta, hogy egy újság története nem pusztán a szerkesztőség története. „A társadalmi közeg, társadalmi mozgások és küzdelmek története is, mert az újság hatékony eszköze, mondhatnánk cselekvő része ezeknek a mozgásoknak és küzdelmeknek. A 7 Nap is, természetesen." Ezért ez a kiadvány jóval több sajtótörténeti monográfiánál: egy korszak tükre is. Nélkülözhetetlen kézikönyv mindazok számára, akik érdeklődnek a jugoszláviai magyar sajtó felszabadulás utáni fejlődése iránt, amelyben a szabadkai hetilap indulásától kezdve fontos szerepet játszott. (...)

(Üzenet, 1986. szeptember)

SZORUL A NAP

(Versek)

Negyedszázada nem jelent meg az 1972-ben elhunyt Csépe Imrének verseskötete. Pedig költőnek indult, első két könyve, az *Üzen a föld* (1949) és a *Májusi mezőkön* (1952) is lírai termésének javát tartalmazta, ezt követően azonban egyre több karcolatot és elbeszélést jelentetett meg. Csaknem egy évtizednek kellett elmúlnia, amíg ismét verseskötetet publikált (*Termő porban*, 1961). S bár továbbra is látszólag a próza állt ekkor munkásságának előterében, verseket is rendszeresen írt, amelyeknek egy részét közzé is tette. Ezeket gyűjtötte most össze jóbarátja és alkotásainak legjobb ismerője, Urbán János, akivel együtt válogatta ki költészetének legérettebb darabjait annak a gyűjteményes kötetnek a számára, amelyet a szabadkai Minerva szándékozott kiadni.

Az öt ciklusba sorolt nyolcvan vers mindegyike megjelent lapjainkban, de egyik sem olvasható Csépe Imre köteteiben. A gazdag anyag igen változatos: a tájleíró és hangulatfestő lírai sorok mellett megtalálhatók benne a nincstelenek sanyarú sorsa ellen lázadó strófák, az életmű legértékesebb darabjainak tartott balladák és a sokak számára bizonyára felfedezés erejével ható szerelmes versek, amelyek éppúgy a szerző ösztönös tehetségéről vallanak, mint azok a költemények, amelyeket a kritika költészetünk kiemelkedő művei közé sorol.

Csépe Imre művészete sajátos színfoltja a jugoszláviai magyar irodalomnak; olyan, amilyen sem megjelenése előtt nem volt, sem a jövőben nem lesz. Éppen ezért a *Szorul a nap* is minden bizonnyal megnyeri az olvasók tetszését és dokumentumértékénél fogja jó szolgálatot fog tenni mindazoknak, akik behatóbban foglalkoznak munkásságával, tanulmányozzák sokszínű, változatos életművét. (...)

(Üzenet, 1986. október)

HUSZONÖT ÉV UTÁN

Újabb verseskötete jelent meg Csépe Imrének

Az Életjel Könyvek 36. köteteként, a kishegyesi Csépe Emléknapokra jelent meg *Szorul a nap* címmel az 1972-ben elhunyt költő ujabb verseskötete. A halála után napvilágot látott könyveinek a sorában ez negyedik. 1973-ban *Határdomb* címmel vallomásai, ugyanebben az évben *Mezei dolgok* címmel novellái, 1982-ben pedig *Az idő lombhullása* címmel ugyancsak a novellái kerültek az olvasó asztalára.

A *Szorul a nap* kötet nyolcvan versét Csépe Imre hagyatékából Urbán János költő- és írótársa, Csépe alkotásainak legjobb ismerője válogatta és gyűjtötte össze.

— Öt ciklusba soroltam a verseket, amelyeknek nagyobb része most jelenik meg először. Csépe Imrével még életében hozzáfogtunk egy kötet összeállításához, amit a Minerva Könyvkiadó jelentetett volna meg, de halála megakadályozta ennek befejezésében, ugyanakkor a kiadónál bekövetkezett személyi változások is elodázták, hogy a kötet a könyvespolcra kerüljön. A költőnek a halála óta ez az első verseskönyve, amivel régi adósságot törlesztünk. Néhány versét még maga a szerző sorakoztatott be.

Csépének életében hét könyve jelent meg. Az első 1949-ben, az utolsó 1965-ben. Ezek közül három verseskötet volt. A vajdasági olvasó mindig szeretettel és érdeklődéssel fogadta őket, jóllehet a kritika olykor elmarasztalta. Hogy művészete sajátos színfolt égtájunk irodalmában, csak azóta ismertük fel, amióta nincs közöttünk. S az űrt senki nem tölti be. Csépének lehetett elődje, de utódja nincs. Olvasóit minden megjelenő írása örömmel tölt el. Ez a kötet pedig örömünnep, és teljes nagyságában idézi vissza a költőt azokra a tanyákra, amelyeket oly szívesen keresett fel, a termőföldek poros útjaira, amelyeket annyiszor rótt. Csépe Imre ismét közénk telepedett: ezúttal a verseit „halljuk" tőle.

A *Szorul a nap* 300 példányban jelent meg a Pannónia Nyomdaipari Munkaszervezet műszaki gondozásában, a kötet fedőlapját Urbán F. Gábor készítette.

Sz. J.

(Magyar Szó, 1986. október 28.)

A KEGYELET KOSZORÚJA

A múlt évben az Életjel kiadásában Csépe Imre versei kerültek az olvasó elé. Urbán János válogatta, szerkesztette a kötet tartalmát; a hű társ a magánéletben, költői sorsban, társadalmi eredetben. Az az ember, aki halála óta gondozza Csépe emlékét, szervez, átmenti az utókornak a költői-írói hagyatékot. Aki múlhatatlan érdemeket szerzett a kishegyesi Csépe-napok szervezésében. Az utolsó olyan tanú, akivel a szerző megosztotta minden gondját, akivel járta a tanyákat, településeket hol gyalog, hol szekéren vagy ami éppen akadt. Jegyzeteiben sajnos erről nem elmékezik meg a szerkesztő Pedig nem az irodalomtörténet, de világunk, közelmúltnak rögzítése érdekében nem lett volna mellékes megemlékezni. Egyszer meg kell tennie, mert ezek az utak sajátos folklórt jelentettek, és sok esetben ismeretük hozzásegítene a keletkezett irodalmi anyag megértéséhez. Sorban eltávoztak már azok, akik részesei voltak ezeknek az utaknak. Az utolsó tanú kötelessége, hogy egyszer papírra vessze ezeket a történeteket, anekdotákat!

A kötet maga a költészeti anyagával a háború után induló generációknak nem hoz semmi újat. Mi ilyennek ismertük Csépe költészetét, ilyennek tartottuk meg emlékezetünkben. De vajon hoz-e, jelent-e újat vagy érdekeset a fiataloknak? Azoknak, akik a jugoszláviai magyar irodalom múltjával ismerkednek meg? Újat nem, semmi esetre sem. Inkább anakronizmus újraolvasni ezeket a verseket. És nem hiszem, hogy az ifjú vagy ifjabb olvasóban lesz vagy van megbocsátó megértés, amikor kézbe veszi a kötetet.

Életjel
XXXI. évf. 6.(728.)sz. 1988. VI. 13.

EGY NEMZEDÉK KÖSZÖNTÉSE

– A 28-AS KOROSZTÁLY SZERZŐI ESTJE –

Műsoron:

ÁCS KÁROLY, DÉR ZOLTÁN, FEHÉR FERENC, KALAPIS ZOLTÁN, KOPECZKY LÁSZLÓ ÉS **VUKOVICS GÉZA MŰVEI**

Közreműködik:

LŐRINC ZSUZSANNA
NÉMEDI IMRE
PAJOR GIZELLA
PÉICS HAJNALKA
SZEKULITY ANGÉLA
URBÁN MÁRIA

AZ EST VENDÉGEI AZ ÜNNEPELTEK

Bevezetőt mond és a műsort vezeti: dr. **JUHÁSZ GÉZA**

KIÁLLÍTÁS **KALMÁR FERENC, SÁFRÁNY IMRE** és **VINKLER IMRE** ALKOTÁSAIBÓL

A kiállítás anyagát válogatta: **BARANYI ANNA**

Népdalokat énekel: **HUSZÁR ELVIRA**

Rendező: **HORVÁTH EMMA**

A rendezvény 1988. június 15-én, szerdán 19 órakor kezdődik a Városi Könyvtár olvasótermében

Az idő kegyetlen. Az utánunk jövők felkészültsége, irodalmi tájékozottsága, műveltsége és tehetsége máshoz szoktatta az olvasót. Mai költészetünk változatosabb, kifinomultabb, összetettebb. Formakincse inkább közel áll a mai irodalmi műveltséghez. Nem mímelt utánérzés, avantgárd epigonizmus, hanem természetes materializálódása a mai ember bonyolult érzés- és gondolatvilágának. Csépe indulásakor és a háború utáni években sokunknak oly egyszerű volt a képlet: meg kell szüntetni az osztálytársadalmat, és magától megoldódik minden. Megszűnik minden baj, a világ gyönyörű lesz. Ez a mi tájunk is, a szülőföld, a Vajdaság. Ebből az ábrándból táplálkozott Csépe költészete is, hogy lassan-lassan felismerje, hogy az ember farkasából azért nem lesz azonnal bárány.

A kötet első ciklusát a tájleíró költemények képezik. Csupa napfény, szín, hangulat minden darabja. A baj azonban ott jelentkezik, amikor az olvasó rájön, hogy a költő tulajdonképpen sohasem tudott tiszta lirikus lenni: a lírai alapanyagban mindig felsejlik az epikai elem. Műveltségünkben pedig visszahangoznak azok a nagy tájleíró költemények, melyek a magyar líra klasszikusaihoz kötődnek. Amikor ezek a versek keletkeztek, már akkor sem jelentettek semmi újat sem formában, sem tartalomban. Sőt a múlt század népies lírájában is az epigon vonalhoz tartoztak volna. Inkább a magyar nóta délibábos hangulata, mondvacsinált pátosza szól belőlük, mint az átéltség attól a költőtől, aki egy volt e tájjal. Mindez párosul a formával való küzdelemmel. Pedig ez a forma a lehető legegyszerűbb: szomszédos rímek, páros rímek minden következetesség nélkül úgy, hogy egy versen belül is váltakoznak oly szakaszokkal, ahol vaksorok töltik ki az egyszerű formához sem igazodó gondolatot.

Jó, a költő nem ismerte a verstant, ösztönösen alkotott. Elfogadjuk. De a mindenáron csillogó képekre törekvés néha gyermetegséget eredményez. Csépe ne tudta volna, milyen a kakukk hangja? Mégis éneklő kakukkról olvasunk (*Bácskai róna*), vagy sellőhangú daliákról (*Pipahuja közben*) akkor, amikor daliáink közismerten harsányak. Oldalakon lehetne idézni ezeket a hamis képeket, képzavarokat, erőltetett szószerkezeteket. Ezeket is felülmúlják a költői közhelyek. Az előbbieket az eredetieskedés szülte, az utóbbiakat a manír. A költőben élő népdal és az azzal vegyülő műdal formái. Nem is titkolja formai tárházát az *Őszi hangulat* című versében:

Mint szomorú, bús magyar nóta,
Mely halkan hallatszik az éjben...

Lám, élt az alliterációval! Igen, csak az a baj, hogy ez helyénvaló, ha eredeti, ha a vers akusztikáját akarja a költő fokozni. Ám ha lépten-nyomon ezzel találkozunk, akkor már zavar. Akkor már az jut eszünkbe, hogy rendben van, ismeri a költő a belső rímet, de ne állandóan ezzel próbálja az olvasót traktálni.

A költő és a világ viszonylatában nem volt minden idilli. Állandóan mellőzöttnek érezte magát, s ez nem egyszer túlzásokra ragadtatta: saját értékét túlbecsülte akkor, amikor éppen izmosodóban volt, kibontakozott egy ígéretes új nemzedék. Az *Éjhez* címzett versében így értékeli önmagát: „Én, utolsó őre itt a szépnek".

Nem vitatjuk Csépe értékét. Ez a rangsorolása azonban berzenkedésre késztet: vele egyidőben is voltak itt „őrei a szépnek"!

A *Múltidéző* versei a szociális líránkhoz tartoznak. Csakhogy itt egy körülhatárolatlan, nagy osztályellenséggel hadakozik. Valami képzelt Nagyúrral, sanyargatóval. Nem kell különösebb filológiai apparátus, hogy rájöjjünk, kik az ihletők. Elsősorban Ady, akinek sok tucat versét tudta Csépe könyv nélkül. Az olvasóra bízom, hogy felidézze irodalmi emlékeiből, honnan származnak az ilyen szerkezetek, mint „a fekete ugaron", „lobban a láng", „lelkemben táncolnak / Tűzlábú, furcsa kis rímördögök". De József Attila sem volt a számára idegen: szószerkezetek, verssorok idézik az eredetit. Mindkét ősforrás a maga idejében valós, konkrét társadalmi bajok ellen emelt szót eredetien, időállóan. Itt a döglött oroszlánba rúgnak — más csizmájával!

Zavar az is, hogy stilusérték nélkül, öncélúan vagy tudatlanságból a líra elvont szövetébe beszüremlik a nyelvjárás. A vella, egerészés, tüsök, pöhöly, krahácsol nem a helyzetdalok hangulatteremtő eszköze, hanem néha többször ismétlődő szókincse a tartalmában idegen versnek. Az meg egyenesen viszolyogtató, ha a nyelvjárásiasság azért jelentkezik, hogy meglegyen a rím:

Kajla bajuszú vén kötődő?
A faluszéli emberekhő?

Az *Elröppent* idő versei a hangulatlírát képviselik: emlékek, sérelmek, dühök, az elmúlás foglalkoztatja a költőt. A céhbeli torzsalkodások, a kedvezőtlen kritikák váltották ki a költő lírai reakcióit, s egyre többször foglalkoztatta az elmúlás. Túlzásait nem is hánytorgatnánk. Személyesen is ismertük szenvedélyességét. Elfogadnánk, ha mindez ötvös lírai formában jelentkezne. Zavarnak azonban az ügyetlenségek!

Mint sarkantyús pillangó,
Mely kristálymézzel terhes

áll egyik verse elején. Képtelen jelzős szerkezet, képtelen tartalom: aki oly közel volt a természethez, aki szinte egy volt e táj minden elemével, csak akkor írhatott ilyet, ha a bizarrságot kereste, és nem az igazságot! A bántó az, hogy ez a törekvés ismétlődik: a város számára „Hol a szalonnát is ollóval nyírják", a lelke „karórák zaja közt" sír. Nem tudjuk szánni, sem megérteni a költő sérelmeit, mert elrontja képtelen metaforáival.

Az *Emlékkövek* balladás versek. Itt is felfedezhetjük az egyértelmű példákat: *Bakos Ákos* nyilván a betyárballadák mintájára született, *Simon Panna* ihletője pedig Arany János. A 15 vers alakjai, történetei vagy közvetlen emlékekből születhettek, vagy a szájhagyomány, a falusi anekdotázás megörökítése. Formailag itt találjuk a legtöbb „új" szerkezetű verset: szakít a négysoros szakaszokkal, közelíteni akar a szabad vershez. Ám ha megvizsgáljuk a szövegszerkezetet, azt tapasztaljuk, hogy a versmondatok szabályos négysoros részeket adnak, azaz mesterségesen egybeolvasztott régi forma szerepel itt is.

Irodalmi múltunk szempontjából talán szükség volt erre a kötetre. Azért, hogy megmentsük az elkallódástól ezeket a verseket? Akik ma verset olvasnak, azoktól idegen ez a költészet. Akiknek szólna, azok még ma sem olvasnak verset!

Horváth Mátyás

(Üzenet, 1987. április)

IZABRANE PESME

(Válogatott versek)

Nemes vállalkozás az Életjel és a Subotičke novine részéről, hogy Kosztolányi Dezső születésének századik és halálának ötvenedik évfordulója alkalmából megjelentette a szabadkai születésű költő válogatott verseit tartalmazó kötetet. Lazar Merković kiváló munkát végzett. Úgy is mint válogató, úgy is mint fordító. Látszik, hogy jól ismeri Kosztolányi költészetét: rendre lefordította azokat a verseket, amelyek a magyar irodalom klasszikus értékei közé tartoznak (pl. *Tanár az én apám, Februári óda, Halotti beszéd, Hajnali részegség, Szeptemberi áhítat*). Ily módon a szerbhorvát nyelvű olvasó egy kiváló költő legszebb műveivel ismerkedhet meg ebből a kötetből. Annál is inkább, mivel ez az első Kosztolányi-verseskötet a délszláv népek nyelvén, s több mint 1500 sort tartalmaz.

Külön erénye a kongeniális fordítás. Lazar Merković kétségtelenül legjobb műfordítóink közé tartozik, a legnehezebb feladatokkal is könnyedén megbirkózik, akár kötött versformáról, akár szabad versről van szó. Szemmel

láthatóan nagy kedvvel és ihletetten végezte munkáját, s ennek eredményeképpen csöppet sem könnyű vállalkozásának igen magas szinten tett eleget.

A könyv értékét sokban növelik a mellékletek. Mindenekelőtt a bibliográfia, amelyből megismerhetjük Kosztolányi műveit és megtudhatjuk, melyik alkotásait fordították le a húszas évek elejétől napjainkig szerbhorvát és szlovén nyelvre. Aztán az a terjedelmes összefoglaló, amely a költő életét ismerteti és munkásságát méltatja a kor legkiemelkedőbb íróinak a kritikáiból, tanulmányaiból vett részletekkel. Nem kevésbé tanulságos Thomka Beátának az életmű ösvényein biztos kézzel kalauzoló utószava. Így a jugoszláv olvasó teljes képet kaphat a huszadik századi magyar irodalom egyik legnagyobb egyéniségének rendkívül gazdag életművéről.

A versek színvonala és a tudományos apparátus, amellyel a válogató az anyagot ellátta, a gyűjteményt kiemeli a helyi jellegű kiadványok közül: ez az Életjel Könyvek sorozatában az első országos jelentőségű kötet. (...)

(Üzenet, 1986. november)

DEŽE KOSTOLANJI

A címbéli név, higgyék el, teljesen pontos, nem félreértés vagy félrehallás következménye: a szerbhorvát nyelv törvényei szerint így íratik klasszikus költőnk neve. És így is olvasható azon a könyvborítón, amely válogatott verseit („izabrane pesme") tartalmazza — a napokban jelent meg a legelső délszláv nyelvű Kosztolányi-verseskötet a helyi Életjel—Osvit könyvek sorozatban, szabadkai testvérlapunk, a Subotičke novine kiadásában. Éppen ötven esztendeje hunyt el a Nyugat költőóriás-generációjának e nagy reprezentánsa — s ez az évforduló adott alkalmat a szülővárosnak arra, hogy ily módon is fejet hajtson szülöttének emléke előtt; egyúttal a példásan európai léptékű jugoszláv nemzetiségi politika immáron ikszedik megnyilvánulását is reprezentálván ily módon.

A szerbhorvát Kosztolányit Lazar Merković fordította, s neki köszönhető az a roppant precíz jegyzetanyag is, ami az idegen anyanyelvű olvasót nemcsak Kosztolányi életművében és életrajzában, de az eddigi kiadások útvesztőjében is eligazítja. A kötet szerkesztői, Dér Zoltán és Milovan Miković, arról is gondoskodtak, hogy Thomka Beáta utószava még teljesebb összképet tegyen lehetővé, jóllehet az egész válogatás is jószerével a teljes Kosztolányi-oeuvre spektrumába nyújt bepillantást: a legelső verseskötet néhány, még a századelőről származó költeményétől egészen az utolsó esztendő nagy verseiig, többek között a *Szeptemberi áhítat*ig és a *Hajnali részegség*ig terjed.

Szabadka az évfordulón sok más módon is megemlékezett európai rangú szülöttéről: november 24-én a városi könyvtárban „...homlokán feltündökölt a jegy" címmel (természetesen kétnyelvű) irodalmi estet rendeztek — a szerbhorvát nyelvű válogatás könyvpremierjét egyben —, ahol a kötet szerkesztői beszélgettek a fordítóval, és persze több Kosztolányi-vers is elhangzott. A szerbhorvát Kosztolányi — Dežе Kostolanji — pedig, tanúsíthatom, nemcsak a könyvesboltok kirakataiban, de itt-ott a hangulatos szabadkai utcákon sietős emberek kezében is látható. Nekünk az öröm büszkeségével.

D. L.

(Délmagyarország, 1986. november 27.)

KOSZTOLÁNYI SZERBHORVÁTUL

Néha még kellemes meglepetések is érhetik az embert. Az is igaz persze, mióta Kosztolányi Dezső szobrot kapott a gimnázium előtt, igazából nem is számíthat különlegességnek semmiféle hír, ami Szabadkáról, e határon túli költő-szülővárosból érkezik. Az a kötet viszont, amely alig néhány napja

hagyta el a bácskai város Pannónia nevű nyomdáját, még a jugoszláviai nemzetiségi kultúra példás viszonyai között is szenzáció.

Dežе Kostolanji: Izabrane pesme — Kosztolányi Dezső válogatott versei, azaz a legelső szerbhorvát nyelvű Kosztolányi-kötet, ami megjelent azóta, hogy a „beteg, boros, bús, lomha Bácska" („bolna, vinska, setna, lenja Bačka") irodalmának Európában tán legmesszebb jutott költőfia, pár hét híján kereken félszáz esztendővel ezelőtt, e földi siralomvölgyből boldogabb tájakra költözött. Éppen Koszolányi halálának ötvenesztendős évfordulója teremtette az alkalmat arra, hogy napvilágot lásson ez a könyv. Lazar Merković szabadkai költő-műfordító válogatta, sőt rendkívül tüzetes filológiai apparátussal is ellátta. (Kosztolányi-bibliográfiával, részletes — és pontos! — életrajzzal, a költő kortársait s az évszázad magyar kultúráját fémjelző, neves személyiségeket bemutató kislexikonnal, az eddigi szerbhorvát nyelvű Kosztolányi-irodalmat bemutató jegyzetanyaggal.) A szép kiállítású kötet Thomka Beáta utószavával, Dér Zoltán és Milovan Miković szerkesztésében került a boltokba.

A szerbhorvát Kosztolányi-válogatás vezérlő elve szemmel láthatóan egy rokonszenvesen kockázatos elgondolás volt: a lehetőségek szerint úgy kerüljön minél reprezentatívabb válogatás a délszláv nyelvű olvasó elé, hogy a bácskai, európéer és mélyen magyar szellemiségű Kosztolányi Dezső egyaránt megragadó élményként tálaltassék. Így aztán nagyon is érthető, hogy a kötet természetes bázisa, a kiadás alapja a Szépirodalmi Kiadónál a Magyar Remekírók-sorozatban tavaly megjelent, Kosztolányi Dezső *Válogatott versek és versfordítások* című, Réz Pál által válogatott és szerkesztett kötet lett. Ami pedig az Életjel—Osvit könyvek sorozatban a szabadkai szerb nyelvű hetilap, a Subotičke novine által most kiadott válogatásban található verseket illeti, a fenti alapelvnek megfelelően a lefordított költemények íve az 1906-os *A nagy bérházba történt valamitől*, vagyis a *Négy fal között* kötettől a *Szeptemberi áhítatig*, azaz a *Számadásig* terjed. A már említett verseskötetekeken kívül a válogatás még *A szegény kisgyermek panaszai*, a *Mák*, a *Kenyér és bor*, *A bús férfi panaszai* és a *Meztelenül* (tehát jószerével szinte mindegyik) Kosztolányi-gyűjteményből merít, a válogatás igényességét, a legteljesebb bemutatásra való bátor, ízléses és határozott törekvést pedig mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a kötetben éppúgy megtalálható a *Mostan színes tintákról álmodom*, mint a *Magyar költők sikolya Európa költőihez 1919-ben*, az *Ez a beteg, boros, bús, lomha Bácska* és az *Európa*, vagy éppen a *Hajnali részegség*, a *Halotti beszéd* vagy az *Ilona*.

Azt megítélni persze filológusok és műfordítók dolga, mennyire pontos és „hű" a szerbhorvát Kosztolányi-kiadás. Arról viszont az egyetemes magyar kultúra ügye iránt elkötelezett újságíró is tudósíthat, hogy a könyv megjelenése után néhány nappal kétnyelvű irodalmi műsorban emlékezett meg európaivá emelkedett költőfiáról a szülőváros, a rendezvény egyszersmind e kötet nyilvános jugoszláviai premierje volt. Amint a helyi magyar nyelvű hetilapban, a 7 Napban olvasom, a városi könyvtár olvasótermében megtartott emlékest címéül Horváth Emma rendező a *Halotti beszéd* egyik legszebb sorát választotta: „... homlokán feltündöklött a jegy." A fordító Lazar Merkovičtyal a könyv szerkesztői beszélgettek, természetesen jó néhány vers élőszóban is elhangzott, s ebből az alkalomból a szabadkai könyvtár külön kiállításon mutatta be a birtokában levő Kosztolányi-köteteket.

Említettük: amennyire rokonszenves, majdnem annyira kockázatos vállalkozás is egy totalitásra törő klasszikusbemutatással állni a más nyelvű olvasóközönség elé. A szülőváros tisztelgése, úgy vélem, ilyen összefüggésben is cáfol minden aggodalmat. Hiszen azt is bizonyítja, hogy a bácskai magyar költő híres Európa-versének címadója, a „csodatévő, nagyhomlokú, könyves vén Európa" („čudotvorna, knjiška, matora Evropo") — lám, most neki is válaszolt.

Domonkos László

(Élet és Irodalom, 1986. december 5.)

MŰFORDÍTÓI REMEKLÉS

Kivételesen egy személyes vallomással kell kezdenem. Nyári éjszakán, szegedi barátaim társaságában néztem végig a palicsi Shakespeare-fest egyik előadását, a *Titus Andronicust*. A drámát először láttam színpadon, éppen ezért a látvány a felfedezés erejével hatott rám. Olykor az iszonyat, máskor a vad borzongás futott át rajtam, közben mindvégig azon gondolkodtam, hogy a szerbhorvátul nem tudó barátom reakciói vajon szintén olyan elemi erejűek-e, mint az enyémek. Egyáltalán, mit ért ő a látványon kívül a darabból? Amikor kételyeimet az előadást követően szóvá tettem, meglepő választ kaptam. Igaz, hogy a mondatokat nem értette, ám ez azzal járt, hogy jobban oda tudott figyelni a nyelv ritmusára és zenéjére. S amit észlelt, megdöbbentő volt az ő számára is. Ő ugyanis rájött arra, hogy Shakespearenek ez az iszonyatosan véres, már-már a horror határait súroló drámája így, a nagyon kemény, olykor szinte recsegő-ropogó szerbhorvát nyelven bizonyos többletet kapott. Egy elvontabb, ezoterikusabb szinten a dráma teljesebb, izzóbb és egyöntetűbb lett. Én, aki ügyeltem a szavak, mondatok jelentésére is, mindezt nem észleltem, és azt sem tudom felmérni, amit a barátom állított, tudniillik azt, hogy a *Titus Andronicus*, ez a féktelenül kegyetlen dráma a szerbhorvát nyelv keményebb hangzása folytán bizony több lett, mint lehetett Európa bármelyik táján. Akkor és ott ismertem fel a nyelv igazi jelentőségét, és világossá vált számomra az emberi beszéd mérhetetlen összetettsége is, amit a huszadik századi magyar irodalomban maradéktalanul csak egy Kosztolányi tudott áttekinteni, felmérni és értékelni. És ma már valóban tudom, hogy a szavak és a mondatok jelentésén túl a hangzás, a ritmus és a mondanivaló csengése az, ami magát a nyelvet egyéniti és sajátossá teszi. És azt is tudom, hogy bizonyos érzések és lelkiállapotok egyes nyelveken erőteljesebben kifejezhetők, mint egy másik nyelvén, azon a népcsoportén, melytől talán a szóban forgó érzés távolabb áll. Ahogyan létezik latin temperamentum és

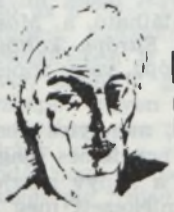

Nagy László
IRODALMI KÖR
MARTOS FLÓRA KOLLÉGIUM
XI Bp Stoczek u 5-7.

Vendégünk:
TOLNAI OTTÓ
költő (Jugoszlávia)
és
az ÉLETJEL (szabadka)
versmondói

19⁰⁰ XI. 27.

URBÁN GÁBOR
illusztrációi
NAGY LÁSZLÓ
versei után
1986. XI. 7.–16.

Budapesti megmérettetésünk két emléke

angol kimértség, úgy létezik germán elvontság és nordikus megfontoltság is. És mindez a nyelvek, nyelvcsaládok esetében is megfigyelhető. Az igazi fordítói bravúr az, ha ezeket a hangzásokat az érzéki tartalommal együtt képes a lehető legteljesebben átmenteni egy másik nyelvre.

Szükségesnek éreztem mindezt elmondani, amikor a szabadkai Életjel és a Subotičke novine eddigi legnagyobb közös vállalkozásáról, Kosztolányi Dezső válogatott verseinek szerbhorvát nyelvű kiadásáról kívánok szólni. Hiszen itt nemcsak arról van szó, hogy adottak-e ma a feltételek Kosztolányi költészetének a befogadására, hanem arról is, hogy az a költészet, mely egy nemzet tudatának a legmélyebb rétegeiből szakadt fel, és ráadásul a nyelv eddigi legtökéletesebb hangszerelésében csendül fel, vajon ez a költészet más nyelvű orkesztrációban képes-e valós értékű, emberi üzenetek továbbítására? Még pontosabban — és ez egy örök érvényű kérdés aktualizálását jelenti —: fordítás esetében átmenthető-e valamennyi eredeti értéke egy-egy műalkotásnak?

A most megjelent szerbhorvát nyelvű kiadvány hetvenöt verset tartalmaz Lazar Merkovič fordításában, s már most azt is megelőlegezhetem: kiváló tolmácsolásában. Nemigen lenne értelme arról vitázni, miért éppen erre a hetvenöt versre esett a fordító választása. Nem lenne értelme, hiszen a válogatás mögött személyes meggyőződés áll, és e meggyőződés létjogosultságát a válogatás homogenitása, kompaktsága és lezárt egésze igazolja. Lazar Merkovič a saját Kosztolányi-képét elevenítette meg szerbhorvát nyelven, és ennek helyességét egyrészt a Kosztolányi-életmű, másrészt a magyar nyelv tökéletes ismerete igazolta. Fordítói képzettségét és felkészültségét egyébként korábban már olyan könyv lefordításával is bizonyította, mint amilyen a Lukács-tanítvány Fehér Ferencnek *Az antinómiák költője* című, Dosztojevszkijről készült monográfiája volt. Emellett a vajdasági magyar írók és költők műveinek hosszú sorát tudhatja fordítói munkájának eredményei között. Ám a feladat ez alkalommal minden korábbinál összetettebb volt. Thomka Beáta a kötethez írt utószóban hangsúlyozta: a fordítói (és kiadói) vállalkozás sikere attól függ, „Vajon képes-e Kosztolányi ma is lenyűgözni, gondolkodásra késztetni úgy, ahogyan azt saját korában tette, és tette azt még inkább évtizedekkel később, amikor már kialakult a költészetének megítéléséhez elengedhetetlenül szükséges időbeli távolság? És vajon mai olvasói képesek lesznek-e őt oly mértékben elfogadni, mint ahogyan tették *az anyanyelv és a magyar irodalom vonatkozásában* azok, akik végigkísérték, mi több, alakították és formálták is ezt az életművet?" (A kiemelés tőlem — M. F.) Ehhez igyekszik támpontokat nyújtani a maga nemében egyébként nagyszerű utószó is, amikor hangsúlyozza: „Egyetlen feladata, hogy e költészet belső architektúrájának megmutatásával néhány olyan szempontot kínáljon fel, melyek képesek lesznek elősegíteni egy termékeny kommunikáció létrejöttét és kialakulását." E szándék vezérlik Thomka Beátát, amikor *A szegény kisgyermek panaszai* ihletforrását járja körül, hogy rámutasson azokra a motívumokra, melyek a fiatal Kosztolányi költészetét idővel az egyetemes emberi létkérdések felismerése felé irányítják, a létezésnek azokban a szféráiban, ahol már minden egyébnél erőteljesebben merül fel a „lét és a nyelv, a nemlét és a hallgatás" szigorú feltételezettsége.

A fordító válogatása is nagyjából időrendi sorrendet követ. A kötet *A nagy bérházba történt valami* című korai, expresszionista ihletésű verssel indul, hogy a *Szeptemberi áhítat* egyéni sorstudatot és egyetemesen emberi léttudatot ötvöző, monumentális költeménnyel fejeződjön be, magába foglalva a *Magyar költők sikolya Európa költőihez 1919-ben*, a *Tanár az én apám*, az *Ilona*, a *Marcus Aurelius*, a *Halotti beszéd* és a *Hajnali részegség* című, klasszikus érékű költeményeket is. S éppen a felsorolt verseken mérhető le a fordítói teljesítmény is. Lazar Merkovič munkáját dicséri, hogy az Ilona szerbhorvát fordítása is éppen olyan játékos tud lenni, mint az eredeti, és a *Hajnali részegség* ugyanolyan lélekelállító mélységekbe tágul, mint magyar nyelvű eredetije. Az áradás ugyanolyan elsöprő lendületű, a ritmusa ugyanolyan hibátlan, nincsen egyetlen zökkenés sem, mely kibillentené az olvasót az eredeti sodrásból. A szerbhorvát változat ugyanolyan természetesen hidalja át a földi kötöttségek és az égi, korlátlan dimenziók antinómiáját, mint a magyar költemény, és ugyanazzal a súllyal sorolja fel a földi tépelődések értelmetlenségét is. Emellett a vers panteizmusa is csorbítatlan szépségében

Életjel

XXX. évf. 6. (688.) sz.

1987. VI.22.

SZÍVÜNK ERESZE ALATT

PAP JÓZSEF-est

FÉNYEK EGY ARCON

Író-olvasó találkozó

NÉMETH ISTVÁNNAL

A LEVELET VISSZAVIGYÜK?

– Tolnai Ottó-est –

virul a fordításban is. Bravúros teljesítmény. Ha csak ennyi újat hoz a kötet, már ez is egyedülállóvá avatja. De a könyv feladata ennél sokkal összetettebb.

A szabadkai kiadványnak Kosztolányi Dezső életműve mellett a költő életének a bemutatása is egyik célja volt. Thomka Beáta említett tanulmányán kívül ezt szolgálja a kötetben közölt bibliográfia, az életrajzi adatok kimerítő jegyzéke, valamint Kosztolányi Dezső művei eddigi szerbhorvát nyelvű fordításainak bibliográfiája is. Ily módon a szerbhorvát nyelvű olvasó, aki először találkozik a magyar költő verseivel, maradéktalanul hozzájut a legszükségesebb információkhoz, azokhoz, melyek ismerete kétségtelenül felkelthetik az érdeklődést — legalábbis szeretnénk remélni — nemcsak a táj szülöttje, Kosztolányi Dezső irányában, hanem az egyetemes magyar irodalom felé is. Mert végeredményben mi más lehetne a feladata egy ilyen maximális igényességgel elkészített fordításkötetnek?

Az a tény, hogy a szerbhorvát olvasóközönség először kap a teljességnek ezzel az igényével Kosztolányi-kötetet a kezébe, a szabadkai irodalomszervezők munkáját dicséri. Mert lehetetlen nem érezni a szabadkai születésű költő újbóli hazatérése pillanatainak súlyát és jelentőségét. Nemcsak a költő lesz nagyobb és a költészet teljesebb, ha szavát a nemzetek sokasága érti meg, maguk a nemzetek is gazdagodni fognak ezzel. Mert még mindig a költészet a legtöbb, amit adhatunk egymásnak.

Mák Ferenc

(7 Nap, 1987. január 9.)

RÁCSODÁLKOZÁS A VILÁGRA

Kosztolányi Dezső verseinek olvasásakor, száz évvel születése (1885) és ötven évvel halála (1936) után, a költőről, aki papírra vetette „meglesve a halált, megértettem, hogy tenni kell valamit", és ez ösztönözte őt a versírásra, kialakul egy kép, melynek jóslatszerű dimenziója van. Kosztolányi Szabadkán született, 1903-ban itt is érettségizett, s költészetét a modern magyar líra azon tájain kell keresnünk, ahol „a dolgok és a jelenségek a lét forgatagába alámerülve, halvány és finom áramlásban halk lírai remegésbe olvadnak" (Danilo Kiš). E rilkei és verhareni remegés a „szecesszió bíborszínű ködének" (Örley István) távoli visszfényeként érzékletes képet fest a mulandóság és a halál variációiról, melyhez az Életjel és a Subotičke novine kiadásában Szabadkán megjelent válogatott versekben csatlakozik még a világra történő rácsodálkozásnak egy igencsak meghitt attitűdje. S amíg Kosztolányi korai verseiben a „beteg, boros, bús, lomha Bácská"-ról, trágár tivornyákról, beteg és méla, szláv didákról énekel, addig a távoli 1919 márciusában született *Magyar költők sikolya Európa költőihez 1919-ben* című versében már eljut ahhoz a drámaisághoz, mely kísértetiesen cseng össze Krleža *Nagypéntek 1919* című költeményével, s az örjöngő és őrjítő pusztulás rapszodikus csapongással énekli meg a kétségbeesés gyötrelmét:

Oly mélyre estünk, hogy nem hullhatunk már,
nincs is magas és nincs számunkra mély.
Anyánk nyelvén sikoltunk a világhoz,
mi lesz szivünkkel és mi lesz szavunkkal,
ha jő az éj?

S ahogy korai verseinek egyikében, melyet egy vonaton megtett utazás variációjaként énekelt meg, „a szunnyadó csöndesség lomha, méla", s a következő pillanatban a pannóniai napraforgó — Konjovićhoz és Antićhoz hasonlóan — bomlott agyú, bolondos, tékozló fiúként álldogál, úgy kései verseiben, melyekben az Alföld sárga szalmájáról és a nap vörös tüzéről énekel, Európa költőihez intézett szavai akár jelzésként is tűnhetnek — igen, még mindig létezünk. Kosztolányi nyugtalansága, romantikus, álmodozó elmélkedése, az öregedés borújának pasztellszínei, a leomlott tanyák és beroskadt sírok emléke, a régi pesti éjszakák kísértő képe, a külvárosi szegények folyton visszaálmodott nyomora, s a képek nagyszerű sora a huszadik századi magyar

költészet legszebb pillanatait idézik, rengeteg rokon vonást mutatva a korabeli szerb költészettel is. A *Szegények* című verse, mely 1929-ben született, mintha párbeszédet folytatna a szerb és horvát szociális líra legkiválóbb versével, egyebek között Dobrica Cesarić költeményeivel is:

De a szegények még most is tudják,
mit mondtál te nekik öt évvel ezelőtt,
hogy végigmentél a budai utcán,
s megsimogattad szőke kisfiuk fejét,
ki azóta
ott porlad a tabáni temetőben.

A *Februári óda* — Kosztolányinak e reprezentatív verse — a sötétség megidézésével, saját csillagrendszerének halvány remegésével, melyben mintha egyéni sorsa lenne tetten érhető, Todor Manojlović verseit juttatja eszünkbe, aki különben is közel állt Kosztolányi nemzedéktársainak köréhez. Főleg a *Február, virágok, fényreklámok* című versre kell gondolni, melyet oly sokan elemeztek már. S e lényegi egyezések is most váltak csak igazán világossá, most, amikor Lazar Merković válogatásában és fordításában, Thomka Beáta utószavával megjelent válogatott versek között helyet kapnak mindezek a versek, s először válnak a szerb olvasóközönség számára is hozzáférhetővé, élvezhetővé. (Egyébként szerbhorvát nyelven ez idáig a *Nero, a verés költő Krvavi pjesnik*, a *Pacsirta Život u kavezu*, az *Édes Anna* pedig *Ana* címen olvasható.) És így most már az is érthető, hogy Žarko Vasiljević, aki Kosztolányi *Édes Anna* című regényének dramatizált változatát a Dunai Bánság Színházának, illetve a Szerb Nemzeti Színháznak lefordította, majd ennek hatása alatt nosztalgikus hangvételű, stilizált verset írt, költészetében oly közel került Kosztolányi egynémely variációjához. És most már azt is megértjük, miért mondta Ady Endre erről a költészetről — melyet számunkra Mladen Leskovac és Kajetan Kovič, Enver Čolaković és Ivan Ivanji tolmácsolt —, hogy titokzatos, szentséges értelmű, s a búskomorság törvényének melankóliájából fakadó.

A mulandóság költője, akiről nem kisebb költőtárs, mint Babits Mihály mondta, hogy „kora gyerekkorától kezdve imádta az életet, és félte a halált", aki állandóan a kiáltást visszhangozta: „Mi ez a csönd? Mi ez a vár"?, kései versében, az *Ötven felé* című műben, keserves küzdelemmel próbált megszabadulni minden ballasztól, mindentől, ami múlt, s hogy minden fájdalmas emlékkel a saját emberi büszkeségét és méltóságát mérje össze:

Ötven felé kivetjük önmagunkból
mindazt, ami cifra s szedett-vedett lom
s olyan komor, fönséges lesz a lelkünk,
olyan hideg és kongó, mint a templom.

S ekkor a logika veszélyes spiráljának illuzórikus visszfényében, s keserű álmodozásainak birodalmában, saját vágyképeinek az ellentéteként megjelenik a fa, mely többé nem énekel: a múltat fürkészem, s előre várom mindazt, ami következni fog. S a vágykép cseppet sem hasonlít arra a nőre, arra az úriasszonyra, aki versében „Sétálni viszi a tragédiáját / s szánják nagyon". De nem hasonlított a tovahaladó „lélektelen arcokra" sem. Közben eljutott Krleža korai leszámolásainak kétségbeeséséig, hogy káromolva szórjon átkot a „könyves", vén Európára. Kosztolányi, a naptalan, késő, decemberi délutánban és a napfénytől bearanyozott szeptemberi áhítat közepette is zászlóként tartotta magasba gyermekkori emlékeit. Ez a zászló az, melyet versében oly határozottan különböztet meg a bot és a vászon egyszerű együttesétől: „Lelkem, te is, te is — / ne bot és vászon — / légy zászló." Szenzibilitásának teljes mélységével folyton azt fürkészi: „Mily pantelizmus játszik egyre vélem". Kosztolányi, az idő rabjaként, elszörnyedve az élet rövidségének láttán, mintha szabadulni szeretne az idő szorításából: „Állj meg, te óra és dőlj össze naptár, / Te rothadó, gondoktól régi magtár." A ludasi puszta jelképezte mindenség felett, mindeneken túl és mindeneken innen, szerette volna, ha a fürdőfalu mégoly olcsó romantikájának formájában is saját nyárvíziója megreked valahol a soha ki nem teljesedett napforduló pillanatában: „Ha hal-

doklom ezt suttogom. / Nyár volt. / ... Vad délután volt és parázsló. / Részeg virágok és darázs-szó." Az ősökre emlékezve, s folytatva mindazt, amit voltaképpen soha el sem kezdtek, a költői imagináció egy áldott és fölényesen ironikus pillanatában így dalolt:

Itt fekszenek csodásan ők,
hol annyi búza, bor van,
a véreim, az őseim
a fényes nyári porban.

Állok az ágyuk peremén
és csöndesen borongok,
hogy mit izennek énnekem
a Kosztolányi-csontok?

És ily módon a borús zongoraszó, mely a közelben csendült fel, messzehangzón, egyszersmind a mulandóság akkordjain is végigborongva, felidézi az élet „ideiglenes" voltát, s azt a pillanatot, amikor tisztán megérezzük, hogy „mégis csak egy nagy ismeretlen Úrnak" vendégei voltunk, a kenyér és a bor meghatározta világunk köztes állapotában (ahogyan *Kenyér és bor* című kötete már címében is jelzi), a költő szakadatlanul a hajdanvolt napok mítosz nélküli világába vágyódik vissza. Ebből ered azután az elveszettségnek az érzése — mely olykor már a megszállottságig fokozódik —, s átcsap a fájdalomba, a szegény kisgyermek elveszettségébe, melynek árnyéka oly gyakran jelenik meg későbbi köteteinek lapjain is. Korai verseinek egyikében — a későbbi nagy versét előlegezve — már úgy üdvözli a szeptembert, mint a régen látott rokont. Ebben a kontextusban olvad össze minden az egyetemes őrület kavalkádjába, a vér heves lüktetésébe, s az el nem csendesedő gazdagság tobzódásába: „Jaj, minden oly szép, még a csúnya is, / a fájdalom, a koldus gúnya is." S ekkor már minden távoli, szegényes, titokzatos, s a léleknek olyannyira kedves álom mintha újra megelevenedne, reményt ugyan nem hoz, de tartós ez az imádott seb, s a fájdalomhoz olyannyira jó ragaszkodni. Ezt tartalmazza a Kosztolányi-cím parafrázisa is. Kellő áhítattal, ihletettséggel, tragikus tartalommal. S Kosztolányi Dezsőt ma úgy olvassuk,

Két villanás az ifjú szívekből fakadt Ady-estünkről
(Szekulity Angéla, Andrek Andrea, ifj. Dörfler Viktor)

mint a kortársunkat. Úgy, mint azt az őszies hangulatú rokont, Rilkét. Az is lehet, hogy végtelen melankóliával forgatjuk fel a „Kosztolányi-csontokat", azt a hatalmas gazdagságot, mely a kukoricarengetegből s a napraforgóföldekről mosolyog felénk, és szólít bennünket.

Dr. Draško Ređep
(Mák Ferenc fordítása)

(Subotičke novine, 1987. január 16. — Odjek, Szarajevó, 1987. február 15—28. Üzenet, 1987. július—augusztus)

ORFEUSZ AZ ABLAKBAN

Az irodalomban számos példa van arra vonatkozóan, hogy a költő és a táj valami láthatatlan és titokzatos szálakkal kötődik egymáshoz. Kevesebb a példa arra, hogy maga a táj formálja, alakítja is a költői világot és a világlátást. Ám még ennél is kevesebbszer fordul elő, hogy a táj megtartja emlékezetében költő fiát.

Kosztolányi esetében mindhárom megállapítás jelentős érvényű, akinek zöld kis könyvecskéje, válogatott verseinek szabadkai kiadása távoli időkbe visz vissza, olyan időkbe, ahol két kerek évforduló jelzi a határt; Szabadka költő fia születésének századik (1885) és halálának ötvenedik (1936) évfordulója.

Az igen érzékeny költő, mint amilyen kétségtelenül Kosztolányi Dezső volt, hamar megérezte a nagyvárossal szemben a kisvárosi élet előnyeit, és már korai önéletrajzában így ír: „Az, aki itt nő fel, kétségtelenül szélesebb látókörrel rendelkezik, mint az, aki bölcsen berendezett — vagy csak ilyennek hitt — nagyvárosban éli le életét."

Mindaz a titokzatosság és misztika, ami egy vidéki tanár családjának mindennapjait övezte, a fiatal Kosztolányit arra késztette, hogy *A szegény kisgyermek panaszai* című kötetében hangot adjon fiatalsága nyugtalanságának és melankóliájának. A panasz voltaképpen a halál és a sötétség ellen hangzott fel, melyben a tollat fogó kéz értelme jelent egyedüli tiltakozást a nemlét ellen. A vidék e szomorú-dacos képében Kosztolányi regényírói lehetőségeket lát, s ezt szóvá is teszi: „Jöjjön hát az író, aki nem csak vidám adomákat fog mesélni a bácskai mentalitásról, hanem aki az itt megélt világból valami hatalmasat tud alkotni! Ezer és ezer szunnyadó valóság várja jövetelét. Jöjjön, mert a Palics menti Velence ma még szegény szándékban és életkedvben."

Szabadkán töltött ifjú éveit követően Kosztolányi bejárja a nagyvilágot, hogy élete során Bécsben, Pesten, Stockholmban, Grenoble-ban, Velencében, Párizsban gyűjtsön élményeket költészetéhez, hogy mindennek összegezése már Thomas Mann-i magaslaton történjen meg. A szabadkai érettségiző azonban sohasem fogja elfeledni a „csodák világát". S amikor élete alkonyán, egy pesti bérház ablakából megidézi korai gyermekkorát, elmondhassa:

Én nem tudom, mi történt vélem akkor,
de úgy rémlett, egy szárny suhant felettem,
s felém hajolt az, amit eltemettem
rég, a gyerekkor.

Az Esti Kornél rímeiben pedig papírra veti:

Gyerekkorom, mindig téged kereslek,
ha járom a poros-boros Szabadkát.
Mióta labdám elgurult itt,
nem ér az élet egy fabatkát.

A késő őszi ludasi tájon merengve, a sárga kukoricacsövek és a piros paprikafüzérek láttán visszatér a múlt, egyszersmind felerősödnek a kétségek is — Kosztolányi örök vívódásai. Legemberibb gondolatait Kosztolányi mindig a bácskai tájhoz köti, kortársainak emlékezetében pedig úgy maradt meg, mint a költő, akinek még a „lélegzetvétele" is bácskai.

S lám, előbb-utóbb meg kellett történnie, hogy Szabadka könyvvel is megemlékezzen költő fiáról. A figyelem eredménye az a kitűnő versválogatás mely Lazar Merković ihletett fordításában látott napvilágot, és amely egyben az első szerbhorvát verseskötete is Kosztolányi Dezsőnek. A *Válogatott versek* igen egyszerű címet viselő zöld könyvecske újra a figyelem középpontjába helyezte ennek a költészetnek hervadhatatlan értékeit. Többet is annál.

A szülőföld megmutatja, hogy akkor is meghallja költő fia szavát, akkor is fel tud emelkedni hozzá, amikor a körülmények nem mindenben felelnek meg ehhez.

Szabadka bebizonyította, hogy vidéken nem kell az embernek feltétlenül vidékinek lennie.

Milan Živanović
(Mák Ferenc fordítása)

(Dnevnik, 1987. május 1. — Üzenet, 1987. július—augusztus)

A KÖLTÉS LÉNYEGE MINT A LÉNYEG NYELVE

Kosztolányi Dezső (1885—1936) magyar költőnek, Rilke, Heym, Trakl, Heidegger, Mann kortársának költészete — hogy csak azokat említsük, akikkel szellemi rokonságban állt — oly módon tesz eleget a költés lényegének, hogy hiposztazálja a nyelv lényegéről mint a lényeg nyelvéről alkotott nevezetes és az ontológiában sarkalatosnak számító gondolatot, közvetlenül ragadva meg művében a lét forrását és teljességét. Az ontológiai különbséghez tartva magát, Kosztolányi nem *hallgatja* a nyelvet, és nem a „különösségét" igyekszik fölfogni, hanem ellenkezőleg: a nyelvet mint a lét költési *priusán* belüli „abszolút közvetítés"-t veszi igénybe. Más szóval: a valóság és a lét fennmaradását és történeti történését a tárgyilag létezőn belül képzelli el, a gondolkodást a lét önmagára ébredésének körébe vonva. Ennek alapján ez az elátkozott magyar költő Traklnak és Celannak rokona, s természetesen Rilkéé is. A valóság költői, azaz a konkrét szociálontológiai szituációban való megragadásának történeti dimenziója alapján Krleža lírai írásmódjához áll közel. A horvát költőtől az az elhatározása különbözteti meg, hogy a költői nyelv formáját a szubsztanciális beszédhez fogja idomítani, amelyben maga „a nyelv közvetíti a dolgok létét" a létnek immár bölcseletileg rejtjelezett, korszakos „felejtésében".

Mielőtt áttérnénk értekezésünk eme bevezetőjének kibontására, hasznos lesz, ha — nem lévén Kosztolányi eléggé jelen eme kulturális-nyelvi térségben — az olvasót megismertetjük a költő életének és munkásságának néhány adatával.

Kosztolányi 1885-ben született Szabadkán. 1903 végén a szabadkai gimnázium érettségizőjeként látjuk viszont. Rövid ideig (1904/5) bölcsészhallgató Bécsben és Budapesten. Első verseskönyvét 1907-ben teszi közé. A gyűjtemény címe: *Négy fal között*. Ezt követik a további kötetek: *A szegény kisgyermek panaszai* (1910), *Őszi koncert — Kártya* (1911), *Beteg lelkek* (1912), *Mágia* (1912), *Mák* (1916), *Kenyér és bor* (1920), *Pacsirta* (1924), *A bús férfi panaszai* (1924), *Meztelenül* (1928), *Számadás* (1935). 1935-ben megjelentek *Összegyűjtött költeményei.** Kosztolányi prózaíró is. Megjelent néhány regénye és novellagyűjteménye. *Nero, a véres költő* című regényéhez Thomas Mann írt előszót. Ez a műve még 1931-ben megjelent szerbhorvát fordításban *Krvavi pjesnik* címmel, majd később az eredetinek megfelelően: *Neron, krvavi pesnik*. Híres novelláskötete a *Tengerszem* (1936). Verseit horvátra, illetve szerbre Gustav Krklec, Josip Velebit, Ivan Ivanji, Danilo Kiš, Ivan V. Lalić, Enver Čolaković, Mladen Leskovac és Lazar Merković fordította. Ez utóbbit dicséri Kosztolányi most előttünk levő *Válogatott verse*inek rendkívül jó válogatása és roppant sikeres fordítása.

* Kosztolányi életében még egy verseskönyvet publikált: *Lánc, lanc, eszterlánc* (1914). Megjegyzendő, hogy a *Beteg lelkek* novelláskötet, a *Pacsirta* pedig regény. (A fordító megjegyzése)

Szavalóinkat többször hívták tárlatmegnyitókra is

Az értekezésünk bevezetőjében Kosztolányiról elkezdett gondolatmenetet folytatva, Thomka Beátának a Kosztolányi-versek Utószavában szereplő egyik, esszenciálisan igen sűrített mondatából indulhatnánk ki, amelynek mondandója fölöttébb egybevág azzal a kritikai alapállással, amelyet mi is alkalmazunk ebben a dolgozatban. Tudniillik Thomka Beáta azt állítja, hogy éppen Kosztolányi az, „aki korunk magyar költészetében a legerőteljesebben vetette fel létnek és nyelvnek (...) esszenciális összetartozását".** Úgyszintén ő állapítja meg, hogy Kosztolányinál „A nyelvi megtisztulás, a kifejezés egyszerűsödése s a felidéző képesség megnövekedése együtt érkezik el az emberi léttapasztalat sűrített megnyilatkozásaihig".

„Létnek és nyelvnek esszenciális összetartozásá"-ról, valamint „a léttapasztalat sűrített megnyilatkozásai"-ról persze akkor is beszélhetünk, ha más költők kerülnek szóba (pl. Celan, Trakl, Michaux, Char, Guillén, Miljković, Mrkonjić, Pavlović és mások). Itt azonban felvetődik a kérdés, hogy „a költés lényege" miként nyilatkozik meg „a lényeg nyelve"-ként. „A létező igazságának történése" Kosztolányinál hogyan lép át „a lényeg nyelvé"-be, miként válik belőle a lényegi költés alapja. Végezetül: milyen szerepet játszik a költészetnek mint olyannak a meghatározásában, amely „magának a létnek" a tartozéka? És fordítva: mi is a lényegi költészet, ha „minden létező levése a szóban lakozik"?

Induljunk el az első kérdéstől, azaz kíséreljünk meg válaszolni, mi módon és hogyan tárul fel a költés lényege mint „a lényeg nyelve". Hogy erre a kérdésre válaszolhassunk, abból kell kiindulnunk, ami a költés lényegének megértéséhez szükséges *prius*. Ez a *prius* abban mutatkozik meg, ami a versben sajátos: a nyelvben. A nyelv a költéshez viszonyítva nem egyszerű transzcendencia. Ellenkezőleg. A nyelv a logosznak mint *mondás*nak és *megmutatás*nak a története és föltárása. „A mondása — mint Heidegger írja az *Út a nyelvhez*-ben — egy valaha beszélt és ma még nem beszélt *saga*ból kandikál ki, amely áthatja a nyelvi lényeg vázát." Látjuk hogy a költés lényegének vázában már megjelenik az, ami ittlétünk struktúrájának leglényegibb eleme, tudniillik a nyelv. Benne (a nyelvben) van, Heidegger képletével kifejezve,

** Th. B. ezt a megállapítást Pilinszkyre érti. (A fordító megjegyzése)

„az ember ittlétének valódi székhelye". Ezek szerint tehát a költés lényege a nyelv „mértékvétele" lenne, amellyel ő maga (a nyelv) kifejezésére jut az emberi lényeg mértékében, mintegy eltulajdonításként. Ez a „mértékvétel", amely mindig a nyelv révén játszódik le, visszavonhatatlanul a lényegére figyelmezteti a világot, „a lét történésére", amely a földé, de az égé is. Valójában a „mértékvétel" a „között"-et méri: a halandó létezését. Ezt a létezést a legősibb módon irányítja a nyelv. Nem ok nélkül állítják ezért a nyelvfilozófusok, hogy a nyelv a szó legszorosabb értelmében vett ősköltészet. Fordított irányban vizsgálva a kérdést, „a lényeg nyelve" tehát már legbensőbb próbatételénél fogva költészet. A költés lényege tehát csak akkor fogható föl „a lényeg nyelve"-ként, ha ráébredünk, „hogy a nyelv az emberi létezés alapja", de fordítva is: hogy „az ősnyelv (...) a költészet mint a lét alapítása" (Heidegger). Ez a minden költészetre érvényes általános következtetés értelemszerűen érvényes Kosztolányi lírájára is. Ezt az általánosító megállapítást követően azonban tüstént fölvetődik a kérdés: „a létező igazságának történése", amely — mint megállapítottuk — nem más, mint a nyelv, mi módon lép át „a lényeg nyelvé"-be, vagyis a lényegi költés tulajdonképpeni eredményébe. Erre a kérdésre válaszolni késztetnek bennünket Kosztolányi egyes verssorai, olykor teljes költeményei is, mint a *Késő ősz a ludasi pusztán* című, amelyet röpke elemzésünk tárgyául választottunk:

A pitvaron a tengeri
nevet a nap piros tüzére,
de sárga árnyát elveri
a paprikák piros füzére.
Száll-száll a lelkem kergetőzve
a mustszagú, világos őszbe,
mint szélbe csörgő papiros,
fölötte a halál és élet
a sárga és piros.

Első pillantásra számos jel azt a benyomást kelti, hogy ez egy közönséges vers, egyike a számos szecessziós expresszionista modorban írottnak. Kosztolányi költői képzelete az első pillanatban egy külsőséges tájképen állapodik meg, miközben a költő reflexív *cogitója* egy metafizikai láthatárral néz szembe, amelyet „a halál és élet" szavak fognak közre. A képzelet eme két síkjának költőisége egymást kölcsönösen kizáró voltukban rejlik. A metafizikai síkon kívül található a költői realitás síkja: „a tengeri nevet a nap piros tüzére". Ilyen értelemben „létező igazságának történése" az előbbi síkhoz tartozna, míg „a lét nyelve" a halál és az élet tartózkodó néven nevezésében nyilatkozik meg. A két sík a „szétválás" Heidegger által kijelölt pontján szembesül egymással. Bármennyire is kizárja egymást a két sík, mégis közel állnak egymáshoz annyira, amennyire a dolgok világa és a „megnevezés" világa metafizikai értelemben közel áll egymáshoz („a természet egyetemessége"). Ha az említett közeliségről van szó, Heidegger azt mondaná, hogy az a „szétválás"-on belül „a diafórának az az egyesítő eleme", amely „a világot a világiasulásba, a dolgokat a dologiasulásba vezeti". A létező igazságának története tehát csak akkor lép át „a lét nyelvé"-be, ha a költemény által mondottban, azaz a költői reflexióban jelen van az a fajta feszültség, amelyet „a lét (Sein) történésé"-nek nevezünk, illetve ha a szubsztanciális költés „a tárgyilag létezőről a létező tulajdonképpeni létére" tér át (M. Damjanović). Az az átléptetés, amelyről itt szó van, annak a feszültségnek a napvilágra juttatása, amely ontológiailag fennáll az általunk a létező igazságának nevezett valami és „a lét nyelve" között, ami nem más, mint — műalkotásról lévén szó — „az önmagát a műbe helyező igazság története" (M. Damjanović). Kosztolányi költeménye csupán példa, egy a sok közül, az imént említett átléptetésre, és tanúsítja, mennyire értett hozzá ez a magyar költő, hogy meghallja a nyelv parancsát és biztatását abban, ahogy a nyelv a „jelenlét"-be vetíti a létet. Ebből a távlatból világítható meg a kérdés, hogy milyen szerepet játszik a nyelv a költészetnek mint „a léthez magához" tartozónak a meghatározásában. Egyszóval: ez a szerep súlyponti és elvi jellegű. Heidegger egyértelműen ugyanezt állítja. Ő azt mondja: „A költészet lényegét (...) a nyelv lényegéből kell megértenünk." Ugyanő állítja azt is, hogy „minden levőnek a fennállása a szóban lakozik". Ezzel be is zárult az imént fölvetett kérdése-

NAKONXIPÁNBAN HULL A HÓ

- Juhász Erzsébet Híd - díjas író estje -

Csernik Attila tárlatát
Bela Duranci nyitja meg

Az irónővel beszélget
Csordás Mihály

ÁLLÓHÁBORÚ

- Bognár Antal

Híd - díjas író estje -

CSOPORTTERÁPIA

- FÜLÖP GÁBOR SZERZŐI ESTJE -

ink sora. Belőle most a költészetről számos állítás vonható le. Ezek a megállapítások azonban mind egyben végződnek — tudniillik abban az állításban, hogy a költészet olyan nyelv, amelynek története „egy egzisztencia széltében zajlik", föltárva eközben „a fenomenológiai talajt" a veszteség költői vizsgálata alapján. Ez akkor is áll, ha Kosztolányi Dezső költészetéről beszélünk. Ez a líra ugyanis szemléletesen példázza a lét és a valóság őseredeti megnevezését, melynek magvában öröktől fogva ott rejlik a nyelvnek mint „a létezés házá"-nak hangja. Hölderlinnel ellentétben, akinek költői hangja „az istenek és a nép" között áll, Kosztolányi — Rilkéhez, Charhoz vagy Celanhoz hasonlóan — a *közöttet* alapítja meg a létnek és a valóságnak, a létnek és a történetiségnek, a létnek és a létező mint *par excellence* történelem mértékének szintjén. Más szóval: költészeti logikája a lényegesben elfogadta a nyelv logikáját, amely a dolgok költői-imaginatív meghatározásának függvényeként megengedi a szavaknak *saga*ként való mondását. De amit ez a pannónia saga jelent, annak abban az összefüggésben, amelybe Kosztolányi költészetét állítottuk, csupán topológiai jelentősége van. Igaz, erről a jelentőségről roppant sokat lehetne mondani. A *pannóniai* Kosztolányinál (de Krležánál is, miért ne?) toponomasztikus meghatározása a békének, ama hölderlininek, a déli nappal a napraforgón, a békéé, melyben csupán az isteni kinyilatkoztatás hangzik, mint a Logosz földön lakozása. Míg azonban Hölderlinnek ez csak vágya volt, ez a vágy Kosztolányinál csupán ballaszt a metafizikával szemben, és reprezentatív módon úgy alapozódik meg, mint — költészet. A Logosz Kosztolányinál úgy hangzik, mint a föld és az ég tüneményes tere közötti isteni jelenlét meghiúsulása fölött érzett melankólia. A lét teljességét azonban ez nem ingathatja meg. A Kosztolányi-féle pannóniai saga kebelében a nyelv eszköz arra, hogy közvetítsen a lét költési *priu*sán belül. Ez a *prius* az ontológiai költészettel adekvát.

Boško Tomaševič
(Túri Gábor fordítása)

(Letopis Matice srpske, 1987. november — Üzenet, 1988. május)

OLÁH SÁNDOR MONOGRÁFIÁJA

A szabadkai Életjel kiadásában most jelent meg Gajdos Tibor szép, elmélyült tanulmánya Oláh Sándorról, aki a két háború között a képzőművészet kimagasló alakja volt a Vajdaságban. A nagybányaiaktól leszakadt és Szabadkán megtelepedett festő állhatatos hittel és tartós szegénységben festette kitűnő rajztudással a képeit: csendéletet, portrét, ritkábban tájat és utcarészletet; mindez iránt oly csekély volt az érdeklődés ebben a búzatermő Kánaánban.

Pedig barátai és tisztelői mindent elkövettek, hogy felhívják a figyelmet a Mester kivételes decens művészetére. Ott lehetett látni tőle mindig egy-két képet Balog Lina főutcai műkereskedésének kirakatában meg a szemben nyíló kis köz vendéglőjében, Vass Ádámnál, ahova az újságírók jártak savanyú tüdőt meg kispörköltet villásreggelizni. Körös-körül tele volt a fal Oláh vásznaival, mint egy állandó kis kiállításon, lévén a kocsmáros szerény mecénása is a piktornak, aki sokáig maga is ott ült valamelyik sarokban egy korsó sörrel. Aztán lassan elmaradt, mert egy napon arra ébredt, hogy töksüket lett, mire szakállt növesztett és elvonult műtermi remeteségébe.

Kiállításokon is ritkán szerepelt, minthogy szűkebb hazájában még csak minden szökőévben sem rendeztek kiállítást, a határon túl meg, ahol egykor ismerték és szerették, lassan megfeledkeztek róla. Portrét festett rendelésre, alkalmazkodva a modell kívánságához, hogy szebb legyen, mint a valóságban, s gyakran mégsem tudta kielégíteni a szeszélyes igényeket, úgyhogy nemcsak pénzt nem kapott, de pörösködésben még rossz hírét is keltették.

Hát ezt a tragikus művészsorsot világítja meg érzelmes tisztelettel és kivételes hozzáértéssel Gajdos Tibor. Abban a szomorú időszakban is hosszasan elidőzve, amikor Oláh Sándor művészetét időszerűtlennek „fillett" látni, mert az ismétlődő izmusok divatja átlépett rajta. Kicsit talán még túlozva is abban a becsületes igyekezetében, hogy legalább az emlékében kapjon

elégtételt szegény Oláh Sándor. Mert eközben néhány nagyon szép, s a megbecsülés hangján írt méltatás elkerülte Gajdos Tibor figyelmét. Kende Ferencé a Kalangya 1934. októberi számában és B. Szabó Györgyé a folyóirat 1943. évi 4. számában.

Ez persze vajmi keveset von le Gajdos Tibor szívvel írt szép tanulmányából, főleg a bevezető érzékeny lírai hangvételéből.

Herceg János

(Dolgozók, 1987. március 12.)

KÉKFÁTYOLOS VILÁG

(Oláh Sándor élete és munkássága)

Oláh Sándor nemcsak minden idők egyik legjobb szabadkai festője: a vajdasági képzőművészek klasszikusai közé tartozik, Aksentije Marodić, Uroš Predić és a többi realista mester utódja. Ezért az Életjel szerkesztősége régi adósságát törlesztette ennek a könyvnek a megjelentetésével, hiszen a többi jelentős, itt élt vagy innen elszármazott művészt: Almási Gábort, Balázs G. Árpádot, Baranyi Károlyt, Farkas Bélát és Hangya Andrást már bemutatta róluk írt kismonográfia vagy önéletrajz kiadásával. Oláh Sándor születésének centenáriuma és halálának huszadik évfordulója jó alkalomnak kínálkozott arra, hogy pótolja mulasztását.

Erre legalkalmasabbnak Gajdos Tibor műve, a *Kékfátyolos világ*, az első teljességre törekvő Oláh-pályakép bizonyult. Egyrészt azért, mert több ismeretlen levéltári irat és életrajzi adat, elfeledett újságcikk és kritika segítségével részletesen feldolgozza a kiváló művész tevékenységét, másrészt hozzáértően foglalkozik vele. Nagyobb része ugyan megjelent 1980 márciusában a Magyar Szó hasábjain, de így, könyv alakban teljesebb képet ad Oláhról, mert a szerző utólag kiegészítette, főleg arról a csaknem harminc festményről szóló résszel, amely nemrég került a szabadkai múzeum tulajdonába, s amely a gazdag életmű legjobb darabjai közé tartozik.

Tizennyolc fejezetben elemzi festői, szervezői és pedagógiai munkáját, miközben felvázolja előttünk sanyarú életútját. Olvasmánynak is izgalmas ez a kötet, amelyben egy sokat nélkülöző és elismerésben csak ritkán részesülő festő sorsa elevenedik meg előttünk.

A portrét még teljesebbé teszi annak a tizenhat olajképnek a reprodukciója, amely jól érzékelteti a művész hat évtizedes munkásságának egyes periódusait. Közöttük olyan klasszikus értékű alkotások, mint például az 1907-ben festett *Önarckép*, a *Beteg gyerek*, *B. I. arcképe*, a *Harisnyát húzó nő*, a *Zöldharisnyás lány* és a *Pirosruhás lány*. (...)

(Üzenet, 1987. április)

AZ ARCKÉPFESTŐ MAGÁNYA

Száz évnek kellett elmúlnia, hogy kevés tisztelői mellett a nagyközönség is felfedezze magának Oláh Sándor művészetét. S akármilyen is volt ez a század, fel nem menti vidékünk emberét a mulasztás terhe és bűne alól. Nem menti fel már azért sem, mert nem Oláh Sándor volt az egyetlen, akivel mostohán bánt ez a táj, s ha jobban meggondoljuk, ő talán még mindig a szerencsésebbek közé tartozik, hiszen ha megbocsáthatatlanul későn is — halála után csaknem egy emberöltővel —, de a figyelem mégis felé fordult, s utólag mégis esik némi fény erre az életműre. Ki tudja azonban számba venni, hány festőnek, írónak, tudósnak jutott még az övénél is mostohább sors — életében vagy haló poraiban — osztályrészül? Ki tudja számba venni a mulasztás nagyságát, amikor a tekintet számára egyre áthatolhatatlanabb a múlt, az a múlt, melyet bölcsebb nemzetek fiai ma már éntudatuk legfontosabb meghatározójának tartanak, tudják, hogy a múltra támaszkodni kell, különben olcsó mutatvány lesz a jelenünk is. Kétségbeejtő tény, hogy mi ezen a tájon

jószerével még azt sem tudjuk, kikről feledkeztünk meg, s csupán a véletlen játékától függ, hogy alkalmanként kinek az alakja bukkan fel mégis a múlt homályából. S ha felbukkan, esetenként olyan áhítattal állunk életműve — legtöbbször töredezett maradványai — előtt, mint ahogyan állunk ma Oláh Sándor képeinél. És megállapíthatjuk: ez a festő nagyon tudott, még talán nálunk is többet tudott a világról.

Pedig említett művészünkkel nemcsak az utókor bánt mostohán, kegyetlen volt hozzá élete során maga a sors is. Persze azt is mondhatnók, maga hívta ki önmaga ellen a sors haragját azzal, hogy elszántsággal, teljes erkölcsi tudatával művész akart lenni. És ez a vidék semmit sem tudott oly kegyetlenül megbosszulni, mint az önálló szándékot, s a szellemi és erkölcsi függetlenséget. Sáfrány Imréé a felismerés, amit a nagy festő halálakor fogalmaz meg: „Akkor, ott, a képek rakosgatása közben eszünkbe sem jutott, milyen rettenetesen nagy dolog, milyen emberfelettien nagy teljesítmény egy hosszú életen át Szabadkán maradni és festőnek megmaradni." Hogy ez valóban milyen nehéz volt, azt jól bizonyítja Gajdos Tibor új könyve, a *Kékfátyolos világ*. És amikor röviden áttekinti a vajdasági festészet klasszikus alakjának életét, a tekintet feltűnően sok, eddig kellő súllyal figyelembe nem vett kísérőjelenségen is előidéz. A könyv írója mindenekelőtt hangsúlyozza: az, hogy Oláh Sándor életműve lényegét tekintve igen mostoha elbánásban részesült, mindenekelőtt annak tulajdonítható, hogy az idő tájt „ezen a tájon nem létezhetett szakszerű kritika", ennek következtében olyan érvényes művészi értékrendszer sem létezett, mellyel a művész önmagát és művészetét „mérhette" volna. Van-e ennél nagyobb művészi tragédia? A „szakszerű kritika" hiánya egyben a „műértő közönség" hiányát is jelentette, ami megint csak a művész magáramaradottságát eredményezte. Oláh Sándornak csak nagyon későn, akkor is csak nagyon halk hangon jutott ki az elismerésből. Öregkorában írja le róla a pályatárs, Hangya András nevezetes cikkében: „...a mi öreg mesterünk Vajdaságban az egyedüli művész, aki portrékat festhet a képzőművészet minden időkre érvénnyel bíró fogalmazása szerint."

Katona János domborműveinek életszerűségét Gyermán Tibor méltatta

Ha egyszer majd lesz művészetszociológia és művészetszociológiai kutatás e tájon, deviáns művelődési és művészeti életünk minden bizonnyal hálás témát fog szolgáltatni a számára. Deviáns művelődési és művészeti életről szóltam, hiszen akárhogy nézzük is, mindenben eltér a tudományok által megfogalmazott törvényszerűségektől. Ezek a törvényeszerűségek ugyanis azt mutatják, hogy az anyagi jólét mindig is legfontosabb előfeltétele volt a társadalmi előrehaladásnak, a társadalmi fejlődés ugyanakkor távlatokat nyitott a kulturális élet és a művészetek előtt is. A németalföldi festészet XVI—XVII. századi példátlan felvirágzása a polgárság anyagi jólétével és az ennek megfelelő liberális társadalmi szervezettséggel magyarázható. Mindennek megvolt az anyagi alapja, a kézműipar és a kereskedelem hallatlanul magas fejlettsége révén. Mutatis mutandis: Európának egy másik területén, ahol a javakat bőségesen osztó termőföld alapja lehetett volna egy hasonló méretű anyagi jólétnek, a történelem egy hasonló módon kedvező pillanatában miért nem került sor egy hasonló nagyságrendű kulturális és művészeti felvirágzásra? Miért nem volt Pannóniának virágzó XVIII—XIX. százada? Mert nem volt, s ennek csak a gazdaságtörténeti magyarázatát ismerjük, a szellemtörténetit nem. Ezért kell — a témánál maradva — a XX. században a legkiválóbb festőnek is úgy alkotnia, hogy művészete semmilyen értékstruktúrával sem szembesülhet, következésképpen semmilyen értékrendszerrel sem mérhető. S Oláh Sándor életműve és művészi sorsa a példa rá: a peremvidéki deviáns létformának magától értetődő a gazdaságtörténeti magyarázata, ellenben nem fejtettük még meg a mélyebb titkot, a szellemi élet öntörvényű működését, esetünkben öntörvényű működésének hiányát. Hogy ez megfejthető legyen, nagyon sok — Gajdos Tibor könyvéhez hasonló — forráskutatásra van szükségünk, művészi életpályák és életművek titkainak a feltárására. És megint csak: mindehhez elsőként azokat kellene számba venni, akikről századok során kényelmesen megfeledkeztünk.

Mák Ferenc

(Üzenet, 1987. április)

KÉT CSÁTH

Tíz éve emlékszámot adott ki a szabadkai Üzenet a város szülöttjének, Kosztolányi unokaöccsének évfordulójára. (Csáth Géza akkoriban lett volna kilencvenesztendős.) Jeles írók, esztéták, tudósok, például Illés Endre, Bori Imre, Demény János, Komlós Aladár, Herceg János méltatták az akkor elfeledettnek minősíthető életművet. Születésének centenáriumára az Üzenet idei első, összevont hármas száma ismét Csáth Géza életét és műveit veszi vizsgálóra, ezúttal — néhány most is jelenlevő írón (Herceg Jánoson, Dér Zoltánon) kívül — az ifjabb irodalomtörténész- és esztétanemzedék képviselőinek szemszögéből. A terjedelmes folyóiratszámban és a vele egy időben különnyomatként megjelent *Emlékkönyv Csáth Géza születésének századik évfordulójára* című, csaknem háromszáz lap terjedelmű kötetben most is együtt szerepelnek magyarországi és vajdasági kutatók.

Valamennyinek még csak a nevét sem tudom itt fölsorolni. A *Tiszteletadás* című első részben írók és költők vallanak Csáth Gézáról, idézik alakját, tragédiáját. A *Munkássága* című részben szólalnak meg az irodalomtörténet búvárai, részben egy-egy nézőpontból véve szemügyre az egész életművet, részben nagyító alá téve Csáth egy-egy művét. Elemzik művészetfölfogását; felmutatják írásaiban a szecesszió jegyeit, megkísérlik felrajzolni elbeszéléseinek tipológiáját, kimutatják kapcsolatát a pszichoanalízissel. Olvashatunk a szabadkai színházban, Vicsek Károly rendezésében színre került Csáth-műsorról és a szolnoki színház *Janika*-bemutatójáról. Csáth Géza, a zenekritikus eléggé ismert volt eddig is; Tolnai Ottó most a képzőművészeti tehetségről is tanúskodó írót mutatja be. Tanulmányához bizonyítékként számos illusztrációt ad a kötet: most először kerülnek a nyilvánosság elé Csáth grafikái, akvarelljei, olajfestményei. A kötet többi képe az említett színházi előadásokat örökíti meg.

*

Két Jász Dezső van irodalmunkban. Egyikük (1897—1981) a forradalmi munkásmozgalom harcosa, hadtörténész és emlékíró volt; másikuk (1890—1963) mögött Brenner Dezső húzódott meg, Brenner Józsefnek, azaz Csáth Gézának öccse, Kosztolányinak tehát szintén unokaöccse. Nevével a Nyugat első évfolyamaiban találkozhatunk: tizenkilenc évesen már az ő zenekritikái is ott vannak bátyjáé mellett. Herceg János írja most: „S aztán öt éven át mintha a Brenner fiúk kisajátították volna Osvát folyóiratának zenei rovatát: ők voltak a modern magyar muzsika hangadói és Bartók szálláscsinálói." Jász Dezsővel íratott Osvát Szép Ernő és Tóth Árpád első verseskötetéről, Krúdy regényéről, s közben négy novellája is megjelent a Nyugatban. A korai megszólalás csodájánál is nagyobb rejtély — írja Herceg — a korai elhallgatásé. „A patikának üvegajtajában / búsul, búsul / egy gyógyszerészsegéd" — írta róla Kosztolányi. Agglegényként vidéki gyógyszertárakban múlott el élete. Budapesten hunyt el.

A genealógia önmagában is izgalmas tanulságokat kínáló történeti segédtudomány; kiváltképp az, ha olyan családok történetét tárja föl, amelyek Csáth Gézát és Kosztolányi Dezsőt adták a magyar kultúrának. Dér Zoltán (az emlékkönyv szerkesztője, a szabadkai magyar irodalmi örökség fáradhatatlan ápolója, Kosztolányi és Csáth életművének legjobb kutatója) elvégezte a fáradságos, aprólékos föladatot: táblázatba foglalta Csáth Géza családfáját, valamint a Brenner és a Kosztolányi család összekapcsolódását is. Számos életrajzi adalékot tesz közzé a két família — németek, franciák, bunyevácok, szerbek, magyarok, zsidók — históriájából. Még Csáth Géza születésének és halálának adatai is pontatlanok a lexikonokban, s onnan a mostani centenáriumkor így terjedtek szét az emlékező cikkek nyomán. Helyesen 1887. február 13-án született, s 1919. szeptember 11-én halt meg. Öngyilkosságának részleteit Mák Ferenc nyomozta ki.

Az emlékkönyv közli a szabadkai színházban bemutatott Csáth-műsornak Franyó Zsuzsanna készítette forgatókönyvét (*A varázsló*), Sülyi Péter és Molnár György tévés adaptációjának szövegét (*A varázsló álma*) és Sárosi István színművét (*A húszmilliomodik év*).

Péter László

(Élet és Irodalom, 1987. június 12.)

IRODALOMTÖRTÉNETI FORRÁSMUNKA

Jól tette előújságunk szerkesztősége, hogy *Emlékkönyv Csáth Géza születésének századik évfordulójára* címmel könyv alakban is megjelentette az Üzenet Csáth-emlékszámának anyagát, amelyben csaknem negyven költő és író tiszteleg a tragikus körülmények között elhunyt kiváló író életműve előtt. Találóan írja róla bevezetőjében Herceg János: „Éppen azzal, hogy minden történetével áttörte a valóság határát, s ott játszatta tovább a realizmus törvényei szerint a mindennapi életből vett megdöbbentő emberi sorsokat, a könnyed és derűs meséléstől és a fantasztikumtól egyformán óvakodva, ezzel érte el a maga idejében az akkori magyar próza egészen sajátságos eredményeit. A tény viszont, hogy itt született és élt, nemcsak a magyar irodalomból fénylik vissza a szülőföldre. Az igényre is figyelmeztet, amelyet Csáth Géza a várossal szemben támasztott, s ily módon a maga korában sokrétű társadalom és többnyelvű nép igényeit is segített ébresztgetni."

A vaskos könyvet több részre osztotta a szerkesztő. Az elsőben Dudás Károly, Marija Šimoković, Ács Károly, Tolnai Ottó, Brasnyó István, Dezső János, Balogh István, Kopeczky László, Urbán János és Tari István tiszteleg az író emléke előtt. A másodikban nem kevesebben, mint tizennyolcan — Hódi Éva, Szajbély Mihály, Rónay László, Thomka Beáta, Hódi Sándor, Dobos István, Koval Erika, Kontra Ferenc, Vajda Gábor, Pomogáts Béla, K. Deák László, Vaderna József, Ambrus Enikő, Lőrincs Teréz, Barácius Zoltán,

Tájunk és emberei szóltak hozzánk Urbán Gábor vásznairól
(Krekity Olga, Urbán Gábor)

Csordás Mihály, Magyar László, Tolnai Ottó — méltatják munkásságát, Herceg János pedig Csáth öccséről, Jász Dezsőről írt, aki ugyancsak a Nyugatban publikált. A harmadikban utóéletével foglalkozik Dér Zoltán, Mák Ferenc, Gubás Ágota és Horváth Emma. Itt olvashatjuk Franyó Zsuzsanna *A varázsló* c. zenés víziójának, Sülyi Péter—Molnár György *A varázsló álma* c. tévéfilmjének és Sárosi István *A húszmilliomodik év* c. színművének a szövegét is; mind a három szövegkönyv Csáth-művek alapján íródott.

A könyvben közölt írások majdhogynem mindegyike értékes forrásmunka a kutatók számára. Nem kevésbé értékesek Szajkó István novellaillusztrációi, a Csáth-darabok szabadkai és szolnoki előadásáról készült képek és a sokoldalú író rajzai, amelyeket első ízben van alkalmunk látni. (...)

(Üzenet, 1987. június — 7 Nap, 1987. június 19.)

EMLÉKKÖNYV CSÁTH GÉZA SZÜLETÉSÉNEK SZÁZADIK ÉVFORDULÓJÁN

A krisztusi kort alig érte meg, s a halála óta eltelt idő annak több mint kétszerese.

Az emlékkönyv majdnem negyven írással — közte néhány ajánlott verssel — kutatja a labirintus útvesztőit, szinte nem is hagyva járatlan utat életművében. Csáth föladta a leckét az utókor irodalmárainak és fiológusainak, s az utóbbi negyedszázad hálás is az őt „kortársként" tisztelő figyelmével. Elemzik művészetszemléletét, személyiségének és hőseinek összetevőit, színpadi és filmbeli megjelenítését, külföldi befogadását, életét-halálát.

Ha mindezt hozzátesszük a tíz évvel ezelőtt megjelent — a munkásságát teljességre törekvően föltáró adattárhoz, azt hihetnénk: mindent tudunk róla. Pedig mint bibliográfus-monográfusa — egyben az emlékkönyv szerkesztője is — Dér Zoltán fölhívja rá a figyelmet, talán egyetlen lexikonunk és kézikönyvünk sincs (beleértve a legújabbakat is), amelyik

pontosan jelezné az 1887. február 13-ika és 1919. szeptember 11-ike közötti időszak adatait. Most közzétett 1764-ig visszanyúló családfája, valamint a Brenner és a Koszotolányi család rokonsági táblázata nem csupán imponálóan gazdag, de olvasmánynak is érdekes história.

A Csáth Géza rajzaival illusztrált centenáriumi emlékkönyvet (amely az Üzenet című folyóirat ez évi 1—3. száma is) Szabadka adta ki, a város, ahol Csáth született és nyugszik.

Harmat Béla

(Új Tükör, 1987. szeptember 13.)

ÚJABB ADALÉKOK...

Az Üzenet történetében nem újdonság a tematikus szám, sőt már-már egyik jellemzőjének kell tekintenünk. Az első, amellyel Szenteleky Kornél személyisége és életműve előtt tisztelgett, még 1973-ban jelent meg, a folyóirat III. évfolyamának 12. számaként. Aztán következtek a Kosztolányi- és Csáth Géza-emlékszámok, s közben az „anyalap"-nak, a 7 Napnak szentelt különszám.

Nincs abban semmi rendkívüli, hogy a hat tematikus számból négy Szabadka két nagy író-, költőfiáról, Kosztolányi Dezsőről és Csáth Gézáról emlékezik meg (születésük 90. és 100. évfordulója alkalmából). A megrovásnak akkor volna helye, ha a város nem emelt volna valóságos szobrot is egyiknek és másiknak, s ha a város folyóirata nem emelt volna ércnél is maradandóbbat írásokban, könyvekben, hisz igazán kevés város dicsekedhet két ilyen íróóriással.

A szülőváros áldozatkészsége mellett (s ennek a folyóirat fenntartása is része!) nem feledkezhetünk meg Dévavári — Dér Zoltán fáradhatatlan szervező, gyűjtőmunkájáról sem, e két nagyság megszállott igazhívőjéről, a Kosztolányi- és Csáth-dokumentumok állhatatos, gondos gyűjtőjéről és rendszerezőjéről, akinek animáló szerkesztői fáradozása nélkül — ilyen imponzás terjedelemben és színvonalon — egyik emlékszám sem született volna meg, Ismeretes, hogy Dér Zoltán nem csupán e különszámok kezdeményezője, hanem a Kosztolányi- és Csáth-dokumentumok kiadásának elindítója is. Még 1965-ben adta közre Kosztolányi ismeretlen regény- és színművázlatát *Mostoha* címen (amelyről e mostani emlékszámból tudhatjuk meg, hogy Csáth sugalmazására készült volna és az unokaöcs gyermekkoráról szólt volna) és a szabadkai gimnázium önképzőkörében kifejtett tevékenységének néhány érdekes, addig jórészt ismeretlen dokumentumát. Ez a könyv áll tehát a Kosztolányi- és Csáth-dokumentumok háború utáni kiadványsorozatának élén, s ezért érdemel külön figyelmet. A továbbiak — hogy csak a fontosabbakat említsük — a *Hamvazószerda* (Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp. 1974), *Ismeretlen házban* (1—2.), a *Csáth-bibliográfia* (mindhárom a Forum *Hagyományaink* sorozatában, 1977), *Ikercsillagok* (1980, a szerző tanulmányai és kritikái Kosztolányiról és Csáth Gézáról). S tegyük hozzá: mindezekben a kötetekben, akárcsak a különszámokban, mindig találunk valami újat, eddig ismeretlen, olykor rosszul tudott életrajzi adatot, s valahányszor új adalékokkal lesz gazdagabb az életmű és az írói portré.

Mindezt — és még korántsem mindent — azért kellet itt elmondani, hogy a továbbiakban ne kelljen bizonygatnunk: az Üzenet Csáth Géza születésének századik évfordulója alkalmából megjelent emlékszáma korántsem a véletlen műve, hanem mind a folyóirat hagyományainak, mind Dér Zoltán eddigi hagyományápoló/megtartó, a szó nemes értelmében kultuszteremtő erőfeszítésének eredménye, gyümölcse. S mint ilyen, az így összeállt anyag már túl is nőtte az emlékszámok keretét és jelentőségét. Ezért tekinthetjük indokoltnak az Életjel szerkesztőségének azt a döntését, hogy e különszámot — csupán a legszükségesebb csekély változtatással — könyv alakjában tegye közzé és forgalmazza.

A mondottakkal összhangban az alábbiakban éppen arról kívánunk szót ejteni, ami e könyvet valóban megkülönbözteti az emlékszámoktól, ami a könyv alakban történt közreadását indokolja.

Dér Zoltán, a könyv anyagának összeállítója és gondozója öt (sőt, a műmellékletekkel együtt hat) jól elkülönülő, tartalmilag, műfajilag és logikai-

lag összetartozó blokkba csoportosította az írásokat. Ami a folyóiratok emlékszámaiban megszokott, úgyszólván hagyományos anyag, azt itt az első két blokkban olvashatjuk: harminc író, költő, irodalomtörténész, pszichológus fogalmazza meg a maga Csáth-élményét, világítja meg az életművet irodalom- és stílustörténeti, vagy éppen irodalomelméleti, műfajelméleti szempontból, illetőleg a személyiséget, a zseni lelki világát és ellentmondásait. Herceg János például a *Költői pokolramenéséről* töpreng, s nem talál titkára elfogadható magyarázatot: „mintha csak az istenek jutalma és büntetése lett volna az álomnak ez a fájdalmas gyönyöre azért a kimondhatalan titokért, amelyet a magyar irodalom nagy korában neki adatott meg kimondani". Dudás Károly emlékező lírai szépprózájában nagy elődje bátorsága előtt hajt fejet, mert úgymond: „Ez a szabadkai fiatalember tele volt szorongással, bizonytalansággal, félni merészelt, sőt odáig süllyedt, hogy nem nagyon bízott a jövőben."

A további felsorolás helyett hadd hívjuk fel inkább a figyelmet a harmadik blokkra, amelyben Dér Zoltán még mindig újabb adalékokkal tud szolgálni az író életrajzához, emellett több olyan téves adatot igazít (ismételten) helyre, amelyek makacsul tartják magukat az író életrajzában. És újabb, eddig ismeretlen dokumentumokat is közül Dér Zoltán. Igen fontos például az írónak öccséhez írott levele (Jász Dezső néven publikált), amelyben természetesen a saját írói törekvéseiről, módszeréről fejti ki nézeteit. Miután megvallja kétségeit írásai értékét illetően, így folytatja:

„— Valami olyat kéne írni, amelyhez hasonló se létezett.

— Valami izgatót és hangulatosat kéne írni, hogy a legrosszabb májú ellenség és írigy is hasra vágódjék."

Igen érdekes, ahogyan a novella és a szonáta szerkezeti sajátságait egybeveti: „Erre a szürke részletre szükség volt. Mint ahogy szükség van a szonátában a skálaszerű átmeneti frázisokra, amelyek csak töltelékek, kapcsok, háttéri színek, de éppolyan fontosak, mint a legkidolgozottabb, ragyogó felületek, poének."

Ugyanitt olvashatjuk Kosztolányi Dezsőné emlékezését is a még egészséges íróra, a Moravcsik klinika tanársegédére:

„Amikor beléptem a Balassa utcai idegklinika orvosi szobájába, első pillantásra a szépsége ragadott meg, az a fajta szépség, amelyből béke, harmónia és emberszeretet árad. Zongoránál ült, szép hosszú ujjaival valami érzelmes kis kabarédalt játszott, a zongora mellett tündéri, szőke fiatal lány állt, nem lehetett több tizenöt-tizenhat évesnél, azt tanította énekelni, színpadra vágyó proletárgyermek, nem volt pénze, s a doktor úr segíteni igyekezett rajta, mint mindenkin, aki közelébe került. Az orvosi tudományt nem érezte elegendőnek a segítéshez, sem a művészeteket egymagában, a művészet valamennyi ágát a lélekgyógyító tudománnyal együtt erre használta."

Ezek az impressziók annál érdekesebbek, mert Kosztolányiné első találkozása ez a férje — ekkor még leendő férje — által rajongva szeretett unokatestvérével. „Józsi unokaöcsém — idézi a leány Kosztolányit — gyönyörűen fest és rajzol. Józsi csodálatosan hegedül, remekül zongorázik, zenét szerez, nagyszerű író, kitűnő orvos, pompás emberismerő, démonian mulatságos cimbora... Józsi sokkal szebb, mint én, bár hét hónapra született, még nálam is magasabb, vállasabb, roppantul elegáns, érdekes ember, a legkedvesebb rokonom... Brenner Jóska családunk legtehetségesebb tagja..."

Ezeket az adatokat és dokumentumokat egészíti ki a Kosztolányi és Brenner család rokonsági táblázata és a Brenner család családfája. Néhány új mozzanattal pontosítja Csáth Géza halálának körülményeit Mák Ferenc, Gubás Ágota és Horváth Emma pedig az író életművének utóéletéről szól.

Külön csoportosítva ismerkedhetünk meg a Csáth Gézáról írt művekkel: Franyó Zsuzsa *A varázsló;* Sárosi István *A húszmilliomodik év* (színművek) és az író műveiből összeállított tévéfilm forgatókönyvével: Sülyi Péter— Molnár György *A varázsló álma.*

Ha valamivel leginkább túlnő a Csáthról szóló könyv egy-egy folyóirat emlékszámán, az mindenekelőtt a képzőművészeti és fotó-dokumentumanyag. *A varázsló* című zenés vízió szabadkai előadásáról és *A Janika* színmű szolnoki előadásáról nem kevesebb, mint huszonnégy oldalnyi fotódokumentum számol be, de a legnagyobb felfedezés talán mégis a rajzoló és festegető Csáthtal való megismerkedés. Tolnai Ottó, aki ezt az anyagot válogatta és

méltatja, láthatóan egyetért Kosztolányinak fent idézett állításával, miszerint Brenner Jóska „gyönyörűen fest és rajzol." Egyetlen olajfestményéről ezt írja Tolnai: „Hihetetlen, de ezt a teljes értékű, nyugodtan múzeumi képnek tekinthető alkotást még gimnazista korában festette Csáth Géza."

Érthető tehát, hogy a „szakma", de az irodalmi közvélemény is egyöntetűen megállapította, hogy Csáth Géza szülővárosa — amint eddig is élen járt mind az író emlékének ápolásában, mind az életműve népszerűsítésében — az író születésének századik évfordulóján is méltóképpen emlékezett meg róla. Ezért már a folyóirat különszáma iránt is nagy volt az érdeklődés itthon és a határokon túl egyaránt. S ezt a könyv bizonyára jobban ki tudja elégíteni, mint a folyóiratszám.

Juhász Géza

(Üzenet, 1988. január—február)

HAGYOMÁNYÁPOLÁSUNK REPREZENTATÍV DARABJA

Itt köröz körülöttünk és körünkben egy testes kézirat, pontosabban egy fénymásolat több példányban is: Csáth Géza naplójának (naplóinak?) majd másfél száz lapos gépirata. Értesülések, félértesülések, majdhogynem legendák keltek szárnyra e napló kapcsán, vannak, akik csak arról tudnak, hogy a fürdőorvos Csáth Géza nagy szerelmi kalandjainak kendőzetlen, narcisszoid leírásai sorakoznak benne a szecesszió sorban megejtett szüzeinek, szépasszonyainak nagy galérájával. Mások tudni vélik, hogy a testiség fennen lobogása mellett e napló voltaképpen sokkal többet mutat meg Csáth emberi tragédiájából: egy század eleji morfinista orvos és író lassú, de biztos emberi, alkotói és intellektuális eróziójának kegyetlenül pontos, adatszerűen is dokumentált röntgenfelvétele ez a kézirat.

Úgy tűnik, e második meglátás felé kell hajlani, annál is inkább, mert a napló egyes részleteit már tíz esztendeje olvashattuk az Üzenet akkori Csath-számában, s egy másik rászletet az idén, a Híd júniusi Csáth-mellékletében. Persze nem lenne rossz abban hinnük, hogy zűrzavaros jelenünkben nem a kincstári prüdéria a kizárólagos vezérelve, ha egy-egy szókimondóbb kézirat közlése szóba kerül. Ha Csáth Géza — kábítószeres ajzottságában — néha nevén is nevezi az éppen soros hölgylátogatója áldozat bemutatására szolgáló kelyhét, sőt magának az áldozatnak aktusát is, attól még nem fogjuk jelentéktelenebb írónak, az esendőnél is esendőbb halandónak tekinteni.

Barbara Miklenović sokat tett szerbhorvát nyelvű előadásaink sikeréért

Mindez most jutott eszembe, amikor az év vége felé közeledve eltöprengek az idei Csáth-centenárium gazdag anyagán, vagyis azon, hogy két vezető folyóiratunk is ünnepelte a jeles század eleji novellistát, az Üzenet és a Híd is, s mégis mennyi tennivaló van még hátra ennek az életmünek (és életrajznak) feltárása terén. Nyilván ezek közé tartozik a naplók közzététele is — megfelelő filológiai apparátussal természetesen. Hisz a napló dokumentum, még akkor is, ha például néhányan a szinte kész Csáth-novellákat látják bennük, mint például Tolnai a Hídban közétett részlet kommentárjában. A naplók megjelenését tehát majd csak kivárjuk, s nyilván a többi kéziratét is, ami közben került elő. Persze azt már csak találgathatjuk, hogy mit rejtenek még a titokzatos szabadkai padlások.

Persze a Csáth-életmű közzétett része is van elég fontos és terjedelmes ahhoz, hogy foglalkozzon vele a filológia. S nemcsak az irodalomtörténészek, pszichológusok, a képzőművészeti múlt kutatói, hanem a sajtótörténészek és színházi közelmúltunk krónikásai is. Szépen bizonyítja ezt az a majdnem háromszáz lapos könyv, amely Dér Zoltán több évtizedes folyamatos szervező és életműkutató munkájának eredményeként az idén került asztalunkra. Emlékkönyvről van szó, s jó, hogy ilyen is van végre a jugoszláviai magyar kultúrában, bár a kötet teljes anyaga előbb az Üzenet idei első hármas számában jelent meg, s a kötet maga tulajdonképpen szeparátum.

Tartamilag, műfajilag, a megközelítés szempontjai és mélysége tekintetében kimondottan változatos és gazdag kötetet sikerült Dér Zoltánnak egybehoznia; azt hiszem, adott pillanatban ennél nagyobb terjedelemben nem is tiszteleghetett volna kultúránk (és Csáth Géza életművének több külföldi méltatója) a jeles évfordulón. A szerkesztő szándéka szembetűnő: mindent dokumentálni, mindent közzétenni, mindent megőrizni, ami Csáth kapcsán érdekes és fontos lehet, nem csupán a jelen, hanem a jövő Csáth-kutatói számára is. Az hozta aztán magával, hogy a tudós kutatók, esztéták, pszichológusok mellett az életműkutatás és -tisztelet napszámosai, közkatonái is ott sorakoznak a kötetben; írók, költők, levéltárosok, könyvtárosok mondják el — ki-ki a maga módján — Csáth-élményüket, Csáth-apropójukat. S mindez lényeges lehet az életmű és -rajz recepciója szempontjából; az emlékkönyv olvasgatása közben az az embernek a benyomása, hogy ez a szerencsétlen, vergődő ember nem csupán irodalmi, zenei, orvosi-lélektani munkássága miatt fontos ma, 1987-ben is, hanem teljes lényével együtt szinte modellértékű; talán lesz egyszer valaki, aki a már ugyancsak halott Szondi Lipót sors-analitikus módszere alapján megrajzolja Csáth pályáját.

S persze nem csupán az emberi, írói, orvosi pálya egészére és részleteire vetnek fényt az emlékkönyv írásai, ismeretlen adatok és vonatkozások bemutatásával is, hanem a Csáth-életmű és -biográfia utóéletére is. Ez különösen azokra a szövegekre vonatkozik, amelyek egy középiskolai ankét keretében vizsgálják a diákság Csáth-ismereteit, s azokra, amelyeknek hőse, témája is az író. Gazdag fényképanyag dokumentálja a kötetben a Csáth-színművek előadásait itthon és külföldön, s maguk a szövegek is itt szerepelnek, amelyek ezt a különös és tragikus sorsot és életművet kívánták a dráma műfajának eszközeivel bemutatni.

Nem tartom szükségesnek dicsérgetni sem magát a kötetet, sem pedig a szerkesztőt a befektetett szervező munkájáért; az emlékkönyv úgyis magáért beszél. Lehetett volna persze a kötet feszesebb is, de akkor óhatatlanul kimaradtak volna a lazán kapcsolódó tisztelgések, egyebek. Szívesen láttam volna azonban közzétéve a nemrégiben felfedezett kéziratokat, amelyekről Magyar László számol be, s csak egyet mutat be közülük. S talán a kommentár elején emlegetett legendák övezte naplókéziratból is helyet kaphatott volna valami a kötetben. Mindettől függetlenül szép példája és eredménye, sőt: reprezentatív darabja a Csáth-emlékkönyv a szabadkai irodalomtörténeti és művelődéstörténeti kutatásoknak és hagyományápolásnak, annál is inkább, mert nem csupán saját körének embereit vonultatta fel, hanem szinte mindazokat, akiknek Szabadkán kívül is közük van Csáth Gézához és valamit el is akarnak mondani róla születésének századik évfordulóján.

Jung Károly

(Üzenet, 1988. január—február)

AZ ÉLETJEL ESTÉI

XXVI. évf. 12. (552.) szám Életjel *1983. XII. 12.*

Szerkeszti a szerkesztő tanács: Olga Afanaszjeva Torok, Radomir Babin, Barácius Zoltán, Biacsi Antal (felelős szerkesztő), Dér Zoltán, Gubás Ágota, Guzsvány Mária, Horváth Emma, dr. Horváth Mátyás, Ivković Ivandekić Katalin, Laczkó Antal, Miskolczi József, Missuray Erzsébet, Palusek Béla, Pausity Olga, Szöllősy Vágó László, Urbán János, Tomislav Vidaković

OLTATLAN TŰZHELY — NEUGAŠENO OGNJIŠTE

A huszonöt éves élőújság jubileumi estje

Műsor

1. Thomas Morley: Canzonetta; Orlando di Lasso: Super flumina Babylonis; Claude le Jeune: Chanson — előadta a Pro musica kamarakórus, vezényelt Égető Gabriella
2. Biacsi Antal: Bevezető
3. Đeno Andreković és Nagy József köszöntője
4. Urbán János: Élőújságunk negyedszázada
5. Ács Károly: Életjel — elmondta Pajor Gizella
6. Kočo Racin: Vatromet — kazivala Kristina Jakovljević
7. Janez Menart—Grigor Vitez—Mira Alečković: Egy árny üzenete (verskollázs) — elmondta Illés Zoltán
8. Vladimir Nazor: Bozót — részletek — elmondta Tallós Zsuzsa
9. Arany János: Családi kör — elmondta T. Sziráczky Katalin
10. Illés Endre: Skarlát — elmondta Krekity Olga
11. Rátalálás — pantomim — előadta Kerek Edit
12. Weöres Sándor: Endymion — részlet — előadta Lőrinc Zsuzsanna
13. Pjotr Iljics Csajkovszkij: Melódia — hegedűn előadta Pekár Tibor, zongorán kísérte Hényel Mária
14. François Villon: Ballada a szép fegyverkovácsné vénségéről — elmondta Binszki Teréz
15. Herceg János: A bohóc — részlet — előadta Fejes György
16. Kocsis István: A megkoszorúzott (Jászai Mari) — részlet — előadta Karna Margit
17. Liszt Ferenc: VI. magyar rapszódia — zongorán előadta Kinka Rita

Szünet

18. Kosztolányi Dezső: Hajnali részegség — elmondta Czifra Erika
19. Fehér Ferenc: Nyelv és varázs — elmondta Ágoston Pribilla Valéria
20. Percy Bysshe Shelley: Óda a nyugati szélhez — elmondta Horváth Emma

21. Henrik Ibsen: Nóra — részlet — előadta Barácius Zoltán és Jónás Gabriella
22. Fryderyk Franciszek Chopin: F-dúr ballada — zongorán előadta Basch Mária
23. Nikolaj Erdman: Samoubica — kazivao Danilo Čolić
24. Friedrich Schiller: Stuart Mária (Erzsébet monológja) — előadta Bajza Viktória
25. Kocsis István: Árva Bethlen Kata — részlet — előadta Jónás Gabriella
26. Anton Pavlovics Csehov: Ványa bácsi (keresztmetszet Szerebrjakov szerepéből) — előadta Pataki László
27. Molcer Mátyás—Weöres Sándor: Gyermekdalok — énekelte Komjáthy Illdikó, zongorán kísérte Molcer Mátyás
28. Bálint György: A macska feljegyzéseiből — elmondta Póka Éva
29. Buday Dénes—Szép Ernő: Törődj velem; Tamássy Zdenko—Bródy János: Boldogság — énekelte Bajza Viktória, zongorán kísérte Megyeri Lajos
30. Szirmai Albert—Gábor Andor: A zenélő óra; Georg Kreisler: Lola Blau — énekelte Póka Éva, zongorán kísérte Megyeri Lajos
31. Kodály Zoltán: Ének a XVIII. századból — előadta a Pro musica kamarakórus, vezényelt Égető Gabriella
32. Ács Károly: Életjel — elmondta Pajor Gizella

Műsorközlő: Szöllősy Vágó László

A műsort összeállította: Dér Zoltán és Horváth Emma

Az előadást 1983. december 12-én, hétfőn 19 órai kezdettel a régi városháza dísztermében tartottuk meg.

XXVII. évf. 1. (553.) szám *1984. I. 16*

KORAI BÁNAT

Összeállítás Danilo Kiš műveiből

Műsor

1. Ősszel, ha feltámadnak a szelek — részlet — elmondta K. Pajor Gizella
2. A vadgesztenyék utcája — részlet — elmondta R. Barta Erika
3. Játék — részlet — előadta Erdélyi Csilla és Lőrinc Zsuzsanna
4. Egy mese, amelytől pirulni kell — részlet — felolvasta Losonc Gyula
5. Éjjelizene — felolvasta Horváth Emma
6. A napfényben fürdő kastély — részlet — felolvasta T. Vécsi Judit
7. Kányádi Sándor: Fától fáig — elmondta Bittermann Csilla
8. Amíg a haját tetvezik — felolvasta K. Pajor Gizella
9. A fiú és a kutya — részlet — felolvasta Erdélyi Csilla, Füleki Erzsébet, Horváth Emma, Márkli Katalin és Vincenso Eleonóra

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1984. január 16-án, hétfőn 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

XXVII. évf. 2. (554.) szám *1984. II. 28.*

LÓTUSZPALOTA

Műsor

1. Minamoto no Shigeyuki: Tél — elmondta Kákonyi Tibor
2. Matsuo Basho: Hó — elmondta Vicei Natália
3. Ismeretlen költő: Ősz — elmondta Mikuska Éva
4. Hennjo: Felhő — elmondta Kákonyi Tibor
5. Kakimoto no Hitomaro: Éj — elmondta Mikuska Éva

6. Matsuo Basho: Olaj — elmondta Vicei Natália
7. Ariwira no Narihira: Tavasz — elmondta Mikuska Éva
8. Matsuo Basho: Tücsök — elmondta Horti Lívia
9. Tücsök (népdal) — elmondta Kerek Edit
10. Issa: Légy — Horti Lívia
11. Matsuo Basho: Légy — elmondta Vicei Natália
12. Szentjánosbogár (népdal) — elmondta Mikuska Éva
13. Sirály (népdal) — elmondta Kákonyi Tibor
14. Kibino: Emlék — elmondta Horti Lívia
15. Ismeretlen költő: Kedvesem — elmondta Vicei Natália
16. Ismeretlen költő: Kedvesem — elmondta Mikuska Éva
17. Búcsú (népdal) — elmondta Horti Lívia
18. Sakanoye: Szerelem — elmondta Kákonyi Tibor
19. Daini no Sammi: Légyott — elmondta Horti Lívia
20. Sarumaru: Iharfa — elmondta Kerek Edit
21. Nukada: Várakozás — elmondta Horti Lívia
22. Kaibara Ekiken: Szomorú dolgok — elmondta Mikuska Éva
23. Kaibara Ekiken: Szomorú dolgok — elmondta Horti Lívia
24. Oshihochi no Mitsune: Bánat — elmondta Kákonyi Tibor
25. Toshinari: Bánat — elmondta Kerek Edit
26. Saigyo Hoshi: Bú — elmondta Kákonyi Tibor
27. Hakushu Kitahara: Vörös — Kerek Edit
28. Doin: Szerzetes — elmondta Kákonyi Tibor
29. Takamura: Csieko-versek — elmondta Kerek Edit
30. Okura: Élet — elmondta Horti Lívia
31. Okura: Élet — elmondta Mikuska Éva
32. Sanuki: Szirt — elmondta Kákonyi Tibor
33. Niko Horiguchi: Jajszó — elmondta Horti Lívia
34. Po-Csü-ji: Lao-ce — elmondta Binszki Teréz
35. Po-Csü-ji: Piros kakadu — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
36. Csi Kang: Tao-ének — elmondta Fecskés Erzsébet
37. Mej Seng: Dalocska — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
38. Tu Fu: Ének Kung-szun úrhölgyről — elmondta Fecskés Erzsébet
39. Fu Hszüan: Asszony — elmondta Binszki Teréz
40. Po-Csü-ji: Virágpiac — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
41. Li Taj-po: Téli háború — elmondta Binszki Teréz
42. Ismeretlen költő: A gárda panasza — elmondta Vincenso Eeleonóra
43. Ismeretlen költő: Régi költemény — elmondta Binszki Teréz
44. Li Taj-po: Magyányos hölgy — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
45. Csan Fang-seng: Hazafelé vitorlázva — elmondta Vincenso Eleonóra
46. Li Taj-po: Búcsú barátomtól — elmondta Binszki Teréz
47. Li Taj-po: Keserű szerelem — elmondta Vincenso Eleonóra
48. Li Sang-jin: A névtelen kedvesnek — részlet — elmondta Fecskés Erzsébet
49. Li Taj-po: Örökkévaló bánat — elmondta Binszki Teréz
50. Meng Hao-zsan: Nyári éjjel — elmondta Fecskés Erzsébet
51. Liu Sen-hszü: Kék tavasz — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
52. Tu Fu: Kikelet — elmondta Fecskés Erzsébet
53. Tu Sen-jen: Vándor tavaszi dala — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
54. Tao Csien: Idill — elmondta Vincenso Eleonora
55. Li Taj-po: Tan Csiuhoz — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
56. Vang Csi: Dévajkodás — elmondta Binszki Teréz

Takamura versét Gergely Ágnes fordította, a többit pedig Kosztolányi Dezső

Hózsa Éva bevezetőjét felolvasta: K. Papor Gizella

Rendezte: Horváth Emma

Az előadást 1984. február 28-án, kedden 19 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Életjel

XXVII. évf. 4. (170.) szám

1984. IV. 26.

A SZOBORRÁ ÁLMODOTT KŐ

·Zászlóhajtás Ivan Mestrović művészete előtt születésének századik évfordulóján·

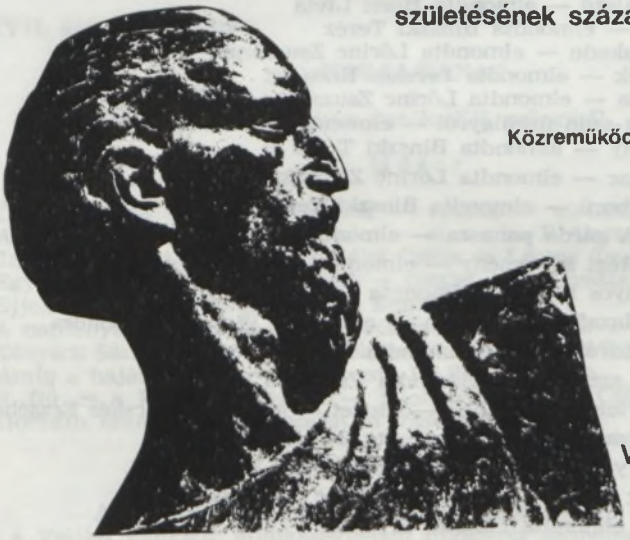

Közreműködik: Binszki Teréz
Erős Mónika
Füleki Erzsébet
Horváth Emma
Kákonyi Tibor
Némedi Imre
K. Pajor Gizella
Szalma Gabriella
Vincenso Eleonóra

Az est vendége

ALMÁSI GÁBOR

Bevezető:
Nagy Izabella

Rendező:
Horváth Emma

A műsort 1984. április 26-án 19 orai kezdettel tartjuk meg a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében

Rendkívüli (555.) szám. *1984.III.6.*

LÓTÚSZPALOTA

Japán és kínai költők versei

Az előadást 1984. március 6-án, kedden 19 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (556.) szám *1984. III. 14.*

LÓTÚSZPALOTA

Japán és kínai költők versei

Az előadást 1984. március 14-én, szerdán 19 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (557.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XVII. évf. 1. (153.) szám*

Kosztolányi Dezső

ŐSZI KONCERT
Színpadi játék

Szereplők

A férfi: Kákonyi Tibor
A nő: Binszki Teréz, Kerek Edit, Lőrinc Zsuzsanna, Mikuska Éva
Intermezzo: Füleki Erzsébet
1. szavalókórus: Erdélyi Csilla, Erős Mónika, Márki Katalin, Sulyok Angéla
2. szavalókórus: Lovas Ildikó, Nagy Éva, Szalma Gabriella, Varga Tünde
Vikor Györgyi bevezetőjét elmondta Némedi Imre
Rendező: Horváth Emma
Az előadást 1984. március 21-én, szerdán 19 órai kezdettel
Bajmokon a színházteremben tartottuk meg az amatőr színjátszók községi szemléjén.

Rendkívüli (558.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XVII. évf. 2. (154.) szám*

Virginia Woolf

ORLANDO
Színpadi játék

Az előadást 1984. március 21-én, szerdán 20 órai kezdettel
Bajmokon a színházteremben tartottuk meg az amatőr színjátszók községi szemléjén.

Vécsi Judit

Veisenberger Anna

Daniil Ivanovič Harms

JELISAVETA BAM

Lica

Jelisaveta Bam	Dijana Mikulić
Ivan Ivanović	Nikola Ivošević
Petar Nikolajević	Dragan Marković
Mamica	Biljana Bogdanović
Tatica I	Stojan Štefanek
Tatica II	Duško Paštar
Prosjak	Gabor Domanj
Reduša	Marica Kovačević
Sat	Melinda Torok

Devojke koje predstavljaju dekor: Danijela Alčin, Gordana Brstina, Ljubica Bek, Svetlana Obić, Narcisa Šarčević, Snežana Stojiljković

Režija i kostimi: Olga Afanasjeva Torok

Muzička pratnja na klaviru: Žužana Frank

Šaptač: Zorica Baralić

Inspicijent, rekviziter, rasveta i tehnička pomoć: Nevena Bačlija, Zoran Stipić, Branka Nadević, Nataša Kiš i Josip Kujundžić

Az előadást 1984. március 22-én, csütörtökön 19 órai kezdettel Bajmokon a színházteremben tartottuk meg az amatőrszínjátszók községi szemléjén.

XXVII. évf. 3. (560.) szám *1984. III. 22.*

DUPLA EKSPOZICIJA — ÁTTÜNTETÉSEK

Találkozó Végel Lászlóval

A beszélgetést vezette: Szöllősy Vágó László

Közreműködött: Kovács Frigyes és Branislav Lečić

Az író-olvasó találkozót 1984. március 22-én, csütörtökön 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében a Nyitott Könyvvel közösen tartottuk meg.

Rendkívüli (561.) szám *1984. IV. 4.*

LÓTUSZPALOTA

Japán és kínai költők versei

Az előadást 1984. április 4-én, szerdán 18 órai kezdettel a csantavéri általános iskola ebédlőjében tartottuk meg.

Rendkívüli (562.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XVII. évf. 4. (156.) szám*

Daniil Ivanovič Harms

JELISAVETA BAM

Az előadást 1984. április 12-én, csütörtökön 19 órai kezdettel a Népkör nagytermében tartottuk meg.

Urbán Mária

Losonc Gyula

Péics Hajnalka

Pajor Gizella

Rendkívüli (563.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XVII. évf. 5. (157.) szám*

Ács Károly

MÁGLYA

Színpadi játék Ács Károly szonettkoszorújából

Közreműködött: Kákonyi Tibor, Lovas Ildikó, Nagy Éva, Szalma Gabriella, Varga Tünde

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1984. április 14-én, szombaton 10.30 órai kezdettel az újvidéki Ifjúsági Tribün színháztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (564.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XVII. évf. 6. (158.) szám*

Virginia Woolf

ORLANDO

Színpadi játék

Az előadást 1984. április 15-én, vasárnap 19 órai kezdettel a kanizsai Amatőrszínházban tartottuk meg a Tiszai Játékok keretében (versenyen kívül).

Rendkívüli (565.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XVII. évf. 7. (159.) szám*

Daniil Ivanovič Harms

JELISAVETA BAM

Az előadást 1984. április 18-án, szerdán 19 órai kezdettel a VIII. Vajdasági Rohambrigád Általános Iskola dísztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (566.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XVII. évf. 8. (160.) szám*

Daniil Ivanovič Harms

JELISAVETA BAM

Az előadást 1984. április 22-én, vasárnap 17 órai kezdettel a törökbecsei Munkásotthonban tartottuk meg a vajdasági kisszínpadok vetélkedője keretében.

Rendkívüli (567—568.) szám. *XVII. évf. 9—10. (161—162.) szám*

Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad

Daniil Ivanovič Harms

JELISAVETA BAM

Az előadást 1984. április 24-én, kedden 17 és 19 órai kezdettel a Gyermekszínházban tartottuk meg.

Lőrinc Zsuzsanna

Molnár Gábor Marianna

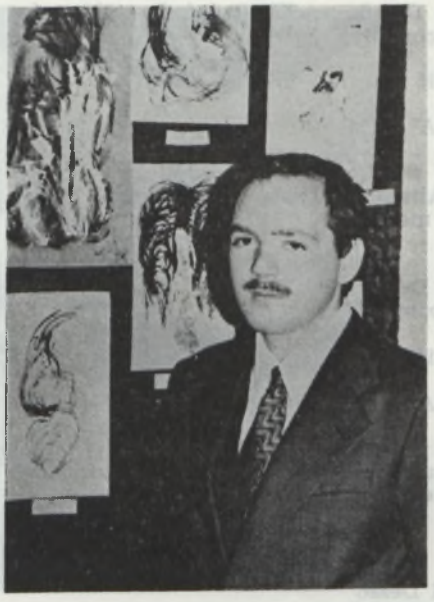

Horváth Militicsi Attila

Göncő Károly

Rendkívüli (569.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XVII. évf. 11. (163.) szám*

Kosztolányi Dezső

ŐSZI KONCERT

Színpadi játék

Az előadást 1984. április 24-én, kedden 19 órai kezdettel a régi városháza dísztermében tartottuk meg.

XXVII. évf. 4. (570.) szám *1984. IV. 26.*

A SZOBORRÁ ÁLMODOTT KŐ

Zászlóhajtás Ivan Meštrović művészete előtt születése 100. évfordulóján

Műsor

1. Jannisz Ritszosz: Példaképek — fordította Képes Géza — elmondta Némedi Imre
2. Bevezető — elmondta Nagy Izabella
3. Füst Milán: Az új szobrászhoz! — elmondta Némedi Imre
4. Ivan Meštrović: Édesanyám (dia)
   Csoóri Sándor: Anyám fekete rózsa — elmondta Vincenso Eleonóra
5. Ivan Meštrović: Leány lanttal (dia)
   Devecseri Gábor: Egy négyezer éves istenszoborra — részlet — elmondta Erős Mónika
6. Ivan Meštrović: Feszület (dia)
   Vas István: Via Appia — részlet — elmondta K. Pajor Gizella
   Ady Endre: A szamaras ember — elmondta Horváth Emma

7. Ivan Meštrović: Az élet kútja (dia)
Ács Károly: Máglya — részlet — elmondta Kákonyi Tibor
8. Ivan Meštrović: Nő a tengerparton (dia)
Tóth Éva: Korall — elmondta Füleki Erzsébet
Kosztolányi Dezső: Őszi koncert — részlet — elmondta Binszki Teréz és Kákonyi Tibor
9. Ivan Meštrović: Kontempláció (dia)
Lars Forssel: A halott Alkésztisz éneke Admétoszhoz — részlet — fordította Csorba Győző — elmondta K. Pajor Gizella
Fehér Ferenc: Óda a szélhez — részlet — elmondta Binszki Teréz
10. Ivan Meštrović: Várakozás (dia)
Devecseri Gábor: Flamingószegfű — részlet — elmondta Binszki Teréz
11. Almási Gábor: Vallomás Ivan Meštrovićról

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1984. április 26-án, csütörtökön 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (571.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XVII. évf. 12. (164.) szám*

Virginia Woolf

ORLANDO

Színpadi játék

Az előadást 1984. április 26-án, csütörtökön 19 órai kezdettel a törökbecsei Munkásotthonban tartottuk meg a vajdasági kisszínpadok vetélkedője keretében.

Füleki Erzsébet

Jurić Lajkó Tilda

Életjel

Rendkívüli /586./sz.

1984. XI. 23.

Közreműködik

Fecskés Erzsébet
Horváth Militicsi Attila
Hannu Olavi Kantinkoski
Mejkszner Mária
Némedi Imre
Péics Hajnalka
Péter Erzsébet
Sebestyén Árpád

Rendező: Hannu Olavi Kantinkoski

IDEJE VOLNA ÉNEKELNI
LÄHTE KÄÄMME LAULAMAHAN

- Az újvidéki Bölcsészettudományi Kar FINNUGOR CSOPORTJÁNAK vendégjátéka -

Az előadás 1984. november 23-án, pénteken 10.3o órakor kezdődik a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében

Belépőjegy 30 dinár

Nagy Abonyi Valéria

Kákonyi Tibor

Rendkívüli (572.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XVII. évf. 13. (165.) szám*

Kosztolányi Dezső

ŐSZI KONCERT

Színpadi játék

Az előadást 1984. május 9-én, szerdán 19 órai kezdettel a horgosi művelődési házban tartottuk meg.

Rendkívüli (573.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XVII. évf. 14. (166.) szám*

Kosztolányi Dezső

ŐSZI KONCERT

Színpadi játék

Az előadást 1984. május 12-én, szombaton 10 órai kezdettel a kiserdei Gerontológiai Központ előadótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (574.) szám *1984. V. 23.*

FELHŐTORLASZOK

Huszár Elvira előadóestje

Műsor

1. Wolfgang Amadeus Mozart: Ária a Titus című operából
2. Devecseri Gábor: Papageno verse — elmondta Horváth Emma
3. Wolfgang Amadeus Mozart: Cherubini áriája a Figaro házassága című operából
4. Alfred de Musset: Stanzák — fordította Kosztolányi Dezső — elmondta Horváth Emma
5. Giuseppe Verdi: Máglya-ária a Trubadúr című operából

6. A rongyoli-bongyos cigánydalosok (skót népballada) — fordította Füst Milán — elmondta Horváth Emma
7. Georges Bizet: Habanera és sequidilla a Carmen című operából
8. Babits Mihály: Új leoninusok — elmondta Horváth Emma
9. George Gershwin: Summertime; Swanee
10. Harsányi Kálmán: Szürke corvina — részlet — elmondta Horváth Emma
11. Két régi magyar népdal
12. Magyar népdalfeldolgozások

Kísérőzene: Ádám Jenő, Ránki György, Molcer Mátyás

Zongorán közreműködött: Csákány Erika

Az előadást 1984. május 22-án, kedden 19.30 órai kezdettel a régi városháza nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (575.) szám *1984. V. 23.*

A SZOBORRÁ ÁLMODOTT KŐ

Zászlóhajtás Ivan Meštrović művészete előtt születése 100. évfordulóján

Az előadást 1984. május 23-án, szerdán 10.45 órai kezdettel a Gépészeti-elektrotechnikai Középiskola dísztermében tartottuk meg.

XXVII. évf. 5. (576.) szám *1984. V. 30.*

BÁCSKAI SZIMFÓNIA

Irodalmi összeállítás a Petőfi brigád megalakulása 40. évfordulójának tiszteletére

Műsor

1. Csík Ferenccel, a Petőfi brigád volt harcosával Szöllősy Vágó László beszélgetett
2. A Petőfi brigád dalaiból

Gyarmati Erzsébet

Binszki Teréz

Szilágyi József

Nagy Ragyogó Zsuzsanna

3. Fehér Ferenc: Bácskai szimfónia — előadta a szavalókórus (Lovas Ildikó, Nagy Éva, Sulyok Angéla és Varga Tünde), valamint a szólisták: Jurić Lajkó Tilda, Mádi Erzsébet, R. Barta Erika
4. A Petőfi brigád dalaiból

Közreműködött (furulyán, fuvolán és gordonkán): Szöllősy Vágó László, Póka Zoltán és Szöllősy Vágó János

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1984. május 30-án, szerdán 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

XXVII. évf. 6—7. (577.) szám *1984. VI. 18.*

FÜST ÉNEKE

Ács Károly Híd-díjas költő szerzői estje

Műsor

1. Csordás Mihály: Köszöntő
   Válogatás a költő verseiből és műfordításaiból:
2. Valaki verset olvasott — elmondta Horti Lívia
3. Találkozások — elmondta Binszki Teréz
4. Nádas tavon — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
5. Életjel — elmondta K. Pajor Gizella
6. Színek — elmondta Binszki Teréz
7. Halál — elmondta Horti Lívia
8. Tavaszi vers — elmondta Mádi Erzsébet
9. A mi házunk — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
10. Kozmogónia — elmondta Mádi Erzsébet
11. Menetrend dicsérete — elmondta U, Kecsenovics Mária
12. Kapcsolatok — elmondta Horti Lívia

13. Laza Kostić: Santa Maria della Salute — részlet — fordította Ács Károly — elmondta Fecskés Erzsébet
14. Látomások — elmondta Horti Lívia
15. Vladimir Nazor: Bozót — részlet — elmondta Mikuska Éva
16. Epilógus — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
17. Máglya — színpadi játék Ács Károly szonettkoszorújából — előadta Kákonyi Tibor, Lovas Ildikó, Nagy Éva, Szalma Gabriella és Varga Tünde
18. A költővel beszélgetett Csordás Mihály

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1984. június 18-án, hétfőn 19.30 órai kezdettel a Gyermekszínház termében tartottuk meg.

XXVII. évf. 8. (578.) szám *1984. VIII. 27.*

LÁBKÖSÖNTYŰIM CSÖRRENNEK

Összeállítás Rabindranáth Tagore költészetéből

Műsor

1. Hózsa Éva bevezetőjét felolvasta Füleki Erzsébet, Junić Lajkó Tilda, Lovas Ildikó és Lőrinc Zsuzsanna
2. Ki vagy te, olvasó...? — elmondta Fecskés Erzsébet
3. Nehogy nagyon is könnyen megismerjelek... — elmondta Füleki Erzsébet
4. A szelíd madár — elmondta Horti Lívia
5. Kéz kézbe fogódzva — elmondta Füleki Erzsébet
6. Te az esti felhő vagy — elmondta Fecskés Erzsébet
7. Szived titkát ne őrizd meg — elmondta Füleki Erzsébet
8. Mikor éjszaka egyedül — elmondta Horti Lívia
9. Dél volt, amikor távoztál — elmondta Füleki Erzsébet
10. Miért lobbant el a lámpás? — elmondta Füleki Erzsébet

Szanka László

Szekulity Angéla

Kerek Edit

Varga Tünde

11. Békesség, szívem... — elmondta Füleki Erzsébet
12. Egyedül indultam el — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
13. Az élet rohanó, morajló árjában — elmondta Lovas Ildikó
14. Anyám, fonok majd... — elmondta Fecskés Erzsébet
15. Szemed egyetlen tekintetével... — elmondta Lovas Ildikó
16. Akik e világban szeretnek... — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
17. Tudja-e valaki — elmondta Fecskés Erzsébet
18. Világosság, én világosságom — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
19. Lankadtság ül szíveden — elmondta Fecskés Erzsébet
20. Túlesik már lényed határain — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
21. Tudom, eljön majd a nap — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
22. Világosság, ó, hol van világosság? — elmondta Fecskés Erzsébet

A verseket Bartos Zoltán és dr. Szentirmay Gizella fordította

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1984. augusztus 27-én, hétfőn 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (579.) szám *1984. IX. 10.*

LÁBKÖSÖNTYŰIM CSÖRRENNEK

Összeállítás Rabindranáth Tagore költészetéből

A műsor kiegészült Garai Gábor *Egyetlen mozdulat* című versével, amelyet Némedi Imre mondott el.

Az előadást 1984. szeptember 10-én, hétfőn 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

XXVII. évf. 9. (580.) szám *1984. IX. 25.*

A VÁROS SZÍVE — SRCE GRADA

Szabadka városközpontjának rekonstrukciójáról és revitalizációjáról

O rekonstrukciji i revitalizaciji centra Subotice

Műsor

1. Lazar Franciskovič: Subotica — kazivala Slavoljubka Zarić
2. Gál László: Subotica — elmondta Mádi Erzsébet
3. Petko Vojnić Purčar: Kameno žito — kazivala Slavoljubka Zarić
4. Csáth Géza: Szabadka „szépségeiről" — felolvasta Krekity Olga
5. A városközpont felújításáról Gellér József és Antun Rudinski műépítészekkel Szekeres László régész beszélgetett

Az előadást 1984. szeptember 25-én, kedden 19.30 órai kezdettel a régi városháza dísztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (581.) szám *1984. IX. 27.*

KÉK PARÁZS

Kerek Edit és Lőrinc Zsuzsanna előadóestje

Műsor

1. Benjámin László: Változat népmesére — elmondta Kerek Edit
2. Arany János: Mátyás anyja — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
3. Arany János: Zách Klára — elmondta Kerek Edit
4. Kányádi Sándor: Hallgat az erdő — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
5. Katona József: Bánk bán (Melinda monológja) — elmondta Kerek Edit
6. Juhász Gyula: Gioconda — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
7. Tóth Árpád: Meddő órán — elmondta Kerek Edit

Erdélyi Csilla

Mádi Erzsébet

Mikuska Éva

Lovas Ildikó

8. Laza Kostić: Santa Maria della Salute — részlet — fordította Ács Károly — elmondta Fecskés Erzsébet
9. Kotaro Takamura: Csieko-versek (A szél virága, Csieko játszik) — fordította Gergely Ágnes — elmondta Kerek Edit
10. Szabó Lőrinc: Szun-vu-kung lázadása — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
11. Urbán János: Eső — elmondta Kerek Edit
12. Illyés Gyula: A betyár — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
13. Ady Endre: Kató a misén — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
14. Tóth Árpád: Április — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
15. Petőfi Sándor: Egri hangok — részlet — elmondta Kerek Edit
16. Mosonyi Alíz: Pesten van egy iskola — elmondta Kerek Edit
17. Petőfi Sándor: Egy goromba tábornokhoz — elmondta Némedi Imre
18. Vlagyimir Lifszic: A nagyevő — elmondta Kerek Edit
19. Csanádi Imre: A ráérős lajhár — elmondta Kerek Edit
20. Székely népköltés: Este a guzsalyosba... — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
21. Székely népköltés: A gyáva szerető — elmondta Lőrinc Zsuzsanna és Némedi Imre

Népdalokat énekelt: Huszár Elvira

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1984. szeptember 27-én, csütörtökön 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (582.) szám *1984. X. 9.*

KÉK PARÁZS

Kerek Edit és Lőrinc Zsuzsanna előadóestje

Az előadást 1984. október 9-én, kedden 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Muszaiosz

Héró és Leandrosz

Kosztolányi Dezső

ŐSZI KONCERT

· színpadi játék ·

DANIIL IVANOVIČ HARMS:

JELISAVETA BAM

HANS MAGNUS ENZENSBERGER

A TITANIC PUSZTULÁSA

–SZÍNPADI JÁTÉK–

LÁSZLÓ-BENCSIK SÁNDOR

MESEJÁRÓ REBEKA ÉS TENGERJÁRÓ TÓBIÁS

–MESEJÁTÉK–

TÁVLATOK

A 75 éves Herceg János köszöntése

Műsor

1. Dér Zoltán: Köszöntő
2. Felix Mendelssohn: Variations sérieuses — részlet — zongorán előadta Basch Mária
3. Herceg János: Programbeszéd az igazi békéről — elmondta Binszki Teréz
4. Dér Zoltán: Herceg János verseiről
5. Herceg János: Bácskai tájkép bivalyokkal — elmondta Krekity Olga
6. Herceg János: Fiatalok vonulása — elmondta Horváth Emma
7. J. M. Leclair: D-dúr szonáta — 1. tétel — hegedűn előadta Pekár Tibor, zongorán kísérte Basch Mária
8. Dér Zoltán: A Távlatok című kötetről
9. Christoph Willibald Gluck: Melódia — hegedűn előadta Pekár Tibor, zongorán kísérte Basch Mária
10. Herceg János: Távlatok — részletek — elmondta Binszki Teréz, Kiss Valéria, Lőrinc Erika, Lőrinc Zsuzsanna, Nagy Abonyi Valéria, Póka Zoltán és Szalma Gabriella
11. Manuel de Falla: Spanyol tánc — hegedűn előadta Pekár Tibor, zongorán kísérte Basch Mária

Kísérőrendezvény: Basch István az Életjel jubileumi műsorán készült művészfotóinak kiállítása

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1984. október 30-án, kedden 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Bakota Róbert

Keszég László

Varga Henrietta

Bittermann Csilla

Rendkívüli (584.) szám *1984. XI. 7.*

KÉK PARÁZS

Kerek Edit és Lőrinc Zsuzsanna előadóestje

Az előadást 1984. november 7-én, szerdán 18.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (585.) szám *1984. XI. 14.*

LÁBKÖSÖNTYŰIM CSÖRRENNEK

Összeállítás Rabindranáth Tagore költészetéből

Az előadást 1984. november 14-én, szerdán 16 órai kezdettel a horgosi művelődési ház színháztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (586.) szám *1984. XI. 23.*

IDEJE VOLNA ÉNEKELNI

LÄHTE KÄÄMME LAULAMAHAN

Az újvidéki Bölcsészettudományi Kar Finnugor Csoportjának vendégjátéka

Válogatás a finn és észt irodalomból

Műsor

1. Az Életjel és a vendég irodalmi csoport köszöntője
2. Kalevala — részlet — magyarul elmondták a csoport tagjai, finnül Hannu Olavi Kantinkoski
3. Elvi Sinervo: Ifjú még a világunk — elmondta Sebestyén Árpád

4. August Song: Dal a türelmetlenségről — elmondta Mejkszner Mária
5. Uuno Kailas: Az idegen — elmondta Fecskés Erzsébet
6. Bernard Kangro: Körbe-körbe — elmondta Mejkszner Mária
7. Aaro Hellaa Koski: Láttam — elmondta Sebestyén Árpád
8. Einari Vuorela: Csönd — elmondta Mejkszner Mária
9. Toivo Pekkanen: Indulás — elmondta Sebestyén Árpád
10. Kui Motelda: Ha elgondolom — elmondta Fecskés Erzsébet
11. Einari Vuorela: Vártalak — elmondta Mejkszner Mária
12. Einari Vuorela: Vártalak — elmondta Horváth Militicsi Attila
13. Betty Alver: Fénypászta hull rám — elmondta Fecskés Erzsébet
14. Einari Vuorela: Lapp lány dala — elmondta Horváth Militicsi Attila
15. Hondo Runnel: Az örök asszony — elmondta Mejkszner Mária
16. Eino Leino: Nocturne — elmondta Fecskés Erzsébet
17. A dal vándorlása — részlet a Kalevalából — elmondta Péics Hajnalka
18. Lauri Pohjanpää: Pacsirta — elmondta Fecskés Erzsébet
19. A varjú lánykérőben (észt népmese) — elmondta Péter Erzsébet
20. Johannes Semper: Akarod? — elmondta Fecskés Erzsébet
21. Deborah Voorondi: Esküvői kép — elmondta Mejkszner Mária
22. Ralf Parve: Kortársamhoz — elmondta Fecskés Erzsébet

Kísérőrendezvény: finn plakátok kiállítása

Rendező: Hannu Olavi Kantinkoski

Az előadást 1984. november 23-án, pénteken 18.30 órai kezdettel a régi gimnázium dísztermében tartottuk meg.

Sípos Julianna

Vass Éva

Póka Zoltán

Némedi Imre

XXVII. évf. 11. (587.) szám *1984. XI. 27.*

ÜVEGFEJŰ BORBÉLY

Összeállítás Déry Tibor költészetéből születésének 90. évfordulóján

Műsor

1. Hózsa Éva: Bevezető — felolvasta Mádi Erzsébet és Szalma Gabriella
2. Déry Tibor: Lázadás — elmondta Mádi Erzsébet
3. Déry Tibor: Koldus — elmondta Szalma Gabriella
4. Déry Tibor: A csúnyaság dicsérete — elmondta Mádi Erzsébet
5. Déry Tibor: Üvegfejű borbély— előadta Binszki Teréz, Lovas Ildikó, Lőrinc Zsuzsanna, Nagy Abonyi Valéria, Póka Zoltán és Sulyok Ágnes

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1984. november 27-én, kedden 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

XXVII. évf. 12. (588.) szám *1984. XII. 10.*

HITELESEN, ELKÖTELEZETTEN

A 40 éves Magyar Szó köszöntése

Műsor

1. Gál László: Így kezdődött — felolvasta Szalai Elvira
2. Tegnap, ma, holnap — Kisimre Ferenc beszélgetett Erdélyi Károly fő- és felelős szerkesztővel
3. Pillantás a nagyvilágba — Engler Lajos külpolitikai kommentárja
4. Szabadka a két tervidőszak között — Burányi Nándor dr. Szórád György városelnökkel beszélgetett
5. Németh István: Szerelmes riport
6. Urbán János: Ki írja az újságot?

7. Az ipartanodától a korszerű szakmunkásképzésig — Vida Daróczi Júlia Mészáros Gézával, a Tartományi Oktatási és Művelődési Bizottság alelnökével beszélgetett
8. Thália roskatag temploma — Szabó József színháztörténeti jegyzete
9. Egyik szemünk sír... és gyakran a másik is — Valihora István Janko Pejanovićtyal, a Jugoszláv Labdarúgó Szövetség elnökével beszélgetett
10. Almási Tivadar: Esti séta a városban — felolvasta Budanov Valentina
11. Gombás Gabriella: Sújtó sajtóhibák — előadta Budanov Márta és Szemerédy Virág. Közreműködött Szemesi Róbert (zongora)
12. Mi történt az elmúlt másfél órában? — S. Kiss Ágnes hírösszeállítása
13. A Magyar Szó szerkesztősége és terjesztőosztálya jutalmainak kiosztása

Rendezte és a műsort vezette: Szöllősy Vágó László

Az előadást 1984. december 10-én, hétfőn 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem amfiteátrumában tartottuk meg.

Rendkívüli (589.) szám *1984. XII. 14.*

ÜVEGFEJŰ BORBÉLY

Irodalmi összeállítás Déry Tibor költészetéből születésének 90. évfordulóján

Az előadást 1984. december 14-én, pénteken 16 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (590.) szám *1984. XII. 15.*

FARSANGI KOMÉDIÁK

Az előadást 1984. december 15-én, szombaton 17.30 órai kezdettel a bácsszőlősi helyi közösség tanácstermében tartottuk meg.

Balogh Béla

R. Barta Erika

Szalma Gabriella

Slavoljubka Zarić

Rendkívüli (591.) szám *1984. XII. 19.*

HÁRMAS UGRÁS

Műsor

1. Füst éneke
2. Üvegfejű borbély
3. Farsangi komédiák

Az Életjel sokrétű tevékenységét bemutató összevont előadást 1984. december 19-én, szerdán 19 órai kezdettel az újvidéki Bölcsészettudományi Kar mozitermében tartottuk meg.

XXVIII. évf. 1. (592.) szám *1985. I. 29.*

MOSOLYGÓ TISZA MENTE

Színpadi játék zentai és Zenta környéki anekdotákból Tőke István gyűjtése nyomán

Szereplők

A gazda: Losonc Gyula
A két szomszédlegény: Kónya Tibor és Némedi Imre
A gazda lánya: Mádi Erzsébet
A tanító: Póka Zoltán

Hózsa Éva bevezetőjét Lovas Ildikó olvasta fel
Harangozó Éva és Palencsár Zsuzsanna grafikáinak kiállítását Lőrinc Zsuzsanna nyitotta meg

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1985. január 29-én, kedden 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

NESPOKOJNA VERNOST — HOLDUDVAR

Író-olvasó találkozó Urbán Jánossal

Műsor

1. Szöllősy Vágó László: Bevezető
2. Urbán János: Eső — elmondta Kerek Edit
3. Janoš Urban: Proticanje vremena — prevod Lazar Merković — kazivala Jasmina Šarčević
4. Az íróval beszélgetett: Szöllősy Vágó László

Az előadást, amelyet a Nyitott Könyvvel együtt rendeztünk, 1985. február 14-én, csütörtökön 18 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (594.) szám *1985. II. 17.*

MOSOLYGÓ TISZA MENTE

Színpadi játék zentai és Zenta környéki anekdotákból Tőke István gyűjtése nyomán

Az előadást 1985. február 17-én, vasárnap 17.30 órai kezdettel a Gerontológiai Központ előadótermében tartottuk meg.

Horváth Gyöngyvér

Kornelija Kovačev

Losonc Mária

Barabás Mónika

Rendkívüli (595.) szám *1985. III. 11.*

SZILÁNKOK

Fecskés Erzsébet előadóestje

Műsor

1. Vörösmarty Mihály: A merengőhöz — elmondta Fecskés Erzsébet
2. Vörösmarty Mihály: Szép Ilonka — elmondta Némedi Imre
3. Johann Wolfgang Goethe: A kedves közelléte — fordította Szabó Lőrinc — elmondta Füleki Erzsébet
4. Füst Milán: Nyilas hava — elmondta Lőrinc Erika
5. Babits Mihály: Ősz és tavasz között — elmondta Urbán Mária
6. Kiss József: Rab asszony — elmondta Fecskés Erzsébet
7. Desanka Maksimović: Kegyelmet kérek — részletek — fordította Brasnyó István — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
8. Szabó Lőrinc: Lelle Mária — elmondta Fecskés Erzsébet
9. Nemes Nagy Ágnes: Téli angyal — elmondta Füleki Erzsébet
10. William Shakespeare: Antonius és Cleopatra (Cleopatra monológja) — elmondta Fecskés Erzsébet
11. Guy de Maupassant: A holdsugár dala — fordította Kosztolányi Dezső — elmondta Fecskés Erzsébet
12. Kosztolányi Dezső: A kis kutya — elmondta Fecskés Erzsébet
13. Kiss József: A csók — elmondta Fecskés Erzsébet
14. A gyáva szerető (székely népköltés) — elmondta Lőrinc Zsuzsanna és Némedi Imre

Közreműködött: Zsiga Judit (zongora)

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1985. március 11-én, hétfőn 19 órai kezdettel a régi városháza kék termében tartottuk meg.

Kletjel

CACA U METROU

- Scensko maštanje po romanu Rejmona Kenoa -

Izvodi Dramska sekcija Srednje škole "Svetozar Marković" u Subotici

- Lica:

Caca.....GORDANA POLJAKOVIĆ
Gabrijel.....SLOBODAN RIHTER
Marselina.....ŽAKLINA STANKOVIĆ
Čarli.....MILUTIN GABRIĆ
Madam Trocevka....IVANA BRUSTULOV
Turando.....DEJAN PETROVIĆ kg.
Fedor Balanović...BRANISLAV SKENDEROVIĆ
Gridu.....SILVESTER BAŠIĆ

- Ostale uloge tumače:

VESNA KLJAJIĆ, KORNELIJA KOVAČEVIĆ, BRANISLAV KRIČKOVIĆ, STEVAN LEBOVIĆ, DIJANA MIKULIĆ kg., KSENIJA MILETIĆ, SONJA NEORČIĆ, NATALIJA PEROVIĆ, OLIVERA PETROVIĆ, VLATKO PRIMORAC, JOVAN RADOJKOVIĆ, MARTA RADULOVIĆ, GORAN ROTIM kg., JASMINA ŠEŠEVIĆ i BLANKA TEMUNOVIĆ

- Tehnička ekipa:

NEBOJŠA BOGOVAC, STEVO DJEDOVIĆ, ANTAL KELE, ROBERT KIRHENMAJER, GORAN MIJAJLOVIĆ, SERGEJ RADULOVIĆ, VLADIMIR VIDAKOVIĆ, DEJAN VUKOVIĆ

- Tehničko vodjstvo: IŠTVAN RAC

- Modelar: EVA KOVAČEVIĆ

- Izbor teksta: MARIJA KOPUNOVIĆ

- Dramatizacija: OLGA AFANASJEVA TOROK

Predstava će se održati u _____

Rendkívüli (596.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XVIII. évf. 1. (167.) szám*

Kosztolányi Dezső

A SZEGÉNY KISGYERMEK PANASZAI

Színpadi játék

Szereposztás

A kisded . . . . . Losonc Andrea
Az emlékek megtestesítői . . . Kerek Edit, Lovas Ildikó, Lőrinc Erika Lőrinc Zsuzsanna, Mádi Erzsébet és Urbán Mária

Fuvolarögtönzések: Póka Zoltán

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1985. március 21-én, csütörtökön 18 órai kezdettel Bajmokon, a színházteremben tartottuk meg az amatőr színjátszók községi szemléjén.

Rendkívüli (597.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XVIII. évf. 2. (168.) szám*

KÖZÉPKORI FRANCIA BOHÓZATOK

Ismeretlen szerző

AZ ÜSTFOLDOZÓ

Fordította: Hárs György

A férfi: . . . . . Kónya Tibor
Az asszony . . . . . Kerek Edit
Az üstfoldozó . . . . . Szilágyi József

Kristina Jakovljev

Lőrinc Erika

Sirbik Erzsébet

Szemerédy Virág

André de la Vigne

A VAK ÉS A SÁNTA

Fordította: Fodor András

A vak . . . . . ifj. Korhecz Tamás
A sánta . . . . . Szebenyi Brindza Zoltán

Ismeretlen szerző

A DÉZSA

Fordította: Nagy László

Jaquinot . . . . . Kónya Tibor
A feleség . . . . . Mádi Erzsébet
Az asszony . . . . . Nagy Ragyogó Zsuzsanna

Rutebouef

A CSODABALZSAMÁRUS MONDÓKÁJA

Közjáték

Fordította: Benjámin László és Lukács Sándor

A csodabalzsamárus . . . . . Némedi Imre
A szolgálatkész szellem . . . . . Szekulity Angéla

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1985. március 21-én, csütörtökön 19.30 órai kezdettel Bajmokon a színházteremben tartottuk meg az amatőr színjátszók községi szemléjén.

ÜNNEPI MAGASBAN — U PRAZNIČNIM VISINAMA

Emlékezés Kosztolányi Dezsőre születésének 100. évfordulóján
Spomen-veče povodom 100-godišnjice rođenja Dezsőa Kosztolányija

1. Maurice Ravel: Jeu d'eau — zongorán előadta Basch Mária
2. Fehér Ferenc: Szabadka — elmondta K. Pajor Gizella
3. Kosztolányi otthonában (filmvetítés)
4. Dér Zoltán: A százéves Kosztolányinak
5. Dudás Károly: Esti Kornél utolsó hazalátogatása
6. Dudás Kálmán: Biztos láng — elmondta Pataki László
7. Johann Sebastian Bach: Szólószonáta (a-moll), Andante — hegedűn előadta Pekár Tibor

Kosztolányi Dezső művei

8. Mostan színes tintákról álmodom; Lánc, lánc, eszterlánc — elmondta Sziráczky Katalin
9. Mi van még itt? — elmondta Bada Irén
10. Most harminckét éves vagyok — elmondta Horváth Emma
11. Szülőföldem bús határa, hajh — elmondta Toholyevity Bezsana
12. Lányi Ernő—Kosztolányi Dezső: Üllői úti fák; Molcer Mátyás—József Attila: Tedd a kezed; Ringató — énekelte Komjáthy Ildikó, zongorán kísérte Hényel Mária
13. Édesapám — részletek — elmondta Krekity Olga
14. Aranysárkány — részlet — felolvasta Karna Margit
15. Pacsirta — részlet — felolvasta K. Pajor Gizella
16. Három népdal: Zöld erdőben...; Egy gyenge kis madár...; A csitári hegyek alatt — énekelte Komjáthy Ildikó, zongorán kísérte Hényel Mária
17. Februári óda — elmondta Kovács Frigyes
18. Halotti beszéd — elmondta Horváth Emma
19. Hajnali részegség — elmondta Czifra Erika
20. Szeptemberi áhítat — elmondta Pataki László
21. Bojim se (Én félek) — preveo Josip Velebit — kazivala Olga Afanasjeva Torok
22. Februarska oda (Februári óda) — preveo Enver Čolaković — kazivala Olga Molnar Međeri
23. Hor žalosti (Gyászkar) — preveo Ivan Ivanji — kazivala Olga Afanasjeva Torok
24. Jovan Dučić: Női arckép; Milan Rakić: Szerelmes vers — Kosztolányi Dezső fordításai — elmondta Tallós Zsuzsa
25. Guy de Maupassant: A holdsugár dala — Kosztolányi Dezső fordítása — elmondta Fecskés Erzsébet
26. Pjotr Iljics Csajkovskij: Meditáció — hegedűn előadta Pekár Tibor, zongorán kísérte Basch Mária

A műsort összeállította: Dér Zoltán és Horváth Emma

Az előadást 1985. március 28-án, csütörtökön 19 órai kezdettel
a régi városháza dísztermében tartottuk meg.

PANONIJA — PANNÓNIA

Fehér Kálmán-est

Műsoron: Beszélgetés Fehér Kálmán műveiről
Az est vendége: Fehér Kálmán
Közreműködött: Sava Babić
A beszélgetést vezette: Szöllősy Vágó László

Az előadást 1985. április 11-én, csütörtökön 18 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében
a Nyitott Könyvvel együtt tartottuk meg.

Rendkívüli (600.) szám *1985. IV. 11.*

Déry Tibor

ÜVEGFEJŰ BORBÉLY

Színpadi játék

Előadta: Bittermann Csilla, Bölcskei Zsuzsanna, Kiss Gusztáv, Kovács Bibianna, László Edit, Lovas Ildikó, Póka Zoltán és Sulyok Angéla
Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1985. április 11-én, csütörtökön 14 órai kezdettel a Népkörben tartottuk meg a Középiskolások Művészeti Vetélkedője keretében.

Rendkívüli (601.) szám *1985. IV. 11.*

MOSOLYGÓ TISZA MENTE

Színpadi játék zentai és Zenta környéki anekdotákból Tőke István gyűjtése nyomán

Az előadást 1985. április 11-én, csütörtökön 20.30 órai kezdettel a középiskolások otthonában tartottuk meg.

Rendkívüli (602.) szám *1985. IV. 13.*

MOSOLYGÓ TISZA MENTE

Színpadi játék zentai és Zenta környéki anekdotákból Tőke István gyűjtése nyomán

Az előadást 1985. április 13-án, szombaton 19.30 órai kezdettel a zentai Thurzó Lajos Művelődési Ház nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (603.) szám Kosztolányi Dezső *XVIII. évf. 3. (169.) szám*

Irodalmi Színpad

Kosztolányi Dezső

A SZEGÉNY KISGYERMEK PANASZAI

Színpadi játék

Kísérőrendezvény: Urbán Gábor Kosztolányi-illusztrációinak tárlata

A tárlatot megnyitotta: Gyermán Tibor

Az előadást 1985. április 15-én, hétfőn 19.30 órai kezdettel a Gyermekszínházban tartottunk meg.

Rendkívüli (604.) szám Déry Tibor *1985. IV. 20.*

ÜVEGFEJŰ BORBÉLY

Színpadi játék

Előadta: Bölcskei Zsuzsanna, Lovas Ildikó, Lőrinc Zsuzsanna, Nagy Abonyi Valéria és Póka Zoltán

Az előadást 1985. április 20-án, szombaton 9.30 órai kezdettel a bácsszőlősi általános iskola egyik tantermében tartottuk meg.

Kosztolányi Dezső
A SZEGÉNY KISGYERMEK PANASZAI

Színpadi játék

Kísérőrendezvény: Urbán Gábor Kosztolányi-illusztrációinak tárlata

Az előadást 1985. május 20-án, hétfőn 19 órai kezdettel az újvidéki Bölcsészettudományi Kar mozitermében tartottuk meg.

Rendkívüli (606.) szám *1985. V. 20.*

MOSOLYGÓ TISZA MENTE

Színpadi játék zentai és Zenta környéki anekdotákból Tőke István gyűjtése nyomán

Az előadást 1985. május 20-án, hétfőn 20 órai kezdettel az újvidéki Bölcsészettudományi Kar mozitermében tartottuk meg.

XXVIII. évf. 5. (607.) szám *1985. X. 29.*

HOLDPATAK

Kenyeres Kovács Márta-emlékest

Műsor

1. Gubás Ágota írása — felolvasta K. Pajor Gizella
2. Sećanja o Marti Kovač Kenjereš — govorio Petar Vukov

Kenyeres Kovács Márta versei

3. Fohász — elmondta Szekulity Angéla
4. Fölszállott a sármány — elmondta Nagy Ragyogó Zsuzsanna
5. Kristályvíz forrásán kristálytekintetnek — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
6. A kedvest meglelni — elmondta Nagy Ragyogó Zsuzsanna
7. Kigyuladt az erdő — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
8. Nyáreső — elmondta Szekulity Angéla
9. Száz apró lángocska — elmondta Lőrinc Zsuzsanna

Kenyeres Kovács Márta fordításai

10. Jožef Debreceni: Bojovna — prevod Marta Kovač Kenjereš i Petar Vukov kazivala Olga Afanasjeva Torok
11. Marija Šimoković: Hogyan jön a szerelem? — elmondta Binszki Teréz
12. Desanka Maksimović: Elválás után — elmondta Lőrinc Erika
13. Jožef Debreceni: Pesma u plavom — prevod Marta Kovač Kenjereš i Petar Vukov — kazivala: Olga Afanasjeva Torok
14. Jura Kaštelan: A jövőben is élni — elmondta Binszki Teréz
15. Kenyeres Kovács Márta: Fohász — elmondta Szekulity Angéla

Közreműködött Molcer Mátyás, aki zongorán Kenyeres Kovács Márta szerzeményeit (ősbemutató) a következő sorrendben adta elő: 1. Sonate dramatique, 2. Vágyakozás, 3. Gyászinduló

Katona János képzőművészeti munkáinak tárlatát Gyermán Tibor nyitotta meg

Rendező: Horváth Emma

Előadást 1985. május 29-én, szerdán 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

DRUŽIMO SE — BARÁTKOZUNK!

JA BIVŠI DEČAK

Dramski igrokaz

U izvođenju učenika HTSŠ „Lazar Nešić" i ŠC „Svetozar Marković" iz Subotice

Učestvovali su: Milutin Gabrić, Marica Kovačević, Olivera Kovačević, Stevan Lebović, Miroslav Lero, Đurđica Matijević, Eleonora Petkov, Vlatko Primorac, Zoran Trklja, Branko Zrnić

Muzička pratnja: Biljana Bogdanović, Aleksandar Ivanković, Đorđe Lazičić, Mirjana Marčkić, Zorana Vidaković

Režija: Marija Kopunović

T. S. Eliot—A. L. Webber

MACSKÁK

Musical

Közreműködött: Antal Magda, Bubori Szilvia, Farkas Éva, Igaz Elza, Kosaras Csilla, Kovács Éva, Kőrösi Edit, Királyevics Valéria, Krunyi Zsozsó, Molnár Ibolya, Molnár Péter, Nemes Valéria, Papp Szilvia, Pataki Valéria, Rudics Ildikó, Recskó Ágota, Sándor Csaba, Simon Attila, Szilágyi Laura, Szagmajszter Ildikó

Rendező: Katona Nándor

Az előadást 1985. május 30-án, csütörtökön 19.30 órai kezdettel a Gyermekszínházban tartottuk meg.

Nemcsak irodalmi színpadunk, hanem a közönség is életjelt adott magáról

TUTTIFRUTTI

Zenés irodalmi összeállítás

Műsor

1. Johann Sebastian Bach: Prelúdium — zongorán előadta Estera Sedlak
2. Ismeretlen akkád költő: Himnusz a Naphoz — fordította Rákos Sándor — elmondta Barabás Mónika
3. Lányi Ernő: Idill — zongorán előadta Estera Sedlak
4. Áprily Lajos: Kalács, keddi kalács — elmondta Vass Éva
5. Kosztolányi Dezső: A szegény kisgyermek panaszai — részlet — elmondta Erdélyi Csilla
6. Frédéric Chopin: Es-dúr nocturne — zongorán előadta Branka Dumenčić
7. Alekszandr Szergejevics Puskin: Tatjana levele Anyeginhez — fordította Áprily Lajos — elmondta Nagy Ragyogó Zsuzsanna
8. Arany János: A méh zománca — elmondta Szekulity Angéla
9. Fryderyk Franciszek Chopin: Asz-dúr keringő — elmondta Estera Sedlak
10. Armand Sully-Prudhomme: Az eltört váza — fordította Áprily Lajos — elmondta Nagy Ragyogó Zsuzsanna
11. Jean Rousselot: Emléktábla Daisy kutyámnak — fordította Képes Géza — elmondta Szekulity Angéla
12. Radnóti Miklós: Két töredék — elmondta Nagy Ragyogó Zsuzsanna
13. Fryderyk Franciszek Chopin: F-moll etűd — zongorán előadta Branka Dumenčić
14. Walter de la Mare: A fátyol — fordította Kosztolányi Dezső — elmondta Vass Éva
15. Alain Bosquet: Újságomban — fordította Képes Géza — elmondta Szekulity Angéla
16. Komlós János: Kinek van peche? — részlet — elmondta Szilágyi József
17. Jean de la Fontaine: A róka meg a gólya — elmondta Barabás Mónika
18. Ivan Andrejevics Krilov: A holló és a róka — fordította Szabó Lőrinc — elmondta Szekulity Angéla
19. Witold Lutoslawski: Perpetuum mobile — előadta Estera Sedlak
20. Hervay Gizella: Sárkányos mese — elmondta Márki Katalin
21. Szergej Vasziljevics Rahmaninov: — Esz-dúr etűd — zongorán előadta Blaženka Bačlija
22. Zelk Zoltán: Egyszer én a kirakatban — elmondta Márki Katalin
23. Zelk Zoltán: Kóc, kóc — elmondta Erdélyi Csilla
24. Zelk Zoltán: Hová szaladsz, vízipók? — elmondta Márki Katalin
25. Zelk Zoltán: Horgászok — elmondta Erdélyi Csilla
26. Marutajev: Koncertetűd — zongorán előadta Branka Dumenčić
27. Rátonyi Róbert: Az igazgató — elmondta Szilágyi József
28. Gianni Rodari: A bélyeg — elmondta Vass Éva
29. Rátonyi Róbert: A diplomata — elmondta Szilágyi József

A műsort vezette: Krekity Olga

Harangozó Éva és Palencsár Zsuzsanna grafikáinak tárlatát Lőrinc Zsuzsanna nyitotta meg.

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1985. június 11-én, kedden 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

XXVIII. évf. 6—7. (610.) szám *1985. VI. 17.*

SZÁRAZ KÚTGÉM, ÜRES VÁLÚ

Zenta környéki betyárnóták, pásztordalok és balladák

Közreműködött: a Népkör Ballangó együttese (Balázsevics János, Kiss Ferenc, Milánovics Sándor, Szöllősy Vágó János és Tandi Tibor) valamint Németh János és Szöllősy Vágó Veronika

Az est vendégével, Tripolsky Gézával Cservenák Róbert beszélgetett

Rendező: Szöllősy Vágó László

Az előadást 1985. június 17-én, hétfőn 20.30 órai kezdettel a Kultúrotthon udvarában tartottuk meg.

XXVIII. évf. 8. (611.) szám *1985. VIII. 29.*

TÖBBEN IS LEHETNÉNK

Az összesített Csáth Géza Művészetbaráti Kör műsora

Műsor

1. Kosztolányi Dezső: A szegény kisgyermek panaszai — részlet — elmondta Erdélyi Csilla
2. Csokonai Vitéz Mihály: A rózsabimbóhoz — elmondta R. Barta Erika
3. Garai Gábor: A rózsa — elmondta K. Pajor Gizella
4. Szép Ernő: Pitypang — elmondta Molnár Gábor Marianna
5. Váci Mihály: Mikor vetkezni kezd... — elmondta Göncő Károly
6. Ady Endre három szerelmes verse — elmondta Veisenberger Anna
7. Juhász Gyula: Anna örök — elmondta Losonc Gyula
8. Juhász Gyula: Cézár halála — elmondta Péics Hajnalka
9. Miroslav Krleža: Napjaink éneke — fordította Ács Károly — elmondta Bakurek Emília
10. Fehér Ferenc: A füttyös fiú története — elmondta Gyarmati Erzsébet
11. Babits Mihály: Héphaisztosz — elmondta Horváth Militicsi Attila
12. Nagy László: Ha döng a föld — elmondta Szalma Gabriella
13. Móra Ferenc: Ének a búzamezőkről — részlet — elmondta Krekity Olga
14. Petőfi Sándor: Hírös város az aafődön Kecskemét — elmondta J. Lajkó Tilda
15. Vörösmarty Mihály: Petike — elmondta Nagy Ragyogó Zsuzsanna
16. Indonéz gyermekdalok — előadta Molnár Gábor Marianna
17. László-Bencsik Sándor: Mesejáró Rebeka és Tengerjáró Tóbiás — részlet — elmondta Losonc Andrea
18. Indonéz gyermekdalok — előadta Molnár Gábor Marianna
19. Gianni Rodari: A bélyeg — előadta Vass Éva
20. Lev Novozsenov: Eltűnt a király — fordította Gellért György — elmondta Sulyok Angéla
21. Mándy Iván: Vízizene — részlet — elmondta Lovas Ildikó
22. Komlós János: Kinek van peche? — elmondta Szilágyi József
23. Petőfi Sándor: Ezrivel terem a fán a meggy — elmondta Göncő Károly

Népdalokat énekelt: Huszár Elvira

Kísérőrendezvény: Horváth Militicsi Attila tusrajzainak kiállítása
A műsort vezette és a kiállítást megnyitotta: Krekity Olga

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1985. augusztus 29-én, csütörtökön 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

PÁN ÉBREDÉSE

- Összeállítás Kosztolányi Dezső görög - római tárgyú verseiből -

A HARANGOK IS FELMERENGTEK

- Emlékest Tóth Árpád születésének 100. évfordulója alkalmából -

KÖNNYŰ, HALK BESZÉD

ÖSSZEÁLLÍTÁS

DSIDA JENŐ

VERSEIBŐL

MEGTALÁLSZ ?

- ÖSSZEÁLLÍTÁS

WEÖRES SÁNDOR

VERSEIBŐL -

Szöllősy Vágó László

Horváth Emma

XXVIII. évf. 9. (612.) szám *1985. IX. 2.*

MI MARAD MEG 2000-RE? — ŠTA ĆE OSTATI 2000-TE GODINE?

Beszélgetés a népi műemlékekről — Razgovor o narodnoj arhitekturi

Közreműködött: Csipa József, Bela Duranci, Harkai Imre, Goran Martinović, Miomir Petrović, Antun Rudinski, Ignacije Tonković és Gordana Vujnović

A beszélgetést vezette: Beszédes Valéria

Az *Élet a csantavéri napsugaras házakban* című fényképkiállítást Petkovics Zoltán és Sonja Međanski nyitotta meg

Az előadást 1985. szeptember 2-án, hétfőn 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (613.) szám *1985. IX. 30.*

PÁN ÉBREDÉSE

Összeállítás Kosztolányi Dezső görög—római tárgyú verseiből

Műsor

1. Bevezető és összekötő szöveg — elmondta dr. Sturcz Béláné
2. Pán ébredése — elmondta Szilágyi József, majd Nagy Abonyi Valéria
3. Mercurius — elmondta Szekulity Angéla, majd R. Barta Erika
4. Venus mystica — elmondta Füleki Erzsébet, majd Fecskés Erzsébet
5. Agamemnon és Odüsszeüsz — elmondta Szekulity Angéla, majd Losonc Gyula
6. Ikarosz — elmondta Vass Éva, majd Urbán Mária

7. Demoszthenész — elmondta Nagy Ragyogó Zsuzsanna, majd Sulyok Angéla
8. Platón olvasása közben — elmondta Nagy Ragyogó Zsuzsanna, majd Lőrinc Erika
9. A bölcs halála — elmondta Barabás Mónika, majd Veisenberger Anna

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1985. szeptember 30-án, hétfőn 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (614.) szám *1985. X. 7.*

SPENÓT A FALON

Kopeczky László könyvének bemutatója

Műsor

1. Kopeczky László: Dráma a fülön — elmondta Szilágyi József
2. Dér Zoltán: Az éden tövisei
3. Beszélgetés az íróval — vezette Dér Zoltán
4. Spenót a falon (arlequinade) — előadta Lőrinc Zsuzsanna és Némedi Imre

Közreműködött: Branka Hegediš (harmonika) és Pekár Szilvia (hegedű)

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1985. október 7-én, hétfőn 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Előadásainkon Huszár Elvira énekesként is, karmesterként is fellépett

A legifjabb nemzedék két ígéretes tehetsége
Emil Gabrić *Farkas Csongor*

Rendkívüli (615.) szám *1985. X. 19.*

SPENÓT A FALON

Kopeczky László új könyvének bemutatója

Az előadást 1985. október 19-én, szombaton 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (616.) szám *1985. X. 23.*

PÁN ÉBREDÉSE

Összeállítás Kosztolányi Dezső görög—római tárgyú verseiből

Az előadást 1985. október 23-án, szerdán 19 órai kezdettel a régi gimnázium dísztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (617.) szám *1985. X. 24.*

A HUNYÓ VAGYOK

Válogatás a soron következő Gál László-emlékestből

Az előadást 1985. október 24-én, csütörtökön 18 órai kezdettel a Petar Drapšin utcai gerontológiai klubban tartottuk meg.

XXVIII. évf. 10. (618.) szám *1985. X. 28.*

A HUNYÓ VAGYOK

Emlékműsor Gál László halálának tízéves évfordulóján

Műsor

1. Hózsa Éva bevezetőjét felolvasta Gyarmati Erzsébet
2. Szó a szélben — elmondta Gyarmati Erzsébet
3. Jós vers kávézaccból — elmondta Szekulity Angéla
4. Sakk — elmondta Barabás Mónika

5. Ének egy mandulafáról — elmondta Gyarmati Erzsébet
6. Út — elmondta Barabás Mónika
7. Ünnep — elmondta Szekulity Angéla
8. Csöndes vers hóról, emberről, békéről — elmondta Barabás Mónika
9. Tavasz elvtársnőhöz — elmondta Sulyok Angéla
10. A nap — elmondta Sulyok Angéla
11. Estefelé — elmondta Gyarmati Erzsébet
12. Gombóc — elmondta Barabás Mónika
13. Utánam — elmondta Sulyok Angéla
14. Vers az óráról — elmondta Hevér Anikó
15. Én és te — elmondta Vass Éva
16. Gyermekjátékok — Losonc Andrea és a lányok
17. Gyermekjátékok 3. — elmondta Vass Éva
18. Kép — elmondta Szekulity Angéla
19. Fény a városból — elmondta Vass Éva
20. A tananyag — elmondta Némedi Imre
21. Színek 1.,2. — elmondta Némedi Imre

A keretjáték szereplői:

Erzsi néni	Gyarmati Erzsébet
Andi, Erzsi néni kislánya	Losonc Andrea
Imre bácsi, Erzsi néni öccse	Némedi Imre
Vendéglányok	Hevér Anikó és Sulyok Angéla
Szomszédlányok	Barabás Mónika és Vass Éva
Albérlő	Szekulity Angéla

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1985. október 28-án, 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (619.) szám *1985. XI. 5.*

KÖSZÖNÖM ADDIG IS

Munk Artúrra emlékeztünk halálának harmincadik évfordulóján

Bevezetőt mondott és a beszélgetést vezette: Krekity Olga
Az író műveiből részleteket olvasott fel: Balogh Béla, Losonc Gyula, Lőrinc Erika és Lőrinc Zsuzsanna
Az est vendége: Munk György
Közreműködött: Pekár Lilla (hegedű) és Basch Mária (zongora)
Kísérőrendezvény: Alkalmi kiállítás Munk Artúr könyveiből és az íróhoz kapcsolódó dokumentumokból Duránti Ilona gondozásában
Rendező: Krekity Olga

Az előadást 1985. november 5-én, kedden 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár olvasótermében tartottuk meg a Városi Könyvtár Kultúrtribünjével együtt.

Rendkívüli (620.) szám *1985. XI. 17.*

SPENÓT A FALON

Kopeczky László új könyvének bemutatója

Az előadást 1985. november 17-én, vasárnap 9 órai kezdettel a Gerontológiai Központban tartottuk meg.

Kosztolányi Dezső

A SZEGÉNY KISGYERMEK PANASZAI

Színpadi játék

Az előadást 1985. november 19-én, kedden 19 órai kezdettel a Gyermekszínházban tartottuk meg.

KÖZÉPKORI FRANCIA BOHÓZATOK

Az előadást 1985. november 22-én, pénteken 19 órai kezdettel a Gyermekszínházban tartottuk meg.

ÁRVA ÉG

Megemlékezés József Attiláról születésének 80. évfordulóján

Műsor

József Attila versei

1. József Attila — elmondta ifj. Dörfler Viktor
2. Keressük az igazságot — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
3. A tőkések hasznáról — elmondta Gyarmati Erzsébet
4. Kertész leszek — elmondta Barabás Mónika
5. A kanász — elmondta Vass Éva
6. Jutka verse — elmondta Szekulity Angéla
7. Búza — elmondta Gyarmati Erzsébet
8. Éhség — elmondta Hevér Anikó
9. Bérmunkás-ballada — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
10. Gyöngy — elmondta Vass Éva
11. Hangya — elmondta Lovas Ildikó
12. Harmatocska — elmondta Barabás Mónika
13. A rengő lomb virágban ég — elmondta Szekulity Angéla
14. Ifjúmunkás — elmondta Hevér Anikó
15. Pernyetánc — elmondta Vass Éva
16. Amikor az utcán átment a kedves — elmondta Szekulity Angéla
17. Dúdoló — elmondta Barabás Mónika
18. Proletárdal — elmondta ifj. Dörfler Viktor
19. Dalocska — elmondta Vass Éva
20. Spenót — elmondta Lovas Ildikó
21. Alkalmi vers a szocializmus állásáról Ignotusnak 6. — elmondta Szekulity Angéla
22. Kirakják a fát — elmondta ifj. Dörfler Viktor
23. Szappanos víz — elmondta Gyarmati Erzsébet
24. József Attila — elmondta ifj. Dörfler Viktor

Bevezető: Horváth Emma

Közreműködött: Surján Vendel (klarinét)

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1985. november 26-án, kedden 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Életjel

Rendkívüli (644.) sz. | Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad XIX. ÉVF. 11. (185.) SZ. | 1986. IV. 21.

Moldova György:

ERNESTO CHE GUEVARA NAPLÓJA

- színpadi játék -

Szereplők:

Ernesto Che Guevara
ifj. DÖRFLER VIKTOR

Edesanyja:
SZEKULITY ANGÉLA

Aleida:
BARABÁS MÓNIKA

Tánya:
VASS ÉVA

Tizedes:
KESZÉG LÁSZLÓ

Technikai rendező:
VAKULA ZOLTÁN

Világosító:
KISS CSONGOR

Színpadra alkalmazta és rendezte:
HORVÁTH EMMA

Az előadást 1986. április 21-én, hétfőn tartjuk a Gyermekszínházban 20 órai kezdettel

Belépőjegy 30 dinár

Rendkívüli (624.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XVIII. évf. 7. (173.) szám*

SZÁZADOS NEVETÉS

Humoros összeállítás

Műsoron

1. Középkori francia bohózatok
2. Kopeczky László: Spenót a falon

Közreműködött: Surján Vendel (klarinét)

Az előadást 1985. november 27-én, szerdán 21.30 órai kezdettel a budapesti Schönherz Zoltán Kollégium színháztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (625.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XVIII. évf. 8. (174.) szám*

A SZEGÉNY KISGYERMEK PANASZAI

Színpadi játék

Közreműködött: Surján Vendel (klarinét)

Az előadást 1985. november 28-án, csütörtökön 17 órai kezdettel a budapesti Schönherz Zoltán Kollégium színháztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (626.) szám *1985. XI. 28.*

EGYETLEN SZÓ

Válogatás Jugoszlávia népeinek és nemzetiségeinek költészetéből, valamint összeállítás azokból a művekből, amelyeket a Csáth Géza Művészetbaráti Kör tagjai leginkább kedvelnek

Műsor

1. Aco Sopov: Imádság egy egyszerű, de még meg nem lelt szóért — fordította Fehér Ferenc — elmondta Mádi Erzsébet
2. Fehér Ferenc: Egyetlen szó — elmondta Némedi Imre
3. Laza Kostić: Santa Maria della Salute — fordította Ács Károly — elmondta Fecskés Erzsébet
4. Aco Sopov: Vers — fordította Fehér Ferenc — elmondta Mádi Erzsébet
5. Ivan Minatti: Valakit szeretned kell — fordította Fehér Ferenc — elmondta Szekulity Angéla
6. Ali Podrimja: Hívások — fordította Feher Ferenc — elmondta Lőrinc Erika
7. Jure Kaštelan: A kő panasza — fordította Ács Károly — elmondta Lovas Ildikó
8. Ács Károly: Menetrend dicsérete — elmondta Urbán Mária
9. Kajetan Kovič: A fekete golyó — fordította Lator László — elmondta Gyarmati Erzsébet
10. Blažo Šćepanović: A puska — fordította Brasnyó István — elmondta Nagy Ragyogó Zsuzsanna
11. Azem Shkreli: Szurdok — fordította Fehér Ferenc — elmondta Lőrinc Erika
12. Izet Sarajlić: Mit mond Tamara? — fordította Csuka Zoltán — elmondta Losonc Gyula

Szünet

13. Nemes Nagy Ágnes: A lovak és az angyalok — elmondta Urbán Mária
14. Füst Milán: Nyilas hava — elmondta Lőrinc Erika
15. Szabó Lőrinc: Lelle Mária — elmondta Fecskés Erzsébet
16. Federico García Lorca: A kiontott vér — fordította Nagy László — elmondta Mádi Erzsébet
17. Juhász Gyula: Anna örök — elmondta Losonc Gyula

18. Fehér Ferenc: A füttyös fiú története — elmondta Gyarmati Erzsébet
19. Tóth Árpád: Április — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
20. Mándy Iván: Vizizene — részlet — elmondta Lovas Ildikó
21. Lev Novozsenov: Eltűnt a király — fordította Gellért György — elmondta Sulyok Angéla
22. Ivan Andrejevics Krilov: A holló és a róka — fordította Szabó Lőrinc — elmondta Szekulity Angéla
23. Tóth Árpád: A holdkóros apród története — elmondta Losonc Gyula és Lőrinc Zsuzsanna
24. Vörösmarty Mihály: Petike — elmondta Nagy Ragyogó Zsuzsanna
25. Tisza menti anekdoták — Tőke István gyűjtése — elmondta Kónya Tibor
26. Csépe Imre: Tarisznyások — részlet — elmondta Némedi Imre
27. Komlós János: Kinek van peche? — részlet — elmondta Szilágyi József

Közreműködött: Surján Vendel (klarinét)

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1985. november 28-án, 19 órai kezdettel a budapesti Martos Flóra Kollégium társalgójában tartottuk meg.

XXVIII. évf. 12. (627.) szám *1985. XII. 16.*

NAKONXIPÁNBAN HULL A HÓ

Juhász Erzsébet Híd-díjas író szerzői estje

Műsoron: Részletek Juhász Erzsébet *Gyöngyhalászok* című elbeszéléskötetéből és *Műkedvelők* című regényéből
Közreműködött: ifj. Dörfler Viktor, Horváth Emma, Kiss Valéria, Krekity Olga, Losonc Gyula, Szekulity Angéla, Urbán Mária, Vass Éva, valamint Pekár Lilla (hegedű) és Székely Mária (zongora)
Bevezetőt mondott és a műsort vezette: Csordás Mihály
Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1985. december 16-án, hétfőn 19 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (628.) szám *1985. XII. 29.*

ARANYTALLÉR

Arany János balladáinak estje

Műsor

1. Bevezető és összekötő szöveg — elmondta dr. Sturcz Béláné
2. Liszt Ferenc: Preludio — zongorán előadta Branka Dumenčić
3. V. László — elmondta Horváth Emma
4. Mátyás anyja — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
5. Liszt Ferenc: Feux follets — zongorán előadta Bajić Ágnes
6. Szondi két apródja — elmondta Horváth Emma
7. Liszt Ferenc: Mazeppa — zongorán előadta Bajić Ágnes
8. Tetemrehívás — elmondta Horváth Emma
9. Liszt Ferenc: Funérailles — zongorán előadta Bajić Ágnes
10. Rossz feleség — népballada — énekelte Huszár Elvira
11. Vörös Rébék — elmondta Urbán Mária
12. Rákóczi kocsmába — népballada — énekelte Huszár Elvira
13. Tengeri-hántás — elmondta Krekity Olga
14. Bogár Imre — népballada — énekelte Huszár Elvira
15. A walesi bárdok — elmondta Horváth Emma
16. Liszt Ferenc: Eroica — zongorán előadta Blaženka Bačlija

Tari Ildikó grafikáinak kiállítását Losonc Gyula nyitotta meg

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1985. december 29-én, vasárnap 19 órai kezdettel a zeneiskola hanversenytermében tartottuk meg.

BÁNÁTIAK SZABADKÁN

Író-olvasó találkozó Kalapis Zoltánnal

Műsor

1. Bevezetőt mondott és az íróval beszélgetett Dudás Károly

   Szemelvények Kalapis Zoltán *Vándorok és letelepülők* című könyvéből

2. A tejhaszon érendálásáról — előadta Barabás Mónika, Bölcskei Zsuzsanna, Szekulity Angéla és Vass Éva
3. A szórványtelepülések felbomlásáról — felolvasta Lőrinc Zsuzsanna
4. A kétlakiságról — felolvasta Balogh Béla
5. A puszták népének szellemi felemelkedéséről — felolvasta Veisenberger Anna
6. Tóbaiak Szabadkán — előadta Szekulity Angéla

Közreműködött a Népkör citerazenekara és asszonykórusa

Művészeti vezető: Szöllősy Vágó László

Urbán Gábor alkalmi tárlatát Gyermán Tibor nyitotta meg

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1986. január 27-én, hétfőn 19 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottunk meg.

Rendkívüli (630.) szám *1986. II. 20.*

SPENÓT A FALON

Kopeczky László könyvének bemutatója

Az előadást 1986. február 20-án, csütörtökön 20.30 órai kezdettel a középiskolások diákotthonában tartottuk meg.

Szalma Gabriella és Kákonyi Tibor Ács Károly Máglyájában

Virginia Woolf Orlandóját Vicei Natália keltette életre

Rendkívüli (631.) szám *1986. II. 21.*

SPENÓT A FALON

Kopeczky László könyvének bemutatója

Az előadást 1986. február 21-én, pénteken 19 órai kezdettel a VIII. Vajdasági Rohambrigád Általános Iskola dísztermében tartottuk meg.

XXIX. évf. 2. (632.) szám *1986. II. 24.*

FÉNYEK EGY ARCON

Író-olvasó találkozó Németh Istvánnal

Műsor

1. Bevezetőt mondott és az íróval beszélgetett Csordás Mihály
   Németh István írásai
2. Rókavár — elmondta Barabás Mónika
3. Felhőnézők — elmondta Vass Éva
4. Molcer Mátyás—Weöres Sándor: Gyermekversek — énekelte Komjáthy Ildikó
5. Ötödik mondat — elmondta Fecskés Erzsébet
6. Egy cselédkönyv lapjai — elmondta Nagy Ragyogó Zsuzsanna
7. Népdalcsokor — énekelte Komjáthy Ildikó
8. Farkaslaka — elmondta Cinkler Éva
9. Népdalcsokor — énekelte Komjáthy Ildikó
10. Titulus nélkül — elmondta Losonc Gyula
11. Vázlat a hűségről — elmondta Lőrinc Zsuzsanna

Közreműködött: Székely Mária (zongora)

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1986. február 24-én, hétfőn 19 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (633.) szám *XIX. évf. 1. (175.) szám*

Kosztolányi Dezső
Irodalmi Színpad

Arany János

RÓZSA ÉS IBOLYA

Színpadi játék

Szereposztás

Rózsa	Szilágyi József
Ibolya	Szekulity Angéla
Boszorkány	Nagy Ragyogó Zsuzsanna
1. király (Ibolya apja)	Keszég László
2. király (Rózsa apja)	Balogh Béla
Cseh királylány	Vass Éva
Mesélők	Barabás Mónika és Lőrinc Zsuzsanna
Mulatók, lakodalmasok	

Rendező: Krekity Olga

Az előadást 1986. március 24-én, hétfőn 19 órai kezdettel a Gyermekszínházban tartottuk meg.

Rendkívüli (634.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XIX. évf. 2. (176.) szám*

Raymond Queneau

CACA U METROU

Scensko maštanje po romanu Rejmona Kenoa

U izvođenju Dramske sekcije Srednje škole „Svetozar Marković" iz Subotice

Lica

Caca	Gordana Poljaković
Gabrijel	Slobodan Rihter
Marselina	Žaklina Stanković
Čarli	Milutin Gabrić
Madam Trocevka	Ivana Brustulov
Turando	Dejan Petrović kg.
Fedor Balanović	Branislav Skenderović
Gridu	Silvester Bašić

Ostale uloge tumače: Dora Buzoganj, Vesna Kljajić, Kornelija Kovačević, Branislav Kričković, Stevan Lebović, Dijana Mikulić kg., Ksenija Miletić, Sonja Neorčić, Natalija Petrović, Vlatko Primorac, Jovan Radojković, Marta Radulović, Goran Rotim kg., Jasmina Šešević i Blanka Temunović

Tehnička ekipa: Nebojša Bogovac, Miodrag Đedović kg., Antal Kele, Robert Kirhenmajer, Goran Mihajlović, Dejan Nikolovski, Sergej Radulović i Dejan Vuković

Glavni tehničar: Ištvan Rac

Modelar: Eva Kovačević

Izbor teksta: Marija Kopunović

Dramatizacija: Olga Afanasjeva Torok

Režija: kolektivna

Az előadást 1986. március 29-én, szombaton 19 órai kezdettel Bajmokon a színházteremben tartottuk meg az amatőr színjátszók községi szemléjén.

Rendkívüli (635.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XIX. évf. 3. (177.) szám*

RÓZSA ÉS IBOLYA

Színpadi játék

Az előadást 1986. március 30-án, vasárnap 19 órai kezdettel Bajmokon a színházteremben tartottuk meg az amatőr színjátszók községi szemléjén.

Rendkívüli (636.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XIX. évf. 4. (178.) szám*

Moldova György

ERNESTO CHE GUEVARA NAPLÓJA

Színpadi játék

Szereposztás

Ernesto Che Guevara	ifj. Dörfler Viktor
Édesanyja	Szekulity Angéla
Aleida	Barabás Mónika
Tánya	Vass Éva
Tizedes	Keszég László

Technikai rendező: Vakula Zoltán

Világosító: Kiss Csongor

Színpadra alkalmazta és rendezte: Horváth Emma

Az előadást 1986. március 30-án, vasárnap 20 órai kezdettel Bajmokon a színházteremben mutattuk be az amatőr színjátszók községi szemléjén.

Rendkívüli (637.) szám *1986. III. 30.*

Kopeczky László

SPENÓT A FALON

Arlequinade

Közreműködött: Lőrinc Zsuzsanna és Némedi Imre

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1986. március 30-án, vasárnap 21 órai kezdettel Bajmokon a színházteremben tartottuk meg az amatőr színjátszók községi szemléjén.

XXIX. évf. 3. (638.) szám *1986. III. 31.*

IZ MRAKA TE, PESMO, ZOVEM . . .

Veče posvečeno stvaralaštvu Stevana Raičkovića

Program

1. Umesto predgovora — govorila Barbara Miklenović
2. Stevan Raičković: Jutro — kazivala Izabela Molnar Međeri
3. Mihovil Logar: Minuet
4. Stevan Raičković: Monolog — kazivala Emilija Horvat
5. Stevan Raičković: Mir — kazivala Olga Molnar Međeri
6. Stevan Raičković: Ispovest — kazivala Olga Cvijanov
7. Stevan Raičković: Najtiša — kazivao Jovan Radojković
8. Stevan Raičković: Niti — kazivala Olga Molnar Međeri
9. Stevan Raičković: Bez naslova — kazivala Emilija Horvat
10. Stevan Raičković: Tugovanka — kazivao Dejan Perčić
11. Stevan Raičković: Knjige — kazivala Izabela Molnar Međeri
12. Stevan Raičković: Pesnička reč i istina — kazivala Barbara Miklenović
13. Pjotr Iljič Čajkovski: Koncert za violinu u D-duru 2. stav

Életjel

XXVII. évf. 11. /587./ sz.

1984. XI. 27.

ÜVEGFEJŰ BORBÉLY

∘Irodalmi összeállítás

Déry Tibor

költészetéből
születésének
90. évfordulóján∘

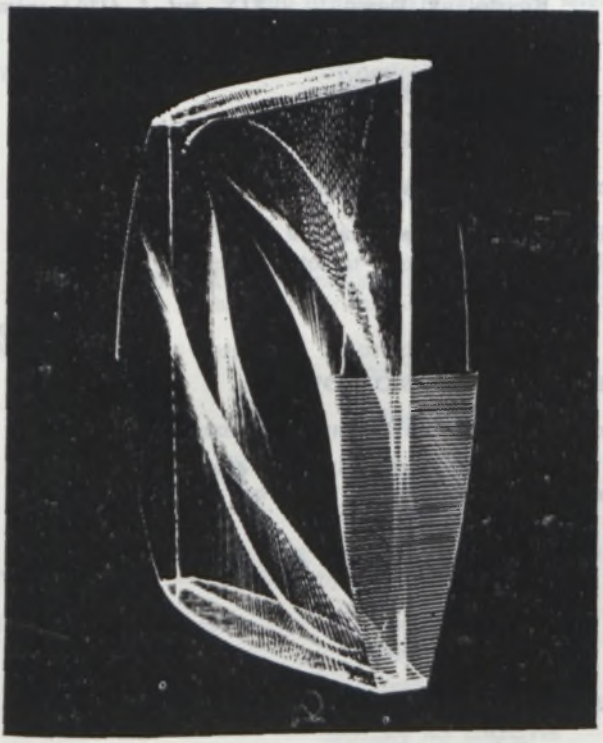

Közreműködik

Binszki Teréz
Kis Valéria
Krekity Olga
Lovas Ildikó
Mádi Erzsébet
Nagy Abonyi Valéria
Póka Zoltán
Sulyok Angéla
Szalma Gabriella

Bevezető:
Hózsa Éva

Rendező:
Horváth Emma

Az előadás 1984. november 27-én, kedden 19.30 órakor kezdődik a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében

Belépőjegy 30 dinár

14. Stevan Raičković: Zapisi o crnom Vladimiru — kazivala Mirjana Stevanović
15. Pjotr Iljič Čajkovski: Melodija
16. Stevan Raičković: Razgovor s ilovačom — kazivala Olga Molnar Međeri
17. Umesto pogovora — govorila Barbara Miklenović
18. Stevan Raičković: Hvala — kazivala Izabela Molnar Međeri
19. Ludvig van Bethoven: Prolećna sonata 1. stav

Izvođači muzičkog intermeca: Tibor Pekar (violina) i Marija Baš (klavir)
Izbor stihova: Barbara Miklenović
Prigodnu izložbu slika Jovana Devića otvorila je Slavica Lakićević

Az előadást 1986. március 31-én, hétfőn 19 órai kezdettel
a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg

Rendkívüli (639.) szám *1986. IV. 7.*

IZ MRAKA TE, PESMO, ZOVEM . . .

Veče posvećeno svaralaštvu Stevana Raičkovića

Az előadást 1986. április 7-én, hétfőn 18 órai kezdettel
a VIII. Vajdasági Rohambrigád Általános Iskola olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (640.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XIX. évf. 5. (179.) szám*

Raymond Queneau

CACA U METROU

Scensko maštanje po romanu Rejmona Kenoa

Az előadást 1986. április 9-én, szerdán 19 órai kezdettel
a Népszínház nagytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (641.) szám *1986. IV. 10.*

IZ MRAKA TE, PESMO, ZOVEM . . .

Veče posvećeno svaralaštvu Stevana Raičkovića

Az előadást 1986. április 10-én, csütörtökön 18 órai kezdettel
a középiskolások diákotthonában tartottuk meg.

Rendkívüli (642.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XIX. évf. 6. (180.) szám*

Moldova György

ERNESTO CHE GUEVARA NAPLÓJA

Színpadi játék

Az előadást 1986. április 11-én, pénteken 9 órai kezdettel
a Népkör nagytermében tartottuk meg a középiskolások hagyományos színművészeti vetélkedőjén.

Egy drámai és egy vidám jelenet
(Enzensberger: *A Titanic pusztulása;* Karinthy: *Az emberke tragédiája)*

Rendkívüli (643.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Szinpad *XIX. évf. 7. (181.) szám*

Arany János

RÓZSA ÉS IBOLYA

Színpadi játék

Az előadást 1986. április 12-én, szombaton 18 órai kezdettel Kishegyesen a színházteremben tartottuk meg.

Rendkívüli (644.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XIX. évf. 8. (182.) szám*

Moldova György

ERNESTO CHE GUEVARA NAPLÓJA

Színpadi játék

Az előadást 1986. április 21-én, hétfőn 20 órai kezdettel a Gyermekszínházban tartottuk meg.

Rendkívüli (645.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XIX. évf. 9. (183.) szám*

Arany János

RÓZSA ÉS IBOLYA

Színpadi játék

Az előadást 1986. április 22-én, kedden 18 órai kezdettel a VIII. Vajdasági Rohambrigád Általános Iskola dísztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (646.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XIX. évf. 10. (184.) szám*

Raymond Queneau

CACA U METROU

Scensko maštanje po romanu Rejmona Kenoa

Az előadást 1986. április 22-én, kedden 19 órai kezdettel a Gyermekszínházban tartottuk meg.

Rendkívüli (647.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XIX. évf. 11. (185.) szám*

KÉT VÉGLET

Színpadi játékok

Műsor

1. Moldova György: Ernesto Che Guevara naplója
2. Kopeczky László: Spenót a falon

Az előadást 1986. április 23-án, szerdán 19 órai kezdettel tartottuk meg Újvidéken a Bölcsészettudományi Kar mozitermében.

XXIX. évf. 4. (648.) szám *1986. IV. 25.*

A GÖRÖG VISSZHANG

Összeállítás Jannisz Ritszosz sztrugai Aranykoszorú-díjas görög költő verseiből

Műsor

1. Hózsa Éva bevezetőjét felolvasta Horváth Emma
2. Módosulás — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
3. A másik város — elmondta Szekulity Angéla
4. Hallgatag dicséret — elmondta Cinkler Éva
5. A pók — elmondta Mikuska Éva
6. Mindennapi történetek — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
7. Igazi kezek — elmondta Keszég László
8. Változás — elmondta Fecskés Erzsébet
9. A kenyér — elmondta Gyarmati Erzsébet
10. Görögország — elmondta Szekulity Angéla
11. Egyedül feladatával — elmondta Gyarmati Erzsébet
12. Idegen föld — elmondta Mikuska Éva
13. Szokásos meglepetés — elmondta Keszég László
14. Visszaesés — elmondta Cinkler Éva
15. A hatlikú szerencse — elmondta Mikuska Éva
16. Kövek — elmondta Gyarmati Erzsébet
17. Példaképek — elmondta Fecskés Erzsébet
18. Nauszikaa — elmondta Szekulity Angéla
19. Orpheuszhoz — elmondta Balogh Béla
20. Amfiteátrum — elmondta Lőrinc Zsuzsanna

Zenei munkatárs: Vakula Zoltán

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1986. április 25-én, pénteken 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (649.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XIX. évf. 12. (186.) szám*

Raymond Queneau

CACA U METROU

Scensko mašanje po romanu Rejmona Kenoa

Az előadást 1986. május 7-én, szerdán 19 órai kezdettel tartottuk feg Újvidéken a Bölcsészettudományi Kar mozitermében.

Rendkívüli (650.) szám *1986. V. 14.*

A GÖRÖG VISSZHANG

Összeállítás Jannisz Ritszosz sztrugai Aranykoszorú-díjas görög költő verseiből

Az előadást 1986. május 14-én, szerdán 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (651.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XIX. évf. 13. (187.) szám*

RELATA REFERO

Összeállítás a drámatörténetből Raymond Queneau Stílusgyakorlatai alapján

Közreműködtek: Árpási Ildikó, Bence Erika, Borsos Csilla, Csifcsák Ágnes, Egri Daniella, ifj. Korhecz Tamás, Lovas Ildikó, Nagy Tibor, Szebenyi Brindzsa Zoltán és Tóth Mercédesz, a Svetozar Marković Középiskola kulturológiai tagozatának tanulói

Kollektív rendezés
Technikai munkatárs: Haas Róbert

Az előadást 1986. május 22-én, csütörtökön 19.30 órai kezdettel a Népkör nagytermében tartottuk meg.

XXIX. évf. 5. (652.) szám *1986. V. 26.*

KALEVALA
Emlékműsor

1. Köszöntő — elmondta Horváth Emma
2. Jean Sibelius: Finlandia himnusz — zongorán előadta Kantinkoski Mária
3. Lönnrot Illésről beszélt — Hannu Olavi Kantinkoski
4. Ideje volna énekelni — magyarul elmondta Vass Éva, finnül pedig Hannu Olavi Kantinkoski
5. Hannu Olavi Kantinkoski: A Kalevala
6. A világ kezdete — részlet — elmondta Gyarmati Erzsébet
7. Vejnemöjnen muzsikája — részlet — elmondta Barabás Mónika
8. A hárfa eredete — részlet — elmondta Szekulity Angéla
9. A vas eredete — részlet — elmondta ifj. Dörfler Viktor
10. Kis méhecske, szép madárka — részlet — elmondta Gyarmati Erzsébet
11. Ketten egy leányért — részlet — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
12. Az arany menyasszony — részlet — elmondta Urbán Mária
13. Pohja leánya — részlet — elmondta Kökény Gizella
14. Az énekverseny — részlet — elmondta Keszég László
15. A szigeti lányokkal mulatozik — részlet — elmondta Kökény Gizella

16. Anyja megmenti Lemminkejnent — részlet — elmondta Szekulity Angéla
17. Gyorsan elfárad a gyenge — elmondta Vass Éva
18. Akseli Gallen Kallela: Kalevala-illusztrációk (diavetítés)
19. Jean Sibelius: Finlandia himnusz — zongorán előadta Kantinkoski Mária

Az est vendégei: Hannu Olavi Kantinkoski, az újvidéki Bölcsészettudományi Kar finn lektora és felesége, Kantinkoski Mária

Zenei munkatárs: Vakula Zoltán

Technikai rendező: Horváth Militicsi Attila

Kísérőrendezvény: A finn plakát (kiállítás). Megnyitotta: Losonc Gyula
Könyvkiállítás a Városi Könyvtár finnugor anyagából

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1986. május 26-án, hétfőn 19 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

XXIX. évf. 6. (653.) szám *1986. VI. 16.*

A LEVELET VISSZAVIGYÜK?

Tolnai Ottó-est

Műsor

1. Bevezető — elmondta Mák Ferenc
Tolnai Ottó versei
2. Doreen II. — elmondta K. Pajor Gizella
3. Fogni a bika szarvát — elmondta Némedi Imre
4. Pécsi noteszlap — elmondta Keszég László
5. Julian Tamas — elmondta Némedi Imre és Barabás Mónika
6. Aperszű — elmondta Erdélyi Csilla

A szabadkai születésű Danilo Kiš gyermekkori emlékei sejlettek fel összeállításunkban (Lőrinc Zsuzsanna, Erdélyi Csilla)

7. Sellakk vagy mínium — elmondta Keszég László
8. Ollókat — elmondta Erdélyi Csilla
9. Tudta egy napon saját szigete lesz — elmondta Vass Éva
10. Távirat New Yorkból — elmondta Keszég László
11. Ecet-óceánon innen — elmondta Szekulity Angéla
12. A hintázó polc — elmondta Barabás Mónika
13. A trágya is más lesz — elmondta Vass Éva
14. Lusta dög vagy — elmondta ifj. Dörfler Viktor
15. El Coyote — elmondta Erdélyi Csilla
16. Mosolygunk majd — elmondta Szekulity Angéla
17. Az íróval beszélgetett Mák Ferenc

Dobszóló: Keszég László

Kísérőrendezvény: Forum könyvvásár és kiállítás Tolnai Ottó könyveiből a Városi Könyvtár rendezésében

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1986. június 16-án, hétfőn 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

XXIX. évf. 7. (654.) szám *1986. VII. 3.*

HIMNUSZ A FÖLDHÖZ — HIMNA ZEMLJI

Színpadi játék — Scenska igra

Műsor — Program

1. Vesna Parun: Himna zemlji, koja raste pod zvezdama — odlomak — kazivala Snežana Dudaš
2. Branko Ćopić: Rastanak sa drugaricom — odlomak — kazivala Dragica Kostić
3. Grigor Vitez: Egy katona sírverse — elmondta Barabás Mónika
4. Goran Babić: Šta bi morao komunizam? — odlomak — kazivala Szekulity Angéla
5. Csépe Imre: Szabadság — részlet — elmondta Barabás Mónika
6. Paul Eluard: Szabadság — részlet — elmondta Vass Éva
7. Desanka Maksimović: Emlékezés a felkelésre — elmondta Vass Éva
8. Várnai Zseni: Vörös Május — részlet — elmondta Balogh Béla
9. Gyurcsó István: Ha beszélne a kő — elmondta Balogh Béla
10. Mak Dizdar: Zapis o petorici — kazivala Snežana Dudaš
11. Desanka Maksimović: Verujem — kazivala Dragica Kostić

Rendező: Horváth Emma

Rendező: Barbara Miklenović

Az előadást 1986. július 3-án, csütörtökön 17 órai kezdettel a Népkör nagytermében a harcosok napja alkalmából mutattuk be a Svetozar Marković Középiskolával közös rendezvényként.

KISMAMASZEREP

Válogatás a gyermekirodalomból

Műsor

1. Bevezető — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
2. Beney Zsuzsa: Anya dúdolja — elmondta K. Pajor Gizella
3. Szabó Lőrinc: Tücsökzene — három részlet — elmondta J. Lajkó Tilda
4. Szabó Lőrinc: Lóci óriás lesz — elmondta K. Pajor Gizella
5. Szabó Lőrinc: Tücsökzene — részlet — elmondta J. Lajkó Tilda
6. Móricz Mihály—Zelk Zoltán: Kis mese a nincs-erdőről — énekelte U. Kecsenovics Mária
7. Zelk Zoltán: Nem érem el a kilincset — elmondta M. Kerek Edit
8. N. László Endre: A madárdal — elmondta R. Barta Erika
9. N. László Endre: A virágok — csillagok — elmondta R. Barta Erika
10. Orgoványi Anikó: Itt nálatok — elmondta J. Lajkó Tilda
11. József Attila: Altató — elmondta K. Pajor Gizella
12. Fecske Csaba: Hajnalodik — elmondta R. Barta Erika
13. Nemes Nagy Ágnes: A lila fecske — elmondta M. Kerek Edit
14. Weöres Sándor: Buba éneke — elmondta U. Kecsenovics Mária
15. Szentmihályi Szabó Péter: Mókusbál — elmondta R. Barta Erika
16. Móra Ferenc: A cinege cipője — elmondta U. Kecsenovics Mária
17. Móra Ferenc: A csókai csóka — elmondta M. Kerek Edit
18. Petőfi Sándor: Anyám tyúkja — elmondta K. Pajor Gizella
19. Gyurkovics Tibor: Pletykás madarak — elmondta J. Lajkó Tilda
20. Csanádi Imre: A ráérős lajhár — elmondta M. Kerek Edit
21. Móricz Zsigmond: Iciri-piciri — elmondta U. Kecsenovics Mária
22. Garai Péter: Kár — elmondta J. Lajkó Tilda
23. Móra Ferenc: Ének a rétespásztorról — elmondta M. Kerek Edit
24. Tolcsvay László—Beney Zsuzsa: Tündérnóta — énekelte U. Kecsenovics Mária
25. Garai Péter: A pöttyös ruhám — elmondta J. Lajkó Tilda
26. Garai Péter: A buta ajtó — elmondta J. Lajkó Tilda
27. Rónay György: Hazudós mese — elmondta K. Pajor Gizella
28. Petőfi Sándor: Kikiáltó — elmondta J. Lajkó Tilda
29. Janikovszky Éva: Velem mindig történik valami — két részlet — elmondta M. Kerek Edit és U. Kecsenovics Mária

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1986, augusztus 28-án, csütörtökön 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

XXIX. évf. 9. (656.) szám *1986. IX. 29.*

TÖRTÉNELMI VÁROSMAG — ISTORIJSKO GRADSKO JEZGRO

Vetítéssel egybekötött beszélgetés — Rázgovor uz projekciju dijafilmova

A beszélgetést vezette:
Lévay Endre

A beszélgetés részvevői:
Dömötör Gábor, Slobodan Jovanović, Ivan Romić, Antun Rudinski, Gordana Vujnović, Jovan Zorić

A kétnyelvű előadást 1986. szeptember 29-én, hétfőn 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Vallomástevők Déry Tibor Üvegfejű borbélyában
(Lőrinc Zsuzsanna, Binszki Teréz, Sulyok Angéla)

XXIX. évf. 10. (657.) szám *1986. X. 20.*

HANGOK NAGY TANÁRA

Emlékest Liszt Ferenc születésének 175. évfordulója alkalmából

Műsor

1. Liszt Ferenc: Sursum corda — zongorán előadta Bajić Ágnes
2. Paganini—Liszt: E-dúr etűd — zongorán előadta Bajić Ágnes
3. Liszt Ferenc: Hóvihar (Transzcendens etűd) — zongorán előadta Bajić Ágnes
4. Liszt Ferenc: Bízni és égni — énekelte Komjáthy Ildikó
5. Liszt Ferenc: Rigoletto-parafrázis — zongorán előadta Bajić Ágnes
6. Liszt Ferenc: Mefisztó-keringő — zongorán előadta Major Melinda
7. Liszt Ferenc: h-moll szonáta — zongorán előadta Bajić Ágnes
8. Liszt Ferenc: Ha álmom mély — énekelte Komjáthy Ildikó

Zongorakíséret: Székely Mária

Molcer Mátyás összekötő szövegét elmondta:
ifj. Dörfler Viktor, Lőrinc Zsuzsanna, Némedi Imre és Vass Éva
Kísérőrendezvény: a Városi Könyvtár alkalmi kiállítása

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1986. október 20-án, hétfőn 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (658.) szám *1986. X. 30.*

ÜZENETBE FOGLALNI

A fennállásának 15 éves évfordulóját ünneplő szabadkai folyóirat emlékestje

Műsor

1. Fehér Ferenc: Ahol Kosztolányi szülőháza állt — elmondta Szekulity Angéla
2. Kosztolányi Dezső: Bojim se — preveo Josip Velebit — kazivala Olga Afanasjeva Torok
3. Jannisz Ritszosz: Igazi kezek — fordította Képes Géza — elmondta Keszég László
4. Szabó Lőrinc: Lelle Mária — elmondta Fecskés Erzsébet
5. Fehér Ferenc: Egyetlen szó — elmondta Némedi Imre
6. Desanka Maksimović: Három vers a *Kegyelmet kérek* című ciklusból — fordította Brasnyó István — elmondta Lőrinc Zsuzsanna

Az előadást 1986. október 30-án, csütörtökön 18 órai kezdettel a Városi Könyvtár olvasótermében tartottuk meg az Üzenet szerkesztőségével közösen.

Rendkívüli (659.) szám *1986. XI. 3.*

A HARANGOK IS FELMERENGTEK

Emlékest Tóth Árpád születésének 100. évfordulója alkalmából

Műsor

1. Bevezetőt mondott Mák Ferenc
2. Rozskenyér — elmondta Keszég László
3. Jó éjszakát! — elmondta Balogh Béla
4. Fénylő búzaföldek között — elmondta Vass Éva
5. Lélektől lélekig — elmondta ifj. Dörfler Viktor
6. Körúti hajnal — elmondta Szekulity Angéla
7. Láng — elmondta Barabás Mónika
8. Április — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
9. A holdkóros apród története — elmondta Losonc Gyula és Lőrinc Zsuzsanna
10. Őszi kérdés — elmondta Sípos Julianna
11. Este a kilátón — elmondta Sirbik Erzsébet
12. Szeptemberi szonett — elmondta Cinkler Éva
13. Meddő órán — elmondta M. Kerek Edit
14. Elégia egy rekettyebokorhoz — elmondta Fecskés Erzsébet

Tóth Árpád költészetéről beszélgettek: Dobó László, Erdélyi László, Gyulai Nelli, Hózsa Éva és Szathmári István magyartanárok

A beszélgetést vezette: Csetvei Mária

Dobszóló: Keszég László

Kísérőrendezvények: Horváth Militicsi Attila Tóth Árpád verseire készült illusztrációinak tárlata és a Városi Könyvtár alkalmi könyvkiállítása

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1986. november 3-án, hétfőn 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (660.) szám *1986. XI. 14.*

KISMAMASZEREP

Válogatás a gyermekirodalomból

Az előadást 1986. november 14-én, pénteken 17 órai kezdettel a VIII. Vajdasági Rohambrigád Általános Iskola könyvtárának olvasótermében tartottuk meg.

XXIX. évf. 11. (661.) szám *1986. XI. 24.*

„DOK MU JE ČELO ZARILA SVETLOST . . ."

Veče povodom pedesetogodišnjice smrti pesnika Dežea Kostolanjija

Program

1. Uvodne napomene — govorila Barbara Miklenović
2. Franc List: Preludij
3. Deže Kostolanji: Steg — kazivala Marijana Eređin
4. Deže Kostolanji: Moja majka — kazivala Mirjana Stevanović
5. Deže Kostolanji: Sada imam 32 godine — kazivala Emilija Horvat
6. Franc List: Pejsaži
7. Deže Kostolanji: Zajedno s ocem vozom putujem — kazivala Mirjana Stevanović
8. Kosztolányi Dezső: Apámmal utazunk a vonaton — elmondta Szekulity Angéla
9. Deže Kostolanji: Februar — kazivala Dragica Kostić
10. Deže Kostolanji: Sad o raznobojnim tintama snivam — kazivala Marijana Eređin
11. Franc List: Priviđenja
12. Deže Kostolanji: Opomena da se poštuju stariji — kazivala Dragica Kostić
13. Deže Kostolanji: Pijanstvo u svanuće — kazivala Olga Afanasjeva Torok
14. Deže Kostolanji: Posmrtna beseda — kazivala Barbara Miklenović

U razgovoru o radu prevodioca učestvovali su: Zoltan Devavari, Lazar Merković i Matija Molcer

Prevod pesama: Lazar Merković

Voditelj programa: Barbara Miklenović

Az előadást 1986. november 24-én, hétfőn 18.30 órai kezdettel a Városi Könyvtár olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (662.) szám *1986. XI. 26.*

EZ IS, AZ IS

A Csáth Kör tagjai kedves verseiket mondják

Műsor

1. Szabó Lőrinc: Lelle Mária — elmondta Fecskés Erzsébet
2. Vas István: Etruszk szarkofág — elmondta K. Pajor Gizella
3. József Attila: Pernyetánc — elmondta Vass Éva
4. József Attila: Gyöngy — elmondta Vass Éva
5. Gárdonyi Géza: Egy karcolat *Az én falum* című kötetből — elmondta Némedi Imre
6. Alain Bosquet: Újságomban — elmondta Szekulity Angéla
7. Mihail Zadornov: Az élet legszebb napjai — elmondta Barabás Mónika

8. Marcus Valerius Martialis: Epigrammák — elmondta Vass Éva
9. Kostolányi Dezső: Zsivajgó természet (Szúnyog, Kamilla, Nefelejcs) — elmondta Sirbik Erzsébet
10. Piripócsi rossz fiú (angol népköltés) — elmondta Keszég László
11. Ivan Andrejevics Krilov: A holló és a róka — elmondta Szekulity Angéla
12. Mosolygó Tisza mente (népi anekdoták Tőke István gyűjtéséből) — elmondta Balogh Béla
13. Romhányi József: Egy szú végrendelete — elmondta ifj. Dörfler Viktor
14. Leonard Wallicht: Antianyag — elmondta Keszég László
15. Romhányi József: Egy bolha önéletrajza — elmondta ifj. Dörfler Viktor

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1986. november 26-án, szerdán 19.30 órai kezdettel Budapesten a Kőrösi Csoma Sándor Kollégium zeneszobájában tartottuk meg.

Rendkívüli (663.) szám *1986. XI. 27.*

A LEVELET VISSZAVIGYÜK?

Tolnai Ottó-est

Az előadást 1986. november 27-én, csütörtökön 19.30 órai kezdettel Budapesten a Martos Flóra Kollégium társalgójában tartottuk meg.

Rendkívüli (664.) szám *1986. XI. 30.*

A LEVELET VISSZAVIGYÜK?

Tolnai Ottó-est

Az előadást 1986. november 30-án, vasárnap 19 órai kezdettel Rákoskeresztúron az Ascher Oszkár színjátszókör előadótermében tartottuk meg.

Sok derüs percet szerzett a közönségnek A Tiszavidék anekdotakincse (Kónya Tibor és Mádi Erzsébet)

Rendkívüli (665.) szám *1986. XII. 22.*

A LEVELET VISSZAVIGYÜK?

Tolnai Ottó-est

A műsort kiegészítettük a szerző *Rokokokoko* című versével, melyet Keszég László adott elő

Az előadást 1986. december 22-én, hétfőn 17.30 órai kezdettel Újvidéken a telepi Petőfi Sándor Művelődési Egyesület könyvtárhelyiségében tartottuk meg.

XXIX. évf. 12. (666.) szám *1986. XII. 27.*

VÉRZŐ CSILLAG

Összeállítás Mayer Ottmár életéről Balogh István könyve alapján

Közreműködött: Bakota Róbert, Balogh Béla, Barabás Mónika, Gyarmati Erzsébet, M. Kerek Edit, Sípos Julianna, Sirbik Erzsébet, Szekulity Angéla és Vass Éva

Vendégünk volt: Baloght István

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1986. december 27-én, szombaton 10 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

A Mosolygó Tisza mente szereplői
(Póka Zoltán, Némedi Imre, Kónya Tibor, Mádi Erzsébet, Losonc Gyula)

Rendkívüli (667.) szám *1986. XII. 30.*

SZÉP VAGY, ALFÖLD

Petőfi Sándor tájlelíró költeményei

Műsor

1. Bevezető — elmondta dr. Sturcz Béláné
2. Az alföld — elmondta Losonc Gyula
3. Kiskunság — elmondta M. Kerek Edit
4. A Tisza — elmondta Horváth Emma
5. Molcer Mátyás—Petőfi Sándor: Temetésre szól az ének... — énekelte Komjáthy Ildikó
6. A csárda romjai — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
7. A gólya — elmondta Horváth Emma
8. Molcer Mátyás—Petőfi Sándor: Megy a juhász a szamáron... — énekelte Komjáthy Ildikó
9. Kutyakaparó — elmondta Némedi Imre
10. A puszta télen — elmondta Losonc Gyula

Közreműködött: Szobonya Emőke (zongora)

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1986. december 30-án, kedden 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

XXX. évf. 1. (668.) szám *1987. I. 30.*

AZ ÉN FALUM

Összeállítás Gárdonyi Géza írásaiból

Műsor

1. Bevezető — elmondta dr. Sturcz Béláné
2. Hópehely
3. Csak már a Pesta jönne
4. Tűz
5. Festő falun
6. A nagy eff
7. Bogár Miska

Az elbeszéléseket elmondta: Némedi Imre

Népdalokat énekelt: Szekulity Angéla

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1987. január 30-án, pénteken 19 órai kezdettel a Gerontológiai Központ ebédlőjében tartottuk meg.

Rendkívüli (669.) szám *1987. II. 12.*

AZ ÉN FALUM

Összeállítás Gárdonyi Géza írásaiból

Az előadást 1987. február 12-én, csütörtökön 17 órai kezdettel a Petar Drapšin utcai Gerontológiai Klubban tartottuk meg.

Rendkívüli (670.) szám *1987. II. 12.*

SZÉP VAGY, ALFÖLD

Petőfi Sándor téjleíró költeményei

Az előadást 1987. február 12-én, csütörtökön 19 órai kezdettel a Gerontológiai Központban tartottuk meg.

XXX. évf. 2. (671.) szám *1987. II. 23.*

A BEFALAZOTT — ZAZIDANI

Száz éve született Csáth Géza — Stogodišnjica rođenja Geze Čata

Műsor — Program

1. Ács Károly: Egy régi vers — elmondta Pajor Gizella
2. Marija Šimoković: Triptihon — odlomak — kazivala Barbara Miklenović
3. Brasnyó István: Csáth: Elnapolás (vers) — elmondta Barabás Mónika
4. Szabadkai írók Csáth Gézáról: Kopeczky László: Akit a táj nyugalma megölt (vers); Balogh István: József: Jelenések (vers); Urbán János: Tudatperzselő (vers)
5. Szabadkai írók vallomásai Csáth Gézáról: Dér Zoltán, Lazar Merković és Dudás Károly
6. Wolfgang Amadeus Mozart: Suzanna áriája a *Figaro házassága* című operából — énekelte Komjáthy Ildikó
7. Horváth Emma: Olajlámpással — részlet
8. Csáth Géza: Ismeretlen házban — előadta ifj. Dörfler Viktor és Fecskés Erzsébet
9. Geza Čat: Otac i sin — preveo Sava Babić — čitala Olga Afanasjeva Torok
10. Hugo Wolf: Mimmersalte Liebe — énekelte Komjáthy Ildikó
11. Csáth Géza: Ismeretlen tanulmány (Bachról) — részlet — felolvasta Horváth Emma
12. Csáth Géza: Szabadka „szépségeiről" — felolvasta Vass Éva
13. Csáth Géza: Szombat este — előadta Balogh Béla, Keszég László és Szekulity Angéla
14. Hugo Wolf: Verborgenheit — énekelte Komjáthy Ildikó

Közreműködött: Székely Mária (zongora)

Kísérőrendezvény: Kiállítás a Városi Könyvtár Csáth-anyagából

Válogatta: Duránti Ilona

A műsort összeállította: Dér Zoltán és Horváth Emma

Rendező: Horváth Emma

A kétnyelvű előadást 1987. február 23-án, hétfőn 18.30 órai kezdettel a Városi Könyvtár olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (672.) szám *1987. II. 27.*

AZ ÉN FALUM

Összeállítás Gárdonyi Géza írásaiból

Az előadást 1987. február 27-én, pénteken 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (673.) szám *1987. III. 6.*

AZ ÉN FALUM

Összeállítás Gárdonyi Géza írásaiból

Az előadást 1987. március 6-án, pénteken 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár olvasótermében tartottuk meg.

VÉRZŐ CSILLAG

- Összeállítás Mayer Ottmár életéről Balogh István könyve alapján -

TERHES ÖRÖKSÉG

- Összeállítás Lévay Endre dokumentumregényéből -

SZÉTOSZTOM MAGAM

- BURKUS VALÉRIA SZERZŐI ESTJE -

Kopeczky László

SPENÓT A FALON

arlequinade

AZ ÉN FALUM

Összeállítás Gárdonyi Géza írásaiból

Az előadást 1987. március 13-án, pénteken 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár gyermekosztályának olvasótermében tartottuk meg.

Muszaiosz

HÉRÓ ÉS LEANDROSZ

Színpadi játék

Fordította Trencsényi Waldapfel Imre

Szereplők

Héró	Vass Éva
Leandrosz	ifj. Dörfler Viktor
A tenger	Bakota Róbert
Narrátorok	Balogh Béla, Barabás Mónika, Keszég László, Losonc Mária, Sirbik Erzsébet, Szekulity Angéla

Zenei munkatárs: Vakula Zoltán

Világosító: Takács Zoltán

Bevezetőt mondott: Fecskés Erzsébet

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1987. március 22-én, vasárnap 19.30 órai kezdettel Bajmokon a színházteremben tartottuk meg az amatőr színjátszók községi szemléjén.

Gárdonyi Géza

AZ ÉN FALUM

Színjátékszerű változat

Szereplők

A tanító	Némedi Imre
Falusi leány	Szekulity Angéla
Szomszédok	Bakota Róbert és Losonc Mária
Gyerekek	Sirbik Erzsébet és Takács Zoltán

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1987. március 22-én, vasárnap 20.45 órai kezdettel Bajmokon a színházteremben tartottuk meg az amatőr színjátszók községi szemléjén.

SRMA — EZÜSTHÍMZÉS

Program u slavu Vuka — Vuk-emlékműsor

Program — Műsor

1. Uvodna reč — Bevezető: Barbara Miklenović, dr Miklenovics Tibor
2. Zöld Juraj — elmondta Bakota Róbert
3. Tündérház — elmondta Vass Éva
4. Észak és Dél vetélkedése — elmondta Bakota Róbert
5. Vila zida grad — kazivala Andreja Futo
6. Ženidba sjajnoga meseca — kazivao Dušan Marković
7. Sunčeva sestra i car — kazivao Branislav Šustran
8. Három madár — elmondta Losonc Mária
9. Jaj, anyám, aki megszültél — elmondta Andrek Andrea
10. Amott a zöld erdő alatt — elmondta Sirbik Erzsébet
11. Riba i devojka — kazivali Andreja Futo, Dušan Marković i Branislav Šustran
12. Srpska devojka — kazivao Dušan Marković
13. Za stara nije, za mlada jest — kazivali Andreja Futo, Dušan Marković i Branislav Šustran
14. Ó, kicsi lány — elmondta Andrek Andrea
15. Sasok, hej — elmondta Vass Éva
16. Viszik immár a menyasszonyt — elmondta Losonc Mária
17. Aludj, magzat — elmondta Andrek Andrea
18. Fényes csillag emelkedik — elmondta Losonc Mária
19. A kotári ember — elmondta Sípos Julianna
20. Karszton gálya — elmondta Takács Zoltán
21. Dojcsin Petár és Mátyás király — elmondta ifj. Dörfler Viktor
22. Devojka se nadmeće s momčetom — kazivao Branislav Šustran
23. Devojački izbor — kazivala Andreja Futo
24. Nadžnjeva se — kazivao Branislav Šustran
25. Mért zavaros a Morava? — elmondta Szekulity Angéla
26. Omer és Merima — elmondta Fecskés Erzsébet
27. Hasszán aga hitvese — elmondta Szekulity Angéla
28. A kegyetlen Neda — elmondta Vass Éva
29. A kegyetlen uraság — elmondta Sípos Julianna

A Vuk Stefanović Karadžić gyűjtötte délszláv népdalokat Nagy László fordította magyarra

Közreműködött: Milan Pridraški (tamburica — tambura)

A műsor vezetői: Barbara Miklenović és dr. Miklenovics Tibor

Kísérőrendezvény: Urbán Gábor Nagy László-illusztrációinak tárlata

A kiállítást megnyitotta: Gubás Ágota

Rendező: Horváth Emma és Barbara Miklenović

Az előadást 1987. március 30-án, hétfőn 19.30 órai kezdettel a Városi Könyvtár olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (678.) szám *1987. IV. 9.*

AZ ÉN FALUM

Összeállítás Gárdonyi Géza írásaiból

Az előadást 1987. április 9-én, csütörtökön 20.30 órai kezdettel a középiskolások diákotthonában tartottuk meg.

Rendkívüli (679.) szám *1987. IV. 13.*

SRMA — EZÜSTHÍMZÉS

Program u slavu Vuka — Vuk-emlékműsor

Az előadást 1987. április 13-án, hétfőn 19 órai kezdettel a Gerontológiai Központ ebédlőjében tartottuk meg.

Rendkívüli (680.) szám *1987. IV. 23.*

A LEVELET VISSZAVIGYÜK?

Tolnai Ottó-est

Az előadást 1987. április 23-án, csütörtökön 17 órai kezdettel Zentán a központi helyi közösség üléstermében tartottuk meg.

XXX. évf. 4. (681.) szám *1987. IV. 24.*

ÜRES SZEMMEL

Összeállítás Szentmihályi Szabó Péter verseiből

Műsor

1. Kétes örökség — elmondta ifj. Dörfler Viktor
2. Kitüntetés — elmondták az est szereplői együtt
3. Már mindegy nekem — elmondta Balogh Béla
4. Abszolút nulla fok — elmondta Némedi Imre
5. Át — elmondták az est szereplői együtt
6. Egy óra — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
7. Isten magánya — elmondta Balogh Béla
8. Lussin Piccolo — elmondta Lőrinc Erika
9. Költő, Trabanton — elmondta ifj. Dörfler Viktor
10. Járdán parkolni tilos — elmondta Keszég László
11. Júdáshoz — elmondta Némedi Imre
12. Bartók — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
13. Németh László sírja — elmondta Némedi Imre
14. Bartók — elmondta Lőrinc Erika
15. Fiammal a kertben — elmondta ifj. Dörfler Viktor
16. Eztán ajkamról csendesen — elmondta Némedi Imre
17. Az én bizonyosságom — elmondta Lőrinc Erika
18. Profán imádság — elmondta Keszég László
19. Az poéta... — elmondták az est szereplői együtt
20. Blake — elmondta Keszég László
21. Profán imádság — elmondta ifj. Dörfler Viktor
22. Az én bizonyosságom — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
23. Fohász versért — elmondta Balogh Béla
24. Múzsám — elmondta Némedi Imre
25. Modern szerelem — elmondták az est szereplői együtt
26. Árnyékuk — elmondta Gyarmati Erzsébet
27. Felső szomszédaim — elmondta Gyarmati Erzsébet
28. Gyermekdal — elmondta Gyarmati Erzsébet
29. Parolázni a pokollal — elmondta Némedi Imre
30. Útszéli ars vivendi — elmondta Keszég László
31. Egy diktátor utolsó szavai — elmondták az est szereplői együtt
32. A forradalmár öregkora — elmondta Némedi Imre

Rendező: Illés Tibor

Az előadást 1987. április 24-én, pénteken 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (682.) szám *1987. V. 7.*

SRMA — EZÜSTHÍMZÉS

Program u slavu Vuka — Vuk-emlékműsor

Az előadást 1987. május 7-én, csütörtökön 18 órai kezdettel
a VIII. Vajdasági Rohambrigád Általános Iskola dísztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (683.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XX. évf. 3. (190.) szám*

Muszaiosz

HÉRÓ ÉS LEANDROSZ

Színpadi játékok

Fordította Trencsényi Waldapfel Imre

Kísérőrendezvény: Katona János a Csáth Géza Művészetbaráti Kör tagjait
ábrázoló portréinak kiállítása

A tárlatot megnyitotta: Gyermán Tibor

Az előadást 1987. május 11-én, hétfőn 19 órai kezdettel
a Gyermekszínházban tartottuk meg.

Rendkívüli (684.) szám *1987. V. 11.*

A LEVELET VISSZAVIGYÜK?

Tolnai Ottó-est

Az előadást 1987. május 11-én, hétfőn 21 órai kezdettel
a középiskolások diákotthonában tartottuk meg.

Rendkívüli (685.) szám *1987. V. 18.*

RÉGIT ÉS ÚJAT

Egy irodalmi összeállítás és egy színpadi játék

Műsor

1. Üres szemmel — Szentmihályi Szabó Péter versei
2. Héró és Leandrosz

Az előadást 1987. május 18-án, hétfőn 19.30 órai kezdettel
Újvidéken a Bölcsészettudományi Kar mozitermében tartottuk meg.

Rendkívüli (686.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XX. évf. 4. (191.) szám*

Muszaiosz

Színpadi játék

Az előadást 1987. május 19-én, kedden 11.30 órai kezdettel
a középiskolások diákotthonában tartottuk meg.

A LEGHALVÁNYABB KÉKSÉG

Frans Eemil Sillanpää Nobel-díjas finn író emlékestje

Műsor

Bevezető és összekötő szöveg — elmondta Hannu Olavi Kantinkoski

Részletek Frans Eemil Sillanpää *Silja* című regényéből — előadta Bakota Róbert, Barabás Mónika, Losonc Mária, Sirbik Erzsébet, Szekulity Angéla és Vass Éva

Közreműködött: Bajić Ágnes (zongora), aki Ludwig van Beethoven *Hammerklavier* című műveiből adott elő részleteket

Kísérőrendezvény: A finn plakát (kiállítás)

Megnyitotta: Lőrinc Zsuzsanna

Rendező: Horváth Emma

Aze előadást 1987. május 29-én, pénteken 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

SZÍVÜNK ERESZE ALATT

Pap József-est

Műsor

1. Dr. Miklenovics Tibor: Köszöntő
2. Mák Ferenc: Pap József költészete

Pap József versei

3. Gilicék — elmondta Sirbik Erzsébet
4. Dávidka tüskéi — elmondta Takács Zoltán
5. Bűn, nem bűn — elmondta Horváth Gyöngyvér
6. Etuka gondjai — elmondta Máriki Edit
7. Osztályfőnöki órán — elmondta Bakota Róbert
8. Otthonról írják — elmondta Szekulity Angéla
9. A vers születése — elmondta Szekulity Angéla
10. Titkon szeretők — elmondta Barabás Mónika
11. M. virágai — elmondta Sípos Julianna
12. Szép nap — elmondta Horváth Gyöngyvér
13. Táj mennydörgésben — elmondta Barabás Mónika
14. Itt — részletek — elmondta Pajor Gizella
15. Záradék — elmondta Bakota Róbert
16. Állásfoglalás — elmondta Sirbik Erzsébet
17. Akrobatika Cs. I. emlékének — elmondta Keszég László
18. Piszkozat — elmondta Szekulity Angéla
19. Bizakodása fénygyökerei — elmondta Sirbik Erzsébet
20. Fehér enyészet — elmondta Sípos Julianna
21. B. Szabó György képei előtt — elmondta Pajor Gizella
22. Triptychon I. — elmondta Barabás Mónika
23. Négysoros egy körkérdésre — elmondta Keszég László
24. Hűség — Barabás Mónika
25. Becsvágy — elmondta Keszég László
26. Üzenet — elmondta Sirbik Erzsébet
27. Pap Józseffel beszélgetett Mák Ferenc

Közreműködött: Keszég László (nagybőgő)

Kísérőrendezvény: Urbán Gábor festményeinek kiállítása

Megnyitotta: Krekity Olga

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1987. június 22-én, hétfőn 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Gál-estünk egy kedves pillanata
(Barabás Mónika és Losonc Andrea)

XXX. évf. 8. (689.) szám *1987. VIII. 27.*

TÁNCOL A HULLÁMSAPKÁS TENGER

Óceánia népeinek költészete

Műsor

1. Így magasodott éggé a magasság (Társaság-szigetek, Tahiti) — elmondta Keszég László
2. Teremtés (Új-Zéland) — elmondta Péics Hajnalka
3. Természetdicsérő (Közép-Polinézia) — elmondta Barabás Mónika
4. Esővarázsolás (Új-Guinea) — elmondta Némedi Imre, Szekulity Angéla és Horváth Gyöngyvér
5. Viharban (Közép-Polinézia) — elmondta Balogh Béla
6. Szélcsöndesítő varázsolás (Kelet-Mikronézia) — elmondta Bakota Róbert
7. Tengerre vágyó (Molukkák) — elmondta Némedi Imre
8. Majom (Malájföld) — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
9. Kiált a madár (Nauru- és Gilbert-szigetek) — elmondta Barabás Mónika
10. Óriáskígyó (Malájföld) — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
11. Tufalolo játék (Ellice-szigetek) — elmondta Barabás Mónika
12. Balta-ének (Cook-szigetek) — elmondta Keszég László
13. Szegény lány éneke a gazdagokról meg a szegényekről (Közép-Polinézia) — elmondta Szekulity Angéla
14. Menyasszony búcsúja anyjától (Szumátra, Niasz) — elmondta Horváth Gyöngyvér
15. Te Mana Kauaterangi feleségének szerelmes éneke (Új-Zéland) — elmondta Péics Hajnalka
16. Gyászdal (Kis-szunda-szigetek) — elmondta Bakota Róbert
17. Emberevés (Közép-Polinézia) — elmondta Balogh Béla

A verseket Rákos Sándor fordította

Zenei munkatárs: Keszég László

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1987. augusztus 27-én, csütörtökön 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Muszaiosz

HÉRÓ ÉS LEANDROSZ

Színpadi játék

Az előadást 1987. szeptember 9-én, szerdán 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (691.) szám *1987. IX. 11.*

ADY-EST

Válogatás Ady Endre verseiből

1. A Hortobágy poétája — elmondta ifj. Dörfler Viktor
2. Góg és Magóg fia vagyok én — elmondta Némedi Imre
3. A Halál rokona — elmondta Andrek Andrea
4. Találkozás Gina költőjével — elmondta ifj. Dörfler Viktor
5. Harc a Nagyúrral — elmondta Némedi Imre
6. Vér és arany — elmondta Andrek Andrea
7. A szivárvány halála — elmondta ifj. Dörfler Viktor
8. Párisban járt az Ősz — elmondta Andrek Andrea
9. A vár fehér asszonya — elmondta ifj. Dörfler Viktor
10. Álmodik a nyomor — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
11. Proletár fiú verse — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
12. A Délibáb üzenete — elmondta Némedi Imre
13. Vörös szekér a tengeren — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
14. Júdás és Jézus — elmondta ifj. Dörfler Viktor
15. Kató a misén — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
16. A Sion-hegy alatt — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
17. Az értől az Óceánig — elmondta Némedi Imre

Közreműködött: Szekulity Angéla (mozgáskompozíció)

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1987. szeptember 11-én, pénteken 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (692.) szám *1987. IX. 24.*

ADY-EST

Válogatás Ady Endre verseiből

Az előadást 1987. szeptember 24-én, csütörtökön 18 órai kezdettel a Gerontológiai Központ ebédlőjében tartottuk meg.

SÁRKÁNYÖLŐ

Andrej Voznyeszenszkij sztrugai Aranykoszorú-díjas költő verseinek bemutatója három nyelven

Műsor

1. Voznyeszenszkij olvasta fel verseit (hangszalagról)
2. Pesnik i njegovo delo — govorila Jelena Vetro
3. A költőkirály — orosz nyelven felolvasta Olga Afanaszjeva Torok
4. A háromszögletű körte (részlet: Esti ének) — elmondta Barabás Mónika
5. Ködös utca — elmondta Szemerédy Virág
6. A háromszögletű körte (részlet: Vernek egy nőt) — elmondta Sípos Julianna
7. A háromszögletű körte (részlet: Sírd ki magad) — elmondta Némedi Imre
8. A költő édesanyjának — orosz nyelven felolvasta Olga Afanaszjeva Torok
9. Zagorszki kolostor — elmondta Szekulity Angéla
10. Barátjához — orosz nyelven felolvasta Jelena Vetro
11. A párizsi ócskapiacon — elmondta Vass Éva
12. Grúz piac — elmondta Horváth Gyöngyvér
13. Csendet! — elmondta Sirbik Erzsébet
14. Mesterek — elmondta Losonc Mária
15. Az ember — orosz nyelven felolvasta Jelena Vetro
16. A háromszögletű körte (részlet: Négerek énekelnek) — elmondta Balogh Béla
17. A háromszögletű körte (részlet: Beatnikek második monológja) — elmondta Bakota Róbert
18. A háromszögletű körte (részlet: Rock-and-roll-ütemre) — elmondta Keszég László
19. Voznyeszenszkij olvasta fel verseit (hangszalagról)

A verseket magyarra fordította: Rab Zsuzsa

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1987. szeptember 29-én, kedden 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (694.) szám *1987. X. 1.*

AZ ÉN FALUM

Összeállítás Gárdonyi Géza írásaiból

Az előadást 1987. október 1-én, csütörtökön 18.30 órai kezdettel Bajmokon a Gerontológiai Klubban tartottuk meg.

Rendkívüli (695.) szám *1987. X. 16.*

AZ ÉN FALUM

Összeállítás Gárdonyi Géza írásaiból

Az előadást 1987. október 16-án, pénteken 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

JÁTÉK

A kanizsai Opál trió vendégszereplése

Műsor

1. Gubás Ágota: Bevezető
2. Jung Károly: A pulyka meg a hurka
3. Jung Károly: Elindulni
4. Jung Károly: Volt egy pajta meg egy szűr
5. Jung Károly: Kutyák, macskák
6. Jung Károly: Őszi változatok, szunnyadó mezők
7. Brasnyó István: Szeretek szembemenni a borulással — részlet
8. Brasnyó István: Esőzsák
9. Szűcs Imre: Érik a gesztenye
10. Szűcs Imre: Már megszólalt
11. Brasnyó István: Rév
12. Fehér Ferenc: Játék
13. Fehér Ferenc: Békavirág
14. Fehér Ferenc: Lepkék
15. Fehér Kálmán: Kicsi lánynak két keze, Kicsi lánynak két szeme
16. Fújjad, fújjad, furlyácska (népmese — részlet) — átdolgozta Pap József
17. Jules Supervielle: Montevideo — részlet
18. Jules Supervielle: Zápor és a zsarnokok
19. Nikolás Guillén: Bölcsődal, kis négerek ébresztése
20. Benjámin László: Aztán

A verseket Péter Katalin zenésítette meg

Közreműködött: Kurina Laura, Losonc Sarolta és Péter Katalin, valamint Rózsa Árpád és Vass Éva

Az előadást 1987. október 23-án, pénteken 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Nem egy előadásunk műsorát tette változatosabbá szavalókórusunk

Rendkívüli (697.) szám *1987. X. 29.*

TUSVONÁS MÉLYLILA SELYMEN

Lőrinc Zsuzsanna és Pajor Gizella előadóestje

Műsor

1. Bevezető — elmondta Horváth Emma
2. Csemiczky Miklós: Egyperces novella (7.) — gordonkán előadta Szebenyi Magdolna
3. Miroslav Krleža: A fű halála alkonyatkor — fordította Ács Károly — elmondta Pajor Gizella
4. Váci Mihály: Szelíden, mint a szél — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
5. Csemiczky Miklós: Egyperces novella (1.) — gordonkán előadta Szebenyi Magdolna
6. Babits Mihály: A danaidák — elmondta Pajor Gizella
7. Csemiczky Miklós: Egyperces novella (2.) — gordonkán előadta Szebenyi Magdolna
8. Babits Mihály: Ősz és tavasz között — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
9. Babits Mihály: Csipkerózsa — elmondta Pajor Gizella
10. Babits Mihály: Cigánydal — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
11. Kodály Zoltán: Szólószonáta — I. tétel — részlet — gordonkán előadta Szebenyi Magdolna
12. Lars Forssel: A halott Alkésztisz éneke Admétoszhoz — fordította Csorba Győző — elmondta Pajor Gizella
13. Johann Sebastian Bach: Sarabande — gordonkán előadta Szebenyi Magdolna
14. Petőfi Sándor: A csárda romjai — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
15. Rudolf Matz: Humoreszk — gordonkán előadta Szebenyi Magdolna
16. Nemes Nagy Ágnes gyermekversei a *Bors néni könyve* című kötetből:
    Hol lakik Bors néni? — elmondta Lőrinc Zsuzsanna és Pajor Gizella
    Bors néni kertje — elmondta Lőrinc Zsuzsanna és Pajor Gizella
    Futóbab — elmondta Lőrinc Zsuzsanna és Pajor Gizella
    Minden kedden — elmondta Pajor Gizella
    A padláson — elmondta Lőrinc Zsuzsanna és Pajor Gizella
    Kéményről kéményre — elmondta Lőrinc Zsuzsanna és Pajor Gizella
    Hét hold — elmondta Lőrinc Zsuzsanna és Pajor Gizella
    A toronyóra és a rossz óra — elmondta Lőrinc Zsuzsanna és Pajor Gizella
17. Szergej Prokofjev: Induló — gordonkán előadta Szebenyi Magdolna

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1987. október 29-én, csütörtökön 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (698.) szám *1987. XI. 6.*

KÉZFOGÁS

A Lányi Ernő Iparos Művelődési Egyesület kamarakórusa és citerazenekara, a Csáth Géza Művészetbaráti Kör, valamint a Svetozar Marković Középiskola versmondóinak közös összeállítása

Műsor

1. Bevezetőt mondott Barbara Miklenović és dr. Miklenovics Tibor
2. A délszláv népek dalaiból — énekelte a kórusszólista: Vukovics Magda
3. Dalmát népdalcsokor — énekelte a kórus — szólisták: Bibusz Szilvia és Csuvik Erika (citera)
4. Észak és dél vetélkedése (délszláv népköltés) — elmondta Bakota Róbert
5. Vila zida grad (narodna pesma) — kazivala Jasmina Marić

Vendégeink: az újvidéki bölcsészettudományi kar finnugor csoportja

6. Három madár (délszláv népköltés) — elmondta Losonc Mária
7. Izbor devojčin (narodna pesma) — kazivala Vesna Lovasi
8. Amott a zöld erdő alatt (délszláv népköltés) — elmondta Sirbik Erzsébet
9. Za stara nije, za mlada jest (narodna pesma) — kazivala Maja Ljubas
10. Mátyás király és Dojcsin Petár (délszláv népköltés) — elmondta Némedi Imre
11. Riba i djevojka (narodna pesma) — kazivala Tanja Dulić
12. Opklada momka i devojke (narodna pesma) — kazivala Marta Horvacki
13. Omer és Merima (délszláv népköltés) — elmondta Andrek Andrea
14. A kegyetlen uraság (délszláv népköltés) — elmondta Sípos Julianna
15. Hasszán aga hitvese (délszláv népköltés) — elmondta Szekulity Angéla
16. A kegyetlen Néda (délszláv népköltés) — elmondta Vass Éva
17. Szúnyog-nóta (orosz népköltés) — fordította Rab Zsuzsa — elmondta a Csáth Kör szavalókórusa
18. Két magyar népdal — előadta Horváth Katalin (ének) és Horváth József (citera)
19. Két magyar népdal — előadta Pósa Anna (ének) és Rontó István (citera)
20. Ludasi népdalok — énekelte a kórus — szólista: Kerekes Zsuzsa

A délszláv népköltés darabjait Nagy László fordította

A szavalókórus tagjai: Alfássy Szilveszter, Bakota Adrien, Bakota Lídia, Csernuss Ildikó, Kerepes Ágnes, Kovács Zoltán, Loboda Lenke, Simonyi Csaba, Szokol Ágnes és Tóth Csaba

Művészeti vezetők: Horváth Emma, Barbara Miklenović és Varga Péter

A kétnyelvű előadást 1987. november 6-án, pénteken 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (699.) szám *1987. XI. 19.*

SRMA — EZÜSTHÍMZÉS

Program u slavu Vuka — Vuk-emlékműsor

A kétnyelvű előadást 1987. november 19-én, csütörtökön 19 órai kezdettel a Városi Múzeum kiállítótermeiben tartottuk meg abból az alkalomból, hogy ott *Aranyhímzés a népviseleteken* címmel kiállítást rendeztek.

XXX. évf. 11. (700.) szám *1987. XI. 23.*

EGY ÉG ALATT

Beszélgetés a magyar és délszláv folklór kapcsolatáról

Az est vendége: dr. Jung Károly néprajzkutató
A műsort vezette: Beszédes Valéria
Közreműködött: A Lányi Ernő Iparos Művelődési Egyesület citerazenekara
Művészeti vezető: Varga Péter

Az előadást 1987. november 23-án, hétfőn 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (701.) szám *1987. XII. 4.*

A MUSKÁTLI RÓZSASZÍNJE

Összeállítás Károlyi Amy gyermekverseiből

Közreműködött: Balázs Piri Árpád, Korhecz Ágnes, Korhecz Imola, Losonc Andrea, Laki Lilla, Szabó Ágnes és Vass Ádám
Műsorvezetők: Farkas Katalin, Lőrinc Zsuzsanna és Szekulity Angéla
Bevezetőt mondott: Imre Hilda

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1987. december 4-én, pénteken 19 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (702.) szám *1987. XII. 7.*

A MUSKÁTLI RÓZSASZÍNJE

Összeállítás Károlyi Amy gyermekverseiből

Az előadást 1987. december 7-én, hétfőn 18.45 órai kezdettel a Gerontológiai Központ ebédlőjében tartottuk meg.

Rendkívüli (703.) szám *1987. XII. 10.*

A MUSKÁTLI RÓZSASZÍNJE

Összeállítás Károlyi Amy gyermekverseiből

Az előadást 1987. december 10-én, csütörtökön 18 órai kezdettel a Petar Drapšin utcai Gerontológiai Klubban tartottuk meg.

Rendkívüli (704.) szám *1987. XII. 16.*

A MUSKÁTLI RÓZSASZÍNJE

Összeállítás Károlyi Amy gyermekverseiből

Az előadást 1987. december 16-án, szerdán 11.30 órai kezdettel a bajai úti kisiskolának, a Đuro Salaj Általános Iskola kihelyezett tagozatainak egyik tantermében tartottuk meg.

Rendkívüli (705.) szám *1987. XII. 17.*

VÉRZŐ CSILLAG

Összeállítás Mayer Ottmár életéről Balogh István könyve alapján

Az előadást 1987. december 17-én, csütörtökön 18 órai kezdettel a Nyitott Könyvvel együtt a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (706.) szám *1987. XII. 19.*

A MUSKÁTLI RÓZSASZÍNJE

Összeállítás Károlyi Amy gyermekverseiből

Az előadást 1987. december 19-én, szombaton 16.30 órai kezdettel Bajmokon a Gerontológiai Klubban tartottuk meg.

XXX. évf. 12. (707.) szám *1987. XII. 28.*

KÖNNYŰ, HALK BESZÉD

Összeállítás Dsida Jenő verseiből

Műsor

1. Bevezető — elmondta dr. Sturcz Béláné
2. A tó tavaszi éneke — elmondta Szekulity Angéla
3. Így dúdolok az utcán — elmondta Horváth Emma
4. Ada Negri: Havazás — fordította Dsida Jenő — elmondta Varga Henriette
5. Antonio Vivaldi: a-moll hegedűverseny — I. és II. tétel — hegedűn előadta Emil Gabrić
6. Szökevények a fák közt — elmondta Szemerédy Virág
7. Szerenád Ilonkának — elmondta Keszég László
8. Tavalyi szerelem — elmondta Andrek Andrea

A szabadkai Macskák

9. Hideg este — elmondta Andrek Andrea
10. Jó álom — elmondta Pajor Gizella
11. Most elmondom — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
12. Henryk Wienawsky: Fantasztikus polonéz — hegedűn előadta Emil Gabrič
13. Ősz a sétatéren — elmondta Urbán Mária
14. Hajnali séta — elmondta Pajor Gizella
15. Pasztell — elmondta Illés Zoltán
16. Esti teázás — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
17. Harum dierum carmina — elmondta Urbán Mária
18. Pablo de Sarasate: Andalúziai románc — hegedűn előadta Emil Gabrič
19. Húsvéti ének az üres szíklasír mellett — elmondta Némedi Imre
20. Templomablak — elmondta Horváth Emma

Közreműködött: Izabela Vlašič (zongora)

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1987. december 28-án, hétfőn 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (708.) szám *1988. I. 9.*

AZ ÉN FALUM

Összeállítás Gárdonyi Géza írásaiból

Az előadást 1988. január 9-én, szombaton 20 órai kezdettel Ürményházán a művelődési házban tartottuk meg.

XXXI. évf. 1. (709.) szám *1988. I. 28.*

TERHES ÖRÖKSÉG

Összeállítás Lévay Endre dokumentumregényéből

Közreműködött: Andrek Andrea, Balogh Béla, Barabás Mónika, Boros Rozália, Losonc Mária, Sípos Julianna, Szekulity Angéla, Szokol Ágnes, Takács Zoltán és Vass Éva
Bevezetőt mondott: Dér Zoltán

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1988. január 28-án, csütörtökön 19 órai kezdettel a Veljko Vlahovič Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (710—711.) szám *1988. II. 4.*

A MUSKÁTLI RÓZSASZÍNJE

Összeállítás Károly Amy gyermekverseiből

Az előadásokat 1988. február 4-én, csütörtökön 17, illetve 18 órai kezdettel a Harcosok sorakozója nevű negyed új általános iskolájának zsibongójában tartottuk meg.

XXXI. évf. 2. (712.) szám *1988. II. 9.*

ÁLLÓHÁBORÚ

Bognár Antal Híd-díjas író estje

Bognár Antal prózáit felolvasta: Gyarmati Erzsébet, Krekity Olga és Losonc Gyula
Bevezetőt mondott és az íróval beszélgetett: Mák Ferenc

Az előadást 1988. február 9-én, kedden 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár gyermekolvasótermében tartottuk meg.

Az élő népdalt a Népkör Ballangó együttese is népszerűsítette

Rendkívüli (713.) szám *1988. II. 15.*

NEHÉZ IDŐK

A Topolyai Videotábor filmjeiből

Forgatókönyvíró és rendező: Siflis Zoltán
Operatőrök: Hoffmann Artúr és Pót Imre
Műsorvezető: Gubás Ágota

Az előadást 1988. február 15-én, hétfőn 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (714.) szám *1988. II. 16.*

TOVÁBB PEREG

A Topolyai Videotábor filmjeiből

1. CSELÉDSORS

Forgatókönyvíró és rendező: Szemerédy Magda
Operatőr: Hoffmann Artúr

2. EBBEN A PUSZTA VILÁGBAN

Forgatókönyvírók: Dudás Károly és Siflis Zoltán
Riporter: Dudás Károly
Rendező és operatőr: Siflis Zoltán
Műsorvezető: Gubás Ágota

Az előadást 1988. február 16-án, kedden 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (715.) szám *1988. II. 16.*

A MUSKÁTLI RÓZSASZÍNJE
Összeállítás Károlyi Amy gyermekverseiből

Az előadást 1988. február 16-án, kedden 12 órai kezdettel
a Zmaj Jovan Jovanović Általános Iskola dísztermében tartottuk meg.

Rendkívüli (716.) szám *1988. II. 17.*

TERHES ÖRÖKSÉG
Összeállítás Lévay Endre dokumentumregényéből

Az előadást 1988. február 17-én, szerdán 19 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (717.) szám *1988. II. 29.*

HEJ, FEDERICO GARCÍA!
A topolyai Nagygellért János szavalócsoport Lorca-estje

Műsor

1. Radnóti-szövegek — elmondta Csízik Gabriella és Szűcs Mária
2. Ballada a spanyol csendőrökről — elmondta Apró Piroska, Gúti Annamária, Kekezovics Klementina, Major Imre és Petris Zselimir
3. Antoñito el Camborio elfogatása a sevillai úton — elmondta Apró Piroska, Gúti Annamária és Szűcs Mária
4. Antoñio el Camborio halála — elmondta Apró Piroska, Fekete Lívia, Gúti Annamária, Major Imre és Tóth Károly
5. A lovas Don Pedro csúfos története — elmondta Fekete Lívia, Kekezovics Klementina és Tóth Károly
6. A hűtlen menyecske — elmondta Tóth Károly
7. Preciosa és a szél — elmondta Gúti Annamária és Petris Zselimir
8. A cigány apáca — elmondta Kekezovics Klementina
9. A fekete bú románca — elmondta Apró Piroska és Fekete Lívia
10. Viadal — elmondta Csízik Gabriella, Petris Zselimir, Szűcs Mária és Varga József
11. Halálos szerelem — elmondta Apró Piroska, Fekete Lívia és Varga József
12. A hold románca — elmondta Gúti Annamária és Major Imre
13. Ballada az alvajáró cigánylányról — elmondta Apró Piroska, Major Imre és Varga József
14. Thámár és Ámnon — elmondta Gúti Annamária és Petris Zselimir
15. Radnóti-szöveg — elmondta Szűcs Mária és az egész csoport

Zenei válogatás és kíséret: Csernik Csaba
Szövegválogatás: Petris Zselimir
Fotó: Kanyó László
Szövegmunka: Solymosy K. Viktória
Segédrendező és világosító: Petris Zselimir

Rendező: Solymosy Lajos

Az előadást 1988. február 29-én, hétfőn 19 órai kezdettel
a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (718.) szám *1988. III. 7.*

TE EGYETLEN, TE LÁGY...

Nőnapi összeállítás

Műsor

1. Wolfgang Amadeus Mozart: Menüett
2. Dr. Sturcz Béláné: Bevezető
3. Garai Gábor: Rózsa — elmondta Pajor Gizella
4. Kiss Benedek: Mondóka — elmondta Farkas Katalin
5. Podolszki József: Zsombék — elmondta Varga Henriette
6. Horgas Béla: Lakodalmi szerenád virágok nevére — elmondta Gyarmati Erzsébet
7. Ellen Niit: Két nagy kő — fordította Csanádi Imre — elmondta Boros Rozália
8. Rab Zsuzsa: Altató — elmondta a Csáth Géza Művészetbaráti Kör szavalókórusa
9. Ady Endre: Szent Margit legendája — elmondta Sirbik Erzsébet
10. Kádár Kata (magyar népköltés) — elmondta Szemerédy Virág
11. Brasnyó István: Ne menj el, anya — elmondta Boros Rozália
12. Louis Mac Neice: Imádság születés előtt — fordította Károlyi Amy — elmondta Andrek Andrea
13. Wolfgang Amadeus Mozart: Pantomime
14. Benedek Mária: A képernyőn havazik — részletek — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
15. Fehér Ferenc: Éjjel a vágóhídsoron — elmondta Sípos Julianna
16. Liv Ullmann: Változások — részletek — fordította Dobos Austvik Éva — elmondta Szekulity Angéla
17. Ernst Enno: Lehetne újra kezdeni? — fordította Képes Géza — elmondta Losonc Mária
18. Florika Štefan: Édesanyámról — fordította Dudás Zoltán — elmondta Szekulity Angéla
19. Károlyi Amy: Zöld szalag — elmondta Balázs Piri Árpád, Korhecz Ágnes, Korhecz Imola, Losonc Andrea, Laki Lilla, Szabó Ágnes és Vass Ádám
20. Mihail Zadornov: Az élet legszebb napjai — fordította Gellért György — elmondta Barabás Mónika
21. Karinthy Frigyes: Kire hasonlít Pistike? — elmondta Bakota Róbert
22. Kosztolányi Dezső: Méh — részlet a *Zsivajgó természet* című ciklusból — elmondta Szekulity Angéla

Közreműködött a zeneiskola pionírzenekara

Vezényelt: Huszár Elvíra

Kísérőrendezvény: Ruža Dulić pasztellképeinek kiállítása

A tárlatot megnyitotta: Slavica Lakičević

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1988. március 7-én, hétfőn 19 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (719.) szám *1988. III. 14.*

MEGTALÁLSZ?

Zenés összeállítás Weöres Sándor gyermekverseiből

Előadta: Szemerédy Virág és Varga Henriette

Közreműködött: a Bokor együttes (Bakota Róbert, Francia Gyula, Karácsonyi Attila és Keszég László)

Kollektív rendezés

Az előadást 1988. március 14-én, hétfőn 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

MI MARAD MEG 2000-RE?
ŠTA ĆE OSTATI 2000-TE GODINE?

Beszélgetés a népi műemlékekről
Razgovor o narodnoj arhitekturi

A VÁROS SZÍVE

- Szabadka városközpontjának rekonstrukciójáról és revitalizációjáról

SRCE GRADA

- o rekonstrukciji i revitalizaciji centra Subotice

TÖRTÉNELMI VÁROSMAG?

- Vetítéssel egybekötött beszélgetés -

ISTORIJSKO GRADSKO JEZGRO?

- Razgovor uz projekciju dijafilmova -

EMBER, VIGYÁZZ!

A KORSZERŰ TERMÉSZETVÉDELEM KÉRDÉSEIRŐL

Hans Magnus Enzensberger

A TITANIC PUSZTULÁSA

Színpadi játék

Fordította Garai Gábor

Szereposztás

1. Az író (Hans Magnus Enzensberger) A XVI. századbeli festő	Némedi Imre
2. A mindenütt jelenlevő szemlélő	Gyarmati Erzsébet
3. Gyanútlan Erzsike, Orvosnő	Sirbik Erzsébet
4. Stewardess, Filmrendező	Barabás Mónika
5. A mérnök	Bakota Róbert
6. Pantomímus, Vak koldus	Keszég László
7. Irodalomkritikus, Egy túlélő	Vass Éva
8. További túlélők	Boros Rozália, Horváth Gyöngyvér, Lőrinc Zsuzsanna
9. Fedélzeten játszó gyerekek	Balázs Piri Árpád, Korhecz Ágnes, Korhecz Imola, Laki Lilla, Losonc Andrea, Szabó Ágnes és Takács Anita
10. Statisztéria	Alfássy Szilveszter, Bakota Adrien, Bakota Lídia, Csernuss Ildikó, Kerepes Ágnes, Kovács Zoltán, Loboda Lenke, Simonyi Csaba, Szokol Ágnes és Tóth Csaba

Zenei munkatárs: Angyal Antal és Fehér Endre

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1988. március 26-án, szombaton 20 órai kezdettel Bajmokon a színházteremben tartottuk meg az amatőr színjátszók községi szemléjén.

Raymond Queneau Stílusgyakorlatait a Svetozar Marković középiskola diákjai mutatták be

VERSELŐ ASSZONYOK

Marija Šimković-est

Bevezetőt mondott és a költővel beszélgetett: Olga Afanaszjeva Torok és Horváth Emma
Marija Šimković verseit felolvasta: Kornelija Kovačev, Sirbik Erzsébet és Szekulity Angéla
Zongorán közreműködött: Bakó Izabella, Bajić Ágnes és Tirjung Ildikó

A kétnyelvű előadást 1988. március 31-én, csütörtökön 19.30 órai kezdettel a Városi Könyvtár olvasótermében tartottuk meg.

Rendkívüli (722—723.) szám *XXI. évf. 2—3. (194—195.) szám*

Koszolányi Dezső
Irodalmi Színpad

Hans Magnus Enzensberger

A TITANIC PUSZTULÁSA

Színpadi játék

Az előadásokat 1988. április 19-én, kedden 18, illetve 19.30 órai kezdettel a Gyermekszínházban tartottuk meg.

Rendkívüli (724.) szám Kosztolányi Dezső *XXI. évf. 4. (196.) szám*
Irodalmi Színpad

Hans Magnus Enzensberger

A TITANIC PUSZTULÁSA

Színpadi játék

Az előadást 1988. április 26-án, kedden 19.30 órai kezdettel a Népkör nagytermében tartottuk meg.

XXXI. évf. 4. (725.) szám *1988. IV. 29.*

CSOPORTTERÁPIA

Fülöp Gábor szerzői estje

Műsor

1. A költőt köszöntötte és a beszélgetést vezette: Gubás Ágota
2. Szép vers — csúnya vers — elmondta Gyarmati Erzsébet
3. Kutyaugatás éjjel — vihar előtti szélben — elmondta Szekulity Angéla
4. Sötét szemüveg — elmondta Losonc Mária
5. Orosz rulett — elmondta Horváth Gyöngyvér
6. Féllábú katona menetel — elmondta Némedi Imre
7. Mint akit akasztani visznek — elmondta Vass Éva
8. Virág — elmondta Vass Éva, Gyarmati Erzsébet, Szemerédy Virág
9. A naiv és a bölcs — elmondta Barabás Mónika
10. Szívátültetés — elmondta Farkas Katalin
11. Epistola — elmondta Boros Rozália
12. Arcomra fagyott a jég — elmondta Szekulity Angéla
13. Hétköznapi halál — elmondta Gyarmati Erzsébet
14. Tanú — elmondta Sűrűs Tünde
15. Ott — elmondta Sípos Julianna
16. Incidens — elmondta Szekulity Angéla
17. Nagy riadalom — elmondta Barabás Mónika
18. Torta és hűtőszekrény — elmondta Farkas Katalin

A vajdasági költők verseit megzenésítő Opál trió
(Péter Katalin, Losonc Sarolta, Kurina Laura)

19. Ebédvége Nagykapornokon, december 3-án — elmondta a szavalókórus (Alfássy Szilveszter, Bakota Adrien, Bakota Lídia, Csernuss Ildikó, Kerepes Ágnes, Kovács Zoltán, Loboda Lenke, Simonyi Csaba, Szokol Ágnes és Tóth Csaba)
20. A körte — elmondta Horváth Gyöngyvér
21. Két tenyér között — elmondta Bordás Tímea
22. Szerelemcsikk — elmondta Losonc Mária
23. Önéletrajz — elmondta Némedi Imre
24. Széphistória az erkélyen — elmondta Szemerédy Virág
25. Magány — elmondta Losonc Mária
26. Egy megrögzött dohányos hétköznapjai — elmondta Bakota Róbert
27. Elvonókúra — elmondta Bordás Tímea
28. Párbeszéd — elmondta Farkas Katalin
29. Sikertelen emlékirtás — elmondta Barabás Mónika
30. Rück-wers — elmondta Szemerédy Virág
31. Hamlet — elmondta Horváth Gyöngyvér
32. Hogyan lehet megemészteni a nehéz verset — elmondta Gyarmati Erzsébet
33. Consummatum est — elmondta Vass Éva
34. A költővel beszélgetett Gubás Ágota

Közreműködött: Balázs Piri Árpád, Farkas Csongor, Korhecz Ágnes, Korhecz Imola, Laki Lilla és Szabó Ágnes

Hanghatások: Bakota Róbert, Francia Gyula, Karácsonyi Attila és Keszég László

Kísérőrendezvény: Performance Kalmár Ferenc szobraival — előadta Keszég László

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1988. április 29-én, pénteken 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

S.S.S.S.

Mozgásművészeti produkció

Közreműködött: a Pó-csoport (Bakota Róbert, Boros Rozália, Francia Gyula, Karácsonyi Attila, Keszég László, Kmec Ildikó, Kovács Róbert, Mihájlovits Klára, Pósa Károly, Raffai Erzsébet, Risz Katalin, Siflis Beáta és Terhes Erika)

Kollektív rendezés

Az előadást 1988. május 13-án, pénteken 19.30 órai kezdettel a Városi Könyvtár olvasótermében tartottuk meg.

SZÉTOSZTOM MAGAM

Burkus Valéria szerzői estje

Műsor

1. Pjotr Iljics Csajkovszkij: Chanson triste — előadta Veréb Györgyi (gordonka) és Bakó Izabella (zongora)
2. Vérvörös narancs — elmondta Gyarmati Erzsébet
3. Pjotr Iljics Csajkovszkij: Régi francia dal — előadta Veréb Györgyi és Bakó Izabella
4. Napó érkezése — részlet a *Mesélek a zöld disznóról* című kötetből — elmondta Farkas Csongor
5. Irány a tenger — részlet — elmondta Korhecz Ágnes
6. Johann Sebastian Bach: Francia szvit (Courante) — előadta Bakó Izabella
7. A cipó — részlet a *Mesélek a zöld disznóról* című kötetből — elmondta Korhecz Imola
8. Mesélek a zöld disznóról — részlet — felolvasta Andrek Andrea
9. Johann Sebastian Bach: Francia szvit (Sarabande, Air) — előadta Bakó Izabella
10. Magamon átszűrve — részlet — felolvasta Sirbik Erzsébet
11. Pjotr Iljics Csajkovszkij: Dumka — előadta Bakó Izabella
12. Találkozás — elmondta Barabás Mónika
13. Kincs — elmondta Losonc Mária
14. Tűzijáték — elmondta Vass Éva
15. Változatok egy csókra — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
16. Valami összetört — elmondta Vass Éva
17. Válság — elmondta Gyarmati Erzsébet
18. Ne a mámor hozzon — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
19. Örökség — elmondta Losonc Mária
20. Szétosztom magam — elmondta Barabás Mónika

Az írót köszöntötte és a beszélgetést vezette: Krekity Olga

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1988. május 31-én, kedden 19.30 órai kezdettel a Városi Könyvtár olvasótermében tartottuk meg.

EGY NEMZEDÉK KÖSZÖNTÉSE

A 28-as korosztály szerzői estje

Műsor

1. Kalmár Ferenc, Sáfrány Imre és Vinkler Imre kiállítását megnyitotta Baranyi Anna
2. Bevezető és összekötő szöveg — elmondta dr. Juhász Géza
3. Ács Károly: Menetrend dicsérete — elmondta Urbán Mária
4. Dér Zoltán: Ikercsillagok (Előszó) — részlet — felolvasta Pajor Gizella
5. Dér Zoltán: Kardiogram (elbeszélés)
6. Madárka, madárka, Zöld erdőben (népdalok) — énekelte Huszár Elvira
7. Fehér Ferenc: Egyetlen szó — elmondta Némedi Imre
8. Fehér Ferenc: Vajdasági magyar író, Orom, Életjel, Illyés Gyula (versek)
9. Tiszán innen . . ., Felülről fúj az őszi szél (népdalok) — énekelte Huszár Elvira
10. Kalapis Zoltán: Vándorok és letelepülők — részlet — elmondta Szekulity Angéla
11. Kalapis Zoltán: A sorsüldözött Farkas Béla (pályaképrészlet)
12. Hogy mehetnék én be hozzád? (népdal) — énekelte Huszár Elvira
13. Vukovics Géza: Kripta a fiókban — részletek — felolvasta Péics Hajnalka
14. Vukovics Géza: Borkúra (tárca)
15. Kopeczky László: Cím nélkül (szatíra)
16. Kopeczky László: Spenót a falon — részletek — előadta Lőrinc Zsuzsanna és Némedi Imre

A kiállítás anyagát válogatta: Baranyi Anna
Zongorán kísért: Barlai Edit
Kísérőrendezvény: az ünnepelt írók műveiből összeállított alkalmi kiállítás (a Városi Könyvtár anyaga)

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1988. június 15-én, szerdán 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár olvasótermében tartottuk meg.

A Lányi Ernő Művelődési Egyesület tagjaival is több ízben felléptünk

DALOK SZÁRNYÁN

Amatőr énekesek, zenekarok és versmondók estje

Műsor

1. Bevezető — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
2. Branko Ćopić: Herojeva majka — kazivala Danijela Stanković
3. Enver Gjerqeku: Imenuj ove dane — kazivao Zoran Pavičić
4. Kad su Sremci krenuli; Régi táncdal a XVI. századból; Varga Péter: Az autó; Runjić: Pionirsko kolo — előadta a VIII. Vajdasági Rohambrigád Általános Iskola ének-zenei együttese — vezényelt Varga Ilona
5. Izet Sarajlić: Rođeni 23., streljani 42. — kazivala Jasmina Marinković
6. Karikázó (népdalcsokor) — előadta a VIII. Vajdasági Rohambrigád Általános Iskola önképzőkörének népdalkórusa — a kórus vezetője: Varga Attila
7. Jovan Dučić: Pesma ženi — kazivao Danilo Mitrić
8. Hat dal (Virág Erzsi ágyát magosra vetette; Hova mégy te, kis nyulacska?; János bácsi; A juhásznak jól van dolga; Kerek a káposzta; Széles a Duna; Uccu bizony megérett a meggy; Hol lakik kend, húgom asszony?) — citerán előadta Balogh Tíméa, Szikora Zoltán és Varga Csaba (Lányi Ernő Iparos Művelődési Egyesület)
9. Gyurkovics Tibor: Pletykás madarak — elmondta Szabó Ágnes
10. Két népdal (Rózsa Sándor, Hej, Dunáról fúj a szél) és két csárdás (Pénztárcámnak üres a belseje; Ég a kunyhó) — citerán előadta Bibusz Szilvia és Csuvik Erika (Lányi Ernő Iparos Művelődési Egyesület)
11. Kalapis Zoltán: Vándorok és letelepülők — részlet — elmondta Szekulity Angéla
12. Dalmáciai népdalcsokor — előadta az Ivo Lola Ribar Általános Iskola citerazenekara — szakvezető: Krnajszki B. Angéla
13. Gyárfás Endre: Répacirkusz — elmondta Korhecz Imola
14. Magyar népdalcsokor — előadta az Ivo Lola Ribar Általános Iskola citerazenekara — szakvezető: Krnajszki B. Angéla
15. Burkus Valéria: Napó érkezése (Mesélek a zöld disznóról — részlet) — elmondta Farkas Csongor
16. Ludasi bokréta — Ludas környéki népdalok Király Ernő gyűjtéséből — előadta a Lányi Ernő Iparos Művelődési Egyesület ének — és citerazenekara — a dalokat hangszerelte az együttes szakvezetője, Varga Péter
17. Szilágyi Domonkos: Tréfás mese — elmondta Némedi Imre
18. Tüsköm-Bogoja (Gombos környéki népdalok Kiss Lajos gyűjtéséből) — előadta a Lányi Ernő Iparos Művelődési Egyesület együttese Varga Péter vezetésével

A kétnyelvű előadást, amelyen a Svetozar Marković Középiskola szerbhorvát anyanyelvű szavalói is felléptek Barbara Miklenović irányításával, 1988. június 17-én, pénteken 19.30 órai kezdettel a Városi Könyvtár olvasótermében tartottuk meg.

Mozgásművészeti produkciót bemutató fiatalok a Városi Könyvtár olvasótermében

Rendkívüli (730.) szám Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpad *XXI. évf. 6. (198.) szám*

László-Bencsik Sándor

MESEJÁRÓ REBEKA ÉS TENGERJÁRÓ TÓBIÁS
Mesejáték

Szereposztás

Rebeka	Losonc Andrea
Tóbiás	Gyarmati Erzsébet
Bagoly	Korhecz Ágnes
Csigabiga	Korhecz Imola
Barika, Szarka	Farkas Csongor
Tenger	Némedi Imre
Egérke	Laki Lilla
Édesanya	Szokol Ágnes
Narrátorok	Barabás Mónika és Szekulity Angéla

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1988. július 1-én, pénteken 18 órai kezdettel a zeneiskola udvarán tartottuk meg.

XXXI. évf. 8. (731.) szám *1988. VIII. 30.*

EMBER, VIGYÁZZ!

A korszerű természetvédelem kérdéseiről

Műsor

1. Lars Forssel: A halott Alkésztisz éneke Admétoszhoz — részlet — fordította Csorba Győző — elmondta Pajor Gizella
2. Percy Bysshe Shelley: Egy mezei pacsirtához — részletek — fordította Kosztolányi Dezső — elmondta Szekulity Angéla
3. Brasnyó István: Réti sas lebbenti szárnyát — elmondta Szokol Ágnes

4. Szabó Lőrinc: Hajnali rigók — elmondta Márki Edit
5. Gyárfás Endre: Madárijesztő — elmondta Farkas Csongor
6. Rónay György: Egy fáról — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
7. Illyés Gyula: A szil s a szél — elmondta Pajor Gizella
8. Oravecz Imre: Az erdészet föltámasztása — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
9. Jan Cross: Hegyek, fenyők, füvek — fordította Képes Géza — elmondta Barabás Mónika

Az est vendége: dr. Szöllősy Gyula

A beszélgetést vezette: Krekity Olga

Kísérőrendezvény: Tarr Ildikó mozaikkollázsainak kiállítása

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1988. augusztus 30-án, kedden 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (732.) szám *1988. IX. 13.*

EMBER, VIGYÁZZ!

A korszerű természetvédelem kérdéseiről

Negyedik számként — Szabó Lőrinc *Hajnali rigók* c. verse helyett — elhangzott: Dragan Lukić: Jegenyefák — fordította Fehér Ferenc — elmondta Losonc Mária

Az előadást 1988. szeptember 13-án, kedden 19.30 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

Rendkívüli (733.) szám *1988. IX. 23.*

TALÁLKOZÁSOK

Válogatás a 28-as nemzedék műveiből

Műsor

1. Juhász Géza: Nemzedéki összetartozás — Uzajamna pripadnost jedne generacije
2. Csépe Imre: Őszvégi alkonyon — két idézet — elmondta Barabás Mónika
3. Giacomo Scotti: Én, Apám — fordította Fehér Ferenc — elmondta Szemerédy Virág és Bakota Robert
4. Kalapis Zoltán: Vándorok és letelepülők — részletek — elmondta Szekulity Angéla
5. Fehér Ferenc: Egyetlen szó — elmondta Némedi Imre
6. Ács Károly: Menetrend dicsérete — elmondta Keszég László
7. Karolj Ač: Susreti — prevod Judita Šalgo — kazivala Kornelija Kovaček
8. Stevan Raičković: A fű éneke — fordította Ács Károly — elmondta a szavalókórus
9. Stevan Raičković: Posle kiše — kazivala Kristina Vlahović
10. Slavko Mihalić: Éjféli ceruzasorok — részletek — fordította Fehér Ferenc — elmondta Losonc Mária
11. Slavko Mihalić: Pristajanja, Treba više misliti na osamljene ljude (kolaž) — kazivala Kornelija Kovaček
12. Enver Gjerqeku: És ismét csak az a város... — fordította Fehér Ferenc — elmondta Vass Éva
13. Dér Zoltán: Ikercsillagok — részletek — felolvasta Pajor Gizella
14. Vukovics Géza: Koporsó az asztalfiókban — részlet — elmondta Péics Hajnalka
15. Kopeczky László: Spenót a falon — részletek — előadta Lőrinc Zsuzsanna és Némedi Imre

Közreműködött a Bokor együttes (Bakota Róbert, Francia Gyula és Karácsonyi Attila)

Rendező: Horváth Emma

A kétnyelvű előadást 1988. szeptember 23-án, pénteken 19.30 órai kezdettel a feketicsi színházteremben tartottuk meg a Csépe Imre Emléknap keretében.

XXXI. évf. 9. (734.) szám *1988. IX. 27.*

JAPÁNBAN JÁRTAM

Dömötör Gábor műépítész vetítéssel kísért előadása

Közreműködött: Lőrinc Zsuzsanna, Szemerédy Virág és Vass Éva

Az előadást 1988. szeptember 27-én, kedden 19.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (735.) szám *1988. X. 8.*

A MUSKÁTLI RÓZSASZÍNJE

Összeállítás Károly Amy gyermekverseiből

Az előadást 1988. október 8-án, szombaton 7.45 órai kezdettel Bácsszőlősön a művelődési otthonban tartottuk meg.

Rendkívüli (736.) szám *1988. X. 8.*

László-Bencsik Sándor

MESEJÁRÓ REBEKA ÉS TENGERJÁRÓ TÓBIÁS

Mesejáték

Az előadást 1988. október 8-án, szombaton 8.45 órai kezdettel Bácsszőlősön a művelődési otthonban tartottuk meg.

Rendkívüli (737.) szám *1988. X. 11.*

László-Bencsik Sándor

MESEJÁRÓ REBEKA ÉS TENGERJÁRÓ TÓBIÁS

Mesejáték

Az előadást 1988. október 11-én, kedden 17 órai kezdettel a Gerontológiai Központban tartottuk meg.

Rendkívüli (738.) szám *1988. X. 17.*

Esperanto Societo — Subotica

Junulara Teatra Grupo

Bogdánfi Sándor

VIRINOJ EN UTOPIO

(Žene u Utopiji — Nők Utópiában)

Terurvida sceneja burlesko — Rémlátó színpadi bohózat

Rolas:

Stečio	Némedi Imre
Manijo	Barabás Mónika
Amalio	Boros Rozália
Dezireo	Alfássy Szilveszter
Rozinjo	Kornelija Kovačev
Klara	Szekulity Angéla
Vinjo	Balázs Andrea
Julinjo	Horváth Gyöngyvér

Elhungarigis kaj reĝisoris — Magyarból fordította és rendezte: Lajčo Imrić

Az előzetes bemutatót 1988. október 17-én, hétfőn 18.30 órai kezdettel az Eszperantó Klubban tartottuk meg.

XXXI. évf. 10. (739.) szám *1988. X. 21.*

Bogdánfi Sándor

VIRINOJ EN UTOPIO

(Žene u Utopiji — Nők Utópiában)

Terurvida sceneja burlesko — Rémlátó színpadi bohózat

Az eszperantó nyelvű előadást 1988. október 21-én, pénteken 9.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

Rendkívüli (740.) szám *1988. X. 24.*

László-Bencsik Sándor

MESEJÁRÓ REBEKA ÉS TENGERJÁRÓ TÓBIÁS

Mesejáték

Az előadást 1988. október 24-én, hétfőn 16 órai kezdettel a Petar Drapšin utcai Gerontológiai Klubban tartottuk meg.

Rendkívüli (741.) szám *1988. XI. 12.*

Bogdánfi Sándor

VIRINOJ EN UTOPIO

(Žene u Utopiji — Nők Utópiában)

Terurvida sceneja burlesko — Rémlátó színpadi bohózat

Az előadást 1988. november 12-én, szombaton 13.30 órai kezdettel Zentán a Kertek helyi közösség helyiségében tartottuk meg.

XXXI. évf. 11. (742.) szám *1988. XI. 24.*

ÁLLNAK A LÉGBEN A GALAMBOK

Összeállítás Vasko Popa verseiből

Műsor

1. Barbara Miklenović: Uvodna reč
2. Játék előtt — Pap József fordítása — elmondta Vass Éva
3. Szeget — Pap József fordítása — elmondta Bordás Tímea
4. Bújócskát — Pap József fordítása — elmondta Bordás Tímea
5. Fogócska — Csuka Zoltán fordítása — elmondta Vass Éva
6. Hamut — Pap József fordítása — elmondta Horváth Gyöngyvér
7. Játék után — Pap József fordítása — elmondta Losonc Mária
8. Poznanstvo — kazivali Snežana Sladojević i Goran Zvekan
9. Odlazak — kazivao Goran Zvekan
10. Putovanje — kazivala Snežana Sladojević
11. Duboko u nama (18. i 19. pesma) — kazivali Snežana Sladojević i Goran Zvekan
12. Duboko u nama (29. pesma) — kazivala Barbara Miklenović
13. Snovno vaspitanje — kazivala Barbara Miklenović
14. Čovekova četiri točka — kazivala Barbara Miklenović
15. A kis doboz — fordította Ács Károly — előadja Kornelija Kovačev és Szekulity Angéla

Rendező: Horváth Emma

A kétnyelvű előadást 1988. november 24-én, csütörtökön 19.30 órai kezdettel a Városi Könyvtár földszinti olvasótermében tartottuk meg.

A CSÁTH GÉZA MŰVÉSZETBARÁTI KÖR MŰSORAI

XVI. évf. 27. (319.) szám *1983. XII. 20.*

GALÁNS ÜNNEPSÉG

A Csáth Géza Művészetbaráti Kör jubileumi estje

Műsor

1. Joseph Haydn: Gyermekszimfónia
2. Takács Gyula: Márciusi nap — elmondta Füleki Erzsébet
3. Várnai Zseni: Hess, te bánat... — elmondta Binszki Teréz
4. Nagy László: Életem a cigánykártyán — elmondta Urbán Mária
5. Szabó Lőrinc: Tücsökzene — részletek — elmondta J. Lajkó Tilda
6. Tamási Áron: A legényfa kivirágzik (novellarészlet) — elmondta Krekity Olga
7. Váci Mihály: Mindenütt otthon — elmondta Kákonyi Tibor
8. Nagy László: Havon delelő szivárvány — részlet — elmondta Gyarmati Erzsébet
9. Garai Gábor: Kisüt a nap — elmondta Lőrinc Zsuzsanna
10. Heinrich Heine: Kandalló-dal — fordította Lukács László — elmondta Horti Lívia
11. Babits Mihály: Galáns ünnepség — elmondta Mikuska Éva
12. Kosztolányi Dezső: Madarak beszéde — részletek — elmondta M. Lőrinc Erika
13. Amerikai badar versek — fordította Kosztolányi Dezső — elmondta K. Pajor Gizella
14. Kosztolányi Dezső: Fémek beszéde — elmondta Göncő Károly
15. Devecseri Gábor: Papageno verse — elmondta R. Barta Erika
16. Kiss József: A csók — elmondta Fecskés Erzsébet
17. Petőfi Sándor: Egri hangok — elmondta Kerek Edit
18. Petőfi Sándor: Csokonai — elmondta Horváth Militicsi Attila
19. Arany János: A fülemile — elmondta Kiss Valéria
20. Csokonai Vitéz Mihály: Szerelemdal a csikóbőrös kulacshoz — elmondta Sebestyén Árpád
21. Dér Zoltán: Pókhálós fecskefészek — részlet — elmondta Füleki Erzsébet

A zeneiskola diákzenekarát Huszár Elvira vezényelte.

Rendező: Horváth Emma

XVII. évf. 1. (320.) szám *1984. I. 23.*

DÍJÁTADÁSKOR

Műsoron: Ács Károly, Louis Mac Neice és Váci Mihály versei, illetve Radovan Ivšić színdarabrészlete

Közreműködött: Snežana Dudaš, Göncő Károly, Lőrinc Zsuzsanna és K. Pajor Gizella, valamint az Életjel szerbhorvát nyelvű csoportjának színjátszói

A kétnyelvű műsort 1984. január 23-án, hétfőn 17 órai kezdettel a régi városháza dísztermében tartottuk meg az Életjelnek odaítélt Bodrogvári-díj átvétele alkalmából.

XVII. évf. 2. (321.) szám *1984. II. 8.*

VIRÁGOK HANGJA

Műsoron: Džubran Halil Džubran és Szabó Lőrinc versei

Közreműködött: Jurić Lajkó Tilda és Slavoljubka Zarić

A kétnyelvű műsort 1984. február 8-án, szerdán 16.45 órai kezdettel az Egészségügyi Középiskola előcsarnokában tartottuk meg Almásiné Weil Liza és Kisferenc Éva tárlatának megnyitóján.

XVII. évf. 3. (322.) szám *1984. II. 14.*

MELEGEN TESSÉK!

Műsoron: Babriosz, Csanádi Imre, Dér Zoltán, Jean de la Fontaine, Danilo Kiš, Vlagyimir Lifszic, Petőfi Sándor, Tamkó Sirató Károly, Túri Gábor, Váci Mihály és Veress Miklós versei és prózai írásai

Közreműködött: Erdélyi Csilla, Füleki Erzsébet, Horváth Emma, Kákonyi Tibor, Márki Katalin, Szalma Gabriella és Vincenso Eleonóra

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1984. február 14-én, kedden 17 órai kezdettel a Gerontológiai Központ könyvtárában tartottuk meg.

XVII. évf. 4. (323.) szám *1984. II. 22.*

FELHŐJÁTÉK

Műsoron: Desanka Maksimović és Simon István versei

Közreműködött: Horti Lívia és Slavica Vitomirović

A kétnyelvű műsort 1984. február 22-én, szerdán 16.45 órai kezdettel az Egészségügyi Középiskola előcsarnokában tartottuk meg Jovan Dević tárlatának megnyitóján.

XVII. évf. 5. (324.) szám *1984. III. 8.*

NŐ VIRÁGGAL

Műsoron: Pákolitz István és Aleksa Šantić versei

Közreműködött: Kákonyi Tibor és Slavoljubka Zarić

A kétnyelvű műsort 1984. március 8-án, csütörtökön 18 órai kezdettel az Egészségügyi Középiskola előcsarnokában tartottuk meg Bicskei Borbála, Csepella Borbála, Heck Paula, Nemes Katalin, Jelisaveta Pertić és Petrik Rózsa tárlatának megnyitóján.

Közönségünk a munkásegyetem földszinti termét is sokszor megtöltötte

XVII. évf. 6. (325.) szám *1984. III. 28.*

A TÁJ KÖPENYÉBŐL EGY DARAB

Műsoron: Gustav Krklec és Desanka Maksimović versei
Közreműködött: Lőrinc Zsuzsanna és Vesna Spasojević

A kétnyelvű műsort 1984. március 28-án, szerdán 16.45 órai kezdettel az Egészségügyi Középiskola előcsarnokában tartottuk meg Nikola Lukač kiállításának megnyitóján.

XVII. évf. 7. (326.) szám *1984. IV. 2.*

BOLONDOS ÁPRILIS SZEKERÉN

Műsoron: Dér Zoltán, Domonkos István, Fülöp Gábor, Petőfi Sándor és Váci Mihály versei és prózai írásai
Közreműködött: Füleki Erzsébet, Kákonyi Tibor és Lőrinc Zsuzsanna
A műsort vezette: Lőrinc Zsuzsanna

A műsort 1984. április 2-án, hétfőn 17 órai kezdettel a Nyugdíjasok Otthonában tartottuk meg.

XVII. évf. 8. (327.) szám *1984. IV. 4.*

TŰNŐDÉSEINKBŐL

Műsoron: Babriosz, Dér Zoltán, Jean de la Fontaine, Fülöp Gábor, Danilo Kiš, Kosztolányi Dezső, Vlagyimir Lifszic, Kristian Morgenstern és Petőfi Sándor versei és prózai írásai, valamint bűvészmutatványok
Közreműködött: Bodrogvári Zsolt, Erdélyi Csilla, Füleki Erzsébet, Kákonyi Tibor, Lőrinc Zsuzsanna, Márki Katalin és Mikuska Éva
Rendező: Horváth Emma

A műsort 1984. április 4-én, szerdán 16.30 órai kezdettel a csantavéri általános iskola ebédlőjében tartottuk meg.

XVII. évf. 9. (328.) szám *1984. IV. 18.*

PÁFRÁNYDOMB

Műsoron: Lukács László és Dylan Thomas versei
Közreműködött: Némedi Imre és Slavoljubka Zarić

A kétnyelvű műsort 1984. április 18-án, szerdán 17 órai kezdettel az Egészségügyi Középiskola előcsarnokában tartottuk meg Boros György tárlatának megnyitóján.

XVII. évf. 10. (329.) szám *1984. IV. 27.*

AZ ÖRÖK MÁJUSÉRT

Műsoron: August Cesarec és Kosztolányi Dezső versei
Közreműködött: Jurić Lajkó Tilda és Slavoljubka Zarić

A kétnyelvű műsort 1984. április 27-én, pénteken 17 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem előcsarnokában tartottuk meg a munkásfestők tárlatának megnyitóján.

XVII. évf. 11. (330.) szám *1984. V. 9.*

GYORS A FELHŐ

Műsoron: Lukács és Dylan Thomas versei
Közreműködött: Szalma Gabriella és Slavoljubka Zarić

A kétnyelvű műsort 1984. május 9-én, szerdán 11.30 órai kezdettel a Gépészeti-elektrotechnikai Iskolaközpont első emeleti folyosóján tartottuk meg Boros György tárlatának megnyitóján.

XVII. évf. 12. (331.) szám *1984. V. 9.*

HIMNUSZ A SZABADSÁGHOZ

Műsoron: Jaša Bakov, Mak Dizdar és Grigor Vitéz versei
Közreműködött: Kákonyi Tibor és Marija Skenderović

A kétnyelvű műsort 1984. május 9-én, szerdán 12.30 órai kezdettel a Svetozar Marković Középiskola tornatermében, illetve az iskolaépület falán elhelyezett emléktábla előtt tartottuk meg.

XVII. évf. 13. (332.) szám *1984. V. 9.*

PATTOG A LABDA

Műsoron: Babriosz, Dér Zoltán, Domonkos István, Jean de la Fontaine, Garai Péter, Kosztolányi Dezső, Petőfi Sándor, Tamkó Sirató Károly, Túri Gábor, Weöres Sándor és Zágon István versei és prózai írásai
Közreműködött: Binszki Teréz, Erdélyi Csilla, Füleki Erzsébet, Kákonyi Tibor, Lőrinc Zsuzsanna, Márki Katalin, Mikuska Éva, Szalma Gabriella
Rendező: Horváth Emma

A műsort 1984. május 9-én, szerdán 17.30 órai kezdettel a horgosi művelődési házban tartottuk meg.

XVII. évf. 14. (333.) szám *1984. V. 15.*

LOBBAN A FÁKLYA

Műsoron: Németh István és Vojislav Sekelj versei
Közreműködött: Lőrinc Zsuzsanna és Dragan Marković

A kétnyelvű műsort 1984. május 15-én, kedden 18 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem amfiteátrumában tartottuk meg a költők stafétájának fogadása alkalmából.

XVII. évf. 16. (334.) szám *1984. V. 17.*

A HOMOKRA ÉPÜLT VÁROS ÜZENETE

Műsoron: Ács Károly, Bella István, Holtl Mária, Szép Ernő és Váci Mihály versei
Közreműködött: Barta Erika, Erős Mónika, Horti Lívia, Jurić Lajkó Tilda, Lőrinc Zsuzsanna, Mikuska Éva

A műsort 1984. május 17-én, csütörtökön 17-től 24 óráig a Harcosok sorakozója nevű téren, a kisstadionban és a régi városháza dísztermében tartottuk meg a stafétavárás ünnepén.

XVII. évf. 16. (335.) szám *1984. V. 23.*

ASSZONYUJJ VARÁZSTEVÉSE

Műsoron: Miroslav Antić és Váci Mihály versei
Előadta: Kákonyi Tibor és Slavoljubka Zarić
Népdalokat énekelt: Huszár Elvira

A kétnyelvű műsort 1984. május 23-án, szerdán 17 órai kezdettel az Egészségügyi Középiskola előcsarnokában tartottuk meg Bačić Ilona tárlatának megnyitóján.

Lőrinc Zsuzsanna és Némedi Imre székely népballadát mond

„Hej, te üvegfej!"
(Nagy Abonyi Valéria)

XVII. évf. 17. (336.) szám *1984. VI. 1.*

TANÍTANI ÖRÖM

Műsoron: James Joyce regényrészlete
Közreműködött: Horti Lívia

A műsort 1984. június 1-én, pénteken 17 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem amfiteátrumában tartottuk meg egy pedagógiai tanácskozás alkalmából.

XVII. évf. 18. (337.) szám *1984. VI. 1.*

PRÓBATÉTEL

Binszki Teréz és Kákonyi Tibor előadóestje

Műsor

1. József Attila: Kiáltozás — elmondta Kákonyi Tibor
2. Csoóri Sándor: A hosszú tél zsoltára — elmondta Binszki Teréz
3. József Attila: Lassan, tűnődve — elmondta Kákonyi Tibor
4. Csoóri Sándor: Milyen lassú volt mindig — elmondta Binszki Teréz
5. József Attila: Óda — részlet — elmondta Kákonyi Tibor
6. Csoóri Sándor: Mint cigarettázó sírások — elmondta Binszki Teréz
7. Ady Endre: Sem utódja... — elmondta Kákonyi Tibor
8. Három kínai vers — elmondta Binszki Teréz
9. William Shakespeare: Hekuba-monológ (Hamlet) — elmondta Kákonyi Tibor
10. Omer és Merima (délszláv népköltés) — részlet — fordította Nagy László, — elmondta Binszki Teréz
11. Füst Milán: Zsoltár — elmondta Kákonyi Tibor
12. Várnai Zseni: Hess, te bánat — elmondta Binszki Teréz
13. Japán versek — elmondta Kákonyi Tibor
14. Pierre-Augustin Beaumarchais: Figaro házassága (Marcelina egy monológja) — fordította Illyés Gyula — elmondta Binszki Teréz
15. Váci Mihály: Mindenütt otthon — elmondta Kákonyi Tibor
16. Georg Werth: Mesterlegénydal — elmondta Binszki Teréz
17. Petőfi Sándor: Csokonai — elmondta Kákonyi Tibor
18. Hervay Gizella: Tréfás mese — elmondta Binszki Teréz
19. Fülöp Gábor: Leó tűnődéseiből — elmondta Kákonyi Tibor
20. Petőfi Sándor: Színbírálat — elmondta Kákonyi Tibor

Rendező: Horváth Emma

Az előadást 1984. június 1-én, pénteken 20 órai kezdettel a régi városháza kék termében tartottuk meg.

XVII. évf. 19. (338.) szám *1984. VI. 2.*

NEGYEDSZÁZADA LÉTEZIK

Műsoron: Dušan Matić és Juhász Gyula versei
Közreműködött: Lőrinc Zsuzsanna és Olga Molnar Međeri

A kétnyelvű műsort 1984. június 2-án, szombaton 10 órai kezdettel a palicsi nyári színpadon tartottuk meg a Chemos műanyagfeldolgozó ipari munkaszervezet 25 éves jubileuma alkalmából rendezett előadás keretében.

A tragikus sorsú Héró és Leandrosz találkozása
(Vass Éva és ifj. Dörfler Viktor, előtérben Szekulity Angéla)

XVII. évf. 20. (339.) szám *1984. VI. 2.*

MEGÉRI A VILÁG

Műsoron: Daniil Ivanovič Harms színdarabrészlete, James Joyce regényrészlete és Németh István verse

Közreműködött: Horti Lívia, Kákonyi Tibor és a Svetozar Marković Középiskola szerbhorvát nyelvű színjátszó csoportjának tagjai

A kétnyelvű műsort 1984. június 2-án, szombaton 11 órai kezdettel a Népszínház nagytermében tartottuk meg a Svetozar Marković Középiskola iskolanapi ünnepélye keretében.

XVII. évf. 21. (340.) szám *1984. VI. 11.*

KIP-KOP, KÖVEZNEK

Műsoron: Bella István, Vladimir Mađarević, Németh István és Branko V. Radičević versei

Közreműködött: Lőrinc Zsuzsanna és Vesna Spasojević

A kétnyelvű műsort 1984. június 11-én, hétfőn 20 órai kezdettel a palicsi Ivo Lola Ribar Ifjúsági Munkatábor sorakozóhelyén tartottuk meg a tábor ünnepélyes megnyitóján.

XVII. évf. 22. (341.) szám *1984. VIII. 30.*

JEGENYE — FÉNYBEN

Műsoron: Somlyó György és Váci Mihály versei

Közreműködött: Péics Hajnalka és Urbán Mária

Bevezetőt mondott: Füleki Erzsébet

A műsort 1984. augusztus 30-án, csütörtökön 8.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem amfiteátrumában tartottuk meg a magyartanárok nyári szemináriumának megnyitóján.

XVII. évf. 23. (342.) szám *1984. VIII. 30.*

MŰFORDÍTÁS — GAZDAGODÁS

Műsoron: Babits Mihály verse és Veljko Petrović novellarészlete

Közreműködött: Jurić Lajkó Tilda és Mikuska Éva

Bevezetőt mondott: Füleki Erzsébet

A műsort 1984. augusztus 31-én, pénteken 8.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem amfiteátrumában tartottuk meg a magyartanárok nyári szemináriumán.

XVII. évf. 24. (343.) szám *1984. IX. 12.*

JEDNA REČ KOJA NAS SPAJA — EGY SZÓ, AMELY ÖSSZEKÖT BENNÜNKET

Műsoron: Kollázs Ács Károly, Fehér Ferenc, Gál László, Vesna Parun, Jovan Popović, Vojislav Sekelj, Risto Tošović és Vas István verseiből

Közreműködött: Savo Duvnjak, Fecskés Erzsébet, Jurić Lajkó Tilda, Lőrinc Zsuzsanna, Dragan Marković és Duško Pašter

A műsort összeállította: Olga Afanaszjeva Torok és Horváth Emma

Forgatókönyv: Olga Afanaszjeva Torok

Rendező: Olga Afanaszjeva Torok

A kétnyelvű műsort 1984. szeptember 12-én, szerdán 17 órai kezdettel a Jovan Nenad cár téren tartottuk meg a VIII. Vajdasági Rohambrigád megalakulásának 40. évfordulója alkalmából rendezett ünnepség keretében.

XVII. évf. 25. (344.) szám *1984. X. 4.*

BOLDOG SZÜLETÉSNAPOT!

Műsoron: Csorba Piroska, Móra Ferenc és Dušan Radović művei, valamint két anekdota Tőke István gyűjtéséből

Közreműködött: Krekity Olga, Lovas Ildikó és Slavica Vitomirović

A kétnyelvű műsort 1984. október 4-én, csütörtökön 16 órai kezdettel a Vöröskereszt székházában tartottuk meg a Napsugaras Ősz rendezvényeinek keretében.

XVII. évf. 26. (345.) szám *1984. X. 8.*

PUFF NEKI!

Műsoron: Ludvík Aškenazy, Csorba Piroska, Fehér Ferenc, Hervay Gizella, Horgas Béla, Đura Jakšić, A. A. Milne, Aleksa Šantić, Tompa Mihály és Zágon István művei, valamint két anekdota Tőke István gyűjtéséből
Közreműködtek: Binszki Teréz, Bodrogvári Csilla, Gyarmati Erzsébet, Lovas Ildikó, Nagy Abonyi Valéria és Slavoljubka Zarić
Rendező: Horváth Emma

A kétnyelvű műsort 1984. október 8-án, hétfőn 17 órai kezdettel a Petar Drapšin utcai Gerontológiai Klub éttermében tartottuk meg a Napsugaras Ősz rendezvényeinek keretében.

XVII. évf. 27. (346.) szám *1984. X. 10.*

A SZABADSÁG MADARA

Műsoron: Gál László és Vojislav Sekelj versei
Közreműködött: Füleki Erzsébet és Dragan Marković

A kétnyelvű műsort 1984. október 10-én, szerdán 13 órai kezdettel tartottuk meg a Svetozar Marković Középiskola udvarán.

XVII. évf. 28. (347.) szám *1984. XI. 27.*

A SÍKSÁG OLVASATA

Műsoron: Fehér Ferenc és Desanka Maksimović versei
Közreműködött: Gyarmati Erzsébet és Slavoljubka Zarić

A kétnyelvű műsort 1984. november 27-én kedden 17 órai kezdettel a Svetozar Marković Középiskola első emeleti folyosóján tartottuk meg Milenko Vuksanović-Čiča tárlatának megnyitóján.

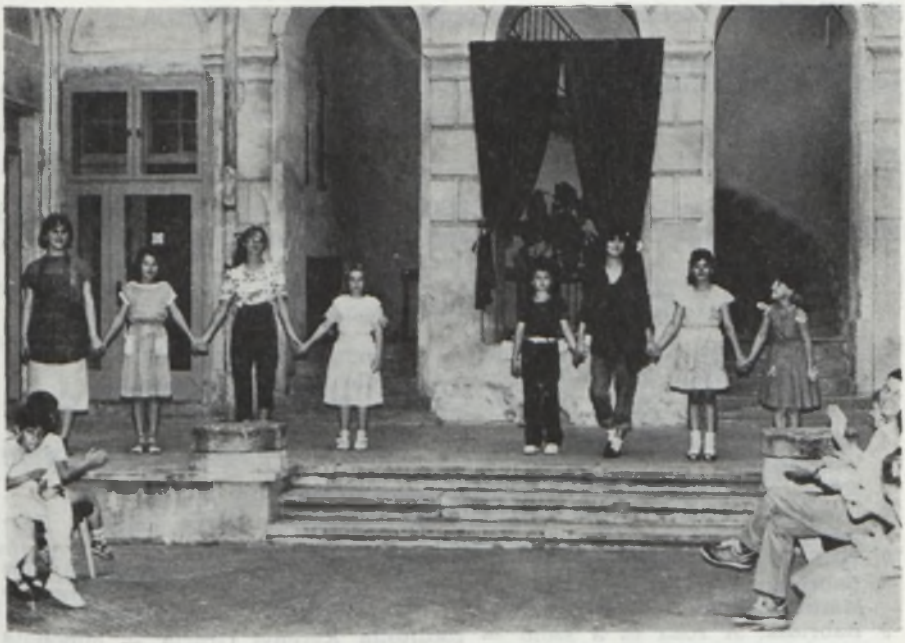

A zeneiskola udvarán lépett elénk Mesejáró Rebeka és Tengerjáró Tóbiás

XVII. évf. 29. (348.) szám *1984. XII. 15.*

ELVESZETT

Műsoron: Babriosz, Dér Zoltán, Fehér Ferenc, A. A. Milne, Túri Gábor és Veress Miklós versei és prózai írásai

Közreműködött: Bodrogvári Csilla, Füleki Erzsébet, Nagy Abonyi Valéria és Vincenso Eleonóra

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1984. december 15-én, szombaton 15 órai kezdettel a bácsszőlősi általános iskola egyik tantermében tartottuk meg.

XVII. évf. (349.) szám *1984. XII. 15.*

MOST FIGYELJETEK!

Műsoron: Ludvík Aškenazy, Csoóri Sándor, Dér Zoltán, Fehér Ferenc, Lőrinc Péter, Nagy László, Rabindranáth Tagore, Tompa Mihály, Zágon István versei és prózai írásai, az Omer és Merima délszláv népballada, valamint Tisza menti anekdoták

Közreműködött: Binszki Teréz, Füleki Erzsébet, Lovas Ildikó, Nagy Abonyi Valéria és Vincenso Eleonóra

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1984. december 15-én, szombaton 16 órai kezdettel a bácsszőlősi általános iskola egyik tantermében tartottuk meg.

XVIII. évf. 1. (350.) szám *1985. II. 8.*

FÉNY ÉS ÁRNYÉK

Műsoron: egy ismeretlen akkád költő és Milovan Danojlić versei

Közreműködött: Lőrinc Erika és Jasna Šarčević

A kétnyelvű műsort 1985. február 8-án, pénteken 16.45 órai kezdettel az Egészségügyi Középiskola előcsarnokában a Lifka Sándor Foto-Kino Klub tagjainak kiállításán tartottuk meg.

XVIII. évf. 2. (351.) szám *1985. II. 28.*

PEZSGŐ

Mádi Erzsébet, Márki Katalin, Nagy Ragyogó Zsuzsanna és Szekulity Angéla előadóestje

Műsor

1. Lukács László: Kőműves Kelemen — elmondta Márki Katalin
2. Kenyeres Kovács Márta: Fohász — elmondta Szekulity Angéla
3. Federico García Lorca: A kiontott vér — fordította Nagy László — elmondta Mádi Erzsébet
4. Radnóti Miklós: Szerelmes vers; Két töredék — elmondta Nagy Ragyogó Zsuzsanna
5. Kenyeres Kovács Márta: Nyáreső — elmondta Szekulity Angéla
6. Devecseri Gábor: Réten szaladoztunk — elmondta Nagy Ragyogó Zsuzsanna
7. William Shakespeare: CXXXVII. szonett — elmondta Szekulity Angéla
8. Babriosz: A tücsök és a hangya — fordította Kerényi Grácia — elmondta Márki Katalin
9. Babriosz: A róka és a szőlő — fordította Kerényi Grácia — elmondta Márki Katalin

Kicsik körtánca a zeneiskola pódiumán

10. Jean de la Fontaine: A beteg oroszlán meg a róka — fordította Kosztolányi Dezső — elmondta Márki Katalin
11. Vörösmarty Mihály: Petike — elmondta Nagy Ragyogó Zsuzsanna
12. Zelk Zoltán: Hová szaladsz vízipók? — elmondta Márki Katalin
13. Zelk Zoltán: Egyszer én a kirakatban — elmondta Márki Katalin
14. Mosolygó Tisza mente (anekdoták) — Tőke István gyűjtése — elmondta Mádi Erzsébet

A műsort vezette és rendezte: Horváth Emma

Az előadást 1985. február 28-án, csütörtökön 19 órai kezdettel a régi városháza kék termében tartottuk meg.

XVIII. évf. 3. (352.) szám *1985. III. 7.*

HAMISKÁS HUNYORÍTÁS

Műsoron: Április Lajos, Kenyeres Kovács Márta, Kosztolányi Dezső, Lev Novozsenov, Örkény István, Gianni Rodari, Vörösmarty Mihály és Zelk Zoltán versei és prózai írásai

Közreműködött: Erdélyi Csilla, Márki Katalin, Nagy Ragyogó Zsuzsanna, Sulyok Angéla, Szekulity Angéla, Szilágyi József és Vass Éva

Rendező: Horvath Emma

A műsort 1985. március 7-én, csütörtökön 17 órai kezdettel a Petar Drapšin utcai Gerontológiai Klubban tartottuk meg.

XVIII. évf. 4. (353.) szám *1985. III. 7.*

ÉLŐVIRÁG

Műsoron: Lars Forssel, Vesna Parun és William Shakespeare versei, illetve monológja

Közreműködött: Fecskés Erzsébet, Pajor Gizella és Gordana Poljaković

A kétnyelvű műsort 1985. március 7-én, csütörtökön 19 órai kezdettel a régi városháza dísztermében tartottuk meg.

XVIII. évf. 5. (354.) szám *1985. III. 8.*

DERŰFAKASZTÓ

Műsoron: Karinthy Frigyes irodalmi paródiája és Tóth Árpád verse
Közreműködött: Binszki Teréz, Lőrinc Zsuzsanna és Némedi Imre

A műsort 1985. március 8-án, pénteken 21.45 órai kezdettel a Közgazdasági Kar éttermében tartottuk meg.

XVIII. évf. 6. (355.) szám *1985. III. 14.*

CSAK A DERŰ ÓRÁIT SZÁMOLOM

Műsoron: Karinthy Frigyes: Az emberke tragédiája (rövidített változat)
Közreműködött: Binszki Teréz, Illés Zoltán és Némedi Imre

Az előadást 1985. március 14-én, csütörtökön 19.30 órai kezdettel Budapesten a Műszaki Kar kollégiumának előadótermében tartottuk meg.

XVIII. évf. 7. (356.) szám *1985. III. 23.*

BELESEGÍTETTÜNK

Műsoron: Kenyeres Kovács Márta verse
Közreműködött: Szekulity Angéla

A műsort 1985. március 23-án, szombaton 8.30 órai kezdettel a Kizur István Általános Iskola egyik tantermében tartottuk meg.

XVIII. évf. 8. (357.) szám *1985. V. 13.*

NYÍLIK

Műsoron: Hervay Gizella meséje és Dragan Lukić versei
Közreműködött: Márki Katalin és Klara Ristić

A kétnyelvű műsort 1985. május 13-án, hétfőn 17 órai kezdettel az Egészségügyi Középiskola előcsarnokában tartottuk meg.

XVIII. évf. 9. (358.) szám *1985. V. 14.*

A STAFÉTABOT KIVIRÁGZIK

Műsoron: Ivan Goran Kovačić, Blažo Šćepanović és Dragutin Tadijanović
Közreműködött: Binszki Teréz, Nagy Ragyogó Zsuzsanna és Szekulity Angéla

A műsort 1985. május 14-én, kedden 9 órai kezdettel a kisstadionban a stafétavárás alkalmából tartottuk meg.

XVIII. évf. 10. (359.) szám *1985. V. 14.*

SE ÉLŐ, SE HOLT

Műsoron: Dragutin Tadijanović verse
Közreműködött: Binszki Teréz

A műsort 1985. május 14-én, kedden 18 órai kezdettel a Városi Könyvtár kiállítóhelyiségében tartottuk meg.

XVIII. évf. 11. (360.) szám *1985. V. 14*

AZ ELSŐ

Műsoron: Balogh István írása
Közreműködött: Nagy Abonyi Valéria

A műsort 1985. május 14-én, kedden 18.45 órai kezdettel a Városi Könyvtár olvasótermében egy Lazar Nešićről szóló előadás keretében tartottuk meg.

XVIII. évf. 12. (361.) szám *1985. VIII. 2.*

PIPACSOK A BÚZAMEZŐBEN

Műsoron: Csépe Imre, Simon István és Váci Mihály versei
Közreműködött: Bölcskei Zsuzsanna, M. Kerek Edit és Szekulity Angéla

A műsort 1985. augusztus 2-án, pénteken 20.30 órai kezdettel Palicson a nyári színpadon tartottuk meg.

XVIII. évf. 13. (362.) szám *1985. VIII. 29.*

KÖDKÉNT FONÓDÓ EMLÉKEZET

Műsoron: Blažo Šćepanović verse és a szlovén mozgalmi líra darabjai
Közreműködött: Fecskés Erzsébet, Némedi Imre, Szekulity Angéla és Slavoljubka Zarić
Rendező: Horváth Emma

A kétnyelvű műsort 1985. augusztus 29-én, csütörtökön 8.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem amfiteátrumában tartottuk meg a magyartanárok hagyományos nyárvégi szemináriuma keretében.

József Attila-estünk után

XVIII. évf. 14. (363.) szám *1985. VIII. 30.*

HAMUBAN SÜLT POGÁCSA

Műsoron: Fehér Ferenc versei
Közreműködött: Füleki Erzsébet, Gyarmati Erzsébet, M. Kerek Edit, Lőrinc Erika, Némedi Imre, Péics Hajnalka és Szekulity Angéla
Rendező: Horváth Emma

A műsort 1985. augusztus 30-án, pénteken 8.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem amfiteátrumában tartottuk meg a magyartanárok hagyományos nyárvégi szemináriuma keretében.

XVIII. évf. 15. (364.) szám *1985. IX. 28.*

EGYÜTT NEVETTÜNK

Műsoron: Anekdoták Tőke István *Mosolygó Tisza mente* című gyűjtéséből
Közreműködött: Kónya Tibor, Mádi Erzsébet és Némedi Imre

A műsort 1985. szeptember 28-án, szombaton 16 órai kezdettel Palicson a szabadtéri színpadon a szüreti napok keretében tartottuk meg.

XVIII. évf. 16. (365.) szám *1985. X. 26.*

GYÓGYÍTÓ NEVETÉS

Műsoron: Ivan Andrejevics Krilov, Gianni Rodari, Grigor Vitez és Dubravka Ugrešić versei, illetve prózai írásai
Közreműködött: Izabela Molnar Međeri, Szekulity Angéla, Vass Éva és Suzana Vuković

A kétnyelvű műsort 1985. október 26-án, szombaton 15 órai kezdettel a Vöröskereszt székházában tartottuk meg a Napsugaras Ősz rendezvényeinek keretében.

XVIII. évf. 17. (366.) szám *1985. X. 31.*

A GYERMEKKOR IGÉZETE

Műsoron: Kosztolányi Dezső: A szegény kisgyermek panaszai (részletek)
Közreműködött: Lőrinc Zsuzsanna és Urbán Mária

A műsort 1985. október 31-én, csütörtökön 18 órai kezdettel Horgoson a művelődési házban tartottuk meg abból az alkalomból, hogy Urbán Gábor kiállította Kosztolányi Dezső *A szegény kisgyermek panaszai* által ihletett festménysorozatát.

XVIII. évf. 18. (367.) szám *1985. XI. 26.*

25 ÉVES A PEDAGÓGIAI INTÉZET

Műsoron: Ivo Andrić prózája és Fehér Ferenc verse
Közreműködött: Slavica Čokorilo és Gyarmati Erzsébet

A kétnyelvű műsort 1985. november 26-án, kedden 10 órai kezdettel a régi városháza dísztermében tartottuk meg.

A topolyaiak Lorca-estje

A Csoportterápia élő szobrai

XVIII. évf. 19. (368.) szám *1985. XII. 7.*

SZENTELEKY FÖLDJÉN

Műsoron: Szenteleky Kornél regényrészlete és Jože Udovič verse
Közreműködött: Barabás Mónika és Szekulity Angéla

A műsort 1985. december 7-én, szombaton 12 órai kezdettel Szivácon a művelődési házban tartottuk meg a Szenteleky-napok keretében.

XIX. évf. 1. (369.) szám *1986. V. 9.*

AZ EMBER NEMCSAK . . .

Műsoron: Paul Eluard és Dušan Matić versei
Közreműködött: Szekulity Angéla és Vass Éva
A műsort vezette: Szilágyi József

A műsort 1986. május 9-én, penteken 19.30 órai kezdettel a Szabadság téren tartottuk meg.

XIX. évf. 2. (370.) szám *1986. V. 10.*

HÁNY SZÓ AZ EMBERRŐL?

Műsoron: Dušan Matić verse
Közreműködött: Szekulity Angéla

A műsort 1986. május 10-én, szombaton 8.45 órai kezdettel a hadseregotthonban tartottuk meg.

XIX. évf. 3. (371.) szám *1986. V. 13.*

AZ EMBER NEMCSAK . . .

Műsoron: Paul Eluard és Dušan Matić versei
Közreműködött: Szekulity Angéla és Vass Éva

A műsort 1986. május 13-án, kedden 12.30 órai kezdettel a Szabadság téren tartottuk meg.

XIX. évf. 4. (372.) szám *1986. V. 13.*

HELYTÁLLNI

Műsoron: Gál László és Ivan V. Lalić versei
Közreműködött: Gyarmati Erzsébet és Nagy Ragyogó Zsuzsanna

A műsort 1986. május 13-án, kedden 13 órai kezdettel a belügyi titkárság épülete előtt tartottuk meg.

XIX. évf. 5. (373.) szám *1986. VI. 2.*

EGY SZEM MEGGY

A Jovan Jovanović Zmaj és a Sonja Marinković Általános Iskola irodalmi szakkörének szereplése

Műsor

1. Petőfi Sándor: A jó tanító — elmondta Prikidánovity Hajnalka
2. Petőfi Sándor: Orbán — elmondta Ördög Andrea
3. Petőfi Sándor: A tintásüveg — elmondta Apró Andrea
4. Petőfi Sándor: Csokonai — elmondta Németh Andrea
5. Petőfi Sándor: Anyám tyúkja — elmondta Vajda Andrea
6. Petőfi Sándor: Sári néni — elmondta Bicskei Szilvia és Mák Márta
7. Petőfi Sándor: János gazda — elmondta Kruzlity Kornélia
8. Petőfi Sándor: Ifjúság — elmondta Irsai Ákos
9. Petőfi Sándor: Szerelmes vagyok én — elmondta Belovai Gabriella
10. Petőfi Sándor: Szeretsz tehát — elmondta Lemberger Anikó
11. Petőfi Sándor: Ezrivel terem a fán a meggy — elmondta Árok Zoltán
12. Petőfi Sándor: Szeget szeggel — elmondta Sziveri Zita
13. Petőfi Sándor: Disznótor — elmondta Oroszi Hermina
14. Simon István: Petőfi Aranyéknál — részlet — elmondta Földi Csaba
15. Petőfi Sándor: Arany Lacinak — elmondta Cservenák Virág
16. Arany János: A bajusz — előadta a Sonja Marinković Általános Iskola színjátszó csoportja

Rendező: Gogolyák Magdolna és Kokity Rozália

Az előadást 1986. június 2-án, hétfőn 19 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem földszinti termében tartottuk meg.

XIX. évf. 6. (374.) szám *1986. VI. 14.*

A PETŐFI ISKOLÁK TALÁLKOZÓJÁN

Műsoron: Paul Eluard és Desanka Maksimović versei
Közreműködött: Vass Éva

A műsort 1986. június 14-én, szombaton 20 órai kezdettel Magyarcsernyén a művelődési házban tartottuk meg.

XIX. évf. 7. (375.) szám *1986. VII. 4.*

EMLÉKEZÉS A FELKELÉSRE

Műsoron: Branko Ćopić, Desanka Maksimović, Dušan Matić és Radovan Zogović versei
Közreműködött: Marijana Eređin, Milutin Gabrić, Szekulity Angéla és Vass Éva

A kétnyelvű műsort 1986. július 4-én, pénteken 9 órai kezdettel a fasizmus áldozatainak emlékműve előtt tartottuk meg.

XIX. évf. 8. (376.) szám *1986. VIII. 27.*

DE PACE — A BÉKÉRŐL

Műsoron: Garai Gábor, Dušan Matić, Somlyó György és Tóth Árpád versei
Közreműködött: Fecskés Erzsébet, Némedi Imre, Szekulity Angéla és Urbán Mária

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1986. augusztus 27-én, szerdán 8.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem amfiteátrumában tartottuk meg a magyartanárok hagyományos nyárvégi szemináriuma keretében.

XIX. évf. 9. (377.) szám *1986. VIII. 28.*

HERCEG, HÁTHA MEGJÖN A TÉL IS...

Műsoron: Herceg János versei és prózai írásai

Közreműködött: Fecskés Erzsébet, Gyarmati Erzsébet, Nagy Abonyi Valéria, Péics Hajnalka és Vass Éva

Rendező: Horváth Emma

A műsort 1986. augusztus 28-án, csütörtökön 8.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem amfiteátrumában tartottuk meg a magyartanárok hagyományos nyárvégi szemináriuma keretében.

XX. évf. 1. (378.) szám *1987. II. 23.*

MIMÓZASÁRGA TÉLVÉGE

Műsoron: Benedek Elek, Bogdánfi Sándor, Kosztolányi Dezső, Walter de la Mare, Osvát Erzsébet, Petőfi Sándor, Gianni Rodari, Szép Ernő, Benjamin Skreko és Mihail Zadornov írásai

Közreműködött: Andrek Andrea, Barabás Mónika, Losonc Mária, Lőrinc Zsuzsanna, Sípos Julianna, Sirbik Erzsébet és Vass Éva

A műsort 1987. február 23-án, hétfőn 16 órai kezdettel Bajmokon a Gerontológiai Klubban tartottuk meg.

XX. évf. 2. (379.) szám *1987. IV. 6.*

A FÉDERES MANÓ EMLÉKIRATAIBÓL

Műsoron: Balázs Attila írásai

Közreműködött: Losonc Gyula

A műsort 1987. április 6-án, hétfőn 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár olvasótermében a Kultúrtribünnel együtt rendeztük meg.

XX. évf. 3. (380.) szám *1987. IV. 11.*

VÉDJÉTEK MEG ERDEINKET

Műsoron: Guy de Maupassant verse

Közreműködött: Vass Éva

A műsort 1987. április 11-én, szombaton 16 órai kezdettel a Szabadság téren az erdőtelepítők rendezvénye keretében tartottuk meg.

XX. évf. 4. (381.) szám *1987. V. 26.*

PÖTTYÖS LABDA

Műsoron: gyermekversek és mesék

Közreműködött: Lőrinc Zsuzsanna, Sípos Julianna, Sirbik Erzsébet és Szekulity Angéla

A műsort 1987. május 26-án, kedden 16 órai kezdettel Palicson az óvodában tartottuk meg.

XX. évf. 5. (382.) szám *1987. V. 26.*

A TÁJ TALÁNYA

Műsorom: Miroslav Antić és Szabó Lőrinc versei

Közreműködött: Fecskés Erzsébet és Mirjana Stevanović

A kétnyelvű műsort 1987. május 26-án, kedden 19 órai kezdettel a Városi Könyvtár kiállítóhelyiségében Skrabány Viktor tárlatának megnyitója keretében tartottuk meg.

XX. évf. 6. (383.) szám *1987. VI. 11.*

ERŐPRÓBA

Műsoron: gyermekversek és gyermekdalok
Közreműködött: Szekulity Angéla és a Matko Vuković Általános Iskola harmadikosai
Rendező: Szekulity Angéla

Az előadást 1987. június 11-én, csütörtökön 17 órai kezdettel Kisbajmokon a helyi közösség nagytermében tartottuk meg.

XX. évf. 7. (384.) szám *1987. VI. 29.*

ESPERANTE

Műsoron: versek, prózák és jelenetek eszperantó nyelven
Közreműködött: Iris Đukić, Keszég László, Kornelija Kovačev, Némedi Imre és Szekulity Angéla

A műsort 1987. június 29-én, hétfőn 18 órai kezdettel az eszperantó klub helyiségeiben tartottuk meg.

XX. évf. 8. (385.) szám *1987. VII. 4.*

NE LEPJE BE A FŰ

Műsoron: Csépe Imre és Pap József versei
Közreműködött: Bakota Róbert és Barabás Mónika

A műsort 1987. július 4-én, szombaton 9 órai kezdettel a Fasizmus áldozatainak terén az alkalmi ünnepség keretében tartottuk meg.

XX. évf. 9. (386.) szám *1987. VIII. 27.*

SZABADSÁG: NÉLKÜLE KESERŰ A KENYÉR

Műsoron: Dragomir Brajković, Csépe Imre és Pap József versei, valamint Csemiczky Miklós és Kodály Zoltán zeneművei
Közreműködött: Bakota Róbert, Barabás Mónika, Olga Molnar Međeri és Szebenyi Magdolna (gordonka)
Rendező: Horváth Emma

A kétnyelvű műsort 1987. augusztus 27-én, csütörtökön 8.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem amfiteátrumában tartottuk meg a magyartanárok hagyományos nyári szemináriuma keretében.

XX. évf. 10. (387.) szám *1987. VIII. 28.*

VENDÉG ÉS ÉVFORDULÓ

Műsoron: Pap József versei és délszláv népdalok, valamint népballadák Vuk Stefanović Karadžić gyűjtéséből
Közreműködött: Bakota Róbert, Barabás Mónika, Sirbik Erzsébet és Szekulity Angéla
Rendező: Horváth Emma

A műsort 1987. augusztus 28-án, pénteken 8.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem anfiteátrumában a magyartanárok hagyományos nyári szemináriuma keretében tartottuk meg.

XX. évf. 11. (388.) szám *1987. IX. 28.*

TITO SZEMÉBE NÉZEL

Műsoron: Pap József verse
Közreműködött: Barabás Mónika

A műsort 1987. szeptember 28-án, hétfőn 19 órai kezdettel a Városi Könyvtárban a *Tito és a népfelszabadító harc* című könyv- és dokumentumkiállítás megnyitója keretében tartottuk meg.

XX. évf. 12. (389.) szám *1987. X. 15.*

A KÖNYV MÉG MINDIG CSODA

Műsoron: Pap József verse
Közreműködött: Barabás Mónika

A műsort 1987. október 15-én, csütörtökön 18 órai kezdettel Zentán a színházteremben tartottuk meg a könyvhónap ünnepi megnyitóján.

XX. évf. 13. (390.) szám *1987. X. 20.*

EGY ESTBE FOGLALVA

Műsoron: Burkus Valéria, Gulyás József, Josip Klarski és Székely Tibor írásai
Közreműködött: Andrek Andrea, Keszég László, Péics Hajnalka és Varga Henriette

A műsort 1987. október 20-án, kedden 19.30 órai kezdettel a Városi Könyvtár olvasótermében a Városi Könyvtárral közösen rendeztük meg.

XX. évf. 14. (391.) szám *1987. XI. 7.*

HOGY MINDENKI ÉRTSE

Műsoron: egy vers az eszperanto nyelven írt költészetből
Közreműködött: Némedi Imre

A műsort 1987. november 7-én, szombaton 17 órai kezdettel Zentán a Szocialista Szövetség otthonában tartottuk meg.

XX. évf. 15. (392.) szám *1987. XI. 15.*

VISSZAPILLANTÁS

Műsoron: Fehér Ferenc verse
Közreműködött: Némedi Imre

A műsort 1987. november 15-én, vasárnap 11 órai kezdettel a régi városháza előcsarnokában tartottuk meg az Almási Gábor munkásságának 50 éves jubileumára rendezett tárlat megnyitóján.

TÁNCOL A HULLÁMSAPKÁS TENGER

- ÓCEÁNIA NÉPEINEK KÖLTÉSZETE -

LÓTUSZPALOTA

· japán és kínai költők versei ·

KALEVALA

emlékműsor

LÁBKÖSÖNTYŰIM CSÖRRENNEK

TAGORE költészetéből

SÁRKÁNYÖLŐ VOZNYESZENSZKIJ

STRUGAI ARANYKOSZORÚDÍJAS KÖLTŐ
VERSEINEK BEMUTATÓJA HÁROM NYELVEN

XX. évf. 16. (393.) szám *1987. XI. 25.*

BALÁZS G. ÁRPÁD NYOMÁBAN

Műsoron: Ady Endre, Garai Gábor, József Attila, Kassák Lajos, Jure Kaštelan, Miroslav Krleža versei
Közreműködött: Bakota Róbert, Dragica Kostić, Kornelija Kovačev, Lőrinc Zsuzsanna, Barbara Miklenović, Szekulity Angéla és Vass Éva
Rendező: Horváth Emma

A kétnyelvű műsort 1987. december 9-én, szerdán 18 órai kezdettel a Városi Múzeumban tartottuk meg Balázs G. Árpád retrospektív kiállításának megnyitóján.

XX. évf. 17. (394.) szám *1987. XII. 9.*

A GRAFIKA VARÁZSA

Műsoron: Desanka Maksimović és Viniste a Posarte versei
Elmondta: Andrek Andrea és Barbara Miklenović

A kétnyelvű műsort 1987. december 9-én, szerdán 18 órai kezdettel a Mira Galériában tartottuk meg Boros György grafikáinak tárlatmegnyitóján.

XX. évf. 18. (395.) szám *1987. XII. 13.*

HÁROM NYELVEN ÜNNEPELTÜNK

Műsoron: primitív törzsek költészete magyar, eszperantó és szerbhorvát nyelven Székely Tibor és Burkus Valéria fordításában

Közreműködött: Olga Afanaszjeva Torok, Barabás Mónika, Iris Đukić, Horváth Gyöngyvér, Keszég László, Kornelija Kovačev, Lőrinc Zsuzsanna, Izabela Molnar Međeri, Olga Molnar Međeri, Némedi Imre, Sirbik Erzsébet, Szekulity Angéla és Szemerédy Virág

A háromnyelvű műsort 1987. december 13-án, vasárnap 16 órai kezdettel a Városi Könyvtár olvasótermében tartottuk meg.

XX. évf. 19. (396.) szám *1987. XII. 19.*

EGYÜTT KÖNNYEBB

Műsoron: versek, prózai művek, népdalok, pantomimszámok, népi táncok és dzsesszbalett
Közreműködött: a tornyosi Ady Endre Művelődési Egyesület, a Lányi Ernő Iparos Művelődési Egyesület, a Mladost Művelődési Egyesület ritmikai csoportja, valamint a Svetozar Marković Középiskola és a Csáth Géza Művészetbaráti Kör versmondói

A kétnyelvű műsort 1987. december 19-én, szombaton 19 órai kezdettel az Iparkamara színháztermében tartottuk meg.

XX. évf. 20. (397.) szám *1987. XII. 28.*

KÖZÖS SZÜLETÉSNAP

Műsoron: japán versek, valamint Petőfi Sándor, Simon István és Izet Sarajlić költeményei
Közreműködött: Andrek Andrea, Kornelija Kovačev és Lőrinc Zsuzsanna

A kétnyelvű műsort 1987. december 28-án, hétfőn 15 órai kezdettel a Vöröskereszt székházában tartottuk meg.

XXI. évf. 1. (398.) szám *1988. I. 9.*

PITYPANG

Műsoron: gyermekversek és Weöres Sándor megzenésített versei
Közreműködött: Andrek Andrea, Bakota Róbert, Farkas Katalin, Némedi Imre, Sirbik Erzsébet, Szekulity Angéla, Szemerédy Virág és Varga Henriette
Rendező: Horváth Emma

A műsort 1988. január 9-én, szombaton 16 órai kezdettel Ürményházán az általános iskola tantermében tartottuk meg.

XXI. évf. 2. (399.) szám *1988. I. 9.*

VERSKALÁRIS

Műsoron: Kaffka Margit, Karinthy Frigyes, Palotai Boris, Pap József, Petőfi Sándor versei és prózái, valamint egy cigány ballada
Közreműködött: Andrek Andrea, Bakota Róbert, Farkas Katalin, Némedi Imre, Sirbik Erzsébet, Szekulity Angéla, Szemerédy Virág és Varga Henriette
Rendező: Horváth Emma

A műsort 1988. január 9-én, szombaton 19 órai kezdettel Ürményházán a művelődési házban tartottuk meg.

XXI. évf. 3. (400.) szám *1988. I. 21.*

SZÍVMELENGETŐ

Műsoron: Ács Károly verse, egy székely népballada, népdalok és csárdások
Közreműködött: Lőrinc Zsuzsanna, Némedi Imre, Szekulity Angéla, valamint a Lányi Ernő Iparos Művelődési Egyesület énekkara és citerásai

A műsort 1988. január 21-én, csütörtökön 17 órai kezdettel a Gerontológiai Központ ebédlőjében tartottuk meg.

Veres Péter sírjánál

Ki járt Zentán? Tessék megnézni!

XXI. évf. 4. (401.) szám *1988. II. 15.*

TESSÉK RÁNK FIGYELNI

Műsoron: Weöres Sándor megzenésített versei és pantomimszámok
Közreműködött: Bakota Róbert, Francia Gyula, Karácsonyi Attila, Keszég László, Szemerédy Virág és Varga Henriette

A műsort 1988. február 15-én, hétfőn 17 órai kezdettel a hadseregotthonban tartottuk meg.

XXI. évf. 5. (402.) szám *1988. III. 24.*

A TŰZSZERSZÁM MEGBECSÜLÉSE

Közreműködött: Boros Rozália és Kornelija Kovačev

A kétnyelvű műsort 1988. március 24-én, csütörtökön 18 órai kezdettel a Filpi kiállítóhelyiségben tartottuk meg Szalma László Gulyás József-versek ihlette illusztrációinak tárlatmegnyitóján.

XXI. évf. 6. (403.) szám *1988. V. 9.*

MERT A BÉKE DRÁGAKINCS

Műsoron: Pap József verse
Közreműködött: Barabás Mónika

A műsort 1988. május 9-én, hétfőn 11 órai kezdettel a hadseregotthonban tartottuk meg.

XXI. évf. 7. (404.) szám *1988. VI. 10.*

ALL IN ENGLISH

Műsoron: versek, dalok és jelenetek angol nyelven
Közreműködött: a palicsi Vladimir Nazor és a sándori Május 25. Általános Iskola angol csoportja
Rendező: Olga Janković és Lidija Peić-Otterbein

A műsort 1988. június 10-én, pénteken 18 órai kezdettel a Városi Könyvtár udvarán tartottuk meg.

XXI. évf. 8. (405.) szám *1988. VI. 20.*

GYÖNGE FUVALLAT

Műsoron: gyermekversek, dalok, táncok és jelenetek
Közreműködött: a Csikós Béla Óvoda védenceinek egy csoportja
Rendező: Márki Edit és Segec Melinda

A műsort 1988. június 20-án, hétfőn 18 órai kezdettel a zeneiskola hangversenytermében tartottuk meg.

XXI. évf. 9. (406.) szám *1988. VII. 29.*

CIMETES BŰN

Műsoron: Tilly Róbert versei
Közreműködött: Lőrinc Zsuzsanna és Námedi Imre

A műsort 1988. július 29-én, pénteken 19.30 órai kezdettel a Városi Könyvtár udvarán tartottuk meg.

XXI. évf. 10. (407.) szám *1988. VIII. 24.*

RÉTI SAS LEBBENTI SZÁRNYÁT

Műsoron: Brasnyó István, Lars Forssel, Oravecz Imre, Rónay György és Percy Bysshe Shelley versei
Közreműködött: Lőrinc Zsuzsanna, Márki Edit, Pajor Gizella, Szekulity Angéla és Szokol Ágnes
Bevezetőt mondott: Lőrinc Zsuzsanna
Rendező: Horváth Emma

A műsort 1988. augusztus 24-én, szerdán 9.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem amfiteátrumában tartottuk meg a magyartanárok hagyományos nyári szemináriuma keretében.

XXI. évf. 11. (408.) szám *1988. VIII. 25.*

MILYEN VOLT AZ ELSŐ ÓRA?

Műsoron: Németh István írásai
Közreműködött: Bakota Lídia, Lőrinc Zsuzsanna és Szokol Ágnes
Rendező: Horváth Emma

A műsort 1988. augusztus 25-én, csütörtökön 9.30 órai kezdettel a Veljko Vlahović Munkásegyetem amfiteátrumában tartottuk meg a magyartanárok hagyományos nyári szemináriuma keretében.

XXI. évf. 12. (409.) szám *1988. XI. 15.*

BEESTELEDETT

Műsoron: Brasnyó István és Stevan Raičković versei
Közreműködött: Szokol Ágnes és Kristina Vlahović

A kétnyelvű műsort 1988. november 15-én, kedden 18 órai kezdettel a Városi Könyvtár kiállítótermében tartottuk meg Karlo Šegec festő tárlatának megnyitóján.

XXI. évf. 13. (410.) szám *1988. XI. 18.*

LEBEGÉS

Műsoron: Tóth Árpád és Paul Valéry versei
Közreműködött: Gyarmati Erzsébet, Kornelia Kovačev, Lőrinc Zsuzsanna és Simonyi Csaba

A kétnyelvű műsort 1988. november 18-án, pénteken 18 órai kezdettel a Képzőművészeti Találkozó kiállítási termében tartottuk meg Nemes Fekete Edit tárlatának megnyitóján.

XXI. évf. 14. (411.) szám *1988. XI. 22.*

MIKSZÁTH NYOMÁBAN

Rendhagyó irodalomóra

Műsoron: Mikszáth Kálmán novellái
Előadó: dr. Sturcz Béláné
Közreműködött: Gyarmati Erzsébet

Az előadást 1988. november 22-én, kedden 17 órai kezdettel a Gerontológiai Központ könyvtárában tartottuk meg.

XXI. évf. 15. (412.) szám *1988. XI. 25.*

BALLADA A MENETELÉSRŐL

Műsoron: részlet Koviljka Tišma Janković *Három parancsnok* c. ciklusából — Burkus Valéria fordítása
Közreműködött: Gyarmati Erzsébet, Simonyi Csaba és Szokol Ágnes

A műsort 1988. november 25-én, pénteken 18 órai kezdettel a Városi Könyvtár olvasótermében tartottuk meg.

KIADVÁNYAINK

ÉLETJEL MINIATŰRÖK

1984

39. BALOGH ISTVÁN: Az első
(Dokumentumriport Lazar Nešić életéről)

1985

40. MAGYAR LÁSZLÓ: Három kincsestár
(Adalékok a szabadkai levéltár, könyvtár és múzeum történetéhez)
41. VOJNITS OSZKÁR: Afrikai út 1884
(Naplójegyzetek)
42. Levelek Kosztolányihoz (1907—1936)

1986

43. GAJDOS TIBOR: Kékfátyolos világ
(Oláh Sándor élete és munkássága)

ÉLETJEL KÖNYVEK

1984

30. KENYERES KOVÁCS MÁRTA: Fölszállott a sármány
(Balladás versek)
31. CSORDÁS MIHÁLY: Követni az időt
(Tanulmányok, esszék, kritikák)
32. PATÓ IMRE: A Hétről-Hétre repertóriuma
33. KÓPÉ [KOPECZKY LÁSZLÓ]: Spenót a falon
(Zseb-líra)

1985

34. DÉR ZOLTÁN: Szülőföld és költője
(Írások Kosztolányiról)

1986

35. PETKOVICS KÁLMÁN: A 7 Nap útja
(Adalékok hetilapunk történetéhez)
36. CSÉPE IMRE: Szorul a nap
(Versek)
37. DEŽE KOSTOLANJI: Izabrane pesme

1987

38. Emlékkönyv Csáth Géza születésének századik évfordulójára

1988

39. A Kosztolányi család levelezéséből

ÉVKÖNYVEK

4. Életjel 4. (1978—1983)
5. Életjel 5. (1983—1988)

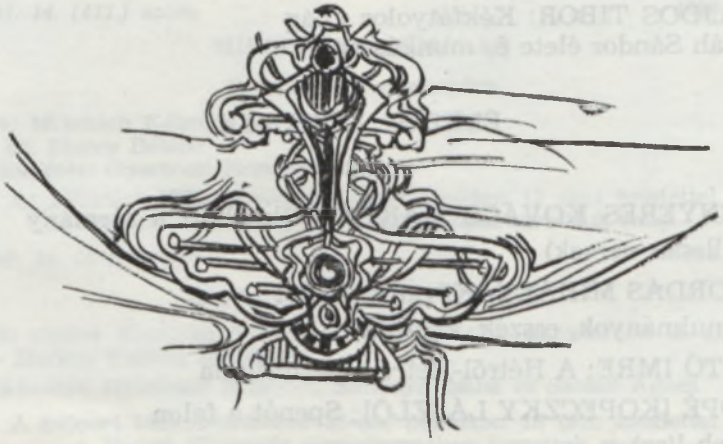

DIÓVERÉS

— Díjak és elismerések —

A dióverés ősszel történik, mikor mindenfajta termést begyűjtenek. S a vers tanúsága szerint a diók koppannak és görögnek, majd bekerülnek zsebbe, zsákba, a köténybe, a kosárba. Így vagyunk a díjakkal és elismerésekkel is. Van, akinek egy zsebében elfér, másoknak meg kosárra van szüksége.

Díjak és diók. Szinte azonos hangzású a két szó. De találhatunk kettejük között egyéb hasonlatosságot is. Nem könnyű a dióbélhez hozzájutni. Meg kell előbb törni fáradság árán csontos héját. De aztán édes is ám! És a dióverés művelete maga?! Ahogy hosszú botokkal, támasztófákkal az ágakat arra kényszerítik, váljanak meg termésüktől. Van benne valami groteszkül mosolyogtató.

Az elmúlt öt évre nem panaszkodhat a Csáth Géza Művészetbaráti Kör tagsága. Szépen termett a diódíj. Megtelt a kamra. Nyissuk hát ki a zsák száját.

1984 — Amatőr színjátszók községi szemléje, Bajmok

Kosztolányi Dezső: *Őszi koncert* — színpadi játék

Kollektív elismerés az együttesnek és Horváth Emmának a színpadi beszéd és színpadi mozgás fejlesztéséért.

Kákonyi Tibor színészi alakításáért díjat kapott.

Virginia Woolf: *Orlandó* — színpadi játék

Vicei Natália színészi alakításáért díjat kapott.

Daniil Ivanovič Harms: *Jelisaveta Bam* — színpadi játék

Nikola Ivošević színészi alakításáért díjat kapott.

Olga Afanaszjeva Torok elismerésben részesült eredményes színpadi kísérletező munkájáért.

— Középiskolások Művészeti Vetélkedője, Becse/Újvidék

Ács Károly: *Máglya* — színpadi játék

Kákonyi Tibor színészi alakításáért díjat kapott.

Szalma Gabriella színészi alakításáért a Képes Ifjúság különdíját kapta.

— Amatőr versmondók köztársasági szemléje, Velika Plana

Fehér Ferenc: *Óda a szélhez* (részlet)

Omer és Merima (részlet) — délszláv népköltés

Fordította Nagy László.

Elmondta Binszki Teréz.

II. díj (ezüstplakett)

1985 — Amatőr színjátszók községi szemléje, Bajmok

Középkori francia bohózatok

Mádi Erzsébet és Némedi Imre kaptak díjat színészi alakításukért.

— Középiskolások Művészeti Vetélkedője, Becse/Szabadka

Mándy Iván: *Vízizene* (részlet)

Elmondta Lovas Ildikó.

II. díj

Déry Tibor: *Üvegfejű borbély* — színpadi játék

Lovas Ildikó színészi alakításáért díjat kapott.

1986 — Amatőr színjátszók községi szemléje, Bajmok

Arany János: *Rózsa és Ibolya* — színpadi játék

Szekulity Angéla és Szilágyi József színészi alakításukért díjat kaptak.

Moldova György: *Ernesto Che Guevara naplója* — színpadi játék

Ifj. Dörfler Viktor színészi alakításáért díjat kapott.

Kopeczky László: *Spenót a falon* — színpadi játék

Lőrinc Zsuzsanna és Némedi Imre színészi alakításukért díjat kaptak.

Raymond Queneau: *Caca u metrou* — színpadi játék

Olga Afanaszjeva Torok elismerésben részesült a regény színpadra állításáért.

— Középiskolások Művészeti Vetélkedője, Becse/Szabadka

Komlós János: *Kinek van peche?* (részlet)

Elmondta Szilágyi József.

III. díj

Az Újvidéki Rádió munkatársai csaknem minden műsorunkat felvették

Leonard Wallicht: *Antianyag*
Fordította Gellért György.
Elmondta Keszég László.
A Tanyaszínház különdíját kapta.
Moldova György: *Ernesto Che Guevara naplója* — színpadi játék.
Ifj. Dörfler Viktor színészi alakításáért díjat kapott.

1987 — Amatőr színjátszók községi szemléje, Bajmok
Muszalosz: *Héró és Leandrosz* — színpadi játék
Fordította Trencsényi Waldapfel Imre.
Vass Éva színészi alakításáért díjat kapott.
Horváth Emma az elbeszélő költemény színpadra állításáért elismerésben részesült.
Gárdonyi Géza: *Az én falum* — színpadi játék
Némedi Imre színpadi alakításáért díjat kapott.

— Középiskolások Művészeti Vetélkedője, Becse
Tolnai Ottó: *Rokokokokó* (részlet)
Elmondta Keszég László.
II. díj
Juhász Ferenc: *Tűzliliom az éjszakában* (részlet)
Elmondta Andrek Andrea.
Különdíj szép beszédért.

1988 — Amatőr színjátszók községi szemléje, Bajmok
Hans Magnus Enzensberger: *A Titanic pusztulása* — színpadi játék —
Fordította Garai Gábor.
Színészi alakításért díjat kapott Bakota Róbert, Boros Rozália, Keszég László, Némedi Imre és Sirbik Erzsébet

Köszönet Papp Imrének két évtizedes tudósításaiért

Az Újvidéki Televízió is beszámolt jelentősebb előadásainkról

— Középiskolások Művészeti Vetélkedője, Becse, Szabadka
Andrej Voznyeszenszkij: *Rock-and-roll ütemre*
Fordította Rab Zsuzsa.
Elmondta Keszég László.
II. díj
Csáth Géza: *A varázsló kertje* (részlet)
Elmondta Andrek Andrea.
III. díj
Weöres Sándor: *Rongyszőnyeg* (részletek)
Elmondta Szemerédy Virág.
Különdíj szép beszédért.
Deák Ferenc: *Magány* (részlet)
Elmondta Kornelija Kovačev.
II. díj
Megtalálsz? — összeállítás Weöres Sándor gyermekverseiből
Különdíj a legjobb összjátékért.
— Amatőr versmondók köztársasági szemléje, Velika Plana
Andrek Andrea és Szabó Ágnes bekerült a köztársaság húsz legjobb versmondója közé, ki-ki a maga korosztályában.

Melyik előadás volt a legkedvesebb? Melyik díjnak, elismerésnek örültünk a legjobban? Általában úgy kezdődött az első próbákon, hogy mi is lesz ebből. Aztán alakult, formálódott a vers, a színpadi játék, hogy végül örömet szerezzen az előadóknak s a közönségnek egyaránt.

Munka és türelem, hogy a barkából dió legyen, meg a fagy le ne vigye, meg a jég el ne verje, meg a szárazság ki ne szikkassza.

Szép időt várunk a jövőtől s ennek a jól fejlődő növendékfának mind dúsabb koronát, mind gazdagabb termést.

HORVÁTH EMMA

HALOTTAINK

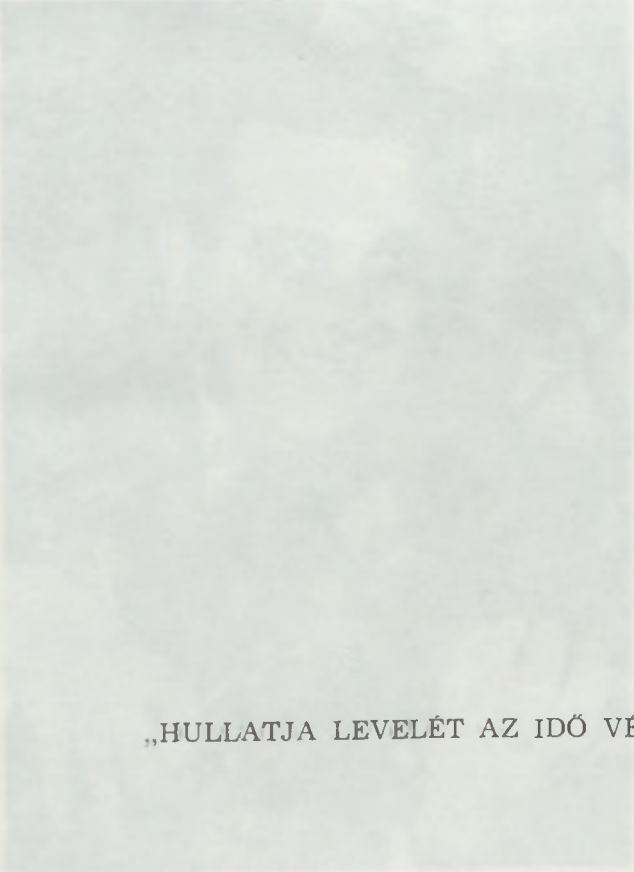

„HULLATJA LEVELÉT AZ IDŐ VÉN FÁJA"

VEREBES GUSZTÁV

(Kanizsa, 1926. III. 8.—Szabadka, 1984. II. 4.)

A szakemberek korán felfigyeltek tehetségére. A szabadkai zeneiskolában id. Bermel Miklós volt a tanára. Már az alsó osztályok elvégzése után a filharmónia tagja lett és egészen nyugdíjba vonulásáig, 1979-ig az maradt. A felső osztályokat Szegedi Sándor tanárnál végezte el. Amikor 1950-ben megalakult a Városi Zenekar, majd az opera, mindkettőben játszott. Az utóbbi megszűnése után átkerült a Népszínházhoz, s ott ifj. Bermel Miklós koncertmester helyettese lett. Miután Bermel Miklós Szarajevóba távozott, ő lépett a helyébe mind a filharmóniában, mind a színházi zenekarban. Az Újvidéki Rádióban 1960-tól kezdve hallhattuk. Sok szerzeményét saját zenekarával adta elő. Repülj, fecském c. dalát halálának előestéjén vette fel a rádió. 1975-ben Ezüstkoszorús Munkaérdemrenddel tüntette ki köztársasági elnökünk. Az Életjel hőskorában több ízben szerepelt zenés előadásainkon.

CSUKA ZOLTÁN

(Zichyfalva, 1901. IX. 22.—Érdliget, 1984. III. 23.)

A jeles költő és államdíjas műfordító, ali elévülhetetlen érdemeket szerzett azzal, hogy a jugoszláv irodalom több mint száz művét ültette át magyar nyelvre, mindig szívesen jött el hozzánk, ha hívtuk. Itthon érezte magát nálunk, hiszen gyermekkorának egy részét városunkban élte le. Ezt ihletett sorokban megírta „Mert vén Szabadka, áldalak . . .” c. emlékezésében, amelyet 1971-ben jelentettünk meg miniatűrsorozatunkban. Három ízben láttuk vendégül. Mulandóság és öröklét című, első kétnyelvű estünkön jó barátjával, Gustav Krklec horvát költővel lépett fel a zeneiskola hangversenytermében nagy siker mellett. Önálló szerzői estjét két évvel később, 1969. december 3-án rendeztük meg a városháza dísztermében A szellem hídverője címmel, amikor is bő válogatást adtunk verseiből, írásaiból és műfordításaiból. 1971. szeptember 12-én ismét ellátogatott hozzánk, hogy ezúttal a bajmokiak ismerkedjenek meg vele és műveivel. Munkái később is többször szerepeltek rendezvényeink műsorán, mint például az 1976. június 8-án megtartott Cankar- és Nazor-emlékesten (ekkor két tanulmányából olvastunk fel egy-egy hosszabb részletet), valamint Híd és harang címmel 1973. január 17-én megtartott előadásunkon, amelyen összeállítást adtunk a nyolcvanéves Ivo Andrić műveiből.

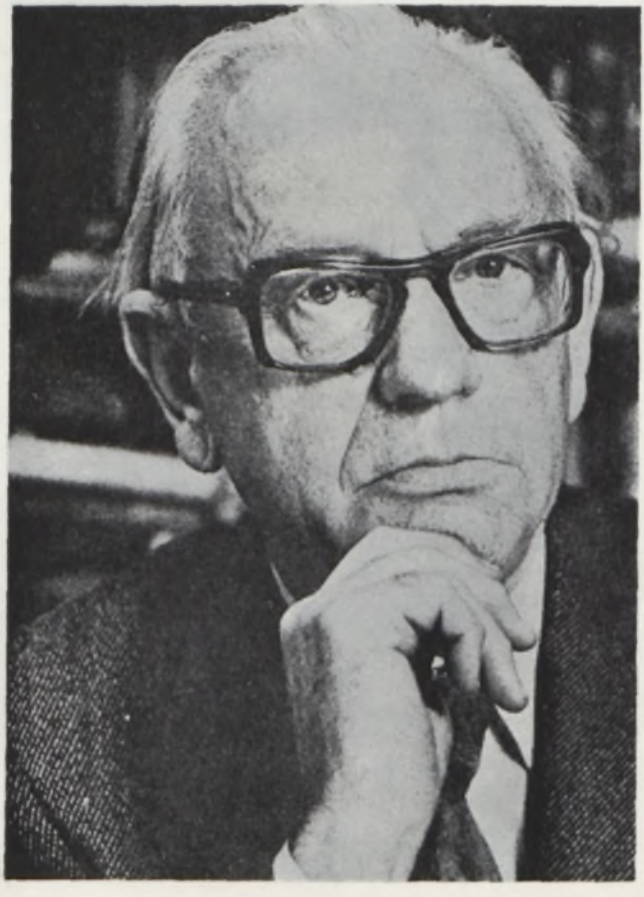

KENYERES KOVÁCS MÁRTA

(Szabadka, 1933. XI. 12.—Szabadka, 1984. V. 29.)

A köztiszteletben álló nyelv- és zenetanár, aki figyelemre méltó irodalmi és műfordítói tevékenységet is kifejtett, életének utolsó tíz évében kapcsolódott be munkánkba; azután, hogy Ausztriából hazatért, ahol középiskolákban tanított. Először azon az estünkön lépett fel, amelyet 1975. október 27-én Két tudós tanár címmel tartottunk meg, s amelyen megemlékeztünk Iványi Istvánról születésének százharmincadik és Loósz Istvánról halálának ötvenötödik évfordulója alkalmából. A műsor jelentőségét sokban növelte, hogy két szerzeményét (Veszély az erdőben, Csillámok a sziklatömbben) ekkor játszotta első ízben közönség előtt a szerző, emellett zárószámként Agresszió c. kompozícióját adta elő. Egy év múlva, 1976. november 22-én Szélrózsa címen megrendeztük szerzői estjét, amelyen — magyar és német nyelvű fordításai mellett — hat szerzeményét is alkalmunk volt hallani, közöttük kettőt az ő előadásában. Még ugyanabban az évben kiadtuk Régi nóta, híres nóta... c. kötetét, amelyben három szabadkai zeneszerző, Arnold György, Gaál Ferenc és Lányi Ernő munkásságát foglalta össze. 1980-ban két könyvét is megjelentettük: A jövőben is élni századunk délszláv költészetének legszebb darabjait tartalmazza, a Susreti pedig a mai jugoszlávai magyar költők antológiája. Utolsó verseskötete, a Fölszállott a sármány, közvetlenül halála előtt került ki a nyomdából. Kenyeres Kovács Márta emberi alakját és művészetét Holdpatak c. estünkön idéztük fel 1985. október 29-én.

Ifj. SZABÓ ISTVÁN

(Kikinda, 1937. X. 10.—Szabadka, 1984. VII. 11.)

Népszínházunk jeles fiatal rendezője nem rendezéseivel kötődik elsősorban élőújságunkhoz, hanem szerepléseivel. Először azon a nagyszabású irodalmi vetélkedősorozaton lépett fel, amelyet 1962 végétől 1963 közepéig rendeztünk meg Ismeri-e irodalmunkat? címmel. Az első két forduló kivételével mind az öt rendezvényen részt vett íróink műveinek tolmácsolójaként. Közönségünk azonban mint rendezőt is megismerhette, mert a vetélkedő döntőjét, amelyre 1963. június 4-én a színház zsúfolásig teli nagytermében került sor, ő rendezte. Értő instrukciói eredményeképpen a műsor végig gördülékeny volt, s lekötötte mind a versenyzők, mind a nézők figyelmét. Később sem vált meg az Életjeltől, bár sokkal ritkábban lépett fel, mint például azon az esten, amelyen Baranyi Károly és felesége, Baranyi Markov Zlata művészetét méltattuk Szobrok vallomása címmel a zeneiskola nagytermében. Ezen Ady Endre két versét mondta el és Gál Lászlónak az ünnepeltek egy kiállításáról szóló ismertetését olvasta fel. Ezután is, noha nagyobb feladatot nem vállalt, több szereplőnknek segítségére volt felkészülésében.

VUJKOV GÉZA

(Szabadka, 1905. V. 13.—Szabadka, 1984. VII. 19.)

Színházunk egyetlenegy művésze sem szerepelt olyan sokat előadásainkon, mint Vujkov Géza. 1959. április 27-én láthattuk először pódiumunkon, utoljára pedig 1970. november 23-án, amikor megemlékeztünk Muhi Jánosról halálának egyéves évfordulóján. A két dátum között eltelt időszakban több mint harmincszor lépett fel, különösen gyakran 1964-ig, amikor évente ötször-hatszor is láthattuk, hallhattuk. Többnyire vidám karcolatokat olvasott fel, de mint színész és rendező is bemutatkozott. Így például ő rendezte V. Lippay Etelka A malacok c. vidám jelenetét és ő játszotta benne a férj szerepét 1960. április 25-i előadásunkon. Nagy sikerű Kabarészámunk (1960. július 5.) két legtöbb tapsott kapott jelenetében is játszott: Gábor Andor Tejengedélyében a Tisztiorvost, Vadnai László Hacsek és Sajójában Hacseket elevenítette meg. Irodalmi vetélkedőnknek nemcsak a döntőjében nevettette meg a közönséget, hanem első két fordulójában is, akárcsak ugyanannak az évnek a végén Nušić-emlékestünkön és a Ráérő emberek c. komédia egyik hálás szerepében. Somogyi Pál szerzői estjén egy regényrészletet olvasott fel, előtte pedig megrendezte V. Lippay Etelka Tündérborjú c. kétfelvonásos játékát. Egyik leghűségesebb munkatársunk volt. Mindaddig számíthattunk közreműködésére, amíg egészségi állapota megengette.

LÉVAY ENDRE

(Szabadka, 1911. XI. 22.—Szabadka, 1985. X. 28.)

Nem tartozott az Életjel alapító tagjai közé, de az élőújság megindulása után csakhamar bekapcsolódott munkánkba. Ő köszöntötte a Hidat negyed-, majd félszázados évfordulóján, megemlékezett Fenyves Ferencről, Ivo Andrićról, Gaál Ferencről, August Cesarecről, méltatta a hazalátogató Csuka Zoltán, Dudás Kálmán és Fekete Lajos költészetét, Ferenczi Ibi, Garay Béla és Balász G. Árpád művészetét, Gál László, Muhi János és Laták István munkásságát, bevezetőt mondott Kísérleti Színpadunk első bemutatóján, megírta tízéves és húszéves jubileumi estünk forgatókönyvét és összekötő szövegét. Úgyszintén annak az emlékestnek a forgatókönyvét is, amelyet Csáth Géza halálának ötvenedik évfordulóján tartottunk meg, s amelyen ősbemutatóként előadtuk Félálom után c. monodrámáját. Húsz éven át — 1960. szeptember 19-től 1980. október 7-ig — szerkesztő tanácsunk, haláláig pedig a könyvkiadásunkat irányító bizottságunknak a tagja volt. Négy művét jelentettük meg: Új lélekindulás (tanulmány, 1968), Félálom után (monodráma, 1969), Egy nemzedék elindul (a szabadkai fiatalok harcos évei 1931—1940, 1974), Az utak ismeretlenjei (elbeszélések, 1981). Első két évkönyvünkben ő összegezte tíz, illetve öt év munkáját, a harmadikban és a negyedikben pedig ő írta a nekrológokat. Első négy almanachunk sajtó alá rendezéséből is kivette a részét. Hatvanadik születésnapján, 1971. december 6-án szerzői esttel köszöntöttük, ez év januárjában viszont dokumentumregényéből készült összeállítással idéztük fel az emlékét. Halálával leghűségesebb munkatársaink egyikét vesztettük el benne.

STANKO VASILJEVIĆ

(Loznica, 1912. XII. 19.—Szabadka, 1986. II. 4.)

Huszonkét éven át — 1946. február 1-től nyugdíjba vonulásáig, 1968. szeptember 30-ig — a szabadkai zeneiskola hegedűtanára volt. Tanítványai olyan kiváló muzsikusok voltak, mint például Balázs János, a Zágrábi Filharmónia koncertmestere, Péics József és Péics Bernadetta, Pekár Tibor és Pekár Lilla és számos más hegedűművész, aki hazai vagy külföldi zenekarban játszik. De nemcsak pedagógiai munkássága jelentős, előadói tevékenysége is. Élete végéig a Szabadkai Filharmónia koncertmestere volt és sok hangversenyen lépett fel, így az Életjel rendezvényein is, mint például 1962. február 19-i Csáth-estünkön, amikor a tragikus sorsú író két hegedűre és gordonkára írt Gavotte-ját adta elő Péics Bernadettával és Pinkava Ivánnal együtt. Ugyanabban az évben, november 19-én Miloje Milojević Ének és tánc c. szerzeményét játszotta hegedűn Molcer Mátyás zongorakísérete mellett. Diákjai közül is többen felléptek műsorainkban.

BARANYI MARKOV ZLATA

(Begaszentgyörgy, 1906. III. 17.—Sremska Kamenica, 1986. III. 15.)

A kiváló szobrászművész, aki nemcsak az országban, hanem külföldön is számos elismerésben részesült, 1970. június 1-én látogatott el férjével, Baranyi Károllyal, az ugyancsak neves szobrászművésszel együtt hozzánk abból az alkalomból, hogy a Képzőművészeti Találkozó szalonjában kiállítás nyílt kettőjük alkotásaiból, a zeneiskola hangversenytermében pedig méltattuk művészetét. Ezen az esten nemcsak a róla szóló méltatások hangzottak el és az általa legjobban kedvelt szerzemények csendültek fel, hanem ő maga is fellépett és beszélt munkásságáról a szépszámú közönségnek. Egyébként e rendezvényünkre jelent meg Baranyi Károly önéletrajza a hetvenöt éves művész munkásságának fél évszázados évfordulója alkalmából. A következő évben adtuk ki Baranyiné első és egyetlen könyvét, a Vergődést, amelyben jó barátjuk, a tragikus sorsú festőzseni, Farkas Béla napjairól számolt be a szemtanú hitelességével.

MIROSLAV ANTIĆ

(Mokrin, 1932. III. 14.—Újvidék, 1986. VI. 24.)

A neves költő versei csak elvétve szerepeltek irodalmi estjeink műsorán, mint például 1960. október 17-i rendezvényünkön, amelyen Utólagos sorok c. költeményét Barácius Zoltán olvasta fel, de azért készségesen eleget tett kérésünknek, amikor meghívtuk tizenöt éves előújságunk kétnyelvű jubileumára. Költő barátjával, Fehér Ferenccel eljött, hogy megnézze azt az összeállításunkat, amelyet Egy szőke hajtincs c. kötete alapján készítettünk. De nemcsak megnézte, szükségét érezte annak is, hogy benyomásait rögtönzött beszédben közölje közönségünkkel. Ekkor mondotta egyebek között, hogy ez az est több egy könyvhónapi rendezvénynél. „Ez több tizenöt éves születésnapnál. Azt hiszem, nagy szerencséjük van, s ezt a szerencsét őrizniük kell. Ez a szerencse abból áll, hogy van idejük és kitartásuk, hogy Szabadkán megfelelő légkör alakult ki, hogy képesek alkotni és van akaratuk, ez pedig rendkívül értékes valami, nem a mulandóság görcse, nem három napig tartó fellángolás, hanem kitartó, nyugodt, jó irányú, értékes, bátor munka, amely, íme, tizenöt év óta képes ilyen találkozók révén népszerűsíteni az irodalmat." Köszönet elismerő szavaiért, s azért a szép gesztusért, hogy az esten, programon kívül, felolvasta értő fordításában Fehér Ferenc három versét.

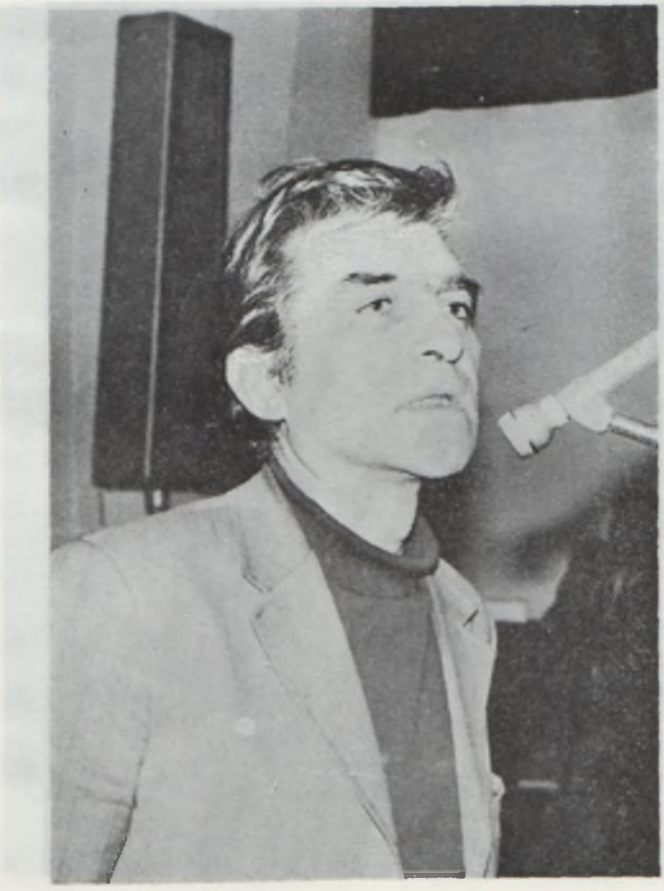

ILLÉS ENDRE

(Csütörtökhely, 1903. VI. 4.—Budapest, 1986. VII. 22.)

A már életében klasszikussá vált írót, jóllehet csak kétszer járt városunkban, szoros szálak fűzik Szabadkához, hiszen neki köszönhető, hogy 1964-ben megjelent Csáth Géza A varázsló halála c. novelláskötete s ezzel — csaknem fél évszázaddal elhunyta után — megkezdődhetett utóélete, de az is, hogy a Szépirodalmi Könyvkiadó elindította Kosztolányi Dezső összegyűjtött műveinek kiadását. Hálánkat úgy róttuk le iránta, hogy 1978. június 8-án a városháza dísztermében megrendeztük szerzői estjét, amelyen — Domokos Mátyás író mellett — Huszti Péter, Piros Ildikó és Pataki László színművészek is felléptek. A műsor végén arról vallott közönségünknek, miért tartja Csáthot századunk magyar irodalmában az egyik legérdekesebb egyéniségnek. A vele készült interjút folyóiratunk, az Üzenet teljes egészében közölte. Egyéb előadásainkon csupán egy elbeszélését, a Skarlátot ismertettük meg vendégeinkkel. Egy hosszabb részletét Krekity Olga mondta el önálló előadóestjén 1982. december 27-én, majd egy év múlva az élőújság huszonöt éves jubileumi rendezvényén.

MÉSZÁROS ZAKARIÁS

(Torda, 1930. VII. 29.—Szabadka, 1986. XI. 10.)

Elkötelezett újságíró volt, akire a 7 Nap egyformán számíthatott, akár riportot vagy vezércikket kellett írnia, akár a lapot főszerkesztőként irányítania. Mi is mindenkor számíthattunk segítségére. Éppen hogy csak megindítottuk irodalmi élőújságunkat, máris bekapcsolódott munkánkba: már harmadik számunkban, 1958. december 17-én felolvasta Kilométerkövek rajvonalában c. írását. Mivel közéleti ember volt, elsősorban akkor lépett fel előadásainkon, amikor mindennapjaink kérdéseit taglaltuk, forradalmi hagyományainkat idéztük fel, fejlődésünk irányát kerestük-kutattuk. Ezért is kértük meg negyedszázaddal ezelőtt, hogy készítsen interjút a jelöltekkel a küszöbönálló választások kapcsán és beszélgessen el velük 1963. június 7-i rendezvényünkön, amelyet Csantavéren a művelődési otthonban tartottunk meg. Ő mondott bevezetőt azon az estünkön, amelyen — 1979. május 28-án — megemlékeztünk a JKP megalakulásának hatvanadik évfordulójáról. Megható szavakkal elevenítette meg egykori kollégánk, Kolozsi Tibor alakját 1981. szeptember 21-i műsorunkon, amikor válogatást adtunk az egy évvel előbb elhunyt jeles publicista és helytörténész munkáiból.

NÉMETH RUDOLF

(Slovenska Požega, 1920. I. 11.—Újvidék, 1986. XI. 28.)

Habár hosszú éveken át terveztük, hogy megrendezzük dalestjét, egyéb kötelezettségei megakadályozták abban, hogy erre sor kerüljön. Amikor az Életjel megkezdte működését, már eltávozott Szabadkáról és az újvidéki Szerb Nemzeti Színház szólóénekese volt. Gyakori fellépései és külföldi vendégszereplései miatt csupán egyszer láthattuk vendégül: 1976. március 29-én, amikor fellépett Pap József A vers születése c. szerzői estjén. Nagy élményt jelentett ez a zenebarátok számára, akik még jól emlékeztek azokra a szerepeire, amelyeket az itteni színház tagjaként színdarabokban és operettekben játszott. A zeneiskola hangversenytermét zsúfolásig megtöltő közönség melegen ünnepelte, akárcsak az őt zongorán kísérő Toplák Imrét és Pap József kétszeres Híd-díjas költőt.

BOGDÁNFI SÁNDOR

(Budafok, 1912. XI. 26.—Sremska Mitrovica, 1987. I. 26.)

Irodalmunk sajátos egyéniségének munkásságát több ízben alkalma nyílt közönségünknek megismerni. Szatírákkal, paródiákkal, egyperces novellákkal és aforizmákkal mutatkozott be nézőinknek kilenc vajdasági humoristával együtt 1974. április 23-án a Népkör nagytermében, ahol a következő két évben is ugyancsak megnevettettek bennünket. Szerzői estjét 1981. január 12-én a városháza dísztermében rendeztük meg Szeretném, ha nevetnének címmel. Ezen aztán mint regény- és színműírót is bemutatta életművének legjobb ismerője, Juhász Géza. Egy évvel később műsorunkra tűztük három bohózatát, amelyek olyan nagy sikert arattak nemcsak Szabadkán, hanem vidéken is, hogy az előadást tízszer meg kellett ismételnünk. Sőt a Nők Utópiában c. darabját az idén eszperantó nyelven is előadtuk. 1983. február 17-én volt utoljára körünkben, amikor kétnyelvű beszélgetést folytattunk vele a munkásegyetem földszinti termében és két regényéből hallhattunk egy-egy hosszabb részletet. Művei ma is a Csáth Kör előadásainak műsorán szerepelnek.

GARAY BÉLA

(Szabadka, 1897. II. 14.—Szabadka, 1987. II. 7.)

Minden idők egyik legkiválóbb vajdasági színművésze és rendezője őszinte pártolója volt munkánknak. Már harmadik előadásunkon, 1958. december 17-én drámairodalmunk fejlődését szorgalmazta. Egy év múlva az áristomra ítélt színészekről szólt, majd megrendezte Gajdos Tibor Két legyet egy csapásra c. szatírájának és Rácz György Csókot kérek c. vidám játékának egy részletét. Fellépett Szenteleky-emlékszámunkon. 1966. október 21-én bemutatta a szabadkai színjátszás történetét. Ugyanekkor színpadra állította A csalogány című, Blaha Lujza életéről szóló darabot. 1967 decemberének közepén vetített képekkel idézte fel a régi szabadkai színészek alakját. Felolvasott Somogyi Pál és a hatvanéves Lévay Endre szerzői estjén, valamint azon a könyvbemutatón, amelyen Kolozsi Tibor sajtótörténetével ismerettük meg a jelenlevőket. Megható volt, ahogyan idősebb és fiatalabb kollégái köszöntötték a zeneiskola nagytermében 1978. április 27-én a Festett világ c. könyvének megjelenése alkalmából. Ezt megelőzően, 1970-ben miniatűrsorozatunkban A kulisszák világában címmel kiadtuk önéletrajzát is. Másfél éven át, 1966. szeptember 23-tól 1968. február 29-ig szerkesztő tanácsunk tagja volt.

ZÁKÁNY ANTAL

(Bócsa, 1918. IX. 8.—Szabadka, 1987. II 27.)

Noha kezdettől fogva közénk tartozott, szerbhorvát nyelven írt verseket, népmeséket, novellákat fordított az Életjel számára, egyetlenegy előadásunkon sem lépett fel. Közismert szerénysége és a közszereplétől való viszolygása miatt mindig a háttérbe húzódott, s még akkor sem volt hajlandó a dobogóra menni, amikor a közönség hosszan tartó tapsa a pódiumra hívta. Így volt ez 1977. március 16-án is, amikor a zeneiskola hangversenytermében Ketten egyedül címmel megrendeztük szerzői estjét, amelynek első részében Gulyás József verseit mondták el színházunk művészei. A másodikban tizenegy legszebb költeményét hallhattuk Bicskei István, Soltis Lajos és Jónás Gabriella tolmácsolásában, s bár mindegyik nagy sikert aratott, ő mindvégig a színpad melletti tanteremben maradt. Nem lépett közönség elé a Népkörben sem az Üzenet és a Rukovet munkatársainak bemutatkozása alkalmával 1973. november 19-én, pedig azon az ő verse is műsoron szerepelt. Költeményei elhangzottak a Tito elnök kettős jubileuma és a JKP megalakulásának hatvanadik évfordulója kapcsán megrendezett irodalmi összeállításunkon is.

CSIFFÁRY MINKA

(Szabadka, 1895. V. 30.—Szabadka, 1987. V. 21.)

A Csifféry nővérek fiatalkoruktól kezdve a város dalszerető közönségének kedvencei voltak. Gyakran felléptek a város legrangosabb énekkaraival, amelyek közül némelyiknek olyan ismert karnagya volt, mint amilyen Karel Napravnik. Egyik-másik fellépésüket a Belgrádi Rádió is közvetítette. A dal- és áriaesteken Haydn-, Verdi-, Johann Strauss-, Chopin, Ivan Zajc- és Lányi-szerzeményeket énekeltek. Ott voltak azon a hangversenyen is, amelyen a Gazdasági hét kiállítás keretében hetventagú kórus és huszonöt tagú szimfonikus zenekar adott műsort. Később, amikor bekapcsolódtak az Iparosdalárda munkájába, Vajdaság-szerte megismerték őket. Előadásainkon is rendszerint együtt léptek fel. Csifféry Minka bársonyos szopránját először 1962. március 19-én megrendezett Gaál Ferenc-estünkön hallhatta közönségünk. Zenei fejtörőnk második fordulójának sikeréből is kivette a részét. Legemlékezetesebb azonban számunkra az a szereplése, amikor 1965. december 20-án a zeneiskola hangversenytermében az ismeretlen Kosztolányit mutattuk be, s ő egy Csáth Géza által megzenésített Kosztolányi-verset adott elő.

BELA TIKVICKI

(Szabadka, 1913. VI. 22.—Szabadka, 1987. VII. 10.)

Bela Tikvicki, az újvidéki zeneiskola elvégzése után, Szabadkán, Siflis Irmánál folytatta tovább tanulmányait. Kellemes baritonjával korán felhívta magára a szakemberek figyelmét. Egy ideig a szabadkai, majd az újvidéki opera tagja volt, 1955-től kezdve pedig az itteni zeneiskolában tanított éneket. A hatvanas évek első felében többször fellépett a zeneiskola női és vegyes karával előadásainkon. Így például betanította Wagner Fonódalát a Bolygó hollandi c. operából, Danilo Švara Partizán dalkoszorúját, Karel Napravnik Brigádkóló és A hazának c. szerzeményét. Ugyancsak ő vezényelte az együttest az AVNOJ második ülésszakának és városunk felszabadulásának huszadik évfordulója alkalmából rendezett ünnepi estünkön, valamint zenei fejtörőnk harmadik fordulójában. Hálával tartozunk neki azért is, hogy nem egy növendékét felkészítette az előadásainkon való fellépésre. Kivételes tehetségű énekes és pedagógus volt. Azok közé tartozott, akik öregbítették városunk zenei életének jó hírnevét.

PÁLINKÁS JÓZSEF

(Torda, 1915. III. 16.—Eger, 1987. XI. 19.)

Pálinkás József, aki a tanítóképzőt Eszéken 1937-ben, a pedagógiai főiskolát pedig Újvidéken 1949-ben végezte el, a tudós tanárok sorába tartozott. Előbb a szabadkai gimnáziumban tanított, majd 1957. október elsejétől a tanítóképzőben, amelynek tantestülete 1970. február 6-án négy évre igazgatóvá választotta. 1974. január elsejétől 1975. december 31-ig a Történelmi Levéltár élén állt, s innen ment nyugdíjba. Mindenekelőtt az iskolaügy fejlődése érdekelte. Első könyvét mi jelentettük meg Szabadka népoktatása (1687—1918) címmel az Életjel Könyvek harmadik köteteként. Ezt követte a Forum gondozásában a Walter magisztertől a tudományegyetemig, amelyben a vajdasági iskolák történetét dolgozta fel, végül pedig a Csantavér népoktatása (1785—1985). Közönségünk azonban közelebbről is megismerhette, mert 1978. szeptember 11-én Városunk három arca címmel — dr. Györe Kornéllal és Szekeres Lászlóval együtt — diapozitívekkel illusztrált előadást tartott Szabadka iskolahálózatának fejlődéséről.

EIBENSCHÜTZ RÓZSI

(Szabadka, 1910, XII. 26.—Szabadka, 1987. XI. 22.)

Az élőújság első évtizedében, amíg műsoraink előadói többnyire Népszínházunk tagjai közül kerültek ki, a színdarabrészletek bemutatóin — Bácskai Mária mellett — ő volt a súgó. Krónikánk 1959. június 24-én jegyezte fel először a nevét, amikor Vidám számunkon három szerző egy-egy jelenetét adtuk elő. Ezeket számos további mű követte: Baráth Károlyé, a Melyik úton? c. dráma, Szenteleky Kornélé (A fény felgyúl és ellobog), Kopeczky Lászlóé (Száz hiba egy sorba), több Nušić-komédia, két Krleža-mű (Léda, Haláltusa) és Oskar Davičo Költeménye, amelyet Petar Šarčević állított színpadunkra. De ő volt a súgó hétfordulós irodalmi vetélkedőnkön is, amelyet 1962 decemberétől 1963 június elejéig tartottunk meg Ismeri-e irodalmunkat? címmel. Még négy nagy sikerű műsor füzetében olvasható a neve: Operettestünkön 1961. január 16-án több mint harminc Ábrahám-dal csendült fel, az Őszi verőfényen Csáth Géza A Janikájából láthatott egy részletet közönségünk, A halhatatlan kedves c. rendezvényünkön a zene- és a világirodalom legismertebb nőalakjai elevenedtek meg, a Tíz év éjszakái c. jubileumi estünkön pedig — egyebek között — bemutattunk egy jelenetet Kosztolányi Édes Anna c. regényének színpadi változatából és Csáth Géza Horváték c. ismeretlen drámájából. Mindezeknek a sikeréhez Eibenschütz Rózsi is hozzájárult.

NOTHOFF KÁROLY

(Becse, 1906. VIII. 9.—Feketics, 1988. VIII. 26.)

Nothoff Károly legszellemesebb humoristáink egyike volt. Első írásai a Naplóban jelentek meg. Az ötvenes években a Testvériség című zentai lap főszerkesztője, majd az amatőrszínház és az 1952 őszén létesült bábszínház rendezője, mindenese, később igazgatója lett. Innen is ment nyugdíjba 1969-ben. Egy évvel előbb bronz-, három évvel előbb pedig aranyéremmel tüntette ki a város. Sok bábjátékot írt, amelyeket másutt is bemutattak. A Becsei Májusi Játékokon 1961-ben első díjat kapott. Darabjai: A csodálatos pápaszem, A répaorrú és a többiek, a Tűzvirág nagy sikert arattak a kicsinyek körében, akárcsak hangjátékai, humoreszkjei és bökversei. Három évtizeden át írt az Újvidéki Rádiónak, a 7 Napnak, a Grimasznak, publikált a Sünben és a Tiszavidékben. Noha 1972-ben elvesztette szeme világát, élete utolsó tizenhat évében is aktívan dolgozott, sőt festett és szobrászkodott és amatőr képzőművészekkel együtt kiállította munkáit. Gépelt és magnetofonba mondta műveit. Még betegen is írt egy mesejátékot (Dongók az áprilisi szélben). Vaksága akadályozta meg abban, hogy gyakrabban eljöjjön közénk, habár 1974-től kezdve három éven át rendszeresen megrendeztük a vajdasági humoristák estjét. Ő az elsőn még fellépett A divat története című humoreszkjével, de a következő két előadásunkra már nem jöhetett el.

SZÉKELY TIBOR

(Szepesszombat, 1912. II. 14.—Szabadka, 1988. IX. 20.)

A messzi országokban is jó ismert világutazó, író, eszperantista és muzeológus, akinek 28 könyve 65 kiadást ért meg, a hetvenes évek végén került kapcsolatba az Életjellel. 1979. október 29-én vetítéssel egybekötött előadást tartott a Népkör nagytermében Bolyongások a nagyvilágban címmel. Volt miről beszélnie, hiszen már akkor nyolcvankilenc országban járt és életveszélyes kalandokban volt része. Érdekesen, színesen tudott beszélni, úgyhogy mindvégig lekötötte a hallgatóság figyelmét. Beszámolója annál színesebb volt, mivel vándorlásai során számtalan felvételt készített, s ezek vetítésével érzékletesebbé tette útiélményeit. A következő év első felében miniatűrsorozatunk 34. darabjaként megjelentettük A világjáró vadász című, Vojnich Oszkár életét és munkásságát ismertető kötetét. Ennek bemutatóján, 1981. június elsején — ugyancsak vetítéssel egybekötött — ismertetőt tartott Vojnich Oszkár utazásairól. Tavaly októberben a Városi Könyvtárral együtt köszöntöttük hetvenötödik születésnapján. Legutóbb 1987. december 13-án volt a vendégünk, amikor az ő és Burkus Valéria fordításában mutattuk be a primitív törzsek költészetét magyar, szerbhorvát és eszperantó nyelven.

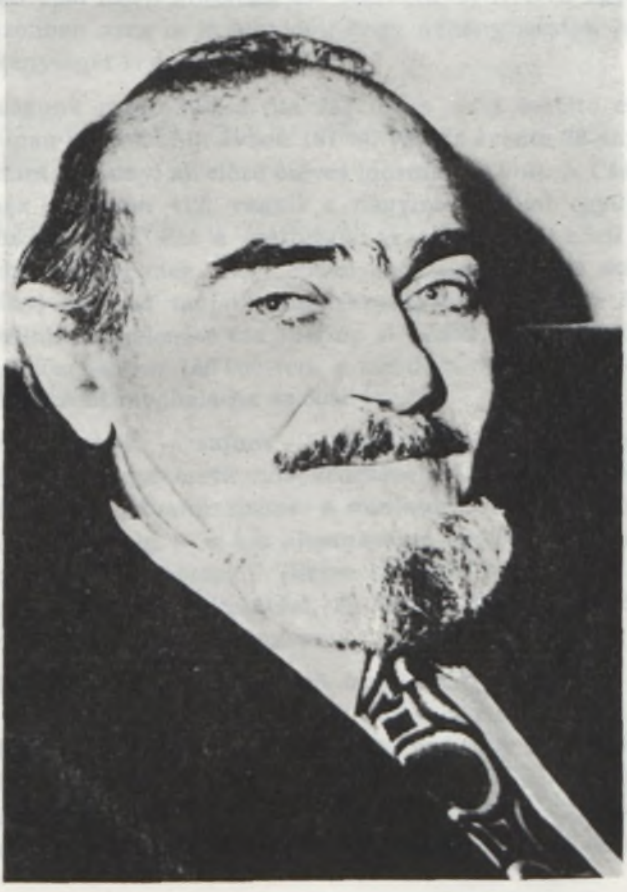

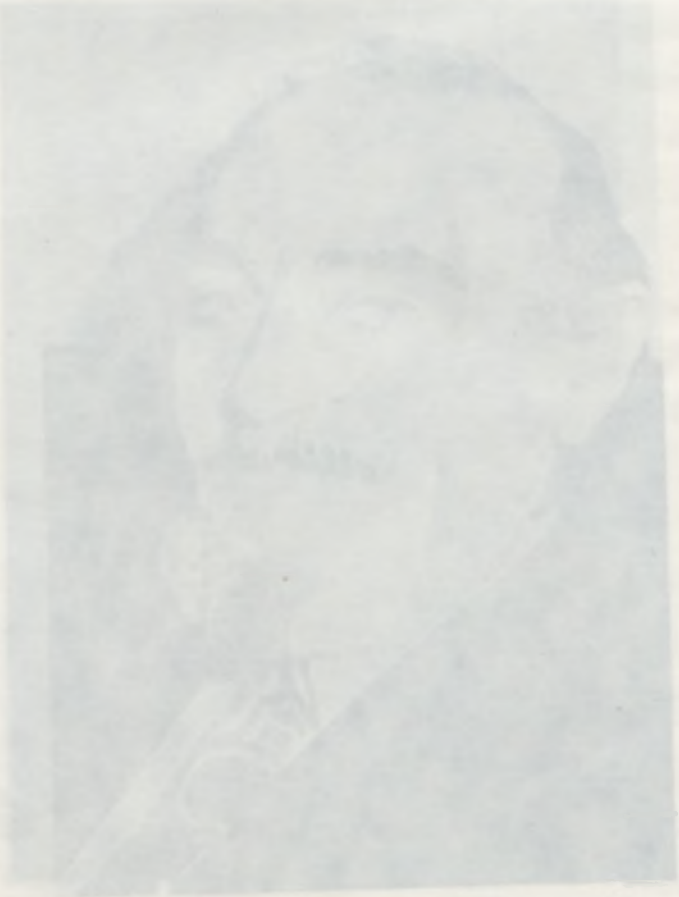

UTÓSZÓ

Akárcsak előző évkönyvünk, ez az almanachunk is hat évforduló jegyében összegezi az utóbbi öt év munkáját: harminc évvel ezelőtt, 1958. október 28-án tartottuk meg első előadásunkat, két évtizeddel ezelőtt alakítottuk meg a Csáth Géza Művészetbaráti Kört és a Kosztolányi Dezső Irodalmi Színpadot, ugyanakkor jelent meg az Életjel Miniatűrök első két kötete, öt évvel később pedig az Életjel Könyvek első darabja, és tíz évvel ezelőtt lépett első ízben közönség elé szerbhorvát nyelvű együttesünk. A jubileum azonban arra is jó alkalom, hogy néhány adattal harminc esztendő tevékenységét is érzékeltessük.

Élőújságunk megindulása óta 742 teljes estet betöltő előadást tartottunk; csupán az utóbbi öt évben 191-et, vagyis évente 38-at; ez kettővel kevesebb, mint amennyi az előző ötéves időszakban volt. A Csáth Kör rendezvényeinek a száma 412, vagyis a nagyműsorokkal együtt 1154-szer léptünk közönség elé. Ezt a csáthosok az 1983—1988 közti időszakban évente 19-szer tették meg, mert ebben a periódusban 94 műsort adtak. A Kosztolányi Színpad tagjai tízszer kevesebbszer: évente 9-szer, előző emlékkönyvünk megjelenése óta 46-szor. A nézők száma elérte a 180 000-ret (a nagy előadásokon 140 000-ren, a kicsiken pedig 40 000-ren voltak), a szereplőké viszont meghaladta az 5000-ret.

Könyvkiadásunk — sajnos — egyre kevésbé tud lépést tartani a nyomdaköltségek nagyméretű növekedésével. Az elmúlt időszakban tovább csökkent kiadványaink száma: a miniatűrsorozatban mindössze 5, a másik sorozatban pedig — a két almanachhal együtt — 12 munka jelent meg, szemben az előző időszak 7, illetve 13 kötetével. Húsz év alatt összesen 87 művet: 43 Életjel Miniatűrt, 39 Életjel Könyvet és 5 évkönyvet adtunk ki csaknem 30 000 példányban.

Mivel a Népkör — szerteágazó tevékenysége miatt — igényt tartott azokra a termekre is, amelyekben a hetvenes évek elejétől próbáltunk és jelmezeinket, kellékeinket, könyveinket tartottuk, az utóbbi időben a Lányi Ernő Művelődési Egyesület helyiségeiben készülünk az előadásainkra. A nagy múltú egyesület vezetőségének megértése lehetővé tette számunkra, hogy ezentúl az Iparkamarában legyen az otthonunk.

Ehhez sokban hozzájárult az önigazgatási érdekközösség is, amelynek anyagi támogatása lehetővé teszi zavartalan munkánkat, s amelynek szakszolgálata most dolgozza ki alapszabályainkat, valamint élőújságunk kiadója, a Veljko Vlahović Munkásegyetem.

Ebbe az emlékkönyvünkbe is, akárcsak az előzőekbe, felvettünk több olyan írást, amelynek előbbi almanachunkban lett volna a helye. Ezúttal sem közöljük azonban az előadásainkon elhangzott munkákat. (Reméljük, hogy ezeket is egyszer közzétehetjük.) Korlátozott anyagi lehetőségeink miatt mellőznünk kellett sok olyan írást, amely tevékenységünkkel kapcsolatos. Különösen annak a mintegy két szerzői ívnyi interjúsorozatnak a kihagyását fájlaljuk, amelyet Krekity Olga készített a Csáth Kör egykori és jelenlegi tagjaival, s amely a 7 Nap Mellékletében jelent meg kilenc részben 1980. október 19-től december 20-ig. A kötet anyagának összeállításakor — egy-két esettől eltekintve — eleve nem vettük figyelembe az előadásainkat beharangozó híreket, más szóval kizárólag a rendezvényeinkről szóló ismertetéseket, értékeléseket, a kiadványainkkal foglalkozó kritikákat, méltatásokat közöljük.

A fényképeket Alfásy Szilveszter, Basch István, Dormán László, Fejes György, Főző József, Ifjú Gábor, Németh Nimród, ifj. Novák Mihály és Szabó Attila, plakátjaink zömét pedig Boros György és Bútor László készítette.

TARTALOM

Dudás Károly: Értékteremtők 5
(Tiszteletkörök a harmincéves Életjel körül)

Tolnai Ottó: Életjel (Vers) 7

Horváth Emma: Verba volant, scripta manent 11
(Öt év munkájáról)

Barbara Miklenović: Život sa književnošću 19

Barbara Miklenović: Együtt lélegezni az irodalommal 21

Papp Imre: Hiányzik az Életjel műsora 23
(Egy volt szerkesztő vallomása)

Gubás Ágota: Szembesülni önmagunkkal 25

Az Életjel visszhangja

Irodalmi estek 27

Kiadványaink 107

Az Életjel estéi 233

A Csáth Géza Művészetbaráti Kör műsorai 327

Életjel Miniatűrök 351

Életjel Könyvek 351

Horváth Emma: Dióverés 353
(Díjak és elismerések)

Halottaink 357

Utószó 381

A szabadkai Veljko Vlahović Munkásegyetem kiadása
Felelős kiadó: Blažo Perović igazgató
Megjelent 300 példányban, 24 (B/5) ív terjedelemben
A VSZAT Oktatás- és Művelődésügyi Bizottságának 413-699/1988. XI. 18. sz. véleményezése alapján mentes az általános forgalmi adó alól
Készült a szabadkai Minerva Nyomdában 1988-ban